

21

THEOLOGIA
PATRUM
SCHOLASTICO · DOGMATICA;
TOMUS QUARTUS,

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

540 EAST 58TH STREET, CHICAGO, ILL. 60637

1975 OCT 15

THEOLOGIA PATRUM

SCHOLASTICO · DOGMATICA,
SED MAXIME POSITIVA

AUCTORE R. P.

ANTONIO BOUCAT
BITURICO,

*Ordinis S. Francisci de Paula Religioso, Provinciae Franciae Professo
atque Alumno, & veterano apud Parisios in sacra
Theologia Professore.*

TOMUS QUARTUS,
CONTINENS TRACTATUS

De Virtutibus Theologicis.

De Regulis Fidei, scilicet de S. Scriptura,

De Traditione,

De Ecclesia.

EDITIO SECUNDA VENETA

accuratior & emendatior.

VENETIIS MDCCLXVI.

Typis GASPARIS GHIRARDI
SUPERIORUM PERMISSU.

S E R I E S DISSERTATIONUM,

Articulorum, Sectionum, Paragraphorum, Conclusionum, &
Argumentorum, quæ in hoc uno Tomo
continentur.

DISSERTATIO PRIMA.

DE fide Theologica, cujus lumine Ecclesia incedit. 1
 Articulus I. De objecto fidei, Religionis, & Ecclesie. 2
 Conclusio I. Objectum materiale fidei est omnis res revelata. ibid.
 Conclusio II. Objectum formale quod fidei, est Deus sub ratione primæ veritatis in dicendo, adeoque sub ratione Deitatis. ibid.
 Conclusio III. Objectum formale sub quo fidei, est prima veritas in dicendo connotans primam veritatem in cognoscendo. 3
 Solvuntur objectiones. ibid.
 Synopsis probationum, objectionum, & solutionum: Et sic de ceteris in fine articulorum. 4
 Articulus II. De certitudine objecti fidei. ibid.
 Sectio I. De revelatione prærequisita ad fidem. 5
 Conclusio I. Datur & existit divina revelatio. ibid.
 Probatur rationibus Theologicis. ibid.
 Conclusio II. Revelatio implicita & virtualis ante Ecclesie explicationem non sufficit ad fidem Catholicam. 6
 Conclusio III. Revelatio implicita & virtualis post Ecclesie definitionem sufficit ad fidei articulum fundandum. ibid.
 Conclusio IV. Revelatio generalis sufficit ad fidei articulum statuendum. ibid.
 Sectio II. Utrum Deus sit ita verax, ut nec falli, nec fallere possit, sive per se, sive per alios? ibid.
 Conclusio I. Implicat Deum, falsa propagare & revelare. 8
 Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
 I. Ex Scriptura sacra. II. Ex Patribus. III. Ex ratione eaque multiplici. ibid.
 Conclusio II. Deus etiam per alios falsa propagare nequit. ibid.
 Solvuntur objectiones. ibid.

Bonac Theol. Tom. IV.

Sectio III. Utrum repugnet Deum æquivoce loqui tum per se, tum per alios? 11
 Conclusio: Impossibile est Deum sive per se, sive per alios loqui æquivoce. ibid.
 Solvuntur objectiones. ibid.
 Articulus III. De credibilitate objecti fidei. 14
 Sectio I. De obscuritate objecti fidei, seu de inevidentia. ibid.
 Sectio II. Utrum objectum fidei sit credibile, id est, utrum mysteria nostræ fidei sint credibilia? 15
 Conclusio. Mysteria fidei sunt evidenter credibilia. ibid.
 Probatur multis momentis. ibid.
 1. Probatio ex motu ois credibilitatis. ibid.
 2. Probatio, ex sanctorum Patribus. 17
 3. Probatio, ex ratione. ibid.
 Solvuntur objectiones Pagani. ibid.
 Articulus IV. De resolutione fidei & credendorum. 19
 Sectio I. De Credendis & Symbolis. ibid.
 §. I. De Symbolo Apostolorum. ibid.
 Conclusio. Symbolum quod Apostolicum vocatur, ab Apostolis emanavit. 20
 Probatio ex Traditione. ibid.
 Probatio ex rationibus Theologicis. 21
 Fit satis objectionibus. ibid.
 §. II. De Symbolo Constantinopolitano. 22

Conclusio: est genuinum.

Probatur multis momentis. ibid.
 §. III. De symbolo D. Athanasii. 23
 Conclusio. Illud Symbolum iuste attribuitur D. Athanasio. ibid.
 Sectio II. Utrum ad solam Ecclesiam pertineat proponere & definire credenda in Scripturis & Traditione contenta? 24

Conclusio affirmativa.

Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
 I. Ex veteri Testamento. ibid.
 II. Ex novo Testamento. 25
 III. Ex Patribus. ibid.

• iiij IV. Ex

IV. Ex Editis Imperatorum.	ibid.
V. Rationibus Theologicis.	ibid.
Conclusio II. Prima veritas loquens, se sola est motuum assensus fidei.	26
Solvuntur objectiones Heterodoxorum contra primam conclusionem.	27
Articulus V. De interno actu fidei.	29
Utrum requiratur ad illum eliciendum pia voluntatis motio.	ibid.
Conclusio. Requiritur pia voluntatis motio ut determinetur intellectus ad actum fidei tum quoad specificationem, tum quoad exercitium.	ibid.
Probatur rationibus Theologicis.	ibid.
Solvuntur objectiones.	ibid.
Articulus VI. Utrum actus internus fidei sit necessarius ad salutem?	33
Sectio I. De necessitate actus fidei in genere.	ibid.
Conclusio. Actus fidei est necessarius, necessitate medii, tum ad justificationem, tum ad salutem consequendam.	ibid.
Probatur ratione eaque multiplici.	ibid.
Fis satis objectionibus.	34
Sectio II. Utrum fidei explicita, tum de Incarnatione, tum de sancta Trinitate sit necessaria necessitate medii ad salutem, posita Evangelii prædicatione?	36
Conclusio affirmativa. Probatur multis argumentis.	ibid.
Primum argumentum.	
Ex Scriptura deducitur.	ibid.
Secundum argumentum.	
Ex sanctis Doctores.	37
Tertium argumentum.	
Ex Symbolis & Conciliis procedit.	38
Quartum argumentum.	
Ex rationibus Theologicis depromitur.	ibid.
Fis satis objectionibus.	ibid.
Articulus VII. De actu fidei externo.	40
Utrum fideles teneantur profiteri fidem?	ibid.
Conclusio I. Actus fidei necessarius est ad salutem.	41
Probatur rationibus Theologicis.	ibid.
Conclusio II. Adulti tenentur profiteri fidem in multis casibus.	ibid.
Primo quidem quando omisso cederet in Dei injuriam. II. Cum nomen Christianæ militiæ dant. III. In Sacramento-	

rum usu. IV. Quando hoc ipsum exigit necessitas proximi. V. Denum in articulo mortis.	ibid.
Conclusio III. Nusquam licitum est negare fidem.	ibid.
Solvuntur objectiones contra primam conclusionem.	42
Articulus VIII. De habitu fidei, ejus subiecto, & virtutibus illi oppositis.	43
§. I. De habitu.	ibid.
§. II. De his in quibus fides reperitur.	ibid.
§. III. De virtutibus fidei oppositis, & primum de infidelitate.	44
§. IV. De panis temporalibus quæ hæreticis insuntur.	46
Queritur num hæretici a Principibus tum Ecclesiasticis, tum secularibus puniri legitime possint, ut hærescos criminis penas luant?	ibid.
Conclusio affirmativa. Solvuntur objectiones.	ibid.

DISSERTATIO SECUNDA.

De spe qua Ecclesia erigitur.	49
Art. I. Num spes sit virtus Theologica?	ibid.
Conclusio. Spes est virtus Theologica eaque infusa.	ibid.
Articulus II. De objecto spei.	50
Conclusio. Objectum materiale spei. I. Est bonum increatum. II. Formale quoad bonitatem divinam possidendam. Formale sub quo, auxilium gratiæ & potentiæ Dei.	ibid.
Articulus III. De subiecto spei.	51
Conclusio I. Subiectum spei immediatum est voluntas.	ibid.
Conclusio II. Spes Theologica. I. Non fuit in Christo. II. Nec est in Beatis. III. Non in damnatis. IV. Non in Hæreticis. V. Bene vero in Fidelibus viatoribus, & in animabus in Purgatorio detentis.	ibid.
Probatur quoad singulas partes.	ibid.
Conclusio III. Spes, I. Secundum se habet certitudinem absolutam. II. Respectu vero nostri solum conditionatam.	52
Articulus IV. De timore Spei dote.	53
Conclusio. Timor quo aliquis ad Deum se convertit metu pænæ est salutaris.	ibid.
Probatur multis momentis.	ibid.
1. Probatio, ex Scriptura sacra.	ibid.
2. Probatio, ex Traditione.	ibid.
3. Probatio, ex Concilio Tridentino.	54
4. Probatio, ex variis rationibus.	ibid.
Fis satis objectionibus.	ibid.

DISSERTATIO TERTIA.

De Charitate.	56
Articulus I. De natura Charitatis.	ibid.
Conclusio. Charitas I. Est quid creatum.	
II. Virtus infusa. III. Theologica, qua Deum ut summum bonum in se & propter se diligimus.	57
Articulus II. Quodnam sit subiectum, & obiectum Charitatis.	ibid.
Articulus III. De Proprietatibus Charitatis.	58
Articulus IV. Utrum in hac vita detur status amoris puri?	59
Conclusio. Non datur in hac vita status habitualis amoris puri.	60
Probatur multis argumentis.	ibid.
Primum, ex Scriptura sacra depromitur.	ibid.
Secundum argumentum, ex Theologis desumptum.	ibid.
Tertium argumentum ex absurdis deducitur.	61
Fis satis objectionibus.	ibid.

DE REGULIS FIDEI. 63

Tractatus nonus.

De Scriptura sacra.	64
De Scriptura sacra in genere.	ibid.

DISSERTATIO PRIMA.

De prolegomenis ad Scripturam sacram.	ibid.
Articulus I. Num Scriptura sacra sit fide digna?	ibid.
Conclusio affirmativa. Probatur rationibus Theologicis.	ibid.
Solvuntur objectiones.	65
Articulus II. Utrum Scriptura sacra sit regula infallibilis fidei.	70
Sectio I. Utrum Scriptura sacra sit absolute & in se infallibilis?	ibid.
Conclusio affirmativa. Probatur auctoritate & ratione.	ibid.
I. Ex veteri Testamento.	ibid.
II. Ex novo Testamento.	ibid.
III. Ex sanctis Patribus.	ibid.
IV. Ex Ratione.	71
Solvuntur objectiones.	ibid.
Sectio II. Utrum Scriptura sacra, sit ita aperta, ut sine explicatione sufficiat ad controversias fidei dirimendas?	76
Conclusio. Scriptura sacra non est ita aperta, ut sine explicatione sufficiat ad	

controversias fidei diluendas & determinandas.	ibid.
Probatur auctoritate.	ibid.
I. Ex veteri Testamento.	ibid.
II. Ex novo Testamento.	77
III. Ex Patribus utriusque Ecclesie.	ibid.
Ex Græcis.	ibid.
Ex Latinis.	ibid.
IV. Rationibus Theologicis.	78
V. Ex contradictione ipsorum Protestantium.	ibid.
Articulus III. Utrum sacra Scriptura sint genuina?	81
Sectio I. De genuinitate Librorum veteris Testamenti.	82
Conclusio. Libri veteris Testamenti ab Ecclesia in Canone adsciti, sunt genuini.	ibid.
Probatur octo argumentis.	ibid.
Primum argumentum, ex ipsa Scriptura deducitur.	ibid.
Secundum argumentum, ex conformitate veteris & novi Testamenti ad invicem.	ibid.
Tertium argumentum, desumitur ex conformitate quam Libri sacri habent cum auctoribus Prophætis, qui multa in eis hauerunt.	83
Quartum argumentum, petitur ex conformitate quam Moyses habet cum historiis Patrum de rebus civilibus.	84
Quintum argumentum, petitur ex revelatione librorum veteris Testamenti.	ibid.
Sextum argumentum, ex antiquitate Scripturarum.	85
Septimum argumentum, petitur ex sanctitate librorum veteris Testamenti.	86
Octavum argumentum, petitur ex miraculis, quibus confirmata est librorum veteris Testamenti veritas.	ibid.
Solvuntur objectiones.	88
Argumenta Hæreticorum ex suppositione vel etiam deificatione decepta.	ibid.
Argumenta Juliani Augusti ex præfensa contrarietate Scripturarum.	90
Objectiones Manichæorum.	91
Sectio II. Utrum libri novi Testamenti sint genuini?	98
Conclusio: Libri novi Testamenti in Canone Ecclesie adsciti, sunt genuini.	ibid.
Probatur variis momentis.	ibid.

Primum argumentum.

Petitur ex testimonio auctorum Coævorum.

ibid.

Secundum argumentum.

Petitur ex eo quod vera referant libri novi Testamenti. 99

Tertium argumentum.

Petitur ex Concordantia novi Testamenti cum veteri. 100

Quartum argumentum.

Petitur ex inspiratione librorum novi Testamenti. 101

I. Ex Scriptura sacra. ibid.

II. Ex Conciliis & sanctis Patribus. 102

III. Ex actibus Martyrum. ibid.

Quintum argumentum.

Petitur ex Miraculis patris, pro confirmatione Doctrinae librorum novi Testamenti. ibid.

Obtunduntur Spicula infidelium. ibid.

Aliae objectiones proponuntur & solvuntur. 105

De modo quo Deus se gessit respectu Scripturarum Canoniarum. 108

Solvuntur objectiones contra concordiam Scripturarum. 109

Articulus IV. Utrum ad Ecclesiam pertineat declarare quanam sint verae Scripturae. 110

De diversis Scripturarum Canonibus ab Ecclesia receptis. ibid.

§. I. De Canone librorum veteris Testamenti. 111

Conclusio I. Probabilior opinio est Canonem Judaeorum fuisse ab Esdra factum. ibid.

Probatur multis momentis. ibid.

Conclusio II. Libri praefati sunt Canonici. ibid.

§. II. De Canone librorum novi Testamenti. 113

Conclusio I. Canon Protocanonici novi Testamenti, continet quatuor Evangelii volumina, Acta Apostolorum, omnes sancti Pauli Epistolae, excepta ea quae est ad Hebraeos; primam Petri & Joannis. ibid.

Conclusio II. Canon secundus completitur ceteris Vulgatae libros. ibid.

Solvuntur objectiones. ibid.

Articulus V. De Dotibus Scripturae sacrae in speciali. 115

Sectio I. De proprietatibus veteris Testamenti. ibid.

§. I. Num lex vetus, recte vocetur Testamentum? ibid.

Conclusio affirmativa. Probatur multipliciter. ibid.

Solvuntur objectiones. 116

§. II. Num vetus Testamentum habeat Deum autorem? 117

Prima propositio.

Vetus Testamentum habet Deum autorem. 118

Probatio prima, ex Scriptura sacra. ibid.

Probatio secunda, ex Traditione Patrum. ibid.

Probatur tertia, ex rationibus. 119

Solvuntur objectiones. 120

Secunda propositio.

Lex vetus est verax & sancta. 122

Probatur rationibus Theologicis. ibid.

De festivitatibus veteris Legis. 122

Diluuntur objecta Heterodoxorum. ibid.

§. IV. Utrum libri veteris Testamenti nedom Judaeos, sed & Christianos spectent? 124

Conclusio affirmativa. Probatur multis momentis. ibid.

Solvuntur objectiones Manichaeorum. ibid.

Sectio II. De Dotibus novi Testamenti. 127

Concordia utriusque Testamenti; Notum 70. Prophetias totidem oraculis in Christo adimpletas exhibet. 129

De textibus, Versionibus, Polyglottis, & Chronologia Scripturae sacrae. 138

Articulus I. De textu Hebraico. ibid.

Sectio I. An textus originalis ad Christum usque illaesus & incorruptus permanerit & pervenerit? 139

Conclusio affirmativa. Probatur multipliciter. ibid.

I. Ex Scriptura sacra. ibid.

II. Ex sanctis Doctoribus. ibid.

III. Ex ratione multiplici. 140

Fis satis objectionibus. 141

Sectio II. De textu Hebraico Masoretarum. 144

Sectio III. De textu Samaritano. 146

Articulus II. De variis Versionibus Graecis, & Latinis, tum & de Polyglottis. 148

Sectio I. De Versionibus Graecis in genere, ubi & de Polyglottis. ibid.

Do

De Polyglottis.	ibid.
Schemata Polyglottarum Origenis.	149
Sectio II. De versione LXX. in specia-	151
li.	
Conclusio. Ante sancti Hieronymi tempora,	
versio LXX. erat magni ponderis.	ibid.
Probatur, ex Patrum traditione.	ibid.
Solvuntur objectiones.	152
Sectio III. De Editionibus Latinis.	155
Utrum Vulgata sit Canonica?	ibid.
Conclusio affirmativa. Probatur argumento	
Theologico.	156
Proponuntur & solvuntur objectiones prote-	
stantium.	ibid.
Solvuntur objectiones, ex aliis principiis	
petitis.	158
Articulus III. De Chronologia Scripturæ	
sacræ.	159
§. I. Utrum Chronologia textus Hebraici	
præponderet Chronologiæ versionis LXX.	160
Conclusio affirmativa. Probatur multis	
momentis.	ibid.
§. II. Proponuntur fundamenta quibus inni-	
xi, quidam Theologi, calculum textus	
Hebraici abnuunt.	162
§. III. Proponuntur difficultates pro au-	
thenticitate Codicis Græcis supra He-	
bræum.	165
Introductio ad universam Scripturam sa-	
cram.	168
Calendarium Judæorum, ubi inscribuntur	
dies festivitatum & Jejuniorum.	177
DISSERTATIO SECUNDA.	
De singulis Scripturæ sacræ libris, juxta	
severiores Patrum, & interpretum cri-	
ticism.	179
Controversia I. De libris veteris Testa-	
menti.	ibid.
Articulus I. De Pentateuco.	ibid.
Sectio I. Num Moyses sit auctor Penteu-	
chi?	ibid.
Conclusio affirmativa. Probatur auctorita-	
te & ratione.	180
I. Ex veteri Testamento.	ibid.
II. Ex novo Testamento.	ibid.
III. Ex Patribus.	ibid.
IV. Ex historicis utriusque Testamenti.	181
V. Ex Propriis Historiographis.	ibid.
VI. Ratione & eodem multiplici.	182
Solvuntur objectiones.	ibid.
Synopsis probationum, objectionum, & re-	
sponsorum.	189

Sic & de ceteris in fine articulorum.	
Sectio II. De rebus contentis in Pentateu-	
co.	ibid.
De libro Genesim.	190

Propositio unica.

Adam fuit omnium hominum primus.	ibid.
Probatur argumento Theologico, coque effi-	
cacissimo.	ibid.
De libro Exodi.	192
De libro Levitici.	193
De libro Numerorum.	194
De libro Deuteronomii.	ibid.
Articulus II. De libro Josue.	195
Utrum sit sacer & Canonicus?	ibid.
Conclusio affirmativa: Probatur variis	
momentis.	ibid.
Solvuntur objectiones.	ibid.
Articulus III. Utrum liber Judicum sit di-	
vinus?	198
Conclusio affirmativa. Probatur auctorita-	
te & ratione.	199
Solvuntur objectiones.	ibid.
Art. IV. Num liber Ruth, sit sacer?	202
Conclusio affirmativa. Diluuntur & ex-	
plicantur objecta.	ibid.
Articulus V. Num quatuor libri Regum	
sint sacri?	204
Conclusio affirmativa. Probatur efficaci	
ratione.	205
Liber tertius & quartus Regum non semel	
laudantur in novo Testamento.	206
Solvuntur objectiones quæ militant contra	
librum primum Regum.	ibid.
Diluuntur objecta adversus secundum li-	
brum militancia.	209
Fit satis objectionibus, quæ adversus ter-	
tium librum proponuntur.	211
Diluuntur objecta contra librum quartum	
Regum.	213
Articulus VI. Utrum libri Paralipomenon	
sint genuini & sacri.	215
Conclusio affirmativa. Probatur argumen-	
to Theologico.	ibid.
Solvuntur objectiones.	216
Articulus VII. Utrum libri Esdræ sint sa-	
cri?	218
Conclusio. Libri duo priores, qui no-	
mine Esdræ & Nehemiæ insignantur,	
sunt sacri.	219
Probatur auctoritate & ratione.	
Fit satis objectionibus.	ibid.
Articulus VIII. Utrum liber Tobie, sit au-	
thenticus?	220
Conclusio affirmativa. Probatur multipli-	
citer.	221

I. Ex Conciliis.	ibid.
II. Ex ratione.	ibid.
III. Ex Rationibus Theologicis.	222
Diluantur objecta.	ibid.
Articulus IX. Num liber Judith inter sacras Scripturas annumerandus sit?	225
Conclusio I. Liber Judith est genuinus & Canonicus.	ibid.
Probat multis momentis.	ibid.
Conclusio II. Historia Judith non est parabola, sed vera.	226
Probat variis argumentis.	ibid.
Fis satis objectionibus adversus primam Conclusionem militantis.	ibid.
Art. X. Utrum liber Esäher sit sacer?	231
Conclusio. Liber Esäher secundum omnia capita genuinus est.	ibid.
Prima probatio, ex Conciliis.	ibid.
Secunda probatio, ex Patribus utriusque Ecclesie.	ibid.
Tertia probatio, ex rationibus.	232
Solvuntur objectiones.	ibid.
Articulus XI. Utrum historia Job sit vera?	236
Conclusio I. Job vere fuit & exstitit, nec est mera parabola.	ibid.
Probat auctoritate & ratione.	
Conclusio II. Liber Job est Canonicus.	237
Probat multipliciter.	
Solvuntur objectiones contra primam Conclusionem.	238
Diluantur objecta contra secundam Conclusionem.	239
Articulus XII. Utrum libri Sapientiales sint canonici & sacri?	242
Conclusio affirmativa. Probat ratione generali.	243
Probat specialiter de singulis.	ibid.
Primo quidem de Psalterio.	ibid.
Sententie veteris Testamenti.	ibid.
Sententie novi Testamenti.	ibid.
Fis satis objectionibus contra librum Psalterii.	246
Diluantur objecta contra librum Ecclesiasticum.	248
Objectiones adversus librum Canticorum.	249
Objecta contra librum Sapientie & Ecclesiastici.	250
Articulus XIII. De quatuor Prophetis maioribus, & duodecim minoribus.	252
Señtio I. Ratio vivendi Angelica Prophetarum, ex qua in nova Lege varii & sancti Religiosorum Ordines sumpsere exordium. Ibi tempus, vestimenta, habitatio, opera manuum, paupertas,	

obedientia superiori, frugalitas, vaticinia de Christo & vocatione Gentium a pag. 268. usque a pag. 276. commemorantur.	253
Señtio II. Analysis operum Prophetarum majorum.	260
Señtio III. Questum de genuinitate librorum resolvitur.	262
Conclusio. Libri quatuor majorum Prophetarum sunt canonici.	ibid.
Probat pro omnibus, communi sed efficaci ratiocinio.	ibid.
Speciales de singulis probationes.	ibid.
De Isaie volumine.	ibid.
De libro Jeremie.	263
De libro Ezechielis.	264
De volumine Danielis.	ibid.
Diluantur objecta circa Isaie volumen.	265
Argumenta contra Jeremie librum.	266
Difficultates de Ezechielis volumine proponuntur.	269
Fis satis objectionibus quæ militantes contra Danielis volumen.	ibid.
Señtio IV. De minoribus Prophetis.	272
§. I. Analysis historiæ.	ibid.
§. II. Sanctitas librorum ostenditur.	273
Señtio V. De palmaribus vaticiniis Christi speculantibus.	276

Punctum I.

Num illud Isaia 7. Vaticinium: Ecce Virgo concipiet, Sit in Beatissima Virgine & Christo adimpletum.	ibid.
Conclusio affirmativa. Probat multis momentis.	ibid.
I. Ex explicatione Prophetie.	ibid.
II. Ex convenientia utriusque Testamenti, & ipsius Isaie explicatione, qui suum producit sensum.	277
III. Ex sanctis Patribus & Ecclesie Doctoribus.	ibid.
Solvuntur objectiones quæ ex varia vocis Ahhlmach significatione desumuntur.	278
Fis satis objectionibus ex historia sacra depromptis.	279
Fis satis objectionibus quæ ex attributis sibi prænuntiatis desumuntur.	283

Punctum II.

Utrum ex 70. Hebdomadibus Danielis recelli possit adventus Messie?	285
§. I. Num Hebdomades intelligantur de Messia qui sit Christus, & annuntient illum venisse?	286

Con-

Conclusio affirmativa. Hebdomades annuntiant Messiam venisse.	ibid.
Probatur multipliciter.	ibid.
Conclusio II. Messias prædictus a Daniele est ipse Jesus Nazarenus.	ibid.
Probatur ratione.	
Fis satis objectionibus Judæorum.	288
§. II. A quo sumendum est exordium septuaginta Hebdomadum, & in quo finis est constituendus?	289
Prænotanda ad questionis intelligentiam.	ibid.
Conclusio I. Initium 70. Hebdomadum ducendum est ab anno vigesimo Artaxerxis, id est, ab anno secundo Olympiadis.	291
Probatur ratione.	
Conclusio II. Finis & exitus 70. Hebdomadum reponendus est in tempore mortis Christi, vel circiter & ut quidam volunt anno 3. cum dimidio solum post eam.	292
Probatur breviter.	ibid.
Conclusio III. Anni sunt Lunares.	
Probatur multis momentis.	ibid.
Solvuntur objectiones contra primam conclusionem.	293
Articulus XIV. De duobus primis Machabæorum libris.	297
Conclusio. Duo priores Machabæorum libri sunt Canonici.	ibid.
Probatur auctoritate & ratione.	
Solvuntur objectiones Protestantium.	298
Solvuntur objectæ adversus secundum librum Machabæorum.	300
Solvuntur objectiones ex contradictionibus utriusque libri ad invicem.	301

DISSERTATIO TERTIA.

De libris novi Testamenti.	305
Articulus I. Utrum quatuor Evangelistarum volumina, & Acta Apostolorum sint libri sacri?	306
Conclusio affirmativa. Probatur multis momentis.	ibid.
Fis satis objectionibus.	307
I. De Evangelio secundum Matthæum.	ibid.
II. De sancto Marco.	309
III. De sancto Luca.	310
IV. De sancto Joanne.	311
Articulus II. Num Epistolæ B. Pauli sint canonicæ?	312
Conclusio affirmativa. Probatur multipliciter.	ibid.
Diluvuntur objectæ.	ibid.
Art. III. De Epistolis Catholicis.	317

Sectio I. Num Epistolæ SS. Jacobi, Petri, & Judæ sint canonicæ?	ibid.
Conclusio affirmativa. Probatur variis rationibus.	ibid.
Fis satis objectionibus.	ibid.
De Epistolis B. Petri.	319
Sectio II. De Epistolis S. Joannis Apostoli.	320

Punctum I.

Utrum tres Epistolæ B. Joannis sint sacrae?

Conclusio affirmativa. Probatur efficaciter.	ibid.
Solvuntur objectiones.	322

Punctum II.

Num versiculus ille: Tres sunt qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt; sit genuinus? 1. Joan. 5. 7.

Conclusio affirmativa. Probatur rationibus Theologicis.	322
Testimonium vetustorum Codicum.	324
De Manuscripto Cassiodori quo constat versiculus non esse assutum.	325
Massei observationes de illo manuscripto.	ibid.
Solvuntur objectiones Simonii.	327

Punctum IV.

Num octavus versiculus sit Symbolicus, & sanctissimam indiget Trinitatem.

Conclusio. Versus iste: Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt: designat sanctissimam Trinitatem.	
Probatur multis momentis.	331
Fis satis objectionibus.	333
Articulus III. De Apocalypsi, utrum sit liber canonicus.	335
Conclusio affirmativa. Probatur multipliciter.	
I. Ex Conciliis.	ibid.
II. Ex Patribus Grecis.	ibid.
III. Ex Patribus Latinis.	ibid.
Solvuntur objectiones heterodoxorum.	336
Articulus IV. De libris omissis, apocryphis, & suppositis.	337
Ex	

<i>Ex veteri Testamento.</i>	338
<i>Ex novo Testamento.</i>	ibid.
<i>Conclusio. Libri omisi de quibus Scriptura sacra mentionem facit, sunt Canonici.</i>	339
<i>Probatur multis modis.</i>	ibid.
<i>Solvuntur objectiones.</i>	ibid.

DISSERTATIO UNICA.

<i>De Traditione Divina, secunda fidei regula, qua Ecclesia roboratur.</i>	341
<i>Articulus I. Utrum dentur traditiones?</i>	ibid.
<i>Conclusio affirmativa. Probatur multis momentis.</i>	ibid.
<i>I. Ex veteri Testamento.</i>	ibid.
<i>II. Ex novo Testamento.</i>	342
<i>III. Ex SS. Patribus.</i>	ibid.
<i>IV. Rationibus Theologicis.</i>	ibid.
<i>Articulus II. Utrum traditio Divina sit ita in Scripturis & Patribus fundata, ut etiam fidei regula infallibilis evadat.</i>	343
<i>Conclusio affirmativa. Prima probatio, ex Scriptura sacra.</i>	ibid.
<i>I. Ex veteri Testamento.</i>	344
<i>II. Ex novo Testamento.</i>	ibid.
<i>Secunda probatio, ex omnium seculorum Patribus.</i>	ibid.
<i>Tertia probatio ex Conciliis.</i>	346
<i>Quarta probatio, ex placitis Ecclesiæ Orientalis eruitur.</i>	ibid.
<i>Quinta probatio, ex rationibus Theologicis.</i>	347
<i>Solvuntur objectiones heterodoxorum, ex Scriptura depromptæ.</i>	349
<i>Diluuntur objecta, ex SS. Patribus excerpta.</i>	351
<i>Fit satis objectionibus, ex ratione proceduntibus.</i>	353
<i>Articulus III. Num quisque teneatur obedire traditioni?</i>	356
<i>Conclusio I. Quilibet fidelis obedire debet Ecclesiæ in iis quæ proponit colenda, v. g. Conceptionem Immaculatam B. Virginis, Canonizationem Sanctorum, & similia.</i>	ibid.
<i>Probatur multis momentis.</i>	ibid.
<i>Conclusio II. Omnis fidelis tenetur obedire traditioni pro iis quæ universalem spectant Ecclesiam.</i>	357
<i>Conclusio III. Diæcesanus tenetur obedire traditionibus diæcesis, quæ vim legis habent, v. g. jejunare in vigilia Patroni, ut in quibusdam diæcesibus præcipitur.</i>	ibid.

<i>Probatur ratione.</i>	
<i>Diluuntur objecta quæ passim militant contra Conclusiones.</i>	358

DE ECCLESIA IN SPECIALI.

<i>Analysis Ecclesiæ prærogativarum & triumphantium.</i>	360
<i>Diversa Ecclesiæ acceptatio.</i>	364

DISSERTATIO PRIMA.

<i>De Ecclesia ut est Religio multorum unam fidem profitentium.</i>	365
<i>Articulus I. Utrum fuerit Ecclesia in lege naturæ in qua sola reperiebatur salus.</i>	ibid.
<i>Conclusio I. Fuit Ecclesia in lege naturæ.</i>	ibid.
<i>Probatur rationibus Theologicis.</i>	ibid.
<i>Conclusio II. Extra Ecclesiam non erat salus.</i>	366
<i>Probatur variis rationibus.</i>	ibid.
<i>Solvuntur objectiones.</i>	ibid.
<i>Articulus II. Utrum fuerit Ecclesia in lege scripta?</i>	367
<i>Conclusio affirmativa. Probatur rationibus Theologicis.</i>	ibid.
<i>Fit satis objectionibus.</i>	368
<i>Articulus III. Utrum detur Ecclesia in nova lege?</i>	371
<i>Sectio I. Num Christus novam fundaverit Ecclesiam?</i>	ibid.
<i>Conclusio affirmativa. Prima probatio, ex figuris.</i>	ibid.
<i>Secunda probatio, ex similitudinibus novi Testamenti.</i>	372
<i>Tertia probatio, ex Scriptura.</i>	373
<i>Quarta, ex Patribus.</i>	ibid.
<i>Quinta probatio, ex rationibus Theologicis.</i>	374
<i>Responsa ad objectiones heterodoxorum.</i>	ibid.
<i>Sectio II. Utrum Ecclesia novi Testamenti sit Ecclesia legis scriptæ perfectior, & possit esse extra Ecclesiam Romanam in aliis sectis salus?</i>	376
<i>Conclusio I. Ecclesia novi Testamenti est ceteris perfectior.</i>	ibid.
<i>Probatur ratione.</i>	
<i>Conclusio II. Extra Ecclesiam Romanam non est salus.</i>	378
<i>Probatur multis momentis.</i>	ibid.
<i>I. Ex Scriptura sacra.</i>	ibid.
<i>II. Ex sanctis Patribus.</i>	ibid.
<i>III. Ab exemplo Patrum & Imperatorum qui noluerunt communicare cum iis</i>	

his qui non erant Ecclesiae Romanae membra.	379
IV. Ex aliis rationibus Theologicis.	ibid.
Diluuntur Socinianorum objecta.	381.
Articulus IV. De falsis religionibus, maximè de Mahumetismo.	383
Historia critica Mahumetismi.	ibid.
Ortus.	ibid.
Dogmata Alchorani.	ibid.
Progreſſus.	384
Proscriptio.	ibid.
Conclusio. Secta Mahumetis est falsa & merum Religionis commentum.	ibid.
Probatur rationibus Theologicis.	ibid.
Solvuntur objectiones Mahumetanorum.	385

DISSERTATIO SECUNDA.

De Ecclesia ut est supremus fidei controversiarum iudex, ejusque notis.	387
Articulus I. Utrum præter regulas morales requiratur animata, seu Ecclesia quæ sit supremus controversiarum fidei iudex?	ibid.
Conclusio. Ecclesia est fidei controversiarum iudex supremus necessarius.	ibid.
Primum argumentum, ex Scriptura depromitur.	ibid.
Secundum argumentum, ex SS. Patribus eruitur.	389.
Tertium argumentum, ex possessione Ecclesiae idem affulget, & ipsorum Imperatorum testimoniis.	ibid.
Quartum argumentum, ex rationibus Theologicis.	390
Fit satis objectionibus heterodoxorum.	392
Articulus II. Utrum Ecclesia sit infallibilis in questionibus juris & facti dogmatici religionem spectantibus.	394
§. I. Utrum constet ex Scriptura sacra Ecclesiam esse infallibilem circa decisionem juris & textus ad fidem & religionem spectantis.	395
Conclusio affirmativa. Probatio ex veteri Testamento.	ibid.
I. Ex libris Legalibus.	ibid.
II. Ex libris Regum, Esdræ, & Machabæorum.	ibid.
III. Ex libris Prophetarum.	396
Probatio ex novo Testamento.	ibid.
I. Ex Evangelistis.	ibid.
II. Ex Epistolis.	397
Solvuntur objectiones Novatorum.	398
§. II. Utrum constet, ex decretis SS. Pontificum Ecclesiam esse infallibilem circa questionem juris & facti dogmatici?	402.

Conclusio affirmativa. Probatur unico sed efficaci argumento.	ibid.
Decreta summorum Pontificum circa questionem juris & facti dogmatici.	ibid.
Consensus Ecclesie universalis accedens dum per summum Pontificem ipsa loquitur.	403
Diluuntur objecta heterodoxorum.	404
§. III. Utrum Ecclesia in Conciliis æcumenicis loquens sit infallibilis & ex ipsis Conciliis clarescant infallibilitas?	405
Conclusio affirmativa. Probatur hoc argumento.	ibid.
Diluuntur objecta.	406
§. IV. Utrum, ex traditione Patrum constet Ecclesiam esse infallibilem circa questionem juris & facti.	409
Conclusio affirmativa. Testimonia Patrum de infallibilitate Ecclesie pro dogmate.	ibid.
Testimonia Patrum pro infallibilitate circa textus dogmaticos.	411
Solvuntur objectiones Novatorum circa infallibilitatem Ecclesie pro textibus.	412
§. V. Utrum ex usu & possessione Ecclesie constet Ecclesiam esse infallibilem circa questionem juris & facti dogmatici.	415
Conclusio affirmativa. Probatur multis momentis.	ibid.
Solvuntur objectionibus adversariorum.	417
§. VI. Utrum constet ex Theologis Ecclesiam esse infallibilem circa juris & facti questionem?	421
Conclusio affirmativa. Probatur multis momentis.	ibid.
I. Ex ordine Eminentissimorum Cardinalium purpureo.	422
II. Ex Schola sacre Facultatis Parisiensis.	423
III. Ex Schola Angelica Thomistarum.	424
IV. Ex Schola doctissima Societatis Jesu.	425
V. Ex Jurisperitis.	ibid.
Fit satis objectionibus heterodoxorum circa questionem textus.	ibid.
§. VII. Utrum ex ratione constet Ecclesiam esse infallibilem circa juris & facti dogmatici questionem?	427
Conclusio affirmativa. Probatur rationibus Theologicis.	ibid.
Diluuntur obſtreptentium objecta.	428
Articulus III. Num Ecclesia militans sit visibilis & quænam sint ejus membra?	432
§. I. Num sit de fide Ecclesiam militantem esse visibilem?	ibid.
Conclusio affirmativa. Probatur multis momentis.	ibid.
I. Ex veteri Testamento.	ibid.

II. Ex novo Testamento.

III. Ex Traditione Patrum.

IV. Ex ratione.

Objectiones Protestantium solvuntur.

§. II. De Ecclesie membris.

Articulus IV. De notis Ecclesie, & utrum
convenient solis Ecclesie Romane.

433

ibid.

ibid.

433

437

§. I. De prima Ecclesie nota, quæ est uni-
tas.

§. II. Sanctitas, altera Ecclesie nota.

§. III. Catholicitas seu universalitas, est
tertia vera Ecclesie nota.§. IV. Quarta Ecclesie nota, est Aposto-
licitas.

438

ibid.

439

ibid.

TRACTATUS NONUS

D E

VIRTUTIBUS

T H E O L O G I C I S ,

Et Prolegomenis ad Scripturam Sacram.

TRIBUS potissimum fundamentis innititur Ecclesia, videlicet fide, spe, & charitate, unde ad earum cognitionem & amorem tota inhiat Theologia, quandoquidem, seclusis tantis virtutibus, inutilis reputabitur. Enimvero ad quid sermones de Deo uno & Trino, si vel ipse ignoretur? Quorsum ut summum bonum prædicaretur, si spes animam inescare desinat? Sed quæ erit spei fiducia, si beatitudinem avido corde anhelatam charitas non attingat? Hæ sunt virtutes quibus ad Deum manu ducitur Christianus: fontes ad quos homo viator suspirat. Columnæ quæ totum salutis ædificium sustentant. Nec mirum: homo per fidem nedum se cognoscit brutis animantibus superiorem, sed & ad æternam felicitatem locandum. Ad hanc vero per spem secure tendit, & ejusdem ubertate per charitatem fruatur. . . . Quid plura? Per fidem Christus facit hominem discipulum suum: spe commilitonem, charitate vero filium & hæredem.

DISSERTATIO PRIMA.

DE FIDE THEOLOGICA,

Cujus lumine Ecclesia incedit.

FIDEM irrident Idololatræ, eamque prorsus inutilem prædicant. Sed contra quod dicit Apostolus Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo.*

Necessitas fidei sex his probatur & explicatur argumentis.

PRIMO: Fidei objectum est Deus, ut prima veritas.

Secundo: Objectum fidei certum.

Tertio Est credibile.

Quarto: Ultima fidei resolutio de ejus objecto fit certo & infallibili modo ultimate in Ecclesiam.

Quinto: Añus internus fidei, secluso gratiæ auxilio, non elicitur.

Sexto: Añus fidei etiam exterior est de præcepto.

ARTICULUS PRIMUS.

DE OBJECTO FIDEI Religionis, & Ecclesiæ.

DARTI fidem probant ubique sacræ paginæ, dum ipsius necessitatem sine fine prædicant, ut illud Apostoli. Heb. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum.* Fides non solum ad cognoscendum Deum utilis est, sed & ad naturalia penetranda non inutilis apparet propter tria. I. Quia per eam homo venit ad multorum cognitionem, ad quam acquirendam tempus vitæ sæpius non sufficeret. II. per eandem cognitio rerum naturalium fit communis simplicibus & implicatis in negotiis sæculi. III. Homo per eam fit certior de rebus naturalibus quæ sunt præ oculis suis.

Fides multipliciter sumitur. Primo quidem pro conscientia boni, juxta illud Rom. cap. 14. *Quod non est ex fide, peccatum est.* II. Pro fidelitate in promissis servandis; sic illam sumit Apostolus, cum ait 1. Cor. 4. *Queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat, & in isto sensu Psal. 144. Deus dicitur, fidelis Dominus in omnibus verbis suis;* tum quia semper promissa exequitur. Sumitur etiam pro bona œconomia & fideli dispensatione bonorum Dei. III. Pro veracitate & virtute inclinante ad dicendum verum, unde ab ea homo dicitur veridicus: Sic etiam Deus dicitur fidelis, est enim maxime verax & falsa propalare nequit. IV. Pro fiducia, qua quis optime sperans de aliquo, ejus voluntati se committit; de hac loquebatur Christus in isto sensu quum dixit Petro, qui mergi incipiebat: Matth. 14. *Moderate fidei, quare dubitasti.* Hoc est, cur non totaliter te permisisti meæ voluntati & potentæ? Et Marc. 11. *Habete fidem Dei... quicumque dixerit huic monti: Tolle & mittere in mare... quodcumque dixerit, fiat, sicut & se jactabit.* 30. Sumitur pro objecto suo & doctrina, ut quum S. Athanasius dicit in Symbolo: *Hec est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.* Denique pro cognitione obscura alicujus rei innixa testimonio Dei dicentis & revelantis; si enim testimonium esset humanum, faceret solum fidem humanam, sed cum sit divinum, divinam & infallibilem operatur. De illa in isto solum ultimo sensu impræsentiarum agimus.

Prænotandum est triplicem distingui veritatem a Philosophis; alteram in essendo, alteram in dicendo, alteram in cognoscendo. Prima est ipsa veritas transcendentalis, quæ est proprietas cujuscumque entis: ratione illius Deus dicitur verus, id est, habens veritatem seu esse ens reale infinite perfectum per quod distinguitur a falsis Diis qui nihil sunt a parte rei: Secunda inest nobis, & est virtus moralis nos inclinans ad dicendum verum; in Deo autem est inclinatio quam habet ad veritatem dicendam & neminem fallendum: Tertia, est ipsa conformitas objecti cum potentia cognoscente, & illud enunciant. His politis sit.

CONCLUSIO PRIMA.

Objectum materiale fidei est omnis res revelata. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 1.

Probatur ratione. Objectum materiale illud est circa quod veritatur facultas: Sed fides respicit omne revelabile, quippe quæ respiciat id omne quod dicit Deus, ut prima veritas, cujus testimonio ipsa nititur & fundatur: Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Objectum formale quod fidei, est Deus sub ratione primæ veritatis in dicendo, adeoque sub ratione deitatis.

PROBATUR ex D. Thoma, qui hic art. 1. dicit veritatem primam se habere ad fidem sicut sanabile ad medicinam: Atqui sanabile eamens est objectum formale quod medicinæ, quatenus medicina omnia respicit per ordinem ad sanitatem, ita & fides omnia considerat per ordinem ad primam veritatem dicentem seu revelantem. Ergo &c.

CONCLUSIO TERTIA.

Obiectum formale sub quo fidei est prima veritas in dicendo connotans primam veritatem in cognoscendo.

PROBATUR prima pars. Ex D. Thoma, qui quæst. 14. de veritate art. 8. ad 16. ait: "Testimonium primæ veritatis, se habere in fide, ut principium in scientiis demonstrativis." Igitur sicut principium in scientia demonstrativa est obiectum formale sub quo, ita erit & prima veritas in dicendo respectu fidei, quandoquidem omnia respicit sub ista formalitate, videlicet ut sunt a Deo revelata.

Probatur secunda pars. Obiectum fidei tamen est obsecrum, debet tamen esse certissimum: Igitur prima veritas in dicendo connotans primam veritatem in cognoscendo, est obiectum formale sub quo adæquatum fidei: Enimvero non sufficit ut prima veritas aliquid dicat & revelet ad hoc ut sit certum, sed insuper debet ipsa omnia cognoscere quæ revelat; alias defectu cognitionis, posset ipsa falli, adeoque & alios, incerta pro certis enunciando, fallere.

Solvuntur objectiones.

OBJICIENS 1. Contra primam conclusionem: Peccata revelantur in Scripturis, & tamen non sunt obiecta fidei, quia non ordinantur ad Deum. 2. Deus ipse ut prima veritas cadit sub revelationem; & tamen non est obiectum materiale, sed formale fidei: Igitur omne revelatum non est obiectum materiale fidei. Confirmatur: cuncta revelata non sunt æque credibilia sicut obiecta charitatis non sunt æqualiter amabilia: Ergo &c.

Respondetur ad 1. distinguendo, peccata secundum se non sunt ad Deum ordinabilia, concedo; ut detestanda, vel ab iis qui illa commiserunt, vel ab aliis, nego.

Ad 2. distinguo Deus ut prima veritas in dicendo non est obiectum materiale, sed formale, concedo; in essendo & ut est ens, nego. Fides enim docet Deum esse remuneratorem, & sic cadit sub revelationem.

Ad confirmationem nego ea quæ fides attingit, non esse æqualiter credibilia, quandoquidem subsunt eidem rationi formali, scilicet revelationi: unde fides est unicus & simplex habitus, quia cuncta considerat sub eadem ratione, & habet idem obiectum formale, hinc Concilium Trident. damnavit Lutheranos, eo quod multiplicarent habitum fidei, volentes ut alia fide credantur historiæ utriusque Testamenti, alia vero dogmata & moralia; unde nego paritatem. Charitas enim supponit bonitatem in obiecto a quo movetur ad amandum; & cum bonitas in Deo sit increata, in creaturis vero finita, magis amat Deum quam creaturas: Sed fides uno & eodem nititur testimonio Dei revelantis, adeoque omnia revelata sunt æqualiter credibilia, quandoquidem prima veritas est æqualiter in omnibus verax.

Instabis: Deus ipse ut prima veritas cadit sub revelationem, & tamen non est obiectum materiale, sed formale: Igitur omne revelatum non est obiectum materiale fidei, sed formale.

Respondetur distinguendo; Deus ut prima veritas in dicendo non est obiectum materiale, sed formale, concedo; in essendo & ut est ens, nego. Fides enim Deum esse docet saltem rudes & plebeios qui, visis creatoris effectibus, demonstrationem de existentia Dei elicere non valent; sicque respectu eorum existentia Dei, inquit D. Thomas, cadit sub revelationem.

Oppones: Contra secundam conclusionem: Theologia respicit Deum ut primam veritatem loquentem, prophetia vero etiam ipsum Deum immediate revelantem: Igitur prima veritas in dicendo non est obiectum formale quod fidei, quia debet esse singulare, ut sit specificativum: Confirmatur. Ultima resolutio fidei non fit in Deum dicentem, sed in Deum ut sic: quærenti enim cur Incarnatio facta sit? Respondet Theologus quia prima veritas hoc revelavit. Quærenti rursus cur prima veritas hoc revelaverit. Respondet, quia hoc Deus dixit. Ergo &c.

Respondetur ad primum distinguendo; Theologus respicit primam veritatem ut loquentem, & utitur revelatione virtuali fundata in discursu, concedo; revelatione immediata sicut fides, nego.

Ad 2. similiter distinguo; Prophetia respicit etiam immediate Deum revelantem, & aliquid aliud, concedo; secus, nego.

Fides nicitur revelatione omnimode obscura : prophetia vero sæpius habet evidentiam in attestante, cum Angeli in visionibus alloquerentur Prophetas, qui idcirco lib. 1. Reg. cap. 9. dicuntur videntes. Quid plura commemoare? Prophetia non respicit per se primo Deum in se sicut fides, sed bonum temporale creaturæ, unde obiectum ejus formale est diversum.

Ad confirmationem, dico ultimam fidei resolutionem fieri in Deum revelantem. Quando autem quaeritur cur Deus revelaverit? Et respondet Theologus, quia Deus dixit, jam respondet ut sciens & Theologus qui discurret, non vero ut fidelis, qui simpliciter credit: Cæterum prima veritas revelans est ipse Deus ut auctor gratiæ; per gratiam enim solum cognoscimus Deum vera dicere quando loquitur, sed non ratione pure naturali: nam possemus dubitare an Deus velit nobis revelare, vel abscondere sua mysteria.

Instabis: Si Deus ut Deus foret obiectum formale fidei, sequeretur fidem ipsa charitate fore nobiliorem, quandoquidem deitas exprimit aliquid nobilius quam bonitas quæ est charitatis obiectum: Sed falsum consequens. Ergo & Antecedens.

Respondeo negando sequelam, quandoquidem habitus nobilitas non petitur ex obiecto nobiliore in ratione entis spectato, sed bene ex obiecto formaliter & in ratione obiecti considerato: Sic autem obiectum fidei non est nobilius, quia charitatis obiectum est, vel ipsa bonitas divina, ut est in se, obiectum vero fidei est deitas prout in intellectu creato per revelationem obscuram recipitur & dignoscitur, hinc sub isto respectu, est aliquid ipsa bonitate minus.

Obicies: Contra tertiam conclusionem: obiectum formale sub quo est intrinsecum: Sed revelatio est extrinseca fidei: Igitur non est obiectum formale sub quo.

Respondeo distinguendo majorem; obiectum scientiæ est quid intrinsecum, concedo: consistit enim in demonstratione, & in consensu conclusionis deductæ ex præmissis, hinc ratio sub qua, quæ est motivum assensus, est intrinseca: obiectum fidei, subdistinguo, active sumptum & ex parte loquentis, concedo: est enim ipsum verbum Dei ut loquentis, Deo maxime intrinsecum: passive & extrinsece per ordinem ad eos ad quos fit sermo, nego. Quandoquidem est de ratione fidei,

ut nitatur testimonio alieno, & sic distincta minore, nego consequentiam.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

I. *Obiectum materiale fidei est omne revelatum*. II. *Formale quod, Deus sub ratione Deitatis*. III. *Sub quo, prima veritas in dicendo*.

PRIMUM patet, quandoquidem fides respicit omne revelatum.

Secundum utique; fides enim respicit Deum loquentem ut Deum.

Tertium etiam; obiectum enim formale sub quo est ratio sub qua aliqua facultas suum obiectum considerat: Sed fides cuncta spectat relative ad Deum ut prima veritas est. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Fides respicit quidem peccata revelata, sed ut detestanda per penitentiam quæ peccatorem ad Deum ordinat & convertit.

Secundo: Tameñ Theologia simul & prophetia Deum, ut loquentem confiderent, non tamen sub eodem respectu. Cum fides essentialiter sit obscura, prophetia vero non semel habeat evidentiam in attestante, ut quum Joannes aiebat discipulis ostendens Christum præsentem, Joan. 1. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollis peccatum mundi: Cæterum, est per se primo ad bonum alterius, hinc Deum primario non attingit propter se, sed propter proximum.

Tertio: Obiectum formale sub quo scientiarum ipsis est intrinsecum, secus vero fidei, quippe quæ innaturatur testimonio alieno, scilicet Dei.

ARTICULUS SECUNDUS.

De certitudine obiecti fidei.

OBIECTUM fidei esse certum, & quidem certitudine quæ major non possit haberi vel a natura, vel ab homine, omnes.

omnes catholici conveniant; nec ipsi diffidentur Calvinistæ & Lutherani: Sed difficultas est a quibus oriatur principis. Dñs potissimum assignantur, nempe relatio facta Ecclesiæ de aliqua veritate incognita: alterum vero est ipse Deus loquens: Igitur duo potissimum quæruntur: Primo quidem qualis requiratur revelatio ad fidem? Secundo, an Deus ita veritatem loqui astringatur, ut nec errorem, nec ipsam æquivocationem possit loquendo, sive per se, sive per alios inducere? Unde fit

SECTIO PRIMA.

De revelatione prærequisita ad fidem.

PRÆNOTANDUM est I. Duplicem esse revelationem, scilicet virtuale, & formalem: formalis est ejus quod revelatur in seipso: virtualis vero est ejus quod naturali sequela ex ipsa re revelata sequitur, seu est connexio cum revelata. Rursum plerique Theologi subdistinguunt formalem in implicitam & explicitam: explicita est ejus quod distinctè revelatur, ut Christum esse hominem: implicita est ejus quod includitur in re revelata, v. g. Christum esse rationalem; subnotant hi Theologi non esse confundendam virtualem revelationem cum formali, nec formalem explicitam, cum implicita.

Observandum II. Illud quod revelatum est virtualiter educi solere expressius per discursum ex propositione revelata: unde præsens difficultas concipi solet sub illis terminis: utrum conclusio Theologica deducta ex una præmissa de fide, & altera quæ non est de fide, sit revelata? Ut in isto discursu: omnes Apostoli repleti sunt Spiritu sancto: Sed Matthæus fuit Apostolus: ergo fuit repletus Spiritu sancto. In illo syllogismo duæ præmissæ sunt de fide, in sequenti vero isto syllogismo: omnes peccaverunt in Adam: Petrus est homo: ergo peccavit in Adam. Una est tantum de fide, nempe major. Quibus prælatis sit

CONCLUSIO PRIMA.

Datur & existit divina revelatio.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA, sic exponitur: Nomine divinæ revelationis intelligimus lumen defusum
Boucat Theol. Tom. IV.

per infusum quo Deus obstrusa & incognita hominibus aperit: Atqui datur huiusmodi lumen: Et probatur ex Lactantio qui lib. 1. cap. 1. ait: "Fieri non potuit, ut homini per se ipsum ratio divina innotesceret, non est passus hominem Deus lumen sapientie requirentem diutius oberrare, ac sine ullo laboris affectu vagari per tenebras inextricabiles. Aperuit oculos ejus aliquando, & notionem veritatis munus suum fecit, ut & humanam sapientiam, nullam esse monstraret, & erranti ac vago viam consequendæ æternitatis ostenderet."

Secunda: Multa sunt ad instituendos mores necessaria, quæ homo non potest proprio labore, & industria scire, cum vita sit brevis, & corpus deprimat sensum multa cogitantem. Igitur datur divina revelatio quæ suppleat his defectibus ne homines errent in via salutis indaganda. Ista ratio est D. Thom. 1. p. art. 1. ubi loquitur: "Dicendum, quod necessarium fuit ad humanam salutem esse doctrinam quandam secundum revelationem divinam præter Philosophicas disciplinas, quæ ratione humana investigantur. Primo quidem, quia homo ordinatur ad Deum, sicut ad quemdam finem, qui comprehensionem rationis excedit secundum illud Isaïæ: *oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te*. Finem autem oportet esse præcognitum hominibus, qui suas intentiones & actiones debent ordinare in finem. Unde necessarium fuit homini ad salutem, quod ei nota fierent quædam per revelationem divinam, quæ rationem humanam excedunt."

Tertia: Necessè est Deum ipsum determinare modos quibus cultum sibi debitum vult exsolvi; tametsi enim vel ipse naturæ instinctus, & ratio erga Dominum inspirent reverentiam, non satis tamen hoc determinat; obsequia siquidem, quæ subditi exhibent Principi, non ex subditorum arbitrio, sed ex Monarchæ præscripto assignari debent: Sed hoc fit divina revelatione; hinc Apostolus ad Hebr. 1. ait: *Multifarie, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis: novissime diebus istis locutus est nobis in Filio*. Igitur divina existit revelatio & necessaria est; hæc enim si semel desit, ut plurimum cæcavit, & hallucinatur humana ratio sibi permissa, tum in turpissimos errores & ab-

su diffimas superstitiones sæpius impingit, sic ut patet insipienti varias gentium pro suo nutu religiones sibi confingentium opinioniones.

CONCLUSIO SECUNDA.

Revelatio implicita & virtualis ante Ecclesiæ explanationem non sufficit ad fidem Catholicam.

PROBATUR isto ratiocinio: Illud rem de fide constituere non valet, quod neque omnibus apparere, neque eodem modo concipi potest, sed diverse a diversis explicatur modis: Atqui conclusio Theologica, v. g. ante Ecclesiæ definitionem neque omnibus sufficienter patet, neque eodem modo ob omnibus intelligitur, ut patet in Millenariis, qui in adulterinum detorquebant sensum, Apocal. locum, in quo Joannes asserit sanctos cum Agno mille annis regnuros; quod quidem regnum intelligebant de Paradiso terrestri, antequam visione Dei donarentur justorum animæ, unde illud regnum ab illis ventilatum, explosum fuit & tanquam aliquid fidei contrarium a Concilio Florentino abjectum.

CONCLUSIO TERTIA.

Revelatio implicita & virtualis post Ecclesiæ definitionem sufficit ad fidei articulum fundandum.

PROBATUR ista ratione: Illud fide divina credi necesse est, quod Verbo Dei loquente, immo & quasi proponente revelatur: Atqui talis est revelatio implicita. Ergo &c. Probatur minor. Revelatio implicita fundatur in propositione contenta vel in Scriptura, vel in Traditione, quandoque etiam in conclusione Theologica inclusa; non quod ipsa conclusio sit articulus fidei, est enim ejus tantum illatio, sed quia connotat aliquam præmissam, fidem in se referentem: jam vero etiam ipsa veritas suprema iterum per Ecclesiam loquitur, ut ejus organo proponat veritatem; inest autem omnibus præceptum audiendi Ecclesiam, ut fufius infra dicemus. Igitur revelatio formalis implicita sufficit ad fidem: maxime vero quia per Ecclesiæ definitionem, quod erat antea implicite, jam fit explicite cognitum.

CONCLUSIO QUARTA,

Revelatio generalis ad fidei articulum statuendum.

PROBATUR I. Ex Scriptura, quæ ut plurimum relationes tantum generales exhibet ad fidem astruendam, quales sunt revelationes factæ & Prophetis, & Apostolis, sic Marc. ult. habetur *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Rursus Act. 1. Christus ad Apostolos sic loquens introducit: *Eritis mihi testes in Judæa .... Et usque ad ultimum terræ.* Ergo &c.

Probatur II. ratione triplici. Prima quidem, quia Ecclesia in rebus fidei determinandis recurrit, saltem ordinarie loquendo, nonnisi ad revelationes generales, easque magnis Pastoribus pro bono publico & gloria Dei factas. Secunda, ad credendum fide divina aliquid dno potissimum sufficiens, revelatio scilicet primæ veritatis, & ejus agnitio: quæ quidem ea duo haberi possunt absque privata revelatione. Primum quidem, nam revelatio publica procedit a prima veritate; secundum vero, quia quod publica firmatur revelatione atque leprodit, certius est eo quod particulari tantum dignoscitur. Tertia, revelatio publica veritati divinæ magis consona videtur, quandoquidem prima veritas est universalis & pro homo totius generis humani, unde quod est universalius, magis utique de prima veritate sapit & percipit. Ergo &c. Absit tamen procul facere revelationes privatas, licet enim sint solum pro bono alicujus particularis personæ, nihilominus fide divina tenendas esse propugnamus. Talis est revelatio filii fururi contra spem Abraham promissi; qui tamen si jam cum uxore senesceret, credidit tamen non esse impossibile apud Deum omne Verbum. Quam quidem fidem laudat Apostolus Rom. 4. his verbis: *Credidit Abraham & reputatum est illi ad justitiam.* Ratio cur revelatio privata etiam fide tenenda sit, in promptu est, quia nititur testimonio divino, cui subesse falsum non potest.

Dices: quod est revelatum, æque est credibile ante Ecclesiæ definitionem, quam post, quandoquidem Ecclesia non augeat alicujus articuli revelati veritatem: Igitur revelatio formalis implicita sufficit secundum

dum se ad fidem constituendam. Confirmatur. Fideles possunt seipsum elicere conclusiones & consequentias, saltem in multis quæ jamjam clare patent in Scripturis. Ergo &c.

Respondeo, in hoc esse commentum Calvinistarum, qui abjecta Ecclesiæ auctoritate, Scripturas secundum spiritum privatum in suos detorquere sensus delectantur, & complacent. Ad summum concludi potest, viros alias litteratos consequentias ex Scriptura peritiles deducere posse: sed contendimus ipsos eo usque non pervenisse, ut obligarent lectores absque Ecclesiæ determinatione ad aliquid sub pœna peccati tanquam de fide credendum, unde

Respondeo II. distinguendo: Quod est revelatum æque est de fide secundum se ante determinationem Ecclesiæ, quam post ejusdem definitionem, concedo: quoad nos, nego. Nullus imprudenter credere tenetur, & ideo Ecclesiam audire debet ut sciat quid de fide credendum, quid vero non: maxime vero quia Ecclesia est Spiritus sancti organum & fidei veritatum custos fidelis, adversus quam ex promissione Dei, portæ inferi & spiritus erroris nusquam prævalebunt: unde ad ipsam pertinet secernere veras a falsis Scripturas: veritates fidei ab humanis; nec ideo dicitur aut facere, aut augere aliquam fidei veritatem, sed eam proponere & ex jure suo determinare.

Ad confirmationem, distinguo, litterati possunt deducere conclusiones peritiles ex Scripturis, concedo: conclusiones quæ sint vel obligent de fide, subdistinguo: si veritates in conclusionibus vel contentæ, vel illatæ, jam sint de fide determinatæ, concedo: secus, nego. Sic v. g. Ecclesia de fide determinavit in Concilio Ephesino Christum esse Deum, unde Theologus hanc potest sic probare veritatem. Ille homo est Deus, cui Verbum est hypostaticè unitum: Atqui ex Ephesino, Verbum est hypostaticè unitum humanitati sanctæ: Igitur Christus est verus Deus. Profecto ista consequentia est de fide, quia deducitur a propositione revelata, & ab Ecclesia proposita; nempe: Atqui Verbum est hypostaticè unitum humanitati sanctæ. Ergo &c.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

I. Datur divina revelatio. II. Revelatio virtualis post Ecclesiæ definitionem sufficit ad fundandum fidei articulum.

PRIMUM verissimum est: mysteria quippe transcendunt mentis humanæ aciem, nec, seclusa revelatione, nobis innotescunt: immo nec alia multa etiam ordinis naturalis propter vitæ angustias & brevitatem absque illo lumine scire valemus.

Secundum etiam firmissime tenendum est: namque revelatio virtualis una aut altera præmissa de fide innititur. Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET EXPLICATIONUM.

INCASSUM Protestantes auctoritatem Ecclesiæ proponentis fidei articulum abjiciunt: cum enim homines litterati quantumvis docti falli possint, non sufficit eorum scientia ad fundandum fidei articulum, secus vero Ecclesiæ, quippe quæ sit infallibilis; hinc columna veritatis recte dicitur: non igitur ad spiritum privatum spectat fidei articulos dirigere, & ordinare, sed ad solam Ecclesiam.

SECTIO SECUNDA.

Utrum Deus sit ita verax, ut nec falli, nec fallere possit, sive per se, sive per alios?

MENTIRI est rem significare verbo aliter quam sit, non quidem in seipsa, sed in mente loquentis, unde mentiri idem est ac attestari quod fallum est, & negare quod verum putatur.

Quidam hæretici, teste Guidone, tenuerunt Deum aliquando, quod absit dicere, mentitum esse. Gabriel in 3. dist. 38. citans quosdam nominales pro opinione sequenti duplex mendacii genus distinguit. Primum inordinatum, quod quidem importat non solum mentiendi actum seu rei falsæ prolationem contra mentem, & adversante propria conscientia, verum etiam circumstantiam actus qui sit contra legem, aliud vero deordinatione carens quod solum falsitatem habet, non autem affectum malum injuste decipiendi. Primum vult omnino repugnare Deo, minime vero secundum, additque mendacium

cium primi generis illud solum esse quod a Patribus & nominatur & habetur tanquam mendacium. Sed contra illos omnes sic

CONCLUSIO PRIMA.

Repugnat Deum omnimode falsa propalare & revelare.

Probatum auctoritate, & ratione.

Primo, ex Scriptura sacra.

NUM. 23. habetur: *Non est Deus quasi homo ut mentiarur: nec ut Filius hominis, ut mutetur.* Et iterum Rom. 3. *Est autem Deus verax.* Et adhuc Hebr. 6. *Impossibile est mentiri Deum.* Ergo &c.

Secundo, ex Patribus.

S. AUGUSTINUS lib. 2. de civit. Dei cap. 25. sic loquitur: "Si velint invenire quid, omnipotens non potest, ego dicam, mentiri non potest." Idem dicit Ambrosius epist. 37. & alii ne uno quidem excepto. Hoc ipsum docet ex professo D. Thomas hic art. 3. his verbis "Sub veritate prima non potest stare falsum, sicut sub ente non ens; nec malum sub bonitate."

Tertio, ratione eaque multiplici.

PRIMA sic procedit: Mendacium est deviatio a prima veritate & defectus potentiae; Deus vero est prima veritas & omnipotens: Igitur non potest annunciaré falsa pro veris.

Secunda sic exponitur: Deus est id quo nihil melius aut perfectius excogitari potest, cui repugnat per se & intrinsece malum. Atqui mendacium est per se & intrinsece malum. Igitur impossibile est ut cadat in Deum etiam indirecte. Probatum minor. I. Ex conscientia cujuslibet, nullus etenim pati potest sibi aut imputari, aut exprobari se esse mendacem. II. Mendacium opponitur veritati divinæ. III. Deus non obligat ad credendum suo verbo malo, & hoc sub culpa mortali; atqui sic obligat suo verbo credere: Igitur mendacium non potest esse a Deo.

Tertia, deducitur ex Apostolo, Deus seipsum negare non potest: Atqui seipsum negaret, si falsa pro veris daret: nam

negaret suam veritatem, cui essentialiter repugnat omnis error, atque falsitas. Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Deus etiam per alios falsa propalare nequit.

PROBATUR, breviter hoc ratiocinio: Dictum est modo Deum non posse per seipsum falsa dicere: Igitur nec per alios. Probatum consequentia: si falsa diceret per Ministros, defectus in ipsum refunderetur; nam & causa formalis censetur esse propositionis factæ a Ministro qui loqueretur solum vel inspiratus, vel edoctus a Deo qui revelaret vel etiam diceret ea quæ proferret homo, sed absurdum consequens. Ergo & antecedens.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES. Contra 1. conclus. Multa Deus pronuntiavit quæ non evenerunt, sic Genes. 4. Cum Cain dixisset: *Omnia qui invenerit me, occidet me.* Respondit Deus: *Nequaquam fiet.* Et tamen interfectus est a Lamech. Secundo, Isaïæ 38. prædixit Propheta Ezechia Regi eum brevi moriturum, vixit tamen post adhuc 15. annis. Tertio, Jonæ 3. legitur: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Multa dicta sunt a Deo per comminationis Prophetiam, quæ aliter evenerunt, quia conditio de exitu ponendo neque purificata fuit, neque adimpleta, concedo; non evenerunt ut prædicta sunt, subdistinguo: quoad aliquid, concedo: quoad omnia, nego. Ad primum non dixit Deus absolute quod Cain non occideretur, sed quod nihil haberet timendum, & morte impune non afficeretur; timebat enim Cain ne ullus esset sibi quiescendi locus, & a quocumque promiscue occideretur: nam de facto Lamech, qui postea eum occidit, severe punitus est propter scelus. Ad secundum, Isaïas locutus est Ezechia secundum causarum secundarum ordinationem: quæ quidem deposita, mori debet, verum propter & orationem, & promissionem, aliter ex potentia extraordinaria providere voluit misericors Deus. Ad Jonam simili modo respondendum est, interitum nempe Ninivitarum Prophetam prædixisse supposito quod in peccatis per-

permanerent obſtinati ; quia vero pœnitentiam egere , ideo miſericordiam invenire meruerunt .

Inſtabis : Deus videtur aliquem decepſiſſe . Ergo &c. Enimvero Job. 12. legitur : *Deum punire malos Principes . Errare eos faciet quaſi ebrios* . Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens : Ad probationem , diſtinguo ; Deus decipit permiſſive in pœnam peccati , concedo : ſic permiſit & Achab Regem Iſrael propter impietatem decipi a falſis Prophetis , concedo : formaliter & poſitive , nego . Nequit enim eſſe erroris cauſa .

Urgebis : Deus eſt cauſa formalis doloris : Igitur videtur poſſe eſſe & erroris : tum quia aliquis poſſet abuti miraculis ad probationem alicujus mali : tum quia etiam compertum habetur in Scripturis Barlaam & Caipham homines malos prophetaviſſe . Ergo &c.

Reſpondeo negando paritatem : Deus enim utpote juſtus , eſt cauſa doloris & mali poſitivi ad puniendum & corrigendum malos , ſed non peccati , quod habet ſolum cauſam deficientem . Aliæ probationes indicant ſolum peccatores poſſe abuti donis Dei , ſed non ideo Deum eſſe mali auctorem , hinc de ſcleratis hominibus vehementer conqueritur , dicens per Iſa. Prophetam 43. 24. *Servare me feciſti in peccatis tuis* . Unde ſi Miniſter Sacramentorum v. g. utatur caſtare ad malum finem , tota culpa in ipſum refunditur , ſicut quando cuſtos Sigilli Principis abutitur principis annulo , ipſe ſolus pœnis dignus eſt .

Cæterum Barlaam vere prophetavit & quidem in populi Iſraelitici gratiam : item & Caiphæ , ipſo teſtante Joanne , qui prænuñtiavit mortem Chriſti omnibus hominibus profuturam .

Dices : Virtuti morali poſſet ſubefſe falſum : Igitur & fidei ſeu Verbo Dei . Confirmatur : Abraham credidit Chriſtum naſciturum , juxta illud . Joan. 8. *Abraham Pater veſter exultavit ut videret diem meum : vidit & gaviſus eſt* . Attamen Filius Die poterat poſtea non incarnari . opus ſiquidem erat liberum & ad Dei placitum . Il. Judæi ante Chriſtum natum credebant Meſſiam venturum eſſe ; nato vero Chriſto , multi nihilominus credunt adhuc eum eſſe venturum . Igitur Verbo Dei poſſet ſubefſe falſum .

Reſpondeo , ad primum negando paritatem , virtus enim moralis , inquit D. Tho-

mas hic art. 1. ad 3. ſubefſe voluntati quæ eſt verſatilis inter bonum & malum : ſed fides pertinet ad intellectum , qui , propoſita veritate , non poteſt non aſſentiri .

Ad ſecundum reſpondeo diſtinguendo : Abraham credidit Chriſtum naſciturum per revelationem fundatam in decreto Incarnationis , adeoque inſallibilem , concedo : & poterat non evenire , ſubdiſtinguo : in ſenſu diviſo , concedo : in ſenſu composito , & ut habet decretum annexum , ſicut & Dei præſcientiam , nego . Licet enim Deus poſſit aliquod patrare opus vel non , ſuppoſito tamen quod illud faciendum decernat , prævidet certo illud futurum eſſe , nec poteſt ejus falli præſcientia . Solutio eſt D. Thomæ hic art. 3. ad 2.

Ad tertium diſtinguo : Et tunc temporis lex Evangelica & Meſſiæ fides non obligabat , ſaltem omnes , concedo : & obligabat , nego . Fides Meſſiæ revelata eſt explicite Synagogæ Proceribus , ut Prophetis ; aliis vero implicite , ut poterat falli Judæus poſt incarnationem circa temporis Meſſiæ deſignationem , hinc mulier Samaritana Joan. 4. Chriſto dicebat : *ſcio quia Meſſias venit qui dicitur Chriſtus* . Cum ergo venerit ille , nobis annuntiabit omnia . Secundo , Judæi adhuc expectant Meſſiam , ſed eorum ignorantia culpabilis eſt , ſiquidem vinci poſſet , & miraculis , & Evangelii propagatione : ſic docet D. Thomas hic art. 3. ad 1.

Repones : Chriſtianus credit fide divina corpus Chriſti eſſe ſub ſpeciebus panis & vini , illudque non ſub conditione , ſed absolute adorat : ſed non eſt certum utrum hoſtia ſit ſanctificata , fieri enim poſſet ut non ſit , nempe vel malitia Miniſtri , vel etiam defectu ejus ordinationis : Igitur fidei ſubefſe poſſet falſum , ut ſi quis diceret : omnis homo peccavit in Adam : ſed Chriſtus eſt homo : ergo peccavit in Adam , quod eſt falſiſſimum .

Reſpondeo diſtinguo majorem : Chriſtianus credit fide divina panem ſanctificatum eſſe corpus Chriſti , concedo : panem ut ſic , nego . Fides enim reſpicit ſolum panem reſuplicative ut ſanctificatum , quia tamen fidelis certitudinem habet moralem eſſe ſanctificatum , & certitudo moralis ſufficit ad fundandum judicium prudenciale ; debet adorare ſine reſtrictione hoſtiam quæ proponitur & oſtenditur adoranda .

Ad ſecundum : Dico errorem ſe tenere ex parte credentis , non vero ex parte fidei ; & ideo nullo modo ſubefſe illi falſum .

Ad

Ad tertium distinguo: Ex præmissa potest sequi conclusio falsa per accidens, & ex defectu illius qui male illam deducit, concedo: per se & ex defectu fidei, nego. In syllogismo allato sunt tres termini. nam homo in majori sumitur pro homine puro, & in minori pro homine Deo; hinc conclusio falsa sequitur ex inordinata terminorum dispositione.

Oppones contra 2. conclusionem: Deus videtur servis suis inspirasse mendacium. Ergo &c. Probatur antecedens. Gen. 20. Abraham dixit Saræ uxori suæ dum esset in Ægypto: *Dic quod soror mea sis, ut bene sit mihi propter te.* Ambros. lib. de Abraham cap. 8. & August. lib. de mendacio art. 7. dicunt Abraham tunc locutum fuisse ex instinctu Spiritus sancti. 2. Ibid. cap. 22. Abraham immolaturus filium dixit servis suis: *Expectate hic & revertemur ad vos.* Attamen ad immolandum filium pergebat. 3. Ibidem cap. 27. Jacob dixit Patri suo: *Ego sum primogenitus tuus Esau.* 4. Ibidem cap. 42. Joseph ait fratribus: *Per salutem Pharaonis exploratores vos estis.* Tum cap. 44. iisdem dixit: *An ignoratis quod non sit similis mihi in augurandi scientia?* 5. Filii Israel Exod. 12. petierunt commodato ab Ægyptiis multa vasa cum intentione non reddendi. Ergo &c.

Respondeo, ibi multa referri ab Historicis quæ tamen non approbantur; quia tamen ut plurimum in sententiis continentur mysteria, singula distinguenda & explananda sunt.

Ad primum distinguo: Et uxor Abraham erat simul & ipsius soror, quia erat filia patris sui, forsan ex alia matre suscepta, concedo: secus, nego. Quod autem Abraham recte egerit ad servandam vitam, patet eo quod Deus flagellaverit domum Abimelech Regis Ægypti, qui Saram rapuerat sibi in uxorem.

Ad secundum distinguo: Tunc Abraham prophetavit quando dixit, revertemur ad vos, concedo: & non prophetavit, nego. Licet enim in animo ipsi esset immolare filium Isaac, tanta tamen præpollebat fide ut crederet Deum sufficeret & bonum & potentem ad suscitandum Isaac; hinc fide loquens nullo modo mentitus est, volebat enim & immolare filium, & confidebat se reverfurum ad servos cum filio redivivo. Solutio est D. Pauli qui ad Heb. 11. de Abraham, sic loquitur: *Abraham obtulit filium suum, arbitrans quod potens est Deus Filium a mortuis suscitare.*

Ad tertium etiam distinguo: Jacob erat major jure primogenituræ Esau, quia hanc a fratre emerat dignitatem, concedo: & nullo modo erat primogenitus, nego. Erat utique primogenitus in figura, teste S. Augustino, quandoquidem manus Esau expresserat pelibus caprinis, ut Christum præfiguraret, unde August. lib. contr. mend. cap. 10. ait falsum Jacob non fuisse locutum sed mysterium, quandoquidem erat primogenitus in Spiritu gratiæ & fidei sicut Joannes Baptista dicitur in Evangelio Elias in Spiritu. Ceterum inter homines invaluit consuetudo, ut qui pecunia numerata alicujus nobilis emit terram, terræ nomine & donetur & insigniatur.

Ad quartum similiter distinguo, Joseph vocavit fratres suos exploratores, ut illos tentaret & probaret sicut solet iudex imponere falsas culpas culpas etiam innocentibus, ut detegat reos, concedo: vocavit exploratores aut calumnia, aut maledictione, nego.

Ad quintum adhuc distinguo: & nomen auguris sumitur ibi pro Propheta, concedo: & ideo vera protulit Joseph, nam erat Propheta magnus ut patet ex eadem Scriptura: & nomen auguris sumitur pro divinatore, & arte dæmonum utente, nego.

Ad sextum, dico filios Israel non accepisse a Deo mandatum postulandi commodato vasa Ægyptiorum, sed simpliciter postulandi & petendi: soli quippe Ægyptii ea mutuo dederunt, sed Deus transiit dominium ad Israelitas, ut mercedem laborum suorum injuste denegatam obtinerent.

Dices: Deus potest producere, v. g. odorem rosæ absque eo quod rosâ sit præsens: Igitur posset esse, absque culpa, causa erroris.

Respondeo negando consequentiam & paritatem. Enimvero odor non dicit absolute præsentiam rosæ, hinc Deus eam supplere potest & producere odorem rosæ absque rosâ, unde non esset fallacia; quandoquidem prima causa se sola potest facere quidquid facit cum causa secunda, quum nullum est inconveniens, ut in exemplo.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

*Deus nec per se, nec per alios falsa pro-
rit potest pandere.*

PRIMO: quia ut habetur Num. 23. *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur.* Sic docent Patres; in primis S. Aug. lib. 2. de civit. cap. 25. S. Thomas hic art. 3.

Secundo: Non una ratio hanc probat veritatem; repugnat enim non ens cum ente essentiali, & supremam veritatem cum mendacio consociari.

Tertio: Deus, teste Apostolo 2. Tim. 2. *Seipsum negare non potest.* Sed si Deus falsa diceret, seipsum negaret, jam enim non foret veritas essentialis. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Non mirum videri debet, si quædam futura in Scriptura annuntiantur, quæ tamen non evenerunt; hæc enim vel comminationis Prophetiam, vel etiam futura conditionata quorum conditio non purificata est, spectant.

Secundo: Neque putandum est, Deum esse mendacii, sicut potest esse doloris causam: flagellare enim v. g. peccatorem est quid justum & bonum cedens utilitati peccatoris: sed mendacium est malum privativum non habens causam efficientem, sed solum deficientem.

Tertio: Legitur Joan. 8. Christum dixisse Abraham dies ejus vidisse, sed de prænotione Spiritus, non visionis intuitivæ Salvator sic locutus est, quocirca nihil a veritate alienum protulit.

SECTIO TERTIA.

Utrum repugnet Deum æquivoce loqui tum per se, tum per alios?

LOCUTIO equivoca est usus a verborum in sensu occultiori vero, relicto manifestiori falso ad proprium conceptum caute, aut etiam captiose occultandum. Porro æquivocatio duplex distinguitur, altera scilicet verbalis & externa; & fit cum verba vel ex se, vel ex adjunctis circumstantiis externis duas possunt subire significationes; & sumuntur in sensu occultiori; ut si v. g. janitor in atrio do-

mus exiens respondeat Dominum suum non esse hic, intelligendo in atrio: æquivocatio vero interna ea est cum per mentem alia significatio verbis tribuitur, quam ea quæ externe eis convenit sive per novi idiomatis confessionem, sive per verborum mentalium restrictionem, ut si Petrus interroganti an aliquid fecerit? Respondeat: non fecisse, subintelligendo, *ut ubi dicam, jam sit*

CONCLUSIO.

Impossibile est Deum sive per se, sive per alios loqui æquivoce.

PROBATUR auctoritate & ratione. Primo quidem, Sap. 1. 5. habetur: *Spiritus enim sanctus discipline effugiet fictum.* Atqui æquivocatio est quid fictum: Igitur procul est a Deo. Ratione vero, & quidem quadruplici. Prima, quia Deus nequit justam habere causam æquivoce loqui, nam universorum Dominus est, unde timor ad loquendum æquivoce eum non compellit. Secunda, plenus est veritatis, unde sine tergiversatione veritatem & loqui potest, & de facto loquitur. Tertia, æquivocatio summe derogat auctoritati, siquidem æquivocare, non immitit tantam subjectis auctoritatem, quantam exigit Dominus. Quarta, in doctrina fidei ad sunt multæ causæ avertentes ab æquivocatione, in ea enim Deus se gerit ut dictamen mundi, & ut Doctor infallibilis; nec eum deceret viros sanctissimos decipere, immo suam prorsus doctrinam sub culpa gravi & pena æterna, vult teneri, quod non posset facere, si foret æquivocatio.

Solvuntur objectiones.

OPPONENS. Jeremias cap. 20. 7. ait a Deo ipso fuisse seductum, sic enim loquitur: *Seduxisti me Domine, & seductus sum.* Ergo &c.

Respondeo distinguendo: seductus est a Deo Jeremias permissive, concedo: directe & positive, nego. Putabat Propheta se mitti solum ad gentes, juxta illa cap. 1. verba: *Constitui te hodie super gentes.... ut.... disperdas.* Sed Deus qui non tenebatur prima vice omnem missionem pandere æquum duxit etiam ad Judæos Prophetam dirigere, quibus multas, ipso inspirante, in peccatorum vindictam annun-

nuntiavit maledictiones, quas etiam citiculus suum forciri effectum non credebatur. Contrarius autem contigit, & a suo populo variis injuriis & opprobriis laceratus contra spem, ingenuit, & præ amore alloquens Deum ut patrem a quo consolationem petebat, dixit: *Seduxisti me Domine.*

Respondet Rev. P. Graveson Dominicanus & Doctor Sorbonicus Tract. de script. S. Romæ typis edit. ad hanc & similes difficultates, his verbis: "Hæc Scripturæ sacræ loca in obiectione laudata non innuere homines fuisse a Deo mentiendo, & falsa revelando deceptos, (hoc enim impossibile est, utpote Summæ Dei sanctitatis, atque veritatis omnino oppositum): sed tantum insinuaré, Deum, auferendo lumen veritatis, permittit interdum in pœnam peccati, ut homines seducantur, & decipiantur; eodem plane sensu, quo Deus dicitur obdurare corda hominum, non impartiendo malitiam, sed subtrahendo gratiam suam, & spargendo pœnales cæcitates propter illicitas cupiditates. Sic igitur Ezechielis cap. 14. dicitur, quod Deus seducit Prophetam, quatenus ab eo auferat Spiritum veritatis, quo fit ut Propheta divino desitutus lumine respondeat juxta visiones cordis sui. Sic cap. 22. libri Job dicitur, quod Deus seducit principes, auferendo ab eis lumen prudentiæ, & efficiendo, ut eorum consilia optato exitu careant. Sic epist. ad Rom. cap. 1. Deus dicitur tradere homines in reprobum sensum, quia illos a se desertos propriæ cupiditatis, & dæmonum illusionibus permittit. Sic denique, dicitur Deus mittere operationem erroris, quatenus subrahatur discretionem spirituum, & finit ut satanas suis artibus, ac præstigiis impios seducat, sicut ibidem aperte se se explicat Apostolus. Verba autem Jeremiæ dicentis: *Seduxisti me Domine & seductus sum.* Non ita sunt intelligenda, quasi Deus a sancto illo Propheta spiritum veritatis subtraxerit, sed his verbis significare dumtaxat vult Jeremias, se sperasse fore ut Judæi ejus Prophetia illustrati, ad se ipsos reverterentur, & a pravis suis moribus resipiscerent, quod tamen secus, & præterquam speraverat, contigit. Nam Judæi Prophetia Jeremiæ peiores, eique inimiciorum facti sunt.

"Unde Propheta ægre ferens repulsam, quam a Judæis passus erat, ait, se ob hanc causam noluisse amplius prophetare, sed tamen vehementiori Dei flatu victum ad iterum prophetandum fuisse impulsus, sequè hoc pacto fuisse a Deo seductum amicissime conqueritur Propheta: *Seduxisti me, Domine, & seductus sum, fortior me fuisti, & prævaluisti: factus sum in derisionem, tota die omnes subsanaverunt me.* . . . Ratio est, quia in his Prophetiis comminatoriis quædam semper importatur conditio, quandoque expressa, quandoque subintellecta, siquæ numquam tendunt ad fallendum, sed potius ad bonum, seu emendationem hominum. Sic Deus cap. 20. lib. Genes. ait Regi Abimelecho, qui Saram uxorem Abrahæ abstulerat: *En morieris propter mulierem, quam tulisti.* Sed Abimelecho paratum ad satisfactiorem animum demonstranti, iterum dixit Deus: *Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia Propheta est, & orabit pro te, & vivet; si autem nolueris reddere, scito quod morietur tu, & omnia quæ tua sunt.* Ubi liquet, quod Deus Regi Abimelecho prædixit, non fuisse absolute futurum, sed in eo esse subintellectam conditionem, ac deinde explicatam. Igitur luce pomeridiana clarius apparet simulationem in Deum non posse cadere.

Replacabis: Videtur quod Christus non semel æquivocatione usus sit. Ergo &c. Probatur antecedens. I. Christus Matth. 20. dixit matri filiorum Zebedæi petenti pro filiis in regno suo, sedes eminentiores: *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis.* Cum tamen hujus officii & muneris foret Dominus. II. Joan. 2. ait: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Ibidem cap. 7. respondet notis suis illum invitantibus ad festum: *Ascendite vos ad festum hunc, ego autem non ascendam.* Postea vero nihilominus ascendit. III. Luc. 24. occurrente obviam duobus discipulis Emmaus pergredientibus, ut primum huc venit, finxit se longius ire velle, sic enim habetur: *Et appropinquarent castello quo ibant: & ipse se finxit longius ire.* IV. Quid plura adjiciam? Joan. 20. apparuit Mariæ Magdalene sub specie hortulani. V. Non omittendum quod Deus 3. Reg. 22. mittat spiritum qui decipiat Achab.

Re-

Regem Israel, ut percussus in bello pereat & moriatur. *Egredior*, ait *dæmon*, & *ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus*. Et dixit Dominus: *decipies, & prævalebis; egredere*. Sed hæc & similia æquivocationem spirant. Ergo &c.

Respondeo I. distinguendo, & hæc omnia denotant solum æquivocationem materialem, concedo: formalem, nego. Materialis illa est quæ præfert ex se aliquam parabolam, ut sub figura veritas demonstraretur; vel etiam quæ continet responsum ad interrogationem relativum; non enim loquens omnem semper teneatur pandere sensum, qui sub verbis latet; maxime vero cum interrogans scit respondentem non teneri sensum aperire adæquatum; formalis vero illa censetur, quæ directe & manifeste sensum exhibet contrarium, quæque sit cum mentali restrictione veritati immediate opposita. Prima quandoque apparet in Scripturarum sacrarum sententiis, quæ ut plurimum continent mysteria: Secus vero altera: quinimo si Scripturarum oracula æqua lance ponderentur, ne quidem in eis apparebit ut amphibologia, aut æquivocatio.

Respondeo II. negando antecedit. Ad primam probationem, distinguo: Christus respondit ad mentem interrogantis, concedo: secus, nego. Revera quidem mater filiorum Zebedæi ipsum considerabat tamquam Regem temporalem, qui tandem super solium David brevi sessurus erat, quod ipsa mulieris inanis erat loquela: *Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram*. Igitur respondit ut homo, dicens, *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo*: In quibus quidem verbis nulla est æquivocatio; nam Christus Jesus attendit ad prædestinationem electorum, quæ profecto procedit a Deo ut a causa principali: debuit igitur dicere: *Non est meum dare vobis*; id est, absolute & ut causa principalis, bene vero ad Deum, qui cum sit causa principalis gloriæ, utique censetur & appellatur Dominus Regni futuri, & ejusdem dispensator.

Ad 2. distinguo, & Christus loquitur de humanitate, quæ non semel in scripturis vocatur Templum Dei, dicente Paulo 1. Cor. 3. *Templum Dei estis*, concedo: secus, nego. Cæterum Salvator mysterium annuntiabat de cujus ratione

est obscuritas, quodque Judæis incredulis pandere non conveniebat, cum & ipsi Apostoli illud veluti scandalum haberent, juxta illud 1. Cor. 1. *Prædicamus Christum crucifixum*: Judæis quidem scandalum, Gentilibus autem *stultitiam*. Igitur in sententia est obscuritas congrua: Sed non æquivocatio, quæ quidem duo maxime inter se discrepant: nam æquivocatio est contra veritatem, mysterium vero e contra, est via ad veritatem gradatim insinuandam.

Ad 3. distinguo, Christus dixit, *non ascendam*, scilicet cum comitatu & pompa atque publice, qualiter exigebant mortui; nam ipsi dicebant: *Manifesta sepulchrum Mundo*, concedo: non ascendam absolute, nego. Igitur Christus & ad humilitatis exemplum, & etiam ad corrigendam notorum imperfectionem, voluit occulte tantum ascendere in templum in die festo: nequidem igitur æquivocationis adumbratio apparet in loquela Domini, cum directe respondeat & ad mentem parentum: maxime si cuncta ponderentur verba. Non enim Christus ait, non ascendam, sed *non ascendo*, quod solum designat tempus præiens quo, cum pompa ascendere nolebat: hinc subdit, *Meum tempus nondum impletum est*. Hoc est tempus nondum pro isto momento congruit.

Ad 4. utique distinguo, & Christus sic se gessit urbanitatis causa, ut discipulorum probaret affectum, qui quidem usus communis est etiam inter homines, qui honesta alicujus beneficii recusatione tentant alios, ut iterata gratiæ oblatione comprobent an sint veri, vel fucati amici, concedo: secus nego.

Ad 5. etiam distinguo, Christus se præbuit sub specie hortulani videndum a Magdalena, ut accessum ad ipsum redderet illi faciliorem, occultando gloriam corporis, quam profecto sustinere haud valuisset; & etiam ut intelligeret, inquit Patres, hac figura Christum esse verum animarum cultorem, concedo: se præbuit sub specie hortulani videndum ad decipiendum, nego.

Ad locum ex lib. 3. Regum desumptum dico auctorem canonicum loqui ad captum humanum, & introducere dæmonem se offerentem ad decipiendum Achab, ut rectiores intelligerent Deum permisisse in vindictam idololatriæ pessimi illius Regis, ut seductus à falsis Prophetis, bellum contra Regem Syriæ iniret,

ret : Hæc igitur verba : *Egredere , fac ita* , non sunt verba imperantis , sed permittentis .

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus nec per se, nec per alios æquivoce loquitur.

PRIMO : Sic habetur Sap. 1. *Spiritus enim sanctus discipline effugiet fictum.*

Secundo : Hoc repugnat primæ veritati , cum æquivocatio non nihil spiret mendacium .

Tertio : Neque vero potest Deo dari æquivocandi locus , cum nihil a creaturis timendum habeat , quippe qui sit omnium supremus Dominus .

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO : Jeremias asserit quidem se a Deo seductum , sed ibi sermo est de seductione improprie dicta : cum enim Deus cunctis eodem tempore non revelet Prophetis , putabat vir Dei maledictiones , ordinante Deo , Judæis a se annuntiatas , cito citius ad effectum non perventuras , quorum tamen promptior exitus illum laturavit opprobriis , hinc seductio , si quæ dicatur , non ex parte Dei , sed ex parte Jeremiæ se tenet .

Secundo : Locassum tribuerentur Christo æquivocationes ; cum enim sit homo Deus , modo ut Deus quidem , modo etiam ut homo loquitur : sic quum dixit Joan. 2. *Solvite templum hoc , & in tribus diebus excitabo illud* , loquitur de resurrectione humanitatis sanctæ : loquitur utique ut homo quum matri filiorum Zebedæi prælaturas pro filiis expostulanti , dixit , *Non est meum dare vobis , sed quibus paratum est a Patre meo* : ut intelligeret rudis mulier dignitates non gratiæ & favori , sed laboribus & meritis esse distribuendas .

Tertio : Seductio Achab non fuit positiva , sed solum permissiva ex parte Dei , & hæc in peccatorum vindictam .

ARTICULUS TERTIUS.

De credibilitate objecti fidei .

CERTUM est res supernaturales , & maxime mysteria mentis humanæ aciem fugere : Igitur possumus tantum habere aliqua credibilitatis motiva , quibus commota & stimolata ratio credat cum submissione fidei articulos , qui de se obscuri sunt : obscuritas igitur est de ratione fidei , & est aliud punctum primo discutiendum , postea vero de credibilitate sermonem habebimus . Sit igitur

SECTIO PRIMA.

De obscuritate objecti fidei , seu de incipientia .

QUÆRES I. Utrum obscuritas requiratur ad objectum fidei .

Ante responsum notandum est duplicem esse obscuritatem , alteram objectivam , alteram vero subjectivam : prima se tenet ex parte objecti formalis , quod , ut quum res non clare cognoscitur : & quo , quando medium v. g. lumen quo attingitur coloratum , est obscurum : altera se tenet ex parte potentæ cognoscitivæ , quando scilicet potentia non nisi obscure perspicit objectum ; puta si noctu inter tenebras apprehendatur objectum : His prælibatis .

Respondeo I. Utramque obscuritatem requiri ad fidem , juxta illud Heb. 11. *Est autem fides sperandarum substantiarum rerum , argumentum non apparentium* . Hinc D. Gregor. Homil. 2. dicit : “ Quæ enim apparent , jam non habent fidem , sed agnitionem . ” Igitur utraque obscuritas requiritur ad fidem ; alias non esset argumentum rerum non apparentium . Ratio est quia fides debet distingui a scientia & visione beatifica : Sed non aliter distinguitur nisi per obscuritatem : Enim vero scientia habet evidentiam in principiis & conclusionibus sicut & visio beatifica in suo objecto , tum formali quod , tum formali sub quo . Ergo &c .

Respondeo II. Obscuritatem esse solum conditionem sine qua non fidei , quia sicut everso temperamento dissolvitur animal , sicut ablata obscuritate cessat fides : cæterum non est ipsius motivum ; non enim credimus quia objectum est obscurum ,

rum, sed quia prima veritas loquitur. Superest igitur, quod sit duntaxat objecti fidei mera conditio.

Quæres II. Num fides possit esse simul cum visione?

Respondeo fidem & visionem non posse compati in eodem intellectu de eodem objecto formali. Ita D. Thomas hic art. 3. quia visum & non visum opponuntur, fides autem se habet ut non visum; visio vero ut visum. Hanc veritatem insinuat Apostolus 1. Cor. 13. his verbis: *Videmus nunc per speculum in enigmate; tunc autem facie ad faciem.* Ergo &c.

Quæres III. Utrum fides possint compati cum evidentia in attestante.

Ante responsum observandum est evidentiam esse triplicem; alteram scilicet objectivam, quum objectum de se patet; alteram subjectivam; & est quando potentia illud clare videt; alteram vero quæ se tenet ex parte loquentis, ut cum videtur loquens & proponens veritatem. Porro evidentia objecti potest esse sine evidentia subjectiva; ista enim propositio, v. g. Deus est, est per se nota, quoad se, quandoquidem prædicatum est de essentia subjecti, non tamen quoad nos; non enim naturaliter & sine discursu cognoscimus existentiam in Deo esse idem cum sua natura. Item evidentia in attestantem potest esse sine aliis duabus; sic v. g. Doctor proponens demonstrationem Theologicam rustico de existentia Dei, v. g. videt iste loquentem, sed non capit quod illi dicit: jam

Respondeo fidem posse compati cum evidentia in attestante.

Probatur I. auctoritate Scripturæ. Quando Exod. 3. Deus locutus est ad Moysen in rubo ardenti, iste nesciebat Deum illum alloqui; dixit enim ei, *Ego sum Deus Patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob* . . . ait, *Moses ad Deum, ecce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint tibi: quod est nomen ejus? Quid dicam eis?* Item Isaias cap. 9. vidit Deum sedentem super thronum excelsum & elevatum; non ideo tamen Propheta comprehendebat mysterium sive Incarnationis, sive Trinitatis quæ illi revelabatur: Igitur habebat evidentiam in attestante, licet non haberet objectivam & subjectivam; ergo fides potest compati cum evidentia in attestante: tamen enim videatur loquens, objectum tamen

semper manet obscurum, immo & ratio quæ cognoscitur; quia non cognoscitur per demonstrationem, sed solum per revelationem, & quia Deus loquitur. Ita D. Thomas expresse, hic q. 5. art. 2. sic loquitur; "Si aliquis Propheta prænunciaret in sermone Dei aliquid futurum & adhiberet signum, mortuum suum, scitando; ex hoc signo convinceretur ille intellectus videntis, ut cognosceret manifeste hoc dici a Deo qui non mentitur, licet illud futurum quod prædicatur, in se evidens non esset; unde per hoc ratio fidei non tolleretur."

SYNOPSIS SECTIONIS.

PRIMO. Fides est essentialiter obscura, nam teste Apostolo Heb. 11. *Est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium.*

Secundo: Fides non potest esse simul cum scientia & visione, quandoquidem istæ duæ sunt evidentes, fides vero essentialiter importat obscuritatem.

SECTIO SECUNDA.

Utrum objectum fidei sit credibile, id est utrum mysteria nostræ fidei sint credibilia?

CREDIBILITAS Duplex est, alia evidens, alia inevidens: Evidens ea est, quæ petitur ex testimoniis universalibus, & quæ non possunt rejici: inevidens vero petitur ex testimoniis quibuldam particularibus, quæ non sunt sufficientis famæ, ut apud omnes ponderent. Observandum est etiam credibilitatem a scibilitate distinguere in eo quod petatur ex testimoniis extrinsecis, scibilitas vero a mediis intrinsecis, & necessario connexis cum re demonstrata. Jam sit

CONCLUSIO.

Mysteria fidei sunt evidenter credibilia.

Probatur multis momentis.

Probatio ex motivis credibilitatis.

PRIMO: Hoc ipsum patet ex cognitione de existentia Dei, quam Metaphysici ratione demonstrant: cognoscendo enim Deum esse, etiam conjecturaliter, ratio com-

comprehendit illum multa posse quæ superius caput nostrum; adeoque mysteria esse credibilia.

Secundo: Mytheria probantur evidenter credibilia ex antiquitate nostræ Religionis: Moyses enim, teste sancto Justino Martyre in *Parænetico*, & Tertulliano in *Apologetico*, cap. 18. Scriptis ante Græcorum, qui nonnisi longo tempore post captam Hierosolymam ab Aïyris, scripsere: immo emanaverat ab Adamo ad Moysen usque traditio de Mytheris, quandoquidem Deus locutus fuerat Patriarchis: & teste divo Thoma, movebantur interius homines a Deo circa ea quæ sunt cultus divini. Ergo &c.

Tertio: Vel ipsa veritas in hoc seipsam prodat, quippe quæ solum tendat ad cognitionem Dei, ejusque attributorum insinuandam, tum & ad mores justis legibus componendos, passionisque virtute crucis refræmandas.

Quarto: Sanctitas nostræ Religionis, reddidit fidei obiectum maxime credibile, non enim, ut Mahumetica indulget sensibus & carni, sed totum dat Spiritui. Hoc ipsum claret in Martyribus, hoc in Confessoribus, hoc in Virginibus, aliisque justis & sanctis, qui non ambulantes secundum carnem, sed gratiæ spiritum: hoc annuntiat morum sanctitas; hoc lex pura & immaculata, hoc demum Christianorum charitas quam sæpe mirati sunt Ethnici: unde Paulus ad Philip. II. affirmat Christianos inter Gentiles sicut luminaria lucere: de sancto Luciano Martyre refert Metaphrastes, Ethnicos solo ejus conspectu ad fidem Christi fuisse adductos: vel ipse universus orbis Angelicam Magni Antonii vitam mirabatur.

Quinto: Efficacia nostræ Religionis, non levius est credibilitati argumentum. Pifcatores pauci non armorum vi, non opum, non voluptatum honorumve. promotione per omnem terram fidem disseminaverunt; verum potius ait Augustinus lib. de corr. & gr. cap. 12. terrente diabolo, sæviente mundo, plebeis & nobiles, immo & doctos, ut Dionysium Areopagitam, Clementem Alex. Irenæum, Justinum, Arnobium, Arisfidem, Athenagoram, Lactantium, & alios per multos, Christo pepererunt: Sed quod prorsus stupendum, cruciatus non minuebant, sed augebant fidem, ita ut, inquit Tertullianus in sub finem *Apologetico*; sanguis martyrum esset semen Christianorum;

unde ibidem sub finem *Apol.* ait: "Hoc", agito, boni Prædices, cruciate, tor-
" quete, atterite nos, plures ethicimur
" quoties metimur a vobis. „Zonaras scribit
Diocletianum in Occidente regnantem,
Maximinum vero in Oriente: alterum
dum Mediolani degeret; alterum dum
Nicomediæ sponte abdicasset imperium,
eo quod Christianos exterminare nedum
posset, sed quotidie creicere intuerentur.
In relationibus Japoniæ refertur
quemdam Imperatorem dixisse de Chris-
tianis, se frustra in eos sævire, e quorum
cineribus plures de die in diem resurgerent.

Sexto: Ex innumeris testibus videlicet gentibus, Turcis, & Judæis claret fidei credibiles. Cæsar Augustus, ut referunt Suidas, Cedrenus, Nicephorus & alii, ædificavit Aram primogenito Dei, scilicet Christo. Alexander Severus imaginem Christi habebat, quam singulis diebus colebat. Plinius Junior scribens ad Trajanum Imperatorem de Christianis, dicit eos esse solitos statuto die antelucem convenire, carmenque Christo quasi Deo canere; nec furta, nec adulteria committere; immo inimicis condonare. Tum postea Trajanus a persequendis fidelibus abstinuit. In calce *Apologiæ S. Justin* Martyris tres sunt Romanorum Imperatorum Epistolæ in gratiam Christianorum. Irem Sibyllæ multa præclare de nostra religione dixerunt. Celeberrimum est oraculum Delphicum, seu Apollo Delphicus, qui ut scribunt Suidas, Svetonius in Octavio, Nicephorus lib. 1. cap. 17. respondit Cæsari Augusto exigenti responsum, sibi impositum fuisse silentium a pioero Hebræo, qui Deus existens cunctis suo debebat arbitrio. Nec Mahumetus etsi falsus Propheta in Alcorano siler Christum, quem Dei sapientiam, tam animam, spiritum, & verbum assidue quodam divino ex Maria Virgine perpetua & illibata natum asserit. Unde ex Mahumetanis, qui Christi sepulchrum nondum inviserunt, perfecte purificati non censentur: qui vero Christi nomen & Mariæ contumeliose commemorant, severissime puniuntur; sed testis inter Turcas major est, Talismanus Mahumetanus sectæ Sacerdos: Cum enim a multis annis Alcoranum jam jam explicasset, factum est ut coram Bajazet, eundem legens repente mutatus, exclamavit religionem Mahumetanam esse falsam, & solam Christianam veram, propter quod statim martyrio

tyrio coronatus est : Hanc Historiam refert Duverderius Historicus Gallus , necque etiam ex parte Judæorum , tamen religioni Christianæ offensæ defunt pro eodem momento testimonia . Insigne est istud Josephi qui in libro antiquitatum Jud. vocat Christum Deum : concinit Philo inter Judæos doctissimus . Hic teste S. Hieronymo , composuit librum de sanctitate primorum Christianorum , qui Alexandriæ vivebant . Ergo &c.

Probatio, ex SS. Patribus.

S. AUGUSTINUS lib. 7. Confessionum, cap. 10. sic loquitur : " Facilius dubitarem vivere me , quam esse vera quæ a divi . " Rursus lib. contra Epistolam Fundamenti, cap. 4. " Multa sunt, ait, quæ in Ecclesia me iustissime tenent , consensus populorum agentium , auctoritas miraculis inchoata, spe aucta, charitate firmata, & vetustate nutrita . " Richardus a S. Victore lib. 1. de Trin. cap. 2. sic exclamat loquens de fide : " Domine si est error quod credimus , a te decepti sumus : nam ista in nobis tantis signis , & prodigiis confirmata sunt , & talibus quæ non nisi per te fieri possunt . " Denique Picus Mirandulanus, Epist. 1. sic ait : " Magna infamia est , Evangelio non credere , cuius veritatem sanguis Martyrum clamat , Apostolicæ resonant voces , prodigia probant , ratio confirmat , elementa loquuntur , dæmones confitentur . " Concludamus igitur cum Propheta Regio , Psal. 92 : *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis* . De huiusmodi credibilitatis motivis fuso calamo jam scripsimus ubi de existentia Dei in tract. de Attributis : Et iterum sermo iucundus redibit tract. de Incarn.

Probatio, ex ratione.

VEL ipsa ratio suffragatur conclusioni, itaque multiplex, sed quæ unico & brevi comprehenditur argumento, Illa religio & fides credibilis est, quæ supremum Numen absque ulla superstitione adorat, ad quem omnia referunt, & a quo omnes homines beatitudinem expectant; quæ comprimit & linguam mendacem atque effrænatam, & carnem libidinibus ebullientem; quæ compescit iras & jurgia componit, quæ omnem gloriam & studet adimplere iustitiam, reddendo unicuique

Boncat Theol. Tom. IV.

quod suum est, quæ terrena non sapit, sed ad cælestia sine fine alumnos deducit, quæ præcipit parcere inimicis, immo & diligere, atque ipsis benefacere præcipit : Atqui talis est religio Christiana, etiam testantibus Paganis, qui non semel tot & tanta demirati, vel conversi sunt ad fidem, vel si intra Paganismum viti sunt adhuc sistentes, eam tamen multi fecerunt, atque celebrarunt encomiis, ut ex dictis patet. Ergo &c.

Solvuntur objectiones Paganorum.

OBJICIUNT I. Mysteria religionis Christianæ non sunt evidenter credibilia : Ergo &c. Probatur Ant. I. Non sunt sufficienter credibilia ex parte Magnatorum, qui politica & voluptate ut plurimum ducuntur in religione amplectenda : sic omnes ferme Orientis Imperatores hac de causa Mahumetanam sequuntur sectam . II. Ex parte populorum, qui cæco imperu & ad phantasmalium aliquam amplectuntur religionem, ut videre est in Germaniæ populis, qui Principis vulgo adoptant sectam . III. Ex parte miraculorum, Magi enim Pharaonis, ut legitur Exod. 7. & multa patraverunt miracula coram Moysè . IV. Etiam ex parte universitatis, enim vero omnes fere orbis terrarum populi, exceptis paucis Europæ regnis, adherent Mahumeto . Ergo &c.

Respondeo negando Ant. Ad primum distinguo, Magnates sequuntur religionem sensibus blandientem quando audiunt passionem & cedunt carni, concedo : quum ad rationem & vocem interiorum attendunt, nego. Multi enim ad fidem conversi sunt, ut Magnus Constantinus : alii autem confessi sunt religionem Christi esse optimam, ut Reges Japoniæ apud quos sermonem habuit sanctus Xaverius. Jam vero qui Christianos infectati sunt, miserande perierunt, ut legitur de Juliano Apostata & aliis : immo pessimus homo, qualis fuit & Caiphas, Deo sic ordinante & volente, in gratiam & gloriam religionis Christi prophetauit .

Ad secundum eadem est solutio, sed quod mirabile est, supplicia cessare etiam teneris Virginibus, ut B. Agneti & aliis quæ fidem in martyrio, Christo servaverunt . De hoc stupens & demirans hæc eloquitur S. Cyprianus lib. 2. epist. 6. " Quibus, ego vos laudibus prædicem fortissimi Martyres . . . Tolerastis usque ad con-

B

, lumna-

luminationem gloriæ ducillimam qua-
stionem: nec cessitis suppliciis, sed
vobis potius supplicia cesserunt, . . .
Vidit admirans præsentium multitudo
caelestis certamen . . . Sreterunt torti
torquentibus fortiores: Et pulsantes
ungulas, pulsata ac laniata membra
vicerunt. . .

Ad tertium distinguo, Magi, Pharaonis falsa miracula ope demonum operati sunt, concedo: secus, nego. Hoc ipsum patet ex eo quod serpentes de produbus omnes Magorum serpentes devoraverit, & Ipse solus manserit vivus. Cæterum Magi non potuerunt restituere elementa transmutata in pristinum statum sicut Moyſes, qui aquis sanguineis pristinum & colorem & saporem reddidit. *Ad quartum* dico sufficere ad universalitatem religionis nostræ, ut omnes linguæ, populi & nationes hanc tenerint & adhuc teneant: Christiani enim ubique, reperiuntur: immo ante falsum Prophetam Mahumetum totus Oriens & ultimæ terræ nationes doctrinæ Apostolorum & eorum in Pastoralis officio successorum adhærebant.

Opponunt II. Myſteria non apparent rationi possibilia: igitur nec credibilia. Probatur consequentia: Alius credibilitatis a nullo elici potest: non quidem a fide, cum non illam habeat Gentilis: neque etiam a ratione, quandoquidem eam in immensum transcendunt myſteria: & hoc supponitur. Ergo &c.

Respondet distinguendo Ant. Myſteria non apparent possibilia demonstrative, concedo: conjecturaliter, ponderatis miraculis, aliisque testimoniis. nego.

Ad probatiorem dico actum credibilitatis esse solum objective & extrinsece actum fidei, in quantum terminatur ad obiectum fidei: Igitur nec intrinsece, tum quia non procedit a fide & a motivo intrinsece supernaturalis: unde manet procedere a Metaphysica, quæ discurrit demonstrative de existentia Dei, & conjecturaliter de aliis myſteriis: nullus enim est qui audiens & videns motiva credibilitatis, qui non faciat aliquem discursum quo conjecturaliter cognoscit myſteria nostra esse evidenter credibilia.

SYNOPSIS OBJECTIONUM

Myſteria fidei sunt evidenter credibilia.

PRIMO: Hoc ipsum annuntiat religionis nostræ antiquitas celebrata a Justino in Parænetico, tum a Tertulliano Apol. cap. 18. & lib. de præscript. cap. 37. Hoc ejus efficacia, & fortitudo quæ mundum vicit: Hoc puritas & sanctitas; hinc belle ait Laſtancius lib. 3. cap. 25. „Dei præcepta, quia & simplicia & vera sunt, quantum valeant in animis hominum, quotidiana experimenta demonstrant. Da mihi virum qui sit iracundus, maledicus, effrenatus; paucissimis Dei verbis tam placidum quam ovem reddam. . .

Secundo: Non levius indicant religionis Christianæ evidentem credibilitatem ejus pauperrimi Præcones, qui terrente mundo, & sævient diabolo eam per orbem terrarum diffeminaverunt.

Tertio: Prophetæ vel ipsæ Sybillæ eam prænuntiaverunt & prædictionum veritatem felices probaverunt exitus. Plura credibilitatis argumenta referre superfluo. Tertullianus in Apol. Justinus in utraque pro Christianis Apologia, Augustinus lib. de util. cred. sub finem: lib. contr. epist. Fund. Tum lib. 1. de civ. cap. 21. & 22. Arnobius lib. 8. contra Gentes, & alii mira de hoc momento scripserunt.

SYNOPSIS OBJECTIONUM.

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Tametsi Magnates cedant passionibus blandimentibus, mercatores avida manu & usuris divitias colligant, populi proprio pondere terrena inhiant, non inde sequitur religionem Christianam non esse credibilem: immo potius concludendum est maxime credibilem, quippe quæ constata debellet vitia.

Secundo: Esto quod myſteria humanam transcendant rationem, inde solum sequitur non esse per media intrinseca & demonstrative credibilia, sed non extrinsece per testimonia quibus Metaphysicus concludere potest, ea esse fide digna.

Tertio: Magi Pharaonis non vera, sed falsa & commentitia ope demonum prodigia patrarunt, quæ quidem non erant mi-

miracula, hinc illo momento ex comparatione facta cum miraculis Christi & Apostolorum nihil ab evidenti credibilitate fidei detrahitur.

ARTICULUS QUARTUS.

De resolutione fidei & credendorum.

Duo veniunt examinanda in hoc articulo; alterum de credendis; alterum vero de Iudice supremo circa controversias credendorum. Unde sit

SECTIO PRIMA.

De credendis & Symbolis.

NOTANDUM est I. credibilia esse per certos articulos distinguenda, ita D. Thomas hic art. 6. articulus enim est coaptatio multorum quæ habent connexionem ad invicem, quæ subsunt eidem rationi formali & ordinem ad unum dicunt: Sic omnia mysteria fidei subsunt revelationi Dominicæ immediate, v. g. Christum fuisse passum, mortuum, sepultum, resurrexisse respiciunt unum & idem, scilicet humanitatem Christi: cum igitur obiectum fidei sit non visum, & non visa specialia complectuntur difficultates quæ pertinent ad divinitatem Christi, & specialia quæ spectant humanitatem, convenienter credenda; distinguenda sunt secundum diversos articulos ne pariat confusio in intellectu nostro qui propter in materia immersionem, apprehendit indivisa quasi divisa, & simplicia quasi per modum compositionis.

Prenotandum est II. articulos fidei non crevisse secundum successionem temporum quoad substantiam; sic docet D. Thomas, hic art. 1.

Quia illi solum sunt de fide quæ sunt in Scriptura sacra revelata, vel talia sunt per traditionem divinam; quæ autem continentur in Scriptura, semper sunt eadem; nec licitum fuit aliquid addere Scripturæ: quæ vero emanaverunt vel ab ore Dei & Christi, & quæ cognoscuntur per traditionem sicut Paulus enarrat de institutione Eucharistiæ, 1. Corinth. 11. his verbis: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur &c.* Sunt etiam eadem, nec licet in eis quidquam addendo

innovare: Igitur articuli fidei non creverunt quoad substantiam.

Observandum etiam articulos fidei crevisse quoad explicationem, tum quia, inquit D. Thomas, omnia in figuris contingebant in veteri Testamento, quod erat, teste Apostolo, umbra futurorum. Unde Mysterium Trinitatis, v. g. & Incarnationis solum adumbratum, debuit explicite in novo Testamento proponi; tum quia propter hæreses etiam vel ipso novo Testamento opus fuit explicare fidem, ne fideles incaute impingerent in errorem; unde consubstantialitas Verbi, v. g. explicata est in Concilio Nicæno contra Arianos: Ergo &c.

Notandum est IV. esse 14. articulos fidei in Symbolo contentos: ita D. Thomas hic art. 8. qui sic ratiocinatur. Ea quæ pertinent ad fidem vel nos Beatos reddunt, & sunt occulta divinitatis: vel nos ad finem beatum conducunt, & est mysterium Incarnationis: Porro circa maiestatem divinam tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem unitas divinitatis, & ad hoc pertinet primus articulus: Secundo Trinitas personarum, & ad hoc sunt tres articuli secundum tres personas: Tercio vero proponuntur nobis opera divinitatis propria, quorum primus pertinet ad esse naturæ, & sic nobis proponitur articulus creationis; secundum vero spectat gratiam; & sic proponuntur nobis sub uno articulo, omnia pertinentia ad nostram sanctificationem: Tertium pertinet ad esse gloriæ, & sic proponitur nobis alius articulus de resurrectione carnis; & de vita æterna, & sic sunt septem articuli divinitatem spectantes. Similiter circa humanitatem Christi ponuntur utique septem articuli. Quorum primus est de Incarnatione, seu de Conceptione Christi operatione Spiritus sancti in utero Beatæ Mariæ Virginis: Secundus de Nativitate ejus ex eadem: Tertius de Passione ejusdem; Mortis & Sepultura: Quartus de descensu ad inferos: Quintus de Resurrectione: Sextus de Ascensione: Septimus de adventu ad iudicium. Alii sunt etiam articuli fidei, sed reducuntur ad istos. Sic v. g. articulus Eucharistiæ ut est Sacramentum sanctificans, reducitur ad alios effectus Incarnationis & gratiæ sanctificantis; & ut est miraculosa, ad omnipotentiam Dominicam. Ita D. Thomas hic art. 8. ad sextum.

Ceterum articuli implicitè propo-
B 2 tunc

tunc credebantur solum implicite; ut primum vero Ecclesia eos explicavit; & explicata proposuit, quilibet fidelis tenetur ea credere explicite, alias esset Hæreticus. Sic ante definitionem Stephani I. qui tenebant Baptisma ab Hæreticis collatum verbis Christi non valere, errabant quidem, sed non erant Hæretici; secus vero qui hoc dixerunt post Ecclesiæ statutum, decisio non est quidem articuli aliquis innovatio, sed explicatio, sed expositio, & determinatio.

Subnotare iterum juvat Symbolum esse credendorum summam, in brevem & facilem methodum ad instructionem & rudium & simplicium. Divus Thomas hic art. 8. dicit pertinere solum ad Concilium generale legitimum & ad summum Pontificem condere Symbolum; Enimvero eo solum scopo condita sunt Symbola, ut fideles facilius retineant credenda, & habeant fidei regulam, ne astutia hominum circumferantur omni vento doctrinæ: Sed ad Concilium generale & ad summum Pontificem duntaxat pertinet condere ejusmodi fidei regulam, siquidem soli sunt supremi controversiarum fidei iudices: Ergo &c. His præmissis sit

§. I.

De Symbolo Apostolorum.

CONCLUSIO.

Symbolum, quod Apostolicum vocatur, ab Apostolis emanavit.

Probat, ex Traditione.

PROBATUR conclusio isto brevi sed efficaci argumento. Quod traditione habetur, summe tenendum est: Atqui ex inconcussa traditione habemus Symbolum quod nomine Apostolorum circumfertur ab eis promanasse, & probatur discurrendo per sæcula.

Ex primo sæculo: Scimus Apostolos a Christo in omnem terram missos ut gentes eruerent in fide, juxta illud Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes:* Sed ad hoc necesse erat eis summam fidei tradere: quod non una evincit ratio. I. Quia rudes erant populi, immo & nobiles carnaliter plurimum, hinc clare & cum methodo articulos fidei exponere opus erat, ne falsa aut humana pro divinis haberent. II.

Brevi tempore uno commemorabantur loco Apostoli, quocirca synopsim credendorum præbere debebant, ne credenda propofita, & prædicata de repente obliviscerentur auditores. III. Pseudo-Propheætæ & Pseudo-Apostoli sicut prædixerat S. Paulus venturi erant, quamobrem summam credendorum præ oculis habere debebant novi Christiani, ne omni vento doctrinæ moverentur: Ergo &c.

Ex secundo sæculo. Irenæus l. 1. adversus hæres. cap. 2. sic loquitur: "Ecclesia enim per univrsum orbem usque ad fines terræ seminata, & ab Apostolis & a discipulis eorum, accepit eam fidem, quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem."

Ex tertio sæculo: Tertullianus lib. de velandis virginibus idem expresse cum Irenæo scribit. Tum lib. de præscr. cap. 37. ait: "In ea regula incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo tradidit."

Ex quarto sæc. Non leviora dicit Lucifer Calaritanus lib. adversus Constant. Imper. Symbolum appellat: "Formam disciplinæ, & regulam fidei per Apostolos traditam... videamus Apostolos credidisse in unum Deum Patrem omnipotentem... & in unicum Filium ejus Jesum Christum."

Ex quarto sæc. Clarius Ambrosius de hoc momento loquitur lib. 1. epist. 7. his verbis: "Credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit."

Ex quinto sæc. Habemus Cælestinum I. Papam qui epist. ad Nestorium Symbolum istud vocat, *Symbolum ab Apostolis traditum.*

Concinit S. Leo epist. 13. ad Pulcheriam Augustam: "Si quidem, ait, ipsius Catholici Symboli brevis & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa sit in munitione cœlesti, ut omnes Hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari."

Non omittendus Rufinus in præfat. Symboli ad Laurentium: "Discessuri itaque ab invicem post ascensionem Apostoli, notum sibi prius futuræ prædicationis in commune constituerunt, ne forte alii alio adducti, diversum aliquid his, qui ad fidem Christi invitabantur, exponerent. Omnes igitur, uno positi, & Spiritu sancto repleti, breve istud futuræ sibi, ut diximus,

præ-

„ prædicationis indicium in unum con-
 „ ferendo, quod sentiebat unusquisque
 „ componunt, atque hanc credentibus
 „ dandam esse regulam statuunt. „

His accedit Cassianus lib. 6. de Incarn. cap. 3. & 4. Suffragantur subsequen-
 tiarum Patres: in primis Ildorus Hil-
 pal. lib. 2. de Eccles. officiis cap. 22. S.
 Maximus homil. de traditione Symboli &c.

Probatum rationibus Theologicis.

PRIMA: Quod usus Ecclesiæ perpetuus
 obtinet, citra temeritatem non est abne-
 gandum: Atqui usus ille de Symbolo
 Apostolis attributo talis ab omni ævo
 fuit. Igitur illud Symbolum ab Aposto-
 lis emanavit.

Secunda: Quoties agitur de fide, Ec-
 clesia in Conciliis adunata falsa rejicit.
 Et sola omni exceptione majora suscepit.
 Sic in Synodo generali Ephesina Symbo-
 lum Theodori Mopsuesteni rescidit, nus-
 quam vero Apostolorum nuncupatum:
 Ergo &c.

Tertia: Ecclesia non proponit dubia pro
 regulis fidei: Sed singulis fidelibus pro-
 ponit Symbolum Apostolorum nomine ce-
 lebratum ut fidei regulam tenendam, &
 ipsam in officio divino recitari vult: Et
 ergo &c.

Fits satis objectionibus.

OBJECIONES: Si Symbolum de quo mo-
 vetur quæstio, foret Apostolorum sæctus,
 illius meminissent in suis Epistolis vel ipsi
 Apostoli, nec Evangelistæ illud omisissent:
 Atqui tamen altum est de eo silentium
 in istis monumentis. Igitur non claret
 illud ab Apostolis fuisse concinnatum.
 Confirmatur: Si res sic se se haberet,
 jam illud Symbolum inter Scripturas Ca-
 nonicas recenseretur: quod tamen nemo
 admiserit. Ergo &c. Rursus: Non erat
 necessarium, cum tempore Apostolorum
 nondum essent exortæ hæreses: Ergo
 &c.

Respondeo non opus fuisse Apostolos in
 suis vicissim epist. illud commemorasse
 Symbolum, tum quia multa alia omis-
 sione sunt, juxta illud Joan. 21. *Sunt autem &
 alia multa, quæ fecit Jesus: quæ si scri-
 bantur per singula, nec ipsum arbitror mun-
 dum capere posse eos, qui scribendi sunt li-
 bri.* Quia vero Apostoli illud Symbolum
 non scripto tradiderunt, neque ab Evan-

gelistis inter scribendum commemoratur,
 neque inter Scripturas Canonicas locum
 habet. Solutio colligitur ex S. Hieron.
 qui epist. 61. ad Pammachium ubi ait
 Symbolum de quo loquimur, non scri-
 ptum, sed solum memoriæ Fidelium
 fuisse commissum: Symbolum, *inquit*,
 „ fidei & spei nostræ quod ab Apostolis
 „ traditum, non scribitur in charta aut
 „ atramento: sed in tabulis cordis car-
 „ nalibus. „ Hinc non mirum, si in
 canone Scripturæ sacræ non contineat-
 ur. Ad ulteriorem confirmationem, ne-
 gamus tempore Apostolorum nondum
 fuisse hæreses: siquidem Simon Magus,
 Cerinthus, Ebion, seductores & falsi
 Prophetæ, jam in Ecclesia movebant tra-
 gœdias, ut legitur de Simone Mago Act.
 8. Adde Apostolos debuisse fidei & Ec-
 clesiæ in futurum consulere.

Dices: Si Symbolum quale habemus
 conditum fuisset ab Apostolis, non di-
 versimode in diversis Ecclesiis legeretur:
 Atqui tamen illud verum est: Et probat-
 ur. In vulgari solum hæc leguntur: *Credo
 in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem
 cæli & terræ*, Symbolum Orientale habet
*unum: in Aquilejensi atque Romano,
 Creatorem cæli & terræ*, omittuntur, nam
 post *omnipotentem*, additur, *invisibilem
 & impassibilem*.

In tertio Symboli capite legimus: *Qui
 conceptus est de Spiritu sancto ex Maria Vir-
 gine*. Aquilejense dicit: *Qui natus est de
 Spiritu sancto ex Maria Virgine*. Jerosolymi-
 tanum hæc sola retinet verba: *Incarna-
 tum, & hominem factum*.

In quarto capite habetur: *Passus sub
 Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & se-
 pulchus, descendit ad inferos*. Aquilejense
 passionem & mortem prætermittit.

In nono capite hæc lectio talis est:
*Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, San-
 ctorum communionem*: Aquilejense omittit
 vocem *Catholicam*: Adde tempore Apo-
 stolorum Ecclesiam nondum dici Catho-
 licam, & in Aquilejensi nihil de com-
 munionem Sanctorum legi.

In undecimo profiteamur resurrectionem
 carnis, Addit Aquilejense *hujus carnis*:
 & in Romano, & in isto non est arti-
 culus de vita æterna. Idem habet S. Hieron-
 ymus epist. 6. ubi affirmat Symbolum ter-
 minari ad articulum de resurrectione.

Respondeo distinguendo minorem, & il-
 la diversitas contigit ex eo quod Ecclesiæ
 Symbolum integrum nondum habebant,

concedo: ex eo quod non sit ab Apostolis emanatum, nego. Nec mirum, quod ex Traditione habetur, non cito, sed solum successionem temporum habetur; maxime ubi de multis articulis agitur. Porro in sola Ecclesia Romana habetur eo ordine, his sententiis, & iisdem plane verbis, quibus est ab Apostolis traditum: Rationem reddit Rufinus in expositione Symboli, quia, *inquit*, nullæ hæreses e Romæ eruperunt, & ideo majori explanatione non indiguit: " Illud non importune commonendum puto, quod in diversis Ecclesiis aliqua in his verbis inveniuntur adjecta, in Ecclesia tamen urbis Romæ hoc non deprehenditur factum, quod ego propterea esse arbitror, quod neque hæresis ulla illic fumpfit exordium. "

Ad primum ergo dico ex eo quod dicitur: *Credo in Deum*, cito colligi esse unum, nam pluralitas deorum arguit nullitatem.

Ad secundum in voce *omnipotentis*, continetur articulus creationis cæli & terræ: Per verba *invisibilem & impassibilem*, Ecclesia Aquilejensis retundit hæresim Patripationum. Vox, *natus*, sumitur proprie & idem sonat ac *conceptus*: vocabula, *incarnatum & hominem factum*, quæ leguntur in Symbolo Ierosolymitano implicite conceptum ex Spiritu sancto, important. Voces *crucifixus*, & *sepultus*, passionem sufficienter explicant, cum hæc ad mortem consequantur, immo & descensus ad inferos intelligitur, quia ut ratiocinatur Rufinus, si corpus fuit in sepulchro, debuit anima descendere ad locum spirituum ut eos liberaret a pœnis. Sic loquitur in expositione Symb. " Scien- dum sane est quod in Ecclesiæ Romanæ Symbolo non habetur additum, " *Descendit ad inferna*: Sed neque in Orientis Ecclesiis habetur hic sermo: vis tamen verbi eadem videtur esse in eo quod sepultus dicitur. "

Apostoli in prænotione Spiritus dixerunt Ecclesiam Catholicam, hoc est, quæ talis erat futura, vel etiam ex eo quod doctrina quam prædicabant, omnia credenda continebat.

Communio Sanctorum sequitur ex universalitate Ecclesiæ, ut scribit Catechismus Concilii Trid. part. 1. de nono Symb. artic. num. 24. " In primis igitur, *inquit*, fideles docendi sunt hunc articulum esse illis, qui de una sancta Ecclesia Catholica positus est, veluti

" explanationem quamdam. Unitas enim Spiritus a quo illa regitur, efficit ut quicquid in ea collectum est, communis sit. " Demum, vita æterna ad resurrectionem consequitur.

Inflabis: Tertullianus multos omisit articulos in Symbolo quod repræsentat: Et vero silet descensum ad inferos; nihil de Spiritu sancto, de Ecclesia, de Sanctorum communione, de remissione peccatorum, de vita æterna: Ergo &c.

Respondeo Tertullianum non descripsisse Symbolum prout ab Apostolis traditum est, sed solum repræsentare præcipua Symboli capita, quibus errores tunc temporis grassantes confutabantur, scilicet Praxeam, Valentini, Marcionis & Apellis: Cæterum illum fuisse Montanistam nemo non novit, qui quidem pro Spiritu sancto Montanum stultissime agnoscebat; hinc de industria omisit Symboli articulos qui Spiritum sanctum Deum spectabant.

§. I I.

De Symbolo Constantinopolitano.

SYMBOLUM illud est ipsum Nicænum: quia vero isti addidit contra Macedonium & suos: *Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & consubstantialis*: ideo etiam Constantinopolitanum dictum est. Queritur igitur utrum Symbolum Nicænum quod & Constantinopolitanum, fuerit ad Ecclesiam receptum? Pro cuius resolutione sit

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multis momentis.

PRIMO: Ex ipsa fidei definitione Concilii Constantinopolitani his verbis expressa: *Communi iudicio dogmata expellentes erroris inenarrabilem Patrum renovavimus fidem, Symbolum trecentorum decem & octo omnibus prædicantes, & eos qui hanc veluti testeram pietatis acceperunt, ut proprios Patres etiam adscribimus; eos nimirum, qui postea in magna Constantinopoli congregati sunt, centum quinquaginta; & eandem fidem confirmaverunt.*

Secundo: Ex subsequenter Concilii œcumenicis quæ illud contra insurgentes hæreses laudant: Ephesinum eo utitur ad debellandos Nestorianos: Chalcedonense contra Entychianos. Quintum generale ait: *Suscipio sanctas quatuor Synodos,*

que ab ipsis de una eademque definita sunt. In Concilio Forosulensi sub Carolo Magno totum recensetur, similiter & in Tridentino cum particula pro processione Spiritus sancti a Patre & Filio: *Qui a Patre, Filioque procedit.*

Tertio : His accessit omnium Ecclesiarum usus. Igitur illud Symbolum ab Ecclesia receptum est.

Dices : In decreto Synodi Sardicensis sancitur nihil ulterius de fide scribendum esse, fidem Nicænam sufficere, neque aliud Symbolum esse edendum. Præterea in Concilio Calched. sess. 1. clamabant Ægyptii : "Nemo suscipit adjectionem, nemo diminutionem. Quæ in Nicæna Synodo constituta sunt, teneant." Calcholicus Imperator hoc iussit. „Ium in epistola quorundam Episcoporum Ægyptii ad Leonem Augustum hæc habent ordine 24. post Concilium Calchedonense : "Sugerimus, nos 318. SS. Patrum, qui in Nicæna civitate collecti sunt Symbolum atque fidem tenere; & neque augmentum aliquod, nec diminutionem recipere." Sed in Symbolo CP. multa Nicæna addita sunt : Igitur non est recipiendum.

Respondeo distinguendo minorem, in Symbolo CP. quædam ad explicationem adduntur Nicæno, concedo : quoad fidei substantiam, nego. Concilium Sardicense prohibuit quidem ne novum & alterum Symbolum a Symbolo Nicæno conderebatur : at novam explicationem ubi occurreret necessitas, dare non vetuit; hinc retentis Nicænis capitulis, contra hæreses Macedonii divinitatem Spiritus sancti debellantis, addidere Patres CP. Symbolo pro asruenda consubstantialitate Spiritus sancti cum Patre : *Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur* : Non absimili modo Patres Florentini adversus Græcos obstrepentes, & ejusdem spiritus processionem a Filio inficientes; posuerunt in eodem Symbolo : *Qui a Patre, Filioque procedit.*

Ad secundum dico illos Ægypti Episcopos nullius esse auctoritatis, stabant enim pro Eutychete & Dioscoro, qui retenta fide Nicæna, quæ Incarnationis Dominicæ non satis expresse explanarat Sacramentum, rejiciebant Synodum CP. verum ipsi Patres Calchedonenses eam multi facientes, nedum susceperunt, sed & laudaverunt, ac suo munierunt calculo.

Dices II. auctor libri Pontificalis scribit

de Hilario Summo Pontifice, ipsum tres confirmasse Synodos, scilicet Nicænam, Ephesinam & Calchedonensem; sed omittit Constantinopolitanam : Ergo &c.

Respondeo I. Hilarium id fecisse, quia illa Synodus quoad Canones nondum erat recepta. II. Confirmando fidem Nicænam censetur confirmasse fidem Constantinopolitanam; ab illa enim non differt nisi penes majorem explicationem. III. Damasus Papa non nisi primum canonem ad fidem spectantem recepit.

Inferes I. Symbolum Constantinopolitanum addidisse Nicæno : *Visibilem & invisibilem factorem*, nec non verba, *cali & terre* : contra Marcionistas, qui duo admittebant principia. II. *Ante omnia secula* : contra Photinum, qui negabat Verbum esse ab æterno. III. *De Spiritu sancto ex Maria Virgine*, contra Apollinarem. IV. *Crucifixus pro nobis sub Pontio Pilato, & sepultus* : item, *Sedet ad dexteram Patris, venturus cum gloria*, cujus regni non erit finis : & hoc contra Millennarios. V. *Domini & vivificantem*, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur : Qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam Catholicam, & reliqua Symboli.

§. III.

De Symbolo D. Athanasii.

CONCLUSIO.

Illud Symbolum jussu attribuitur divo Athanasio.

PROBATUR multipliciter contra impugnantes. I. Ex Gregorio Nazianzeno, qui in oratione ad laudem D. Athanasii dicit scripsisse egregiam fidei professionem, quam Ecclesia Orientalis & Occidentalis veneratur. II. Ex Concilio Florentino; Eugenius enim IV. in Decreto unionis cum Armenis cap. 6. hanc fidei professionem proponit ut regulam fidei. Et ab hoc tempore propter Ecclesie universalis consensum ad quam solum pertinet & ad summos Pontifices condere Symbola, vocata est Symbolum Athanasii, sed non antea, eo quod ortum haberet ab Episcopo particulari. Ita D. Thomas his q. 1. art. 10. ad 3. his verbis : "Dicendum, quod Athanasius non composuit manifestationem fidei per modum Symboli,

B 4

sed

„ sed magis per modum cuiusdam doctrinae, ut ex ipso modo loquendi apparet. „ Sed quia integram fidei veritatem ejus doctrina breviter continebat, auctoritate Sammi Pontificis est recepta, ut quasi fidei regula habeatur. „ Idem probat Genebrardus, lib. 3. de Trinit. Quid plura? Ecclesia illud tradit recitandum sub nomine D. Athanasii: Ergo &c.

Sunt aliae fidei professiones a multis Conciliis emanatae, ut a Concil. I. Antiocheno, a Carthaginensi VI. a Toletano XI. & a Tridentino: sed quia specialiter sunt ad confutandos Hæreticorum errores particulares, sicut & ad majorem articulorum fidei expressionem, inter Symbola non annumerantur.

Finis Symbolorum triplex assignatur, nempe instructio Fidelium, deinde hæresum profligatio: Tercio loco ponitur major fidei explicatio. Symbolum Apostolorum ex Chrysostomo & Augustino, fuit ad instructionem Fidelium: Nicænum ad proscriptionem hæresis Arianae. Athanasii vero ad fidei explicationem, ne totus orbis Ariana hæresi exagitatus, succumberet; licet autem quædam sint in uno & non in altero, quodlibet tamen ad suum sufficit finem. Cæterum Ecclesia alia nos edocet quæ non sunt explicite in Symbolis. v. g. doctrinam Sacramentorum Confirmationis, Ordinis & Matrimonii: Item perpetuam & illibatam beatissimæ Mariæ virginitatem. Porro Symbolum non est scriptura canonica, Spiritus enim sanctus non dictavit litteram, sed solum inspiravit sensum. Quæ tamen continet, sunt de fide, quia est doctrina de divinitate & incarnatione Dominica, viva voce tradita a Christo Apostolis, & ab Apostolis ad Fideles transmissa.

SYNOPSIS ARTICULI.

PRIMO: Symbolum Apost. ab Apollis emanavit; sic propagat Irenæus lib. 2. advers. hæc. cap. 3. Tertullianus lib. de veland. virg. Lucifer Calaritanus lib. 2. advers. Const. Imper. Ambrosius lib. 1. epist. 7. usus Ecclesiæ hoc ipsum confirmat.

Secundo: Constantinopolitanum habetur ab Ecclesia ut regula fidei: laudatur in Concilio Ephesino & Calchedonenfi, a quinto generali ut Evangelium recipitur. A Florentino celebratur contra Græcos pro processione Spiritus sancti.

Tercio: Symbolum quod nomine S. Athanasii circumfertur, illi jure merito tribuitur. Sic censet Ecclesia quæ illud ut S. Præfatus sæctum proclamant & decantandum proponit; Sic etiam propagant S. Thomas hic 2. 2. q. 1. art. 10. ad 3.

SECTIO SECUNDA.

Utrum ad solam Ecclesiam pertineat proponere & definire credenda in Scripturis & Traditione contenta?

LUTHERANI & Calvinistæ contendunt ultimam fidei resolutionem quoad propositionem credendorum fieri in Scripturam sacram, & in Spiritus sancti astitutum cuilibet datum ad intelligendam Scripturam, quæ quidem opinio est hæretica. Unde sit

CONCLUSIO.

Ad solam spectat Ecclesiam explicare Scripturam, & proponere credenda.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex veteri Testamento.

CUM Exodi 18. populus cœpisset rempublicam quendam componere, circa legis dubia Moſen conſulebant; ipſe autem erat ſummus Pontifex ſupra Aaron, juxta illud Pſal. 78. *Moyſes & Aaron in Sacerdotibus ejus.* Nam & Sacerdotis magni munia exercuit, tum conſecrando veſtes, tum ipſum Aaron & Levitas, ut habetur Exod. 28. & 29. ſed & controverſiarum fidei & legis Judex conſtitutus eſt. Sic enim habetur loco primum citato. *Altera autem die ſedit Moyſes ut judicaret populum . . . quod cum vidiffet cognatus ejus omnia ſcilicet quæ faciebat in populo, ait: Quid eſt hoc quod facis in plebe? Cur ſolus ſedes, & omnis populus præſtatutur de mane uſque ad vespem, cui reſpondit Moyſes: Venit ad me populus quærent ſententiam Dei. Cumque accidevit eis aliqua diſceptatio, veniunt ad me ut judicem inter eos, & oſtendam præcepta Dei, & legis ejus.* Item 2. Paralip. c. 19. legitur *Unum cauſam quæ venerit ad vos, fratrum veſtrorum . . . Ubicumque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, de juſtificationibus; oſtendite eis ut non peccent in Dominum . . .* Amarias autem Sacerdos & Pontifex veſter,

in his, quæ ad Deum pertinent, præfidebit: Porro Zabadias . . . . Super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent. Igitur ad summum Pontificem & Ecclesiam pertinet solvere controversias fidei.

Secundo, ex novo Testamento.

ECCLESIA dicitur columna & fundamentum veritatis; unde Matth. 18. Christus ait: *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*. Rursus Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate & facite*. Et Joan. ult. Petro idem Christus ait: *Pasce agnos meos . . . Pasce oves meas*. Tum ad Galat. 2. Paulus sic loquitur: *Ascendi Ierosolyman cum Barnaba . . . contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus*. Quinam autem sint cum quibus contulit Evangelium, fuerunt Petrus, Jacobus, & Joannes. Rursus c. 1. Joan. 4. *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudo-Prophetae exierunt in mundum*. Igitur ex his omnibus liquet controversiarum fidei iudicium pertinere ad Ecclesiam.

Tertio, ex Patribus.

S. CYRILLUS Alex. in thesauro sic habet: "Dehemus nos Capiti nostro Romano Pontifici adhærere, ad omnes pertinet ab eo quid credendum ac; tenendum sit, accipere." Tum Cyrillus Ierosol. catecheosus, parte 5. dicit fidem a sola Ecclesia tradi, & omni Scriptura muniri.

S. Cyprrianus ante utrumque Cyrillum eandem confirmavit veritatem, l. 1. epist. 3. in qua sic loquitur: "Nec enim alium, de hæreses obortæ sunt, aut nata sunt, schismata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur." Quam quidem sententiam confirmat Augustinus lib. 2. contra Cresconium, cap. 33. aureis istis verbis: "Quisquis falli metuit, hujus obscuritate questionis, Ecclesiam de illa consulat." Tum lib. contra epist. Fund. c. 5. "Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas...., qua inhumata, jam nec Evangelio cre-

dere potero." Unde ibidem addit Evangelium Nazaræorum non admittere, quia illud non admittit Ecclesia: Igitur ad summum Pontificem & Ecclesiam spectat explicare, & proponere credenda.

Quarto, ex edictis Imperatorum.

PRIMO: Constantinus Magnus post definitionem Concilii Nicæni edictum edidit, quo Donatistas adversus Ecclesiæ decreta dogmatica obstrepentes, Basilicis, tum bonis & hæreditatibus spoliavit, ac tandem exularunt. Sic refert D. de Fleury Hist. Eccl. tom. 3. lib. 10. pag. 58. Idem Imperator ann. circiter 321. leges similiter pœnales contra Novatianos, Valentianianos, Marcionistas, Paulianistas, & Montanistas promulgavit. Fleury lib. 11. pag. 208. & 209.

Secundo: Nestorius in hæresi pertinax manens iussu Imperatoris in exilium missus, ibi omnibus exorsus, a cunctis abiectus, miseris & ærumnis confectus obiit. Añ. Conc. Ephef.

Tertio: Imperator Marcianus edicto exilii infectatus est Eutychianos.

Quarto: Non ab simile Honorius Imperator anno 418. contra Pelagianos protulit.

Quinto: Multo plura eadem de causis lata sileo: unum solummodo addam; Reges nostros Christianissimos non semel variis edictis exagitasse Novatores, in primis Ludovicus XIV. vere religione alitque præclaris dotibus magnus, cujus vestigiis insistens Ludovicus XV. variis quoque edictis recentiorum Heterodoxorum fregit audaciam: Ergo &c.

Quinto, rationibus Theologicis.

PRIMA: Requiritur infallibilitas & revelatio certa ad definitionem alicujus fidei articuli, sin minus vel ipsa fides fluatur: Atqui præclaras istas doctas habet Ecclesia: Igitur ad illam spectat explicare & proponere credenda. Minor patet ut suo loco fusius dicemus. Major in qua posset aliqua reperiri difficultas probatur. Primo quidem ex Illo Christi oraculo Matth. 16. quo fidei confessionis a Petro factæ respondit: *Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est*. Et Paulus ad Gal. 1. de seipso dicit: *neque enim ego ab homine accepi titulum*

lud Evangelium, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi. Ergo &c.

Secunda : Scriptura se sola non sufficit neque traditio, sed insuper requiritur regula vivens. Igitur ad Ecclesiam ipse est explicare & proponere credenda. Probatur antecessum. Scriptura varios subit sensus, quorum multi sunt admodum obscuri; juxta illud 2. Petr. 3. *Charissimus frater noster Paulus secundum datam sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu. Idem dicendum de traditione, cum Patrum sæpius non una sit de aliquo religionis puncto sententia, ut liquet de Mileniorum placitis, quibus incaute multi primorum sæculorum Patres adhærebant: Igitur exigitur ut Ecclesia omnibus superior figat sensum Spiritus sancti, & illum declaret.*

Tertia : Usus & possessio quæ rationem habet legis pro asservanda & declaranda veritate invaluit. Ergo &c. Probatur antecessum. Variis temporibus varii insurrexerunt pseudo-Prophætæ, qui adulterantes verbum Dei Scripturas & Patres in suos erroneos detorquebant sensus: de hujus Iursuris falsis Doctoribus meminit sanctus Paulus epist. 1. ad Tim. cap. 4. S. Petrus epist. 2. cap. 2. Igitur opus est supremo controversiarum judice quæ est Ecclesia, quæque modo per summos Pontifices, quod per Concilia loquatur. Hoc judicandi modo ad metam perduxit in Concilio Jerosolymitano controversiam motam de legalibus; in Concilio Palæstino alteram de celebratione Paschatis. In Nicæno eam quæ Verbi consubstantialitatem spectabat; & sic de cæteris usque ad Tridentinum inclusive. Quod utique summi Pontifices in suis epistolis & decretis ab Ecclesia susceptis, deficiente Conciliorum adunandorum opportunitate, sæpissime fecerunt. Ergo &c.

Quarta : Particulares etiam Sancti non valent, saltem infallibiliter & semper attingere sensum Scripturæ: Ergo &c. Probat. Ant. Sæpius ignorant an loquantur inspirati a Deo, immo sæpius etiam eventus, quem prænuntiant, eorum fugit cognitionem: Sic Nathan prædixit ædificationem templi faciendam per domum David, putans quod ipse David & inciperet, & consummaret opus, quod tamen solum legitur factum tempore Salomonis. Lib. 4. Reg. cap. 4. Elizeus videns mu-

lierem animi mœrore confectam, confessus est illi, & non negavit, Deum ipsi occultasse tantum mœstitiæ effectum: Denique David impetu Spiritus Dei raptus multa effatur in Psalmis mirabilia, quæ tamen sæpius quoad personas & alias circumstantias ipsum latebant: Unum prænoscebat, se superiori virtute ductum hæc loqui: Ergo &c.

Quinta : Teste Apostolo est una fides: Atqui si quilibet sensum Scripturæ haberet secundum suam explicationem, tot essent Religiones & fides quot capita, ut offendit illustrissimus Episcopus Meldensis Bossuetius in libro variationum Protestantium. Calvinus v. gr. & Minister Molinus tenent Eucharistiam in figura esse articulum fidei essentialem ad salutem, Minister vero Montreslar, qui præsit Synodo Nationali Protestantium Charoten-si, anno circiter 1638. declaravit realitatem corporis Christi in Eucharistia nullum habere venenum, & cum tota Synodo recepit ad suam unionem Lutheranos confessionis. Augustæ VVindelicorum abique abjurata articuli realitatis quam ipsi Lutherani tenebant, & ad præsentem usque diem propugnant. Eosdem ad unionem suam receperunt multi alii, ut Minister Crecut-Montili-Adamaris in sua Apologia; tum & Minister Dallæus in epist. ad Dominum de Monglac, ex quo duo sequuntur. Primo quidem, nostræ fidei regulæ vivæ necessitas. Secundo, summum Pontificem & Ecclesiam supremos esse controversiarum religionis Judices: nec ullam esse apud hæreticos fidem, quandoquidem ad Spiritus erroris attendentes perpetuo laborant & æquivocatione & contradictione.

Observandum est tamen ultimam fidei resolutionem quoad assensum fieri in primam veritatem tantum, unde sit

CONCLUSIO SECUNDA.

Prima veritas loquens se sola est motivum assensus fidei.

PROBATUR I. Ex illo Marc. II. oraculo: *Habete fidem Dei.* Fides autem ideo vocatur Dei fides, quia assensus fidei solo Dei nititur testimonio, hinc Joan. 4. Samaritani oculis suis videntes mira quæ Christus patrabat, dixerunt mulieri cui Dominus suas misericordias evangelizaverat: *Jam non propter tuam loquelam credimus.*

dimus. Ipsi enim audivimus & scimus, quia hic est Salvator mundi.

Probatur II. Ex D. Thoma qui hic 2. 2. quæst. 1. art. 1. sic loquitur: "Si consideremus formalem rationem objecti fidei, nihil est aliud quam veritas prima."

Probatur III. ratione Theologica: Fides essentialiter innititur testimonio Dei tanquam motivo ad credendum, alias non esset virtus Theologica, sed fides humana: Igitur sola prima veritas est motivum assensus nostri: tum quia Ecclesia est solum regula proponens fidem, & applicans intellectum ad veritates credendas, hinc se habet velut apprehensio objecti, quæ ipsum præsentat tanquam veritati consonum, ut mens moveatur ad ejus assequutionem: Igitur sicut apprehensio objecti, non est ipsa causa formalis motiva voluntatis, sed bonitas objecti, ita pariter prima veritas objecti fidei non est Ecclesia, sed prima veritas.

Solvuntur objectiones Heterodoxorum contra primam conclusionem.

OBJICIUNT: Isai. 54. 13. habetur: *Dabo universos filios tuos doctos a Domino.* Igitur, quilibet spiritu proprio sacram potest interpretari Scripturam.

Respondeo distinguendo antecedens: Et Isaias loquitur de doctrina Evangelii, quam Christus Dominus prædicare debebat & de facto docuit: vel etiam de inspiratione Spiritus sancti & gratiæ ejus qua homo impellitur suaviter ad credendum ut faciat quod audit per concionem, concedo: & loquitur de Spiritu privato revelante, vel proponente credenda, nego. In eodem sensu explicandus est S. Johannes quum cap. 6. dicit. *Et scriptum in Prophetis, & erunt omnes docibiles Dei, omnis qui audit a Patre & didicit, venit ad me.* In eo etiam sensu solvitur, illud ad Thessalonic. cap. 4. *De charitate fraternitatis non necesse habemus scribere vobis; ipsi enim a Deo didicistis ut diligatis invicem.*

Instant: Jerem. 31. habetur: *Dabo legem meam in cordibus eorum, & non docebit ultra vir proximum suum dicens: cognosce Dominum, omnes enim scient me a minimo eorum usque ad maximum.* Ergo &c.

Respondeo distinguendo, cum S. Augustino lib. de Spirit. & litt. cap. 4. & Prophetam his verbis significat gratiam Novi

Testamenti, id est fidem per charitatem operantem quam Deus diffundit in cordibus nostris, ut non solum faciamus, sed etiam impleamus divina mandata, concedo: secus, nego. Illis autem verbis: *Et non docebit ultra*, significatur, teste Augustino, præmium fidei, id est, beatitudo in qua omnes electi videbunt Deum facie ad faciem. Si quis vero contendat Jeremiam loqui de præsentis tempore, sensus est quod fideles in novo Testamento omnia explicite cognitiuri sint mysteria.

Replicant I. Si Ecclesia judicet de Scripturis, sequitur illam esse supra Scripturam, & sensum Scripturæ alique illa non esse authenticum. **II.** Verbum Dei accipere firmitatem & robur a verbo hominum: sed utrumque est absurdum. Ergo &c.

Respondeo negando utramque sequelam: Primam quidem, quia Ecclesia non facit, sed solum proponit credenda, & judicium ipsius cadit duntaxat super genuitatem Scripturarum, unde non est supra Scripturam, sed ipsa inservit Scripturæ, discernendo veras a falsis Scripturis: secundam vero, quia Verbum Dei nihil accipit in se pro veritate quod continet, sed fideles tantum quos alloquitur Ecclesia, & quibus credenda proponit.

Urgent: Si ex judicio Ecclesiæ pendet Scripturarum sensus, jam fides a verbo hominum pendebit: sed hoc stare non potest, quandoquidem Scriptura facta est Spiritu Dei: Igitur Spiritu divino, & non Ecclesiæ intelligenda est.

Respondeo distinguendo, Scriptura pendebit ab Ecclesia quoad expositionem & explicationem, concedo: quoad se & veritatem quam præcontinet, nego. Unde de Spiritu Dei intelligenda est, seu ex propositione Ecclesiæ, quæ eodem firmata Spiritu habet judicare recte & infallibiliter de Scripturarum sensibus, juxta illud Act. 15. *Visum est Spiritui sancto & nobis; & illud Christi Luc. 22. Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Scilicet proponendo credenda.

Reponunt I. Joannes 5. 34. Christus ait. *Ego autem non ab homine testimonium accipio:* Atqui Ecclesia constat ex hominibus. Ergo &c. **II.** Superior non dependet ab inferiore: sed Verbum Dei est supra Ecclesiam. Ergo &c. **III.** In lege naturæ quilibet justus movebatur a Spiritu sancto, ex D. Thoma, ad judicandum de Ver-

Verbo Dei: Igitur inspiratio alicujus particularis apprime judicat de Scripturis sacris.

Respondeo ad primum distinguendo, Christus non accipit testimonium ab homine in se relicto, concedo: inspirato, nego. Nam ipse Christus ab hoc mundo discedens, ut legitur Act. 1. se suos alloquutus est Apostolos. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa & Samaria, & usque ad ultimum terræ.*

Ad secundum pariter, distinguo: Superior non dependet ab inferiore quoad auctoritatem & potestatem, concedo: quoad textum Verbum Dei continentem, subdistinguo, si Spiritus sanctus non præsit, concedo; secus, nego. Vel aliter: non dependet quoad se, concedo: quoad propositionem suorum dictorum, nego. Verum hæc dependentia non se tenet ex parte superioris loquentis, cum hoc potius suam denotet & majestatem & independentiam, dum loquitur per Ministros, sed tantum ex parte eorum qui recipiunt superioris mandata.

Ad tertium, distinguo: & in lege naturæ nondum erant Scripturæ, concedo: & erant, nego. Jam vero si non essent tunc Scripturæ, profecto sufficiebat traditio, sicut nunc quoque sufficeret. Sinobis deessent Libri sacri.

Repones: Joan. 2. legitur: *Unctio docet vos.* Cap. 4. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscat de doctrina, utrum ex Deo sit* Cap. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt.* 1. Joan. 5. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est, qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se.* 1. Cor. 2. *Spiritualis judicat omnia, ipse autem a nemine judicatur.* Tum cap. 4. *Si quis videtur esse Propheta & Spiritualis cognoscat, quia scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* Igitur gratia & unctio interior sufficiunt ad distinguendos Libros sacros a prophanis.

Respondeo distinguendo consequens: Gratia sufficit supposita propositione Librorum sacrorum ab Ecclesia facta, concedo: secus, nego. Duplex est librorum Scripturæ sacræ cognitio, alia exterior, interior altera: prima fit ab Ecclesia, Deo protegente, illuminante, & inspirante: altera vero quæ est actus fidei & humani intellectus cum humili obedientia ad credendum Scripturis, & fit a gratia interiori, sed supposita Ecclesiæ propositione: quomodo enim, inquit Aposto-

lus, *Quomodo credent sine prædicante?* Id est, sine proponente: sed ad hoc ultro requiritur Spiritus sancti gratia quæ aperiat cor ad credendum, ut legitur, Act. 16. 14. *Mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo.* Ergo &c.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Ad solam Ecclesiam spectat proponere & explicare credenda: ita tamen ut ultima fidei resolutio fiat, in primam veritatem.

PRIMO: Sic habetur in veteri Testamento Exod. 18. ubi Moyses constituitur supremus controversiarum religionis Iudæ: sic & in novo Matth. 18. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethniscus & Publicanus.*

Secundo: Hoc ipsum docent una voce Patres: Cyprianus lib. 1. epist. 3. Augustinus lib. contr. epist. Fund. c. 5. hoc & Tridentinum quod sub finem declarat ad summum Pontificem pertinere explicare dubia circa fidem & religionem occurrentia.

Tertio: Usus & possessio Ecclesiæ obtinuit, quotiescumque enim subortæ sunt hæreses, adunata sunt Concilia, in quantum fieri potuit, ad fidem explicandam & definiendam.

Cæterum, ultima fidei resolutio fit in Deum in primam veritatem, quandoquidem solum Verbum Dei est assensus quem fidei exhibemus, motivum.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Protestantæ multa obijciunt ex Scriptura, sed unum solummodo probant, videlicet, privatos homines non semel a Deo illuminari; verum non excluditur propositio Ecclesiæ probantis an Spiritus ex Deo sint.

Secundo: Tametsi Ecclesia judicet de credendis, non inde sequitur eam esse Scripturis præpollentiorē, sed tantum hominibus, qui ab eo accipiunt genuinum textus Canonice sensum.

Tertio: Neque vero etiam inde sequitur Scripturam ab hominibus pendere, non

non enim Deus aliquid ab hominibus accipit, sed eis ut ministris ad gloriam suam propagandam utitur, juxta illud Christi Act. 1. ad Apostolos: *Evangelium mibi testis in Jerusalem, & in omni Judea & Samaria & usque ad ultimum terre.*

ARTICULUS QUINTUS.

De interno actu fidei.

Utrum requiratur ad illum eliciendum pia voluntatis motio?

DUO sunt in fide distinguenda: Actus scilicet & habitus. Prior est motus in Deum quo aliquis in ipsum tendit ut primam veritatem & cui revelanti credit: posterior vero est virtus inclinans intellectum humanum ad credendum his omnibus quæ revelata sunt: sicut actus sic & habitus potest esse informis vel etiam vivus; informis quidem si sit a charitate divulsus, vivus vero si charitate animum & in hoc sensu dicitur in Scriptura Rom. 1. 17. *Iustus autem ex fide vivit.* Hoc est fide per charitatem formata.

Prenotandum est actum fidei posse in aliquo inveniri absque ipso fidei habitu: talis fuit actus fidei Cornelii ante Baptismi susceptionem, ejusdem prorsus naturæ est actus fidei a Catechumeno elicitus.

Observandum est iterum intellectum posse determinari a voluntate ad actum fidei duplici modo, nempe quoad specificationem actus, ita ut illa compellente respiciat potius verum superioris ordinis quam mere naturale: deinde vero quoad exercitium actus, ut scilicet hic & nunc credat & fidei assentiat.

Supponimus intellectum, secluso Dei auxilio, non posse in actum fidei prorumpere: sed difficultas est de actu fidei in tota sua latitudine lumpto, & quæritur utrum pia motio voluntatis requiratur sive in Catechumeno, sive in Baptizato ut intellectus credat.

Supponimus adhuc ad eandem spectare fidem ea omnia credere quæ in divinis revelata sunt scripturis sive spectent mysteria, sive historiam & miracula, sive etiam Dei promissiones. Ita de fide definitivè sacra Synodus Tridentina adversus Protestantes. Qui perperam posuerunt alium esse fidei

habitus quo historiæ, alium quo miracula: & alium, quo promissiones creduntur. Ratio ea est: fides innititur Verbo Dei: sed in Deo eadem est & indivisibilis veritas idem & indivisibile Verbum: Igitur una & eadem atque indivisibilis fides. Hoc ipsum probatur ex Apostolo qui Hebr. 11. præ laudata eidem fidei tribuit.

Primo quidem, ait fidem cuncta attingere mysteria, his verbis: *Est autem fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium. . . . Fide intelligimus aptata esse sæcula Verbo Dei.* II. Eidem fidei tribuit assensum historiis veteris Testamenti, sic enim pergit: *Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo.* III. Per eandem fidem nos credere miraculis asserit Doctor gentium, & ait: *Fide muri Jericho corruerunt circuitu dierum septem.* IV. Denique eandem fidem spectare promissiones, habemus ex subsequentibus verbis: *Per fidem, Sancti, vicerunt regna; operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.* His prælibatis sit

CONCLUSIO.

Requiritur pia voluntatis motio ut determinetur intellectus ad actum fidei tum quoad specificationem, tum quoad exercitium.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA sic se habet: Ille actus est a pia voluntatis affectione, qui illam habet ut causam determinantem: Atqui actus fidei tametsi formaliter ab intellectu procedat, adjunctam tamen habet voluntatem quæ intellectum determinat ad hunc potius assensum quam ad alterum, & ad credendum actum: Igitur intellectus determinatur a voluntate & quoad objectum credendum, & ut de facto actu credat. Probatur minor multis momentis.

Primo, ex Scriptura. Luc. 24. habetur: *Osculi & tardi corde ad credendum.* Act. 16. dicitur de Lydia purpuraria: *Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo.* Audis actum fidei etiam ad cor seu voluntatem pertinere, quatenus determinat intellectum ut mysteria contempletur tamquam suæ cognitionis objecta: quod autem etiam illum determinet quoad exercitium, ibidem cap. 17. legitur:

gitur: *Cum audissent*, inquit S. Lucas, loquens de B. Paulo Acreopagi perorante: *Resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: audiemus te de hoc iterum.... Quidam vero viri adhaerentes ei, crediderunt. Adhaerentes ei: Ecce voluntatis affectus ad fidem praerequisitus: crediderunt, ecce ipse fidei assensus. Ergo &c.*

Secundo: Hoc ipsum subindigitat Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. his verbis in gratiam eorum qui iustificantur prolatis: "Disponuntur autem ad ipsam justitiam dum excitati divina gratia fidem, et auditu concipientes libere moventur, in Deum credentes, vera esse quae, divinitus revelata & promissa sunt." His in locis duplicem rationem affert Concilium cur actus fidei etiam habeat adjunctam voluntatem, primam quidem ex eo quod sit liber & meritorius, deinde vero quia ab intellectu non procedit nisi prius a voluntate moto tum & excitato. Hoc ipsum jam jam Concilium Arausicum Canone 5. determinaverat, designando adversus Pelagianum perfidiam initium salutis esse, ab effectu credulitatis, & inspirationem Spiritus sancti corrigere voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem. Hoc est, movere ad credendum.

Tertio: Succinit S. Augustinus Tract. 86. in Joannem: "Intrare, ait, quisquis, in Ecclesiam nolens, accedere ad altare potest nolens, sed credere non potest nisi volens."

Altera conclusionis ratio ea est, quod donum Dei habeat affectionem cordis ut causam sui adjunctam: sed fides est donum Dei. Ergo &c. Probat minor. Et vero tamen non sit ipsa gratia, est tamen a gratia movente cor ad credendum, & in hoc sensu est quid supernaturalis & Dei donum, vocaturque gratia fidei, juxta illud Christi essatum Matth. 26. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in caelis est.* Concinnat alia innumera Scripturae loca quibus probant Theologi initium fidei esse a gratia: omnis autem actus supernaturalis in eo sensu etiam dicitur gratia, quatenus ab ipsa procedit. Hoc ipsum passim innuunt Patres ut Ambrosius in expositione istorum verborum Luc. 1. *visum est & mihi*, ait: "Ideo qui Christum sequitur potest interrogatus, cui esse voluerit Christianus respondere,

"visum est & mihi, quod cum dicit, non negat Deo visum; a Deo enim preparatur voluntas hominum, ut enim Deus honorificetur a sancto, Dei gratia est." Similia loquitur Augustinus lib. de praedestinatione Sanctorum cap. 11. in primis Tridentinum sess. 6. Can. 3. his verbis: *Si quis dixeris sine praevemente Dei gratia atque adiutorio hominem credere, sperare, diligere aut poenitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; anathema sit.*

Ex his liquet gratiam praevinire semper fidei actum eo prope modo quo causa suam antecedit effectum. Igitur non dicendum est fidem, ut pro actu vel habitu sumitur, esse primam gratiam, ut nonnulli falso autumant, cum gratia haec omnia praecedat: quasi vero Cornelius, Paulus, Augustinus & alii innumeri antequam essent Christiani & sacrum susciperent lavacrum nullam habuerint gratiam: immo multiplicem habuere quae gratia fidei reatenu dici potest, quatenus a Christo Mediatore promanabat & ad credendum in ipsum movebat.

Tertia ratio eaque a priori illa censetur: intellectus seipsum non potest movere quoad specificationem, seu quoad objecti contemplationem per modum determinationis, nisi objectum sit de se evidens, vel in principio, ut in ista propositione, totum est majus sua parte, vel in conclusione quae deducitur ex praemissis rite ordinatis, tunc enim necessario assentitur consequenti: Sed objectum a fide propositum manet semper in se obscurum & altum. Igitur ut assentiat, indiget pia voluntatis affectione, quae suppleat objecti evidentiam. Nec mirum actus fidei est liber tam quoad specificationem, quam quoad exercitium: quoad specificationem quidem ut patet Aetium 17. de illis: *Cum audissent resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant.* Igitur illorum intellectus istud objectum abnuebat: quoad exercitium vero, ut patet ex aliis: *Quidam vero*, inquit S. Lucas *dixerunt, audiemus te de hoc iterum.* Ecce quomodo actu nec credebant, nec determinabantur ad resurrectionem mortuorum ut fidei objectum credendam. Denique, haec est, discrepantia inter determinationem intellectus circa actum naturalem eliciendum & determinationem circa actum supernaturalem, quod seipsum determinet circa objecti naturalis cogni-

tionem, quippe quod sit illi proportionatum, sed specialiter movetur inquit D. Thomas per gratiam, quando obiectum innatas ejus excedit vires.

S. Doctor, hic 2. 2. quæst. 1. art. 4. sic loquitur: "Fides importat assensum intellectus ad id quod creditur, assentit autem intellectus alicui dupliciter: uno modo quia ad hoc movetur ab ipso obiecto, quod est vel per seipsum cognitum, sicut patet in principiis primis quorum est intellectus; vel est per aliud cognitum, sicut patet de conclusionibus, quarum est scientia: alio modo intellectus assentit alicui, non quia sufficienter moveatur ab obiecto proprio, sed per quamdam electionem voluntarie declinans in unam partem, magis quam in aliam. Et siquidem hæc sit cum dubitatione & formidine alterius partis, erit opinio: si autem sit cum certitudine, & absque tali formidine, erit fides."

Solvuntur objectiones.

OBJECTIONES: Non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed illuminatio supernaturalis est gratia sufficiens ad eliciendum fidei actum: Igitur inutilis est pia voluntatis motio. Confirmatur. Adam innocens cum sola illuminationis gratia eliciebat suam in Deum fidem & alios similes actus. Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem: gratia illuminationis sufficit ad obiectum fidei apprehendendum, concedo: ad illi assentiendum, nego. Duplex est in intellectu humano ad fidem impedimentum: alterum ex superioritate ordinis, alterum ex parte depravationis cordis prophanus: primum tollit gratia illuminans, qua quidem elevatus intellectus attingit obiectum supernaturale mentis humanæ aciem in se relictam sperans, quod quidem peragitur in intellectu tum illius qui accedit ad fidem, tum etiam illius qui jam habet fidei habitum, quandoquidem habitus fidei solum inclinat mentem ad obiectum contemplantum; ad actum vero eliciendum habitus supernaturales non sunt principia nisi radicalia, hinc gratia actualis veluti principium immediatum necessaria est, cum illa de se sit activa. Hoc ipsum colligitur ex omnibus ferme Canonibus Concilii secundi Araucani. Alterum vero impedimentum per gratiam volitionis seu af-

fectus alternata vice superatur: nec mirum assensus fidei est liber, hinc gratia fide sicut illuminativa sic & affectiva esse debet, cum libertas sit vis electiva, adeoque in voluntate residens.

Solutio, ex D. Thoma colligitur qui hic quæst. 2. art. 9. ad 3. sic loquitur: "In scientia duo possunt considerari: scilicet ipse assensus scientis in rem scitam, & consideratio rei scitæ; assensus autem scientiæ non subijcitur libero arbitrio, quia sciens cogitur ad assentiendum per efficaciam demonstrationis; & ideo assensus scientiæ non est meritorius. Sed consideratio actualis rei scitæ subiacet libero arbitrio. . . . Sed in fide utrumque subjacet libero arbitrio, & ideo quantum ad utrumque, actus fidei potest esse meritorius."

Ad confirmationem, nego Adamum cum sola intellectus gratia potuisse elicere, & de facto plures actus eliciisse supernaturales, gratia enim per modum motionis quæ illum determinaret & applicaret ad actum, illierat necessaria ratione dependentiæ a Creatore, nobis vero est & ratione dependentiæ & ratione infirmitatis, non enim solum requiritur ut voluntas nostra determinetur ad bonum, sed ut sanetur; ita expressis verbis S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 2.

Inflabit: Si requireretur ad actum fidei motio voluntatis, maxime ratione invidentiæ obiecti: Sed hæc ratio nulla est. Et probatur multis momentis. Primo quidem Prophetæ tamen in fide ambulantes, habebant tamen evidentiam in attestante, cum viderent Angelos in persona Dei mysteriis illis adaperientes. II. Mytheria sunt evidenter credibilia, & propter hanc fides vero vel in ipsis dæmonibus agnoscitur. III. Fides humana non aliam exigat evidentiam quam in attestante, hinc absque negotio nostro credimus ea que ab oculatis testibus nobis referuntur. IV. Demum motio voluntatis, utpote alterius ordinis ab intellectu evidentiam, quæ ex illuminatione obiecti procedit, supplere non potest; sic auditus quantumvis perfectus supplere non valet ea quæ ad lumen oculi sive ad ipsum spectant oculum.

Respondeo negando minorem. Ad primam probationem, distinguo: Prophetæ habebant evidentiam in attestante, sed remanebat in obiecto obscuritas, concedo: & non remanebat, nego. Hinc Greg. Magnus hom. 26. illa Christi ad S. Thoma

nam verba Joan. 20. *Beati qui non viderunt & crediderunt*, ait, Apostolum palpando vulnera aliquid vidisse, scilicet humanitatem, & aliquid credidisse nimirum divinitatem: ecce evidentia in attestante cum objecti obscuritate: Igitur requiritur gratia motionis ut determinetur intellectus quoad specificationem.

Ad secundam probationem, utique distinguo: Mysteria sunt evidenter credibilia adeoque solum evidentia extrinsece, concedo: intrinsece, nego. Sunt enim secundum se abscondita, ut ex probationibus liquet: quocirca fides supernaturalis, non est in demonibus, sed solum quædam conjecturalis ex evidentia signorum promanans. Ratio D. Thomæ est quod vera fides tendat in Deum per affectum & ut in ultimum finem quod ceteri Theologi vocant credere in Deum.

Non injucundum erit hic texere verba S. Doctoris qui 2. 2. quæst. 5. art. 2. ait: "Quod autem voluntas moveat intellectum ad assentiendum, potest contingere ex duobus: uno modo ex ordine voluntatis ad bonum, & sic credere est actus laudabilis: alio modo quia intellectus convincitur ad hoc, quod judicet esse credendum his quæ dicuntur: quod licet non convincatur per evidentiam rei." Tum concludit: "In fidelibus Christi laudatur fides secundum primum modum: & secundum hoc non est in demonibus, sed solum secundo modo."

Ad tertiam probationem, nego paritatem: Ratio discriminis ea est, quod fides humana non sit nisi de objecto naturali & sibi proportionato, hinc modo adsit testis oculatus optimis instructus moribus objectum manet sufficienter evidens, sed non sic de mysterio abscondito res se habet, quippe quod etiam sub lumine fidei & attestantis evidentia abstrusum remaneat. quocirca nisi accedat voluntatis affectio non superatur difficultas.

Ad ulteriorem & ultimam probationem, distinguo antecedens, voluntatis motio seu affectio non reddit objectum evidens evidentia formali, concedo: experimentalis, nego. Duplex evidentia distinguenda est, altera formalis, experimentalis altera. Prior procedit ab objecto cognito vel in se & immediate, vel in principiis seu etiam in conclusione demonstrativa & scientifica: posterior vero ex quadam objecti possessione, gustu & experientia: sic

mel degustatum absque eo quod ab oculis videatur, optime dignoscitur: non ab simili modo mysteria animæ patent, modo scilicet fidei illuminatione sed tunc obscure, modo vero per divinorum experientiam. Hinc Christus ait ad Discipulos, 1. Joan. 3. *Unctio ejus decessit vos*. Igitur gustus divinorum reddit objectum de se absconditum experimentaliter evidens, & sic voluntas per quamdam animi complacentiam movet intellectum ad assentiendum mysteriis, tametsi in se obscuris.

Repones: Ex S. Thomæ 1. 2. quæst. 9. art. 1. voluntas solum movet omnes animæ potentias, quoad exercitium, eas ad actum tum determinando, tum applicando, intellectus vero eandem quoad specificationem immo & ipsam voluntatem objectum proponendo movet, hoc est, ad amandum potius unum quam alterum objectum. Igitur extra voluntatis sphaeram est movere intellectum quoad specificationem, nimirum ad assentiendum vel dissentendum objecto revelato.

Respondco distinguendo: & S. Doctor loquitur de ordine naturali ubi objectum est proportionatum & evidens eo modo quo mox delineavimus, concedo, de ordine supernaturali, nego. Nisi enim objectum per visionem beatificam clarescat, manet semper in se obscurum, hinc seclusa voluntatis motione, seu affectione, semper erit indifferens ad assentiendum vel dissentendum juxta illud Actuum 17. de Senatoribus Areopagi Paulum de Mysteriis disferentem audientibus: *Cum audissent resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt audiemus te de hoc iterum*.

Observe velim habitum fidei non esse absolute necessarium ad eliciendum fidei actum, nisi sit sermo de actu fidei perfecto. Primum patet, cum Cornelius ante Baptismi susceptionem fidei actus non semel eliceret: Secundum, affirmat sanctus Thomas hic quæst. 4. art. 2. his verbis: "Oportet, quod tam in voluntate sit aliquid, quis habitus, quam in intellectu, si debet actus fidei esse perfectus." Ratio est quia hujusmodi actus est perfecta ad Deum conversio: Sed ista profluat a charitate, ad quam omnes virtutum supernaturalium habitus consequuntur. Ergo &c.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Requiritur pia motio in voluntate ad credendum.

PRIMO: Sic habetur *act. 16.* ubi dicitur quod Dominus aperuerit cor Lydiæ ut intenderet iis quæ dicebantur a S. Paulo. Ibidem *cap. 17.* solus Dionysius & quidam cum illo, aliis iridentibus, crediderunt.

Secundo: Sic expresse docet Concilium Tridentinum *sess. 6. cap. 4. & 6.* sic S. Augustinus *Tract. 36. in Joan. sic D. Thomas ex professo hic quæst. 1. art. 4.*

Tertio: Ratio suffragatur: Fides mysteria proponit mentis aciem transcendencia: nisi igitur voluntas moveatur a gratia, & mota inclinet intellectum ad assentiendum fidei, nihil crederet. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM.

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Gratia solum illuminans non sufficit ad fidei actum, sed requiritur & movens voluntatem, ut sic mota determinet intellectum ab objectum supernaturale credendum, juxta illud *Rom. 10. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem.*

Secundo: Tamen si possit dari evidentia in attestante, objectum fidei manet semper in se obcurum: Prophetæ quidem quandoque videbant Angelum in forma hominis illos alloquentes, sed proponentes mysteria quæ non capiebant. Igitur sine motione voluntatis non assentiet intellectus fidei.

Tertio: Ultero concedimus intellectum movere ipsam voluntatem in ordine naturali quoad specificationem, sed in ordine supernaturali ipse movetur & applicatur ab ea per gratiam elevata ad objecta supernaturalia credenda.

ARTICULUS SEXTUS.

Utrum actus internus fidei sit necessarius ad salutem.

PREMITTENDUM est aliquid esse necessarium duplici modo, videlicet necessitate medii, & necessitate præcepti. Priori modo id omne dicitur necessarium,

Boucat Theol. Tom. IV.

cum illo secluso, absolute finis obtineri non potest; sic peccator absque poenitentia criminum veniam habere nequit; posteriori vero, cum aliquid est necessarium non quidem ex natura rei, sed solum ex institutione alicujus causæ dominantis, quæ statuit ut unum sine altero non comparetur: eo modo audire Missam diebus Dominicis ex præcepto Ecclesiæ ad salutem necessarium est: sed hæc est inter utrumque necessarium discrepantia, quod circa ea quæ sunt necessaria necessitate medii non detur dispensatio, bene vero circa cætera.

Nunc abs re erit etiam hic subnotare fidem esse duplicem, unam scilicet explicitam, alteram vero implicitam: Prior quidem illa dicitur qua aliquis immediate & determinate aliquid credit. V. g. Verbum esse Incarnatum: posterior vero quando credendo unum articulum expresse, & implicite mediate, & consequenter alia cum isto puncto necessario connexa creditur: ut sic plebejus credens Christum passum, implicite credit fuisse flagellis cæsum &c. De utroque momento nunc agendum incumbit.

SECTIO PRIMA.

De necessitate actus fidei in genere,

CONCLUSIO.

Actus fidei est necessarius necessitate medii, tum ad justificationem, tum ad salutem consequendam.

Probatur ratione, eaque multiplici.

PRIMA: Illud est necessarium necessitate medii, sine quo aliquid haberi non potest: Atqui seclusa fide in Deum, nec justificatio, nec salus haberi potest. Ergo &c. Probatur minor multis auctoritatibus.

Primo, ex Scriptura. Joan. 14. legitur: *Creditis in Deum.* Rursus *cap. 17. Hæc est autem vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum.* Et iterum *Hebr. 11. Sine fide autem impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Ergo &c.

Secundo, concinunt Patres. Instar omnium sit S. Augustinus qui *term. 38. de tempore*, sic loquitur: "Fides est humanæ salutis initium, sine hoc nemo ad filio-

C

, tum

rum Dei confortium potest pervenire :
 „ quia sine ipsa , nec in hoc seculo
 „ quisquam justificationis consequitur gra-
 „ tiam , neque in futuro vitam possidebit
 „ eternam . „ Ergo &c.

Tertio : Ita definitivè sacra Synodus Tri-
 dentina session. 6. cap. 7. his verbis : “ Sa-
 „ cramentum Baptismi , quod est Sacra-
 „ mentum fidei , sine qua nulli umquam
 „ contigit justificatio . „ Pergit cap. 8. “ Fi-
 „ des est humanæ salutis initium , funda-
 „ mentum , & radix omnis justificationis .
 „ Tum Can. 3. sic pronuntiat : *Si quis dixerit sine prævenienti Spiritus sancti*
inpiratione , atque ejus adjutorio , hominem
credere , sperare , diligere , aut pœnitere pos-
se pœnit oportet , ut & justificationis gratia
conferatur ; anathema sit :

Altera ratio sic loquitur : In his quæ su-
 perant humanæ mentis aciem homo de-
 bet ab ipso Deo edoceri vel per fidem ,
 vel per visionem beatificam : Sed in præ-
 senti statu , teste Apostolo , cuncta videmus
 in ænigmate scilicet per fidem . Ergo &c.
 Sic docet S. Thomas hic 2. 2. quæst. 2.
 art. 3. his verbis : “ Ultima beatitudo con-
 „ sistit in quadam supernaturali Dei vi-
 „ sione , ad quam quidem visionem homo
 „ pertingere non potest , nisi per mo-
 „ dum ediscantis a Deo Doctore , se-
 „ cundum illud Joan. 6. omnis qui audit
 „ a Patre , & didicit ; venit ad me , hu-
 „ jus autem disciplina fit homo particeps
 „ non statim , sed successive secundum
 „ modum suæ naturæ . Omnis autem ta-
 „ lis addiscens oportet quod credat ad hoc ,
 „ quod ad perfectam scientiam perveniat ,
 „ sicut etiam Philosophus dicit quod
 „ oportet addiscentem credere . Unde ad
 „ hoc , quod homo perveniat ad perfe-
 „ ctam visionem beatitudinis , præcigitur
 „ quod credat Deo tanquam Duci
 „ puls Magistro docenti . „

Tertia : Nullus aut. justificari , aut de-
 facto salvari potest sine ad Deum ut re-
 muneratorem conversione per contritionem ,
 & amore ; Sed amor non habetur sine fidei
 ore , juxta illud criticum adagium : *Nihil*
amatum , quin præcognitum . Ergo &c.

His satis objectionibus .

OBJICIES : Ad salutem assequendam
 sufficit adimplere præcepta , juxta illud
 Christi Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi*
serva mandata . Sed mandata , secluta fide
 servari possunt . Et probatur multis mo-

mentis . Primo quidem , ex illo Rom.
 2. *Gentes quæ legem non habent naturaliter*
ca. quæ legis sunt , faciunt . Secundo , ex
 Justino qui Apolog. cap. 28. ait Socratem
 saluum esse , immo & fuisse martyrem .
 Rursus oratione ad Antoninum appellat
 Philosophos ac ceteros qui ante Christum
 cum ratione vixerunt , Christianos .

III. S. Chrysostomus hom. 4. de Pro-
 videntia non absimilia loquitur , dicen-
 do veteres Philosophos agnovisse Deum
 præmia bonis , mais vero supplicia post
 mortem præparasse . Quareo , multi in
 lege naturæ salvari sunt absque eo quod
 legem Mosaicam amplexi sint , ut docet
 D. Thomas 1. 2. quæst. 98. art. 5. ad 3.
 Ergo &c.

Respondeo distinguendo majorem , sufficit
 ad salutem servare mandata , & unum ex
 illis est credere in Deum , juxta illud Chri-
 sti Joan. 14. *Credite in Deum & in me credite .*
 Concedo : secus , nego . Hoc ipsum patet
 ex illo altero Scripturæ testimonio Hebr.
 11. *Credere oportet accedentem ad Deum .* Eo
 quippe loci Apostolus loquitur de fide in
 Deum ut auctorem gratiæ & gloriæ , sub-
 dit enim : *Juxta fidem defuncti sunt omnes ,*
non accepti reprobationibus , sed a longe eas
aspicientes . Et distingo minorem : absque
 fide servantur mandata aliqua naturalia ,
 hoc est , aliquis etiam Paganus potest fa-
 cere aliquod bonum opus ordinis natura-
 lis , concedo : mandata quæ respiciunt
 vitam æternam , nego . In priori sensu in-
 telliguntur verba Apostoli : S. Augustinus
 lib. de spiritu & littera cap. 27. ait par-
 ticipium *naturaliter* non excludere cog-
 nitionem Dei supernaturalem , quæ habet-
 ur per fidem & gratiam , sed tantum legem
 Mosaicam : sic Melchisedech , Job , & A-
 braham possunt in hoc sensu dici bona
 opera naturaliter egisse , hoc est , in lege
 naturæ , quæ quidem sic nominatur , non
 per exclusionem fidei & gratiæ , sed tan-
 tum legis scriptæ .

Ad 1. probationem ex Justino desum-
 ptam , distingo : Philosophi habuerunt
 cognitionem Dei ut auctoris naturæ ab-
 sique fide , concedo : & in hoc sensu vo-
 cantur Christiani quatenus , teste D. Tho-
 ma , hæc cognitio est quoddam ad fidem
 præambulum : In eodem prorsus sensu lo-
 quitur Tertullianus Apol. cap. 17. his ver-
 bis : *O testimonium animæ naturaliter*
Christianæ ! Quia vero ratio est verbi & ser-
 monis Dei participatio , Justinus etiam
 propter hoc eos omnes qui ante Christum

tum juxta rationem vivere; appellat Christianos: Et ille Pater intellexit fuisse in rigore Christianos, & seclufa fide Salvatoris, nego: Ita Baronius initio Annalium. Justinus Apol. 1. est tui ipsius interpres: Primo quidem ait: "Quicumque cum ratione, ac verbo vivere, Christiani sunt quavis Aethi habiti sint, quales inter Græcos fuere Socrates, Heraclitus, atque iis similes." Tum infra hæc subdit: "Quia autem non omnia, quæ rationis sunt, & verbi, id quippe Christus est, perviderunt & promulgarunt, diu verba se ipsis, & contraria persequi, dixerunt." Audis Iustinum non habuisse Philosophos, nisi adumbrative Christianos. Revera quidem Socrates ebrietari & iracundia addictus fuit: Plato vero qui ab Augustino in libris de civit. Dei passim dicitur divinus, eo quod egregia de Deo scripserit, favit tamen idololatriæ & faminarum usum promiscue permisit; quocirca a S. Hieronymo epist. ad Eliodorum Stultus appellatur: Tum vero Bernardus Tractatu de erroribus Abailardi lib. 4. sic loquitur ille: "Dum multum, sicut, quomodo Platonem faciat Christianum, se probat Ethnicum: Quid pium adjiciam? Iustinus ideo Socratem appellat Martyrem, quia ab Atheniensibus injuste fuit ad mortem damnatus, eo quod unicum Deum, & non plures passim suis prædicaret discipulis.

Ad Chrysostomum distinguo: vult solum Philosophos multa de præmiis & suppliciis scripsisse sicut legerant in Libris Moysis, & Prophetarum, concedo: fide instructos, nego. Si tamen ad Deum conversi sint, jam non sola ducti ratione de supernaturalibus loquebantur. Cæterum suso calamo in superioribus tractatibus genuinam istorum Patrum mentem explanavimus.

Ad 3. Prob. distinguo, multi absque lege Mosaica in lege naturæ, sed non absque fidei auxilio salvati sunt, concedo: seclufa fide, nego. Solutio patet ex supra dictis: quod enim vel ipsi Philosophi absque fide defuncti, non fuerint de civitate Dei, colligitur ex Apostolo qui Rom. 9. de eis loquens, ait: Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt... ideo tradidit eos in reprobam sensum.

Repones: sicut Heb. 11. dicitur: sine fide impossibile est placere Deo; Sic Joan. 3. habetur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua

& Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Atque tamen cum solo Baptismi voto adultus salvari potest: Igitur & a simili absque fidei actu.

Respondeo 1. Argumentum exuberare, & ad summum probare fidem explicatam non semper esse ad salutem necessariam.

Respondeo 1. Concessa majori, & minori, negando præteritatem: ratio dictaminis est susceptionem realem Baptismi supplere posse voto, quippe quæ in eo virtualiter contineatur; at vero actus fidei nullo modo præcontinetur in cognitione naturali: idcirco secundum se est necessarius necessitate mediæ ad salutem.

Urgetis: Ex S. Thoma q. 14. de veritate art. 11. ad 1. Educatus in sylvis nihil de mysteriis sciens, salvari tamen potest si sequatur, inquit, ductum rationis in appetitu boni & fuga mali: Igitur ex S. Doctore actus fidei non est necessarius necessitate mediæ ad salutem.

Respondeo distinguendo Antecedens, & S. Doctor eo loco subdit hominem in hypothese a Deo illuminari de credendis, vel interior per Angelos, vel exterior per prædicatorem quem illi mitteret, concedo: sic enim misit Philippum ad Eunuclum Regine Candace Actuum 8. Petrum ad Cornelium, Actuum 10. Paulum ad Macedones, Actuum 16. Dionysius cap. 9. de celesti Hierarchia scribit multos Gentiles ministerio Angelorum de mysteriis edoctos, deinde vero salutem illis assecutos. Et propugnat S. Doctor illum hominem seclufa fide potius salvari, nego.

Persister: Non debent proponi homini quæ ejus superant caput: Sed fides hujusmodi talia proponit: Ergo &c. Probatur major. Periculose homo assentiret illis, in quibus non posset judicare: sed non potest judicare de credendis. Ergo &c.

Respondeo distinguendo majorem, non debent proponi homini quæ ejus mentis aciem excedunt, si sit sermo de fine naturali, concedo: si de fine supernaturali ad quem misericorditer elevatur, nego. Et concessa minori, distinguendum est pariter consequens. Porro nulla fit in hoc homini injuria, quod ex duobus potissimum capitibus liquet. Primo quidem ex eo quod elevetur ad nobilissimum finem, eumque sibi indebitum: Secundo, quia fides & gratia, quibus hunc assequi potest finem, gratuito illi conceduntur. Sic respondet S. Thomas ad argumentum hic quæst. 2. art. 3. ad primum

his verbis: "Dicendum, quod quia natura hominis dependeat a superiori natura: ad ejus perfectionem non sufficit cognitio naturalis, sed requiritur quædam supernaturalis."

Ad confirm. distinguo, seclusa fide, homo periculose assentiret iis quæ ejus superant caput, concedo: adjunctus a fide, nego. Et sic distincta minori, nego consequentiam. Solutio est ejusdem S. Doctoris ibidem ad 2. & hac data, sic concludit: "Et ideo nihil periculi, vel damnationis inest his, qui sunt in Christo Jesu, ab ipso illuminati per fidem."

SYNOPSIS SECTIONIS.

Fidei actus est absolute necessarius ad salutem.

PRIMO: Scriptura sacra passim id annuntiat, maxime Heb. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Et istud Marc. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.*

Secundo: Sic definit Synodus Trid. sess. 6. cap. 8. "Fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis." Demum can. 3. hoc de fide definit.

Tertio: Sine amore Dei non est salus: Sed sine fide non est amor, juxta illud Adagium: *Nihil amatum, quin præcognitum.* Ergo &c.

SYNOPSIS ARGUMENTORUM,

IN CONTRARIUM.

PRIMO: Ultra concedimus sufficere ad salutem servare mandata: Sed unum inter cætera palmare est credere in Deum, scriptum est enim Heb. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum.* &c.

Secundo: Nec quemquam movere debet, quod quidam Patres loquantur de Philosophis tanquam de justis, hoc enim non nisi lato modo intelligendum est, quatenus quædam Dei mirabilia ex lectione librorum Moysis didicerint, & scripserint, nusquam vero strikte & in sensu proprio, cum Apostolus Rom. 9. asserat, illos in reprobum sensum datos, eo quod Deum esse intelligentes non fient Deum glorificaverint.

Tertio: Non eodem modo Scriptura dicit Joan. 5. *Nisi quis renatus fuerit denovo*

Ecce Heb. 11. Credere oportet accedentem ad Deum: Ista quippe verba ad litteram intelligere necesse est, secus alia, cum detur votum Baptismi pro salute, minime vero fide; quippe quæ sit omnium bonorum operum initium.

SECTIO SECUNDA.

Utrum fides explicita, tum de Incarnatione, tum de SS. Trinitate sit necessaria necessitate mediæ ad salutem, posita Evangelii prædicatione.

S. Thomas hic q. 2. art. 7. Docet Adamum innocentem habuisse fidem explicitam de Incarnatione, & de mysterio ejus gloriam consummaturo, & consequenter de Trinitate: post peccatum vero eundem & majores videlicet Patriarchas, legis tam naturæ, quam veteris & Prophetas eam ipsam fidem explicitam habuisse non solum de Trinitate, & de incarnatione secundum se spectata, sed etiam in individuo & de circumstantiis, tum passionis, tum mortis Christi, quippe qui fuerint circa ista momenta a Deo illuminati, plebem vero, utpote rudiores non nisi implicitam fidem de his mysteriis habuisse. Caput igitur præsentis controversiæ est: utrum fides explicita Mediatoris, & SS. Trinitatis sit necessaria necessitate mediæ in eo quo vivimus statu, ad salutem. Pro cujus resolutione sit

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur argumentis Theologicis.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Ex Scriptura deducitur.

ILLA Fides est necessaria, quæ præcipitur explicite in novo Testamento modo ut quid ad salutem necessarium, modo ut annexam habens vitam æternam, modo etiam ut medium; quo secluso, nemo absolute salvari potest: Atqui fides Dominicæ Incarnationis & SS. Trinitatis talis est: Igitur utriusque mysterii explicita fides requiritur ad salutem: Probatur minor variis scripturæ testimoniis.

Primo quidem insigne est illud quod habetur Marci ultimo his verbis: *Prædicare Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero*

non

non crediderit, condemnabitur. Neminem autem latet Christum præcepisse omnes baptizandos esse in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. S. Bernardus epistola 77. explicans verba laudata subdit: "Cautè igitur & vigilanter, non repeti- vit: qui vero baptizatus non fuerit, sed tantum, qui vero non crediderit, condemnabitur; innuens solam inter- dum sufficere fidem ad salutem, & sine ipsa sufficere nihil."

Secundo: Eandem fidem ad nostram conducere salutem non una probat scripturæ auctoritas Joan. 6. Christus ait: *Qui credit in me, habet vitam æternam*. Rursus Rom. 3. *Iustitia Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio, omnes enim peccaverunt & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem quæ est in Christo Jesu quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ.... iustificans eum qui est ex fide Jesu Christi*. Et iterum Aduum 15. *Testimonium perhibuit Deus illis gentibus Spiritum sanctum sicut & nobis, & nihil discrevit inter nos & illos fide purificans corda illorum*. Demum Joan. 3. *Qui non credit in eum, jam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*. Rursus ibidem cap. 14. *Creditis in Deum & in me credite*. Ergo &c.

Tertio: Nullum quoque sine illi fide posse salvari ex Scriptura jam supra laudata colligitur, & alia etiam suffragantur loca, Joan. enim 1. legitur: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Rursus ad Timoth. II. *Unus est enim Deus mediator Dei & hominum homo Christus Jesus*. Et Aduum 4. *Non est aliud nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*. In his & similibus mentio fit maxime de Incarnatione, ut de expresso fidei nostræ objecto: Sed non tacetur Pater, nec Spiritus sanctus: Igitur fides explicita Incarnationis, tum & SS. Trinitatis est absolute ad salutem necessaria.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Ex SS. Doctoribus.

SENSUM Scripturarum ex SS. Patribus habemus: Sed eandem fidem prædicant, ut medium ad salutem consequendam absolute necessarium. Ergo &c. probatur minor.

Boncat Theol. Tom. IV.

S. Ignatius epist. ad Philadelphos sermonem de Prophetis instituens, ait: "Hi Evangelium annuntiaverunt, in Christum speraverunt; in quem cum credidissent, salvati sunt in unitate Jesu Christi, & annumerati in communis spei Evangelio." *Irenæus* lib. 4. cap. 5. "Non enim, ait, prohibebat eos credere in filium Dei, sed hortabatur dicens, non aliter salvari homines ab antiqua serpentis plaga, nisi credant in eum qui secundum multitudinem carnis peccati in ligno martyrii exaltatur a terra. Idem repetit cap. 45.

S. Hieronymus suum addit calculum in cap. 1. ad Ephes. "Non ante filii esse possumus, quam filii ejus Jesu Christi fidem & intelligentiam recipiamus." Tum in cap. III. "Fiduciam atque accessus ad Deum principium & origo, fides in Christum est."

Suffragatur S. Augustinus lib. de spir. & litt. cap. 29. his verbis: "Fide Jesu Christi impetramus salutem, & quantum nobis inchoatur in re, & quantum perficienda expectatur in spe." *Expressius* lib. de corr. & gr. cap. 7. "A damnatione se non liberabunt, qui dicere poterunt, se non audivisse Evangelium.... Quicumque ab hac generali damnatione illa divinæ gratiæ largitate discedit sunt, non est dubium, quod & procuratur Evangelium audiendum, & cum audiunt, credunt."

Doctor Angelicus idem ex professo docet 1. 2. q. 2. art. 6. ubi probat auctoritate Gregorii Magni, majores & minores, scilicet plebejos teneri ad fidem explicitam capitalium mysteriorum credere: *Patri* ratione, ait, explicatio fidei, oportet quod perveniat ad inferiores homines per majores. "Sicut Angeli inferiores, inquit, illuminantur per superiores. Art. 7. propugnat omnes, ne uno quidem excepto debere explicitè credere incarnationem. Idem exigit pro fide SS. Trinitatis art. 8. & sic loquitur: "Dicendum, quod mysterium Incarnationis Christi explicitè credi non potest sine fide Trinitatis: quia & in mysterio Incarnationis Christi hoc continetur, quod Filius Dei carnem assumpserit, quod per gratiam Spiritus sancti mundum renoverit: Et iterum quod de Spiritu sancto conceptus fuerit. . . & ideo etiam post tempus gratiæ divinæ tenen-

„tur omnes ad explicite credendum mysterium Trinitatis : & omnes qui renascuntur in Christo, hoc adipiscuntur per invocationem Trinitatis secundum illud Matth. ultim. Euntes docete omnes Gentes &c., Ergo &c.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Ex Symbolis & Conciliis procedit.

SYMBOLUM est summa credendorum quæ explicite tenere debemus : Sed cuncta Symbola inter fidei articulos nobis credendos proponunt eos, qui Trinitatem & dominicam Incarnationem spectant, sic enim habetur in symbolo Apostolorum : *Credo in Deum Patrem, Creatorem cæli & terræ, & in Jesum Christum Filium ejus unigenitum &c.* Sic in Nicæno : *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem .... Et in unum Dominum Jesum Christum .... Et Homo factus est : Et in Spiritum sanctum Dominum &c.* Sic in alio quod Divo tribuitur Athanasio, explicatis enim adamussum quæ SS. Trinitatem & Incarnationem spectant, sic concludit : *Hæc est fides Catholica quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.*

Concinit : Concilium Trident. sess. 6. cap. 5. his verbis : „Declarat, ipsius justificationis exordium in adultis a Dei „per Jesum Christum præveniente gratia „sumendum esse. „ Rursum cap. 6. „Distinguntur autem, *adulti*, ad ipsam justificationem dum excitati divina gratia & „adjuti, fidem ex auditu concipientes „libere moventur in Deum credentes „vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per Redemptionem quæ est in Christo „Jesu. „ Et iterum cap. 8. „Tum vero „Apostolus dicit justificari hominem per fidem & gratia, ea verba in sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit & expressit, & scilicet per fidem ideo justificari, quia est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere „Deo. „

QUARTUM ARGUMENTUM.

Ex rationibus Theologicis deducitur.

PRIMA : Debemus explicite credere primum fidei objectum : Sed illud est SS. Trinitas & Incarnatio, quod enim v. g. Abraham duos habuerit filios & similia non tenentur omnes explicite credere, cum hoc per se primo non conducatur ad salutem, ut SS. Trinitas & Incarnatio : Ergo &c. Hæc ratio est D. Thomæ hic q. 2. art. 5. „Quantum ergo ad prima „credibilia, *inquit*, quæ sunt articuli fidei „dei, tenetur homo explicite credere „sicut & tenetur habere fidem. Quantum „autem ad alia credibilia non tenetur „homo explicite credere, sed solum implicitite, vel in præparatione animi, in quantum paratus est credere quidquid „Scriptura divina continet. „

Altera ratio hæc est : Veniente veritate, cessat figura : Sed inter veterem & novam legem discrimen est, quod in illa cuncta contingerent in figuris, ut dicit Apostolus, in ista vero Mysteria abscondita prædicatione Evangelii manifestata sunt. Igitur debemus nunc habere fidem explicitam de principalibus Mysteriis. Ita D. Thomas. Ibid. art. his verbis : „Post „tempus autem gratiæ revelatæ, tam „majores, quam minores tenentur habere fidem explicitam de Mysteriis „Christi, præcipue quantum ad ea quæ „communiter in Ecclesia solemnizantur. „

Tertia : Fides charitate & amore formata habet summum meritum, juxta illud ad Heb. 11. Sancti *per fidem* . . . adepti sunt reparationes : Sed ad hoc requiritur fides explicita, ut serventur sit amor, nihil enim amatum quin bene præcognitum : Ergo &c. Hæc ratio est D. Thom. ibid. art. 9. „Actus nostri sunt „meritorii, in quantum procedunt ex „libero arbitrio moto Deo per gratiam „ . . . unde actus fidei potest esse meritorius. „ Quia, *inquit* : „Ipsam credere est actus intellectus assentientis veritati divinæ ex imperio voluntatis a „Deo motæ per gratiam. „

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

OBJICIENS Apostolus Heb. 11. Nullam facit mentionem de Christo, ubi de creden-

credendis loquitur: Ergo &c. Probatur Ant. sic loquitur; *Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remuneratur fit.* Ergo &c.

Respondeo negando antecedens, quandoquidem tota ad Hebræos epistola est de Christo, unde tamen sileat cap. 11. Christum, capite sequenti, scilicet 12. illum Hebræis præponit ut mirum patientiæ in adversis exemplum. Tum capite primo sic intonat: *Multifariam multisque modis olim Deus loquens in Prophetis novissime diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit & secula.*

Respondeo II. aliter distinguendo: & hoc probat fidem Incarnationis explicitam ante adventum Christi omnibus non fuisse necessariam, concedo: post adventum, nego. Solutio est D. Thomæ hic q. 2. art. 8. ad r. "Dicendum quod illa duo explicate credere de Deo omni tempore, & quoad omnes necessarium fuit: *Videlicet quod Deus existat & sit remunerator.* Non tamen est sufficiens omni tempore, & quoad omnes.

Urgebis: S. Joannes Baptista erat Christo coævus, & tamen videtur quod Christum explicite non cognosceret, quippe qui Math. 11. illi diceret: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* II. Dionysius cap. 9. cæl. Hier. scribit multos Gentiles; ministerio Angelorum assecutos fuisse salutem, idem dicit fieri posse in homine qui in sylvis educatus sequeretur ductum rationis in appetitu boni, & fuga mali: Atqui tamen nec Gentiles laudati habuerunt fidem explicitam de Deo Trino & Incarnato: Neque hoc exigit S. Thomas in homine sylvestri, sed solum quod sequatur ductum rationis &c.

Respondeo ad I. negando S. Joannem Baptistam explicite non cognovisse Christum, cum ipse præparaverit vias ejus, & digito discipulis illum monstraverit dicens: Joan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollis peccatum mundi.* Unde ad confirmationem distingo, quærebat a Christo Joannes quis esset, ut sui discipuli ab ipso Domino de ejus adventu docerentur, concedo: quærebat dubitando, vel etiam eum ignorando, nego. Sic solvit argumentum D. Thomæ hic q. 2. art. 7. ad 2. auctoritate S. Chrysostomi fuisse illi, his verbis: "Potest dici, sicut Chrys. dicit, quod non inquisivit, quia ipse ignorat, ret, sed ut per Christum satisfaceret

„ suis discipulis: unde & Christus ad discipulorum instructionem respondit, signa operum ostendens. „

Ad exemplum Gentilium dico de credendis fuisse doctos ab ipsis Angelis, cum speciali eorum ministerio fuerint salvati. Doctor Angelicus ibidem ad 3. sic respondet: "Dicendum, quod multis Gentilium facta sunt revelatio de Christo: ut patet per ea, quæ prædixerunt. Nam Job. 19. dicitur. Scio quod Redemptor meus vivit. Sibilla etiam prænuñtiavit quædam de Christo. Ut Aug. dicit. Invenitur etiam in historiis Romanorum, quod tempore Constantini Augusti, & Irenææ matris ejus inventum fuit quoddam sepulchrum, in quo jacebat homo auream laminam habens in pectore, in qua scriptum erat, Christus nascetur ex Virgine, & ego credo in eum. O Sol! sub Irenææ, & Constantini temporibus iterum me videbis. „

Ad 3. solutio se ipsam prodit in verbis D. Thomæ, cum dicat, in hypothese quod homo in sylvis enutritus sequatur ductum rationis, ut declinet a malo & faciat bonum, illuminandum esse de credendis, vel interius per revelationem, vel exterius per Angelos. Ex quo sequitur fidem explicitam de SS. Trinitate, & Domini Incarnatione ad salutem exigi. Ecce verba D. Thomæ q. 14. de verit. art. 11. ad 1. "Si aliquis nutritus in sylvis, vel inter bruta animalia ductum rationis naturalis sequeretur, in appetitu boni & fuga mali, certissime est credendum quod ei Deus, vel per internam inspirationem revelaret ea quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium. „

Repones: ab actu ad posse valet consequentia: Sed multi de facto justificati sunt seclusa fide explicita in Christum & probatur I. Exemplo Cornelii de quo loquens S. Thomas 3. parte q. 69. art. 4. ad 2. ait: "Cornelius & alii similes, consequuntur gratiam & virtutes per fidem Christi, & desiderium Baptistæ implicitæ, vel explicitæ: postmodum tamen in Baptismo majorem coram gratiæ & virtutum consequuntur. „ II. Exemplo pueri ad auram rationis pervenientis. S. Thomas propugnat teneri sub peccato mortali se se ad Deum per fidem & amorem convertere;

tere ; porro non talis est conditionis & instructionis ut SS. Trinitatis & Incarnationis Dominicæ explicitam fidem habeat : sufficit igitur ut actum fidei implicitæ eliciat . III. Demum ulteriori Catechumeni exemplo ; non enim semel evenit per solum Baptismi votum & ante realem ejus susceptionem per summum erga Deum amorem justificari . Ergo &c.

Respondeo negando minorem . Ad primum exemplum dico Cornelium paulo ante Baptismi susceptionem habuisse fidem explicitam principalium mysteriorum , cum fuerit a beato Petro prævia instructione baptizatus ; quocirca tametsi adhuc Gentilis fidem implicitam & gratiam habuerit , non tamen planam donec baptizatus sit : hoc ipsum subindigitat S. Doctor his postremis verbis : " Postmodum tamen in „ Baptismo majorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur . „

Eadem est responsio ad 2. & 3. exemplum , maxime cum instans rationis non sit indivisibile , sed morale , & longe antecedit instructio : sicut & præcedit in Catechumenis priusquam suscipiant Baptismum . Igitur illi & isti per fidem explicitam ad Deum Trinum & Incarnatum convertuntur .

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Fides explicita sanctissimæ Trinitatis , & Incarnationis absolute ad salutem necessaria est .

PRIMO : Vel ipse Christus sic statuit , dicens Marc. ultimo : *Prædicatæ Evangelium omni creature , qui crediderit , & baptizatus fuerit , salvus erit : qui vero non crediderit , condemnabitur .* Porro Evangelii præcipua capita sunt SS. Trinitas & Dominica Incarnatio .

Secundo : Sic docent SS. Patres : In primis Ignatius Episc. ad Philad. Irenæus lib. 4. adv. hæres. cap. 5. Hieronymus in cap. 1. Episc. ad Eph. Augustinus lib. de spir. & litt. cap. 29.

Tertio : Hanc fidem tenendam omnia annuntiant symbola . Sic docet S. Thomas hic q. 2. art. 5. & 7. quia hoc gratiæ tempore omnia revelata sunt mysteria , unde veniente veritate , quod in figuris tenebatur , nunc mente & ore manifestandum est .

SYNOPSIS OBJECTIONUM , ET RESPONSIONUM .

PRIMO : In vanum opponitur , Apostolum Heb. 12. ubi loquitur de credendis , non commemorare Christum , cum tota epistola sit de eo , & cap. sequenti , scilicet 12. adhortetur fideles ut Christum præ oculis semper habeant tanquam mirum patientiæ & cæterarum virtutum exemplum .

Secundo : Neque plus virium haberet obiectio qua diceretur Joannem Baptistam Christo coræum non habuisse fidem explicitam de eo ; quippe qui illum ostenderet discipulis dicendo Joan. 1. *Eccæ Agnus Dei , ecce qui tollis peccatum mundi :* Unde si quando ab eo seiscitatus est , num esset qui venturus est , de industria hoc loquendi modo Christo usus est , ut ejus auditores & discipuli de ipso ab ejus incarnatione edocerentur .

Tertio : Homo enutritus in sylvis declinans a malo & faciens bonum , salvari potest , quia tunc ait D. Thomas , interior per lumen gratiæ , vel exterior per prædicatorem de credendis eum illuminabit Deus .

ARTICULUS SEPTIMUS.

De actu fidei externo .

Utrum fideles teneantur profiteri fidem .

DE ACTU fidei externo impræsentiarum agitur quem a fide elici constat , cum sit ejusdem speciei & lingua extrinsecus exeuntur quod mente concupitur . Ita S. Th. hic q. 8. art. 1. &c.

De hoc momento tria potissimum quaeruntur : Primo quidem , utrum sit ad salutem necessarium profiteri fidem ? II. In hypothesi quod hoc sit necessarium , quando nam præceptum urgeat ? Demum num licitum sit , vel ad vitam servandam , vel ad aliquod aliud grave incommodum vitandum negare fidem saltem extrinsecus . Pro quorum resolutione sit

CONCLUSIO PRIMA.

Aktus fidei exterior necessarius est ad salutem.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Illud est ad salutem simpliciter necessarium quod est conditio ad vitam æternam possidendam: Atqui talis est aktus fidei exterior, juxta illud Christi Matth. 10. *Omnis ergo qui confitebitur me, coram hominibus, confitebor & ego cum coram Patre meo*. Ergo &c. Sic docet ex professo S. Tho. hic q. 3. art. 2. ut legenti patebit.

Altera ratio sic proponitur: Quod ex se habet necessariam connexionem cum salute, citra dubium ad illam assequendam necessarium est: Atqui talis est aktus exterior fidei, quatenus eo tendimus ad finem ultimum & exequimur in terris, quod in perpetuum laudando Deum in cælis peragere debemus: Et probatur ex illo Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Ergo &c.

Suffragatur Augustinus l. de fide & symbolo cap. 1. his verbis: "Oportet nos esse & justitie memores & salutis: quandoquidem in sempiterna justitia regnatur, a præsentis sæculo maligno salvi fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem quam corde gestamus. Ergo &c."

Tertia: Tenentur adulti suo munire calculo fidem quam eorum nomine publico ritu confessi sunt baptismo patrini: Sed hoc non fit nisi actu fidei extrinseco & publico: &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

ADULTI tenentur profiteri fidem in multis casibus. Primo quidem, quando omisso cederet in Dei injuriam. II. Cum nomen militiæ Christianæ dant: III. In Sacramentorum usu. IV. Quando hoc ipsum exigit necessitas proximi. V. Demum in articulo mortis.

Probatur I. in genere ex D. Thoma qui hic q. 3. art. 2. sic habet: "Præcepta autem affirmativa non obligant ad semper, et si semper obligant: obligant autem pro loco, & tempore secundum alias circumstantias debitas, secundum

"quas oportet aktum humanum limitari", ad hoc, quod sit aktus virtutis. Sic ergo confiteri fidem, non semper, neque in quolibet loco est de necessitate salutis: Sed in aliquo loco, & tempore, quando scilicet, per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda: puta, si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur a fide."

Probatur II. ab enumeratione partium. Quisque tenetur suam profiteri fidem, primo quidem quando omisso injuriam Deo irrogaret, tunc enim foret peccatum, & transgressio præcepti affirmativi, quod dubio procul tunc urget cum teneamur Deo famulari & ejus gloriam cum tempore opportunum adest, celebrare. Deinde vero cum aliquis baptizatur: sicut enim solemne est apud homines sese publice declarare in gratiam Regis cui famulari volunt, a fortiori cum adultus, spretis falsis religionibus, soli Catholicæ adhærere statuit. Urget quoque fidei confessio in Sacramentorum frequentatione, quippe quæ sint veræ religionis ritus solemnes; sed non minus quando exigit proximi utilitas, tunc enim præceptum charitatis erga proximum non levius obligat, cum in periculum fidei malorum hominum instigatione veniat. Sed & in articulo mortis tum ad propellendas rugientis inimici immisiones, tum ut digne se sistat moribundus ante Christi judicantis tribunal; namque cum omnium virtutum apparatus hoc heri debet, in quantum humana potest sustinere fragilitas. Ergo &c.

CONCLUSIO TERTIA.

Nusquam licitum est negare fidem.

PROBATUR, unico sed irrefragabili argumento. Præcepta negativa obligant pro semper, quale est istud, *declina a malo*: Maxime cum sit intrinsece peccatum aliquid adversus ea committere: sed non negare fidem eatenus ad præceptum negativum pertinet, quatenus negare sit horribilis religionis proditio & malum, quod poenam æternam inducit, juxta illud Christi Matth. 10. *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego cum coram Patre meo*.

Ex

Ex ista conclusione inferes nemini licitum esse simulare religionem, sicut faciunt, qui mente versipelli subscribunt formulario contrarium intus credentes. Hoc ipsum patet exemplo senioris Eleazari qui lib. 2. Machab. cap. 6. noluit simulare veri Dei religionem ut coram furente Antiocho propriæ consulere vitæ. Hinc Cyprianus sermone de lapsis post medium perstringit libellaticos, qui cum falsis nominibus sacrificare nollent, a iudicibus tamen numerata pecunia libellum quo eos sacrificasse constaret, ad vitandam mortem impetrabant. Metaphrastes in vita S. Sabæ scribit S. illum videntem carnes idolis non immolatas a nonnullis Christianis obtrudi, ut eos satisfecisse edito Imperatoris, quo omnes immolatis vesci iubebat, appareret, exclamasse: *Qui hos cibos comederit, Christianus esse non potest.*

Ratio etiam suffragatur, quia ut ait D. Thomas q. 111. art. 2. omnis simulatio peccatum est, & a mendacio solum distinguitur, quia mentiendi verbis significat quod non est; simulans vero hoc idem significat, vel rebus designat.

Solvuntur objectiones contra primam conclusionem.

OBJECIES: Ad salutem sufficit conjunctio animæ cum Deo: Sed hoc fieri potest actu fidei interno. Igitur non opus est externo.

Respondeo distinguendo majorem, sufficit conjunctio animæ cum Deo per amorem & Dei & proximi manifestatum, concedo: secus, nego. Et sic distincta minore, nego consequentiam: Constat corpus & anima, hinc sicut interior sic & exterior fidem charitatem formatam procedere tenemur, maxime cum de hoc sit præceptum. Solutio est Divi Thomæ hic quæst. 3. art. 2. ad 1. "Finis fidei, ait, & aliarum virtutum, referri debet ad finem charitatis, qui est amor Dei & proximi, & ideo quando honor Dei, vel utilitas proximi hoc exponit, scit . . . debet fidem exteriori con-
fiteri."

Instabis: Soli Pastores quibus ex officio incumbit instruere, tenentur fidem exteriori profiteri. Igitur non omnes ad hoc obligantur: Tum quia sæpius ad hoc rixæ & turbationes sequerentur.

Respondet: S. Thomas ibidem ad 2. "Dicendum, quod in casu necessitatis, ubi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem suam aliis propagare, vel ad instructionem aliorum fidelium, sive confirmationem, vel ad reprimendum infidelium insultationem: Sed aliis temporibus instruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles."

Ibidem ad 3. ad confirmationem, ait: "Dicendum, quod si turbatio infidelium oriatur de confessione fidei manifesta, absque aliqua utilitate fidei, vel fidelium, non est laudabile in tali casu fidem publice confiteri, unde Dominus dicit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas vestras spargere ante porcos, ne conversi dirumpant vos: Sed si utilitas fidei aliqua speretur, aut necessitas adit, contempta perturbatione infidelium, debet homo publice fidem confiteri." Unde Matth. 15. Dicitur, quod cum discipuli dixissent Domino, quod Pharisei, audito ejus verbo, scandalizati sunt, Dominus respondit; finite illos, scilicet turbari; cæci sunt & duces eorum."

Oppones: Contra tertiam conclusionem: licitum est fugere tempore persecutionis, juxta illud Christi Matth. 10. *Cum autem persequerentur vos in civitate illa, fugite in aliam.* II. Hæreticorum templi adire eosque concionantes audire. III. Vesci carnibus diebus ab Ecclesia prohibitis in parte infidelium & hæreticorum ad vitandam vitæ pericula. IV. Eadem ratione deferre Turcarum turbantem, seu cidarim: Sed hæc tamen adversantur fidei confessioni: Igitur & licitum est quandoque, negare fidem extrinsecus, modo interiori retineatur.

Respondeo negando minorem quoad omnes partes. Et vero fugere tempore persecutionis secundum se non est malum, sed potius quædam fidei professio, cum ideo confessor fugiat, ne periculo fidei amittendæ sese committat, si excipias casus in secunda conclusione laudatos. Neque vero est negare fidem, si non curiositate, sed potius ad debellandos hæreticos aliquis emissionem eosdem perorantes audiat. Non idem dicendum de ignaris, nullus enim periculo perversionis se exponere debet.

bet. Cæterum solum jus Ecclesiasticum diebus veneris, quadragesimæ, vigiliarum & quatuor temporum prohibet abstinere a carnibus, contra quod prævalet jus naturale de servanda vita: Tum quia Ecclesia non intendit præceptum Ecclesiasticum in his & similibus circumstantiis obligare. Ad ultimam partem dico non esse malum uti vestibus in aliqua regione usitatis, juxta illud axioma. *Cum fueris Romæ, Romano vivito more*. Nisi vestes per se primo sint idololatriæ professiones, quales sunt quæ præferunt idola depicta.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Fidelis tenetur profiteri fidem publice, quando sacramenta frequentat, tempore persecutionum. Et cum fides proximi in periculum venit.

PRIMO: Ipse Christus hoc edocet Matth. 10. dicens: *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego cum coram Patre meo, qui in cælis est: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego cum coram Patre meo*. Sic docet Ecclesia; quæ ad hoc instituit festivitates.

Secundo: Confessio fidei necessariam habet cum salute connexionem: sic enim habetur Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*.

Tertio: Sic propugnant SS. Doctores. Augustinus lib. de Fide & Symbolo cap. 1. D. Thomas hic q. 3. art. 2. ubi & determinat tempus quo fidelis tenetur fidem profiteri: videlicet quando defectu confessionis subtraheretur honor Dei, & utilitas proximi.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Non negamus ad salutem sufficere conjunctionem animæ cum Deo; sed contendimus faciendam esse modo a Deo præscripto: cum igitur Christus exigit ut illum coram hominibus confiteamur, necesse est ad salutem publice fidem profiteri.

Secundo: Neque vero curandum est, quod infirmi in fide de hoc perturbentur, & Hæretici scandalum inde patiantur: scandalum enim tale acceptum, & non datum est; quocirca tamen Pharisæi

adversus Christum mores depravatos instantem obstreperent, ipse tamen nihilominus contra eorum infidelitatis vitia prædicare non cessabat.

Tertio: Fugere tempore persecutionis non est contra fidem, sed potius quædam fidei professio; per hoc enim dignoscuntur fideles, qui ut fidem servant, ne cedant sævientibus, juxta Christi præceptum fugiunt, sicque fuga Paganis suam manifestant fidem.

ARTICULUS OCTAVUS.

De habitu fidei, ejus subjecto, & vitiis illi oppositis.

§. I.

De habitu.

QUÆRES. Utrum fidei habitus sit semper virtus & qualis?

Respondeo I. habitum fidei esse duplicem, unum informem, informatum alterum. Prior a charitate divulsus est, & in peccatoribus remanet, quandoquidem semper credunt Deo revelanti; posterior charitate elevatur: uterque tamen est virtus Theologica, juxta illud D. Thomæ qu. 14. de veritate art. 3. ad 9. "Fides", neque est virtus intellectualis, neque "moralis, sed est virtus Theologica." Non quidem intellectualis, nam ejus actus etiam ex pia voluntatis affectione procedit: neque etiam moralis, ista quippe bonum honestum respicit, fides verum revelatum: non est quoque scientia, quippe quæ non sit evidens & discursiva; superest igitur ut sit virtus Theologica, quæ residet partim in voluntate, partim in intellectu, in voluntate quidem propter affectum a quo movetur, in intellectu propter veritatem quam respicit, quæque est proprium mentis objectum.

§. II.

De his in quibus fides reperitur.

FIDES & in justo viatore, & in fidei gratia sanctificante privato remanet: in illo quidem, cum ad gratiam sanctificantem sequatur, in isto vero, quatenus credit Deo revelanti, & Ecclesiæ proponenti: hoc ipsum subindigitat Apostolus 1. Corint. 13. his verbis: *Si habuerim*

omnem fidem, charitatem autem non habuerunt, nihil sum. Igitur seclusa charitate, remanet teste Apostolo fides in peccatore, tamen si non meritorie. Revera quidem peccatores multa bona opera motu fidei & religionis faciunt, sic fide adjuti eliciunt attritionis actum, qui cum sacramento Pœnitentiæ ad justificationem sufficit.

Fides non invenitur in hæreticis, non in reprobis, non in dæmonibus: in prioribus quidem, quia non credunt Verbo Dei, tamen enim quosdam articulos se tenere profiteantur, eo tamen ipso quo aliquem discedunt, circa cæteros amittunt fidem; Verbum enim divinum tam est infallibile in uno quam in omnibus revelatis: qui igitur illi non credunt pro aliquo, nec pro aliis capitibus credere existimantur: hinc fides una dicitur, eo quod sit unicum fidei motivum, scilicet veritas divina in loquendo; maxime cum vel ipsi hæretici non credant Ecclesiæ proponenti, & ista ulteriori ratione constat hæreticos non habere fidem divinam: In eis adimpletur illud Jacob. 2. oraculum: *Offendat autem in uno, factus est omnium vester.* Hinc S. Cyprianus lib. 1. Epist. 3. ait: "Nulla societas fidei cum perfis, dia esse potest." Sed neque in reprobis seu damnatis fides supernaturalis remanet; quippe qui non credant ex pia in Deum affectione: quocirca ipsi demones nonnisi quamdam fidem conjecturalem propter evidentiam signorum de Christo habebant.

Fides igitur hæresi amittitur, quatenus hæresis immediate illi opponitur: amittitur reprobatione, eo quod peccatum impenitentiae finalis firmet personam in malo, omni gratia illam exuat, adeoque & omni pio in Deum affectu, quem absolute actus fidei annexum habet.

Demum fides fuit in Angelis viatoribus & primis parentibus, non tamen remanet in Beatis: primum patet, neque enim Angeli viatores & Protoperantes tendere in Deum ut remuneratorem, & illum utilitatem agnoscere, secluso fidei auxilio, poterant. Igitur erat eis necessaria & ut Deo cultum debitum redderent, & ut bonis operibus vitam æternam consequerentur. Jam vero quod non remaneat in Beatis, ratio in promptu est, quia non in specie & enigmata, sed facie ad faciem Deum, teste Apostolo 1. Cor. 13. intuentur. Suffragatur Augustinus lib. 13.

de civit. Dei cap. 4. "Tunc est fides," inquit, quando spectatur in spe, quod in re nondum videtur.

§. III.

De vitis fidei oppositis: & primum de infidelitate.

I. NOME infidelitatis intelligunt Theologi omnem fidei carentiam, quo sensu nedum gentiles, sed & Judæi atque hæretici, immo & a fide Apostatae dicuntur infideles. Stricto tamen modo sumpta dicitur carentia fidei in illis solum qui fidem Christi nunquam suscepere. Porro illa infidelitas duplex distinguitur, una scilicet negativa, & positiva altera; Prior est carencia fidei in his qui nihil de Christo audierunt, immo nec, omni adhibita diligentia, audire poterunt, quales sunt potissimum ii qui in sylvis & nascuntur, & nutriuntur: posterior vero est carencia fidei in iis quibus annuntiatus est Evangelium, fidem tamen suscipere noluerunt.

II. *Infidelitas* negativa non est peccatum; e contra vero positiva. Prima pars probatur ex illo Christi Joan. 15. *Si non venissem & locutus eis fuisssem, peccatum non haberent.* Igitur qui nihil audivit de Christo, nec potuit audire peccati infidelitatis reus non est, quod & innuit Apostolus ad Romanos 10. his verbis: *Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt, aut quomodo credent ei quem non audierunt; quomodo autem audient sine predicante?* Sic docet S. Augustinus tractatu 89. in Joan. ubi explanans verba Joan. 15. ait: "Respondeo habere illos excusationem non de omni peccato suo," sed de hoc peccato quo in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est locutus, Rursus epist. 194.

Concinit S. Thomas hic 2. 2. q. 10. art. 1. eo loci docet infidelitatem negativam non habere rationem peccati, sed potius pœnæ. Ratio est quia Deus impossibilia non jubet, nec quis puniatur pro eo quod vitare non potuit, ut passim asserit S. Augustinus: Sed infideles negativi non possunt credere, nam ex Apostolo: *Quomodo credent ei quem non audierunt?* Ergo &c.

Dices: Apostolus ibidem subdit: *Sed dico nunquid non audierunt?* & quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines

nes orbis terræ verborum: Igitur ex Apostolo non datur infidelitas negativa, cum omnes audierint, hinc Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio cap. 3. ait, de infidelibus sermonem institues: "Nec tamen ideo confugiendum est ad ignorantiam tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem. Aliud enim nescisse, aliud scire noluisse. . . Sed & illa ignorantia quæ non est eorum quæ scire nolunt, sed eorum qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino quid crederet, sed fortasse ut mitius ardeat. Audis ex S. Augustino infidelitatem etiam eorum qui non audierunt esse peccatum, cum ex eodem propter illam Pagani in inferno puniantur. Ergo &c.

Respondeo I. difficultatem manere solutam in tract. de gr. ubi ex professo eam tractavimus.

Respondeo II. distinguendo: & ex verbis posterioribus Apostoli solummodo denotatur, fidem jam ad vultus mundi plagas pervenisse, concedo: ad omnes & singulas, nego. Alias sibi contradiceret B. Paulus, cum infideles negative excusatos habeat: *Quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient, sine prædicante?* Sic explicat verba Apostoli S. Augustinus lib. de natura & gratia cap. 2.

Ad auctoritatem S. Præstuli distinguo, infideles puniuntur in inferno propter alia peccata ab infidelitate distincta, concedo: præcise propter infidelitatem, nego. Quia vero, seclusa fide Christi, nemo potest intrare in regnum cælorum, Gentiles damnantur propter peccatum originis & actuale, sed non sicut illi qui audierunt & credere noluerunt. Quod subindigitat S. Doctor dicendo neminem sic excusari propter infidelitatem negativam, hoc est a cæteris peccatis, ut non ardeat, sed ut mitius ardeat: Infideles quippe positivi prorsus inexcusabiles sunt, hinc & propter infidelitatem & propter alia peccata, quæ ex cognitione Christi & regis graviora evaserunt, graviores quoque luunt criminum pœnas, ita S. Thomas in loco mox laudato, ubi sic loquitur: "Infidelitas dupliciter accipi potest. Uno modo secundum pravam negationem ut dicatur infidelis ex hoc, quod non habet fidem. Alio modo potest intelligi infidelitas secundum contrarietatem ad fidem: qua

scilicet aliquis repugnat auditui fidei, vel etiam contemnit ipsam, secundum illud Itai. 53. quis credidit auditui nostro? Et in hoc proprie periclitur ratio infidelitatis, & secundum hoc infidelitas est peccatum, si autem accipiat secundum negationem puram, sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis pœnæ."

Cæterum tamen præceptum fidei omnes & singulos obliget, hoc intelligendum est, supposita legis Evangelicæ promulgatione: neque plus virum habet instantia illorum qui dicunt infidelitatem esse pœnam peccati: Sed esto sit pœna peccati originalis, hoc ultro tatemur, sed non est peccatum, cum non sit voluntaria.

III. *Licitum* est communicare cum infidelibus in iis quæ ad religionem non pertinent, juxta illud 1. Corint. 10. *Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: hoc est vocat vos ad cœnam & prandium, Omne quod vobis apponitur, manducate: nihil interrogantes propter conscientiam.* Idem dicendum est de hæreticis, modo non sint denunciati per sententiam judicis. Non idem dicendum, si ex frequentatione oriretur scandalum: hinc subdit Apostolus: *Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam.* Immo c. 8. ait se non manducaturum carnem in æternum, si hoc fratrem scandalizet: a fortiori in his quæ pravam religionem spectant suppeditando, v. g. res ad cultum superstitiosum intervientes: puta vendendo lignum ad fabricandum idolum, vel thus ei adolendum. Hoc ipsum innuit Apostolus 2. Corint. 6. *Nolite, inquit, jugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum infidelibus, quæ societas luci ad tenebras? . . . Propter quod exite de medio eorum & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis.* Subscribit Tertullianus l. de Idololatria c. 6. his verbis: "Potest lingua negasse quod manu confiteris, verbo destruere quod facto fruis?"

Neque vero licitum est disputare cum hæreticis, nisi adsit & missio & scientia, immo Apostolus ad Titum 3. ait: *Hæreticum hominem, post unam & secundam correctionem devota: sciens quia subversus est, qui ejusmodi est & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.*

Demum ritus infidelium tolerari possunt. a Principibus Christianis, si eorum potestati subditi sint, & in uno congregentur loco, ubi citra scandalum & periculum fidelium perversionis, religionem sibi propriam exercere queant. Sic probat usus perpetuus in gratiam Judæorum, qui passim in terrarum orbe tolerantur.

Observe: Hæreticos baptizatos posse compelli a Principibus ut veram exercent religionem, quandoquidem ratione Baptismi, tametsi membra Ecclesiæ putrida, ad eam tamen pertinent; & in eos jurisdictionem habet: hujus rei irrefragabile argumentum illud est, quod Ecclesia non semel eos, omni adhibita juris solemnitate, nominatim excommunicet & a gradibus procul deiciat.

§. IV.

De panis temporalibus quæ hæreticis infliguntur.

QUÆRITUR num hæreticis a Principibus, tum Ecclesiasticis, tum sæcularibus puniri legitime possint, ut hæreos criminalis poenas luant?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

PROBATUR unico, sed efficacissimo argumento. Quod perpetua traditione & possessione firmatum est, hoc pro certo teneri debet: Atqui res sic se habet pro hæreticis, immo & schismaticis perstringendis, ut salutari medicina percepta ad meliorem redeant frugem: Ergo &c. Probat minor multis momentis.

Primo, ex Scriptura sacra: Deuteronomii 13. Deus præcipit tallos occidere Prophetas: *Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur, quia iocusus est ut vos averteret a Domino Deo vestro qui eduxit vos de terra Egypti, & redemit vos de domo servitutis, ut errare te faceret de via quam tibi præcepit Dominus Deus tuus.* Cap. 17. rebelles definitionibus Aaron in materia religionis pereunt & populo: & Matthæi 7. Christus sic loquitur: *Attendite a falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Attendite ut eos ejiciatis & puniatis.

Secundo: Suffragantur Patres; Cyprianus 1. de exhortatione martyrum cap. 5. „ita loquitur: Quod sic idololatriæ in-

„digneetur Deus, ut præceperit etiam „cos interfici, qui sacrificare & servire „idolis suaserint, in Deuteronomio &c. „Quod si ante adventum Christi circa „Deum colendum & idola spernenda, hæc „præcepta servata sunt, quanto magis „post adventum Christi servanda sunt, „quando ille veniens non verbis tantum „nos hortatus sit, sed & factis post omnes „injurias & contumelias, passus quod „que & crucifixus &c.

S. Hieronymus: illa verba ad Galatas 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit*, explicans, ait: „Scintilla statim ut „apparuerit extinguenda est.

Insigne est quod S. Leo de Priscillianistis ait epist. ad Turribium: „Merito „patres nostri, sub quorum temporibus, „hæresis hæc nefanda prorupit, per totum „mundum instanter egere, ut impius furor ab universa Ecclesia pellere- „tur. Quando etiam mundi Principes, „ita hanc sacrilegam amentiam detesta- „ti sunt, ut auctorem ejus ac piosque „discipulos legum publicarum ense pro- „sternerent.

Tertio: Eadem traditio ab enumeratione partium asstruitur. Christus ipse flagellis profanatores templi perstrinxit. Ecclesia vero in omnibus Conciliis adversus hæreticam perfidiam adunatis cunctos rebelles anathemate percussit & exaudivit.

Vel ipsi sæculares Principes Catholici, ut jam dictum est, tanquam fidei defensores infestati sunt hæreticos & schismaticos. Constantinus Donatistarum exilio & legum severitate contumaciam fregit ut sule describit Augustinus epist. 185. quod probat exemplo Nabuchodonosor qui sub gravissimis poenis prohibuerat ne aliquid adversus cultum & honorem Dei Sidrach, Misach & Abdenago heret. Sequentes Imperatores eodem modo, alii Pelagianos, alii Nestorianos, alii Eutychianos punierunt, ut videre est in jure canonico, codice de hæreticis: sicut & sub Innocentio III. multi Albigenses teste S. Antonino 3. p. historia titulo 19. Joannes vero Hus & Hieronymus de Praga tempore Concilii Constantiensis igni traditi sunt.

Quid dicam de Apostatis & Blasphematoribus, illis a fide deficientibus, istis adversus Deum insurgentibus? Priores modo exilio, modo carceribus lunt poenas criminis; posteriores vero perforatione lin-

linguæ puniuntur : Sic statuæ S. Ludovici Francorum Rex : Sic ab illo ad nostra usque tempora staterunt Reges Christianissimi, in primis Lud. XIV. qui Novatores rebelles etiam non semel exilio lacessivit.

Solvuntur objectiones.

OBJECIES : Nec Apostoli, nec eorum tempore Principes Christiani in Hæreticos sævierunt, cum, teste D. Bernardo, serm. 66. nullus armis sed potius mansuetudine ad fidem compelli debeat. Ergo &c. Confirmatur. Neque poenæ timor ad hoc valet, cum postea ad hæresim homo nequam sicut lus ad volutabrum redeat ut primum datur ocellio.

Respondeo distinguendo : Nullus Paganus ad fidem amplectendam armis aut timore compellendus est, concedo : quia Ecclesia nullam in eos habet jurisdictionem, & hoc tantum probat argumentum & instantia : nullus Hæreticus, nego. Si non corde ad meliorem redeat frugem, ejus culpa est. Nonne Christus voluit debiles & claudos compelli intrare in suam domum ad cœnandum ?

Incasum de hoc conqueriebantur Donatistæ, ait August. epist. 185. cap. 5. his verbis : " Quod dicunt qui contra suas impietates leges justas institui nolunt, non petiisse a Rezibus terræ Apostolos talia, non considerant aliud fuisse tunc tempus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim tunc in Christum crediderat Imperator, qui & pro pietate contra impietatem leges ferendo serviret, quando adhuc illud propheticum complebatur, quare fremuerunt gentes, &c. adversus Christum ejus. "

Ad alteram probationem respondet ibidem Augustinus : " Experimentis probamus, & probamus, prius timore vel dolore cogi ut postea possint doceri. "

Incasum quoque de hoc quererentur ultimæ ætatis Hæretici, cum vel ipse Calvinus Servetum Genævæ comburi curaverit propter suos in sanctissimam Trinitatem errores, & in Synodo Dordeacena quidam Sectæ Calvinianæ rebellis, ordinante Principe Arausicano, gravissime punitus sit. Cæterorum omnes antiqui Theologi, & ex recentioribus L'Hermier Doctor Sorbonicus tractatu de fide, ex professo docent posse sæculares Principes poenæ temporalibus cogere Hæreticos, ut ad

meliora redeantes, juxta religionem quam in Baptismo professi sunt, vivant.

Instabis : Credere est opus voluntatis, sed ex Philosophis nullus potest cogi interiorius, unde dicitur de S. Hermenegildo quod tametsi vinculorum pondere oppressus, sæviente in eum patre Ariano, maneret tamen intus liberrimus : Igitur nullus debet cogi ad fidem jam derelictam iterum amplectendam.

Respondeo distinguendo minorem : Sed homo adduci debet minis & poenis ad vivendum juxta fidem in Baptismo celebratam, concedo : & hoc fieri non potest, nego. Respondeo secundo aliter distinguendo, voluntas intus cogi non potest, concedo : adduci ad meliorem frugem, nego. Ad hoc enim exhortationes, ad hoc correptiones & poenæ : Solutio colligitur ex D. Augustino qui epist. ad Bonifatium cap. 5. sic loquitur : " Cur enim, cum datum sit divinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniantur, & sacrilegia permittantur ? An fidem non servare levius est animam Deo, quam feminam viro ? Aut si ea quæ non contemptu sed ignorantia religionis committuntur mitius vindicanda, numquid ideo negligenda sunt ? "

SYNOPSIS ARTICULI.

PRIMO : Habitus fidei duplex est, unus informis, & a charitate divulsus, alter vero charitate formatus : Prior remanet in peccatoribus, quippe qui multa bona opera motivo fidei & religionis faciant, ut audire Missam, & similia : Posterior in solis justis reperitur, cum a charitate justii sint & nominentur.

Secundo : Fides non remanet in Hæreticis, non in damnatis, non in dæmonibus : Non quidem in primis, quandoquidem eatenus sunt Hæretici, quatenus non credunt : non in secuadis, namque sunt in malo confirmati ; hinc carent pia affectione qua fidelis movetur in mysteria, & credit in Deum : Hac ipsa ratione nec in dæmonibus ; & si quando in Scripturis eis tribuatur in Christum fides, non nisi conjecturalis est, eo quod, visis Christi miraculis, suspicabantur eum esse Dei Filium.

Tertio : Neque vero dubitandum est fidem fuisse in Angelis viatoribus & in primis parentibus ; cum inter Angelos bo-

boni motu fidei & amoris se converterent ad Deum, similiter & Proto-parentes ut Creatorem agnoscerent & benefactorem redamarent.

Quarto : Infidelitas duplex, una negativa, quum aliquis nihil de Christo audivit, nec, omni adhibita diligentia, potuit audire : Altera positiva, quando aliquis audivit & tamen voluntarie cæcavit, & non vult audire, ut Judæus. Prima infidelitas fidei negative opponitur, & dicitur fidei carentia : Secunda vero contrarie ; nam & Judæus & Hæreticus, non solum fidei carem, sed eam debellant.

Quinto : Non licitum est communicare cum Infidelibus in iis quæ religionem spectant ; similiter & cum Hæreticis, quia

ex frequentatione tali fides in periculum veniret ex culpa fidelis, quod citra peccatum non fieret, juxta illud adagium : *Qui amat periculum, peribit in illo*. Si vero agatur de civilibus, licitum est cum illis commercium : Excipe tamen cum Hæreticis nominatim excommunicatis, & per sententiam Judicis Ecclesiastici denuntiatis, quippe qui priventur nedum Sacramentorum usu, Ecclesiæ suffragiorum participatione, sed & ipsa Fidelium societate.

Sexto : Usus invaluit poenis temporalibus afficere ad correctionem Hæreticos : Hoc ipsum patet ex jure canonico, & Imperatorum & Regum Christianorum edictis.

DISSERTATIO SECUNDA DE SPE, QUA ECCLESIA ERIGITUR.

De spe nonnulla quaruntur pro more Theologorum.

PRIMO QUIDEM
num sit virtus &
qualis?

Secundo : Quodnam
ejus objectum?

Tertio : Quodnam
subjectum?

Quarto : Quanam
ejus necessitas?

Sic docet S. Thomas ex professo hic 2. 2. q. 17. art. 1. his verbis : " Spes est virtus, cum faciat actum hominis bonum & debitam regulam attingentem : "

Probatur altera pars, nimirum spem esse virtutem Theologicam, hoc D. Thomæ ratiocinio ibid. art. 6. virtus quæ Deum immediate attingit, est Theologica : Atqui spes respicit Deum immediate ut est principium totius boni cujus possessionem expectamus : Igitur est virtus Theologica ; & quidem a virtute morali distincta, cum ista nonnisi bonum creatum honestum respiciat : a fide quoque & charitate ; illa quippe Deum ut verum, ista vero ut bonum possessum vel ex parte, ut charitas viæ, vel ex toto ut charitas patriæ ; spes autem bonum divinum in se & ut quid futurum spectat.

Juvat hic verba sancti Doctoris texere : Virtus aliqua dicitur esse Theologica ex hoc quod habet Deum pro objecto, cui inhæret. Potest autem aliquis alicui rei inhærerere dupliciter : uno modo propter seipsum, alio modo, in quantum ex eo in aliud devenitur. Charitas ergo facit hominem Deo inhærerere propter seipsum, mentem hominis uniens Deo per affectum amoris. Spes autem & fides faciunt hominem inhærerere Deo sicut cuidam principio, ex quo aliqui nobis proveniunt. De Deo autem provenit nobis & cognitio veritatis, & adeptio perfectæ bonitatis. Fides ergo facit hominem Deo inhærerere in quantum nobis est principium cognoscendi veritatem, credimus enim ea vera esse quæ nobis a Deo dicuntur. Spes autem facit Deo adhærerere pro ut est in nobis principium perfectæ bonitatis, in quantum scilicet per spem divino auxilio innititur ad beatitudinem obtinendam. "

Probatur tertia pars : nempe quod spes sit virtus infusa. Scriptura hoc ipsum innuit Rom. 15. his verbis : *Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo,*

ARTICULUS PRIMUS.

Num spes sit virtus Theologica?

NOMINE spei intelligitur aliquando objectum seu bonum quod speratur, juxta illud ad Titum 3. *Expectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei*. Nonnunquam ille a quo illud bonum expectamus, ut habetur Psal. 30. *Tu es Domine spes mea*. Quandoque etiam & magis proprie virtus qua aliquod bonum arduum a Deo expectamus ejus innixi potentia & misericordia. De spe in hoc ultimo sensu spectata impræsentiarum agimus.

Hæc spes duplex distinguitur : Una scilicet informis, qualis est peccatorum spes ; formata altera, & illa est quæ charitate informatur simul & elevatur. Quibus præsuppositis sit

CONCLUSIO.

Spes est virtus Theologica, eaque infusa.

PROBATUR prima pars : Scilicet quod spes sit virtus, hoc ratiocinio. Quod movet hominem ad bonum arduum supernaturale juxta debitam regulam est virtus : Atqui talis est spes ; illaque virtute gratiæ nos movet ad sperandam a Deo beatitudinem ejus suffulti & potentia & misericordia, quod dubio procul est juxta regulam debitam, cum istud motivum ab elatione secedat. Igitur spes est vera virtus.

Boucat Theol. Tom. IV.

do, ut abundetis in spe & virtute Spiritus Sancti. Rursus 1. Petri 1. Qui secundum misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam. Concinit Concilium Trident. sess. 6. can. 3. ubi sic pronuntiat. Si quis dixerit hominem sine Spiritu sancti gratia & eius adiutorio, posse credere, sperare, & diligere sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; anathema sit. His & similibus sententis spes ventilatur ut donum Dei. Igitur est virtus infusa & non acquisita, maxime quia labore non comparatur: Porro tamen spes informis non sit virtus perfecta defectu charitatis, est tamen vera virtus in peccatore, quippe qui iuxta regulam debitam speret in Deum, & ista spe erigatur, ut tandem aliquando ad iustificationem perveniat. Ulterior ratio assertionis ea est, quod peccata non opponantur spei si desperationem excludas. Ergo &c.

SYNOPSIS ARTICULI.

PRIMO: Spes est virtus, quippe quæ ad bonum inclinet & promoveat.

Secundo: Est virtus Theologica, quandoquidem respicit Deum immediate ut summum bonum possidendum.

Tertio: Est virtus infusa: Sic docet Tridentinum sess. 6. docens neminem posse sperare in Deum sicut oportet sine gratia. Et vero non acquiritur cum omnem transcendat naturæ ordinem.

ARTICULUS SECUNDUS.

De objecto spei.

CONCLUSIO.

Objectum materiale spei, I. est bonum increatum: II. formale quod bonitas divina possidenda: formale sub quo, auxilium gratiæ & potentia Dei.

PROBATUR prima pars. Objectum materiale illud est, circa quod aliqua virtus versatur: Atque spes versatur circa bonum divinum & infinitum ut possidendum: Ergo &c.

Probatur altera pars: Nimirum bonum reduplicatve ut infinitum esse objectum formale quod spei: Sic enim habetur Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & iustitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vo-*

bis. Rursus Hebr. 11. *Fides est substantia sperandarum rerum.* Hinc Augustinus in Pla. 112. ait: "Erige spem tuam ad bonum bonorum omnium: imple erit bonum bonorum omnium, a quo omnia in tuo genere facta sunt bona." Suffragatur S. Thomas ex professo hic quæst. 17. art. 2. his verbis: "Spes de qua loquimur attingit Deum: innitens ejus auxilio ad consequendum bonum speratum. Oportet autem effectum esse causæ proportionatum; & ideo bonum quod proprie & principaliter a Deo sperare debemus, est bonum infinitum quod proportionatur virtuti Dei adjuvantis. Ratio est, quia spes tendit in Deum ut bonum omnem satians appetitum, sub quo ratione est beatitudo hominis; finis autem & motivum est principium in agibilibus: Igitur objectum formale quod, seu ratio quam spes in Deo attingit, est ratio boni reduplicative ut inniti, non enim sub alio respectu satiat appetitum; adeoque objectum formale quod spei est bonum infinitum seu beatitudo.

Ex hoc sequitur visionem mysteriorum & creaturarum scientiam quam in æterna beatitudine utique speramus, esse solummodo objectum spei secundarium, sicut & gratiæ abundantiam quam in via a Deo expectamus, ut finaliter perleveremus in bono cæpto & vitæ decursu continuato, hæc enim & similia sunt solum media quibus homo movetur ad assequendam bonis operibus beatitudinem. Ratio ulterior hæc est, quod objectum principale spei illud sit, quo obtento quiescit appetitus, solo autem bono infinito possessio quiescit; hinc Augustinus passim dicit hominem fore perfecte beatum, modo Deum possidere, etiam si cætera amittat & illis privetur.

Probatur tertia pars. Objectum formale sub quo illud est, quo objectum formale attingitur, quod potest illustrari exemplo visus, cujus objectum formale quod est coloratum, lumen vero solum quo attingit coloratum: Sed id quo voluntas fertur in bonum æternum possidendum est gratia Dei, & ejus misericordia & potentia quibus innititur spes: Et probatur. Primum enarrat sanctus Thomas hic q. 17. art. 2. Alterum vero & tertium ibidem qu. 18. art. 4. ad 3. ubi sic habet: "Dicendum quod hoc, quod aliqui habentes spem deficient a consecutione beatitudinis, contingit, ex defectu liberi arbitrii po-

men-

„nec obſtaculum peccati, non autem
„ex defectu divinæ potentiz, vel miſeri-
„cordiæ cui ſpes inniſcitur. „ Ergo &c.

SYNOPSIS ARTICULI.

PRIMO : Objeſtum materiale ſpei eſt bonum increatum. Quia circa illud ſolum verſatur.

Secundo : Objeſtum formale quod eſt bonitas increata ut poſſidenda. Ratio eſt quia cuncta per ordinem ad iſtam bonitatem ſpectat.

Tertio : Objeſtum formale ſub quo eſt gratia, illo quippe medio ſolum bonitatem poſſidendam attingit, ut deſignavit ſacra Synodus Tridentina.

ARTICULUS TERTIUS.

De ſubjeſto ſpei.

CONCLUSIO PRIMA.

Subjeſtum ſpei immediatum eſt voluntas.

PROBATUR ratione D. Thomæ hic q. 18. art. 1. Virtus in ea reſidet potentia quæ attingit ſuum objeſtum, & illud habet pro fine : Atqui bonum in tota ſua latitudine eſt voluntatis objeſtum, ſpes vero reſpicit bonum infinitum ut poſſidendum : Igitur ſpes reſidet immediate in voluntate.

CONCLUSIO SECUNDA.

Spes Theologica I. non fuit in Chriſto **II.** nec eſt in Beatis : **III.** non in damnatis : **IV.** non in Hæreticis : **V.** bene vero in fidelibus viatoribus, & in animabus in Purgatorio detentis.

Probatur quoad ſingulas partes.

PRIMO QUIDEM, non fuit in Chriſto, juxta illud Rom. 8. *Quod videt quis, quid ſperat.* Chriſtus autem erat quoad animam beatus ; hinc ſi quid ſperavit, non fuit beatitudo animæ, ſed ſolum corporis, juxta illud Hebr. 8. *Propoſito ſibi gaudio .... ſuſtinuit crucem conſuſione contempta.* Spes autem Theologica nonniſi Deum ut ſummum bonum in ſe poſſidendum, primario & principaliter reſpicit,

quocirca Chriſtus beatitudinem corporis, nominis exaltationem, & alia ſimilia non ſperavit ſpe Theologica, ſed notu quodam affectivo qui ad ſpem reduci poteſt. Ergo &c.

Secundo : Nec conſequenter ſpes in Beatis reperitur propter eandem rationem. Ita D. Thomas hic q. 18. art. 2. his verbis : “ Quia ergo bonum arduum poſſibile non cadit ſub ratione ſpei, niſi ſecundum quod eſt futurum ; ideo cum beatitudo jam non fuerit futura, ſed præſens non poteſt ibi eſſe virtus ſpei. Et ideo ſpes ſicut & fides evacuatur in patria, & neutrum eorum in Beatis eſſe poteſt. ”

Tertio : Spes non eſt in damnatis : Sic propugnat S. Thomas hic q. 18. art. 3. Et probatur. Qui pœnis æternis addiſti ſunt in peccatorum vindictam nullam habent ſpem, ſin minus eorum pœnæ non forent æternæ : Atqui eſt de fide damnatos æternis vinculis eſſe conſtriſtos : Igitur nulla eis affulget ſpes ſalutis, maxime cum in inferno nulla ſit redemptio.

Quarto : Neque ſpes Theologica adjacet Hæreticis : Hæc enim ad fidem conſequitur, cum ipſa fides oſtendat bonum æternum & infinitum poſſidendum : Sed deſt in Hæreticis fides. Igitur & ſpes Theologica. Habent tamen aliquam ſpem, quandoquidem gratis ſufficientibus non privantur, & poſſunt converti. Iſta ſpes divino innixa auxilio & motivo reduci poteſt ad ſpem Theologicam.

Quinto : Spes Theologica eſt in juſtis omnibus tam viatoribus quam in Purgatorio conſluſis ; cum ſint in charitate ; adeoque filii ; Igitur & hæredes, & ſpem in jure filiationis adoptivæ fundatam habent.

Sexto : Spes remanet in Fidelibus peccatoribus ; Et probatur. I. Habent fidem. Igitur & ſpem. II. Peccatum mortale tametiſi immediate gratiæ oppoſitum ſit, non tamen extinguit ſpem. III. Injunguntur peccatori omnia mandata obſervanda, ſpes autem ad hoc requiritur, tenetur enim Chriſtianus aliarum virtutum exercere actus, ut poenitentiz, contritionis, erga pauperes miſericordiæ : Sed iſtiuſmodi actus, ſcluſa ſpe, homo lapſus non poteſt elicere, ſicut & graves ſuperare tentationes, quæ ſpe veniæ propelluntur : Igitur ſpes remanet in peccatoribus : immo ſi alicui fieret ſuæ damnationis revelatio, in Deum tamen adhuc ſperare de-

beret; quandiu enim homo viator est, etiamli animam ageret, posset tamen contere de peccatis & sperare in Deum, ut de bono legitur latrone, qui primum Christo conviciabatur, tum de repente conversus ipsum confessus est, dicens ei Luc. 23. *Memento mei, cum veneris in regnum tuum*. Sic propugnat S. Thomas qui de hac revelatione sic loquitur q. 23. de veritate art. 8. ad 2. his verbis: "Sialii, cui talis revelatio fieret, deberet intel- ligi non secundum modum prophetiae, praedestinationis, vel praescientiae, sed per modum prophetiae comminationis, quae intelligitur supposita conditione meritorum. Scilicet malorum.

CONCLUSIO TERTIA.

Spes I. secundum se habet certitudinem absolutam. II. Respectu vero nostri solum conditionatam.

PROBATUR prima pars ex S. Thoma qui hic quaest. 18. art. 4. ex professio docet conclusionem. Primo, ista auctoritate Apost. 2. ad Timoth. 1. *Scio qui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare*. Audis certitudinem spei omni potentiae Dei inniti: Igitur ex hac parte certissima est: altera ratio S. Doctoris ibidem ea est, quod eadem sit certitudo spei ac fidei, in ista quippe velut in radice fundatur: "Sic etiam, inquit, spes certitudinaliter tendit in suum finem, quasi participans certitudinem, a fide, quae est in vi cognoscitiva."

Uteriori isto ratiocinio fundatur: Eadem est tendentia voluntatis in bonum ac intellectus, qui ad illud idem bonum sub ratione veri respicit: *Nihil enim amatum quin praecognitum*, ut fert vulgare adagium: Sed intellectus fidei lumine irradiatus tendit in Deum ut verum: Igitur & eodem modo voluntas spe instructa & accincta, ad eundem ut possidendum inclinatur.

Probatur altera pars, multiplici Scripturarum apparatu, videlicet spem ex parte nostri non habere certitudinem absolutam. Eccl. 9. habetur: *Omnia in futurum servantur incerta*. 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat*. Insigne est pro illo momento, illud Petri oraculum: Epist. 2. c. 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciat*.

Consimis S. Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 13. his verbis: "Quis ex multitudinem fidelium quandiu in hac mortalitate vivitur in numero praedestinatorum se se praefumit? Quia id occultari opus est in hoc loco, ubi sic cavenda est elatio." Ibidem in toto ferme libro adhortatur ut flagellis & poenis corripiantur inquieti & obdurati, ut ad meliorem redeant frugem.

Ratio suffragatur. Vita aeterna ea solum conditione promittitur, ut serventur mandata, juxta illud Christi Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Hinc August. in Psal. 99. egregia haec eloquitur: "Tam certus esse debes de requie, de felicitate, de aeternitate, de immortalitate, si feceris praecepta Dei, quam certus esse debes de interitu, de ardore ignis aeterni, de damnatione cum diabolo, si contempleris praecepta eius."

Dices: Eccles. 2. legitur: *Qui timetis Dominum credite illi, & non evacuabitur merces vestra*. Rursum Psal. 27. *In te speraverunt Patres nostri & non sunt confusi*. Igitur, inquit Lutherani, omnis praedestinator de sua salute certissimus est.

Respondeo distinguendo antecessens: non evacuabitur merces, nec erit confusio in Deum sperantibus si adint bona opera, concedo: ea enim supponuntur: sin minus, nego. Sacra quippe Synodus Tridentina adversus obstrepentes Lutheranos & Calvinistas definivit neminem quantumvis iustum, quandiu viator est non habere physicam de sua salute certitudinem, sic loquitur sess. 6. Can. XV. *Si quis dixerit hominem reatum & iustificatum teneri ex fide ad credendum, se certo esse in numero praedestinatorum; anathema sit*.

SYNOPSIS ARTICULI.

De subiecto spei.

PRIMO: Non fuit in Christo viatore, siquidem anima eius visione intuitiva possidebat Deum.

Secundo: Non est in damnatis, quippe qui ex decreto Dei poenis afficiantur aeternis.

Tertio: Neque in haereticis, namque fide Theologica, quae est spei fundamentum, carent.

Quar-

Quarto : Est in iustis & fidelibus peccatoribus : in illis quidem, cum habeant charitatem, ad quam virtutes supernaturales ut proprietates ad essentiam confluuntur; in istis vero, eo quod fidem habeant, & præceptum spei eis immonatur, ut a peccato resipiscentes ad Deum totius iustitiæ fontem revertantur.

Quinto : Spes in deo certissima est, cum fundetur in Verbo Dei promittentis mandata servantibus vitam æternam, respectu vero nostri certitudinem moralem, nemo quippe scit, an odio vel amore dignus sit, unde Apostolus, ait 1. Cor. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.*

ARTICULUS QUINTUS.

De timore, spei dote.

SPES inter duo incedit extrema, mirum desperationem & præsumptionem. Prior defectus in eo situs est, quod aliquis existimet graviora esse sua peccata quam ut veniam obtinere queat: tum illa victi passione, peccatores indiscriminatim in cuncta ruunt scelera, juxta illud impiorum apud Sap. 2. *Coronemus nos rosis ... Nemo nostrum exorsit luxuria ... Hæc est pars nostra, & hæc est fors.* Et istud Ephel. 4. *Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis, in avaritiam: vos autem non ita didicistis Christum.* Præsumptio vero in eo posita est, quod quis credat, tametsi non sit sollicitus de mediis assumendis, habere vitam æternam.

Verum si opposita habeat spes, quibusdam etiam gaudet docibus, quibus ad salutem via sernitur: inter cæteros eminet timor, qui quidem triplex distinguitur a S. Thoma hic 2. 2. quæst. 19. art. 2. alter scilicet mundanus, alter servilis: & tertius, filialis. Prior ille est, quo aliquis pœnam tantummodo temporalem abhorret, & a peccato abstinet, vel quia punitionem comminatum vult fugere, vel etiam eo quod peccatum quoddam vitandum afferat dedecus: nemo quippe sic perditus est, ut velit aut immundus, aut fur haberi. Servilis ille censetur, quo de facto peccator adhæret Deo imminentiobis pœnis perterritus: filialis vero, quo eidem adhæret homo, non propter peccati pœnam, sed præcise propter culpam quæ Deum optimum offendit:

Boucat Theol. Tom. IV.

quandoque autem timor est partim servilis, partim etiam filialis, & hic ex S. Thoma ibidem initialis vocatur.

Timorem mundanum esse malum docet sanctus Doctor ibidem art. 3. quia, inquit, a mala radice procedit, ex amore scilicet bonorum temporalium in quibus quiescit peccator, omni seclusa ad Deum relatione: tertium esse optimum iterum atque iterum prædicat, cum in amore benevolentiae fundetur: de solo igitur servili movetur controversia. Afferunt Lutherani illum homines magis peccatores efficere. Contra quos sit

CONCLUSIO.

Timor, quo aliquis ad Deum se convertit metu pœnæ, est salutaris.

Probatur multis momentis.

Probatio, ex Scriptura sacra.

ILLE timor est salutaris, qui expellit peccatum, qui advocat Spiritum salutis, qui est initium sapientiæ, quique ab ipso Christo præcipitur: Atqui talis est timor servilis. Ergo &c. Probatur minor quoad singulas partes.

Primo quidem, timor ille expellit peccatum, juxta illud Eccl. 1. Timor Domini expellit peccatum. Hinc ibidem habetur: *Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.* Secundo, dat salutis spiritum, sic enim habetur, *Isaïæ 26. Concepsimus, & quasi parturivimus, & peperimus Spiritum.* 70. legunt: *Timore tuo, Domine, concepimus, & peperimus spiritum salutis.* Tertio, non in uno Scripturæ loco timor initium sapientiæ dicitur, sic Psal. 110. *Initium sapientiæ timor Domini.* Tum Eccl. 1. *Timor Domini scientiæ religiofitas, radix sapientiæ est timere Dominum.* Demum Christus Matth. 10. ait: *Time te cum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam.*

Probatio, ex traditione.

S. CYPRIANUS lib. de lapsis sermonem de castigationibus a Deo influctis instituens, ait: "Prænuntiata sunt ista nobis, & ante prædicta: sed nos datæ legis & observationis immemores, id egimus per nostra peccata, ut dum Dominum mini mandata contempnimus, ad corre-

D 3 „ Etio-

„Honorem delicti & probationem fidei remediis severioribus veniremus. „
 „Tum Tertullianus l. 1. de cultu scæm-
 neo cap. 2. „Timor fundamentum salutis
 est. „Accedit Basiliius homil. in Psalm.
 32. „Jam, ait, quando timor Domini in-
 itium est sapientiæ qui terrena sapiunt,
 „per timorem erudiuntur; timor enim
 „quasi quidam introductorius necessarius
 „ad pietatem condiscendam assumitur. „
 „Eiusdem est labii Hieronymus epist. ad Fa-
 biolam, his verbis: „Jungit timorem Psalm.
 „mista, qui custos est beatitudinis, & in-
 fert; virga tua & baculus tuus ipsa me
 „consolata sunt: & est sensus dum tor-
 „menta formido, servavi gratiam quam
 „acceperam. „
 „Subscribit S. Augustinus Tract. 8. in epist.
 1. Joan. ubi sic loquitur: „Cæpit aliquis
 „credere diem iudicii, si cæpit credere,
 „cæpit & timere: timendo corrigit se,
 „vigilat adversus hostes suos, idest, pec-
 „cata sua: incipit reviviscere interius
 „&c. „Mitto cæteros Patres, qui passim
 idem docent.

Probatio, ex Concilio Tridentino.

SACRA Synodus sessio. 14. cap. 4. Pronuntiat adversus Potestantes, attritionem ex metu gehennæ conceptam esse Dei donum: „Illam vero contritionem imper-
 „fectam quæ attritio dicitur, quoniam
 „vel ex turpitudinis peccati consideratione,
 „vel ex gehennæ & pœnarum metu
 „communiter concipitur, si voluntatem
 „peccandi excludat, cum spe veniæ, de-
 „clarat non solum non facere hominem
 „hypocritam & magis peccatorem, ve-
 „rum etiam donum Dei esse & Spiritus
 „sancti impulsu non adhuc quidem in-
 „habitantis, sed & moventis, quo pœ-
 „nitens adjutus viam sibi ad justitiam pa-
 „rat. „
 „Expressius ibidem sess. 6. Can. 8. Si quis
 „dixerit gehennæ metum per quem ad miseri-
 „cordiam Dei de peccatis dolendo confugimus,
 „vel a peccando abstinemus, peccatum esse aut
 „peccatores peiores facere; anathema sit.

Probatio, ex variis rationibus.

PRIMA: Nomine timoris servilis intelligimus eum quo homo reus motivo gehennæ a peccato secedit, & Deo inhæret ut ultimo fini, hæc est enim servorum indoles & consuetudo ut Dominis famu-

lentur proprii commodi motivo, quod licitum est: sed hujusmodi timor bonus est & a Spiritu sancto, quandoquidem ex sanctis Patribus deterret hominem a peccando: ex sancto Thoma hic art. 2. eo ductus peccator adhæret Deo qui quidem diligitur, inquit, tanquam finis ultimus propter pœnam quæ beatitudini adversatur. Ergo &c.

Secunda: Sinit Deus hominem ipsi sibi servire mercedis motivo, juxta illud Matth. 6. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Et istud Psalm. 118. Inclina vis cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem. Igitur & pœnæ motivo tametsi mercenario homo Deo inhæreret potest, cum in utroque actu proprii commodi adsit motivum.

Tertia: Comminationes, correptiones & flagellationes non semel commendantur in sacris Scripturis, ut homines a peccatis deterriti supremo adhæreant bono; quinimmo hoc ipsum exposulat Propheta Regius, his verbis ibidem: Confige timore tuo carnes meas, a iudiciis enim tuis timeui. Igitur timor servilis servilis est & a Spiritu sancto, cum nullus, seclusa ejus gratia & a peccato secedere, & Deo adhærere queat; utrumque autem operatur timor servilis ut ex probationibus liquet. Igitur est bonus, & Spiritus sancti donum.

Fis satis objectionibus.

OBJECIES: Ille timor non est salutaris, cujus usus malus est: Atqui usus timoris servilis malus est. Et probatur. Glossa super Rom. 1. ait: „Qui timore
 „aliquid facit, etsi bonum sit quod fa-
 „cit, non tamen bene facit. „Ita ex
 „August. Enchiridio cap. 121. deducitur.
 Ergo &c.

Respondet Sanctus Thomas hic quæst. 19. art. 4. ad 1. „Verbum illud Augustini
 „intelligendum est de eo, qui facit ali-
 „quid timore servili, in quantum est ser-
 „vilis, ut scilicet non amet iustitiam,
 „sed solum pœnam timeat. „

Insuper: Atqui omnis timor servilis malus est. Ergo &c. Probatur subsumptum. Ille timor malus est quo pœna magis ad pœnitendum movet quam culpa: sed horror & displicentia: sed qui timore servili agitur, magis timet pœnam quam Deum placare intendat. Ergo &c.

Ref-

Respondeo negando subsumptum. Ad probationem, distinguo: si agens hanc instituat probationem, ut foret paratus peccare nisi Deus pœnam comminaretur, concedo: si ab ea abstrahat probationem, nego. Porro peccator gehennæ metu concussus ad Deum convertitur ita se gerens. A pena vitanda primum quidem fit motus, tum recedit a peccato ut Deo adhæreat: sed non gradum sinit in mera pœnæ apprehensione & timore.

Replicabis: Timor mundanus abicitur ut prophanus: Igitur & abijciendus servilis. Probatur antecedens. Uterque est motivum & principium in agibilibus respectu peccatoris. Igitur si prior est malus, eadem ratione erit & posterior.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, nego paritatem. Ratio discriminis est quod mundanus sistat in pœna & non adhæreat Deo, e contra vero alter, ultra quippe progreditur peccator qui eo movetur scopo ut ad Deum se convertat.

Arguabis: Timor servilis impossibilis est cum charitate, juxta illud 1. Joan. 4. *Timor non est in charitate*. Ergo &c.

Respondeo distinguendo antecedens, timor filialis impossibilis est cum charitate, nego. Servilis, subdistinguo: cum charitate perfecta, concedo: imperfecta & initiali, qualis est charitas qua aliquis diligit Deum propter se, & juxta Tridentinum ut totius justitiæ fontem, nego. Namque Psal. 110. Scriptum est: *Initium sapientiæ timor Domini*. S. Thomas hic quæst. 19. art. 6. nostram astringit solutionem, his verbis de timore pœnæ: "Distingendum, quod timor servilis ex amore, sui causatur: quia est timor pœnæ qui est detrimentum proprii boni: unde hoc

modo timor pœnæ potest stare cum charitate, sicut & amor sui, ejusdem enim rationis est, quod homo cupiat bonum suum, & quod timeat eo privari &c." Et sic ex S. Thoma solus timor mundanus charitati opponitur, nusquam vero servilis, quippe qui charitati imperfectæ annexus præparet etiam ad perfectum Dei amorem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Timor pœnæ quo aliquis ad Deum se convertit est salutaris.

PRIMO: Sic legitur Eccl. 1. *Timor Domini expellit peccatum*. Vel ipse Christus Matth. 10. illum præcipit, dicens: *Time te cum qui potest animam & corpus perdere in gehennam*.

Secundo: Sic docent Patres, Cyprianus lib. de lapsis, Basiliius homil. in Psal. 32. in primis Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4.

Tertio: ratio suffragatur: Qui hoc timore concutitur, non sinit in pœna, sed a peccando deterritus convertitur ad Deum. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Nonnumquam Patres abijciunt timorem servilem ut malum, sed loquuntur de timore serviliter servili & mundano.

Secundo: Timor pœnæ non habens relationem ad Deum est malus, secus vero, qui dicitur timor Domini, adeoque & initium sapientiæ.

DISSERTATIO TERTIA DE CHARITATE,

*Quatuor movemus questiones de illa mirabili virtute,
querendo.*

PRIMO: Quid sit?

Secundo: Quodnam ejus objectum?

Tertio: Quenam ejus proprietates?

Quarto: Num status amoris puri erga Deum sit in vita praesenti admittendus.

pretiosa nobis promissa donavis: ut per hanc efficiamini divinae consortes naturae. Nec deest secretorum communicatio, habetur enim Num. 22. in gratiam Moysis; Si quis fuerit inter vos Propheta Domini loquar ei in somnis & figuris, non sic servus meus Moyses, os enim ad os ejus loquor. Quae verba explanans S. Hieronymus in cap. 7. Micheae, ait: "Si vis vera amicitia delectari, esto amicus Dei sicut Moyses, qui loquebatur Deo quasi amicus ad amicum."

S. Thomas, hic quaest. 23. art. 1. ex profecto hoc docet illo Christi oraculo Joan. 15. Jam non dicam vos servos... Vos autem dixi amicos. Ulterior ejus ratio est, quod sit amor benevolentiae erga Deum & hominem: deinde vero concludit non dari amorem amicitiae inter hominem & brutum, quia non diligitur belluas propter semetipsas, sed propter nos, quatenus sunt nobis utiles, qui quidem, inquit, amor concupiscentiae nuncupatur.

Neque praetereundum est charitatem dividi in amorem vitae & amorem patriae: prior fide, alter vero visione suam attingit objectum, quod cum sit pro utroque idem, duplex ille amor nonnisi accidentaliter distinguitur, hinc Apost. 1. Cor. 13. ait: Charitas numquam excidit.

Rursus: Amor benevolentiae erga Deum alter est appetitivus, alter vero merae complacentiae: vi prioris plus diligimus Deum quam nos & omnes simul creaturas; per alterum vero complacemur in Dei bono, quod ex totis praecordiis volumus. His praefuppositis sit

ARTICULUS PRIMUS.

De naturâ Charitatis.

C HARITAS in genere sumitur pro quocumque amore honesto, & in hoc sensu amicitia inter parentes & benevolos charitas nuncupatur: quandoque etiam pro amore quo Deus diligit homines, juxta illud Ephes. 2. Propter nimiam charitatem qua dilexit nos Deus &c. Qui quidem amor amicitiae nomine inter Deum & homines celebratur, juxta illud Jacobi 2. Abraham amicus Dei effectus est. Subscribit S. Augustinus lib. 8. Confess. cap. 6. Hoc ipsum patet ex quatuor conditionibus quae ibi reperiuntur, quarum prima est, ut sit amor benevolentiae: altera ut sit amor mutuus & notus: tertia, ut fundetur in aliqua communicatione, qua reddantur amantes aliquo modo similes: quarta, ut bonorum communicationem importet. Porro justus diligit Deum amore benevolentiae, videlicet propter ejus solam bonitatem, Deus vero amat hominem se se complacendo in ejus bono & salute. Secundo amor quoque est mutuus, juxta illud Proverb. 8. Ego diligentes me diligo. Et istud Joan. 4. Qui diligit me diligitur a Patre meo, & ego diligam eum. Tertio, est utique bonorum communicatio qua amantes redduntur aliquo modo similes, Deus enim fecit hominem ad imaginem suam, dicente S. Petro 2. epist. 1. Maxima &

CON-

CONCLUSIO.

Charitas I. Est quid creatum. II. Virtus infusa. III. Theologica, qua Deum ut summum bonum in se & propter se diligimus.

PROBATUR prima pars contra Magistrum Sententiarum, namque Rom. 5. habetur: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Sed quod infunditur a Spiritu sancto ut ejus donum, non est ipse Spiritus sanctus: ergo charitas est quid creatum. Sic verba Apostoli explicant Concilium Arausicanum 11. sic Tridentinum, sic S. Augustinus, sic S. Bernardus, sic S. Thomas. Arausicanum Can. 25. ita loquitur: "Prorsus donum Dei est diligere Deum: ipse ut diligeretur dedit," Trid. sess. 6. Can. 11. *Si quis dixerit homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur: atque illis imbreetur . . . anathema sit.* August. lib. de Spirit. & litt. cap. 32. num. 56. "Charitas quippe Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos, sicut justitia Dei qua iusti ejus munere efficiuntur." Rufus Tract. 6. in 1. Joan. "Charitas per Spiritum sanctum facta est." D. Bernardus epist. 11. ait: "Charitas recte dicitur Deus, & Dei donum: dat itaque charitas charitatem; substantiva accidentalem." Doctor Angelicus hic quæst. 23. art. 2. ex professione docet charitatem esse quid creatum, quia, inquit, ex Augustino est motus animi ad fruendum Deo: omnis autem motus est quid creatum.

PROBATUR secunda pars: charitas dicitur Theologica, quia Deum habet pro immediato objecto, in quo quidem constituitur in ratione virtutis Theologicæ, & differt a cæteris virtutibus moralibus.

PROBATUR tertia pars, videlicet, quod charitate Deum ut summum bonum propter se diligimus; quæ quidem verba habent locum differentię & formaliter specificant charitatem in ordine ad spem, quæ est etiam virtus Theologica; spes enim Deum considerat prout est summum bonum & nostra beatitudo; charitas au-

tem Deum respicit prout in se perfectum & amabilem.

Dices: Ipse Spiritus sanctus est charitas, juxta illud 1. Joan. 4. *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in eo.* Ergo &c.

RESPONDEO distinguendo antecedens: Spiritus sanctus est charitas causaliter, concedo: omne quippe donum desursum est descendens a patre luminum, inquit Sanctus Jacobus; formaliter, nego. Implicat enim donum & donatorem idem esse.

SYNOPSIS ARTICULI.

CHARITAS I. Est virtus. II. Theologica. III. Infusa. Primum patet, quia inclinat hominem ad Deum ut ultimum finem. Secundum utique, cum immediate Deum ut summum bonum respiciat. Tertium etiam, nam ex Scriptura diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quodnam sit subiectum & objectum charitatis.

PRIMO subiectum immediatum charitatis est voluntas. Sic docet S. Thomas hic q. 24. art. 1. quia, inquit, charitatis objectum est bonum, bonum autem est voluntatis utique objectum. Art. 2. subdit charitatem infundi in nobis, ea quippe nobis donatur vita æterna, quæ non nisi donis Dei comparatur; donum autem excedit innatam virtutem voluntatis: igitur non acquiritur, sed gratuito datur juxta illud Rom. 5. *Charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Concinit Concilium Trident. sess. 6. can. 11. dicens Spiritum sanctum diffundi per charitatem, quæ est in cordibus nostris: sic enim locum Apostoli interpretatur.

Secundo: Objectum charitatis materiale est Deus ipse & proximus, cum circa ea exerceatur charitas: formale vero est bonitas divina in tota sua latitudine sumpta: & non ut est simplex Dei attributum; namque ratio formalis qua charitas in Deum tendit, est summum bonum in omni genere & linea, videlicet Deus ut ens plenum & perfectissimum.

Jam vero quodnam sit amabilitatis ob-

jectum? Dicimus cum sancto Thoma qui hic q. 25. art. 1. Deum esse primum charitatis obiectum, utpote summum bonum & totius boni fontem & originem; subdit vero proximum esse secundarium, juxta illud Joan. 4. *Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligit & fratrem suum.* Ratio est, quia non solum relucet bonitas in proximo, sed inter nos & ipsum est amor amicitiae, cum sit communicatio bonorum, & ad eundem tendamus finem. Art. 5. propugnat vel ipsum nostrum corpus esse ex charitate amandum, non quatenus corruptibile & concupiscentia plenum est, sed ut eo utimur ad famulandum Deo optimo, Apostolo dicente, Rom. 6. *Exhibete membra vestra arma iustitiae Dei.* Art. 6. ait peccatores esse diligendos non reduplicative, ut mali sunt, sed ut participant gratiam & ad eundem sicut nos tendunt finem. Art. 8. probat, vel ipsos inimicos diligendos esse propter eandem rationem, maxime vero propter Christi praeceptum Matth. 6. *Diligite inimicos vestros.* Art. 10. sanctos Angelos ex charitate serventi super proximum amandos esse demonstrat, non solum quia bonitas divina in iis supra modum coruscet, verum etiam ex eo quod sint Patres nostri spirituales & directores a quibus innumera beneficia & perpetua recipimus beneficia: hinc Scriptura de sancto Angelo custode potissimum, ait: Exod. 23. *Nec contemnendum putes.*

Ordinem diligendorum sanctus Doctor textit hic quaest. 26. art. 2. asserit Deum diligendum esse super omnia, videlicet totaliter totalitate objecti, quia est in se totum bonum. Deinde vero totalitate fortitudinis, ita ut omnia nostra cedant sine fine in ejus dilectionem, quandoquidem cum satis amare haud valeamus, ut docet sanctus Doctor q. seq. art. 5. quippe qui sit infinite amabilis: hinc sanctus Bernardus ait, modum diligendi Deum esse sine modo art. 4. scilicet q. 26. subdit post Deum hominem debere seipsum amare, sed non secundum defectus, tametsi enim, inquit, non sit amicitia ad nosmetipsos, est tamen ipsa communicatione aliquid majus, scilicet unitas identitatis bonorum. Art. 5. ait proximum magis a nobis esse amandum amore charitatis, de quo loquimur, quam nostrum corpus: namque corpus est quid mere materiale, proximus vero habet animam qua perfrui

potest: "Confociatio autem, inquit, in plena participatione beatitudinis, quae est ratio diligendi proximum, est major ratio diligendi quam participatio beatitudinis per redundantiam; quae est ratio diligendi proprium corpus." Rursus idem sanctus Doctor art. 6. propugnat amicos magis esse diligendos quam proximum art. 7. parentes plusquam amicos: art. 9. & sequentibus, Patrem plusquam Filium & Matrem, ratio omnium est, quia praeter rationes diligendi proximum communes, homo speciales habet pro amicis diligendis: speciales pro parentibus amandis; specialissimas pro Patre amore prosequendo; non enim filius ita homini conjungitur, sicut Pater & Mater, nec Mater etiam sicut Pater, eo quod, ait art. 10. Pater sit magis principium esse quam Mater. Art. 11. concedit quidem D. Thomas uxorem unum esse cum homine, sed ratione carnalis conjunctionis, hinc secundum rationem boni, magis diligendus est Pater quam Mater.

SYNOPSIS ARTICULI.

PRIMO: Subiectum immediatum charitatis est voluntas, quia ex D. Thoma hic q. 24. art. 1. id muneris voluntati tribuitur, ut amet.

Secundo: Obiectum charitatis materiale est Deus, tum & proximum, cum ad proximum se extendat, & terminetur ad Deum: formale quod est Deus reduplicative ut bonus; ratio enim quam charitas respicit, est bonitas quae est amabilitatis motivum: formale sub quo, est gratia dulcedinis & suavitatis; hac enim voluntas excitatur, ut Deo summo bono conjungatur.

ARTICULUS TERTIUS.

De proprietatibus charitatis.

In variis quaestionibus de his momentis discussit sanctus Thomas.

PRIMO: Ex eo q. 23. art. 3. charitas est virtus & quidem specialis, immo & excellentissima; addo caeterarum forma. Virtus quidem, quatenus est principium omnium bonorum actuum, juxta & regulam rationis, quod habet commune cum virtutibus moralibus: & juxta regulam.

gulam divinam; quatenus nos Deo conjungit. Item & specialis, ut ibidem docet S. Doctor art. 4. sic enim habetur 1. Cor. 13. *Nunc autem manent fides, spes, charitas; tria hæc, major autem est charitas*. Ratio est, quia habet summum bonum pro objecto: & ideo excellentissima, ut eo loci docet S. Doctor art. 6. quippe quæ nos intime Deo conjungat, ut faciat nos suæ bonitatis diffusionem beatos. Sequitur seclusa charitate, nullam esse veram virtutem, ut propugnat S. Doctor art. 7. sola quippe nos immediate Deo conjungit: hinc cæterarum virtutum forma nuncupatur: ut probat art. 8. namque omnibus imperat, easque virtute sua ita elevat ad Deum & dignificat, ut potius aquæ frigida, ipso testante Christo, vitam æternam promereatur. Altera ratio ea est quod motivum charitatis sit principium & finis in agilibus: Dicendum, ait S. Thomas, quod in moralibus, actus attenditur principaliter ex parte finis, cujus ratio est, quia principium moralium actuum est voluntas, cujus objectum & quasi forma est finis. „

Secundo: Quandoque charitas augetur, quandoque minuitur, quandoque etiam totaliter deperditur: augetur quidem, ut docet S. Thomas hic q. 24. art. 4. 5. & 6. juxta illud Aug. tract. 5. in Joan. *Charitas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici*. Cujus rei argumentum est, quod habitus augeatur juxta mensuram actus seu conatus potentie in objectum: Sed ille actus suscipit gradum: Igitur & augmentum: si vero remittatur; propter eandem rationem & charitas minuitur. Art. 11. S. Thomas contendit charitatem totaliter deperdi per peccatum mortale, si quidem ei immediate opponitur, cum per amorem mundanum homo ultimum finem in bono creato reponat.

Tertio: Charitas in hac vita potest esse perfecta. Sic propugnat S. Doctor ibidem art. 8. his verbis: „Quod quidem, ait, „contingit tripliciter, uno modo sic quod „totum cor hominis actualiter semper feratur in Deum, & hæc est perfectio „charitatis Patris quæ non est possibilis „in hac vita, in qua impossibile est propter humanæ vitæ infirmitatem semper actu cogitare de Deo, & moveri dilectione ad ipsum. Alio modo, ut homo studium suum deputet ad vacandum Deo & rebus divinis, prætermittis aliis, nisi quantum necessitas præ-

sentis vitæ requirit. Et ista est perfectio „ratio charitatis quæ est possibilis in via, „non tamen est communis omnibus habentibus charitatem. Tertio modo ita „quod habitualiter aliquis totum cor suum ponat in Deo, ita scilicet, quod nihil cogitet, vel velit quod divinæ dilectioni in contrarium, & hæc perfectio est communis omnibus charitatem habentibus. „

Quarto: Ibidem art. 9. distinguit Angelicus Doctor triplicem charitatis gradum, scilicet incipientium, proficientium & perfectorum: „Nam primo quidem, „inquit, incumbit homini studium principale ad recedendum a peccato & resistendum concupiscentiis ejus, quæ in contrarium charitatis movent. Et hoc pertinet ad incipientes, in quibus charitas est nutrienda, vel solvenda ne corrumpatur. Secundum autem studium succedit, ut homo principaliter intendat ad hoc, quod in bono proficiat. Et hoc studium pertinet ad proficientes qui ad hoc principaliter intendunt, ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium autem studium est, ut homo ad hoc principaliter intendat, ut Deo inhæreat, & eo fruatur, & hoc pertinet ad perfectos, qui cupiunt dissolvi & esse cum Christo. Sicut etiam videmus in motu corporali, quod primum est recessus a termino. Secundum autem est appropinquo ad alium terminum. Tertium est quies in termino.

SYNOPSIS ARTICULI.

PRIMO: Charitas est omnium virtutum maxima, tum quia ad Deum, ut summum bonum semper inhiat, tum quia illum propter se diligit, tum etiam ex eo quod nunquam excidat.

Secundo: Charitas modo augetur, modo etiam minuitur; ejus quippe actus est affectio, quæ juxta diversam bonitatem apprehensum augetur, & quandoque etiam minuitur.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum in hac vita deus status amoris puri?

NOMINE amoris puri intelligitur amor quo Deus mere diligitur propter se, seclusa relatione, & ad timorem poenæ

vitandæ, & ad præmium æternæ beatitudinis assequendum. Hujusmodi dari amorem transitorium ultro fatetur Theologus, & ex recentioribus L' Hermnier tract. de charitate pag. 600. Sed habituale per modum status ita ut tota vita interior in eo sita sit, admittere nefas est; hæc enim fuit sententia Molinos Presbyteri Hispani damnata ab Innocentio XI. sub nomine Quietismi contra quem scribimus. Unde sit

CONCLUSIO.

Non datur in hac vita status habitualis amoris puri.

Probatnr multis argumentis.

Primum, ex Scriptura sacra deponitur.

ILLUD systema abiiciendum est quod sacra opponitur Scripturæ: Atqui res sic se habet. Ergo &c. Probatnr minor multis momentis.

Sacra Scriptura præcipit. I. Bonis vacare operibus. 2. Petri 1. his verbis: *Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vocationem & electionem faciat, &c.*

Secundo: Ut mandata fervemus. 1. Jo. 5. his verbis: *Hæc est charitas Dei ut mandata ejus custodiamus.*

Tertio: Ut Christi vestigiis inherentes, mortificationem ejus, tum in anima, tum in corpore perferamus, juxta illud Petri 1. *Communicantes Christi passionibus.* Et illud Coloss. 1. Pauli: *Adimpleo quæ desunt passionum Christi in carne mea.*

Quarto: Ut in Deum speremus: sic enim habetur Psalm. 1. *Domus Aaron speravit in Domino, adjutor eorum & protector eorum est.* Et illud ad Tit. 2. *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie & iuste, & pie vivamus in hoc sæculo expectantes beatam spem.*

Quinto: Ut præmio concitati ad vitam capeffendam eliboremus: sic enim, vel ipse loquitur Christus Matth. 6. *Beati pauperes spiritu... cum maledixerint vobis homines... quoniam merces vestra copiosa est in calis.* Insigne est de hoc momento Concilii Trid. effatum sess. 6. c. 11. Tum c. 16. hæc habet: *Nolite amittere confidentiam, vestram quæ magnam habet remunerationem atque ideo bene operantibus uf-*

que in finem & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tamquam gratiæ filii Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, & tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda. Sed Molinos novi systematis auctor etronæe propugnat virum in statu puri amoris constitutum non debere curare virtutes adeoque & mandatorum exercitium laboriosum, sese in mortificatione exercere, & nunquam præmii motivo agendum esse. Igitur ejus vitæ spiritualis systema sacra adversatur Scripturæ.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Ex Theologis desumptum.

IN isto recentiori systemate longe pellitur amor quo quis intuitu præmii in Deum tendit, & est veluti a charitate alienus: Sed hoc falsissimum est: Igitur ruit Novatoris fundamentum. Probatnr minor multiplici auctoritate.

Primo, Ex Richardo a S. Victore qui parte 2. in Cantica Canticorum cap. 38. sic loquitur: *"Hæc est charitas, dilectio scilicet Dei, dilectio summi boni."* Concinit Hugo a S. Victore lib. 2. de anima cap. 30. maxime vero lib. 4. cap. 9. his verbis: *"Anima amans fertur votis, trahitur desiderijs... ut Deo fruatur ad jucunditatem. Audis animam in Deum tendere quia est summum bonum, eum ad jucunditatem, ut est beatificans, diligere, & istum amorem a charitate promanare. Ergo &c."*

Secundo: Præclarum est quod passim docet de hoc momento S. Thomas 1. 2. q. 65. art. 5. ait charitatem non posse esse sine spe beatitudinis, quem tamen amorem eliminat Molinos a vita perfecta spirituali, ut amorem imperfectum, & juxta novatorem interessatum, seu mercenarium 2. 2. q. 23. art. 1. probat charitatem esse amicitiam inter Deum & homines, quia per charitatem nobis communicantur bona Dei & in illa questione, ex proffesso probat amorem quo in Deum tendimus, ut remuneratorem ad charitatem pertinere: idem confirmat q. 25. & 26. Ergo &c.

Tertio: Ejusdem est labii S. Bonaventura cum cæteris Theologis: ille in 3. dist. 27. qu. 2. art. 3. concedit quidem amorem motivo pœnæ esse mercenarium, sed

sed non amorem beatitudinis, istum amorem ad charitatem spectare asserit, quippe qui sit amicitiae amor : sic etiam docet Suarez tract. 3. de fide, spe & charitate, disput. 1. lect. 2. num. 3. ad 2. sic Gregorius de Valentia q. 1. de charitate puncto 1. §. 1. Ergo &c.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Ex absurdis deducitur.

Quod multos præcontinet naves abjici debet : Atqui doctrina Molinos multos complexit errores : Ergo &c. Probatur minor ab enumeratione partium. Hanc sulo calamo adimplevimus provinciam in lib. juris publici factio Idiomate Gallico an. 1696. Edit. Rothomagi. sed iterum breviori filo hoc ipsum demonstrare juvat.

Prima Propositio Molinos damnata hæc est : *Annullanda & profusa destruenda sunt potentie animæ : & hoc est vita interior.* Quod quidem opponitur sententiæ Christi Matt. 25. qua servum otiosum & inutilem in tenebras exteriores conjici jubet.

Secunda : *Velle active operari, est offendere Deum, qui se solo vult cuncta operari.* Et hoc proscriptum est a Tridentino sess. 6. cap. 11. Tum can. 4. ubi proferibuntur Lutherani contententes liberum arbitrium mere passive se habere ; & a Concilio secundo Arausicano can. 9. his verbis : *Quoties enim bona agimus. Deus in nobis, atque novissimus, ut operemur, operatur.*

Tertia : *Vota emissa an aliquid sciendum sunt perfectioni impedimenta :* Sed contra Psal. 70. habetur : *Vovete & reddite Domino Deo vestro omnes qui in circuitu ejus offeritis munera.* Namque ex sancto Fulgentio lib. de similitudinibus cap. 88. & ex sancto Thoma 2. 2. q. 88. art. 4. §. 6. actio ex voto facta nobilior est & eminentior quacunque altera, eo quod per votum anima non solum iructus, scilicet opera bona, sed & arborem, hoc est, se ipsam in odorem suavitatis Deo offerat & consecret.

Quarta : *Activitas naturalis est inimica gratiæ, & sicut Dei operationem, sic & veram perfectionem præpedi, quia Deus vult solus sine nobis agere.* Art. 1. Cor. 15. ait Apostolus : *Non ego autem, sed gratia Dei mecum.*

Quinta : *Vita interior ea est, in qua nec lumen, nec amor, nec resignatio dignoscitur ; neque vero necesse est Deum cognoscere, sic-*

que cuncta geruntur. Sed Christus Joan. 17. ait : *Pater manifesta vi nomen tuum hominibus.* Et Threnorum 9. Propheta dicit : *De excelso misit ignem in ossibus meis & erudit me.* De hoc momento legendus est S. Dionysius lib. de Theologia Mystica.

Sexta : *Anima non debet cogitare, aut de præmio, aut de supplicio.* Cur ergo Propheta Regius dicit Psal. 118. *Confite timore tuo carnes meas, a judiciis enim timui.* Tum Christus Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

Septima : *Anima non debet recordari sui, Dei & cujuscumque rei, & in via interiori omnis reflexio nocet.* Sed contra, illo Genes. 17. Dei alloquentis Abraham : *Annula coram me, esto perfectus &c.*

Mitto alias dictu abhorrendas propositiones, quibus vel ipsam fornicationem & alia obscena a peccato excusat, modo homo actu de Deo cogitet, quæ & similia tot consentiente Ecclesiâ, ab Innocentio XI. damnata sunt : Ergo &c.

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

OBJICIES : Inter perfectissimos annumerat Moyses in veteri lege, tum & S. Paulus in nova : Sed uterque eo charitatis gradu proximum dilexerunt, ut pro illo anathema esse parati essent. Igitur amor purus quo aliquis tantum habet per modum habitus erga Deum amorem, ut neque de præmio, neque de supplicio cogitet, nedum licitus, sed optimus est. Probatur minor. Exodi 32. Moyses Dominum sic alloquitur : *Obsecro, peccatis populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi Deos aureos, aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.* Tum Apostolus ait Rom. 9. *Optabant enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.* Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem : Moyses & Paulus consensere anathema esse pro fratribus, hoc est, subire mortem temporalem, ut illis peccatorum veniam concederetur, concedo : Pœnam æternam, & Dei privationem, nego. Hoc enim spei Theologicæ adversatur quantentare nusquam ausi sunt viri tam sancti. Solutio est S. Hieronymi epist. ad Algasia cap. 9. ubi primum de Moysè sic habet : *" Si consideremus Moysis vocem rogantis Deum pro populo Judæorum, atque dicentis : si dimittis eis peccatum suum, dimitte ; si autem non vis, dele "* me

me de libro tuo quem scripsisti, perspicimus eundem & Moylis & Pauli erga creditum sibi gregem affectum. Audis eodem modo de utroque loqui, tum subdit: "Cerne Apostolum quantæ charitatis in Christum sit, ut pro illo cupiat mori & solus perire, dummodo omne in illum credat hominum genus: Perire autem non in perpetuum, sed impræsentiarum, qui enim perdiderit animam suam pro Christo, salvam eam facit. Vult ergo Apostolus perire in carne, ut alii salventur in Spiritu: suum sanguinem fundere, ut multorum animæ conserventur. Quod autem anathema interdum occisionem sonet, in multis veteris testamenti testimoniis probari potest. Eodem modo scripturam laudatam interpretantur idem Hieronymus in cap. 14. Zachariæ, Gregorius Nazianz. oratione r. pag. 24. Cassianus collatione 9. cap. 18. S. August. q. 147. in Exodum, & sermone 88. de verbis Evangelii num. 24. quid plura adjiciam? Juxta Theologorum placita & Moyles & Paulus locuti sunt per figuram hyperbaton, ut summum erga suum populum demonstrarent amorem, quod potest illustrari exemplo Davidis, qui Psal. 115. mente ad divina raptus & infinitam Dei admirans sanctitatem, ait: *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.*

Instabis: Atqui circa spei dispendium aliquis potest suum erga Deum prodere amorem, ut vel ipsam gloriam privationem exoptet, sic exposulavit Paulus: Ergo &c. Probatur subsumptum ex S. Chrysostomo qui homil. in epist. ad Rom. de Apostolo sic loquitur: "Ille quidem ob Christi amorem, vel in Gehennam decidere libens admittit, paratusque est vel a cælorum regno excidere, si utrumque hoc proponatur. Ergo &c."

Respondeo negando subsumptum. Ad probationem distinguo: ex S. Chryf. Paulus hypothetice, & supposito quod hoc esset possibile citra Dei offensam sic locutus est, concedo: absolute, nego. Sed & dato quod S. Doctor in ex fuisset sententia, prævalent alii Patres. Verum loquitur in primo sensu: namque homil. sequenti ad initium, laudatis istis Apostoli verbis: *Optarem enim ego ipse anathema esse a Christo*, ait, Quid agis o Paule!... Num desiderium illud excussisti, ac deposuisti? Haudquaquam, inquit, ne verære, nam & illud intendi magis.

Instes: Idem S. Doctor homil. 76. in

Joan., ait amorem in Deum propter retributionem esse imperfectum: "Quod si quis, inquit, imbecillior sit, etiam in præmium spectet." Prius dixerat hominem perfectum propter Deum solum operari, concinit Ambrosius, lib. 2. de Abraham cap. 8. nu. 47. his verbis: Propositum piæ mentis mercedem non expetit. Idem dicit S. Augustinus in Psal. 55. "Non est casum cor, ait, si Deum ad mercedem colit." Tum S. Leo serm. 90. "Diligenti Deum sufficit ei placere quem diligit, quia nulla major expetenda est renumeratio, quam ipsa dilectio." Suffragatur S. Bernardus serm. 83. in Cantica: "Amant filii, sed de hæreditate cogitant, suspectus est mihi amor cui aliud quid adipisci spes suffragari videtur.... Purus amor mercenarius non est."

Confirmatur: Duplex a sancto Thoma 2. 2. q. 1. & sequentibus distinguitur amor Dei, alter scilicet concupiscentiæ, quo Deus diligitur propter præmium, alter vero benevolentiae, quo propter se amatur. Prior est imperfectus & charitati affinis: Sed datur status amoris benevolentiae. Igitur & amoris puri; nullus quippe cordatus, nisi in scientia Patrum se probaverit hospitem, dicit, amorem concupiscentiæ & benevolentiae in idem coincidere.

Respondeo I. distinguendo, & hæc omnia unum probant, videlicet amorem benevolentiae amor concupiscentiæ præpollere, concedo: dari amorem purum, subdistinguo, hoc est, perfectum & benevolentiae, concedo: non enim hunc eminentem negamus dari: amorem purum, ita ut habitualiter per modum status & absolute aliquis diligit Deum etiam Dei possessioni abrenuntiando, nego. Nec enim vel ipsum hujusce amoris vestigium in Scriptura, tum in Patribus reperies, cum spei virtute Theologicæ adversetur.

Respondeo II. a conglobatis: amor mercenarius quo aliquis sinit in præmio abjiciendus est, concedo: quo solum aliquis movetur ad Deum amandum & illum possidendum, nego. Patres loquuntur in isto sensu, propugnando justum non aliud quam Deum exquirere ut præmium: Chrysostomus est sui ipsius interpretes homil. super Joan. ait: "Perseverantia, inquit, a dilectione, dilectio a mandatorum observatione provenit." Tum subdit legem esse observandam propter mercedem his verbis: "Hic iterum eos beatitudinis admonet... gaudere & exultare"

„exultate quia merces vestra copiosa est
in cælis ... oportet enim in rebus gra-
vibus & molestis non labores, sed præ-
mia considerare.

„*Ambrosius* loquitur de mercede quæ non
sit a possessione Dei distincta, hinc solum
propellit amorem mercenarium purum,
quo aliquis quiescit in bono creato: „Dei
quoque, ait, in eo prædicatur iustitia
qui remunerationem piis mentibus non
ex necessitate promissit, sed ex æquita-
tis suæ contemplatione largitur, judi-
cans dignum fore, quod hi qui mili-
tant sine aliqua mercedis humanæ re-
muneratione repositum habeant præ-
mium in ejus bonitate.

„*Neque* vero dissentit August. nam lib. 10.
confess. cap. 22. sic loquitur: „Ipsa est
beata vita gaudere ad te, de te, pro-
pter te, ipsa est & non est altera. „
„*Subscribit* S. Leo qui ibidem ait: „Cum
multa sint genera divitiarum, tanquam
dissimiles materiæ gaudiorum, thesau-
ros cuique est suæ cupiditatis affectus;
qui si de appetitu est terrenorum non
beatos facit sui participatione; sed mi-
seros. „Ecce amor mere mercenarius
procul faciendus. Tum subdit: „Hi ve-
ro qui ea quæ sursum sunt, sapiunt,
non quæ super terram, nec perituris
intenti sunt, sed æternis, in illo hab-
ent incorruptibiles reconditas faculta-
tes. „Igitur ex S. Leone amor quo
quis amat Deum propter mercedem ab eo
indistinctam non est mercenarius.

„*Insignis* est explicatio D. Bernardi lib. de
diligendo Deo c. 7. his verbis: „Vacua cha-
ritas esse non potest, nec tamen mer-
cenaria est, quippe non querit quæ sua
sunt. Verus amor se ipso contentus est,
habet præmium, sed id quod amatur.

„*Ad* confirmationem distinguo, amor con-
cupiscentiæ est imperfectus, id est, amo-
re benevolentiae minus perfectus, con-
cedo. Id est, defectuosus seu malus, nego.
Quod autem amor quo Deus diligitur, ut
totius iustitiæ fons & præmium sit opti-
mus, vel ipse Deus declarat Abraham Gen.
15. his verbis: „*Merces tua, magna nimis.*
c. 17. *Ambula coram me, & esto perfectus.* Ad
consecutanea patet responsio ex supra dictis.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

*Non datur in hac vita status habitualis
amoris puri.*

PRIMO: Sacra Scripturæ passim pro-
ponunt Deum amandum, quia finis &

beatitudo est: Igitur non ita est purus
status saltem habitualiter, ut iustus ab-
strahendo a gloria operetur.

Secundo: Ille status non nihil adversatur
spei, & ab Innocentio XI. abiectus est
juxta Molinos systema.

Tertio: Richardus a S. Victore parte 2.
in Cantica cap. 38. S. Thomas 1. 2. q. 65.
art. 5. & alii Theologi non patiuntur cha-
ritatem a spe gloriæ divelli.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Moyses & Paulus cupierunt
esse anathema pro fratribus, quantum ad
mortem temporalem, minime vero quan-
tum ad æternam.

Secundo: Patres quidem infestantur amo-
rem mercenarium, ut minus perfectum,
sed non ut in se malum.

Tertio: Idem exaltant amorem benevo-
lentiae quem castum nuncupant, sed in
eis vix ullum amoris puri habitualis in-
venies vestigium; ad summum loquuntur
de quibusdam transeuntibus affectionibus
per modum raptus quandoque Sanctis ad-
instans, vel horam unam concessis, ut
insinuat B. Theresia, in libro qui inscri-
bitur animæ castellum.

DE REGULIS

FIDEI.

REGULA est directio virtutis, hinc
ea omnia, quibus aut roboratur,
aut explicatur, aut definitur, aut etiam
defenditur fides, regulæ fidei nomen sibi
vindican. Ab auctoribus nonnunquam
loci Theologi, ut a Melchior Canonici,
vocantur: Et vulgo decem numerantur:
Videlicet Scriptura sacra, Traditio, sum-
mus Pontifex, Ecclesia, consensus Patrum,
Historia sacra, Sententiæ Theologorum,
Auctoritas Philosophorum, & ipsa Ratio.
Quinque priores solæ sunt fidei regulæ,
cæteræ posteriores sunt veluti ancillæ quas
Theologus ad arcem vocat pro fide vel
astruenda, vel defendenda. His omnibus
illustratur Ecclesia non sit potens arguere,
& exhortari, ne fideles circumferantur
omni vento doctrinæ. De singulis agen-
dum est, ut perfectus sit homo Dei.

TRACTATUS NONUS DE SCRIPTURA SACRA,

*Ejus sapientia & auctoritate Ecclesia profunda Dei
scrutatur.*

CECUTIT humana mens in mysteriis indagandis : hinc Christus Marth. 11. ait : *Confitebor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Ex quo sequitur scripturam, quæ est doctrina sacra, admodum esse necessariam, ut docet ex professo S. Thomas 1. p. q. 1. art. 1. & suo loco fuisse diximus : nunc operæ pretium est de sacra Scriptura jucundas movere, & quidem primum in genere, tum & in speciali quæstiones. Quod nunc quatuor dissertationibus complere proponimus.

De Scriptura sacra in genere.

Duo potissimum de ea sic spectata quaerimus. Primo quidem de ejus dotibus. Secundo, de ejus versionibus, quæ quidem sunt ad Scripturam sacram præambula, hinc communiter introductionis seu Prolegomenorum nomine celebrantur.

DISSERTATIO PRIMA.

De Prolegomenis ad Scripturam sacram.

PAGANI sacram irridunt Scripturam, sed contra quod dicitur 2. ad Tim. 3. *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia.*

Notes Scripturæ sacre plures sunt.

PRIMO, est fide dignissima.
Secundo : Est fidei regula infallibilis.
Tertio : Scripturæ sunt genuinæ.
Quarto : Dicuntur Canonicæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Num Scriptura sit fide digna?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMO : Illud est fide dignum, quod habet Deum auctorem ; Atqui sic habet Scriptura juxta illud S. Petri effectum 2. epist. 1. *Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines :* Ergo &c.

Secundo : Scripturæ sanctitas reddit illam fide dignissimam, omne quippe immundum damnat, solam redolet puritatem & virtutem, unde Isidorus lib. 3. de summo bono de illa sic loquitur : *Geminum donum confert sacrarum Scripturarum lectio, sive quia mentis intellectum erudit, seu quod a mundi vanitatibus abstrahit hominem ad amorem Dei perducit.*

Tertio : Ejus efficacia, juxta illud Psal. 118. *Ignitum eloquium tuum vehementer ;* & illud Hebr. 4. *Vivus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti.*

Quarto : Ejus universalitas ; omnia enim discipit divina & humana, cælum & terram, Angelos & homines, mytheria & mores ; immo & historias, unde jucundissima est menti contemplativæ, tum propter varietatem, tum propter veracitatem.

Quinto : Futura sicut præsentia exhibet, & ipsa cordium secreta revelat.

Sexto : Propter miracula, quibus Scriptores sacri illam comprobarunt, ut Prophetæ & Apostoli, quorum ipsi Pagani testes oculati fuere. Sed inter omnia miracula unum est maximi ponderis, quod Scriptores sacri unanimes ita sint in factis & dogmatibus referendis, ut non nisi leviter discrepent ab invicem.

Accedit his rationibus veneratio qua vel ipsi Gentiles libros sanctos persecuti sunt : im-

Immo legitur de Samaritanis, quod quavis idololatræ forent & adversus Judæos non modicum offensi, libros tamen legis summa cum veneratione servaverint, cuius rei argumentum est quod ad hæc usque tempora textus Samaritanus perseveret. Cæterum Poetæ hauserunt in libris Moysis quæ de coronis iussorum & de pœnis malorum scribere, ex quo novum exurgit argumentum, Paganos sacras Scripturas multi fecisse.

Probat ulterius Scripturam esse fide dignam ex ejus sublimitate & necessitate. Unde sic argumentor: Illa Scriptura est fide dignissima quæ profunda Dei scrutatur, & omnibus confert media ad salutem: Atqui talis est Scriptura sacra: Igitur est fide dignissima, Major patet, quia falsitas & error ex duobus potissimum contingunt Scriptoribus, nempe vel quia solum terrena scribunt, in quibus passio ut plurimum primas tenet sedes: vel quia tractant de his quæ placent carni & sensibus, quæ quidem sæpius mentem a veritate aut distrahunt, aut penitus ab eadem separant. Probat igitur minor, & quidem ex Patribus. Sanctus Hieronymus Scripturam comparat officinæ, quæ pretiosa divinitatis aromata spargit, quæ omnis generis pharmaca continet ad quemlibet inorbum curandum; ita ut ex ea Martyres hauserint constantiam, Doctores scientiam, & contra Hæreticos fortitudinem, omnes humilitatem in prosperis, & in adversis patientiam. S. Basilius in prologo super Psalmos de ea sic scribit: "Habet infans quid læset; puer, quid laudet, adolescens, quid corrigat; juvenis, quid sequatur; senior, quid præceat; hinc discant femine pudicitiam, populi inveniant pietatem . . . . pau-peres protectorem; advenæ custodem." Hic Reges inveniant quid audeant, Judices, quid timeant: Hæc tristitem consolatur, lætum temperat, iratum mitigat, pauperem recreat, & omnibus apta medicamenta tribuit."

Probat idem & confirmatur isto ratione: Illa Scriptura est fide dignissima quæ est necessaria ad salutem, nihil quippe magis videretur fide dignum quam illud quod nostram operatur salutem exhibendo media: Atqui talis est Scriptura sacra: Ergo &c. Minor patet ex jam dictis: Probat tamen breviter auctoritate & ratione. Primo quidem ex Apostolo dicente 2. ad Tim. 3. *Omnis Scriptura divinitus inspirata* Theol. Tom. IV.

utilis est ad docendum . . . ut perfectus sit homo Dei. II. Ex Patribus allatis, & ex mirabilibus effectibus quos producit, duos S. Basilius mox laudatus exponit. III. Hoc ipsum non levius insinuat ratio. Revera quidem beatitudo in via consistit in contemplatione veri simul & in amore Dei, in horrore vitiorum & amore virtutis: Atqui Scriptura sacra omnia Dei mysteria aperit, omnem tum Dei, tum ipsius attributorum pulchritudinem delineat: Docet quid amandum in virtute, & quid horrendum in vitio; stimulat ad amorem illius per offensionem præmiorum, ad horrorem illius per offensionem suppliciorum, & quia nihil amatum quin præcognitum, magnalia Dei aperiendo purissimum producit in cordibus amorem; tum & per amorem cum Deo unionem, ac tandem vi unionis verissimum beatitudinem: Igitur est maxime utilis & fide digna.

Solvuntur objectiones.

OBJECTIONES I. Illa Scriptura non est fide digna quæ diversos & oppositos subit sensus, de quibus ad hæc usque tempora disputant vel ipsi Theologi Catholici: quæ multa menti & rationi opposita enarrat, quæque nonnunquam veritati prorsus adversa videntur. Atqui res sic se habet: Et probatur. Primo quidem sunt variae de textibus lectiones, nec una est omnium interpretum circa eos sententia & opinio. II. Genes. 2. habetur. *Ex omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quacumque enim die comederis, morte morieris.* Quæ connexio esse potest inter lignum & scientiam, inter mortem & ligni esum, cum hæc omnia sint disparata. III. Viatores qui illas regiones, quas Tigris & Euphrates alluunt, perstruere, & commerciis annuum frequentant, ne ullum quidem paradisi voluptatis, de quo ibidem fit mentio, vestigium videntur. Ergo &c.

Respondeo negando minorem. Ad primam probationem distinguo, & diversi sensus juxta diversos quoque respectus habentur, sed in uno conciliantur, quod mysteria & significant & explant, concedo: & diversi secundum eundem respectum habentur, nego. Scriptura sacra ut pote a Spiritu sancto, cujus lumen infinitum est, data, abique fine potest subire diversos sensus, cum creatura lumine

mine finito perfusa non possit unica conceptione adæquare sensum afflatus Dei : hinc varii sensus sunt , quorum alii morales , alii spirituales & mystici , sed omnes in litterali fundati , hinc & abique negotio conciliantur , cum omnes ad aliquod mysterium indigitandum tendant . Neque vero his prælatis quisquam stupens demirari debet varias tum textuum lectiones , tum Interpretum opiniones : Priores namque idem re significant , ut patebit infra de polyglois : Posteriores vero diversos solum ejusdem mysterii exhibent sensus . Cæterum Scriptura altissima est , nam magna , quæ captum humanum superant , sæpius refert , sed genuinum ejus textus sensum habemus ex sanctis Patribus qui & difficultates , & antilogias solvunt atque dilucidant .

Ad alteram probationem distinguo , non est connexio inter lignum & scientiam , esum ligni & mortem , ex visceribus rei , concedo : juxta eventus consecutos , nego . Deus quidam potest apponere conditiones hominum actionibus , quibus positis , scit quid sit ipse facturus : nulla quidem inerat virtus in ligno ad scientiam dandam , nulla ad malum pœnæ æternæ insigendum , sed cum ex præcepto obedientiæ ad probationem domini Dei tenerentur a ligno abstinere Proto-parentes , omisso præcepto , secutum est peccatum , quod Adam & Eva in justitia creati , antea non cognoscebant ; inde igitur scientia primum boni , tum mali : peccatum vero consummatum , teste D. Jacobo , generat mortem , eo quod inducat reatum culpæ & pœnæ æternæ .

Ad tertiam probationem , distinguo : viatores nihil de paradiso voluptatis vident , quippe qui fuerit diluvio deletus , vel etiam ordinante Deo , occultus , cum , teste Scriptura , ejedis primis parentibus reus , ad anam appositus sit Cherubim , qui gladio flammeo , ut habetur Gen. 3. ab ejus aditu propelleret homines , concedo : & commentitius est ille hortus amœnissimus , omni arborum & fructuum genere delectabilis , nego . Apertus est de hoc momento Scripturæ sacre textus . Multus est de eo apud sanctos Patres sermo . Huertus Abrincensis Episcopus dissertationem de hoc elegantem juxta textum Hebræum , antiquas Genealogias , & prophetas Scriptores , exaravit .

Insuper : Gen. 3. scriptum est serpentem locutum fuisse cum Eva ut illam decipe-

ret . Tum in pœnam super terram irrepisset pedibus : Sed neutrum veritati consonat ; neque enim serpens loquitur , neque habet pedes quibus super terram gradiatur . Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem : neutrum veritati consonat de via ordinaria , concedo : de extraordinaria , nego . Deo volente Balaamum Prophetam alina allocuta est , quidni & Deo permittente , demon ministerio serpentis Evam alloqui potuisset , sicut cum per Pythonum , & per Idola falsa fundebat oracula ? Ne mirerimini si Eva non exhorruerit serpentem , belluæ enim parentibus innocentibus obediabant . Putavit Eva serpentem virtute aliqua loqui , & ut primum eum loquentem audivit , admiratione dehisca altius quidpiam suspicata est , sed æstu superbiæ abrepta & spe divinitatis assequendæ laxata , has serpentis voces ad ipsius temptationem formatas non satis attendit , ac temptationi , infelix , succubuit .

Ad aliud dico , serpentem nec ante , nec post habuisse pedes , sed Deus ad illum puniendum fecit , ut ea quæ illi ante hoc erant naturalia , in pœnam & insaniam ipsi post peccatum hominis verteretur ; non secus ac *Iris* ante diluvium universale omnino naturalis erat , post diluvium evasit signum pacis initæ per homines & Deum . Cæterum serpente idem sonat ac pedibus gradiari .

Oppones II. omnis Scriptura non est inspirata : Igitur nec fide digna . Probatum anteced. 1. Cor. 7. 12. habetur : *Ego dico* , non *Dominus* : Ergo omnis Scriptura non est a Spiritu sancto , sed ab homine , adeoque minime inspirata .

Respondeo negando antecedens : Ad probationem distinguo consequens . Quædam sunt ab homine , Deo simul inspirante & dirigente , concedo : historiæ quæ secundum se continent humana facta oculis obiecta sunt a Deo protergente , ne Scripser in iis aliquem inducat in errorem . Non sunt ullo modo a Deo , nego . Ad summum vult Apostolus in loco laudare , quod ea quæ proferebat , non accepisset ; immediate a Christo loquens , unde subdit : *Ego dico* , non *Dominus* , sed non negat ea accepisse a Spiritu sancto assistente & protergente ne falsa promeret .

Insuper : Origines in locum Apostoli sic loquitur : " Sermo qui apud Jonam scriptus est , & non est factus ; a Jona potius quam a Deo perfectus esse vide-

tur :

tur : non enim semper ea quæ per Prophetam dicuntur , quasi a Deo dictata suscipiantur , oportet : nam per Moysen multa quidem locutus est Dominus , aliqua tamen & Moyses propria auctoritate mandavit , quod Dominus in Evangeliiis evidentissima distinctione discernit , cum dicit de repudio mulieris : ad duritiam cordis vestri permisit vobis , Moyses dimittere uxores vestras , ab initio autem non fuit sic . . . Ostendit hæc & Paulus in epistolis suis cum dicit de quibusdam , Dominus dicit & non ego , & non de aliis . Hæc autem dico , non Dominus . Et iterum in aliis præceptum Domini non habeo , consilium autem do . Quæ loquor , non loquor secundum Deum , sed quasi in insipientia . Unde similiter in cæteris Prophetis : aliqua tamen Dominus locutus est , alia vero Prophetæ & non Dominus . . . In his tria dicit Origenes . Primum quidem multa esse ab homine dictata & non a Deo : Secundum vero quædam esse a consilio hominis , adeoque ab homine etiam inspirante , nam consilium ab inquisitione procedit . Tertium denique quædam esse quasi in insipientia , adeoque nullo modo a Deo . Ergo &c.

Respondeo sicut supra : Et vult solum Origenes omnia non esse a Deo dictante sensum & verba , concedo : nullo modo esse a Deo , nego . Factum autem Jonæ est historicum & Deo inspirante ac dirigente scripsit Propheta , ut posterius obedire Deo & nullo modo resistere , ejus punitione discerent .

Ad secundum similiter distingno . Quædam sunt a consilio humano Deo dirigente , concedo : sic Moyses inspiratus permisit libellum repudii : ab homine solo , nego .

Ad tertium utique distinguo , & Paulus loquitur per humilitatem , ut sese excusaret pro propria exaltatione , concedo : Nam quidam illum coegerant ut enarraret mirabilia a seipso patrata , & sic seipsum apud illos commendaret , eo quod infirmis quibusdam propter staturæ inferioritatem contemptus apparuerat ; secus , nego . Unde dicit , quasi in insipientia dico , offendens neminem debere seipsum laudare ; nisi Deo inspirante , & quando hoc cedit in bonum vel Ecclesiæ , vel proximi : Igitur non loquitur de insipientia strictè sumpta , ut legenti patebit : Subdit enim : *Si insipiens sum , vos me coegi-*

stis . Eodem prope modo explicandus est Basil. lib. 5. adversus Eunomium , & Ambros. cap. 8. in Luc. num. 8. qui conclusioni adversari videntur .

Oppones III. Auctor 2. libri Machabæorum difficultatem se habere in scribendo profitetur : immo capite ultimo veniam a Lectoribus postulat : Sed quæ sunt a Deo non sunt difficultia intellectu , adeoque nec ad scribendum ardua : Igitur omnes Scripturæ non sunt a Deo , etiam inspirante : Confirmatur . Apostolus 2. Cor. 11. ait : *Quod loquor , non loquor secundum Deum , sed quasi in insipientia* .

Respondeo distinguendo , auctor difficultatem se habere profitetur in narrandis factis & ordinandis , concedo : in inspiratione recipienda , ne in errorem inducatur & fallatur , nego . Duo distinguenda sunt in eo qui scribit historias sacras , nempe facta , & inspiratio ac directio divina . Primum est humanum , & indiget ad hoc Scriptor Canonico studio & industria , ut cuncta discernat & ordinet , quod sane est difficile : alterum vero nempe inspiratio est a Deo infundente : & certe nullus est labor quando Deus loquitur .

Ad alteram probationem ex eodem Machabæorum libro depromptam , distinguo : Auctor petit veniam propter styli imparitatem & humilitatis motivo , concedo : propter errores qui in suum irreperierint librum , nego .

Non absimili modo Apostolus dicit non habere styllum excultum & elegantem , in quo solum sensu quasi veniam a Lectoribus expostulans , ait veluti in insipientia se fuisse locutum , non secus ac plebejus alloquens Regem , diceret se esse sermone imperitum , & in majestate peroranda longe imparem .

Instabis : Atqui multa alia evincunt Scripturam sacram non esse a Deo inspiratam , adeoque & fide divina dignam : Ergo &c. Probatur subsumptum variis momentis . I. Eo tantum debent tendere libri sacri ut nos de mysteriis & aliis rebus quoad religionem instruant , & tamen de historiis , immo & de Philosophiæ arcanis tractant , de quibus citra fidei periculum disputant homines litterati ; De prioribus quidem non una est de factis & chronologia opinio : De posterioribus non desunt qui propugnent quotidie in Scholis etiam Catholicis terram moveri & non solum , quod aperte sacræ adversatur Scripturæ quæ e contra terram immobilem ,

solem vero mundum girantem refert, cuius contrarium nemini Catholico asserere licitum est, si Scriptura sit a Deo inspirata. II. Quis credat Deum inspirasse S. Paulo hæc verba quæ leguntur cap. 4. epist. 2. ad Timoth. *Lucas est mecum solus . . . Tychicum autem misi Ephesum. Venulam, quam reliqui Troades apud Carpum, veniens, affert secum & libros, maxime autem membranas.* Ad hæc & similia scribenda, dubio procul non opus fuit inspiratione, cum sint mere naturalia. III. Ipse Apostolus declarat se quædam scribere non tanquam mandata & verba Dei, sed tanquam propria instituta: ait enim 1. ad Corint. 7. *Cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* IV. Scriptores Canonici non erant in colloquiis privatis infallibiles, & inspirati: Igitur nec in scribendo.

Respondeo negando subsumptum. Ad probationem distinguo, libri sacri principaliter tractant de mysteriis & virtutibus quibus religio nutritur & fovetur, minus vero principia iter de cæteris, concedo: & nullo modo de istis, nego. Propter duo Scriptura sacra de historiis & rebus philosophicis scribit: Primo quidem ut per visibilia ad cognitionem invisibilium veluti manu nos ducat, juxta illud Apostoli Rom. 1. *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Tum ut humanam adjuvet mentem, quæ sæpius vel in ipsis rebus naturalibus indagandis cæcutit: Hinc S. Thomas 1. p. q. 1. art. 1. ait doctrinam sacram fide suffulcam ad scientias naturales in statu perfecto comparandas necessariam esse. Cæterum historiæ nonnihil ad salutem profunt, quatenus præmiis justorum, maledictorum vero flagellis & punitionibus homo sanatus declinet a malo & faciat bonum. Jam vero quod spectat quæstiones philosophicas, standum est decretis sacre Congregationis proscribentis systema Copernicanum ut falsum, & divinæ Scripturæ adversum.

Ad alteram probationem distinguo: Et Apostolus assensu Spiritus sancti donatus est ne vel in ipsis rebus civilibus scribendis erraret, concedo: & non fuit adjutus, nego.

Ad tertiam probationem similiter distinguo: & Apostolus verbis in objectione laudatis fecernit mandata & præcepta a Deo immediate accepta, a consiliis quæ

non sine inspiratione dedit, concedo; & ista proposuit, seclusa inspiratione, nego. Paulus est sui ipsius interpres; ait enim ibidem: *Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam.* Et 2. Corint. 13. *An experimentum queritis ejus qui in me loquitur Christus.* Ad quartam, concessio antecedente, nego consequentiam. Ratio discriminis est, quod in colloquiis familiaribus non loquebantur ex cathedra Apostoli, bene vero in scriptis; iis quibus mores Christianorum instituebant; quocirca ab eorum libris omnis error propelli debuit.

Persfice: Si Auctores Canonici fuissent in libris exarandis inspirati, eodem scripsissent stylo, eodem namque tenore loquitur Spiritus sanctus, quippe qui sit unus & simplex. II. Non permisissent Deus quosdam decursu temporum in libros sacros errores irrepsisse: III. Debuissent Christiani Antiocheni citra hæsitationem credere iis quæ dicebantur a Paulo & Barnaba ad eos in fide Christi instituendos; Atqui tamen contrarium contingit: Et probatur quoddam singulari partes. Primo quidem non unus est Scriptorum Canonorum stylus, Isaïæ quidem sublimis, cæterorum vero humilis & simplex, ut Amos, qui, ut ait Hieronymus: *Fuit imperitus sermone, sed non scientia.* Secundo, iussu summorum Pontificum Clementis VIII. & Sixti V. sacra Biblia a multis mendis quæ in eam irreperant, purgata est. Tercio neque Christiani Antiocheni putabant legalia rescissa a Christo & abrogata, sicut Paulus & Barnabas eis dicebant, sed quæstionem dirimendam detulerunt ad Ecclesiam Hierosolymis adunatam. Quin & Apostolus testatur se perrexisse ad Ecclesiam, quæ erat Hierosolymis, ut cum ea doctrinam quam prædicabat, conferret illius judicio probandam. *Post annos quatuordecim,* inquit, *ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto Tito. Ascendi autem secundum revelationem: & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentilis, seorsim autem iis, qui videbantur aliquand esse, ne forte in vanum currerem, aut currissem.*

Confirmatur. Liber secundus Machabæorum nihil aliud est, quam compendium quinque librorum Jasonis Cyrenæi, ut claret ex capite 1. ejusdem libri. Cum ieritur ille Jason in conscribendis illis libris non fuerit a Deo inspiratus; idem dicendum de Auctore cui tribuitur liber secundus.

cundus Machab. Quid plura? Apostolus Aët. 17. laudat Poetas ut probet Atheniensibus Deum ubique esse, & omnium creaturarum Auctorem; citat & epist. ad Titum r. istud Poetæ Epimenidis: *Cretem-
ses semper mendaces, malæ bestię, ventres
pigrī*. Et alibi: *Corrumpunt bonos mores
colloquia prava*. Ergo &c.

Respondeo: transeat major: & distinguo minorem: contrarium contingit, salva Scripturarum in se spectatarum veritate, concedo: non salvata, nego.

Ad primam probationem, distinguo: non idem omnium Scriptorum stylus, quia Deus sese genio hominum attemperat, ut sua prodant mysteria, concedo: & hoc veritati adversatur, nego. Sufficiebat quod in eorum mentibus infunderet religionis arcana, & in texendis historiis eos, ne falsa pro veris propalarent, adjuvaret.

Ad alteram probationem, distinguo etiam, nonnullæ in sacros Codices mendæ irrepserunt per accidens & defectu Amanuensium qui non erant in rescribendo infallibiles, concedo: per se & defectu inspirationis in primigeniis Codicibus & Auctoribus, nego. Porro leviores istæ mendæ, teste S. Hieronymo, absque negotio conciliari & corrigi possunt, recurriendo scilicet ad fontem primigenium, scilicet textum Hebræum, nec timendum inde labem doctrinæ sacris Scriptoris inurari posse, quando quidem Ecclesiæ sufficiens adeest lumen ut falsa a veris in textibus secernat.

Ad tertiam non absimili modo distinguo: & Antiocheni seducti a Corinthio & Ebione, qui legalia cum lege Christi componere molebantur, forsitan seducti, etiam nonnihil in fide vacillabant, concedo: adeoque erant instruendi ab Ecclesia, cujus decretum per Barnabam & Silam recipere, & stabiles permanserunt: & hæc in fide infirmas defectu inspirationis sacrorum Librorum promanabat, nego. Quod autem Pseudo-Apostoli turbati fuerint Antiocheni, habetur Aët. 15. *Descendentes de Judæa, docebant fratres: quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari*. Hoc ipsum refertur in epistola quam Apostoli in Concilio Hierosolymitano adunati ad Antiochenos scripserunt. *Quidam ex nobis ex-
cutes turbaverunt vos verbis, evertentes
animas vestras, quibus non mandavimus*.

*Neque vero dubitandum est ad Eccle-
-Bonsat Theol. Tom. IV.*

siam, quæ est infallibilis, spectare credenda proponere & confirmare. Id suo exemplo docuit Apostolus, dum Evangelium quod prædicabat, contulit cum Apostolis, non quod dubius hæreret de doctrina sua quam probe sciebat esse inspiratam, cum ipse testetur non ab hominibus, sed ab ipso Christo accepisse, sed ut posterius doceret neminem quantumvis illuminatum, nihil prædicare debere, nisi prius ejus doctrinam probasset Ecclesia.

Ad confirmationem, distinguo: & auctor libri secundi Machabæorum assistentia Spiritus sancti munus est, ne erraret in iis quæ ex libris Jasonis expetisc, falsa pro veris scribendo, concedo: & non fuit adjutus, nego. Quocirca licet Jason non fuerit infallibilis in scribendo, bene tamen Scriptor Canonicus. Eadem est solutio ad S. Paulum & alios Scriptores Canonicos qui nonnunquam ad instructionem quædam in Historiographis prophanis haurerunt.

Objiciet IV. Omnes Evangelistæ scripserunt quæ viderunt & audierunt: Sed ad hoc sufficiebat memoria & innata intellectus industria: Igitur Evangelia, v. g. non sunt a Deo inspirante.

Respondeo I. Evangelistas, ut Matthæum & Joannem ea scripsisse quæ ab ipsis Dei incarnati ore procedere audierat: Marcum a Petro, Lucam vero a D. Paulo, Petrus autem fuerat ab ipso Christo edoctus, sicut & Paulus quando apparuit illi Christus in via Damasci, ut ipse testatur dicens se Evangelium non ab homine didicisse. Sic loquitur Gal. 1. 12. *Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi*.

Respondeo II. ut supra: & Evangelistæ scripserunt Deo inspirante & assistente, concedo: secus, nego.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Scriptura sacra est fide dignissima.

PRIMO: Quia habet, teste S. Petro Deum Auctorem.

Secundo: Miracula tum Moïsis & Prophetarum, tum & Apostolorum scripturas, arguunt esse fide admodum dignas, cum Deus ad mendaciam astruendum miracula non operetur.

E 3

Ter-

Tertio : Scripturæ sanctitas & antiquitas summam pro eis inspirant venerationem & fidem.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Quædam contradictoria in Scripturis apparent, sed rebus juxta diversum respectum spectatis, cuncta ad veritatis metam absque negotio conciliantur.

Secundo : Etiam in eis aliqua prophætiæ recententur, sed relative ad Deum & finem sanctum obtinent : Sic peccata hominum designantur, sed Auctor Canonicus non silet flagella, ut legentes a peccatis deterreantur.

Tertio : Nec miremini si Apostolus 2. Cor. 10. scribat se & non Dominum loqui, hoc & similia unum tantummodo innunt, omnem Scripturam non esse quoad omnia a Deo loquente, puta cum Auctor nominat & salutat amicos, sed dubio procul sunt a Deo saltem assistente, qui non sinit Auctorem Canonicum falsa pro veris annuntiare.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum Scriptura sacra sit regula infallibilis fidei?

DUO nobis sunt examinanda : Primo quidem an Scriptura sacra sit regula infallibilis fidei ? Secundo vero an se sola sufficiat absque ulteriori explicatione. De primo conveniunt ipsi Protestantes, sed non de secundo ; Lutherus enim præfatione assertionis articulorum a Leone X. Pontifice damnatorum . Brintius in Prolegomenis contra Petrum a Soto tenent Scripturam esse de se clarissimam, & subiacere cujuslibet personæ intelligentiæ. De hoc momento nonnihil jam diximus supra, ubi probavimus ultimam credendorum resolutionem fieri in Ecclesiam : hanc tamen quæstionem fusiori calamo contra Protestantes in speciali explicare juvat. Unde sit contra eos.

SECTIO PRIMA.

Utrum Scriptura sacra sit absolute & in se infallibilis?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur auctoritate, & ratione.

Primo, ex veteri Testamento.

DEUTERONOMII 17. habetur *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, . . . & facies quodcumque dixerint qui præsum loco quem elegerit Dominus. His verbis Moyses vult controversias resolveri lege Dei & Scriptura. Rursus Malach. 2. Labia enim Sacerdotis custodiens scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est. Rursus Pl. 118. Beati qui scrutantur testimonia ejus. Igitur ex veteri Testamento, Scriptura est regula infallibilis fidei, quandoquidem Deus ipse homines ad eam remittit, ut sciant quamnam credenda, quamnam vero faciendi pro vita æterna allequenda.*

Secundo, ex novo Testamento.

LEGITUR Luc. 1. Joannem Baptistam sic locutum fuisse turbis : *Vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini sicut dixit Isaias Propheta. Ad. 17. refertur : Berenices, audito Paulo, sæpius scrutatos fuisse Scripturas. Tum 2. Petri 1. magnus ille Theologus sic loquitur : Habemus firmiorem propheticum Sermonem, cui beneficiis attendentes. Ergo &c.*

Sed inter omnia testimonia duo ab ore Christi prolata insignia sunt. Joan. 2. sic alloquitur Judæos, qui illum habebant ut blasphematorem, eo quod se faceret Deum : Si illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura &c. Antea Joan. 5. eisdem remiserat ad Scripturas ; his verbis : Scrutamini Scripturas, illæ enim testimonium perhibent de me. Quibus sententiis probat Judæis suam divinitatem auctoritate Scripturæ. Igitur Scriptura est regula infallibilis fidei.

Tertio, ex SS. Patribus.

IRENÆUS lib. 2. cap. 7. Sic effatur : " Si ergo & in rebus creatis quædam

„dam quidem eorum adjacent Deo, quædam autem & in nostram venerunt scientiam, quid mali est, si eorum quæ in universis Scripturis spiritalibus reperiuntur, quædam quidem ab solvamus secundum gratiam Dei? „

Origenes lib. 7. contra Cellum, ait: „Añi quoque cordati viri scrutando Scripturam intellectum ejus invenire poterunt. „

S. Chrysostomus hom. 40. in Joan. explicans illam Christi sententiam: *Scrutamini Scripturas*, dicit: „Christus Judæos ad Scripturarum non simplicem & nudam lectionem, sed ad investigationem perquam diligentem relegavit. „ &c.

Hieronymus epist. ad Paulinum multa præclare tradit de auctoritate Scripturæ sacræ sic & *Augustinus* lib. 12. de civit. Dei cap. 9. his verbis: „Scripturæ fidem, quæ mirabilem auctoritatem non immerito habet in orbe terrarum: atque in omnibus gentibus, quas sibi esse credituras, inter cætera quæ dixit, vera divinitate prædixit. „ Quibus oraculis Patres relati cæterique subsequentes Scripturam tanquam fidei regulam infallibilem intuentur. Ergo &c.

Quarto, ratione.

ILLA regula est infallibilis, quæ continet Verbum Dei & illi soli innititur. Atqui Scriptura sacra Verbum Dei continet & illo solo nititur. Ergo &c. Minor patet ex locis Scripturæ jamjam in probatione adductis, probatur tamen novis sententiis & ex Scriptura & ex Patribus emanatis. Enimvero lib. 2. Reg. cap. 23. habetur: *Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam*. Rursum Luc. 1. legitur: *Benedictus Dominus Deus Israel*. . . . *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a sæculo, sunt Prophetarum ejus*. Item 2. Petr. 1. *Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*. Quid plura? *S. Paulus* 2. ad Timoth. 3. cuncta definit, his verbis: *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est &c.* Igitur Scriptura sacra continet Verbum Dei, & consequenter infallibilis est.

Patres laudati eandem confirmant suo calculo minorem. Instat omnium *S. Augustinus* qui Traët. 1. in Joan. sic habet: „*Excelsæ animæ sunt, & colles parvæ animæ sunt: sed ideo montes excipiunt pacem, ut colles possint excipere justitiam*. . . .

tiam. . . . Non autem acciperent minores animæ fidem, nisi majores animæ, quæ montes dicte sunt, ab ipsa sapientia illustrarentur. „ *Videlicet a scripturis*. Tum infra: „*Oculos nostros cum levamus ad Scripturas, quia per homines illustratæ sunt Scripturæ, levamus oculos nostros ad montes, unde veniat auxilium nobis*. „

Ratio etiam suffragatur. Primo quidem, si Scriptura non contineret Verbum Dei, in incertum ageretur spes & salus nostra, quia homines sunt incertæ providentiæ quia nec ipsi possunt profunda Dei & scrutari, & ne quidem capere quæ nobis proponuntur tum ad vitam æternam consequendam, tum ad myseria, quæ tanquam beatitudinis objecta proponuntur, intelligenda. Tum quia etiam Deus ipse Scripturam suam ab humana secerne, demiranti si quidem *Ptolemæo* Rege cur divinorum librorum nulli aut historici, aut Poetæ veteres meminissent, *Demetrius Phalereus*, respondit, ut ex *Aristæo* referunt *Josephus* lib. 12. antiq. Jud. c. 2. & *Eusebius* lib. 8. præparationis Evangelicæ, cap. 1. divinam hanc Scripturam esse, atque a Deo ipso datam; tunc si qui prophetarum hominum eam attingere voluerint, eos a Deo percussos illico resiliisse. Hanc rationem refert *Bellarminus* lib. 1. de Verbo Dei cap. 2. addiditque *Theopompum* quemdam, eo quod aliquid divinorum voluminum græca oratione ornare voluisset, subito mentis quadam agitatione divinitus immissa, vehementer perturbatum ab incepto opere desistere vi quadam interiori compulsus fuisse. Ergo. &c.

Solvuntur objectiones.

OBJECTIONES I. Multa apparent contradictoria in Scripturis sacris. Igitur videtur quod non sit regula infallibilis fidei. Probat antecedens Gen. 1. Dicitur Deum creasse mundum sex dierum spatio; & Ecclesiastici 18. habetur: *Qui vivit in æternum creavit omnia simul*. Ibidem lux dicitur creata primo die: sed hoc videtur falsum, cum enim sit solis proprietas, non potuit creari nisi cum sole, scilicet quarta die. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad primum, distinguo: Deus creavit mundum sex dierum spatio quoad distinctionem, seu distinctivè, concedo: absolute & secundum se, nego. Creavit igitur omnia

simul, opera vero sua distinxit sequentibus diebus. Jam vero cum opus non appareat nobis factum, nisi quando est distinctum, & in quadam specie constitutum, opera distinctionis dicuntur etiam opera creationis: sic patet solutio ad secundam probationem, & ipsius Scripturæ concordantia. Igitur lux creata fuit prima die cum totius mundi globo, quarta vero die apparuit distincta, & a cæteris operibus cum sole separata.

Inhabis: Gen. 4. dicitur de Enos: *Iste cæpit invocare nomen Domini*. Et tamen ibidem Cain & Abel obtulerant sacrificia, adeoque invocaverant Dominum: Igitur non nihil contradictionis in Scriptura latet.

Respondeo distinguendo, cæpit Enoch invocare nomen Domini certis ritibus, & formula quadam determinata, quod nullus antea fecerat, concedo: unde dicitur quod inceptit, & in Hebræo habetur: *Cæptum est tunc invocare nomen Domini*. Inceptit absolute, nego. Immo ipse Adam jam invocaverat Dominum, habetur enim Sap. 10. ipsum iustificatum fuisse, & illum sanctificatum fuisse a sapientia, hoc autem non potuit fieri sine bonis operibus & invocatione Dei. Sic habetur &c.

Urgebis: Ibidem cap. 32. Jacob dicit se vidisse Deum facie ad faciem, & tamen Exod. 33. habetur: *Non enim videbit me homo, & vivet*. Rursus Exodi 20. Deus asserit se visitare iniquitatem Patrum in filios usque ad tertiam generationem. Et tamen Ezech. 18. Scriptum est: *Filius non portabit iniquitatem Patris*. Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Jacob vidit Deum visione intuitiva sed mediata, scilicet mediante Angelo qui iustabatur sub forma viri usque mane cum illo, concedo: visione intuitiva, nego. De ista solum loquitur Moyses, nullus quippe nisi de via extraordinaria potest videre Deum in hac vita oculis intellectualibus.

Ad secundum distinguo: Deus visitat iniquitatem Patrum visitatione temporali, & huiusce vitæ afflictionibus, concedo: visitatione æterna, & privando gloria filios propter iniquitatem Patrum, nego. Hoc duntaxat vult Moyses exponere, unde nulla est contradictio.

Inffites: Lib. 2. Reg. cap. 44. Joachim dicitur filius octodecim annorum cum regnare cæpisset: & Paralipomen. cap. 36. dicitur tunc fuisse solum homo octo annorum. Ergo &c.

Respondeo distinguendo: & in lib. Reg. computantur anni quibus regnavit Joachim cum Patre suo Sedecia, concedo: secus, nego. Igitur erat tunc octo annorum filius quando cum Patre regnare cæpit; at vero cum solus gubernare visus est, scilicet Patre ducto in Babylonem captivo, ut refertur lib. 4. Reg. cap. 27. & 28. tunc habebat decem & octo annos.

Repones: Lib. 3. Reg. 8. refertur in arca fœderis nihil aliud esse præter tabulas testamenti, & tamen Hebr. 9. Paulus asserit arcam præcontinere præter tabulas, & manna & virgam Aaron quæ floruerat. Ergo &c.

Respondent quidam, quod quando Salomon posuit arcam in templo post ejus dedicationem, nihil tunc ea fuerit præter tabulas Legis: sequentibus vero temporibus Sacerdotes posuissent in ea manna & virgam Aaron; Apostolum autem locutum fuisse de arca secundum viciniora tempora contendunt.

Respondeo II. distinguendo, tabulæ erant in arca, virga vero & manna ad latus arcæ, concedo: secus, nego. Duplex distinguitur locus in arca, medium scilicet, & latus, ut habetur Deuter. 10. his verbis: *Tollite librum iustum, & ponite in latere arcæ*. Virga igitur & manna fuerunt ad latus opposita: Apostolus eam sumit quatenus dicit & medium & latus.

Persfices: Inter libros Paralip. & Regum multæ sunt discrepantiæ: Sed hoc est inconveniens, quia debemus credere omnes libros Canonicos de fide, & ea omnia quæ in eis sunt: si autem aliqua essent falsa, quamvis leviora, non posset esse objecta fidei, & sic tota fluctuaret fides: Porro lib. 2. Paralip. vers. 2. Ochozias dicitur fuisse homo 42. annorum cum regnare cæpit, libro vero 4. Reg. cap. 8. vers. 26. dicitur tantum 22. annorum. Variæ etiam referuntur in libris Paralipomenon, aliter quam in Genesi reperiuntur.

Respondet S. Hieronymus epist. 132. ad ista & similia, his verbis: "Lege omnes veteris & novi Testamenti libros, & tantam annorum reperies dissonantiam, & numerorum inter Judam & Israel, hoc est inter utrumque regnum confusum, ut hujusmodi hærrere quæstionibus, non tam studiosi quam otiosi opus esse videatur." Ex quibus patet variationem contingere & ex notis Arithmeticis, & ex

& ex numero tam annorum quam regnorum, tum & ex diversis versionibus quæ propter diversas captivitates apparuerunt: item & ex omisissis per ignorantiam aut negligentiam Librariorum; sufficit autem ut libri enarrent res & facta vera: & hoc de fide determinavit Concilium Tridentinum. Quomodo vero variationes istæ leves & materiales explicantur, reliquit Ecclesia studium hoc interpretibus. Quando vero adamussim omnia ponderantur, asulget modum computandi, & per Olympiades, vel alium in re convenire, & sic discrepantiæ sunt solum materiales & non formales; omnes enim sancti Doctores unanimiter dicunt Scripturas non fuisse in substantia deformatas, ut dicitur infra, alias Christus non remisisset Judæos ad eas pro sua probanda & confirmanda divinitate.

Respondeo III. distinguendo: Sunt discrepantiæ materiales, concedo: formales, nego. Ad auctoritatem laudatam, distinguo: & liber Paralipomenon omisissam addidit, est enim liber rerum omisissarum, concedo: secus, nego. Unde non mirum si dicat Ochoziam fuisse annorum 42. hominem cum regnare cepit: quia forsitan vel regnavit simul cum Patre, vel etiam quia consilio gubernavit Republicam Judæorum, in quo quidem sensu filius Regis qui est Patris consiliarius potest dici regnare cum eo. Sic S. Joannes refert in Evangelio multa omisissa ab aliis Evangelistis, ut fluxum sanguinis & aquæ e latere Christi; similiter & sermonem quem Christus habuit coram discipulis ante sui Sacramenti institutionem. Cæterum liber Paralipomenon refert Joachim fuisse designatum Regem a Patre quando octavum attigit annum; liber vero Regum memorat dumtaxat tempus quo solus regnare cepit.

Oppones secundo: Multa absurda in veteri Testamento animadvertuntur. Primo quidem, serpentem locutum fuisse mulieri: Secundo Samsonem & Davidem urfos & leones in frustra conscidisse: Tertio, illum mandibularia asini centum Philisthæos occidisse: Quarto, vulpium accensis ad caudam facibus ex palea segetes Philistinorum consumpsisse: Quinto, Ezechielem suum comedissem volumen: Sexto uxorum multitudinem: Septimo; Oseam iussu Dei ingressum fuisse ad mulierem fornicariam. Ergo &c.

Respondeo negando: aliqua in Scripturis acris irrepsisse absurda.

Ad primum, dico serpentem tunc tempestis non fuisse tam deformem, tam malignum & venenosum qualis nunc est; Cæterum si asinus Barlaamum allocutus sit, quid mirum si dæmon usus sit serpente ut alloqueretur mulierem, cum ad vocem efformandam sufficiat motus localis & extrinsecus, sicut in Echo repente videre est. Nonne dæmon loquitur etiam per linguam energumenorum: Igitur non est inconveniens in casu proposito serpentem motu dæmonis efformasse voces quibus primæ mulieris fidem & obedientiam Creatori debuit tentaverit.

Ad secundum: Deus potest fortitudinem annectere ubi vult, cum omnia obediunt ei: sic fortitudo Samson in crinibus; leonis in cauda; serpentis in replicatis orbibus, aliquid corpus ambientibus, ursi in amplexibus, ordinante Deo, sic est.

Ad tertium: Patet solutio; non enim fortitudo præcise mensuratur ex instrumento, sed ex virtute brachii & nervorum.

Ad quartum: Vulpibus abundat Palestina, sicut Libia abundat leonibus: Igitur volente & dirigente Deo ad humiliandos homines tot portenta patrare potuit Samson; maxime cum foret Christi figura qui præ efficacia gratiæ qua mundum & inferos devicit prostravitque, Leo de tribus Juda nominatur.

Ad quintum: Mysteria non sunt ratione mensuranda, Deus autem voluit ad figuram iracundiæ suæ futuræ, ut Ezechiel concederet volumen continens multiplex vix, & maledictiones: hinc ex esu libri amaricatus est ipsius venter, ut populus intelligeret maledictionem esse extrinsecam & ex omni parte, animæ scilicet & corporis.

Ad Oseam distinguo: ingressus est ad fornicariam per Matrimonium, concedo: secus, nego. Et hoc ut intelligerent populi fornicatam fuisse terram, propter quod lustrus & dolor super eam, quia ut ipse, ait: *Sanguis tetigit sanguinem*. Cæterum S. Benedictus & alii Patres ad lectionem novi Testamenti potius quam veteris, ne juvenes legendo historias eis abutantur, adhortari solent.

Obijcies III. Contra novi Testamenti genuinitatem, Matth. 2. in Genealogia Christi tres generationes numerantur, idest 42. Sed si iusto calculo computentur, inveniuntur solum quadraginta, & una persona: quod quidem a veracitate de-

flēdens, non spirat gemitatem ad librum sacrum prærequilitam.

Respondeo distinguendo : sunt 42. generationes, quia quædam repetuntur propter historię conjunctionem, concedo ; secus, nego. Generatio autem Salomonis a Davide repetitur, videlicet in fine primæ tessara-decadis, & initio duæ commemorantur. Item generatio Jechoniæ, tum & Josiæ iterata vice scribuntur, scilicet in fine duas & initio tres, propter quod numerantur quadraginta duæ : sed revera solum sunt quadraginta, seu quadraginta & una persona.

Inflabis. Ibidem Matth. cap. 2. locus Micheæ cap. 5. in sensum Prophetæ contrarium refertur ; namque in Propheta, sic legitur : *Es tu Bethleem Ephrata parvulus es in uribus Juda.* In Matthæo vero. *Et tu Bethleem terra Juda nequaquam minima es in principibus Juda.* Sed hæc diversa sunt. Ergo &c.

Respondeo distinguendo. Sunt diversa materialiter, concedo : formaliter, & quoad sensum, nego. Porro qui citat auctorem, attendit solum ad ejus sensum : locus autem Micheæ sumitur interrogative, & non pure enunciative, quali diceret, numquid minima es Bethleem, unde facit eundem sensum ac Matthæus, qui dicit : *Nequaquam minima es.*

Inflabis. Ibidem cap. 27. Matth. laudat locum Jeremiæ istis verbis : *Et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati, quem appetiaverunt a filiis Israel, & dederunt eos in agrum figuli sicut constitui mibi Dominus.* Sed ille locus est Zachariæ, minime vero Jeremiæ. Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem. Textus est Zachariæ post Jeremiam a quo ille sumpsit, concedo ; secus, nego. Equidem non invenitur in Jeremia, sed Evangelista ex traditione habuit quod esset de quibusdam Jeremiæ operibus quæ naufragia passa sunt, quem tamen locum & alia non ab familia servavit traditio. Et vero constat ex lib. 2. Mach. cap. 12. quosdam libros Jeremiæ periisse ; quidam tamen traditione circumferebantur tempore Evangelistarum ; ita suffragatur Hieronymus affirmans Judæum quemdam illi ostendisse librum Jeremiæ qui non est in Canone.

Contra Idem Matthæus illam sententiam, *Percutiam Pastorem & dispergentur oves Gregis*, Christo applicat velut a Zacharia prænuntiata : Sed Zacharias hoc dicit de Pseudo-Propheta sceleratissimo ; unde

in ipso non habetur : *Percutiam, sed percutie.* Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem. Et locus intelligitur in sensu obvio de Pseudo-Propheta, concedo : mystice & figurative, nego. Intelligitur enim de Christo quem Judæi ut sceleratorem habuerunt : & ut volunt quidam, illa sententia intelligitur in genere tam de bono quam de malo Pastore, quo percussio, dispergentur oves, quæcumque sint, & sic redditur sensus legitimus.

Replicabis. Joan. 20. Maria Magdalena, dicitur venisse ad monumentum cum adhuc tenebræ essent super terram : Marci vero 16. refertur venisse orto jam sole. Ergo &c.

Respondeo : Quosdam velle Mariam sæpius venisse ad monumentum, quandoquidem amor non sinit in una aut altera sponsi inquisitione ; & hoc videntur innuere Evangelistæ. Quidam volunt profectam fuisse e domo sua cum adhuc tenebræ essent, & pervenisse ad monumentum orto jam sole : nam vesper Sabbati, qui successit prima Sabbati, est aurora, seu illa extrema pars noctis terminatur ad auroram. Nec mirum ; castellum Magdalene distabat una circiter leuca ab Jerusalem.

Urgebis A. S. Stephanus aliter refert historiam Patriarcharum quam refertur in Genesi ; eo quippe loci dicitur Jacob ingressum esse in Ægyptum cum 77. animabus suæ familiæ, & tamen Gen. 46. tantum 65. numerantur. Ergo &c.

Respondeo distinguendo. Et S. Stephanus loquitur tam de his qui ingressi sunt in Ægyptum, quam de aliis qui se adjunxerunt, de quibus non fit mentio in Genesi, concedo : de prioribus tantum, nego. Scriptura enim dicit Joseph omnem cognationem suam accessivisse, adeoque & nepotes, & filios Jacob accessit fuisse, & hoc numero 65. addendo vero Jacob & novem uxores completur numerus 77. in Gen. autem recensetur tantum 65. qui cum Jacob ingressi sunt in Ægyptum, numerando Joseph & duos ejus filios, Ephraim scilicet & Manasses.

Dices : Quomodo fieri potest ut essent solum novem uxores in familia Jacob, cum haberet filios ætate satis proventus, ut essent uxorati ; præterea Phares filius Juda jam erat Matrimonio junctus sicut & Belia filius Azer.

Respondeo : Pterosque Jacob filios tunc fuisse viduos : de Juda certum est, hic enim a nativitate filiorum suorum Phares & Zarah, uxorem suam Thamar amiserat.

Inflabis . Añ. cap. 7. S. Stephanus dicit Patriarchas sepultos fuisse in Sichem in agro quem emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor, in qua quidem narratione tria videntur falsa. Primo, agrum illum fuisse emptum ab Abraham, Gen. enim 33. dicitur emptus a Jacob. Secundo, fuisse emptum ab Hemor, emptus enim est ab Ephrem filio Sichem. Tertio, emptum fuisse pretio argenti, in Gen. vero dicitur emptus centum agniculis. Ergo &c.

Respondeo I. Israelitas egrediendo de Ægypto non solum alportasse ossa Joseph, sed & Patriarcharum sepulta in Ebron, & in Sichem posuisse, ita Hieronymus in Epitaphio sanctæ Paulæ, & in libro de optimo genere interpretandi, ubi ait suo tempore adhuc videri in Sichem sepulchra Patriarcharum jam.

Respondeo II. In forma Patriarchæ sepulti sunt in Sichem ex sancto Stephano, & intelligit post egressum Israelitarum de Ægypto, concedo : de tempore egressum antecedente, nego.

Ad primam probationem, distinguo : ager fuit emptus ab Abraham simul & Jacob secundum diversas partes, concedo : secus, nego. Erat autem agri latitudo magna, Abraham emerat unam partem argenti, Jacob vero alteram agniculis : & de facto dicitur solum emisse partem agri, primam vero partem habuit jure hæreditario propter Abraham, avum suum.

Ad secundam probationem, hæc est responsio : Hemor dicitur pater Sichem, licet juxta Genesim fuerit pater Hemor, quia eadem nomina inter filios & avos repeti consueverant, ideoque Hemor ille qui dicitur in actis pater Sichem, habuit patrem qui Sichem vocabatur voluitque ut filius suus eodem nomine quo pater nuncuparetur. Quod adhuc est in more positum : unde, distinguo ; ager emptus fuit ab Hemor qui fuit alius ab altero, concedo : ab eodem Hemor, nego. Ad tertiam probationem, solutio data est.

Oppones IV. Rom. 3. dicit Apostolus nos justificari per fidem sine operibus, Jacobi vero cap. 1. nos justificari per opera, Sed hæc contraria apparent. Ergo &c.

Respondeo distinguendo. Ex Paulus loqui-

tur de operibus Legis Mosaicæ quæ erant extinctæ, & in qua fides non erat ponenda ad exclusionem Christi concedo : unde Galat. cap. 5. dicit : *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit*. De operibus per fidem in Christum nego. De istis autem loquitur S. Jacobus.

Inflabis : Scriptores Canonici multa posuerunt ex innata industria, tum in Historiis multa narratur prælia & propheta : Igitur videtur quod Scripturæ non sint a Deo.

Respondeo distinguendo. Multa posuerunt S. Spiritu dirigente & assistente ut veritatem dicerent, concedo : sine assistentia Spiritus sancti, nego. Narratio autem præliorum inservit ad ostensionem mirabilium Dei in victoriis, & ad ostensionem vel misericordiæ, vel justitiæ : ex quo sequitur Scripturas esse a Deo vel revelante, vel saltem assistente : non desunt tamen qui propugnent eas esse quoad utrumque modum a Spiritu sancto.

Urgebis. Scriptura sacra est obscura, variosque habet sensus, & sæpe non est intelligenda ad litteram, quæ teste Paulo, nonnunquam occidit : Igitur non est regula fidei infallibilis.

Respondeo distinguendo consequens. Non est regula viva, concedo : mortua, nego. Præter regulas mortuas habemus vivas ad illas explicandas, Ecclesiam scilicet, Concilia & Patres, nec dicimus sufficere mortuas, nam ipse Petrus epist. 2. cap. ult. asserit B. Pauli epistolas quandoque esse intellectu difficiles : Sed quid mirum, si Scripturæ sint obscuræ, cum altissima contineant mysteria, & moralem quam homo carnalis totis abhorret viribus? Sic patet quomodo iniquitas hæreticorum Protestantium mentiatur sibi, quum dicunt, quemlibet etiam plebejum posse facile intelligere Scripturam sacram & illam interpretari.

Ad id vero quod dicitur 1. Cor. 3. Littera occidit, distinguo, & Apostolus loquitur de lege veteri, quæ neque ad perfectionem docebat ; neque post Christum utilis erat, concedo : nam ibidem subdit : *Si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus suis in gloria, ita ut non possent intendere in faciem Moysi &c.* Et vult scripturam secundum se occidere & ad salutem nihil proficere, nego. Enimvero Apostolus vult solum Moylen dedisse legem gratia vacuum, sed gratiam per Christum dandam significasse &c.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Sacra Scriptura sunt fide dignissima.

PRIMO : Apostolus Heb. 1. multis Scripturarum oraculis probat Christi divinitatem : vel ipse Christus Joan. 5. & 10. remittit Judæos adversus le obstrepentes ; eo quod se faceret Deum, ad scripturas ; eisdem utitur Luc. 23. ut probet discipulis Emmaus incredulis necesse fuisse Christum pati & sic intrare in gloriam.

Secundo : Concinit Concilium Tridentinum quod decreto speciali eas declarat fidei regulas. Subscribunt Irenæus lib. 2. cap. 47. Chrysostomus Homil. 49. in Joan.

Tertio : Ratio suffragatur I. Continent Verbum Dei . II. Traditione Apostolica firmantur. III. Usus & possessio Ecclesiæ de hoc momento invaluit. Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO : Scripturæ quandoque falsa spirare videntur, sed attendenti nihil præter veritatem annuntiant, sic Genes. 1. mundus sex dierum spatio dicitur factus, Eccli. vero 18. totus simul creatus : Sed sensus est, Deum distinxisse opera intra sex dierum spatio quæ tamen in globo cuncta simul produxerat.

Secundo : Manna & Moysis virga a Prophetis in arca appolita sunt, unde non mirum si Moyses in libris Legalibus hæc omiserit.

Tertio : Mulieres portantes aromata ut iterata vice ungerent Christum dicuntur ab uno Evangelista venisse ad monumentum, cum adhuc tenebræ essent super tetram, ab altero vero venisse, orto jam sole, prior loquitur de momento quo ex castello Magdalene exierant, ut properarent ad sepulchrum : posterior vero de tempore quo huc appulsæ quæsierunt Dominum. Nec mirum, distabat castellum una circiter leuea ab Jerusalem, hinc iter sic longius percurrendum erat, ut sol illic lucente sub finem diei aurora apparere cæperit. Et sic de cæteris objectionibus.

SECTIO SECUNDA.

Utrum Scriptura sacra sit ita aperta, ut sine explicatione sufficiat, ad controversias fidei dirimendas.

NOTANDUM est sensum Scripturæ sacre esse duplicem : unum scilicet naturalem, alterum vero Spirituale seu mysticum. Primus est prima significatio qua verba significant rerum naturas : Secundus vero est eadem prima significatio, qua verba præter rerum naturas quas explicant, alium adhuc denotant sensum ; & sic sensus spiritualis fundatur super litteralem : allegoricus vero dividitur in moralem, allegoricum, & anagogicum. Primus significat Christum ut Doctorem, vel aliquid quod mores instituat : Secundus est figurativus & designat aliquem cujus est imago : Tertius, significat res futuras, v. g. gloriam quæ nobis promittitur. Id omne brevi exemplo explicatur. Ly Jerusalem, v. g. significat litteraliter urbem Palæstinæ ; moraliter, significat animam nostram de diabolo triumphantem : allegorice, Ecclesiam ; anagogice tandem, significat Paradisum. Jam sit

CONCLUSIO.

Scriptura sacra non est ita aperta, ut sine explicatione sufficiat ad controversias fidei dirimendas, & terminandas.

ISTA Propositio est contra Protestantes qui sic cæcutiunt ut credant quemlibet proprio nutu, & intellectu posse sacrarum Scripturarum sensum invenire.

Probatur auctoritate.

Primo, ex veteri Testamento.

DEUTERON. 17. hæc habentur : Si difficile atque ambiguum apud te judicium esse perpexeris, inter causam & causam . . . ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotem Levitici generis : & ad judicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem ; Igitur in Scriptura est aliquid ambiguum, cujus explicationem fideles petere debent a doctores Ecclesiæ : Enimvero in illo Deuteronomii loco agitur de lege Dei, ut continet & mysteria & præ-

& præcepta quæ spectant tum Dei cultum, tum etiam hominum mores. Hanc Scripturæ obscuritatem & intelligendi difficultatem agnoscit ipse Propheta Regius, qui licet in lingua Hebræa & lege peritissimus, divinum tamen invocavit lumen, ut Scripturæ sensum intelligere queat. Sic enim loquitur Psal. 118. *Da mihi intellectum & scrutabor legem tuam.* Et iterum: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Quæ quidem verba ponderans S. Hieronymus epist. ad Paulinum de institutione Monachi, ait: "Si tantus Propheta tenebras ignorantia præfiteretur, quæ nos putas parvulos & pæne lætentes inscientiæ nocte circumdari?"

Secundo, ex novo Testamento.

LEGITUR 2. Petri ult. Apostolus aperte dicit multa in Epistolis D. Pauli difficulta reperiri quæ indocti & instabiles in pravos detrahunt sensus; sic loquitur: *Charissimi... fatagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace... sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus Epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quedam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles depravantes, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Sed celebris est locus Actuum, cap. 8. in quo refertur Eunuchum Reginæ Candacis Æthiopum quamvis in scripturis versatissimum, eas enim diligenter ex pietatis affectu legebat, nec eas tamen intellegebat, hinc Philippus ejus currui adjunctus cum sic alloquitur: *Putas ne intelligis quæ legis?* Qui ait: *Et quomodo possum, si aliquis non ostenderit mihi?* Igitur Scriptura non ita aperta est, ut sine interpretationis ope intelligatur: hujus veritatis testem habemus ipsum Christum, qui Luc. ultimo discipulis Emmaus interpretabatur Scripturas. Igitur opus est interpretatione ad intelligendam canonicam scripturam.

Tertio, ex Patribus utriusque Ecclesiæ.

Ex Græcis.

IRENÆUS lib. 2. cap. 47. sic loquitur: "Si ergo & in rebus creatis, quædam quidem eorum adjacent Deo, quædam autem & in nostram venerunt

scientiam, quid mali est, si & eorum quæ in Scripturis requiruntur, universis scripturis spiritualibus existentibus, quædam quidem absolvamus secundum gratiam Dei, quædam autem commendamus Deo & non solum in hoc sæculo, sed in futuro, ut semper quidem Deus doceat, homo semper discat quæ sunt a Deo?" Sed si foret ita aperta scripturæ sensus, homo non semper discere indigeret: Igitur ex Irenæo, scriptura interpretatione opus habet.

Origenes secundus venit testis, nam lib. 7. contra Celsum sic ait: "Alii quoque cordati viri scrutando scripturam, intellectum ejus invenire potuerunt: licet revera sit multis in locis obscura." S. Chrysostomus suo confirmat calculo nostram sententiam multis in locis, præcipue vero homil. 40. in Joann. his verbis quæ profert explicando illud Christi oraculum *scrutamini scripturas*: "Non dixit, inquit, legite scripturas: Sed scrutamini, ni... non enim rem in superficie, & in promptu positam effodimus: Sed quæ tanquam thesaurus profunde reconditur. Qui enim hujusmodi querit, nisi summam adhibeat diligentiam & laborem, nunquam quaesita inveniet." Mitto alios ut Basilium, & Gregorium Nazianz. qui teste Rufino lib. hist. Eccl. cap. 9. multum insudarunt, tum in evolvendis Scripturis sacris, tum in quaerendis sensibus.

Ex Latinis.

S. AMBROSIIUS agmen ducit, epist. 44. ad Constantinum sic loquitur: "Magis est Scriptura divina, habens in se sensus profundos, altitudinem prophetiarum ænigmatum." Sed scriptura habens sensus profundos & altissimos, immo & ænigmaticos non ita est aperta, ut interpretatione non indigeat: Ergo &c.

Sequitur Hieronymus qui epist. ad Paulinum de studio Scripturæ sacre nostram confirmat sententiam, præcipue vero præfat. Commentariorum in epistolam ad Ephes. "Numquam, inquit, ab adolescentia, aut legere, aut doctos viros, quæ nesciebam, interrogare cessavi, aut meipsum habui Magistrum: Denique nuper ob hanc vel maxime causam, Alexandriam perrexi, ut viderem Didymum, & ab eo in scripturis omnibus quæ habebant dubia, sciscitarer." Idem in

in epist. ad Galatiam, q. 8. sic habet : „Omnis epistola ad Rom. nimis obscuri-
tatibus involuta est. „

S. *Augustinus* veterum placita multis in locis confirmat. lib. 2. doctrinae Christianae, cap. 6. de Scriptura sacra sic loquitur : „Multi & multiplicibus difficultatibus & ambiguitatibus decipiuntur, qui temere legunt aliud pro alio sentientes. „ Tum lib. 12. confess. cap. 14. „Mira profunditas eloquiorum tuorum, quorum ecce superficies blandiens parvulis! „ Mira profunditas; horror est intendere in eam : horror honoris & tremor amoris. „ Denique epist. 3. sic effatur : „Tanta est Christianorum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepantem senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. „ Rursus epist. 119. cap. 21. totum definit, his verbis : „ In ipsis sanctis Scripturis, multo plura nescio quam scio. „ Qua fronte igitur dicent Lutherani Scripturas esse apertissimas, cum ipsismet Augustini mentem, eo fatente, aliquando fugiant ?

Denique Gregor. homil. 6. in Ezechielem totum negotium concludit hac sententia ; „ Magnae, inquit, utilitatis est ipsa obscuritas eloquiorum Dei, quia exercet sensum, ut fatigatione dilatetur, & exercitatus capiat, quod capere non potest otiosus. „

Quarto, rationibus Theologicis.

PRIMA sic exponitur : Illa Scriptura est obscura quae habet in multis locis sensus obvios sibi contrarios : Atqui talis est Scriptura sacra : Et probatur. Exodi 20. habetur : Ego . . . Deus . . . Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios. Ezechielis vero 18. Filius non portabit iniquitatem patris. Igitur interpretatio necessaria est ad concordandam scripturam dicendo loqui in illo loco de poena temporali, cui filii subiecti sunt propter Patris scelera, eo quod sit eorum caput : in secundo vero de poena aeterna quam nemo incurrit nisi propria culpa, juxta illud Apost. ad Gal. 6. Unusquisque enim onus suum portabit.

Secunda : Scriptura multas habet sententias altissimas, immo ambiguas, & etiam parabolicas : Atqui ejusmodi sententiae, ut plurimum non sumuntur in

sensu obvio, juxta illud Christi Matth. 22. ad Judaeos, qui illum putabant purum hominem & Davidis filium, quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum dicens : Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis ? Ipse etiam Christus non semel explicavit parabolas discipulis suis, sicut parabolam feminis in terram projecti, quam de verbo Dei & praedicatione explanavit.

Tertia Collimat cum ceteris : Multa sunt in Scriptura oracula, quae imperfecta continentur oratione, quaeque sine interpretatione non intelliguntur ; tale est istud Rom. 5. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors ; & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt &c. In tota periodo deest verbum principale quod suppleri debet. Item sunt orationes praeposterae, ut Gen. 10. Isti sunt filii Sem secundum cognitiones & linguas, & regiones in gentibus suis. Et vero sequitur immediate initio capituli undecimi : Erat autem in terra labii unius, & sermonum eorundem.

Denique variae sunt in lingua hebraea phrasae propriae, quae prae se ferunt non modicum dubium, ut istae : Psal. 118. Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis. Quasi vero aliquis ultra mensuram posset Dei adimplere mandata. Rursus & ista Psal. mi 118. Anima mea in manibus meis semper. In eadem Scriptura multi sunt tropi, multae allegoriae ; & hyperbata quae omnia ad litteram explicari non debent. Ergo &c.

Quinto, ex contradictione ipsorum Protestantium.

LUTHERUS, qui in praefat. assertio- nis suorum articulorum dixerat Scripturam esse per se clarissimam, contrarium dicit in praefatione in Psalmos : Nullum, inquit, ab ullo id me praesumi, quod nullus adhuc praestare potuit sanctissimorum & doctissimorum, idest, Psalterium in omnibus suo legitimo sensu intelligere & docere, sat est, aliquos & eosdem ex parte intellexisse. Multa sibi reservavit spiritus, quod nos semper discipulos habeat. Et infra sic habet : Scio esse impudentissimam temeritatis, cum qui audeat profiteri, unum Scripturae librum a se in omnibus partibus intellectum.

Oziander in confutatione scripti, quod adversus eum Philippus ediderat, testatur viginti sententias diversissimas de justifi- catio-

catione secundum Scripturas versari secundum Concessionistas.

Erantius contra Petrum a Soto dicit: impiis & incredulis tantum Scripturam esse obscuram: & in sua confessione VVirttembergica, capite de sacra Scriptura, sic loquitur: *Non est obscurum, quod domum interpretandæ scripturæ non sit humane prudentiæ, sed sancti Spiritus; Spiritus autem sanctus est liberrimus, nec est ad certum genus hominum obligatus, sed distribuit dona hominibus pro suo ipsius beneplacito*: Sed ex hoc principio sequitur scripturam non esse de se apertissimam, ita ut interpretatione non opus sit, alias non requireretur Spiritus sancti donum speciale. Ergo &c.

Solvuntur objectiones Protestantium.

OBJICIUNT I. Varia Scripturæ loca quibus suam conantur asserere sententiam. Primo quidem, illud Deuter. 30. *Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est*. Secundo, illud Psalmistæ 18. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*. Terrio, illud 2. Petri 1. *Habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui beneficiis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco*. Quarto, illud 2. Cor. 4. *Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis, qui percipiunt, est opertum; in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii*. Ex primo loco mandatum est intellectu facile: ex secundo lex Domini se ipsa est lux illuminans: ex tertio scriptura est lucerna lucens in caliginoso loco: & ex quarto solum operta est impiis: Igitur scriptura est de se aperta, nec ulteriori indiget interpretatione, ut mente concipiatur.

Respondeo, hæc omnia probare quidem scripturam & illuminare oculos mentis, & adjuvante gratia facile intelligi: unde distinguo: Scriptura non indiget ulteriori interpretatione, ut sensus ejus comprehendatur, si addit gratia adjuvans & illuminans, concedo: lecus, nego.

Ad 1. locum distinguo, & loquitur Scriptura de præceptis Decalogi, quæ ut plurimum naturalia sunt, & intellectu facilia, concedo: de præceptis supernaturalibus, subdistinguo: non superant caput humanum gratia divina adjutum, concedo: in se relictum, nego. Immo non sine miracolo infinitum repetendo, etiam concessa lectoribus omnibus gratia,

Scripturæ citra obscuritatem paterent, cum nemo certe sciat an spiritu Dei illuminetur, & agatur, quandoquidem satan non semel se in angelum lucis transformat; hinc semper requiritur propositio & explicatio credendorum ab Ecclesia facta, quippe quæ sola sit infallibilis.

Ad 2. distinguo, lex Domini illuminat, idest, aperit mentis oculos ut unusquisque sciat quam sit voluntas Dei, concedo: Est de se lucida, subdistinguo: quantum ad aliquid concedo: quantum ad omnia, nego. Lex Domini duplici modo considerari potest: Primo quidem quantum ad illuminationis effectum, deinde quantum ad se. Primo modo spectata dicitur lucida, juxta illud Psalmi 118. *Lucerna pedibus meis Verbum tuum*: Secundo vero modo considerata est utique lucida quoad se, sed non semper quoad nos; ut plurimum enim exhibet nobis mysteria quæ mentis aciem penitus fugiunt, unde sine propositione & explanatione ab Ecclesia facta, non percipitur clare ejus sensus.

Ad 3. utique distinguo, & loquitur S. Petrus de lege Evangelica quam gratia comitatur, concedo: Et vult scripturam de se esse apertissimam quoad sensus, nego. Eo loci ponit Apostolus discrimen inter veterem & novam legem, in eo quod ista clarius sit, & ipsis Prophetis firmior; quia exhibet Christum promissum & veritatem præsentem, immo & gratiam quæ facta est per eundem Christum Dominum; merito igitur dicit fidem in Christum, sermone prophetico firmiorem esse: quia exhibet veritatem figuris prophetarum longo tempore ante prædictam, jam adimpletam.

Ad 4. distinguo similiter, & vult sanctus Paulus Evangelium magis esse impiis opertum quam iustis, concedo: Illi enim nedom voces Prophetarum & Evangelii audiant, verum etiam Spiritus sancti gratiam illuminantem procul faciunt: unde in eis adimpletur terribile illud 6. Vaticinium: *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggravæ; & oculis ejus claudet: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intellegat, & convertatur, & sanem eum*. Et vult scripturam esse per se notam quoad nos, nego.

Instant: Hoc est inter vetus & novum Testamentum discrimen, quod omnia in illo figurative contingerent, ad-

eoque obscure, secus vero in isto: Ergo &c.

Respondeo distinguendo, omnia obscure continebant in veteri Testamento, tam quoad se, quam quoad nos, concedo: quoad nos solum, nego. In veteri igitur Testamento mysteria, maxime Incarnationis, solum in figuris, ut plurimum revelabantur, & semper ut futura, in novo vero in se & tanquam præsentia exhibentur, unde figurarum obscuritas evacuata est in posteriori, sed omnino quoad nos: Quis enim intelligere potest nisi adjuvus a gratia & ab Ecclesia, Verbum incarnatum esse, Deum immensum pannis involutum & in carne infantis conclusum, & ut verbis divi Bernardi utar, verbum infinitum abbreviatum?

Insistunt: Patres primorum sæculorum sine Ecclesiæ interpretatione intelligebant scripturas: Igitur & nunc sine commentariis intelligi possunt, quandoquidem ab actu ad posse valet consequentia.

Respondeo distinguendo, Patres primorum sæculorum intelligebant scripturas absque interpretatione scripta, concedo: absque interpretatione divinæ vocis oraculo data, nego. Habebant ipsos Apostolos, vel eorum discipulos interpretes, & legitur non semel in actibus ipsum Paulum explicasse scripturas in orationibus quas habebat apud Judæos de Christi divinitate: fuisse doctores in Ecclesia, inter quos numerantur Barnabas & alii per multi, qui interpretabantur Scripturas satis constat: Immo in veteri lege erant Gymnasia ad hunc finem instituta, qui legis sensum secundum Prophetarum traditionem aperirent. De ejusmodi doctores multus est sermo Act. 7. Habetur enim multos & Alexandrinos, & Cyrenenses disputasse cum Stephano. Cæterum res claret ex Concilio Apostolorum, qui adunati explicaverunt scripturas in Gentilium gratiam ne cæremoniis legalibus subicerentur. Adde Papiam apud Eusebium lib. 3. cap. ult. & Clementem Alex. lib. 1. Stromatum numerare Apostolorum discipulos Præceptores suos, & in iis præcipue Parthenum; postea Justinus & Irenæus cœperunt commentaria in divinas Scripturas dare, & alii post eos. Sic refert S. Hieronymus lib. de viris illustribus.

Urgent: S. Chrysostomus homil. 3. de Lazaro, primo quidem ostendit Philosophos fuisse obscure locutos, minime vero

Apostolos & Prophetas: Apostoli vero & Prophetæ omnia contra fecerunt, manifesta claque quæ prodiderunt, exposuerunt nobis veluti communes orbis Doctores, ut per se quisque dicere possit ea, quæ dicuntur, & sola lectione, unde homil. 3. in 2. ad Thessal. ait: "Quam obrem opus est concionatore? Omnia clara sunt & plana ex Scripturis divinis, sed quia delicatuli esis Auditores, delectationem audiendo venantes, propterea concionatores queritis." Ergo &c.

Respondeo distinguendo, & Chrysostomus loquitur de novo Testamento comparative ad vetus, concedo: & loquitur de novo Testamento, subdistinguo, quoad aliquid, concedo: quoad omnia, nego. Chrysostomus auditorum torporem excitare contendit ad legendum scripturas, dicendo, nunc omnia nova esse & clara, & absque figuris concinnata; immo & plura in scripturis contineri quæ intellectu facilia sunt, quales sunt historiæ, qualia præcepta naturalia, & miracula ab Apostolis patrata, quæ omnia non modicum juvant, tum ad consolationem animæ, tum ad ejus sanctitatem. S. Doctor est sui ipsius interpres, nam in eadem homil. sic loquitur: "Quid igitur, inquiunt, si non intelligamus ea quæ continentur in libris? Maxime quidem, etiamsi non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascuntur sanctimonia." Tum testatur se loqui tantum de historiis & limitibus punctis, cum dicit scripturas esse de se apertas; sic enim ibidem satur: "Sume librum in manu, lege historiam omnem, & quæ nota sunt, parumque manifesta, frequenter percurrere. Quod si non poteris assidue lectionis invenire quod dicitur, accede ad sapientiorum rem, vade ad Doctorem." Et sic patet solutio ad 2. Ita seipsum explicat hom. 3. in 2. ad Thessalon. nam post verba in objectionem prolata, ait: "Quæ est ista obscuritas? Dic, quæso, non historiæ sunt? Nosti quæ clara sunt. Quid de obscuris rogas?"

Reponunt: S. Augustinus lib. 2. doctrinæ Christianæ, cap. 6. sic loquitur: "Magnifice & salubriter Spiritus sanctus ita scripturas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem saltigia detergeret. Nihil enim fere de illis obscuritatibus eruitur, quod

„ quod non planissime dictum alibi rep-
 „ riatur. „ Ergo &c.

Respondeo distinguendo, quædam loca explicantur per alia quantum ad aliqd, concedo : quantum ad omnia, nego. Ul- tro fatemur cum Augustino quædam scrip- turæ loca esse clara comparative ad alia, & ad istorum explicationem concurrere, sed negamus ita esse aperta, ut sine in- terpretatione, vel propositione Ecclesiæ intelligi possint. Et vero quid videtur clarius ista sententia? *Hoc est enim corpus meum quod pro vobis tradetur*, & tamen quot diverſi ab hæreticis sensus circum- feruntur! alii enim omnino secundum sen- sum figuratum, alii vero per impanatio- nem explicant : soli Catholici ab Ecclesia edoſti tenent intelligi secundum sensum realem omnimode : & sic patet Augusti- ni mens : quod autem non intelligat scrip- turam de se esse apertam, liquet ex lo- cis a sancto Doctore in probationibus ad- ductis :

Inſiſtunt : Minus notum explicatur per id quod est notius : Atqui interpretes suas de scriptura explicant sententias per scrip- turam. Igitur scriptura est de se ap- erta, quinimmo notior ipsis Doctorum sen- tentiis.

Respondeo distinguendo, minus notum explicatur per id quod est notius secun- dum id quod est notius, concedo : secun- dum id quod est minus notum, nego. Et sic distincta minore, nego consequen- tiam : scripturæ notiores sunt quantum ad sententiarum existentiam ipsis Patrum interpretationibus, certius enim est scrip- turam esse veram & existere quam Pa- trum sententias, secus vero quoad intel- ligentiam : ad hoc enim loquuntur Patres, ut genuinos scripturæ sensus indigint. Cæterum hoc unum probat, Scripturam sacram quoad se omni explicatione verio- rem & notio-rem esse, sed non quoad nos, unde seclusa interpretatione, ut plurimum nos latet sensus.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Scriptura non sine interpretatione sufficienter intelligitur.

PRIMO : Sic ipse Deus declarat Deut. 17. præcipiens consulere Sacerdotes, quo- ties aliquid intellectu difficile occurrerit. Sic S. Petrus epist. 2. cap. ultimo : sic Act. 8. ibi enim Eunuchus postulat a Phi- *Bomcat Theol. Tom. IV.*

lippo diacono, ut illi locum Isaïæ inter- pretetur, quippequi ignoraret num Pro- pheta de se an de alio loqueretur.

Secundo : Suffragantur Patres supra lau- dati : His accedit Hieronymus epist. ad Paulinum : Augustinus lib. de doctr. Christ. cap. 6.

Tertio : Ratio non una est I. Scriptura complectitur mysteria quæ sunt abstrusa. 2. Varios subit sensus non sine difficulta- te determinandos. 3. Non sibi coherent Heterodoxi dum scripturas secundum pri- vatam spiritum explanare conantur : hinc in libro variationum Illust. DD. Boslue- tius refert varias fidei professiones ab eis concinnatas, aut sibi contrarias, aut man- cas & deficientes, ut liquet in tribus Apologiis seu expositionibus confessionis Augustinæ a Philippo Melancthone elu- cubratis.

SYNOPSIS OBJECTIONUM.

ET RESPONSIONUM.

PRIMO : Non negamus legem Dei esse lucernam pedibus nostris ; Sed non sufficit donec accedat Ecclesiæ explicatio, cum Heterodoxi in adulterinos sensus trahant scripturas.

Secundo : Gratia quidem sufficit ad scrip- turam intelligendam, sed non inest omni- bus ad hoc uberrima ; quis enim scit an spiritu Dei agatur ? Cæterum sola Eccle- sia, ut pote infallibilis, potest adamussim scripturarum sensus investigare.

Tertio : Patres primorum sæculorum sa- cras interpretati sunt scripturas, sed duce traditione. Quid plura ? Requiritur eo- rum consensus, ut fidei regulæ sibi vin- dicent dotem, quod non sit seclusa Ec- clesiæ, & Conciliorum definitione.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum sacræ Scripturæ sint genuinæ.

CONTROVERSIA procedit de utro- que Testamento : quia vero hoc est gravis momenti, totum negotium pera- gendum incumbit in diversis sectionibus. Unde sit

SECTIO PRIMA.

De genuitate librorum veteris Testamenti.

OBSERVANDUM est librum genuinum eum esse, qui habitus est talis qualis reputatur quando apparet, & quidem ab omnibus continuata sæculorum serie, juxta illud Deuteronom. 32. *Memento dierum antiquorum.* Et illud 67. *Quanta audivimus & cognovimus ea.* Quibus positus sit

CONCLUSIO.

Libri veteris Testamenti ab Ecclesia in canone adsciti, sunt genuini.

Probatur octo argumentis.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Ex ipsa Scriptura deducitur.

ILLI libri sunt genuini, qui tales habentur ex ipsa Scriptura: Atqui vel ipsæ scripturæ testimonium perhibent de genuitate librorum veteris Testamenti: Ergo &c. Probatur minor multis momentis. I. Exod. 17. 14. Deus jubet Moyse ut scribat victoriam super Amalecitas reportatam. II. Cap. 24. 84. jubet ut mandata sua scriptis mandentur. III. cap. 27. 34. habetur: *Scribe verba hæc: quibus tecum & cum Israel pepigi fœdus.* IV. Deuter. 31. v. 9. sic legitur: *Scriptis itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus, Filiis Levi & cunctis senioribus Israel.* Tum v. 24. *Postquam ergo scriptis Moyses verba legis hujus in volumine atque complexis, præcepit Levitis, dicens: tollite librum istum & ponite eum in latere Arcæ fœderis, ut sit ibi contra te in testimonium.* V. Jolue 1. 8. habetur: *Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo.* Et cap. 8. 32. *Scriptis super lapides Deuteronomium legis Moysis.* Nomine autem legis intelligitur totus Pentateuchus, ut constat ex lib. 1. Paralipom. cap. 30. v. 19. & 31.

Pro libris historialibus liquet eos veritatem præcontinere, tum ex conformitate quam habent cum libris Legalibus, ut dicitur infra, tum quia ipsi historici Pagani eadem referunt quæ in ipsis continentur. De cæteris redibit sermo in sequentibus argumentis, & quando de eis in particulari tractabimus: Igitur omnes li-

bri veteris Testamenti sunt genuini, maxime quia Legales mandato Dei scripti sunt, & Tridentinum eos sua definitione declarat genuinos.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Ex conformitate veteris Testamenti ad invicem.

ILLÆ Scripturæ sunt genuinæ, quæ de se mutuo testimonium perhibent. Quorum auctores sunt unius labii, & mutuo conveniunt de rebus quamvis sæpissime disparatis: Atqui tales sunt Scripturæ V. T. Ergo &c. probatur minor quoad primam partem: sæpius fit mentio in aliis Scripturis de libris Moysis, sic Judicum, cap. 3. v. 3. 3. Reg. cap. 2. v. 3. 4. Reg. cap. 16. lib. 6. 2. Paralip. cap. 8. 13. Tobie 1. lib. 18. Psalmo 102. lib. 7. Ecclesiast. 24. 33. Baruch. 2. 28. Daniel 9. 11. Malach. 4. 4. Et aliis in locis multus est sermo de libris Legis. Quid plura? Omnes Evangelistæ & S. Stephanus in Actibus: Paulus vero passim in suis epistolis perpetuo citant legem, id est, Pentateuchum: Sed si Moyses falsa aut dixisset, aut scripsisset, a cæteris auctoribus, alias sanctissimis non adduceretur in testimonium pro veritate confirmanda: Ergo &c.

Quoad secundam partem, nempe Scripturas sacras mirum in modum inter se convenire, docet S. Augustinus, lib. 18. de civ. Dei, cap. 41. his verbis: " Ut autem jam cognitionem omittamus historiarum, ipsi Philosophi, qui non videntur laborasse in studiis suis, nisi ut invenerint quomodo vivendum esset accommodatè ad beatitudinem capeffendam; ... tamen nonnullos, certe plurimos eorum fuisse concedam, quos a suis doctoribus, vel dicendi fociis, amor veritatis abruerit, ut pro ea certarent, quam veritatem putarent, sive illa esset, sive non esset ... auctores nostri in quibus non frustra sacrarum litterarum figuræ & terminator canon, absit ut inter se aliqua ratione dissentiant. "

Idem S. Doctor fusius explicat ibidem infra sapientum Paganismi discordias in veritate conquirenda: nostrorum vero concordiam atque consensum: " Quis autem, ait, sæcæ cuiuslibet auctor sic est in hac dæmonicola civitate approbatus, ut cæteri improbarentur, qui diversa & adversa senserunt? Nonne apud Athe-

nas

nas & Epicuri clarebant, asserentes res humanas ad Deorum curam non pertinere : Et Stoici, qui contraria sentientes, eas regi atque muniri Diis adiutoribus acque cultoribus disputabant ? Tum concludit Gentilium Scholas fuisse confusam, postea convertens sermonem ad gentem Judaicam, quæ nobis scripturas antiquas exhibuit, sic loquitur : " At vero gens illa, ille populus, illa civitas, illa respublica, illi Israelitæ, quibus credita sunt eloquia Dei, nullo modo Pseudo-Prophetas cum veris Prophetis pari licentia confunderunt : Sed cordes inter se atque in nullo dissidentes, sacrarum litterarum veraces ibi eis agnoscebantur, & tenebantur auctoritas res. "

Confirmatur : Illi auctores fuerunt unius labii, qui nihil in sententiis scripturarum immutavere : Atqui res sic se habuit pro vet. Test. & probatur. Primo quidem & Prophetæ, & alii citant libros Legis eo modo quo a Moyse conscripti sunt : Item textus Samaritanus pari modo retinuit totam legem seu Pentateuchum : simili modo istum seniores Græcæ linguæ redderunt pro Ptolemæi Regis Ægypti Bibliotheca : Ergo &c. Cæterum non semel laudantur a Christo & ab Apostolis. Ergo &c.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Desumitur ex conformitate quam Libri sacri habent cum auctoribus prophæticis, quæ multa in eis habuerunt.

TESTIMONIUM habent Scripturæ divinæ ex inimicis suis, qui legentes Moysis libros, multas postea ejusdem sententias modo fabulis, modo etiam Philosophiæ scriptis celebrarunt : unde sequitur istud ratiocinium : Illi libri sunt genuini, de quibus testimonium reddunt vel ipsi Pagani, & de quibus mentionem faciunt : Atqui res sic contigit : Ergo &c. Probat minor multipliciter.

Auctor Carminum Orphicorum ab Hesiodo in Theogonia multa refert & tradit de creatione quam legerat in libris Moysis.

Ovidius lib. 1. Metamor. Virgilius Æglog. 6. & lib. 6. Æneid. plurima de Paradiso terrestri, & creatione, & alibi de pœnis malorum & coronis iustorum dixerunt.

Vossius, Bochartus & Huetius probant Theologiam Paganorum ex libris Mosais

fuisse derivatam, ita Huetius, in demonstrat. Evangel. propos. 4. cap. 3. Quid plura commoremus ? Xenophon apud Iamæum Cyrillum lib. 1. contra Julianum : Pythagoras apud eundem mirabilia referunt de Deo uno & Creatore, quæ profecto legerat in libris Legis.

Plato inter omnes insignis tot & tanta tum de Deo uno Trino, tum de Providentia scripsit, ut quasi divinus haberetur in Scholis Catholicis. Enimvero in Timæo, ut refert Euseb. lib. 11. præparat. Evang. cap. 13. dicit Deum esse mundi exemplar & Auctorem. Ibidem hanc Exod. 3. 14. Moysis sententiam : *Dixit Deus ad Moysen : Ego sum qui sum : Sic dices filiis Israel : qui est misit me ad vos* : Tum ait : *Quid illud est, quod semper est, nec tamen ortum nullum habet ? Quid illud contra quod semper nascitur, & nunquam est ? Prius illud quidem, quod semper atque eodem modo est ab sola intelligentia cum ratione percipitur.*

Rursus in Epimenide multa dicit affinia de Trin. iis quæ leguntur Gen. 19. *Dominus pluvis super Sodomam ignem*. Psal. 109. *Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis* : Psal. 32. *Verbo Domini cæli firmati sunt*. Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Sic enim loquitur : " Honores habemus, sic tamen, ut non jam annum alteri, alteri mensiem, dies aliis tribuamus, aut nullum omnino tempus, quo suam quilibet conversionem absolvat, dum ad mundi, quem verbum omnium longe divinissimum conformavit, perfectionem ipse concurrit. Quod quidem verbum, quisque beatus est primum admirari, tum ejusdem, quatenus mortali naturæ fas est, cognoscendi amore ac studio teneri solet. " Plura dicit in epist. ad Hermium, Heraclitum, & Chorisæon, ut refert Euseb. lib. 11. præpar. Evang. cap. 16. ubi ita concludit : An non tibi videtur " Plato dum hæc ait, Hebræorum dogmatibus insistere ? " Plura refert R. Pater Alex. in historia veteris Testam. quartæ ætatis, proposit. 2. Ergo &c.

QUARTUM ARGUMENTUM. QUINTUM ARGUMENTUM.

*Petitnr ex conformitate quam Moyses
habet cum historiis Paganorum de
rebus civilibus.*

ILLÆ Scripturæ sunt veræ & genuinæ, quæ multa referunt de rebus civilibus, eo prope modo quo Historici Ethnici enarrant : Si enim falsa scripsisset Moyses, profecto neque ipse conveniret cum aliis Auctoribus, neque cæteri Auctores, maxime Pagani, illi affines forent : Atqui hoc ipsum compertum habemus : Ergo &c. Probatur minor multis momentis.

Primo quidem Pagani usi sunt Canticis ut facta Heroum suorum celebrarent, ut refert Theodorus Siculus lib. 1. Sic Homerus versibus cecinit præclara Regum Græciæ facinora. Sic Virgilius in duodecim libris Ænææ describit virtutes. Ita pariter Moyses Exodi 15. versibus celebrat victoriam super Pharaonem reportatam : *Cantemus*, inquit, *Domino : gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare.*

Secundo : Historici prophani referunt homines primis temporibus mœniis circuisse domos, ut contra feras, sed potissimum contra hostes invidos vitam & bona sua defenderent. Moyses vero loquitur de variis urbibus a filiis Adæ & Noe constructis, immo & temporum facta multa scriptis consignat, ut legenti patebit. Isaias loquitur de Cyro : Daniel de Imperio Chaldæorum, Persarum & Græcorum : & in iis omnibus saltem quoad substantiam concordant Scripturæ cum iis quæ auctores prophani tractant.

Tertio : Legitur in antiquis auctoribus multa extitisse idolorum templa in Ægypto, & tempore Abrahæ idolum Betus colebant Babylonii, Dianæ, Ephesini : Pausanias lib. 10. mentionem facit de lapidibus quos adorabant homines. Porro Moyses sæpissime loquitur de idolis Gentium quæ stricte prohibet populo suo, ut legitur Gen. 28. c. 28. Plura de hoc momento dicere superfedeo, cum eadem fufe in tractatu attributorum tractemus.

*Petitnr ex revelatione librorum veteris
Testamenti.*

Isr' libri sunt genuini qui habent pro solo Auctore Deum : Atqui libri veteris Testamenti solum habent Deum auctorem : Igitur sunt genuini : major patet ; enimvero omnibus attestantibus nationibus, sola suprema numina effari possunt & mysteria, & cætera quæ captum superant humanum. Probatur igitur multipliciter minor, in qua quidem aliqua posset esse difficultas.

Primo quidem Moyses enarravit creationem, ea scilicet quæ jam elapsis multis ab ipso sæculis facta erant : tum multa præsentia, qualia erant colloquia cum Deo habita ; item de supremi Numinis natura, tum de lege mirabili, tum etiam de cultu : Item & multa futura de incarnatione, quorum eventus veritatem probavere, quæ quidem omnia erant penitus extra captum humanum. Igitur a solo Deo discere potuit.

Secundo : Moyses erat homo rudis & pastor ovium sicut & inter populum Judæicum procures multi, ut legitur Gen. 46. unde nec ipse, nec Joseph, alique Patriarchæ sapientia percelebres, seclusa revelatione, abscondita eruere potuerunt. divinitatis mirabilia enarrare, sicut de facto fecerunt, sive explicando somnia & enigmata, sive solvendo dubia, ut cum Daniel legit & explicavit coram Balthassar scripturam digestam contra candelabrum.

Tertio : Non solum Moyses, & Prophetæ dura admodum annuntiabant, & difficilia modo Plebeiis, modo Nobilibus, modo etiam Regibus, quæ profecto aut rejecta, aut plurimum contestata fuissent, nisi veritatem a Deo promanatam dictis, sententiæ propalassent. Quinimmo Samaritani alias Judæorum hostes aperti & ipsis tum moribus, tum patria, tum etiam religione dissoni, attamen textum legis & servaverunt, & multi fecere. Igitur certum est scripturas a Deo fuisse inspiratas. Quod & confirmat factum Cyri I. Persarum Regis, qui eo honoris & reverentiæ gradum habebat Scripturas & præcipue Isaiam Prophetam, qui de ipso multa prædixerat, ut hæc de causa populum relaxaverit a captivitate Babylonica.

SEXTUM ARGUMENTUM.

Petit ex antiquitate Scripturarum.

ILLÆ Scripturæ sunt genuinæ, quæ sunt antiquissimæ, nam teste Tertulliano, veritas mendacio antiquior est. Atqui hæc gaudent Scripturæ sacræ prærogativa: Probatur hæc minor & quidem multis momentis.

Primo quidem certum est Græcos scripsisse solum post funera Trojæ, Philosophos vero esse Cyro Persarum Rege posteriores, nam ipso regnante, Solon Atheniensis, & septem Græciæ sapientes floruerunt: Jam vero haud dubium est multos Prophetas præcessisse Cyri tempora, Moysen vero octo sæcula ante Trojæ excidium scripsisse, ut refert Tertull. apologetici 19. Euseb. lib. 10. præparat. Evang. cap. 9. Ergo &c.

Secundo: Justinus Martyr testis est pro veritate asserenda, nam in Parænesi sic loquitur Gentilibus: "Ut intelligatis omnibus vestris, sive sapientibus, sive Poetis, sive Historicis, sive Philosophis & Legislatoribus, multo antiquiorem suiste primum religionis nostræ Doctorem Moysen, sicut nobis Græcæ declarant historiæ, nam circa Angycis & Inachi tempora, quos nonnulli vestrorum hominum terrigenas fuisse sunt opinati, Moïsi meminerunt tanquam Ducis & Principis Judææ Gentis. Ita enim Polemon in Græcanicarum rerum primo scribit libro, & Appion, Possidonius in suo adversus Judæos commentario. Multos alios Auctores prophanos adducit in testimonium: Ergo &c.

Tertio: Suffragatur Tertullianus loco mox citato, & sicut Justinus varios Gentium Auctores citat ad veritatis confirmationem. Quæ quidem firmatur ex inventione Litterarum Græcarum, quando quidem Græci utique scripserunt Græcæ: Græcæ autem Linguae Auctor est Cadmus, ipse vero multum est recentior Moysæ. Ita Irenæus lib. 2. adversus Valentinianos cap. 12. & inter prophanos Cornelius Tacitus, lib. 11. Annalium, Plinius lib. 7. historiæ naturalis cap. 36.

Quarto: Tatianus orat. adversus Gentes ab Eusebio relatus lib. 10. præparat. Evangel. cap. 11. sic loquitur: "Jam agendum nobis id videtur, ut nostram quoque Philosophiam exquisitis illis Græcorum artibus antiquiorem esse demonstræm."

Boncat Theol. Tom. IV.

Laëtantius suffragatur eidem veritati L. 4. divinarum institutionum c. 5. Euseb. ex professo L. 10. præparat. Evang. c. 9. 14. & 14.

Quid plura? Antiquitatem Librorum sacrorum sufficienter prodit Moyses in historia creationis quam nullus ante ipsum noverat: Sed hujuscemodi antiquitatis argumentum omni exceptione dignum illud est quod nec Cellus Judæorum inimicus, nec ipse Julianus Augustus, ut refert Marcellinus, illam aut negare, aut contestari ausi sunt. Enimvero, exarscentibus contra Christianos persecutionibus, Pagani nihil non moverunt ut conperirent an libri Judaici, quibus firmatur Christiana Religio, veri forent & perantiqui: Ergo &c.

Nos injucundum erit hic referre quæ pro eadem antiquitate asserenda scribit R. P. Gravelon Dominicanus tractatu de Scriptura sacra §. 3. ubi singulorum V. T. librorum tempora quibus conscripta fuere assignat: "Libros veteris Testamenti, ait, qui apud Christianos sacra Scriptura apellantur, antiquiores esse historia Gentilium certo ostendi potest ex testimoniis ipsorum Gentium, & ex connexionem, quam habent sacri illi Libri cum vetustissimis variarum Gentium monumentis. Hinc summam facrorum Librorum nostrorum antiquitatem, quam Illustrissimus Abricensis Episcopus Daniel Huëtius lato calamo in sua demonstratione Evangelica comprobavit, paucis hic ostendam singulos decurrendo veteris Testamenti libros. In primis, antiquitati Librorum Pentateuchi fidem conciliant ipsimet Gentiles, qui ut infra dicemus agendo de Pentateucho Moysis, disertam mentionem faciunt de Moysæ, & de Pentateucho ab ipso exarato; ex quo etiam Philosophi, Poetæ, & Oratores Ethnici multa dehorarunt. Maximam ritidem esse libri Josue antiquitatem colligitur non solum ex multis illis Regibus Ethnicis, qui citra & ultra Jordanem victi, & dissipati sunt a Josue ex antiquitate Chananæ regionis, quam suis armis occupavit Josue, sed etiam ex vetustissimis fabulis Gentilium, qui personam Herculis imposuerunt Josue, ut videre est apud Gerardum Vossium lib. 1. de idolatria cap. 26. & apud Illustr. Abricensensem Episcopum in sua demonstratione Evangelica proposit. 4. Libri vero Iudicum vetustas apparet

„ sive ex servitutibus Israelitarum sub
 „ Regibus Mesopotamiae, Moabitarum,
 „ Chananæorum, Madianitarum, Ammo-
 „ nitarum, Philistæorum, &c. Sive
 „ etiam ex Ritibus, & fabulis, quas Græ-
 „ ci, aliæque gentes ex hoc libro commi-
 „ niscendi ansam, & occasionem arripue-
 „ runt, ut erudite probat ibidem sæpe
 „ laudatus Abricensis Episcopus. Antiqui-
 „ tati quatuor Librorum Regum suffra-
 „ gantur quoque Ethnici Scriptores. Con-
 „ stat quippe ex Tyriorum annalibus,
 „ Hierosolymitanum Templum toto pæ-
 „ ne seculisæculo ante fuisse constru-
 „ ctum, quam Carthago conderetur. Me-
 „ minerunt etiam idem Annales Salomo-
 „ nis filii Davidis, & Hiromi, seu Hira-
 „ mi Regis Tyri, qui, ut dicitur lib.
 „ 3. Reg. cap. 5. concessit Salomoni cæ-
 „ losos lignorum ad Templi ædificatio-
 „ nem. Docent nos etiam Chaldæi in
 „ suo Mathematico Babyloniorum Regum
 „ canone tempus Mardokempadi, seu
 „ Merodachi Regis Babylonis, qui ad
 „ Ezechiam Regem Juda legationem mis-
 „ sit, cujus mentio lib. 4. Regum cap. 20.
 „ tempus etiam nobis aperit. Idem Ma-
 „ thematicus Babyloniorum canon Na-
 „ buchodonosori seu Nabuchodonosori, qui Ju-
 „ dæos abduxit in captivitatem Babylonica-
 „ m. Per eundem canonem cognoscimus
 „ tempus liverodani, seu Evilme-
 „ rodachi, qui Joachinum Regem Juda
 „ exemit e vinculis, sicut legitur lib. 4.
 „ Regum cap. 25. Porro sinceritate & an-
 „ tiquitate quatuor librorum Regum semel
 „ probata, & ex Gentilium testimoniis
 „ confirmata, non solum patescit antiquitas
 „ duorum librorum Paralipomenon, qui
 „ cum historia Regum Juda, & Israel
 „ descripta in quatuor libris Regum ar-
 „ ctissimo vinculo connexi sunt, sed et-
 „ iam apparet antiquitas multorum li-
 „ brorum veteris Testamenti: nam Salo-
 „ mon filius Davidis Regis, cujus Gen-
 „ tilium, seu Tyriorum annales memi-
 „ nere, auctor est libri Proverbiorum,
 „ libri Ecclesiastici, libri Cantici Canti-
 „ corum, & ex ipsius scriptis ut pluri-
 „ ma maximi ponderis momenta evincunt
 „ excerpti sunt liber Sapientiae, & liber
 „ Ecclesiastici, quem Jesus filius Sirach
 „ digessit, & concinnavit. David Rex,
 „ pater Salomonis, est præcipuus auctor
 „ libri Psalmorum. Prophetæ suos con-
 „ scripserunt libros sub Regibus Juda,
 „ multaque facta historica narrant, quo-

„ rum antiquitatem producit libri qua-
 „ tuor Regum, & Mathematicus Baby-
 „ loniorum canon. Liber Tobiae describit
 „ res sub Salmanasare, & Sennacherib
 „ Assyriorum Regibus gestas, quarum an-
 „ tiquitatem demonstrant libri quatuor Reg-
 „ um, & duo libri Paralipomenon.
 „ Denique aliorum librorum veteris Te-
 „ stamenti antiquitatem probant Histo-
 „ riæ quæ in illis describuntur. Duo si-
 „ quidem libri Esdræ exhibent Historiam
 „ sub Perfarum Regibus, maxime sub
 „ Cyro, sub Dario Hystaspide, & sub
 „ Artaxerxe Longimano quorum Regum
 „ antiquitatem, & tempora figit Mathe-
 „ maticus Babyloniorum Regum canon.
 „ Liber Judith narrat historiam, quæ con-
 „ tigit sub Nabuchodonosore Assyriorum
 „ Rege, quem viri eruditi opinantur
 „ fuisse Sioduchisum filium Assaradon,
 „ qui debellavit Deiocem Re. em Medo-
 „ rum, a quo ædificata est Ecbatana, &
 „ cujus antiquitatem nos docet Herodo-
 „ tus. Liber Esther descripta historiam,
 „ quæ spirat antiquitatem Artaxerxis Lon-
 „ gimani rerum Persicarum Scriptioribus
 „ apprimè notam. In duobus Machabæo-
 „ rum libris describitur status Judæorum
 „ sub Regibus, qui post obitum Alexan-
 „ dri Magni regnarunt in Ægypto, & in
 „ Syria, quorum antiquitatem nos docet
 „ historia Gentilium. Uno verbo, anti-
 „ quitatem Scripturæ sacræ probant ve-
 „ tustissimus canon Librorum sacrorum,
 „ quem Esdras, post laxatam a Cyro Per-
 „ farum Rege captivitatem Babyloniam,
 „ condidit, & versio græca librorum ve-
 „ teris Testamenti, quam LXX. Interpre-
 „ tes jussu Ptolemæi Philadelphi Ægy-
 „ ptiorum Regis adornarunt trecentis ter-
 „ me annis ante ortum Christi Domini
 „ Servatoris nostri. Negari igitur non po-
 „ test, libros veteris Testamenti, qui
 „ apud Christianos Scriptura Sacra appel-
 „ lantur, antiquissimos esse, proinde divi-
 „ nitus esse inspiratos, cum in illis bene
 „ multa prænuñcientur futura, quorum
 „ veritatem eventus certissime compro-
 „ bavit, sicut liquido ex libris novi Testa-
 „ menti, & ex historia Jesu Christi Do-
 „ mini demonstratur. „

SEPTIMUM ARGUMENTUM.

Petitur ex sanctitate libr. vet. Testamenti.

I L L I libri sunt genuini qui doctrinam e
 cælo delapsam tum de mysterioriis, tum de
 mo-

moralitate tradunt: Atqui tales sunt libri veteris Testamenti: Igitur sunt genuini. Major patet ex supra dictis; si enim Spiritum sanctum habent Auctorem, profecto legitimi censerentur. Probatum igitur minor ex multis momentis.

Primo quidem: Gentes dure tractabant servos suos, ita Plutarchus in vita Lycurgi de Lacedæmoniis: Xenophon lib. 1. rerum mirabilium dicit amicos beneficiis præveniendos esse, inimicos vero alternatis offensis vincendos. Non sic venerabilis Moyses: præcipit enim populo erga servos mansuetudinem, Exod. 20. Levit. 19. sic alloquitur populum: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo: Sed publice argue eum ne habeas super illo peccatum. Non queras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.*

Secundo: Ufus sic invaluerat apud Gentiles passiones etiam obscenissimas & creaturas venerari, sic inter Deos adscripterunt Jovem multis pendendis voluptatibus famosum, sicut & Venerem: item & furem Mercurium, aliosque ejusmodi nefandos homines, de quibus multus est sermo apud primorum sæculorum Patres; E contra vero lex vetus jubet adulteros lapidari, & poenas tum pro furto, tum pro aliis criminibus & peccatis injungit gravissimas, ut passim legitur in libris Legis.

Eusebius l. 6. præpar. Evang. cap. 10. alia horrenda refert de Paganis: "Apud Persas, inquit, lex erat, qua non filiae tantum aut sorores, sed ipsas quoque matres secum matrimonio jungere licebat." Non sic Judæi, qui in ea instituti erant morum integritate, ut etiam Ethnici insignem eorum philosophandi rationem laudarent, ut scribit Josephus in libris contra Appionem, & Eusebius lib. 9. præparat. Evang. Tum venit in testimonium Theophrastus a Porphyrio laudatus lib. 1. de rerum animalium abstinencia: "Si ex Syris, Judæis, ait, qui quod institutum apud eos, jam inde ab initio hoc sacrificii genus fuerit, etiamnum animantes immolant, eodem quo ipsi, ritu sacra facere nos jubent, nunquam eo nos adduci pateremur... diebus illi singulis dum ejusmodi sacris operam dant, cum jejunio sese dedunt, tum de divino numine, uti homines, ipso genere Philosophos decet, toto illo tempore sermones inter se miscant:

Noctu autem sidera defixis in cælum oculis contemplabantur, suas interea preces atque vota Deo nuncupantes. Hi enim non cæteros tantum animantes, sed etiam semetipsos primi omnium offerre cœperunt, necessitate profecto, non cupiditate ducti."

Quid referam de sacrificiis Judaicis tum ad gratias agendum Deo pro beneficiis acceptis, tum ad recognoscendum supremum ejus dominium, tum etiam ad expianda peccata institutis, ita ut Deum unde quaque ista religio & in Sacramentis, & in cæremoniis saperet atque redoleret? Ergo &c.

OCTAVUM ARGUMENTUM.

Petitur ex miraculis, quibus confirmata est librorum veteris Testamenti veritas.

ILLI libri habendi sunt tanquam legitimi & genuini, qui Deo loquente & operante confirmati sunt: Atqui tales sunt v. g. libri veteris Testamenti. Et probatur multipliciter.

Primo, Deo inspirante scripti sunt, juxta illud in libris Legis, sæpius repetitum, maxime in libro Exod. & Levit. *Locutus est Dominus ad Moysen &c.* Ergo &c. Tum & in libris Prophetarum, sic Jerem. 1. *Factum est Verbum Domini ad me dicens &c.*

Secundo, Spiritus sanctus sermonem confirmavit multis portentis & miraculis. Moyses operatus est stupenda coram Pharaone, ut legitur de plagis Ægypti Exod. 8. 9. & 10. manna nutritivum populum in deserto & panem cæli dedit eis: item & rupes sese effuderunt in fontes aquarum, quinimmo, aquæ amaræ factæ sunt dulces. Corruerunt mœnia urbis Jericho in præsentia arcæ: Daniel somnia inpervia explicavit: Elias mortuum ad vitam evocavit &c. Ut passim habetur in veteri Testamento. Ergo &c.

Frustra Pagani habent ista portenta tanquam fictitia. Enimvero prodigia Moysis apparuerunt & facta sunt in conspectu populi magni, qui ipsum aut de mendacio, aut de falsitate profecto arguisset, maxime cum eum propter vituli consilii adorationem, & alia crimina usque ad internecionem punierit. Idem utique in vindictam egissent Sacerdotes, qui ab Esdra post captivitatem propter peccata ab Officio exautorati sunt: quod tamen facere neque ausi sunt, neque ulomodo

tentare : quare ? Nisi quia compertum habebant Scripturas esse divinas atque irrefragabiles : eadem de causa Samaritani quantumvis Genti Judaicæ contrarii, eas summo profequebantur veneratione . Ergo &c.

Solvuntur objectiones .

OBJECTIONES sunt in triplici differentia : quædam petuntur ex suppositione vel etiam desolatione Librorum sacrorum : quædam ex contrarietate quam præferre videntur cum Scripturis novi Testamenti : quædam etiam eorum antiquitati adversantur, unde sit

Argumenta Heterodoxorum ex suppositione, vel etiam desolatione deprompta .

OBJICIUNT I. Multi veteris Testamenti libri supposititii apparent . Igitur non sunt genuini . Probatur antecedens . In suspicionem falsæ aut saltem dubiæ fidei veniunt . Et probatur . Lib. 4. Reg. cap. 22. dicitur, Helisim Sacerdotem, regnante Josia, invenisse Deuteronomium, tum Esdras a captivitate solutus libros sacros, ut potuit, collegit : sed tunc temporis potuerunt libri adulterini inter sacros confundi & tanquam genuini supponi : Ergo &c.

Respondeo negando antecedens, & ejus probationem . Ad confirmationem, distinguo : potuerunt supponi libri falsi veris, & protegente Deo, illud non evenit, concedo : & hoc contigit, nego . Nec mirum : hoc difficile admodum erat, tum quia perpetua sit mentio de iis in aliis utriusque Testamenti libris, tum quia tota natio Judaica, non solum erat testis oculata ; verum etiam traditione perpetua librorum tenebat veritatem : testes utique erant Samaritani, qui profecto reclamassent, si aliquam in lege desolationem comperissent : quinimmo testis fuerat Aegyptius miraculorum & factorum, quibus veracitas textus sacri consignabatur . Denique Esdras & Nehemias nihil potuerunt aut addere quoad substantiam Libris sacris, aut quod pejus fuisset, fabulas componere & adinvenire nisi assentientibus Sacerdotibus, qui etiam restitissent, tum ut suæ satisfacerent conscientiæ, tum etiam ut in officio consueto, eoque Sacerdotali se servarent ab omni calumnia & injuria immunes, quandoqui-

dem Esdras & Nehemias multos ab officio deposuerant, eo quod a lege Dei defecissent .

Instant : Quædam Scripturæ loca, aliter citantur a quibusdam Patribus quam reperiuntur in textu vulgatæ : Igitur non solum libri spurii potuerunt supponi genuinis, sed & de facto suppositi sunt . Confirmatur : Ebionistæ Evangelium duntaxat Matth. admittebant, Cerinthus & Carpocrates Lucam integrum rejiciebant . Severiani vero Aëtia Apostolorum & D. Pauli Epistolas . Ergo &c.

Respondeo distinguendo : Quædam Scripturæ aliter citantur & hoc leviter, concedo : aliter quoad sensum & sententias, nego . Nec mirum, teste enim Hieronymo, fuerunt diversæ Scripturæ lectiones, sicut & diversi textus, unde factum est ut inveniantur quædam in expressionibus variationes, quæ de causa Concilium Tridentinum approbavit vulgatam tanquam authenticam, ne fideles venenoso hæreticorum sibilo seducti titubarent in fide ; ne etiam daretur processus in infinitum in critique & disputationibus, quæ ut plurimum nihil prosunt nisi ad subversionem audientium : non tamen alios reprobavit textus, quinimmo maxime ponderat in Ecclesia versio 70. Interpretum, nec non & textus Samaritanus .

Ad confirmationem, distinguo : & auctores laudati tales sunt, quibus nulla fides debetur, concedo : & illis credendum est, nego . Uti invaluit apud heterodoxos Scripturas suæ sectæ oppositas aut rejicere, aut desolare etiam in substantia : sic novissimis sæculis eas decies desolaverunt Protestantés, nempe in decem editionibus Bibliorum Genævæ factis .

Urgent : Multi libri supposititii ; quinimmo fabulosi quondam apparere, ut Evangelium Petri ; Canones circiter 80. & similia Apostolis falso attributa . Igitur non est absolute credendum Scripturis, nec putandum saltem omnes legitimas esse .

Respondeo negando consequentiam & paritatem . Enimvero definitio Ecclesiæ quæ successive & maturâ deliberatione prævia declaravit Libros sacros esse genuinos, omne tollit dubium . Revera quidem, nam Libri sacri extabant omnes Iuliani & Polycarpi temporibus, hoc est, ante annum Christi 150. si qui fuissent supposititii, vel hoc contigisset videntibus

bus Apostolis, vel circa eorum tempora & paululum post eorum mortem: Sed neutrum dici potest, nam B. Joannes, teste Irenæo, vixit usque ad Trajani ævum, id est, usque ad annum gratiæ centesimum vel centesimum secundum: non potuerunt igitur Libri sacri tunc temporis supponi, alias reclamasset Propheta Evangelicus: neque etiam sub initium secundi sæculi, quando quidem omnes Asiæ Ecclesiæ & Patres libros sacros & receperant & præ oculis habebant, adeoque nusquam aut deslorari, aut inter falsos circumferri passi fuissent.

Insistunt: Libri Sibyllini a multis tanquam supposititii in secundo sæculo habitii sunt: eos tamen Iulianus & Theophilus, nec non & Augustinus tanquam genuinos habuerunt: Igitur similiter & a pari quosdam Bibliorum libros, quamvis apocryphos, tanquam tamen genuinos habere potuit Ecclesia.

Respondeo negando consequentiam & paritatem. Libri enim Sibyllini erant & obliqui, & prophani, unde nullum erat inconveniens eos rejicere: cum enim Romani multa dixissent de Sibyllis, & quædam etiam apud Græcos nomine Sibyllarum opera circumferrentur, non mirum si a quibusdam Patribus recepti sint, non quidem tanquam fidei regulæ, sed ut historia prophana Christum in aliquibus capitibus nonnihil adumbrans: at vero Libri sacri tanquam fidei regulæ habitii sunt; unde totus mundus reclamasset, si aliqui fuissent supposititii.

Respondeo II. distinguendo antecedens. Libri Sibyllini recepti sunt ab aliquibus particularibus, & tanquam historia prophana, aut saltem humana, de qua quilibet sentit quod vult, concedo: fuerunt recepti ab Ecclesia tanquam Historia sacra, cui cuncti Fideles credere tenerentur, nego.

Reponunt. Libri sacri potuerunt corrumpi & deslorari: Igitur & supponi.

Respondeo distinguendo antecedens. Et protegente Deo, nusquam deslorati sunt in substantia, & quoad sententias, concedo: secus, nego. Primum patet, quandoquidem vel ipse Christus non semel remittebat Phariseos ad Scripturas, ut eorum oraculis comprobarent vera esse, quæ, tum de ejus missione, tum de humani generis redemptione prædicabat, quod profecto nullius fuisset roboris si textus originales deslorati fuissent. Cæ-

terum varia erant exemplaria in Ecclesia Alexandrina, Jerosolymitana, Antiochena, & Romana, unde quando hæretici sequentibus temporibus desloraverunt Scripturas, tunc Ecclesiæ matrices Librorum sacrorum susceperunt defensionem, falsos a veris secernendo. Est igitur quod mendæ aliquæ irreperierint, ignorantia vel Librarium negligentia, non tamen in substantia: immo licet Christus exprobraret Phariseis falsas induxisse traditiones, non tamen eos de Scripturarum falsificatione arguit.

Persistunt. Sensus Scripturæ veteris Testamenti habebatur solum per traditionem, textus enim Hæbraici sensus non satis erat clarus, hinc determinatus est solum sexto post Christum sæculo opere Doctorum Judæorum Tyberiadis qui addiderunt puncta Hæbraico textui, & secundum traditionem sensum fixerunt, unde Massoretæ dicti sunt a verbo Hæbræo *Massora*, quod significat traditionem: Igitur ante Christum, Doctores Legis secundum diversas quibus ducebantur passionis traditionem falsam induxerunt, adeoque & falsum sensum. Ergo &c.

Respondeo distinguendo. Et vera traditio servabatur per Prophetas & pios homines, semper enim Ecclesia habuit justos, concedo: & erat unica falsa traditio, nego.

Respondeo, rursus sed aliter, distinguendo: & falsam traditionem adhibere Pharisei pro rebus moralibus & parvi momenti, concedo: pro substantia legis, nego. Hæc sane permisit Deus, unde Herodes convocatis Scribis ut illos de ortu Christi consuleret, vera responderunt sicut & ipse Caiphas, qui licet malus prophetavit. Nonne etiam Judæis Apostolos persequentibus Doctor Gamaliel vera respondit, dicens non obstante persecutione, si opus esset a Deo, non posse impediri? sic habetur. Act. 5. *Surgens autem quidam in Concilio Phariseus, nomine Gamaliel, Legis Doctor honorabilis universæ plebi iussit foras ad breve homines fieri. Dixitque ad illos.... discedite ab hominibus istis, & finite illos; quoniam si ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvatur: si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud.*

Opponunt II. Si vera de Christo Scriptores Canonici dixerunt, cur alium silentium apud auctores prophanos de vi-

ra & miraculis Christi? immo testimonium Joseph pro eo in dubium venit. Ergo &c.

Respondeo distinguendo. Et illi Historici erant Religionis Christianæ inimici, quandoquidem crux erat apud illos aut stultitia, aut scandalum, concedo: secus, nego. Unde non mirum si aut parum, aut nullo modo locuti sint de miraculis Christi: tum quia quidquid sciebant de Religione Christiana solum ex rumore & fama populi, quocirca subobscurè loquebantur de ea, & ut plurimum male. Sic Cornelius Tacitus Christianos ut Veneficos, & Magicis artibus deditos habebat, hinc miracula virtutis dæmonum tribuebat; illa tamen non levius indicant Tarianus & Porphyrius. Præsul Abricensis Huetius putat testimonium Joseph genuinum, quandoquidem vera scripsit de Joanne Baptista, & quidem ut referuntur in Evangelio. Inter Joannem autem & Christum erat necessaria connexio; omnia enim quæ dicebat & faciebat Joannes erat ad Christum demonstrandum: Sed de hoc momento fusius infra in Tractatu Incarnationis dicemus.

Argumenta ex contrarietate Scripturarum, ex Juliano Augusto.

OBJICIT Julianus Augustus. Moyse suos non accurate conscripsit libros: Igitur non sunt genuini. Probatur antecedens. *primo* quidem ait, Moyse nonnisi ad vulgus suum attemperavit styllum, suamque historiam. II. Non dicit abyssum a Deo factum, non factas tenebras. III. Non Angelorum, sed rerum tantummodo corporaliū creationem commemorat. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ita enim accurate scripsit S. Moyse, ut nequidem populi sui peccata tacuerit. Ad primam probationem, distinguo: & non sine œconomia magnæ sapientiæ Moyse ad captum plebis & gentis suæ suam de creatione texit historiam, concedo: & seculsa œconomia ita scripsit, nego. Legislator debet se accommodare iis quibus imperat. Cum igitur Israelitæ rudes admodum, imperiti, & crassi ita essent, ut militiam cœli veluti numen haberent, necesse fuit in primis ostendere corporalia omnia ex nihilo educta & creata fuisse, adeoque a divinitatis natura in immensum recedere. Sic respondet S. Cyrillus

Alexandrinus lib. 11. contra eundem Julianum. " Num Moyse, *inquit*, minute de rerum natura disputare proposuit, non habuit, aut de primis, ut vocant, principiis, aut de elementis quæ ab iis oriuntur, verba facere? Curiosiora enim ista sunt, & ejusmodi ut nonnullorum ingenii nequeant capi. Sed scopus illi fuit, eorum qui tunc erant hominum mentem doctrina veritatis informare. Errore namque tenebantur, & quod cuique videbantur, manifeste colebant, unumque & natura Deum præ nimia incititia ignorantes, creaturæ serviebant. "

Ad alteram probationem, distinguo: non dicit abyssum factam, non factas tenebras explicite, transeat: implicite, nego. Habetur enim Gen. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram.* Hoc est, fecit ex nihilo, quod est abyssus magna: habetur quod cuncta simul & in globo absque distinctione condidit, inde & terræ vacuitas, inde & tenebræ: vacuitas quidem eo ipso quo mundi massa intra certos concluditur terminos, ne in infinitum protendatur; tenebræ vero, cum sol adhuc in materia concretus suos nondum super cælum & terram radios spargeret. Et hoc explicatur apprime subsequentibus Geneleos verbis: *Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi.* Quid plura referam? Abyssus & tenebræ non per se producuntur, quippe quæ sint meræ privationes, sed resultant ex productione corporum in certo loco positorum, relicto pro aliis producendis spatio.

Hæc responsio colligitur, ex eodem B. Cyrillo qui ibidem, sic pergit: " Supinæ populi Israelitici ignorantie opitulor Moyse adfuit, & præstantissimæ doctrinæ dux cunctis exitit, palamque & aperte prædicavit unum esse naturæ rerum omnium opificem, & a rebus cæteris, quæ per illum creatæ ac productæ sunt, eos advocavit. . . . Ergo & sane quam sapienter nimiam istam subtilitatem ab oratione sua removit, & ad scribendas res magis necessarias conversus est. Nam quid attinebat dicere qualis esset aquarum natura, aut quod primordium habuerit? Quid erat necesse abyssos metiri, cœlique naturam, aut quomodo Angeli extiterint, curiose exquirere? . . . Immo tempore ac principio vocante ad

„ or-

„ ortum res creatæ definit, tanquam ex
 „ nihilo Dei voluntate, ut essent id,
 „ quod sunt educæ. „

Ad tertiam probationem, non ab simili modo, distinguo; Moyſes ſiluit Angelos loquendo de rerum creatione, hoc eſt, verbis expreſſis non dixit, conditos, concedo: ſiluit omnimode, nego. Ne populus rudis Angelos meras intelligentias per ſe ſubſiſtentes haberet ut Deos, non ita clare ſicuti corporalia expreſſit: non tamen ſiluit, cum eos nomine cœli intellexerit, & Deum ab omni opere quod putrat, requieviſſe dixerit. Solutio eſt S. Auguſtini qui lib. 11. de civit. cap. 9. ait: Ubi de mundi conſtitutione ſacræ Litteræ loquuntur, non evidenter dicitur utrum, vel quod ordine creati ſint Angeli: Sed ſi prætermiſſi non ſunt, vel cœli nomine ubi dictum eſt, *in principio fecit Deus cælum & terram*, vel potius lucis huius, de qua loquor, ſignificati ſunt. . . . Quomodo Angeli prætermitterentur, tanquam non eſſent in operibus Dei, a quibus die ſeptimo requievit? Opus autem Dei eſſe Angelos, hic quidem etſi non prætermiſſum, non tamen evidenter expreſſum eſt: ſed alibi hoc ſancta Scriptura clariſſima voce teſtatur. Nam & in hymno trium in lumine virorum, cum prædictum eſſet: *Benedicite omnia opera Domini Domino*. In executione eorumdem operum; etiam Angeli nominati ſunt. „

Inſtant. Moyſes ſcribit mulierem Adamo datam ut adjutricem: ſed hoc falſum eſt, cum a ſerpente ſeducſa, perdiderit hominem eum ad peccandum alliciendo. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo; Moyſes ſcribit mulierem viro datam ut adjutricem ad liberorum procreationem, concedo: ad conſilium & deliberationem, nego. Eos quippe reliquit in manu conſilii proprii ut bonum vel malum ex innata libertate eligerent, hominem inquit S. Auguſtinus Enchir. cap. 25. 26. & 27. „ Sic . . . munerans libero arbitrio, ut tamen regeret imperio, terreret exitio: „ atque in paradifi felicitate tanquam in „ umbra vitæ, unde juſtitia cuſtodia in „ meliora conſcenderet, collocavit. „ Hanc eandem S. Cyrillus adhibet lib. 3. adverſus Julian. reſponſionem aſſerens mulierem in officium naturæ Adamo principaliter conceſſam.

Objectiones Manichæorum.

OBJICIUNT Hæretici: illæ Scripturæ non ſunt genuinæ, quæ multa referunt de ſanctis Patriarchis abſurda, immo quæ Sanctos non decent viros: Igitur non ſunt genuinæ. Probatur antecedens, dicitur de Abraham filium ſuſcepiſſe de ancilla: de Jacob multas habuiſſe uxores: de Moyſe eorumque ſuſcepiſſe pro ſuo populo hæreditates: de Juda, ipſum dormiſſe cum Thamare nuru ſua: de David commiſſiſſe adulterium ſimul & homicidium: de Salomone, ipſum abiſſe poſt mulieres alienigenas contra Dei præceptum: de Oſea Propheta, liberos procreaſſe de muliere fornicaria. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Et ſacræ Scripturæ ea facta referunt eo modo quo patratæ ſunt, & quidem hiſtorice tum ad ædificationem juſtorum, tum ad vindictam malorum, concedo: approbando mala, nego. Immo in hoc apparet Scripturarum veritas, quando quidem referunt res & geſta ſicut de factis evenerunt.

Jam ad ſingula reſpondeo: ad Abraham quidem & Jacob, nullo modo peccaſſe, immo ordinante Deo, aut ſaltem permitte, plures habuiſſe uxores ad propagationem generis humani, quando quidem terra nondum ſufficienter ab hominibus erat habitata; immo etiam ad myſterium: teſte enim Apoſtolo, duos habuit Abraham filios, alterum de ancilla, alterum de libera; primum ſignificantem generis humani captivitatem, ſecundum vero captivitatis liberationem per Chriſtum aſſerendam & dandam: *Quæ ſunt*, inquit idem Paulus Gal. 4. *Per allegoriam dicta*. De filiis vero Jacob ex multis mulieribus procreatis prodire diverſi tribuum Duces & Principes, ita ut gens illa in ſtirpe minima, creverit in magnam arborem, nempe in rempublicam & regnum.

Ad Judam, David & Salomonem, aſſerunt Patres peccaſſe: ſic Scriptura enarrat, ut quique formidet, nec ſuis fidet viribus. In Oſea vero nullum fuit peccatum, quando quidem ordinante Deo, nupſerat, & Matrimonio ſe conjunxerat cum muliere fornicaria, ut filiis ab ea ſuſceptis offenderet populo terram fuiſſe fornicatam, & eſſe abominabilem, unde cap. 2. dicit: *Sanguis ſanguinem tetigit. propter hoc luebit terra*. Et hoc ut provocaret filios Iſrael ad poenitentiam. Illæ ſo-

solutiones sunt Augustini lib. 23. contra Faustum Manichæum.

Ad Moylen, solutio in promptu est: Deo enim præcipiente debellavit Reges, eorumque illi dedit Deus hæreditates & regna tum in vindictam peccatorum, tum etiam qui terra Chanaam, magna larem ex parte pertinebat ad Abraham Judæorum patrem. Sic respondet S. Augustinus lib. 23. contra Faustum Manichæum, ubi celebrat Patriarcharum & Prophetarum sanctitatem, Scripturæ vero veracitatem, eo quod illorum non taceat defectus. „De isto momento, sic loquitur: Non „modo non decolorat divinitatem Dei, „vel Scripturæ illius veritatem, verum „etiam laudanda, quæ diligentiam com- „mendat, quod tamquam speculi fidelis „nitor, admotum sibi personarum non „solum quæ pulchra atque integra, ve- „rum etiam quæ deformia vitioaque „sunt, vindicat.”

Infans: Multa sunt præcepta in lege Mosaica Christianis contraria, & iisdem prohibita, ut circumcissionis præceptum, alique cæremonias spectantia. Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Præcepta Mosaica sunt Christianis contraria, id est, abolita, & alia istis perfectiora substituta, concedo: id est, sunt mala, nego. Plura præcepta eaque onerosa imposita sunt Judæis carnalibus, ne citius ad idolatriam deflecterent; veniente autem veritate, cessaverunt figuræ, & veri adoratores in Spiritu & veritate Deum coluerunt: Igitur non erant præcepta Mosaica mala, nisi ut vox *malum* dicit imperfectum. Ita colligitur ex Apostolo qui dicit omnia contigisse in figuris populo Judaico: ita utique colligitur ex August. lib. 6. contra Faustum cap. 11. His verbis: „Auctoritatem tenemus veteris Te- „stamenti, non ad Judaicæ servitutis „imitationem, sed ad Christianæ libera- „tis testificationem.”

Urgens: Illi libri non sunt genuini, qui solum terrenæ sapiunt, immo & quædam legi Redemptoris adversa: atqui Libri veteris Testamenti multa hujusmodi referunt: Igitur non censentur genuini. Probatior minor, quoad utramque partem. Primo quidem, Libri veteris Testamenti promittunt terram pinguem & hereditatem lacte & melle manantem. Quoad secundam vero partem Deut. 21. vers. 23. habetur: *Maledictus a Deo qui pendet in ligno &c.*

Respondeo negando minorem. Ad primam probationem, distinguo: vetus Testamentum promittit bona temporalia tamquam media ad æterna capeienda, concedo: sistendo in rebus naturalibus tamquam in fine ultimo, nego. Cum igitur populus esset carnalis, Deum propter se solum diligere, non proponebat ut plurimum Moyles; hinc promissione bonorum temporalium quasi manu ducti sunt ad amorem bonorum æternorum Hebræi, unde vel ipse Propheta Regius dicit. Plal. 118. *Viam Mandatorum tuorum crucurri, cum dilatasti cor meum.* Rursus: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.* Sed certe lex non silebat in ejusmodi rebus, quandoquidem Christum ut fidei suæ consummatorem respiciebat, & per ipsum ad æterna bona inhiabat: immo Deus præcipit Josue, ut nihil de terra distribueret Levitis, dicens quod foret merces eorum. Solutio colligitur ex S. Aug. lib. 4. contra Faustum, dicente data fuisse Judæis bona temporalia: „Ad intelligendas in „eis novi Testamenti prænuñtiationes: „veteris quippe testificatio fidem novo „conciliat. . . . Non itaque spes nostra „in temporalium rerum promissione de- „fixa est, quandoquidem nec ipsos illius „temporis sanctos & spirituales viros Pa- „triarchas & Prophetas bis terrenis re- „bus fuisse deditos credimus: intellige- „bant enim, revelante sibi Spiritu Dei, „quod tempori illi congrueret, & quibus „modis Deus per illas omnes res gestas „& dictas futura figuranda & prænu- „cianda decerneret, magisque desiderium „eorum de novo Testamento erat. . . . Ex quo sequitur secundum Augustini mentem Deum dedisse Judæis temporalia, ut his mirabilia gratiæ Christi tum pro hac vita, tum pro futura annuntiaret.

Ad secundam probationem, distinguo: lex prædixit pro Christo maledictionem, voluntarie suscipiendam, ut nos & a morte & a peccato redimeret, concedo: propter ipsos Christi defectus, nego. Lex, inquit Augustinus, erat Christo gravis, ipsumque variis in figuris representabat, maxime ut Redemptorem: unde Hircus introducebatur ut totius populi reciperet maledictionem, & sic intelligebant Judæi Christum passurum, non quidem pro suis peccatis, sicut Hircus non maledicebatur propter peccata quorum non erat capax; hinc Christus erat moriturus, ne tota gens

gens periret, & filios pararet Deo Patri acceptissimos: unde ejusmodi maledictio maxime in ejus redundat gloriam. Solutio est Apostoli, qui in isto prorsus sensu, dicit Christum pro nobis factum esse maledictum cap. 3. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.* Audiendus est de eodem momento S. Augustinus qui lib. 14. contra Faustum cap. 3. ait: "Ille neget Christum maledictum, qui negat & mortuum: qui autem confitetur mortuum, & negare non potest mortem de peccato esse. . . . Sulcepit autem Christus sine reatu supplicium nostrum, ut inde solveret reatum nostrum, & finiret etiam supplicium nostrum."

Replicat: Adimantus Manichæus Genes. col. 1. habetur: *In principio creavit Deus caelum & terram.* Iis autem opponuntur illa S. Joannis verba cap. 1. *Mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.* Ibidem Genes. 2. legitur: *Complevit Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requievit die septimo ab universo opere quod patrarat.* Joan. vero 5. e contra: *Pater meus usque modo operatur, & ego operor.* Ergo &c.

Respondeo, negando. Verba Joannis opponi verbis Moysis. Et vero iste nomine Dei intelligit sanctissimam Trinitatem, videlicet Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, ut liquet ex sequentibus, dum Deum creantem hominem inducit, ita loquentem: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Quæ verba dubio procul pluralitatem personarum subindignant, Christum autem esse secundum Deificæ Trinitatis S. Joannes pronuntiat, dicens: *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum:* quod ultro fateatur Adimantus, qui hanc proposuit objectionem, quam quidem hac responsione solvit S. Augustinus in libro quem adversus eum conscripsit.

Ad alterum ejusdem Adimanti argumentum, distinguo: verba beati Evangelistæ, *Pater usque modo operatur,* conservando creata, & mundum gubernando, concedo: aliquid novi producendo, subdistinguo: præbendo suum generationibus adjuvandis concursus, concedo: novum mundum producendo, nego, Moyses describit totius mundi creationem, Joannes vero generationibus sibi ad invicem succedentibus conservationem, ad quam plurimum juvat vel ipsa animarum

in hominibus producendis creatio: sicque ne minima inter utramque Scripturam reperitur dissonantia. Ita solvit Aug. in eodem libro Heterodoxi vanam argumentationem, dicens: "Deum ab instituendis, rerum naturis post earum rerum perfectionem cessasse, quamvis usque adhuc in administrandis operetur."

Instat. Multa alia absolute contradictoria reperiuntur in libris veteris Testamenti; Ergo &c. Probatur antecedens. Gen. 1. vers. 26. habetur: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Quæ quidem pugnant cum isto Joannis essetio cap. 8. vers. 44. *Vos ex Patre diabolo estis.* 2. Exod. 20. v. 12. habetur: *Honora patrem tuum & matrem tuam,* & tamen Matth. 8. v. 22. habetur de quodam juvene Christum alloquente: *Permitte me primū ire, & sepelire patrem meum.* Cui respondit Christus: *Sequere me, & dimitte mortuos suos.* 3. Exod. 20. v. 5. scribitur: *Ego sum Dominus, Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem;* qui contrariantur ista verba Matth. 5. v. 45. *Benefacite his qui oderunt vos.* 5. Exod. 21. v. 24. habetur: *Oculum pro oculo;* & tamen Matth. 5. v. 23. Christus dicit: *Audistis, quia dictum est, oculum pro oculo, & dentem pro dente: ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in maxillam, præbe illi & alteram.* 5. In libris Legis Deus dicitur apparuisse patriarchis, ut Genes. 3. vers. 10. 13. vers. 15. & tamen Joan. 1. v. 18. legitur: *Deum nemo vidit unquam.* 6. Deut. 12. prohibetur ne manducetur sanguis, quia anima est caro & sanguis: & tamen Matth. 10. vers. 28. Evangelista pro Christo loquens, ait: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Et ista omnia intelliguntur secundum diversos respectus, concedo: secundum eundem, nego. Unde nulla sequitur contradictio inter veteris & novum Testamentum.

Ad primum distinguo: homo secundum se est ad imaginem Dei, concedo: homo reduplicative ut peccator, nego. Sub isto enim respectu est filius diaboli, quia peccatum est a diabolo. Ita respondet Augustinus Adimanto Manichæo: Non secundum vetustatem peccati, ait, quæ corrumptur, sed secundum spiritalem conformationem factum, esse hominem ad

„ imaginem Dei, idem Apostolus monet, ut exuti consuetudine peccatorum, id est, veteri homine, induamur nova vita Christi, quem novum hominem appellat. Et ut doceat hoc non aliquando amississe renovationem, illum vocat, nam ita loquitur Col. 3. *Expeliantes veterem hominem cum actibus suis, induite novum qui renovatur in agnitionem Dei secundum imaginem ejus qui creavit eum.* „
 „ ... Quod in potestate nostra ab ipso Deo esse positum docet Scriptura, cum dicit: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* „
 „ Filii autem diaboli dicuntur homines cum imitantur ejus impiam superbiam, & a luce atque celsitudine decidunt sapientiae, & non credunt veritati. „

„ *Ad secundum distinguo: etiam & Christus praecebat majorem perfectionem, indicans juveni bonum esse quandoque relinquere patrem & matrem ac mundum, ut anima facilius vacet divinis, concedo: & sua sententia reprobabat honorem patri & matri debitum, nego.* „
 „ Hoc enim praeceptum in Evangelio, suo confirmat calculo: Igitur consilium dumtaxat dabat juveni, ut ad majorem tenderet perfectionem. „ Solutio est divi Augustini, qui ibidem sic loquitur: „ *Magnitudo est & honorum parentum in gradu suo esse servandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, perfectim si impedimento sunt, nulla dubitatione oportere contemni.* „

„ *Non absimili modo S. Doctor eo in libro conciliat utrumque testamentum, cum agit in veteri de amore quo vir suam debet prosequi uxorem; Genes. scilicet 2. his verbis: Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suae; in novo vero de ejusdem uxoris derelictione Matth. 19. Omnis, inquit Christus, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit.* Ita enim Adamanto respondet: ostendit primo auctoritate Apostoli viros debere diligere uxores, nisi eorum praepediant salutem: „
 „ *Quia & conjunctio mariti & uxoris a Domino est & relictio uxoris propter regnum caelorum est a Domino.* „ Tum subjicit: „ *Nec ista capitula Evangelica inveniuntur sibi contraria, nec Evangelium veteri Testamento: quia ibi uxores conjungitur viro, ut simul me-*

„ *reantur regnum caelorum: & ita uxor relinquenda esse praecipitur, si virum impediat ad possidendum regnum caelorum.* „

„ *Ad tertium, factum est satis supra; majoris tamen causae claritatis*

„ *Respondet distinguendo: Deus iniquitatem Patrum visitat in filios, si ipsi peccatorum parentum concilii sint, concedo: sin minus, nego.* „ *Intelligitur, ait Augustinus Adamanto objectionem facientem, ti, eos puniri peccatis parentum, qui in eadem perversitate parentum perseverare voluerunt. Tales enim non sunt vitia, sed potius justitia Dei, & sua iniquitate puniuntur.* „

„ *Ad quartum distinguo: & poena talionis populo carnali licita erat, concedo: eam vero Christus abnegavit, quia ad perfectum ducit lex Evangelica.* „ *Et eam Christus poenam damnavit absolute, nego.* *Lex justitiae in veteri Testamento ea erat, ut quisque per haec quae peccabat, per haec & puniretur: unde poena talionis erat licita, sed eam Christus voluit rescindi, immo voluit ut unusquisque etiam inimicis beneficeret.* *Audiamus de hoc momento S. Augustinum qui ibidem hanc praecipuat objectionem, his verbis: „ Quoniam primo carnales homines ardebant multo amplius se vindicare, quam erat illa injuria, de qua querebatur, constitutus est eis primus lenitatis gradus, ut injuriae acceptae mentis nullo modo dolor vindicantis excederet: sic enim & donare aliquando posset injuriam, qui eam primo non superare didicisset. Unde Dominus jam per Evangelii gratiam ad summam pacem populum aducens, huic gradui superaedificavit alterum: ut qui jam audierat non ampliorem vindictam, quam quisque laesus esset, reddere, placata mente totum se donare gauderet.* „

„ *Ad quintum: Deus non est visibilis secundum vires naturae in hac vita, & ordinarie loquendo, concedo: secus, nego.* „ *Et sic duo Testamentum non sibi mutuo opponuntur, maxime vero quia visio Patriarchis concessa, erat dumtaxat mediata; quandoquidem Deus loquebatur per Angelos, qui etiam assumebant corpora, ut se redderent hominibus sensibiles. Ceterum si ab aliquibus visus est, ut a Moyse & D. Paulo, ex privilegio concessum est, & hoc viribus gratiae*

tiæ extraordinariæ, atque visione pure intellectuali.

S. *Augustinus*, non dimittit aduersarium, sed huic Adimanti objectioni facit satis: "Filius qui est Verbum Dei, non solum nouissimis temporibus cum in carne apparere dignatus est, sed etiam prius a constitutione mundi, cui voluit de Patre annuntiavit, sive loquendo, sive apparendo, vel per Angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam . . . cum tamen ipse per se ipsum a mundo corde videatur, & per illum pater."

Ad 6. distingo: & sermo est in Deuteronomio de belluarum anima quæ maxime in sanguine sita est, concedo: Deus autem voluit populum carnalem abstinere a sanguine & suffocato, ut intelligeret omnem effugiendam esse crudelitatem; unde Apostolus dicit: caro & sanguis regnum Dei non possidebunt: in Matth. vero sermo habetur de anima spiritali eaque immortalis, quapropter capite 25. habetur: *Ite maledicti in ignem æternum*. Et duo hæc loca intelliguntur de anima spiritali, nego. Cæterum animam carnalibus peccatis adhærere dicitur quoque carnalis, quæ dubio-procul regnum Dei non possidebit. Vel etiam affirmari potest hæc verba 1. Cor. 15. *Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt*, intelligi de carne nondum per resurrectionis gloriam immutata iuxta illud ejusdem Apostoli, *seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale*, ita S. Aug. ibidem.

Contra: Quædam alia contradictoria reperiuntur in veteri Testamento: Deuter. 12. v. 21. permittitur populo vesci carnibus, juxta illud: *Occides de armentis & pecoribus quæ habueris, & comedes in oppido tuis, ut tibi placeat*: Rom. vero 12. v. 21. legitur: *Bonum est non manducare carnem*. Secundo Deuter. 34. v. 3. injungitur populo abstinere a carnibus certorum animalium: in novo vero Testamento legitur: *Manducate quæ apponuntur vobis*. Tercio circumcisio præcipitur in vet. lege: prohibetur vero in nova. Quarto, præcipitur Moyse destruere Amorrhæos aliasque gentes Exod. 23. v. 23. Christus vero e contra dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos*. Quinto in lege scriptum est: *Ego sum qui divitias do amicis meis, & paupertatem inimicis meis*: E contra vero Matth. 5. habetur: *Beati pauperes spiritu*: Et iterum

qui reliqueris domum . . . Centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Sexto, Amos 3. v. 30. *Si eris malum in civitate quod non feceris Dominus*. Jacob vero dicit: *Deus interstatior malorum est*. Denique lex vetus dicitur ministratio mortis 2. Cor. 3. v. 7. Ergo &c.

Respondeo eodem modo ac supra. Unde ad 1. distingo: Bonum est non manducare carnem, si adlit scandalum, concedo: secus, nego. Apostolus loquitur solum in primo sensu, unde dicit: si caro scandalizat, carnem non manducabo in æternum. Ita hunc interpretatur locum S. Augustinus contra Adimantum, sic enim loquitur: "Non ergo amplius invicem judicemus; Sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum . . . si enim propter cibum frater tuus contristatur, jam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est."

Ad 2. similiter distingo, & cæremoniæ legales abrogatæ sunt per Christum; ad libertatem filiorum Dei, concedo: secus, nego. Ita Augustinus ibidem contra Adimantum; "Advenientibus enim rebus, ait, quarum erant umbræ illæ observationes, id actum est, ut ostenderetur in ipsis umbris non esse spem ponendam, sed in ipsis rebus, quas illæ umbræ significabant esse venturas, id est, Christum, & Ecclesiam & propterea illa jam omnia inania erant; Nec tamen ea tanquam noxia removenda, sed tanquam superflua contemnenda." Eodem modo responderetur ad 3. Ad 4. Deus supremus omnium Dominus voluit spoliare gentes in vindictam peccatorum, ditare vero populum suum dilectum. Ad 5. sequitur solutio; Deus enim voluit dare divitias corporales amicis suis, eas vero ab inimicis abripere; ita tamen ut Fideles cor non apponant rebus corporalibus, unde promittitur beatitudo iis qui utuntur hoc mundo, sed non possident hunc mundum in terrenis quiescendo. Ad 6. malum culpæ non est a Deo, secus vero malum pœnæ, & hoc modo in vindictam respectu peccatorum; modo ad probationem respectu iustorum. Ita Aug. ibidem; "Divina enim providentia, inquit, cuncta moderante & gubernante, ita homo male fecit quod vult, ut male patiat quod non vult." Deus ergo malum facit, quod non ipsi Deo

„ Deo malum est, sed iis quos vindicat.
 „ Itaque ipse, quantum ad se pertinet,
 „ bonum facit, quia omne iustum bonum
 „ est, & iusta est illa vindicta. „

Ad ultimum distinguo, lex vetus erat ministratio mortis, id est, ad perfectionem non ducebatur; concedo; id est mortem operabatur, subdistinguo; per accidens, in quantum concupiscentiæ malum ostendebat ante legem non cognitum, concedo; per se, nego. Solutio est Apost. Rom. 7. his verbis; *Occasione accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam*. Ita etiam Augustinus lib. 2. contra adversarium legis & Prophetarum cap. 7. „ Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebam sine lege aliquando; sed cum venisset mandatum; revixit peccatum... Peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me & per illud occidit... lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, & tamen quia de ipso bono interficitur inobediens anima, ubi Dei non adjuvat gratia; ministratio mortis facta est lex in veteri Testamento propter occidentem litteram; & ministratio vitæ facta est gratia in novo Testamento propter vivificantem spiritum. „

Respondunt: Moyles non fuit inter veteres historicos vetustior; ergo ruit unum fundamentum præcipuum pro genuitate librorum veteris Testamenti. Probatur Ant. Primo quidem Ant. 7. v. 27. Moyles dicitur eruditus omni sapientia Ægyptiorum qui, ut liquet; ante ipsum scripserant, & ab eis potuerunt Græci haurire quidquid in sua sapientia Philosophica affulget. Secundo, quidam existimant Moylen trecentis annis Inacho posteriorem. Igitur Græci quorum Inachos Rex erat antiquissimus, potuerunt sapientiam & scientiam habere ab aliis fontibus quam a libris Mosais.

Respondet negando Ant. ad 1. distinguo, Moyles eruditus est sapientia Ægyptiorum; id est, institutos est ad vitam degendam secundum Ægypti consuetudines, nam filia Pharaonis ipsum adopaverat in filium, concedo: Id est, Moyles non fuit primus scriptor; nego. Ægypti nullas habebant litteras & geroglyphicis utebantur, hoc ipsum Philo asserit lib. 1. de vita Moysis: non verissime autem appareret Ægyptios scientiis multum floruisse: Equidem Arithmeticam; Geometriam, Musicamque habebant, sed Philosophiam

plurimum obscuram. Quidquid sit, nullos Scriptores etiam apud Ægyptios, aliasque barbaras gentes ante Moylen fuisse constat, quandoquidem litteras ante ista tempora nullas habebant Ægyptii, easque acceperere ab Iside filia Inachi Arivorum Regis: sub isto autem Rege floruit Moyles, filiosque Israel ex Ægypto eduxit. Ita referunt Tatianus & Clemens Alex.

Respondet II. Abraham cæterisque Patriarchas ipso Moyse priores cautos fuisse sapientia eaque altissima; ab eis vero eam acceperat Moyles, ita ut ab eis per traditionem instructus de sapientia, tum Ægyptiorum, tum Chaldæorum apud quos peregrinatus fuerat Abraham, merito dicatur in omni Ægyptiorum sapientia institutus: solutio est D. Aug. qui lib. 18. de civit. Dei, cap. 39. sic loquitur: „ Nulla igitur gens de antiquitate sapientie lux super Patriarchas & Prophetas nostros, quibus inerat sapientia divina, ulla se vanitate iactaverit, quando nec Ægyptus invenitur, quæ solet falso & inaniter de suarum doctrinarum antiquitate gloriari, qualicumque sapientia sua Patriarcharum nostrorum tempore prævenisse sapientia: *Loquitur de Inacho & gente Græcana*. „ Postea sic prosequitur: Neque enim quicquam dicere audebit mirabilium disciplinarum eos peritissimos fuisse, antequam litteras nosset, Græci. Id est, antequam Isis eo venisset, easque ibi docuisset. Ipsa porro eorum memorabilis doctrina, quæ appellata est sapientia, quid erat nisi maxime astronomia, & si quid aliud talium disciplinarum magis ad exercenda ingenia, quam ad illuminandas vera sapientia mentes valere solet? Nam quod attinet ad Philosophiam quæ se docere proficitur aliquid, unde hanc homines beati, circa tempora Mercurii, quem Trimegistum vocaverunt, in illis terris ejusmodi studia clauerunt: longe quidem ante sapientes, vel philosophos Græciæ, sed tamen post Abraham, & Isaac, & Jacob, & Joseph; nimirum etiam post ipsum Moylen. Eo quippe tempore, quo Moyles natus est, fuisse reperitur Aclis ille magnus Astrologus, Prometheus frater, maternus avus Mercurii majoris, cujus nepos fuit Trimegistus ille Mercurius. „

Ad 2. probat. dico falsam esse chronologiam quæ Moylen 300. annis Inacho

juniorum constituit, & magis adhaerendum esse Juliano Africano, Tatiano, & Clementi Alex.

Urgens: falsum est veteres multa hausisse in libris Moysis. Ergo &c. Probatur Ant. Marshamus in canone Chronico, pag. 152. scribit: Verisimile non videri Philosophiam Platoniam & Pythagoricam ex fonte judaico derivatam fuisse. . . . enimvero ante captivitatem Babyloniam, septem sapientum aetatem, Graeci non solum Philosophiae, sed & rerum suarum magis exterarum in-curiosi fuerunt. Post reditum e Babylonem Judaeorum reipublica sub Persis adeo obscura fuit, ut vix nomen eorum aetate Herodoti Graecis auditum fuerit. Secundo ipse Lactantius negat Pythagoram & Platonem ad Judaeos accessisse. Tertio, Idem Marshamus contendit Aegyptios ab oraculo Apollinis suam habuisse sapientiam.

Respondeo I. haec omnia unum duhtaxat probare, nempe Graecos non hausisse omnia quae scripserunt in libris Moisaicis, maxime ea quae spectant Mathematicas, videlicet, Geometriam, Arithmetiam & Musicam: Sed suffurari potuerunt alia multa quae vel fabularum nominibus & historiis, de deorum attributis, vel etiam simpliciter & directa narratione scripserunt de unitate Dei & providentia, de praemio iustorum & poenis malorum: quod sane deducitur ex eo quod secundum multorum eruditorum sententiam jam extaret aliqua scripturae graeca interpretatio versione 70. Seniorum vetustior, in qua quidem & Poetae, & Philosophi & Historici multa legere potuerunt de divinitate ejusque attributis; tum scriptis mandare. Sic colligitur ex Clemente Alex. lib. 5. Stromatum: Ex Eusebio, lib. 13. praepar. Evang. cap. 12. hoc ipsum dilucide patet ex epistola Demetrii Phalerii, directa ad Ptolaeum Philadelphum Regem Aegypti, quaeque refertur a Josepho lib. 12. antiq. cap. 11. & ab Euseb. lib. 8. praepar. Evang. cap. 3. in qua quidem epistola certiorum facit Regem Demetrius jam extare volumina hebraica, sed non sufficienti diligentia & calamo, tum collecta, tum etiam scripta. Qua de causa Rex exquisivit 70. Seniores, ut completam haberet Librorum sacrorum interpretationem.

Respondeo II. distinguendo, Graeci non habuerunt Philosophiam adaequatam a Ju-

daeis, concedo: aliquam & quoad partes divinum numen spectantes, nego. Ceterum ante captivitatem floruerant Judaei & per Judices, & per Reges: post captivitatem vero floruerunt per Duces & etiam per Reges aliquos posthumos, unde Graeci multa in eorum libris haurire potuerunt. Ad Lactantium respondeo quod licet Pythagoras & Plato ad Judaeos non accesserint, potuerint tamen eorum libros legere, maxime cum Judaei & Persarum, & ipsorum Graecorum servi principales fuerint; namque tributa solvebant Regibus & Syriae & Aegypti. Ultima instantia non urget, nihil enim ex oraculo daemionis pro veritate concludendum est.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Libri V. T. sunt genuini.

PRIMO: Ipsum Deum habent auctorem, quippe qui legem Angelorum ministerio Moysi dederit; nam Exod. 17. injungit illi victoriam supra Amalecitas reportatam scribere cap. 24. mandata scriptis consignare: Quid plura, libri V. T. non semel laudantur in novo Testamento a Christo & ab Apostolis: Ergo &c.

Secundo: Genuitatem istorum librorum non levius annuntiat conformitas quam habent cum historicis prophanis qui in eis multa hauserunt; de divinitate quidem, ut Plato; de poenis vero malorum, & praemio iustorum, ut Virgilius & Ovidius.

Tertio: Id ipsum confirmat librorum revelatio, cum Moyses multa scripserit de creatione, de mysteriis gratiae & incarnationis, quae solo lumine desuper infuso scire potuit. Hoc idem astruit eorum antiquitas & sanctitas: hoc signa & miracula ab ipso Moyse, a Prophetis & aliis Scriptoribus facta, non enim Deus miracula pro mendacio confirmando fieri sinat.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Quaedam opponuntur a Manichaeis contra genuitatem librorum Moysis, sed ea soluta manent in iis quae de existentia Dei lato calamo scriptimus: ultro fatemur legem veterem 2. Cor. 3. dici mortis ministratorem, sed per accidens, qua-

quatenus aperit concupiscentiæ peccata & prohibet, homines enim ex innata corruptione nituntur in vitium.

Secundo : Tametsi Moyles in sapientia Ægyptiorum institutus sit, non inde sequitur ante eos non scripsisse de legibus & de Dei attributis. Sed ad summum de Mathematicis, ut de Geometria, Arithmetica & Musica : neque vero propugnauit illos cuncta in libris Moylis scribenda habuisse.

Tertio : Falsum est Moysen trecentis annis Inacho Rege Græco posteriorem, cum Julianus Africanus, Tatianus, & Clemens Alexand. quibus in hoc potissimum fides debetur, contrarium asserant.

SECTIO SECUNDA.

Utrum libri novi Testamenti sint genuini?

GNOSTICI impugnarunt existentiam librorum novi Testamenti : Celsus & Manichæi etiam bellum indixere ejusmodi libris, asserendo Evangelistas non esse concordēs, multaque mendacia coniecisse eorum auctores. Idem a fortiori existimant Gentiles, Judæi & Apostatae. Grossius in voto pro pace Ecclesiastica, titulo de canonicis Scriptis videtur asserere libros novi Testamenti divino afflatu non fuisse exaratos, quamvis pie & fideliter scriptos. Spinosa negat absolute inspiratos esse, dicendo auctores eos scripsisse tantum ut Doctores privatos. Ipse Erasmus putat Scriptores illos in omnibus non fuisse a sancto Spiritu adjuutos. Ejusdem est sententiæ Spalatensis, dicens libros novi Testamenti varios continere humanos lapsus. Quæ quidem sententiæ inficiantur genuinitatem & validitatem librorum novi Testamenti, contra quos omnes sit :

CONCLUSIO.

Libri novi Testamenti in canone Ecclesiæ adiecti, sunt genuini.

Probatur parvis argumentis.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Petitur ex testimoniis auctorum cœvorum.

ILLI libri sunt genuini qui facti sunt & compositi eo tempore quo dicuntur ta-

les, quique tales semper habiti sunt ; Atqui res sic se habet : Ergo &c. Probatur minor & quidem multipliciter.

Primo : Clemens Romanus, qui Apostolorum tempore florebat, varia deprompsit testimonia ex Evangelio in suis ad Corinthios epistolis. Similiter & Ignatius Martyr : Item & Polycarpus Joannis auditor in epistola sua ad Philippenses, Papias Polycarpi familiaris, Julius Martyr in Apologia 2. sæpe Matthæum citat : de Evangelio Marci mentionem facit Papias apud Eusebium, lib. 3. cap. ult. Lucam designat Irenæus, & ante ipsum Paulus in secunda ad Corinthios epistola : Josephus lib. 2. cap. 8. loquitur de Joannis prædicatione, & de ejusdem morte ab Herode imperata, similiter & Suetonius in Claudio, cap. 25. Plinius Junior in epistola ad Trajanum : Celsus Paganus qui tertio vivebat sæculo testatur Christum multa patrassse miracula : idem fateatur Suetonius, tametsi ea magicis artibus tribuat. Denique nullus Paganus exprobavit Scriptoribus Catholicis falsa in suis libris dedisse. Eandem veritatem propugnat Clemens Alexand. l. 6. Stromatum, cap. 7. & iterum Irenæus lib. 3. cap. 11. August. lib. 11. contra Faustum, cap. 2. Ergo &c.

Secundo : Probatur eadem minor ratione : Illi libri semper tales habiti sunt, quales apparuere, quorum auctoritate perpetuo uti est Ecclesia in Conciliis ad confutandas hæreses, usi sunt Patres ad fidem contra impugnantes defendendam : Atqui & Ecclesia in Conciliis, ut patet ex Canonibus, & Patres in suis sententiis, ut liquet ex eorum scriptis, usi sunt libris novi Testamenti & ad revincendos hæreticos, & ad fidem aut restaurandam, aut fovendam, & defendendam : his usus est Origenes. contra Celsum, Tertullianus adversus Marcionem, Athanasius in debellandis Arianis, & sic de subsequentiæ sæculorum Patribus : Ergo &c.

Tertio eadem minor confirmatur isto ulteriori ratiocinio. Libri novi Testamenti non fuerunt conscripti neque ante, neque post Apostolos, sed eorum tantum tempore : Igitur tales semper habiti sunt, quales assignantur ab Ecclesia. Probatur Ant. si ante Apostolos fuissent scripti, Scriptores sacri de falsitate fuissent convicti a Paganis fidei nostræ ejuratis hostibus ; si vero post, non fuissent admissi a cœtaneis Apostolorum, qui tamen unanimi-

mitter eos recepere. Ita Clemens Romanus, epist. ad Cor. Polycarpus epistola ad Philippenſes, & Aug. l. 33. contra Faustum, cap. 6. asserunt: unde, inquit, S. Doctor, si ejusmodi libri incerti sunt & dubii, nihil est profecto in fide catholica certum. Sed absurdum consequens: Ergo & antecedens.

SECUNDUM ARGUMENTUM

Petitur ex eo quod vera referant libri novi Testamenti.

ILLI libri sunt genuini qui vera referunt: Atqui vera referunt libri novi Testamenti: Ergo &c. Probatur minor multis momentis.

Primo quidem libri novi Testamenti ea referunt de divinitate, de unitate Dei & Trinitate, de præceptis & moralitate, quæ jam jam multis retro sæculis annuntiaverant Prophætæ, quorum libri per multa sæcula in variis imperiis circumferebantur, quique fuerunt in summa veneratione vel apud ipsos Reges Paganos: Igitur vera annunciant.

Secundo: Illi libri quidam spirant veritatis odorem: in eis apparet simplicitas, & summus reſtitutudinis amor: vetant malum, suadent vero & præcipiunt omne bonum: immo & consiliis ducunt ad perfectionem: Sed hæc omnia redolent veritatem: Ergo &c.

Tertio: Illi libri veri sunt qui a diversis auctoribus, diverso tempore, loco & ætate distantibus & tamen inter se consentientibus scripti sunt: Atqui libri novi Test. sic scripti sunt a diversis auctoribus, & tamen inter se consentientibus: Ergo &c. D. Augustinus hæc probat minore l. 18. de civ. Dei cap. 41. ubi postquam dixit antiquos Philosophos & Magistros in inquirenda veritate plurimum discordes, subdit veritatem a multis, nonnisi divina protegente auctoritate, inveniri, sic enim loquitur: "Auctores nostri, in quibus non frustra sacrarum litterarum igitur & terminatur canon, abſit ut inter se aliqua ratione dissentiant. Unde non immerito cum illa scriberent, eis Deum vel per eos locutum, non pauci in scholis atque gymnasiis litigiosis disputationibus garruli, sed in agris atque in urbibus cum doctis atque indoctis tot tantique populi crediderunt. Ipsi sane pauci eis debuerunt, ne multitudine vi-

lisceret, quod religioſe charum esse oporteret: nec tamen ita pauci, ut eorum non sit miranda consensio."

Quarto: Auctores illorum librorum, nec decepti sunt, nec decipere alios voluerunt, aut potuerunt; si quidem fuerunt viri levioris disciplinæ, & ab omni tum argenti, tum auri, tum cupiditate alieni, qui in ipsos sævientes benedicebant, quique sanguinem suum pro defensione doctrinæ Christi fuderunt. 2. Noluerunt decipere, erant enim & simplices & candidi, quippe qui infirmitates & injurias magistro suo illatas non tacerint, qui res coram Judæis licet adverſariis per actus publicos retulerunt: qui denique, nec minis, nec pollicitationibus a proposito deterri potuerunt. Quid plura? Eandem quam prædicarunt doctrinam amplexi sunt viri omni exceptione majores, & hoc quidem solo veritatis amore & conscientia stimulis ducti; qui etiam & honores & voluptates atque mundi illecebras spernentes, eandem portentes & miraculis doctrinam confirmarunt.

Quinto: Illi libri multa de Christo referunt, de quibus vel ipsi auctores Ethnicis testimonium perhibent, quod est magnum veracitatis argumentum: juvat hic aliqua texere exempla.

Sacri Evangelistæ scribunt Christum vixisse in Judæa, hoc ipsum referunt auctores pagani, scilicet Suetonius & Tacitus, Plinius Junior, Porphyrius, Phlegon, Celsus, Numenius, Lucianus, nec non Imperatores, Trajanus, Antoninus Pius & Marcus Philosophus. Non omittendus sane Josephus qui l. 18. antiq. Jud. cap. 4. mira de Christo eloquitur.

Sancti Evangelistæ, scriptis mandarunt Christum in Bethleem esse natum ex matre paupercula, eumque in Ægyptum profugisse. Id quoque agnoscit Celsus, tamen Christiani nominis insectator insensissimus. Quin ex tabulis censualibus Romanorum, ad quas provocat Iulianus, Tertullianus, & Chrysostomus, ex censu etiam illo, quem, nascente Christo, indixit Imperator Augustus, aperte constat Christum natum esse in Bethleem. Nec referre impræſentiarum pigebit Mæmetem ultro fateri Jesum ex illibata Virgine natum.

Scriptores Canonici enarrant stellam miraculosam in ortu Christi apparuisse, Magos ex Oriente ad cunas Jesu eum adoratos, venisse, Herodem in Judæa re-

gnantem in pueros a bimatu & infra a Christi adventu natos sœvisse. Porro hæc vera & extra omnem dubitationis aleam posita esse constat Ethnicorum testimoniis. Namque novum Sidus post Christum natum in cœlis præfulsisse, ad eumque Magos accessisse fatetur Julianus Apostata, quamvis odio in Christum percitus hujus stellæ ortum, in causas naturales refundat. Macrobius scriptor Ethnicus l. 2. Saturnalium cap. 14. fuso calamo describit cladem impiam quæ Herodes infantulos obtruncavit, his verbis: "Cum audisset, Augustus, inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra biennium occidi jussit, filium quoque ejus occisum, ait: Melius esse Herodis porcum esse, quam filium."

SS. *Matthæus*, *Marcus*, *Lucas* & *Joannes* multa commemorant Christi miracula, quibus ipse suam obsignavit missionem. Sed & huic enarrationi non refragantur infideles, videlicet *Celsus* apud *Origenem* lib. 2. contra illum, *Julianus* apud *S. Cyrillum* lib. 6. adversus hunc Apostatam, qui omnes ultro fatentur Christum aliqua patrasse miracula: hoc ipsi sunt affirmat *Ma-humetes* in *Alcorano*: immo testimonium ab ipsis Judæis inimicis oculatis testibus habemus.

Quid plura referam? Stupendam solis defectionem & terribilem terræ concussionem quæ Christo moriente contigerunt, scribunt *Evangelistæ*; narrantur quoque a *Phlegonte* *Ethnico* Scriptore l. 13. *Olympicorum Chronicorum*. Igitur, vel ipsis fatentibus pagani vera scripserunt novi Testamenti *Evangelistæ*.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Petitur ex concordantia novi cum veteri Testamento.

ILLI libri sunt genuini qui concordantur cum oraculis Prophetarum, promissionibus Patriarchis factis, & hoc multis retro sæculis ante Christum natum, quem omnes cæteras Test. figuras tum in sacrificiis, tum in sacramentis expressas præcludunt: Atqui tales sunt libri novi Testamenti: Ergo &c. Major patet, quomodo enim citra miraculum fieri posset, ut tantopere in se distantia concordarent, si veritas omnium fortior, omnibusque temporibus, quæ immo & hominum passionibus dominans non adesset? Probatur igitur minor in qua solum reperitur difficultas.

Primo quidem, Quia eandem fidem, eandemque doctrinam, saltem quoad substantiam, continent libri novi Testamenti cum doctrina veteris Testamenti: Eundem quidem Deum & Christum, eadem præcepta, eundemque prædicant finem & beatitudinem.

Secundo: Novum Testamentum omnes terminat veteris figuras: Messiam enim quem prænnuntiaverunt Prophetæ, præsentem exhibet: sacramenta virtute majora succedunt legis Mosaicæ Sacramentis: Nova lex habet Sacrificium quæ Sacrificia Mosaicæ rimatur quidem, sed virtute nedum adequat, verum etiam longe præcellit, juxta illud *Heb. 10.* de Christo summo Sacrificatore: *Una enim oblatione in sempiternum consummavit sanctificatos*. Quam quidem doctrinam Patres certatim propugnant, explicant, atque defendunt.

Athenagoras in sua pro Christianis legatione sic loquitur: "Fidei nostræ testes habemus Prophetas, qui Christum de Deo & rebus divinis disseruerunt. Si rationibus niteremur, merito humanam esse persuasionem nostram aliquis putaret: verum insuper Prophetarum voces animare nostras: unde *Irenæus* lib. 2. cap. 37. dicit ad Prophetarum libros, remittendos esse eos qui nolunt miraculis, quibus fides Christi propagata est, credere."

Origenes lib. 1. contra *Celsum* de adversario suo queritur quod Judæi credant vaticiniis Prophetarum, & tamen nolint credere iis quæ sequuntur ad Prophetas de Jesu Nazareno: Eandem doctrinam confirmat *Tertullianus* lib. adversus Judæos, & *Cyprianus* in suis vicissim libris adversus eosdem.

Lactantius lib. 5. divinarum institutionum, cap. 3. sic loquitur: "Dice igitur, si quid tibi cordis est, non idcirco a nobis Deum creditum Christum quia mirabilia fecit, sed quia videmus in eo facta esse omnia quæ nobis annuntiata sunt vaticinio Prophetarum ..... Prophetarum testimonio, qui omnia quæ fecit, & quæ passus est multo ante cecinerunt, fidem divinitatis accepit."

Succinit egregie *S. August.* l. 18. de civit. Dei, cap. 40. his verbis: "Cui enim narranti melius præterita credimus, quam qui etiam futura prædixit, quæ præsentia jam videmus?" Unde l. 12. contra *Faustum*, cap. 45. Non contemne-

ren-

rentur . . . quæ Apostoli annuntiabant, demonstrabantur hæc a Prophetis ante fuisse prædicta . . . Non ergo mirum si & Christus & Apostoli, ut doctrinam suam tuto confirmarent, veterem Scripturæ legem & Prophetas toties appellarunt. Legatur v. g. sanctus Matth. cap. 18. vers. 21. laudat Isaiam, cap. 2. vers. 6. Michæam vers. 15. ejusdem capituli : Oseam, & vers. 18. Jeremiam, ita non solum ille, sed & ceteri Apostoli scriptores post Christum Magistrum multa adduxerunt veteris Testamenti vaticinia, quæ etiam notata sunt ad marginem accuratarum novi Testamenti editionum, frustra a nobis omnia appellarentur.

Idem S. Doctor hanc prosequitur probationem lib. 10. de civit. Dei, cap. 32. relatis enim diversis Philosophorum sententiis, qui, inquit, neque in beatitudine astruenda, neque in mediis ad eam conducentibus, vera scribere, subdit : " Non talia sancti homines in ista universali animarum liberandarum via gradientes, tanquam magna prophetare curarunt : quamvis & ista eos non fugerint, & ab eis sæpe prædicta sint, ad eorum fidem faciendam, quæ mortalium sensibus non poterant intimari, nec ad experimentum celeri facilitate perducere. Sed alia erant vere magna atque divina, quæ quantum dabatur, cognita Dei voluntate, futura nuntiabant. Christus quippe in carne venturus, & quæ in illo jam clara perfecta sunt atque in ejus nomine impleta, poenitentia hominum, & ad Deum conversio voluntatum, remissio peccatorum, gratia justitiæ, fides piorum, & per universum Orbem in veram divinitatem multitudo credentium, culturæ simulacrorum, demonumque subversio & a tentationibus exercitatio, proficientium purgatio, & liberatio ab omni malo, judicii dies, resurrectio mortuorum, societas impiorum æterna damnatio, regnumque æternum gloriosissimæ civitatis Dei, ejus conspectu immortaliter perscrutantis : in hujus viæ scripturis prædicta atque promissa sunt quorum tam multa completa conspicimus, ut recta pietate futura esse cætera credamus. "

Juvat nunc ex ipsis Scripturarum fontibus ostendere istam concordiam.

Primo : Christus dicitur de semine Abraham Matth. 10. & ita prædictum fue-

rat Gen. 12. his verbis : In te benedicentur universæ cognationes terræ.

Secundo : Christus dicitur natus de Virgine Matth. 1. 18. illud ipsum Isaiæ cap. 7. prophetaverat, his verbis : Ecce Virgo concipiet. Ibidem annuntiatur ut Princeps pacis, ut Emmanuel, & Pater futuri sæculi : quod mirum in modum videmus a septem supra decem sæcula & amplius adimpletum.

Tertio : Matthæus refert Magos venisse ab Oriente ad Christum adorandum. Istud habetur in prophetia Isaiæ cap. 60. his verbis : Surge, illuminare Jerusalem, quia venit lumen tuum, &c.

Quarto : Christus appellatur Filius Dei, Matth. 3. Joan. 1. Illud autem prædixerat David Psal. 2. 7. his verbis : Ego ante Luciferum genui te.

Quinto : Christus passim in Evangelio vocatur miraculorum patrator : De hoc momento multus fuerat ante sermo apud Isaiam cap. 41. his verbis de Christo prolatis : Tunc aperientur oculi cæcorum, &c.

Sexto : Referunt Evangelistæ, primo quidem Christum sanctam civitatem ingressum fuisse cum pompa & acclamatione : Item Principes & Seniores convenisse ut eum morti traderent, deinde crucifixum & postea a mortuis resurrexisse & ascendisse in cælum. Zachar. 9. sermo habetur de ejus triumpho : Psalmo 2. de Concilio Judæorum adversus Jesum. Jerem. 11. 9. de ipsius morte : Psalmo 3. de ipsius Resurrectione, & Psalmo 23. 7. de ejus Ascensione : Ergo &c.

QUARTUM ARGUMENTUM

Petitur ex inspiratione librorum novi Testamenti.

ILLI libri sunt genuini qui fuerunt a Deo inspirati : Atqui tales sunt libri novi Testamenti : Igitur sunt genuini : Major patet, quod enim est a Deo, verissimum est : probatur igitur minor & quidem multipliciter.

Primo, ex Scriptura sacra.

MATTH. 10. cap. 19. habetur Christum Apostolos sic fuisse allocutum : Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Luc. 12. 15. Po-

nise ergo in cordibus vestris non præmeditari quemadmodum respondetis, ego enim dabo vobis sapientiam cui non poterunt resistere. Tum Jo. 14. v. 26. Paraclitus enim Spiritus sanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia; & suggeret vobis omnia quæcumque dixerō vobis. Rursus 1. Cor. 2. Sermo meus & prædicationis mea, non in persuasibilibus humane sapientie verbis, sed in ostensione Spiritus & veritatis. Et ad Gal. 2. Notum facio Evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem; neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.

Secundo, ex Conciliis & sanctis Patribus.

CONCILIIUM CARTHAG. III. can. 47. & Trid. in decreto speciali declarant libros novi Testamenti fuisse Deo inspirante scriptos.

Hæc veritati assipulantur S. Clemens Papa in sua ad Cor. epist. S. Iustinus ap. 2. S. Iren. l. 1. adversus hæc. cap. 46. & 47. S. Clemens Alex. exhortatione ad Gentiles S. Ambrosius epist. ad Iulium S. Hieronymus comment. in epist. ad Philemonem. S. Epiphanius hæc. 76. S. Chrysostomus homil. 37. in Genesim S. Augustinus lib. de consensu Evang. cap. 35. Sanctus Gregorius Magnus in Proœmio Moralium. De libro Job ejus verba referre non abs re erit: Sic loquitur de auctore libri: "Quis hæc scripserit, valde", supervacue queritur, cum tamen auctor libri Spiritus sanctus fideliter credatur. "Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribenda dictavit: ipse scripsit, qui & illius operis inspirator exitit."

Tertio, ex Actibus Martyrum.

A C T U S Martyrii Saturnini, & Scillitanorum, qui in Africa sub Severo Claudio Consule anno 303. passi sunt, hanc subindignant veritatem: Similiter & Martyrii historia SS. Abylinensium, qui omnes mortem potius subire quam Scripturas sacras Paganis tradere maluerunt. Quorum hæc? Nisi quia ut divinas illas habebant. His testimoniis accedit consuetudo Ecclesiæ, quæ in Conciliis usa est sanctis Scripturis, uti verbo Dei, tum ad confutandos Hæreticos, tum ad fidei veritates confirmandas; Ergo &c.

Quarto: Illi libri sunt inspirati & divini, qui solum a D. O. M. promanare potuerunt: Atqui tales sunt libri novi Testamenti: Ergo &c. Probatur minor. Illi libri continent & mysteria quæ omnem humanum superant captum, & præcepta moralia vires hominis in se relictæ excedentia, nullus quippe sine gratia & concupiscentiam vincere, & injurias condonare valet; Igitur a Deo solum promanare potuerunt. Ex professo redibit sermo.

QUINTUM ARGUMENTUM

Petitur ex miraculis patris pro confirmatione doctrinæ librorum novi Testamenti.

ILLI libri sunt genuini & verissimi, quorum doctrina multis confirmata est miraculis, immo & totius mundi ad Christum conversione: Atqui res sic se habet: Ergo &c. Major patet; Nam miracula sunt solum pro assequenda veritate: Minor utique ex motivis credibilitatis quæ supra attulimus: Sufficiat ergo impræsentiarum unicum producere Augustinum, qui duo probat contra Gentiles l. 10. de civ. Dei cap. 16. & 13. In primo quidem ostendit miracula Deorum inanum esse falsa, nec aliud esse præter naturæ deficientis effectus, ut monstra, vel quod pejus est artis magicæ vel Thurgicæ fructus. In posteriori vero probat miracula a Deo patrata sola esse verissima: "Neque enim, ait, audiendi sunt, qui Deum invisibilem visibilia miracula operari negant; cum ipse etiam secundum ipsos fecerit mundum quem certe visibilibus negare non possunt. Quidquid igitur mirabile fit in hoc mundo, profecto minus est quam totus hic mundus.", Ergo &c.

Obtunduntur spicula Infidelium.

OPPONUNT Scripturam sacram esse ab hominibus, cum ab ipsis eam habeamus: Igitur non a Deo. Confirmatur: non ab Angelis eis dictata est, cum hoc nullibi legatur, superest igitur quod eam vel ad nutum phantasie, vel opera mali genii tradiderint; non enim semel contigit homines consuluisse dæmones, ut liquet de Magis Pharaonis, de quibus multus est sermo Exod. 8. 9. & 10.

Ref-

Respondeo distinguendo : Scriptura sacra ab hominibus inspiratis prodit, concedo : non inspiratis, nego. Multa momenta probant Scripturam sacram ab hominibus a Deo inspiratis promanasse. Primoquidem ecquis sibi persuadeat Prophetas, Evangelistas, Apostolos ex parte rudes & illiteratos, a pueris aut Agricolas, aut Pastores, aut Artifices, aut Piscatores tam sublimem & admirabilem doctrinam cœlitus non accepisse? Secundo, multa, ut Prophetæ, menti humanæ prorsus impervia & abscondita annuntiavere, quod citra revelationem facere non potuerunt. Tertio, Mysteria quæ captum hominum ita superant scripserunt, ut in iis capiendis, si non, adit gratia illuminans, cœcitat intellectus creatus.

Ad confirmationem : Scriptum est in Actibus, Moysen dispositione Angelorum a Deo accepisse legem quam suo tradidit populo : neque vero minus claret historiam creationis ante ipsos homines factæ, & primis parentibus postea coevæ absque revelationis ope potuisse scriptis mandari. Quod autem aut Athæi, & malevoli alii malo alicui genio tribuere audeant, hoc dubio procul absque fundamento asseritur, cum & sermones & scripta nihil nisi puritatem, pietatem, sanctitatem spirent. Quam quidem doctrinam tot & tantis miraculis signarunt, ut Deum solum Auctorem habuisse constet, maxime cum hujusmodi prodigia ad unius Dei cultum instituendum, & ad abolendam sacrilegam dæmoniorum superstitionem ediderint viri, quorum mores innocentissimi erant, & quorum sibi semper constans vitæ tenor summam erga unum Deum reverentiam, erga homines benevolentiam, erga magicas artes magnam execrationem omnium oculis ingerebat. Quis cordatus credet homines omni humano destitutos auxilio, sævientem mundo, terrente diabolo contra auctoritatem Principum, contra superstitiones Sacerdotum & populorum, contra argumenta Philoſophorum, eloquentiam Oratorum, corruptionem passionum ubique grassantem potuisse nulla virtute divina adjuutos tam felici exitu legem, quam litteris mandarunt, defendere, propugnare, stabilire, ac tandem omnem potentiam humanam reludantem, flamma & ferro atrociter sævientem devincere, eamque cruci quam oppugnabant, subicere.

Replicant : Miracula in gratiam religionis patrata non sunt vera miracula, sed

solum aut virtute naturali, aut ope dæmonum prodigia facta, ut legere est de portentis a Magis Pharaonis editis. II. Infideles suos itidem habere & vates & oracula gloriantur. III. Vel ipsi Mahumetani Alcoranum a Deo inspirante prodixisse, immo & signis consignatum jactant, quam legem universi prope orbis terrarum populi tanto animi obsequio osculant, ut levissimum in comparatione Christi cultorum prævalere tantæ multitudini citra temeritatem dici non possit.

Jamjam in tractatu attributorum dissert. 1. de existentia Dei fecimus fatis illis & similibus putridis argumentis ; verum ad abundantiam juris iterum respondere juvat.

Respondeo negando miracula facta tum in veteri, tum in novo Testamento ad legem Dei confirmandam non esse vera miracula. De prioribus constat, cum Moyses non clanculum, sed coram populo, sed astantibus Ægyptiis ea fecerit ; neque tamen ullum adversus prodigiorum veritatem reclamasse legitur. De posteriorum genuitate non minus liquet ; tametsi enim quidam inter Judæos obduratissimi miracula Christi virtuti dæmoniorum tribuerint, præter quam quod ipse Jesus hanc insulsam propulaverit calumniam, dicendo eos contradictoria eloqui, cum implicet dæmonem signa facere ad evertendum suum regnum, in hoc quippe tendebant Domini nostri miracula, alii cedebant signis, & ita fidei obdebant, ut teste Eusebio lib. 3. Hist. Eccl. cap. 31. universa Hierosolymorum Ecclesia ex solis Hebræis, qui ad fidem christianam conversi erant, ab ævo Apostolorum ad tempora usque Adriani Imperatoris, qui Judæos & Christianos Hierosolymis expulsi, fuerit constata.

Ad secundum distinguo : Infideles habuerunt sicut Synagoga Vates & oracula falsa, concedo : vera, nego. Revera quidem, tempora quibus deos Gentium floruisse dicuntur, fabulosa sunt, & ipsos non nisi numina commentitia fuisse fuso calamo offendit Tertullianus in suo apologetico. Quantum ad Vates & oracula quæ Gentiles ventilant, circa dubium est, ejusmodi oracula edita esse citra minutos, obscuros, nulliusque momenti eventus, circa quos nullus est adeo mendax Vates, quæ confideret & impune non garriat, immo identidem mentiendo, in verum quandoque non incidat. Unde

Cicero lib. 2. de divinatione, hæc, quæ sua ætate circumferebantur oracula deridet, partim ut falso conficta, partim ut casu vera, partim ut ambigua responsa Sacerdotum, incautam & simplicem plebem decipientium. Non hic prophetiæ, quas veras esse probavit eventus omnis, ut ex concordia veteris Testamenti cum novo ostendimus. Ex quo liquet Scripturas sacras esse genuinas & inspiratas.

Juvat hic texere miram Lactantii responsionem: Sic loquitur de Gentibus lib. 2. institutionum cap. 17. "In oraculis vel maxime fallunt, quorum præstigias prophani a veritate intelligere non possunt, ideoque ab illis attribui putant & imperia, & victorias, & opes, & eventus prosperos rerum: Denique ipsorum nutu sæpe rempublicam periculis imminentibus liberatam, quæ pericula & responsis denuntiaverunt, & sacrificiis placati averterunt. Sed omnia ista fallaciæ sunt; nam cum dispositiones Dei præsentiant, quippe qui Ministri ejus fuerunt, interponunt se in his rebus, ut quæcumque a Deo vel facta sunt, vel fiunt, ipsi potissimum facere, aut fuisse videantur; & quoties alicui populo, vel urbi, secundum Dei statum boni quid impendet, illi se id facturos vel prodigiis, vel somniis, vel oraculis pollicentur, si sibi templa, si honores, si sacrificia tribuantur. Quibus datis, cum illud acciderit, quod necesse est summam sibi pariant venerationem. Hinc templa deoventur, & novæ imagines consecrantur, lætantur greges hostiarum, &c."

Ad tertium nego Alcoranum a Deo prodiisse, & veris miraculis consignatum. Tametsi enim quædam pia in eo legantur, duo certa sunt apud omnes. Primum quidem ea Mahumetum a Judaica & Christiana revelatione suffuratum esse. Secundum, eadem partim fabulis, partim etiam putidissimis erroribus commaculasse. Et vero insulas in Alcorano suo collegit Rabinorum famulas, tum Sabelianorum, Manichæorum, Arianorum, aliorumque hujus fursuris Hæreticorum nævos. Quod autem corruperit revelationem Judaicam & Christianam, liquido constat ex multis. I. Docet Abrahamum Templum Mechæ crexisse, ibique cultum Dei juxta Alcoranum instituisse. II. Imalem adæquat Isaac, & quasi præ-

fert, & sic exsufflat Abrahæ factæ promissiones in Isaac. III. Ut de novi Testamenti revelatione loquamur, Mariam, quæ Christum peperit, eandem facit cum Maria Moysis sorore. IV. Christi divinitatem infruendo ore negat, eumque non fuisse crucifixum, sed alium in ejus locum suffectum esse fabulatur. V. Demum legem totam carnalem & multiplici uxorum apparatu ad nutum cujuslibet prædicat, nec alium promittit Sæctatoribus præter paradysum obsecens voluptatibus exæsuantem & plenum. Neque vero aliud pro jure & justitia habet, quam vim armorum, quibus per fas & nefas sui omnem orbem terrarum suo possint adscire imperio, cum e contra religio Christi tota humilis, tota immaculata, tota sancta; hinc & sola revelata.

Obstrepunt iterum: Illæ Scripturæ non sunt inspiratæ, si libri in quibus continentur, non possunt dici sacri: Atque hujusmodi libri non sunt sacri: Et probatur. Sunt tantum compilationes fragmentorum quæ hinc inde absque selectu ab Elidra collecta, disurbato ordine, nullaque habita ratione temporum, in diversa volumina digesta & compacta sunt, ut videre est in libris Prophetarum, maxime in Jeremia. Ergo &c.

Respondeo I. Vaticinia Prophetarum, quæ primi Christiani habebant, & ad nostra usque tempora pervenerunt, tanti fuisse ponderis, ut Justinus & alii multi Philosophi ea in Christo adimpleta animadvertentes, velut inspirata crederent, & eorum lectione fidem Christi amplexi sint, quam quidem & proprio consignare sanguine non dubitarunt. Ea ipsa laudavit Christus adversus Judæos obstrepentes: Ea S. Paulus contra eosdem, neque tamen conquesti sunt non esse genuina, verum potius ut veros Prophetarum scetus ita habebant, ut multi etiam ex Sacerdotibus obediunt fidei, ut legitur Act. 2. 3. Eadem sancti Patres, nedum adversus Judæos, sed contra Ethnicos ad fidem defendendam laudabant. Non abs re erit quorundam verba hic texere.

Christus Dominus Luc. 24. occurrens duobus discipulis in castellum Emaus eun-
tibus, eorum increpavit incredulitatem, in quam propter passionis scandalum non nihil prolapsi fuerant. *O stulti!* inquit eis, *et tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophete. Nonne hæc oportuit pa-*

si Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moysē & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant. S. Paulus Act. 26. causam suam defendens & perorans contra Regē Agrippa & Felto Syriæ Præside, eos sic allocutus est: Auxilio autem adutus Dei, usque in hodiernum diem sto, testificans minori, atque majori, nihil extra dicens, quam ea quæ Prophetæ locuti sunt, futura esse, & Moyses: Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo & Gentibus.

Jam ad sanctos Patres veniamus. Athenagoras in legatione pro Christianis ait: "Eorum quæ novimus, & credimus habemus Prophetas testes. . . voces Prophetarum confirmant nostras rationes." Origenes lib. 2. contra Celsum est ejusdem labii: ibi enim vocat validissimam demonstrationem eam quæ ex prophetis deducitur. S. Cyprianus lib. adversus Judæos in Præfatione ad Quirinum dicit: "Prædicationes Prophetarum valere ad prima fidelis lineamenta formanda." Quid plura? S. Augustinus tract. 35. in Joann. sic loquitur: "Quid est Christus, dicit Paganus? Cui respondemus: quem prænuntiaverunt Prophetæ."

Respondeo 2. ad argumentum negando minorem: Ad probationem, distinguo; Libri sacri sunt collecti ab Esdra Propheta, & Ecclesia sancto Spiritu afflata judicavit quinam recipiendi, quinam vero abjiciendi sint, concedo: sicut autem Prophetæ, sic & Ecclesia in re tanti momenti errare non possunt: Et adulterini pro genuinis suscepti sunt, nego. Hoc fustiori calamo agendo de quolibet libro in particulari explicabimus. Porro non una ratio probat Prophetarum libros esse inspiratos. I. Hoc evincit consensio veteris testamenti cum novo. II. Hoc quoque quod Judæi Christianos laudantes Prophetas pro Christo, libros dehorasse nusquam infimulaverint. Jam vero si non adijt semper in historiis texendis ordo temporum, nulli mirum videri debet, cum Jeremias v. g. in angustia temporum, necessitate compellente, iterata vice suas Baruch. distaverit prophetias, & ex alia parte Libri sacri in variis Indæorum captivitatibus, varia quoque passi sint nausragia. III. Demum diversus materiarum ordo ne minimum quidem negotium faciebat pro authenticitate sacrorum, maxime in prophetiis enarrandis: quin potius illarum affruit, cum

Prophetis Dei afflato motis solemniter modo unum de aliquo oraculum, modo alterum de alio momento proferre: Scriptum est enim Ezech. 1. Ubi erat imperator spiritus, illuc gradiebantur.

Dices: Prophetarum libri non urgent Ethnicos, cum suspectos & malæ fidei habeant Judæos: Ergo &c.

Respondet S. Augustinus lib. 13. contra Faustum: "Dicere non eslo aptam Gentibus Hebræam Prophetiam, cum videamus omnes Gentes per Hebræam Prophetiam credere in Christum, ridicula infamia est."

Alie objectiones proponuntur & solvuntur.

OBJICITUR: Plures circumscribuntur libri sub nomine Apostolorum, puta Thaddæi & similia. Igitur Libri novi Testamenti non sunt genuini. Confirmatur. Patres, ut Ignatius, Clemens Romanus, Polycarpus etiam citant ea quæ continentur in libris apocryphis; sic Clemens mentionem facit de libris Sybillinis, quod argumentum est libros non esse genuinos; quia veri a falsis discreti non apparent. Rursus confirmatur. Veteres Ecclesiæ Doctores nullam faciunt mentionem de novi Testamenti libris; ut Patres mox laudati, item nec Polycarpus, Athenagoras, Theophilus, Tatianus, in primis nec Hermas Apostolorum discipulus.

Respondeo, ex probationibus patere Libros novi Testamenti esse genuinos. Ad 1. distinguo: Et libri apocryphi non fuerint ab Ecclesia recepti ut canonici, concedo: secus, nego. Nullus igitur generalis consensus probavit ejusmodi libros, quinimmo multos in eis scetere errores, multaque mendacia compertum habemus.

Ad 2. distinguo: Patres quandoque libros apocryphos citarunt historice narrando, vel etiam ad majorem veritatis confirmationem sententis alicuius veris usi sunt, concedo: & illos citarunt tamquam canonicos, nego. Quædam igitur ex his quandoque laudare Patres, multa siquidem bona continent libri apocryphi, quæ vel in Prophetis, vel in Apostolorum scriptis illorum auctores sumpservat, unde non mirum si a sanctis Doctoribus quandoque celebrantur; sed non ea profecto mente ut essent canonica Scriptura.

Dices: Ejusmodi libri habent aliquid ex Prophetis desumptum: Igitur pares sunt cæteris libris.

Ref-

Respondeo negando consequentiam & paritatem. Disparitas est, quod libri novi Testamenti Ecclesiæ propositione firmati sint, & ejusdem consensu recepti, secus vero alii.

Ad 3. nego Patres nullam fecisse mentionem de libris novi Testamenti; siquidem Papias distinguit Evangelium Marci ab Evangelio Matthæi; hic autem erat Apostolorum discipulus. Ita Eusebius lib. 3. historiz cap. 39. Irenæus quatuor Evangelistas bis nominat cap. 16. Justinus apolog. 2. laudat hæc Joannis verba: *Deus erat Verbum*. Unde respondeo II. distinguendo: Patres primorum sæculorum nullam fecere mentionem de libris novi Testamenti aliquando, & cum res non postulabat, concedo: semper, nego. Tria distinguuntur Patrum opera, quædam ad Catechumenorum instructionem: quædam ad fidei defensionem: quædam vero ad mores institutos. In primis aut nullo modo, aut subobscurè loquebantur de mysteriis & libris Scripturarum, ne Christi thesaurus foret in prædam Gentilium, qui quandoque audiebant Apostolorum discipulos de regno Dei fermocinantes: vel etiam propter Catechumenorum debilitatem & citibantem fidem, quibus certe non omnia & præcipua committenda erant mysteria. In secundis palam & publice, immo & clare loquebantur de mysteriis: rarius in tertiis & posterioribus.

Contra: Libri novi Test. non sunt Veraces: Igitur nec genuini. Probat Ant. multipliciter: Primo quidem, quia discipuli iterum atque iterum decepti facta scripsere; Judæi enim vocabant Christum seductorem. Secundo, veritatem redolere nequeunt scripta virorum imperitorum, quales erant Apostoli, qui pene omnes piscatores erant. Tertio, Julianus & ante ipsum Celsus in magicis revocant artes miracula ab Apostolis pro veritatis confirmatione patrata. Denique poterunt Apostoli simulare veritatem, & vita admodum prænitenti & dura mendacium tegere.

Respondeo, istas objectiones ex supra dictis solutas manere, immo & evanescere. Prima quidem propellitur miraculis & resurrectione Christi, ac totius mundi conversione, quæ quidem sunt argumenta ejus, tum divinitatis, tum sanctitatis irrefragabilia. Ad cætera in promptu est eadem responsio; in hoc enim plurimum mirabi-

le fuit, pauperes spiritu piscatores evangelizasse regnum Dei, quod certe fieri non potuit, nisi Deo magistro inspirante, docente, & protegente. Cæterum & miracula, & ipsa Apostolorum sanguinis effusio probant eos vera scripsisse.

Reponunt Religionis hostes: Libri novi Testamenti non fuerunt inspirati: Igitur nec genuini. Probat Ant. Primo quidem, quia inter se pugnant: alia enim proponit Matthæus, alia vero Lucas: si autem a Deo promanassent auctore, profecto nihil esset in eis diversum, quandoquidem diversitas a diversitate causarum procedit.

Respondeo, negando Ant. Ad probationem jam supra factam est satis: attamen ad abundantiam juris distinguo: libri N. T. diversa proponunt, id est, unus auctor refert ab alio omiſſa, vel non satis explicata, concedo: diversa contrarie, aut contradicторie, nego. Diversitas duplex distinguitur, alia omiſſionis & explanationis: alia vero contrarietatis, seu etiam contradictionis. Prior in eo sita est, quod quædam referantur in uno, quæ ab alio, vel omiſſa sunt, vel non sufficienter & secundum omnes circumstantias explicata: posterior vero quando aliquid affirmatur alicui puncto ab alio Scriptore laudato penitus diversa, ut si v. g. Matth. dixisset de latronibus quod uterque semper & usque ad mortem convitiatus fuisset Christum; tunc in hac hypothefi Lucas referens unius Latronis conversionem, non vera protulisset. Prima diversitas solum reperitur apud Evangelistas; sic Lucas sanguinis sudorem enarrat, quem omiserat Matthæus: Matthæus vero fusius explicat beatitudines a Christo in monte prælaudatas & publicatas, quam ipse Lucas: ille enim quatuor tantum posuit, per abbreviationem & non per contrarietatem, si quidem in oſto a S. Matthæo allatis continentur.

Instant: Libri N. T. adversantur libris antiquæ legis, qui tamen erant inspirati: Igitur illi spiritum sanctum non habuerunt auctorem: Probat Ant. Multa sunt in V. T. quæ non solum bona non credimus, verum etiam quæ mortifera reputamus: sic v. g. Apostolus Gal. 5. de circumcissione agebat: *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit.*

Respondeo negando Ant. Ad prob. distinguo: illa quæ obijciuntur erant bona suo tempore, concedo: erant mala, ne-

a Deo, vel quæ Spiritu sancto afflati & assistente scriptis mandarunt. Jam vero Scripturæ alio possunt considerari modo, nempe præcise ut ordine quodam litteris & stylo conferuntur; & ad hoc requiritur labor & industria sicut in cæteris: Et in hoc admittitur comparatio.

Ad id vero quod dicitur, Marcum scripsisse quæ audierat a Petro, distinguo: a Petro inspirato, concedo: secus, nego. Igitur & Marcus scripsit quæ a Petro inspirato didicerat: ipse vero eodem Spiritu assistente suum composuit Evangelium, & sic error nullo modo irrepit in ejus scripta ex omni parte inspirata, adeoque & canonica.

Sed contra: Apostoli fuerunt Prophetæ & Doctores: quædam igitur scripserunt secundum revelationem, quædam vero secundum doctrinam: Igitur quando locuti sunt ut Doctores, non locuti sunt, ut inspirati, adeoque omnia non sunt in Scripturis divina.

Respondeo distinguendo: Locuti sunt Apostoli directi a Spiritu sancto ne errarent, concedo: secus, nego. Habuerunt igitur in doctrina sua infallibilitatem.

Replicat: Multæ rationes in Scripturis N. T. referuntur, quæ magis redolent doctrinam & opinionem quam revelationem: sic Paulus differens de castitate 1. Cor. 7. ait, *Præceptum Domini non habeo, consilium autem do*. Igitur non habebat de virginitate servanda revelationem. Rursus Atheniensibus rationibus humanis & ipso Poetarum effatu probat veri Dei optimi unitatem: Ergo &c.

Respondeo ut supra, Apostolos protegente & assistente Spiritu sancto veræ semper scripsisse.

Ad 1. exemplum distinguo: Paulus non habebat revelationem de Virginitate præcipienda, concedo: de eadem proponenda, nego. Nam subdit statim: *Puto quod & ego spiritum Dei habeam*. Sequitur igitur solum nullum fuisse a Christo enatum præceptum de servanda virginitate, secus vero Consilium: nam & ipse ad hanc perfectionem adhortatus est homines, Matth. 19. & post ipsum Apostolus.

Ad II. distinguo ut supra: Et S. Paulus infallibilitatem habuit, ut certis Poetarum auctoritatibus & rationibus probaret idololatris Dei unitatem, concedo: cum enim illi nullas admitterent Scripturas, auctoritate ipsorum Philosophorum

& Poetarum, atque ratione de superstitio: ne erant convincendi. Et Doctor gentium non habebat in scribendo infallibilitatem, nego.

De modo quo Deus se gessit respectu Scripturæ canonice

Ad plenam & claram objectionum solutionem, operæ pretium est dicere quomodo S. Spir. se gesserit erga Scriptores canonicos. Deus igitur potest loqui multiplici modo, scilicet vel antecedenter, videlicet inspirando, revelando, & demonstrando quid scribendum, quidve dicendum sit, ita ut scriptor nihil proprio Marte, aut scriptis mandet, aut faciat; quod quidem fieri potest vel per revelationem, sic S. Paulus in extrahi raptus multa audivit arcana: vel per visionem imaginariam, ut cum Petrus linteum serpentibus & quadrupedibus plenum e cælo demissum vidit, & postea in idem receptum, qua quidem visione Spiritus sanctus gentilium vocationem illi manifestabat. Quandoque etiam hoc fit per assumptionem specialem a Spiritu Dei, sic David Spiritus sancti impulsu & imperu exclamans, ait: *Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax*; nonnumquam per allocutionem sentibilem, ut Angelus qui loquebatur Moyli in rubo, quæ quidem allocutio facta est in vigilia: vel etiam quando Deus os ad os loquitur, sicut Moyli & Paulo locutus est: vel denique per inspirationem internam eamque specialissimam, ut diximus de excessu David.

Allo modo loquitur Spiritus S. scilicet concomitanter, & non ita distincte, sed ad modum dirigentis, ne erret Scriptor: unde est motio & inspiratio specialis, eaque continua; ut Scriptor canonicus in omnibus veritatem dicat. Etiam se habet Spiritus sanctus, respectu Scriptoris canonici, distando verba & sensus, maxime cum de mysteriis agitur. Quandoque sensum & non verba distat, sic Samuel multa audivit contra Eli Magni Sacerdotis domum, & scriptis ad suum modum redegit, atque enarravit. Quandoque inspiratio est tantum ad veritatem locutionis, ita ut & substantia rerum gestarum, & eas scribendi modus sit humanus, sicut in historiis referendis patet; v. g. Machabæi potuerunt describere prælia & facta sua: certe sensum non distavit Spiritus sanctus, illi namque narraverunt & quæ

viderant, & quæ ipsi fecerant. Neque etiam scribendi modus apparet a Deo infusus: tum quia historias scripserunt sicut alii auctores: tum quia stylus diversus est in diversis Scripturam historicis; alius quippe apparet in libris Regum, alius in libro Judith & Estheris, alius in libris Machabæorum: alius in Evangeliiis & in epist. ad Hebr. Porro si Scripturæ forent inspiratæ quoad omnia, idem utique foret in omnibus scribendi modus: Relinquitur ergo quasdam Scripturas immediate esse a Spiritu sancto quoad substantiam, quasdam quoad verba & sensum: quasdam quoad modum, omnes quoad veritatem: Ita communiter Theologi.

Dices: Quidam primorum sæculorum Patres tenent omnes Scripturas esse a Spiritu sancto & quoad verba, & quoad sensum pronatas hoc.

Respondeo, hoc verum esse pro Scripturis quæ vel de lege, vel de mysteriis tractant: nequaquam vero de his quæ humanas referunt historias. Posset tamen dici etiam de istis a Spiritu sancto & quoad sensum spirituales & moralem, & quoad verba promississe, in quantum Spiritus sanctus mentem, linguam & calamus Scriptorum dirigebat, juxta illud Prophetæ Psal. 44. *Lingua mea calamus scribe, velociter scribentis.* Nec mirum, Prophetæ & Apostoli pro Deo scribentes erant Spiritu sancto pleni, nec quicquam nisi ipsius impulsu & directione scriptis mandabant, & sic omnes, quæ circumferuntur de hoc momento in Ecclesia opiniones, conciliantur.

Solvuntur objectiones contra concordiam Scripturarum.

OPPONUNT fidei adversantes: Illi libri non sunt genuini, qui nullam, aut saltem sufficientem concordiam habent cum veteris Test. Scripturis: Atqui tales apparent Scripturæ N. T. Ergo &c. Major patet: cum enim novum Testamentum fundetur in Veteri, si non habeat cum isto relationem, nec utique habebit & veritatem. Probatur igitur minor, & quidem multipliciter. Primo, non est concordia cum prophetis, namque omnia obscura admodum videntur. Secundo, cuncta quoque non semel apparent, quandoquidem prophetiæ, ut plurimum, sensum litteralem præ se ferunt, qui respicit res & personas. Tertio, plures contrarietatem spirant: Ergo &c.

Respondeo negando minorem. Ad probationem distinguo: Prophetiæ sunt obscuræ collective sumptæ, nego. Distributive, subdistinguo: & habent ab Ecclesia, tum propositionem, tum explicationem, concedo: secus, nego. Prophetiæ possunt considerari duplici modo, nempe in globo & collective, & sic una est confirmatio alterius, immo & explicatio. Sic cum dicitur Christus natus ex Maria Virgine, tunc concipitur illud Isaiæ effatum: *Eccce virgo concipiet*; ad Christum pertinere. Præterea quid mirum si Scripturæ obscuræ sint, non enim, ipso teste Christo, datum est omnibus hominibus noscere mysteria, ne vel simplices, vel etiam malevoli ipsas irriderent, sed majoribus & fidelibus credita est fides explicita mysteriorum Religionis. Cæterum habemus Ecclesiam quæ fidem & exponit & explicat.

Ad 2. distinguo: Quæ dicuntur in Scripturis possunt diversis applicari secundum diversos sensus, concedo: secundum eundem, nego. Ulro fatemur Scripturas N. T. ipsi soli convenire secundum sensum litteralem, sed secundum spirituales jure merito applicantur V. Testamento, v. g. Jerusalem litteraliter significat urbem Palestinæ; secundum sensum spirituales designat Ecclesiam Christi. Dicitur etiam autem supra Scripturas varios habere sensus.

Ad 3. distinguo: Scripturæ quandoque videntur contrariæ materialiter, concedo: formaliter, nego. Materialiter quidem, quatenus voces & phrasæ, immo & expressiones sæpe diversæ sunt: Sed diversitas levis est, & si quæ formaliter apparet, utique in levioribus sita est, nusquam vero in substantia. V. g. est de substantia fidei ut Magi venerint de longinquo ad Christum adorandum: sed ex qua præcise regione & mundi plaga, non est satis certum.

Replicant: Ipsi Christiani non conveniunt de expositione Scripturarum: Igitur non est concordia veteris cum novo Testamento: Idem sit judicium de cæteris ac de prophetia Jacob: Atqui illam explicant de sola Tribu Juda, alii vero de tota natione Judæorum: Ergo &c.

Respondeo, distinguendo: Theologi Catholici quandoque non conveniunt de levioribus, transeat; de capitali, nego. Palmare prophetiæ Jacob caput est, ut Christus veniat ablato sceptro a Judæis, secun-

cundum autem omnium opinionem, in adventu Christi potestas Judaica profus fuit ablata & extincta.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Libri novi Testamenti sunt genuini.

PRIMO: Tales invenerunt Patres quales habiti sunt, & nos habemus: Clemens Romanus in suis ad Corinthios Epistolis, Ignatius vicissim in suis ad Romanos, Traillianus & alios multa laudant loca, quæ adamumissim in codicibus sacris leguntur.

Secundo: Consentiunt cum libris V. T. de Deo uno, & maxime de incarnato. Et vero Matth. 1. Christus dicitur de Virgine natus: hoc ipsum prænnuntiatur Isaia 7. his verbis: *Ecce Virgo concipiet &c.* Et sic de adoratione Christi a Magis, de conversatione ejus cum hominibus, miraculis, passionem, & resurrectionem.

Tertio: 2. Petri 3. Scriptores canonici dicuntur expresse a Deo inspirati. Hinc sacra Synodus Tridentina decreto speciali definit inter Libros N. T. in canone adscitos esse divinam Scripturam, quam uti talem sub anathematis comminatione credere præcipit.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Estlo quod hujusmodi libri ad hominibus scripti sint, sed auctores homines locuti sunt inspirati a Deo, ait S. Petrus Epist. 2. cap. 3.

Secundo: Neque vero negamus libros aliquos Scripturæ esse apocryphos; sed hoc innuit, Ecclesiam, quæ uti tales declaravit, infallibilem esse in assignandis genuinis.

Tertio: Quandoque Evangelistæ non nihil inter se discrepare videntur, sed in inferioribus, non quoad substantiam, vel etiam ex eo quod quædam puncta ab uno Evangelista omissa sunt, quæ alius recensere æquum duxit. Cæterum tamen quædam humana facta in novo Testamento recensentur, hoc unum probat, omnes Scripturas non esse a Spiritu sancto distantes: sed contendimus esse a Deo assistente, adeoque nullum in illas irrepisse errorem.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum ad Ecclesiam pertineat declarare quænam sint veræ Scripturæ.

HOc quidem momento jam delibavimus, ostendendo ultimam fidei resolutionem fieri in Ecclesiam: quamobrem sufficit in præsentium dicere ad eisdem veritatis confirmationem, illud Christi oraculum Matthæi 11. vers. 17. *Si autem Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Rursum ibidem cap. 23. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei; quæcumque dixerint vobis servate & facite:* Apostolus ad Gal. 2. hæc habet quæ plurimum Ecclesiæ auctoritatem extollunt: *Ascendi Hierosolimam cum Barnaba, & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in gentibus; seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse ne forte in vanum currerem, aut cucurrissem:* Suffragantur SS. Patres. Aliquorum celebriorem auctoritatem afferre non pigebit. Irenæus lib. 3. adversus hæres. cap. 3. ait loquens de Ecclesia Romana: "Ad hanc Ecclesiam propter principalem principatatem necesse est convenire omnem Ecclesiam, hoc est, omnes, qui sunt undique Fideles, in qua semper conservata est ea, quæ est ab Apostolis tradita." Eminet Cyprianus lib. 1. Epist. 3. "Nec enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata Schismata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperant, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex cogitatur." S. Augustinus agmen istud gloriosum claudet aureis istis verbis lib. contra Epistolam Fundamenti cap. 5. ubi sic exclamat: "Evangelio non crederem, nisi Ecclesiæ me commoveret auctoritas." "Quamobrem ordo rerum postulat ut de diversis Scripturarum canonibus ab Ecclesia probatis disseramus."

De diversis Scripturarum canonibus, ab Ecclesia receptis.

CANON definitur sacrarum Scripturarum catalogus publica auctoritate & unanimi consensu, sive antiquæ Ecclesiæ, quæ dicitur Synagoga, sive novæ, quæ & Christi, approbatus & receptus est.

Duplex pro utroque Testamento Canon refertur; unus proto-Canonicus, alter vero Deutero-Canonicus. Prior continet libros

libros de quibus numquam fuit dubium, posterior vero ceteros.

§. I.

De Canone librorum veteris Testamenti.

CANON proto-Canonicus continet 22. Libros, quinque scilicet Moylis, Prophetarum 13. in quibus quicquid a morte Moylis, usque ad Artaxerxem Longimanum actum est, describitur: quatuor alios cantica & morum præcepta referentes. Ita Josephus lib. 1. adversus Aprium de Canone primo Hebraico, sic cum illo censent in lingua Hebraica versatissimi, Melito, Origenes & Hieronymus.

Origenes apud Eusebium lib 6. cap. 25. illos sequenti ordine numerat. I. Genesim. II. Exod. III. Leviticum. IV. Numeros. V. Deuteronomium. VI. Librum Josue. VII. Judicum & Ruth. VIII. Duos priores Regum. IX. Duos posteriores. X. Paralypomenon. XI. Utrumque Esdræ. XII. Psalmos. XIII. Proverbia. XIV. Ecclesiastem. XV. Cantica. XVI. Isaïam. XVII. Jeremiam una cum Threnis & Epistola. XVIII. Daniele. XIX. Ezechielem. XX. Job XXI. Esther. XXII. Omisit unum, qui non est alius quam minorum Prophetarum liber.

5. Hieronymus in Prologo Galeato in tres partitur classes Libros sacros veteris Testamenti. Prima legem continet, scilicet Pentateucum. Secunda Prophetas: sed Baruch & Epistolam Jeremiæ omisit. Tertia, Agiographorum libros eodem ordine recenset cum Origene. In antiquis Catalogis Esther non invenitur: certum est tamen apud Judæos fuisse Librum hunc ut sacrum habitum; id enim testantur Origenes & Hieronymus in Hebræo versatissimi. Cæteri qui non sunt in hoc Canone ut Sapientia, Ecclesiasticus, Judith, Tobias, Machabæi ab antiquis Doctoribus apocryphi dicuntur.

Moses volumen legis non in arca, sed in latere recondi jussit, ut habetur Deuteronom. cap. 31. & num. 26. Idem volumen, ut refertur lib. 2. Paralypom. cap. 34. num. 14. ab Elcia repertum est, non in arca quidem, sed in domo Domini, destructa Hierosolyma arcam abscondit Jeremias in spelunca, ut habetur lib. 2. Machab. cap. 2. nu. 1. & 5. nec inde eruta legitur. Porro libri Ezechielis, Danielis,

Esdræ, Nehemiæ, & Estheris, postea fuerunt scripti; unde non apparet, ut vult Epiphanius, fuisse reconditos in ipsa arca. Joseph. lib. 3. antiq. Jud. cap. 4. & lib. 10. cap. 5. dicit libros fuisse reconditos in Templo, & de arca tacet.

Certum est fuisse Canonem Librorum sacrorum apud antiquos Judæos, sed à quo sit factus, maxime controversatur: nam & propter obscuritatem temporum, persecutionum strages & captivitatum angustias hinc inde dispersi sunt: sed omnis varii discussionibus auctorum sit,

CONCLUSIO PRIMA.

Probabilior opinio est Canonem Judæorum fuisse ab Esdra factum.

Probatur multis momentis.

PRIMO: Ille Canonem Librorum sacrorum condidit, qui Libros sacros quæsit post captivitatem, collegit, examinavit, a mendis purgavit, in novum ordinem digessit, auctoritate publica, scilicet Prophetarum, Doctorum & Synagogæ fretus: Atqui probabiliter hoc fecit Esdras, quandoquidem erat Sacerdos & in lege peritissimus, hinc a captivitate solutus legem populo alternata vice legit & promulgavit, ut ipse in suis Libris refert; quod sane facere non poterat, nisi collegisset sanctos Libros: Igitur de facto eos in ordinem digessit, adjuvante Juda Machabæo, qui recentiores antiquis adjecit, ut Tobiam, Judith, Sapientiam, & alios: & hoc ad ornandam Bibliothecam, ad instructionem & consolationem populi.

Secundo: Necessarius erat Canon ad consolationem, & erat mos antiquus tenere; ita habetur lib. 2. Machab. cap. 2. vers. 13. his verbis: *Inferiebantur autem in descriptionibus & commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut construens Bibliothecam congregavit de regionibus Libros & Prophetarum, & David, & Epistolas Regum, & de donariis, similiter autem & Judas, ea quæ deciderant per bellum quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos. Si ergo desideratis hæc, mittite, perferant vobis.* Licet autem hic nulla mentio fiat Esdræ, supponitur tamen, cum id testentur omnes antiqui Patres: Igitur secundum morem influxit Catalogum Esdras, seu

seu Canonem sanctorum Librorum: habuitque adjuutores Nehemiam & Judam Machabæum: quia vero plura præ cæteris fecit, & erat caput & Sacerdos, ideo Canon antiquus dicitur Eldrinus. Ergo &c.

Tertio: Ex Josepho, qui lib. adversus Apion dicit hunc morem fuisse apud Hebræos colligere sanctos libros, eisdem ordinare & purgare a mendis, & hoc solum auctoritate publica, maxime Prophetarum, & Doctorum Legis: ipse vero numerat solum 22. relatos in Canone Judaico.

Quarto: Ex SS. Patribus, qui existimant Eldram composuisse Canonem antiquum. Ita Irenæus lib. 3. cap. 25. Tertullianus lib. de habitu mulierum, cap. 3. Hieronymus lib. adversus Helvidium, Chrysostomus homil. 8. in epist. ad Hebræum & auctor Synopsos apud Athanasium: Igitur Eldras primos & vetustos libros collegit, Nehemias vero & Judas quosdam recentiores adjecerunt in eodem Canone; & sic conciliantur omnes opiniones: hinc qui dicunt Canonem esse vel a Nehemia, vel a Juda, hoc intelligendum est de aliqua parte.

Dices I. Scriptura nullam facit mentionem de Canone Eldrino. II. Antequam Nehemias veniret Jerosolymam, Prophetas & Psalmos non recenserat Eldras, ut patet ex loco Machabæorum in probationibus laudato. Ergo &c.

Respondeo, Solutionem patere ex dictis. Et vero Eldras venit Jerosolymam septimo anno regni Artaxerxis Longimani, vigesimo vero anno Nehemias, quo tempore adhuc vivebat Eldras, ut patet ex libro Nehemiæ; iste autem cum Juda potuit absolvere Canonem adjuvando recensitos.

Certum est nullum unquam fuisse dubium de 22. primis, pene quos tota est religio antiqua: recentiores firmavit traditio, & sic patet quomodo, protegente Spiritu sancto, religio nostra ab initio mundi edificata sit supra signam petram: in lege quidem naturæ per legem intus dictatam, & probatam Patriarcharum visionibus: a Moyse per legem Scriptam: & si quæ occurrant sententiæ vel additæ, vel diversæ, pauciores sunt, & ad substantiam non pertinent.

Melito sequitur auctorem Synopsos & Libros 22. Canonis Eldrini agnoscit: duos Eldræ admittit utique, sicut & LXX. Seniores: qui etiam historiam Susannæ, Belis, Draconis, & Hymnum puero-

rum fornacis, de quibus aliquando Hebræi dubitaverunt, recipiunt. Synagoga aliquando quidem dubitavit de Ester & Baruch, sicut & Ecclesia nova, sed præcipue de quibus qui dicuntur Deutero-Canonici.

Canon posterior, seu Deutero-Canonicus continet sex libros, quatuor scilicet historicos, nempe Tobiam, Judith, Ithura Paralippomenon, & Secundum Machabæorum; duos vero morales, Sapientiam scilicet, & Ecclesiasticum, quos tandem, matura deliberatione prævia, in Canone adiecit; unde sit

CONCLUSIO SECUNDA.

Libri præfati sunt Canonici.

PROBATUR hoc ratiocinio: Illi libri sunt vere Canonici, quos Ecclesia Patrum auctoritate innixa Canonici adiecit: Atqui libros præfatos Canonicos Ecclesia traditione Patrum suffulta declaravit. Ergo &c. Probatur minor multis momentis.

Primo: Ex summis Pontificibus. Innocentius 1. epist. ad Exuperium, anno circiter 403. de his meminit. Item Gelasius in Synodo Romana, anno 494. & ante Tridentinum, Canon Eugenianus.

Secundo: Ex Conciliis. Synodus Hipponenfis, Can. 38. Carthaginensis quarta, Can. & post Florentina, tum & Tridentina sess. 4. immo Ecclesia Græcæ idem sentit quod Latina de his libris, ut patet ex ejus Synodo celebrata anno 1672. Ergo &c.

Tertio: Ex SS. Patribus. Ambrosius librum Tobie propheticum appellat in commentariis: & in libro de viduis librum Judith annumerat inter Canonicos; id etiam fecisse Concilium Nicænum testatur Hieronymus. S. Augustinus l. 2. de doctrina Christi Catalogum 44. Librorum veteris Testamenti contextit: præfatos nominat Isidorus Hispalensis incunte septimo sæculo in libro proximali de libris veteris Testamenti: nominat Theodolpus Aurelianensis nono sæculo in carmine de Bibliis præfixo: nominat Eugenius in decreto suo anno 1441. ab his & aliis illi libri agnoscuntur ut Canonici; non tamen hoc de fide fuit, nisi post definitionem Tridentinam: ea de causa Canon librorum Deutero-Canonicorum Tridentinus appellatur.

§. II.

De Canone librorum novi Testamenti.

INTER libros novi Testamenti, quidam sunt etiam de quibus numquam dubitatum est; quidam vero de quibus quondam exersit dubium; unde sit

CONCLUSIO PRIMA.

Canon proto-Canonicus novi Testamenti continet quatuor Evangelia, Acta Apostolorum, omnes S. Pauli Epistolas, excepta ea quæ est ad Hebræos; primam Petri & Joannis.

PROBAT I. Ex SS. PP. qui unanimi consensu illos omnes libros receperunt, Clemens Romanus, Polycarpus, Papias, Iustinus, Irenæus, & Clemens Alexandrinus, qui, teste Eusebio l. 6. cap. 14. præfatos commemorant libros. Tum cap. 25. idem dicit de Origene.

PROBAT 2. Ex Eusebio qui l. 3. c. 23. libros novi Testamenti in duos distribuit ordines. Primus continet laudatos. Secundus vero Epistolam ab Hebr. Jacobi, Judæ, secundam Petri, secundam & tertiam Joannis, Apocalypsim. Tum Epistolam Barnabæ, & alios quosdam apocryphos. Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Canon secundus completitur cæteris Vulgatæ.

PROBATUR I. Ex Tridentino, quod sess. 4. illos declarat Canonicos. 2. Ex Patribus: Origenes apud Eusebium l. 6. cap. 25. agnoscit Epistolam ad Hebræos, quam quidem dicit cæteris elegantiorē. Item tres Joan. Eidem tribuit Apocalypsim; meminit etiam primæ Petri: Epistolam Jacobi dicit sub ejus nomine circumferri: citat quoque Epistolam B. Judæ quam solam controversam esse facitur; eam S. Pauli quæ est ad Philemonem omisit. Tertullianus, secundum Joannis agnoscit & Apocalypsim, sic & epistolam Judæ. Synodus Laodicæna omnes, excepta Apocalypsi, agnoscit. Auctor epistolæ Festinæ omnes, ne uno quidem excepto, istas recipit Scripturas. Auctor Synopsis, Canon Carthaginensis, & In-

Boncat Theol. Tom. IV.

nocentianus, Tertullianus & Augustinus suum eis addunt Calculum; denique cæteri sacrorum Librorum Catalogi cum Innocentiano conveniunt; unde non mirum si Synodus Florentina, si Tridentina libros laudatos ut sacros habeant.

Solvuntur objectiones.

OBJICIUNT Heterodoxi: Non potuit Conc. Tridentinum aliquos Libros veluti sacros habere nisi traditione suffultum: Sed ista deficit pro multis quos inter inspiratos annumerat: Et probatur. Deficit maxime pro sex veteris Testamenti, videlicet pro libris Judith, Tobie, Ecclesiastici, Sapientie & duobus prioribus Machabæorum: quod sic demonstratur. Non reperiuntur in Canone Judæorum, nec eos Synagoga usquam suscepit. Ergo &c.

Respondeo negando minorem. Ad probationem nego antec. Tametsi enim Esdras post captivitatem eos in Canone quem, Collectio facta Librorum sacrorum, clausit, omiserit, non inde concludendum ante captivitatem non habitos fuisse ut sacros: quod autem inter ceteros de quibus nulla era dubitatio non annumeraverit, causa fuit defectu Prophetiæ auctoritatis eos approbantis, ut scribit Josephus l. 1. contra Appionem: "Ab Artaxerxe, ait, usque ad nostrum tempus; singula quidem conscripta, non tamen prioribus simili fide sunt habita, eo quod non fuerit certa successio Prophetarum." Quippe quæ, durante captivitate, quandoque cessaverit; hinc libri præfati non inventi sunt in Aaron, hoc est, ut loquitur S. Epiphanius l. de pondere & mensura, in armario Judæorum sic nuncupato, sive ut ipsa soderis arca vocabatur, eo quod in ea & tabulæ, & virga Aaron Sacerdotis magni, & manna asservarentur.

Jam vero quod traditione firmetur librorum laudatorum auctoritas, liquet ex ipsa Ecclesiæ Occidentali simul & Orientali, quæ eos ut divinos habet: Nam Concilium Carthaginense antiquissimum, inter sacros Libros illos reponit, Orientales vero istam susceperunt Synodum. Quinimmo Synodus Ecclēhēmica adversus Cyrillum Lucarem, qui pecunia captus, adhærebat Calvinistis, quosdam libros qui in Canone Laodiceno desiderantur, cæteris libris sacre Scripturæ addendos esse

H se

se pronuntiavit. Cui quidem definitioni Dionysius Constantinopolitanus Patriarcha cum multis aliis, tum Episcopis, tum Presbyteris suffragatus est in responsione ad articulos Calvinistarum, anno 1672.

Insuper: Libros Judith, Tobiae, Sapientiae & Ecclesiastici omittit Canon 84. Apostolorum: neque vero Melito Sardinensis, qui secundo florebat saeculo reponit sex praefatos in suo Canone apud viros eruditos magni ponderis, quippe qui primus inter Christianos, imperante Marco Antonio, magna adhibita diligentia catalogum Librorum sacrorum texuerit, ut refert Eusebius lib. 4. Hist. Eccl. cap. 26. eos etiam a suo expungit Catalogo apud eundem Eusebium l. 6. Hist. Eccl. c. 25. quem quidem Catalogum secuta est Laodicensis Synodus, in qua primo Canonem sacrae Scripturae Librorum Ecclesiae cepit condere: Ergo &c.

Respondeo ad primum: Et Canones Apostolici veluti suppositi habentur, concedo: unde nihil roboris habet instantia: & sunt genuini Apostolorum scripti, nego. Si hoc enim foret, vel ipsa Ecclesia ad apocryphorum librorum classem non ablegasset tertium librum Machabaeorum, quem sicut duos priores habet ut genuinum Canon 84. laudatus.

Ad ceteras probationes, dist. Ex hoc unum dumtaxat probant, videlicet libros in objectionem commemoratos non esse Proto-canonicos, concedo: Deuterono-Canonicos, nego. Melito, Origines, & Synodus Laodicensis eos solum in suos Catalogos recensuerunt, quos Canon Judaeorum referebat. Quia vero erat aliquod dubium circa sex de quibus emergit controversia, & Ecclesia nihil adhuc circa istud momentum definitur, eos omiserunt. Sed, re maturius discussa, sacrum Concilium Tridentinum post Carthaginense inter sacros Libros annumerare aequum duxit.

Replicant: Circa Patrum traditionem egit intraque Synodus: Igitur eorum definitioni non est adhaerendum. Probat antecedens, 3. Athanasius in Epistola sua Festali, sex libros non recipit: non auctor Synopsis Scripturae sacrae, non S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. Non S. Hilarius praefatione in Psalmos, non Amphiloehius epistol. ad Seleucum relata a Balsamono, non sanctus Gregorius Nazianzenus, non Epiphanius, non Hiero-

nymus, non auctor Hierarchiae Ecclesiasticae, non Leontius Bizantinus in libro de sectis, non Anastasius Synita, non S. Joannes Damascenus, non uterque Nicephorus, & multi alii: Ergo &c.

Respondeo, nego antecedens. Ad probationem dico ex argumentis negativis nihil recte concludi; tamen illi commemorati Patres libros praefatos omiserint adhaerendo Canonis Judaeorum, quod citra fidei periculum fieri poterat, eo quod Ecclesia nihil adhuc definitisset pro illis libris, non tamen mere prophanos & commentitios illos esse scripserunt: ceterum Ecclesiae definitio ceteris praeponderat. Quid plura? Traditio non aliquorum dumtaxat Patrum auctoritate, sed omnium, sed summorum Pontificum decretis, sed Conciliorum definitionibus constat. Porro multi Patres, & summi Pontifices, variaeque Concilia sex libris suum addunt calculum.

Eadem est responsio ad argumentum factum contra genuinitatem Epistolae, I. S. Pauli ad Hebraeos. II. S. Jacobi, postremae B. Petri. III. Sancti Joannis, & S. Judae quod Eusebius l. 2. Hist. Eccl. cap. 23. dicit non fuisse ab omnibus Ecclesiis receptas.

SYNOPSIS ARTICULI

Canon Judaeorum Proto-canonicus, I. Ab Esdra factus est. II. Libri in illo consenti sunt genuini. III. Primus Canon novi Testamenti continet quatuor Evangelia, omnes S. Pauli Epistolas, excepta ea, quae est ad Hebraeos, primam Petri & Joannis; posterior ejusdem Testamenti ceteros libros complectitur.

PRIMO: Bellis & captivitatibus exarcentibus dispersi sunt hinc inde Libri sacri: Igitur illis absolutis & finitis valde probabile est Eisdem collegisse sacra volumina: hoc ipsum insinuat l. 2. Mach. cap. 2. sic propugnat Irenaeus l. 3. cap. 25. sic Hieronymus l. adversus Helvidium.

Secundo: Hujusmodi libri declarantur genuini ab Innocentio l. epistol. ad Exuperium, a Concilio Carthaginensi IV. Can. 4. &c.

Tertio: Si de Libris proto-canonicis novi Testamenti sit sermo, Papias, Irenaeus, Clemens Alexand. eos ut Scripturam sacram

cram habent, sic testatur Eusebius l. 6. Hist. cap. 14.

Quarto: Cæteros contineri in deuterocanonem, præter Eusebium definit Concilium Tridentinum in decreto de Scriptura sacra. Ergo &c.

stiteret. Hæc de veteri Testamento sic spectato occurrunt ordine dicenda & enucleanda. Pro resolutione quæstionis præsentis sit

CONCLUSIO.

Lex vetus recte vocatur Testamentum.

Probatur multipliciter.

PRIMO: Ultero concedimus libros sex veteris Testamenti, scilicet Judith, Tobie, Ecclesiastici, Sapientie & duos prioris Machab. a Synagoga non fuisse receptos, sed Ecclesia, discussione facta, eos Canoni adiecit.

Secundo: Neque negamus eosdem a multis Patribus omitti, verum ab aliis recensentur: videlicet a Patribus Concilii IV. Carth. quod & Orientales, etiam Schismatici recipiunt.

Tertio: Nihil roboris in contrarium habet Can. 84. Apost. utrore sicut cæteri non genuinus Apostolorum fœtus est, cuius rei argumentum illud affulset, quod idem Canon tertium librum Machab. ut genuinum habet, quem tamen rejicit Ecclesia.

PRIMO ex Scriptura: Illud recte vocatur Testamentum, quod sic celebratum est tum in veteri, tum in nova lege; tum in Prophetis, tum in Evangelio & Epistolis Apostolorum: Atqui sic celebratur & celebrata est lex vetus: Igitur recte vocatur Testamentum. Probatur minor. Plal. 115. legitur *Memor fui Testamenti tui*. Item Plal. 131. *Si custodierint filii tui Testamentum meum*. Rursus Eccli. 24. *Memorare Testamentum Altissimi*. Quibus sententiis, istæ ex Scripturis novi Testamenti depromptæ concinunt. Luc. 1. *Iurandum*, inquit Zacharias beati Joannis Baptistæ Pater, *quod juravi ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis*. Per iurandum intelligit vetus Testamentum. Ipse vero Christus Matth. 26. & Marc. 14. vocat sanguinem suum sanguinem Testamenti, id est, adimplerionem, tum veteris legis, tum ejus promissionum: simili nomine lex vetus nuncupatur 1. Cor. 11. & 2. Cor. 3. sic habetur: *in lectione*, inquit Apostolus, *veteris Testamenti*: & ad Gal. duo allegat Testamenta, ita referunt Græcæ & Latine editiones. Sic utique loquitur B. Stephanus Act. 7. *perorando* Judæos: *Dedit illi Testamentum circumcisionis*. Ergo &c.

Secundo ex sanctis Patribus, maxime ex Origene, & S. Hieronymo, tum & ex aliis qui sæculo, in novum scribere Testamentum; omnes quippe, ne uno quidem excepto, legem Moysis ut Testamentum verum & genuinum habent: in primis D. Thomas qui comment. in cap. 4. ad Gal. ista Apostoli verba, *Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera*; dicit istos duos Abraham filios duo designare Testamenta, alterum scilicet vetus, alterum vero novum: Ergo &c.

Tertio ratione. Testamentum est ultima Patris & firma voluntas de hæreditate filiis distribuenda: Atqui lex vetus est voluntas Dei firma de bonis, tum temporalibus, tum spiritualibus populo Judaico

H 2 con-

ARTICULUS QUINTUS.

De dotibus Scripturæ sacre in speciali.

QUÆDAM momentosa de sacris Scripturis utriusque Testamenti dicenda occurrunt, ut omnibus discuffis, nihil superfit pro veneratione & utilitate textus sacri commemorandum; unde sit

SECTIO PRIMA.

De proprietatibus veteris Testamenti.

§. I.

Nam lex vetus, recte vocatur Testamentum?

NOMINE veteris testamenti intelliguntur, res omnes divinæ ante Christi tempora declaratæ hominibus, seu Domini pacta omnia cum hominibus ante Christi adventum facta & inita, quibus Deus ipsis bona promissit sub onere observacionis legis, eique homines obedientiam præ-

concedendis : Igitur recte vocatur Testamentum. Probatur minor. Ibi Deus promittit sub onere observationis suæ legis pinguedinem terræ & cœlis rorem, pro spiritualibus vero Christum Redemptorem, & cum ipso gratiarum omnium suppellestem : Atqui hæc Deus promissit in libris veteris Testamenti, & adimplevit; siquidem populum, ipso ordinante & protegente, introduxit Iosue in terram lacte & melle manantem, Christus vero in temporum plenitudine venit, id est, tempore a Deo præordinato & a Prophetis multis ante sæculis prænuntiato : Ergo &c.

Solvuntur Objectiones.

OBJICIES : Conditiones Testamenti non conveniunt veteri legi : Igitur non recte dicitur Testamentum. Probatur Ant. Testamentum ex Ulpiano definitur, mentis nostræ iusta contestatio ad id solemniter facta, ut post mortem nostram valeat : unde ad Hebr. 9. Testamentum in mortuis dumtaxat confirmatur, nec valet dum vivit qui testatus est : Atqui Deus est immortalis : Igitur non potuit inire fœdus cum hominibus, quod recte vocetur Testamentum.

Resp. distinguendo : & definitio allata per testatoris mortem procedit de Testamentis viatorum, concedo : de Testamento a Deo promanato, subdistinguo : si voluerit incarnari, & ad exaltationem sui erga homines amoris, mori, concedo : absolute loquendo, nego. Et vero Testamentum formaliter dicit tantum firmam & immutabilem de hæreditate tribuenda voluntatem, quæ quia in viatoribus firma & immutabilis in morte tantum evadit, ideo Summissæ pro Testamento testatoris mortem exigunt : quia vero Deus est in se immutabilis, & in promissionibus adimplendis fidelissimus, mori non opus erat ad fœdus cum hominibus ineundum : Unde si Filius Dei incarnatus est ut morte sua suum confirmaret Testamentum, magis fuit ad exaltationem sui erga nos amoris, quam ad necessitatem ; quem quidem amorem plurimum commendat Apostolus ad Hebr. 9. ubi dicit neque Testamentum vetus, neque novum sine sanguinis effusione adimpletum : Primum quidem effusione sanguinis victimarum, quæ Christi præfigurabant sacrificium : Alterum vero ipsius Agni immaculati macta-

tionem : Sic enim habet : *Nec primum sine sanguine dedicatum est, nam Moyses, legendo mandato legis, asperxit sanguine vitulorum & bircorum capita, dicens : Hic est sanguis Testamenti quod mandavi ad vos Deus.*

Infabis : Pactio quam Deus cum Moyse Israelitisque fecit in textu primigenio semper vocatur Berith, id est, fœdus, nullibi vero Testamentum, ut S. Hieronymus observat in Gen. cap. 17. in Isaiam, cap. 59. quapropter in sue versione tum Exodi cap. 14. tum Isaiæ 59. tum Jeremiæ 31. tum etiam Malachiæ 32. pactum non interpretatur Testamentum ; si vero quandoque sic illud nuncupet, non nisi improprie intelligendum proponit ; nam in Malachiam 2. sic loquitur : " In plerisque Scripturarum locis Testamentum non defunctorum voluntatem sonat, sed pactum viventium. " Quod utique observat Augustinus in Psal. 110.

Respondeo distinguendo : & vox *Berith*, quandoque meram significat pactiorem, quandoque etiam Testamentum, concedo : & significat tantum pactiorem, nego. Hebræi propter penuriam vocum, vox *Berith* sumunt in utroque sensu, & utrumque significat. Pro Testamento eam sumit Apostolus ad Hebr. 9. immo ipse Hieronymus sic sumit in cap. 14. Numeror. 31. Jeremiæ 11. Danielis, 9. Zachariæ, 3. Malachiæ ; unde Exodi 3. v. 36. vertit, *Arcam Testamenti*.

Respondeo II. verum esse in locis laudatis, vox *Berith* sumi pro pactiione, quia tunc Hieronymus utitur textu græco, qui ubique refert nomen *Berith* per diatechen significans pactum : Cæterum omnia pacta possunt vocari Testamenta, aliquando quidem improprie, aliquando vero proprie, ut patet ex mox allatis.

Urgebis : Deus non potest dici Testator : Igitur vetus lex non dicitur rite Testamentum. Probatur anteced. Testator sua transmittit bona ad alios, & ipso facto seipsum illis privat : Atqui Deus nequit seipsum suis privare bonis : Ergo &c.

Respondeo distinguendo : Testator qui est creatura sua ad alios transmittit, ipse seipsum privando, concedo : Testator Deus, nego : & sic distincta minore, nego consequentiam. Hæc est autem inter testatorem creatorem, & Deum differentia, quod creatura, utpote finita, & certis conclusa tunc loci, tum quantitatis & per-

perfectiōum terminis, non possit sua transmittere bona, nisi ipso facto se spoliaret; at vero Deus est summum bonum sui infinite diffusivum, inquit Dionysius, unde communicata aliqua perfectiōe vel aliquo bono, idem in se manet, & adhuc infinite diffusivus. Nec mirum si sol ipse tamen si creatus omnibus suam communicet lucem, & tamen nihil deperdit neque de fulgore, neque de radiis; a fortiori sol iustitiar, cui nihil accedit, & a quo per privationem nihil detrahitur, quippe qui, dicat S. Bernardus, omnium sit bonorum oceanum, nusquam ex exitu & perfectiōum communicatione minuens, nec ex gloria quam illi creatura sancti laudibus & famulatu tribuit minime redundans.

Insuper: Testamentum unius ejusdemque Testatoris censetur unum: Atqui Deus non solum Judæis, sed & Christianis sua effudit & effundit quotidie bona: Igitur lex vetus Testamentum dici non debet. Confirmatur: primo quidem, quia Testamentum strictè sumptum dat jus ad bona in perpetuum; antiqua vero lex dedit solum Testamentum ad tempus. Secundo, si Testamentum vetus dicatur illud quod in Monte Sinai datum est, Pentateucum dumtaxat respicit, secus vero cætera in cæteris libris contenta: Igitur lex vetus prout omnes complectitur libros, Testamentum strictè sumptum nuncupari non debet.

Respondeo, distinguendo anteced. Testamentum humanum unicum respicit testatorem, & est in seipso de facto unum, concedo: divinum, nego antecedens & consequentiam. Cum igitur Deus divitias in suis thesauris infinitas habeat, eas quidem & diversis & diversimode elargiri potest: sic Judæis concessit bona temporalia, & etiam aliquæ spiritualia, Christianis vero virtute majora, omnibus gloriam æternam: Igitur potuit esse diversorum testamentorum auctor.

Ad 1. probationem distinguo: Deus dedit ad tempus bona temporalia Judæis, & æterna per Christum habenda promisit, concedo: secus nego.

Ad 2. probationem utique distinguo: Testamentum potissimum spectat libros Legis seu Pentateucum, non excludendo cæteros, concedo: excludendo, nego. Deus speciale quidem iniit fœdus cum Abrahamo, & postea cum Isaac & Jacob, ut legitur in libro Genesis: istud renovavit

Boucat Theol. Tom. IV.

per Prophetas, maxime per Samuelem; ejusdem promissiones passim in cæteris describuntur libris, qui sane specialem habent ad libros Legis relationem: Igitur Testamentum vetus omnibus in libris continetur.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Lex vetus rite nomine Testamenti celebratur.

PRIMO: Sic nominatur passim in Scripturis, maxime Psal. 131. Eccl. 28. Luc. 1. Matth. 26. Añ. 7. &c.

Secundo: Concinnant SS. Patres, Hieronymus, S. Augustinus, D. Thomas comm. in cap. 4. ad Gal.

Tertio: Ratio suffragatur. Et vero Testamentum est ultima patris voluntas, qua pater hæreditatem filiis suis distribuit: Sed Deus bona tum temporalia, tum spiritualia largitus est Judæis ea conditione ut suam servarent legem: Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Mors pro omnibus testantibus requiritur, minime vero in Deo qui est immutabilis, & in promissionibus exequendis fidelissimus.

Secundo: Neque vero requiritur in Deo ut celebrando testamentum bonis suis spoliaretur; idem enim semper in se manens replet omne animal benedictione, absque eo quod & retribuendo immutetur aut minuatur, nec hominum laudes suscipiendo augeatur.

Tertio: Inter homines pater unum tantummodo pepigit cum filiis testamentum, quia hæreditas sua inter certos terminos clauditur, e contra vero Dei hæreditas; cum enim sit summum bonum hominibus & legis veteris & novæ in infinitum communicari potest.

§. II.

Num vetus Testamentum habeat Deum Auctorem?

Hujus quæsti resolutio sequitur ex dictis, ubi probavimus libros veteris Testamenti esse inspiratos, genuinos, & catholicos, quia tamen Manichæi hoc ipsum

H 3 ne-

negant, & malum genium pro istorum librorum auctore habent, ex quo concludunt Legem Mosaicam non esse bonam, quam quidem hæresim non sine scandalo & multorum perditione Albigenes, teste S. Antonino, renovavit: non abs re erit in præsentiarum utrumque in speciali ad fidei detentionem discutere momentum. Unde sit

PRIMA PROPOSITIO.

Vetus Testamentum habet Deum auctorem.

Probatio prima ex Scriptura sacra.

SCRIPTURÆ quæ sunt a Deo loquentes, manifestante & inspirante, dubio procul Deum habent auctorem: Atqui Scripturæ veteris Testamenti a Deo ita fluxerunt: Et probatur. Exod. 6. v. 79. 10. 11. 12. habetur: *Dixitque Dominus ad Moysen, &c.* Ibid. cap. 14. *Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Sanctifica mihi omne quod aperis vulvam.* Luc. 1. *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordie sue: Sicut locutus est ad Patres nostros.* Rursus ibidem: *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Tum Act. 3. *Deus prænuñtiavit per os omnium Prophetarum peti Christum.* Rom. 1. Apost. loquens de seipso, ait: *Segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos.* Cap. 3. *Credita sunt illis eloquia Dei.* Tum Heb. 1. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens in Prophetis: notissime diebus istis locutus est nobis in Filio.* Demum 2. Petr. 1. habetur: *Spiritu sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines.* Ergo &c.

Probatio ex Traditione Patrum.

ILLÆ Scripturæ Deum habent auctorem qui solus juxta Patrum placita eas revelavit & dedit: Atqui res sic se habet: Ergo &c. Major patet: Incaustum enim explodunt traditionem Protestantis: Et vero quis cordatus aliquam religionis veritatem ab ore Christi promanantem & perpetua hominum pari pietate & scientia prædicatorum ad nos usque transmissam abnegabit: Si quidem humana inter testimonia nullum magis præponderat quam illud quod & perpetua successione firmatur & unanimi omnium temporum, Do-

ctorum omni exceptione majorum stabilitur. Revera quidem num aliquis Heterodoxus, & nullius nominis vir loquens audietur tamquam vera diffeminans dum adversus & sanctorum Doctorum cætum loquitur. Probatur igitur minor, universa percurrendo sæcula.

Ex primo sæculo. Clemens Papa in sua genuina ad Corinth. Epist. sic habet: „Scripturas diligenter inspicite, quæ Spiritus sancti vera sunt oracula.“ Eusebius lib. 5. cap. 23. de Dionysio qui primo floruit sæculo sic scribit: „Dionysius Corinth. Episcopus sacras Scripturas explicat.“

Ex secundo. Iustinus dialogo cum Tryphone, ait: „Grati mihi, ut ejus Scripturas intelligam, data est.“

Iranus eundem prope tenet sermonem lib. 2. his verbis: „Scripturæ a verbo Dei & Spiritu ejus diæ sunt.“

Ex tertio. Athenagoras Legat. pro Christianis suffragatur: „Moyles, inquit, Ilias & reliqui Prophetæ impulsu divini Spiritus, quicquid ille in ipsis effiebat, eloquebantur.“

Istis accedit Clemens Alexandrinus in prop. ad Græcos his verbis: „Scripturarum ne apex quidem unus præscribit, qui non perficiatur: os enim Domini Spiritus sanctus, ea est elocutus.“ Tum lib. 10. Strom. „Pulcherrima divina dicit, perdam sapientiam sapientum.“

Concinit Origenes hom. 1. in Exameron: „Serino, inquit, divinæ Scripturæ.“ Rursus lib. 4. de principiis cap. 1. „Assumenda a nobis sunt ad probationem eorum quæ dicimus, ea divinarum Scripturarum testimonia, ut certam & indubitatam fidem præstent; necessarium videtur offendere quod ipsæ divinæ Scripturæ sint Dei spiritu inspiratæ.“ Sanctus Athanasius orat. contra Gentiles ait: „Quamvis tamen hæc possis & divinis Scripturis colligere, sufficient enim per se sanctæ ac divinitus inspiratæ Scripturæ ad veritatis indicationem.“

Non prætereundus est Tertullianus: non Cyprianus: non Lactantius eiusdem sæculi PP. Primus, lib. de spectaculis cap. 3. ait: „Scriptura divina dividitur, &c.“ Secundus lib. de lapsis: „Scriptura divina clamat, ecce per Prophetam... Exite inde.“ Et lib. de opere: „Numquam admonitio divina „ces-

„ cessavit, quominus in Scripturis sanctis
 „ tam veteribus quam novis semper &
 „ ubique ad misericordiae opera Dei popu-
 „ lus provocaretur. „ Tertius lib. 1. cap. 4.
 „ idem probat his verbis: „ Nobiscum sit
 „ veritas divinitus revelata. „ Rursus lib.
 „ 4. cap. 11. „ Deus iustos & electos vi-
 „ ros Spiritu sancto implebat, Prophetas
 „ in media plebe constituens, quæ omnia
 „ divinæ Litteræ signata conservant. „

Ex quarto. S. Hilarius prolog. in Psal-
 mos sic habet: „ Ex quacunque persona
 „ Spiritus locutus sit in Psalmis, non est
 „ ambiguum quin totum illud ad cognitio-
 „ nem adventus Christi, & passionis, &
 „ regni referatur. „ Similia prope dicit pro-
 logo in 1. Psalmum.

Tum Epiphanius hæresi 63. num. 29. sic
 loquitur: „ Divinæ Scripturæ, quæcum-
 „ que Deus vult, annuntiant. „

S. Basilii in Psalmum 44. suum quoque
 addit calculum: „ Exterius humilem &
 „ abjectam Scripturam phrasim nihili du-
 „ cunt; nec contra novimus divitem
 „ orationem a Deo effusam esse in illis de
 „ Christo sermonibus. „

Eusebii lib. 15. Hist. Eccles. cap. 28.
 „ Vel non credant, inquit, Scripturas di-
 „ vinas a sancto Spiritu dictatas fuisse, &
 „ sunt infideles: vel se ipsos Spiritu san-
 „ cto sapientiores esse dicant. „ Eo loci
 debellat Hæreticos sacris non adhærentes
 Scripturis.

S. Gregorius Nyssen. similia loquitur præ-
 mio in Cantica: „ Nihil alienum, ait,
 „ facimus, si ex divina & a Deo inspira-
 „ ta Scripturam omni ratione veneremur
 „ utilitatem. „

S. Chrysostomus hom. 9. in 2. ad Corinth.
 suum sic prodit sensum de Auctore divi-
 narum Scripturarum: „ Omnis Scriptura
 „ divinitus inspirata est & utilis, omnif-
 „ que Scriptura sacra de qua dixerat ab
 „ instantia, sacras Litteras nosse: omnis
 „ igitur talis est divinitus inspirata, ni-
 „ hil dubites. „

Idem dicunt Theodoretus, & Cyrillus
 Alexand. Prior q. 2. tum Præf. in Psal.
 Scripturam vocat divinam. Alter lib. 6.
 contra Julianum sic habet: „ Nos apud
 „ Scripturam sacram divino afflatu præ-
 „ ditam invenimus subtilem & exactam de
 „ vera & una Deitate sententiam. „

S. Ambrosius de eodem momento epist.
 44. num. 1. discurret his verbis: „ Mare
 „ est Scriptura divina. „ Et epist. 63. „
 „ Non secundum artem scripserunt, sed

„ secundum gratiam, quæ super omnem
 „ artem est; scripserunt enim quæ dabas
 „ spiritus iis loqui. „

S. Hieronymus insignis est ejusdem veri-
 tatis Præco, nam epist. 103. sic loquitur:
 „ Vera necessitudo est, quam Dei
 „ timor, & divinarum Scripturarum stu-
 „ dia conciliant. „ Passim & ubique as-
 „ terit Scripturas sacras Deum habere au-
 „ ctorem.

Ex quinto. S. Augustinus lib. 11. de ci-
 vit. Dei cap. 3. sic pronuntiat: „ Hic prius
 „ per Prophetas, deinde per seipsum, po-
 „ stea per Apostolos quantum satis esse
 „ judicavit, locutus etiam fatis Scripturam
 „ condidit, quæ Canonica nonnisi auri-
 „ nentissimæ auctoritatis. „ Idem docet
 in Prologo libri de Doctrina Christiana.

S. Leo qui eodem floruit sæculo epist.
 42. sic habet: „ Cum ab Evangelica, Apo-
 „ stolicaque Doctrina ne uno quidem ver-
 „ bo liceat diffidere, aut aliter de Scriptu-
 „ ris divinis sapere, quam SS. Apostoli
 „ didicerunt atque docuerunt. „

Huic accedit Facundus Hermianensis lib.
 11. cap. 6. his verbis: „ Aliter Scripturas
 „ divinas legimus, quæ Canonice vocan-
 „ tur, aliter eorum qui legendi atque
 „ scribendi studio perficientes, per acqui-
 „ sitam continuo labore facultatem, con-
 „ secuti sunt. „

Audiendus est etiam pro hoc momento
 S. Gregorius magnus, qui præmio in Li-
 bros Regum, ait: Scriptura sacra tam mi-
 „ rabili ter ab omnipotenti Deo condita
 „ est. Mirto aliorum sæculorum Patres,
 „ qui omnes, ut ex supra dictis patet, Scrip-
 „ turas veteris Testam. & Novi modo sac-
 „ cras, modo divinas, modo a Deo inspira-
 „ tas, & nonnumquam dictatas appellant:
 „ Ergo &c. Sic definire variis Concilia, in
 „ primis Carthaginense III. & inter cætera
 Tridentinum.

Probatio ex rationibus.

PRIMA eaque a priori sic proponitur.
 Quæ continent myſteria captum huma-
 num excedentia, quæ moralitatem, pas-
 siones hominis debellantem, proponunt:
 Denique finem quem nec auris audit
 nec oculus vidit, nec in cor hominis ascen-
 dit promittunt, non alium habent quam
 Deum bonorum omnium fontem pro au-
 ctore: Atqui V. T. Scripturæ tales sunt:
 Et probatur. Multa & de unitate Dei,
 & de Trinitate, & de Incarnatione dis-
 serunt

lerunt ac prædicant : multa quoque vitæ sanctæ documenta exhibent, quibus unusquisque passiones perstringere queat : Denique pro fine Deum intuitive visum, qui omne bonum est, respiciunt : Ergo &c.

Secunda : Illi libri Deum unicum habent auctorem, si de hoc momento una fuit semper omnium Hebræorum & Rabinorum sententia : Atqui res sic habet : Et probatur ex Josepho, qui lib. 10. contra Appionem sic loquitur : "Postquam præteritum est tantum sæculum, Prophetarum, neque aspicere quidquam, aliquis his 22. lib. nec ausere, nec transformare præsumpsit; omnibus enim insertum est uox & prima gratia Judæis hos divina dogmata nominare, & in his utique permanere; & propterea sic possunt mori libenter." Tum ex Ptolomæo Philadelpho rogante quid factum esset, ut tam admirandarum legum nullus Historicus aut Poeta meminisset, responsum est quod juxta sententiam Judæorum ipse fecit : Et legitur in Anythæta apud Josephum lib. 12. Annal. cap. 2. & apud Eusebium lib. 8. præp. cap. 16. neminem ausum fuisse eam Scripturam attingere, cum constaret divinam esse, & omni veneratione dignam; hinc & ferunt punitos esse quosdam a cælesti lumine qui illum temere atterere non erant verici. Theopompon quippe volentem inde quædam scriptis suis inferere, mente motum fuisse diebus 30. asserunt, eo maxime quod fuisse circa res divinas absque reverentia curiosior, quin immo cum Theodotus Poeta in quadam trœœdia vellent aliquid e sacris Litteris admiscere, lumen oculorum ex parte admisit. Quibus auditis, ut narrat ibidem Anythæus Rex Philadelphus Lipros coluit, & veluti adoravit, &c.

Tertia hæc est : Scriptura quæ ab Heterodoxis, a Mahumetanis, & ab ipsis Paganis, ut divina habetur, sane Deum habet auctorem : Atqui Scriptura veteris Testamenti apud præfatos sic celebratur : Ergo &c. Probatur minor. Primo quidem, Sæcæ Hæreticorum fere omnes vetus Testamentum ut quid divinum habent. Secundo, in Alcorano legitur Deus prius Testamentum, deinde Evangelium ut rectam vivendi normam dedisse. Deinde multa præclara Pseudo-Propheta dicit tum de Christo, tum de B. Virgine. Tertio, Ethnici ipsi Scripturam veteris Testam.

ut quid divinum spectabant. Sic refert Clemens Alexand. lib. 1. Stromatum : Eo loci hæc de Ethnicis relative ad Scripturas dicit : "Ex iis quæ apud se scripta sunt, Moysen, id est, scripta Moysis honorant." Idem docet in lib. 30. Isti suffragatur Cyrill. Alexand. lib. 1. contra Julianum : Ergo &c.

Quarta : Qui libros veteris Testamenti impugnarunt, eos ut scripturam mere humana habentes, ab Ecclesiæ & SS. Patribus tamquam Hæretici propulsi sunt : Atqui res ita est. Et probatur, I. ex laudatis Patribus. II. Ex S. Epiphano in suis de hæresi libris. III. Ex Concilio Toletano anno 400. adunato, qui test. 2. ait : *Si quis dixerit alium esse Deum prius Legis, alium Evangelicæ; anathema sit.*

Quinta : Eiusdem est intendere finem & eligere media, polliceri & promissa adimplere, figurare & exhibere, inchoare & perficere : Atqui hæc fecit vetus Testamentum, seu Deus per Testamentum : Igitur lex vetus Deum habet auctorem. Prob. minor & quidem multipliciter. Primo quidem, idem est utriusque Testamenti finis, dilectio scilicet Dei & proximi; ex hac enim, teste S. Matth. 22. *Universa lex pendet & Prophetae* : Secundo, vetus Testamentum est medium ad novum, & Christum possidentium, juxta illud ad Gal. 2. *Lex Pedagogus noster fuit in Christo.* Tum Rom. 10. *Finis enim legis Christus.* Tertio, promisit Deus Abraham ex semine suo venturum Messiam. Quarto, Act. 18. Paulus : *Ostendens per scripturas esse Christum.* Quinto, *Omnia in figura continebant illis, ut habetur 1. Cor. 10.* Igitur lex vetus semper ad Christum attendebat. Sexto, ipsa lex adimpleta est a Christo, juxta illud Matth. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere* : Igitur lex vetus erat a Deo.

Solvuntur objectiones.

OBJICIUNT Manichæi : Princeps hujus mundi est diabolus, cujus, filii dicuntur Judæi, Jo. 8. & quem Christus insectatus est; Atqui ille est veteris Testamenti auctor. Et probatur : alius a diabolo jussit cædes fieri, furta & multa facinora, necem Amalecitarum, furtum bonorum Ægypti, & ut habetur Amos 3. *Si est malum in civitate quod Dominus non fecerit.* III. Veteris Testamenti auctor excæcat, indurat, aggravat corda : igitur non

non est Deus IV. Ille auctor dedit eis legem in qua non vivent, quippe quæ 2. Cor. 3. dicatur, *ministratio mortis*.

Respondeo jam ad hæc repetita factum esse satis. Sed ad majorem Hæreticorum confusionem, utinam & ad conversionem iterum atque iterum, ut supra, respondeat juvat.

Ad secundam argumenti partem distinguo: Judæi aliqui dicuntur filii diaboli, hoc est, mali & peccatores, concedo; peccatum enim a diabolo iustigante procedit: omnes, nego. Quis tantæ mentis Patriarchas & Prophetas, a quoque iustitia & sanctitate conspicuos dicere auderet esse filios diaboli? soli igitur Pharisei & alii hujus furfuris homines uti filii diaboli habentur, non quia legem veterem amplexi fuerant, sed potius quia hanc non observabant.

Ad 2. dico, auctorem V. T. iustis de causis in vindictam peccatorum voluisse malos mori: talis fuit Amalecitarum cædes. Nec mirum, erat bene sancita lex de homicida interficiendo, ut hominum servetur societas.

Ad 3. distinguo: Malum pœnæ est a Deo peccatorum vindice, concedo: malum culpæ, nego. Iusto Dei judicio dubio-procul Deus infestatur & flagellat peccatores; quia vero hoc cedit in eorum salutem; pœna potius bonum, quam malum dicenda est.

Ad 4. similiter distinguo: Auctor veteris Testam. excusat permissive, & in pœnam peccati, concedo: effective; nego. Revera quidem, nam hoc aliter fieri est impossibile; peccatum enim non habet causam efficientem, sed deficientem, unde non potest refundi in Deum ut auctorem.

Ad 5. distinguo etiam: Auctor V. T. dedit legem in qua non poterant vivere, id est, ad nihil perfectum ducet lex illa, sed ab ulteriori complementum expectabat, nempe a nova, concedo: ita ut sit de se mala, nego. Admonet solum Deus iustitiam non esse in cæremoniis exterioribus reponendam, ut non pauci fecerunt, quia de causa Apostolus dicebat, littera occidit, spiritus autem vivificat: hinc omnes sancti Patres qui legis sensum interpretati sunt, dicebant legem non iustificare ex opere operato, sed solum ex opere operantis, & per fidem in Christum venturum. Igitur lex de se erat bona, sed virtutem ex spiritu & fide habebat.

Ad iteratam probationem distinguo: Lex erat ministratio mortis per accidens, quatenus ostendebat malum fugiendum, nec tamen virtutem, qua propelleretur, dabant, sed a Christo expectabant, concedo: per se, nego. Solutio est D. Augustini, qui lib. 2. cap. 7. contra Adversarium legis & Prophetarum sic respondet ad difficultatem: "Oportebat enim ut in Testamento veteri lex imponeretur superbis, & de suæ voluntatis virtute fidentibus, quæ non daret iustitiam, sed jubere: Ac si morte prævaricationis impliciti ad gratiam confugerent, non jubentem tantummodo, sed juvantem, quæ novo Testamento est revelata."

Urgent: I. In veteri lege multus est sermo de pinguedine terræ: Igitur solum terrena iniare debebat lex. II. Præcepta sunt peccati leges.

Respondeo distinguo ut supra: Multus est sermo in lege Mosæica de pinguedine terræ ut homines carnales per sensibilia ad Deum invisibilem & ejus amorem promoverentur, concedo: sistendo in bonis temporalibus, ut in fine ultimo, nego. Nam teste Apostolo laudario finis legis erat Christus, adeoque Deus videndus & possidendus, juxta illud 1. Cor. 3. *Omnia enim vestra sunt: vos autem Christi: Christus autem Dei*.

Respondeo ad 2. distinguendo præcepta legis sunt peccati leges per accidens, & quia peccatum designant, concedo: per se, nego. Ignoranti invincibiliter legem non imputatur illi ad peccatum: Sed ut primum dicit, *non mœchaberis, non concupisces*, peccat qui mœchatur & voluntarie concupiscit, quia contra conscientiam & legem cognitam ac promulgatam prævaricatur. Solutio est ipsius Apostoli, qui dicit subdita lege, non cognoscere an concupiscentia sit peccatum; data vero lege jam peccatum, inquit, operatur in me, idest, lex peccati quæ mihi dicit, *Non concupisces*; quia de causâ vocat hanc legem, mortis præceptum, quatenus offensentes reddit reos, & morte æterna dignissimos.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Libri veteris Testamenti Deum habent auctorem.

PRIMO: Sic habetur passim in Scriptura utriusque legis. Exod. 6. *Dixitque Dominus ad Moysen. Cap. 13. Locutus est Dominus*

minus ad Moysen. Luc. 1. Sicut locutus est ad Patres nostros: Ergo &c.

Secundo: Idem asstrunt SS. Patres, Clemens Rom. Epist. ad Cor. Justinus Dial. cum Triphone, Ambrosius Epist. 44. Augustinus lib. 11. de civ. cap. 3. Concilium Toletanum ann. 400. adunatum sect. 2.

Tertio: Ratio in promptu est. Cum enim Scriptura mysteria abscondita & inoperta sapienter erueret, non alium præter Deum potest habere auctorem.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Non sine blasphemia diabolus a Manichæis dicitur veteris legis auctor; tametsi enim legatur in libris Deum istum jubere credes, excæcare & similia mala consilio, aut præcepto facere, malum tamen culpæ non est ab eo nisi permissive, pœnæ tamen in justam vindictam quid prohibet ab illo præcipi?

Secundo: Ego quod Deus bona temporalia in veteri Testamento conferat, sed hæc non largitus est, ut Judæi in his tamquam in ultimo fine sisterent, ut jam non semel annotatum est.

Tertio: demum, si quando lex Moysis non bona appelletur, idem est, ac non perfecta, nusquam vero, ut mala formaret & rigorose.

SECUNDA PROPOSITIO.

Lex vetus erat sancta.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Ex dictis Lex illa est a Deo, qui eo dedit scopo istud Testamentum, ut homines ad suum promoveret amorem: Igitur lex vetus est sancta, cum sanctitas in charitate & amore Dei potissimum sita sit.

Altera illa lex est sancta, cujus regulæ hominem ad vitam æternam perducunt, cujus lumen intellectum dat parvulis, cujus testimonia mirabilia sunt, & a Christo non semel laudata: Atqui talis est lex Moysis, ut ex toto Psal. 118. liquet; sic enim habetur: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Rursus, *Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat parvulis.* Rursus: *Mirabilia*

testimonia tua, ideo scrutata est anima mea. Rursus Psal. 11. *Lex Domini immaculata convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.* Ergo &c.

Tertia: Lex quæ ad virtutem promovet, & docet declinare a malo & facere bonum, certe sancta est: Atqui lex Moisaica præceptis suis non aliud intendit; & probatur ex D. Thoma qui 1. 2. q. 100. art. 2. auctoritate D. Ambrosii suffultus docet, præcepta legis Moisaicæ ad omnes virtutes seise extendere: hoc ipsum iterum atque iterum in tota ista quæstione & in duabus subiequentibus lato calamo probat: Namque eo loci quatuor præceptorum genera distinguit, videlicet præcepta Decalogi, quibus homini præcipitur, ut declinet a malo & faciat bonum: moralia, quibus præfigitur in particulari bene vivendi modus: judicialia, quibus homines per pœnis infligendas, a peccato committendo deterrentur: Cærimonialia denique quibus determinantur ritus ad Deum, tum Sacramentorum usu, tum sacrificiis, sicut oportet, colendum: Igitur vetus Testam. sanctum est.

Quarta: Lex quæ habet Deum pro fine, quæ ad Christum, sicut figuræ ad veritatem terminatur, sancta censeri debet: Atqui lex vetus sic est, ut patet ex præceptis, & ex ipso Christo qui Lucæ 24. ad illam ut suam probet missionem recurrit: Ergo &c.

Quinta: Illa lex sanctitatem ubique spirat, quæ festivitates ad colendum specialiter Deum instituit: Atqui lex vetus est hujusmodi, & eo fine multa celebrat festa. Ergo &c.

De Festivitatibus veteris legis.

D. THOMAS 1. 2. q. 102. art. 4. ad decimum de festivitatibus Judæorum sic loquitur: "Dicendum, quod in veteri lege erant 7. solemnitates temporales, & una continua, ut potest colligi num. 28. & 29. erat enim quasi continuum festum; quia quotidie & mane & vespere immolabatur agnus, & per illud continuum festum jugis sacrificii representabatur perpetuitas divinæ beatitudinis. Festorum autem temporalium primus erat, quod iterabatur qualibet septimana, & hæc erat solemnitas sabbati quod celebratur in memoriam creationis rerum, ut supra dictum est.

„Alia

Diluuntur objecta Heterodoxorum.

„Alia autem solemnitas iterabatur quo-
 „libet mense, scilicet Festum Neomeniæ:
 „quod celebratur ad commemorandum
 „opus divinæ gubernationis, Nam hæc
 „inferiora præcipue variantur secundum
 „motum lunæ: & ideo celebratur hoc
 „festum in novitate lunæ non autem in
 „ejus plenitudine, ad evitandum idolo-
 „latrarum cultum, qui in tali tempore
 „lunæ sacrificabant. Hæc duo beneficia
 „sunt communia toti humano generi, &
 „ideo frequentius iterabantur. Alia vero
 „quinque festa celebrabantur semel in anno,
 „& recolabantur in eis beneficia specia-
 „liter illi populo exhibita. Celebratur
 „enim festum Phasæ primoniæ ad com-
 „memorandum liberationis beneficium ex
 „Ægypto. Celebrabatur autem festum
 „Pentecostes post 50. dies ad recolendum
 „beneficium legis datæ. Alia vero tria
 „festa celebrabantur in mense septimo,
 „qui quasi totus apud eos erat solemnitas
 „sicut & septimus dies. In prima enim
 „die mensis septimi erat festum tubarum,
 „in memoriam liberationis Isaac quando
 „Abraham invenit arietem hærentem cor-
 „nibus, quem repræsentabant per cor-
 „nuæ, quibus buccinabant. Erat autem
 „festum tubarum quasi quædam invita-
 „tio, ut præpararent se ad sequens fes-
 „tum quod celebrabatur prima die: &
 „hoc erat festum expiationis in memo-
 „riam illius beneficii quo Deus propitia-
 „tus est peccato populi de adoratione
 „vituli ad preces Moysi. „
 „Ibidem S. Doctor sic profequitur: „Post
 „hoc autem celebrabatur festum Scenope-
 „giæ, idest tabernaculorum septem die-
 „bus, ad commemorandum beneficium
 „divinæ protectionis & deductionis per
 „desertum, ubi in tabernaculis habitave-
 „runt. Unde in hoc festo debebant ha-
 „bere fructum arboris pulcherrimæ, idest,
 „citrum & lignum dentarum frondium,
 „idest, myrtum, quæ sunt odorifera,
 „& spatulas palmarum, & falices de tor-
 „rente, quæ diu retinent suum virorem,
 „& hæc inveniuntur in terra promissio-
 „nis, ad significandum quod per aridam
 „terram deserti eos deduxerat Deus ad
 „terram delictiosam: octavo autem die
 „celebrabatur aliud festum, scilicet cæ-
 „tus atque collectæ, in quo colligeban-
 „tur a populo, ea quæ erant necessaria
 „ad expensas cultus divini: & significa-
 „batur adunatio populi, & pax præstita
 „in terra promissionis. „

OPPONUNT: Illa lex non videtur
 sancta, quæ multa obscena enarrat: At-
 qui talis est lex Mosæica: Et probatur.
 Multos commemorat homines malos, aut
 saltem admodum imperfectos, qualis fuit
 Lamech qui primus duas accepit uxores,
 fratres Joseph, qui eum nedum innocen-
 tem, sed & quem prophetam tubodare
 debebant, invidia tamen visi Ismaelitis
 vendiderunt; neque vero silet Sodomita-
 rum pessimum crimen, quod vel solum-
 modo referre pudet. Ergo &c.

Respondeo negando minorem. Ad pro-
 bationem distinguo: Et optimo sine lau-
 data recenlet Scriptura vetus, concedo:
 secus, nego. Ordinem generationum de-
 buit enarrare, ut cuncta initium habuisse
 & Deum esse omnium creatorem ostende-
 ret. Esto, commemoret quidem peccata,
 sed non silet Sodomitarum & aliorum pec-
 catorum poenas.

Replicant: Cærimoniz legis Mosæicæ
 superstitionem sapiunt: Ergo &c. Proba-
 tur. Ant. I. Agnum absque macula potius
 quam alterum sacrificare nonnihil supersti-
 tionem spirat. II. Idem dicendum de aliis
 sacrificiis: Ergo &c. Confirmatur. Hebræi
 modum in sacrificando ab Ægyptiis susce-
 pere: Ergo &c. Prob. Ant. Hebræi nu-
 mero circiter 50. ætate & ævo Joseph in-
 gressi sunt in Ægyptum; tunc autem nul-
 lam habebant animalia sacrificandi nor-
 mam. Herodotus lib. 2. num. 51. 78. 91.
 aliisque in locis mentionem facit de sacri-
 ficiis Ægyptiorum. Igitur ab istis Hebræi
 modum hunc illumque superstitionum ab
 eis acceperant.

Respondeo distinguendo: Cærimoniz le-
 gis Mosæicæ quamdam redolent superstitionem
 si ad litteram spectentur, transeat:
 si secundum spiritum quo fiebant, nego.
 Gentiles quidem boves & oves & non si-
 ne superstitione magna falsis immolabant
 numinibus; Judæi vero e contra, ut Deum
 benefactorem, mortis ac vitæ Dominum
 esse profiterentur. Quinimmo ipse Deus
 veteris legis sacrificiorum fuit auctor, &
 diversos sibi sacrificandi ritus ipse præ-
 scripsit in Lib. Levitici & hoc ut popu-
 lum rudem a sacrificiis falsis numinibus
 immolandis, & præstantandis, averteret,
 ut habetur Ezech. 2. 7. 11. 16. 18. ita
 censent Justinus Dialog. cum Tryphon.
 Eusebius lib. 1. demonstrat. Evang. cap.
 4. &

4. & 6. Cyrillus Alexand. lib. 9. contra Julian. D. Th. 1. 2. q. 102.

Ad confirmationem distinguo : Hebræi modum aliquem Deo sacrificandi ab Ægyptiis mutati sunt, transeat : omnem, nego. In libro Genesis multa commemorantur sacrificia, vel ante ipsam Moyſis natiuitatem, & consequenter priuſquam Israëlita ingrederentur Ægyptum, Obtulit sacrificium Abel de optimis pecoribus; Noe de animalibus mundis, Abraham arietem hærentem cornibus loco Isaac immolandi substituit : si vero in rigore loquamur, falsum est, vel unum solum ritum ab Ægyptiis accepiſſe Hebræos, cum a Deo, ut patet in libro Levitici, omnes generum & specierum ritus sacrificandi determinentur : Sed dato & non concesso aliquem ritum ab Ægyptiis Israelitas mutasse, certe quod Deus sanctificauit ut haberetur Añ. IV. nec commune, nec immundum dicendum est.

Reponunt : Sacrificia legis a Deo repulsa sunt, ut habetur Psalm. 39. *Sacrificium & oblationem noluiſti* : Igitur lex non fuit ratione cultus, & in se sancta.

Respondeo distinguendo : Repulsa sunt, hoc est non ad apices juris Deo pro peccatis satisfaciebant, concedo : hoc patet ex auctoritate in objectione laudata ; eo quippe loci propheta introducit Christum loquentem, qui ideo venit & passus est, ut plenam Deo exhiberet pro nobis satisfactionem : hoc est, illa sacrificia quandoque erant mala, subdistinguo : ratione offerentium qui debitas in offerendo non adhibebant dispositiones ; quippequi a peccato non recederent, concedo : erant mala ratione sui, nego. Solutio ex ipsa colligitur Scriptura ; Psalm. enim 49. Deus sic loquitur : *Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras iustitias meas .... Tu vero odisti disciplinam & proieciſti sermones meos retrorsum .... Sacrificium laudis honorificabis me.*

SYNOPSIS PROBATIONUM,

Lex vetus erat sancta.

PRIMO : In hoc solum instituta est, ut homines ad amorem Dei promoueret, & Christum præfiguraret.

Secundo : Ejus præcepta sic instituebant hominis vitam, ut declinando a malo, & faciendo bonum, vitam æternam consequeretur.

Tertio : Cæremonias & festiuitates complectebatur, quibus homines regularentur in cultu debito Majestati diuinæ sic reddendo, ut populus esset Deo acceptabilis.

SYNOPSIS DIFFILCUTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO : Non diffitemur multum esse in Genesi de generationibus hominum sermonem ; sed auctor canonicus eo solum sic scripsit sine, ut populum edoceret, quod cuncta fuerint creata & initium habuerint, & Deus solus esset visibilium & invisibilium creator.

Secundo : Sicut Lex scripta peccata abominabilia non silet, sic nec eorum flagella, ut a criminibus patrandis deterreantur homines.

Tertio : Dato & non concessio Israelitas ab Ægyptiis idololatri ritus offerendi sacrificia didicerint, nihil inde absurdum sequitur ; quod enim Deus sanctificauit, ne commune dixeris : si quando vero abijciat oblationes ; non inde sequitur malas esse in se, sed solum relative ad offerentes, qui peccatorum pondere oppressi, Deum quidem ore & sacrificiis confitebantur, factis vero abnegabant.

§. IV.

Utrum libri veteris Testamenti nedom Judæos, sed & Christianos spectent ?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multis momentis.

PRIMO, ex Scriptura : Joan. 5. Christus, sic loquitur : *Scrutamini Scripturas .... ille sunt quæ testimonium perhibent de me* : Tum Luc. 24. Incipiens a Moyse & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant : Igitur vetus Testamentum pertinet etiam ad novum, quandoquidem Christus remittit Judæos ad Scripturas V. T. quæ de ipso perhibebant testimonium ; unde & ipsi Apostoli, ut legitur in Actibus, modo citant Psalmos, ut Petrus in electione sancti Mathiæ Añ. 1. dixit : *Scriptum est enim in libro Psalmorum : fiat commemoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea : & Episcopatum ejus accipiat alter* : Modo Moyſen & cæteros Prophetas, ut B. Stephanus

phanus in oratione quam habuit coram Judæis illum occasione Christi de blasphemia accusantibus, unde Apost. 2. ad Cor. 3. sic effatur: *Velamen in lectione veteris Testamenti manet non revelatum, quoniam in Christo evacuatur, sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moses velamen possum est super cor eorum.*

Secundo, ex SS. Patribus, qui uno veluti calamo scribunt omnia in figuris Judæis contigisse; Prophetias in Christo fuisse adimpletas: immo hoc argumento revincunt paganos contra fidem Christi blaterantes: sic enim argumentabantur: Christus multis retro sæculis prædictus est a Prophetis, & quoad conceptionem virtute Spiritus sancti factum, & quoad natiuitatem ex sanctissima Virg. cæteraque vitæ mysteria: has habemus Scripturas ab inimicis nostris Judæis, adeoque ab omni fictionis suspitione absolutas: omnia videmus nunc adimpleta. Quid plura? Signa & miracula quæ de Christo erant, confirmantur: Igitur fides nostra in Christum est verissima, quo quidem argumento videti plures etiam ex Philosophis ad fidem adducti sunt, ut percelebris Iustinus, subtilis Athenagoras & alii.

Tertio, ratione. I. Fides in libris V. T. affruitur, mores insinuantur: Præcepta Decalogi a lege promulgata omnes cuiuscumque ætatis & ævi spectant homines: Igitur V. T. etiam respicit saltem quoad multa Christianos. Prob. Antec. I. Fides affruitur, quando quidem finis legis est Christus, ut habetur Rom. 1. hinc Joannes cap. 5. Christum inducit sic loquentem: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scriptus, unde post resurrectionem cum le videntum & palpandum præbuit, sic locutus est: O stulti, & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt Prophætæ: Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moysæ, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.*

II. Virtus doctrina V. T. soletur, nam Christus referens historiam divitis epulonis, ait: *Habent Moysens & Prophetas, audiant illos.* Tum hortatur discipulos ad scientiam Sanctorum comparandam exemplo Reginæ Austri, quæ de longinquo venit ut audiret sapientiam Salomonis; quæmobrem Paulus Rom. 13. sic habet: *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam*

scripta sunt. Rursum 2. Tim. 3. de iisdem Scripturis, sic loquitur: *Illæ te possunt instruere ad virtutem per fidem quæ est in Christo Jesu.*

III. Homines lectione veteris Testamenti docti evadunt, tum ad cognoscenda mysteria, tum ad vitam recte formandam; multa si quidem continent præcepta, multas sententias, multas figuras, multaque exempla, quibus facile est ignaros erudire, tum & Heterodoxos confutare atque revincere.

IV. *Vetus & novum Testamentum sic inter se connectuntur, ut unum ab alio divulsim evacuatur: vetus enim promittit Christum, novum vero præsentem exhibet.*

Solvuntur Manichæorum objectiones.

OBJEIT Adimantus: V. T. adversatur novo: Igitur non pertinet ad Christianos. Sic probat antec. 1. Exod. 25. habetur: *Facientque mihi Sanctuarium, & habitabo in medio eorum.* Cap. 26. Pergit Deus dicere Moysi formam Tabernaculi in quo commorari desiderat: & tamen Act. 7. ait: *Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum.* II. Levit. 11. prohibetur elus quorundam volucrum. Et cap. 20. *Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda; ne comedentes immundi evadat: e contra vero Christum Matth. 15. ait: Non quod intrat in os coquinaat hominem &c.* III. Deut. 12. Permittitur manducare carnem: *Offeretis*, ait Dominus Moysi .... *Primogenita boum & ovium. . . Et comedetis.* Rom. vero 14. *Bonum est non manducare carnem.* IV. Prov. 6. *Vade ad formicam o piger, & considera vias ejus, & discite sapientiam.* Matth. vero 6. *Nolite solliciti esse in crastinum.* V. Osee 9. *Da eis vulvum sine liberis, & ubera arenia.* Matth. vero 22. *Neque nubent, neque nubentur.* VI. in Genesi fuso calamo filiorum Adæ generationum textitur historia, Apostolus vero 1. Tim. 4. & 2. Tim. 2. præcipit ad vanas hominum genealogias non attendere: Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Et hæc omnia sub diverso respectu conciliantur, concedo: secus, nego.

Ad 1. distinguo: Et Deus loquitur in Exodo de loco speciali quem elegerat ad suum cultum, concedo: secus, nego. Omni tempore Deus ubique voluit agnoscere,

sci, tum in cœlis, tum in terra, quia ubique præsens est: & de hac confessione loquitur Matthæus: attamen specialem sæpius elegit, ut etiam speciali donaretur cultu, quia ibi specialiter præsens erat, ut in tabernaculo, de quo loquitur Moyses: addo & in Salomonis templo, de quo multus est sermo in libris Paralipomenon.

Ad 2. distinguo: Utique Judæi ad litteram magis quam ad litteræ spiritum attendebant, concedo: secus, nego. Quia igitur Judæi carnales erant, multa præcepta eis imposita sunt, inquit Patres, ut ab idolorum servitute retraherentur: At vero gratia in novo Testamento superabundat, ut magis Spiritui quam litteræ serviamus: & in isto sensu Apostolus dixit: *Bonum est non manducare carnem*: Hoc est ut ipse dicit, quando manducare scandalizat fratrem; satis enim est abstinere a cibo & esca quam peccandi anam præbere. Et sic patet solutio ad tertium: ut ex sequentibus liquet, ubi Paulus est sui ipsius interpres. Sic enim loquitur: *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quos frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.*

Ad quartum distinguo: Deus negligentes ad fornicam remittit, ut a noxio retrahantur torpere, laborantes vero cum anxietate vult in se sic confidere, ut suæ se committant providentiæ ad vitam tranquillam agendam, concedo: secus, nego. Sic patet laudata nullo modo adversa esse. Cæterum Christus loquitur apud Matth. viris Apostolicis, qui gratia donati specialissima, & cuncta quæ ad vitam pertinent, a Deo debent expectare, juxta illud ejusdem Domini oraculum Matth. 6. *Quærite ergo primum regnum Dei & justitiam ejus. & hæc omnia adjicientur vobis.*

Ad quintum similiter distinguo: Et Christus Matth. 22. corrigere intendit carnales & voluptuosos, qui etiam carnales delicias pro beatitudine expectabant, concedo: secus, nego. Hinc uterque locos nullam implicat in se contradictionem. Potest etiam cum Augustino responderi per istam sententiam, *da eis ventrem vacuum, Oleam intelligere, veterem legem sine Christi meritis ab omni merito & spe esse vacuum.*

Ad sextum distinguo: Et Apostolus loquitur de vanis Judæorum. Genealogiis quas rejicit & confutat, & hoc non incassum sed ad fidelium instructionem, con-

cedo: sic interpretantur sancti Doctores textus Epistolæ: & in hoc abjicit historiam generationum quæ in Genesi habetur, nego.

Initiat Fautus: Ad illos non spectat vetus Testamentum qui nec sunt ejus hæredes legatarii, nec tenentur adhærere conditionibus Testamento apposis, nec possunt legatis per illud bonis frui tum ratione sui, tum ratione Testamenti: Atqui Judæi veteris Testamenti soli legatarii & hæredes: Igitur vetus Testamentum non spectat ad Christianos. Probatur minor. Primo quidem, solis Judæi promittitur terra Chananæorum. II. Christiani non tenentur ad præcepta Mosaica, puta ad circumcissionem, ad sacrificia & abluiones, aliaque similia, unde si ab eis discedere licet, immo & oporteat, utique & ab ipso Testamento. III. Novitas non est cum vetustate confundenda, maxime vero si vetusta contineat solummodo figuram, novitas vero exhibeat veritatem: Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Lex vetus non pertinet ad nos ut legi subditos & servientes, concedo: ut prænuntiat Christum & tamquam noster Pedagogus, nego. Lex vetus considerari potest dupliciter, primo quidem in se, deinde vero relative ad Christum: si sumatur in priori sensu, quatenus multas habet observantias legales, & terræ Chananæorum promissionem, profecto non spectat Christianos, secus vero si ut figura Christi consideretur: nam, teste Apostolo, omnia in figuris contingebant Judæis: Igitur lex vetus novam spectat quatenus, & Christum prænuntiat, & bonorum spiritualium copiam, per terram Chananæorum figuratam designat. Jam ad singulas fit satis.

Ad primam probationem, distinguo: Judæi soli sunt terræ promissionis hæredes, & ista terra est cœlestis Jerusalem figura, Christi meritis possidendæ, concedo: & non est figura cœlestis Jerusalem, nego.

Ad secundum distinguo: Soli Judæi tenentur ad præcepta Mosaica cæremonialia, concedo: ad præcepta legalia, Dei adorationem atque animæ culturam & sanctificationem spectantia, nego. Ipse Christus ea renovavit in Evangelio mandata. Hæc solutio colligitur ex Aug. l. 10. contra Faustum. Non igitur confunditur lex nova cum veteri. Et sic patet solutio ad 3.

Reponit idem Fautus: Vetus Testamentum, nec ad fidei confirmationem, nec

ad mores instruendos valet : ad fidei quidem confirmationem , quandoquidem non satis clare constat Christum a prophetis fuisse prænuntiatum ; ad morum vero informationem , quippe quod contineat historias scandalo plenas , quales sunt historiae de peccatis Gigantium , Regum &c.

Respondeo negando antecedens : Si quidem ipse Christus ad Scripturas veteris Testamenti appellat , ut probet Judæis suam divinitatem : utique ad mores instruendos plurimum valet vetus Testamentum ; fidem enim Abraham commendat Apostolus ; mansuetudinem vero Ioseph , & Moylis sapientiam plurimum exultat Stephanus Act. 7. Jam vero quid memoriam poenitentiam Davidis , qui panem cum fletu & cinere temperabat , peccata vero hominum in Scripturis veteris Testamenti recensita nos docent quanta sit fragilitas humana , quam terribilia judicia Dei , qui vindictam umpit & quidem gravissimam tum de peccatis Judæorum propter Idololatriæ peccatum , tum de peccato Nabuchodonosoris , Baltaſtar , Sennacherib , Antiochi & aliorum : Igitur plurimum valet vetus Testamentum ad fidei confirmationem , & virtutis incrementum.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Vetus Testamentum spectat etiam Christianos.

PRIMO : Quia Christus Joan. 5. remittit Judæos ad Scripturas , ut suam agnoscant missionem . Tum Luc. 24. incipiens a Moyse per omnes discurrendo Scripturas , idem momentum discipulis Emmaus probat.

Secundo : Christus Dominus suo munit calculo præcepta Decalogi , Judæis primum data : & Patriarcharum fidem maxime Abraham observandam proponit ; post ipsum vero Apostolus Hebr. 11. eandem celebrat , ut Christianos ad amorem Domini stimulet.

Tertio : Vetus & novum Testamentum sic connectuntur , ut unum ab alio divellere non sit licitum , cum vetus Christum Mediatorem promittat , novum vero præsentem exhibeat .

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO : Tameſi quædam appareat inter utrumque Testamentum contraditio , dubio-procul , si ad utriusque sensum attendat lector , absque negotio omnia conciliari animadvertet.

Secundo : Ultro fatemur diversas esse veteris & novi Testamenti quoad bona temporalia promissiones , minime vero quoad finem & Dei possessionem , quæ ut beatitudo possidenda singulis omnium sæculorum hominibus proponitur .

Tertio : Fallum est dicere vetus Testamentum novi non asstruere fidem . Eſto quod in figuris non nihil obscuritatis habeat , sed Prophetæ explicite Christum ejusque magnalia , quibus lex nova asstruitur & roboratur , annuntiaverunt .

SECTIO SECUNDA.

De dotibus novi Testamenti.

EXIMIAM novi Testamenti laudem omnes conclamant creaturæ : sol quidem dum , Christo moriente , lumen innatum abscondit ; terra , quæ ipſo moriente contremuit ; monumenta aperta quæ mortuos suos redivivos exhibuere ; vel ipse infernus , & devicta mors , dicente Oſea cap. 13. *ero mors tua , o mors , morsus tuus ero inferne* : mundus ipſe devictus , crux quondam maledictum legis , facta est omnium gentium benedictio : conclamant Martyres , qui terrente diabolo , & æviante mundo supplicii , ait Cyprianus epist. ad Mart. non cessare , sed ipsis potius tormenta cesserunt : conclamant Confessores innumeri , qui virtute crucis carnis victores tunc triumphant , ait D. Bernardus coronati in cœlis : conclamant Virgines , quæ veste purpurea cum palmis in manibus sequuntur Agnum quocumque erit : conclamant omnis sexus omnique ætatis viri & mulieres , qui gratiæ Mediatoris energia operati sunt iustitiam , adepti sunt repromissiones .

Ejusdem Testamenti dotes Angeli primum , Christo nato gloriam in altissimis Deo suavi armonia decantantes annuntiaverunt : Revera quidem istud Testamentum tantam benedictionum copiam attulit , ut teste S. Iohanne x. gratia per Iesum

Christum facta sit, & omnium promissionum copiosa & superabundans adimpletio, cuius thesaurus est omnium gratiarum super fluens gloriosa supellex, de cuius consumptione non est timendum, ait Concilium generale Viennense, largitor vero Christus Dominus, cuius virtus, gratia Dei, cuius potestas, Sacramenta, cuius Ministri, Sacerdotes charactere divino ad omnem mirabilem operationem insigniti, cuius efficacia terribilis dæmonibus effecta, cæcos illuminat, leprosus mundat, mortuos ad vitam evocat, linguas infantium facit disertas; cuius fructus ex omnibus tribubus & linguis, & nationibus prædestinatorum tanta multitudo, ut iuxta illud Ioannis Apoc. 7. numerare nemo queat: cuius denique lumen est veritas, cui figuræ & umbræ Christo nato cessere. Sic enim nova lex exhibet Messiam, in quo omnes omnino benedicuntur, & in sæculum sæculi benedicuntur nationes, ut ne una quidem figura, ne una promissio & prophetia sit, quæ non sit in Christo adimpleta. Sicut enim, ait Luc. 1. Zacharias locutus est ad Patres nostros, de divinitate Verbi ad nos dimissi, sic de ejus nativitate, miraculis, prædicatione, morte, resurrectione, & per omnem terram triumpho in Domino Iesu adimpletum offendit Iudæis incredulis novum Testamentum, sic Gentibus, & Paganis, sic Atheis & cuiuscumque generis infidelibus, ut sciant omnes ad vitam vocari.

In Scriptura illa, ait Hieronymus in prolog. in Psalmos, habet infans quid læset; puer quid laudet, adolescens quid corrigat, juvenis quid sequatur, senior quid precetur.

Tum Hugo Victorinus lib. de anima: In Scriptura novi Testamenti, quidquid docetur, veritas; quidquid præcipitur bonitas; quidquid promittitur, felicitas est.

Concinit Gregorius Magnus lib. 18. moral. cap. 14. ista verba Job 28. *Habet argentum venarum suarum principia*, interpretans, ait: "Argentum est eloquii vel sapientiæ claritas; venæ, sacra Scriptura: ac si aperte dicat: cui ad veræ prædicationis verba se præparet, necesse est ut causarum origines a sacris paginis sumat; ut omne quod loquitur, ad divinæ auctoritatis fundamentum revocet, atque in eo ædificium locutionis suæ firmet."

Hic accedit Origenes, qui in c. 1. Ioan.

his paucis, sed efficacissimis verbis divinæ Scripturæ maxime novi Testamenti inefabilem delineat utilitatem & naturam: "Scriptura mundus est intelligibilis, suis quatuor partibus, veluti quatuor elementis constitutus, cuius, terra est velut centrum in medio insit centri, scilicet historia; circa quam aquarum similitudine abyssus circumfunditur moralis intelligentiæ; circa Historiam & Ethnicam, veluti duas huius mundi partes, aer ille naturalis scientiæ circumvolvitur: extra autem omnia, & ultra, æthereus ille & igneus ardor empyrei cœli, id est, superna contemplatio divinæ naturæ, quam Theologiam nominant, circumglobatur."

Miracula numero prope infinita, qualitate ad Christum ulque inaudita, virtute inter omnes veteris legis signa multo majora, universalitate iidem extensiora, repetitione supra modum frequentiora, ea quæ in novi Testamenti Scripturis continentur, sic firmant, ut si credendo Scripturis illis decipimur, a te Domine, agebat quondam quidam Ecclesiæ Pater, decepti sumus. Quinam autem sunt, qui veritates Scripturarum novi Testamenti scriptis mandatas sic docuere, ut suaderent, ut delectarent simul & corda demulcerent, tangerent ac tandem converterent, pauperes evangelizantes regnum Dei? "Peragrarunt, ait S. Chrysostomus in serm. 3. *Pentecostes*, Piscatores orbem terrarum, & infirmum eum invenientes, ad sanitatem reduxerunt, & in ruina positum, ad stabilitatem revocarunt: non secuta moventes, non arcus tendentes, non sagittas mittentes, non pecuniam largientes, non in eloquentia confidentes: sed pecunia indigentes, sed regnum cœlorum possidentes, non habentes humana solatia; habentes Dominum secum." Ejus scilicet Testamentum, juxta illud Matth. 12. *Habemus solatio sanctorum Libros*: Quomodo vero novum Testamentum tot adornatum virtutibus & gratis, cuncta ab initio mundi ad Iesum usque omnium Redemptorem prædicta, in ipso ad amussim adimpleta exhibeat, quod omnium miraculorum maximum est, prout per ordinem a primo ad ultimum hic enarrare, ut Ioannem jure merito cap. 1. dixisse: *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est*, intelligamus.

*Concordia utriusque Testamenti : novum 70.
Prophecia totidem oraculis in Chri-
sto adimpletas exhibet.*

INTER omnia argumenta in testimo-
nium excellentiæ novi Testamenti , con-
cordia Librorum novi Testamenti cum li-
bris veteris Testamenti est efficacius : quia
non sine magno & ne dicam stupendo mi-
raculo fieri potuit , ut quæ prænuntiata
fuerant ante multa sæcula , in Christo ad
litteram adimplerentur ; ex quo manifeste
sequitur novum Testamentum esse egre-
gium & irrefragabile veræ Religionis &
argumentum & fundamentum . Quod autem
talem tale sit , ab enumeratione partium
ostenditur .

Primo : Christus dicitur de semine A-
braham , Matth. 1. cap. his verbis : *Li-
ber generationis Jesu Christi , Filii David ,
Filii Abraham .* Et Luc. 3. *Qui fuit A-
brahæ .* Vers. 34. ita prædictum fuerat
Genesios 12. 3. *In te benedicentur univer-
sæ cognationes terræ .* In Abraham scilicet ,
ut habetur cap. 18. vers. 18. & cap. 22.
vers. 18.

Secundo : Dicitur de semine Isaac ab
iisdem Evangelistis ibidem , Matth. 1. his
verbis : *Abraham genuit Isaac .* Tum
Luc. 3. *Qui fuit Isaac .* Illud quoque præ-
nuntiatiæ est Genes. 26. 4. ubi legi-
tur : *Benedicentur in semine tuo omnes
gentes terræ .*

Tertio : Dicitur de semine Jacob ab
iisdem ibidem : *Isaac autem genuit Jacob .*
Et Luc. 3. *Qui fuit Jacob .* Hoc etiam
prænuntiatiæ est Genes. 28. 14. *Benedi-
centur in te ; Jacob scilicet , & in semi-
ne tuo cunctæ tribus terræ .* Tum Num. 24.
17. *Orietur stella ex Jacob , & confurget
virga de Israel .*

Quarto : Dicitur de semine Judæ ab iis-
dem ibidem : *Jacob autem genuit Judam &
fratres ejus .* Et Luc. 3. *Qui fuit Judæ .*
Tum Hebr. 7. 14. his verbis : *Manifestum
est enim quod ex Juda ortus sit Dominus nos-
ter .* Id habetur Genes. 49. 10. *Non auferetur
sceptrum de Juda , & dux de femore
ejus , donec veniat qui mittendus est , &
ipse erit expectatio gentium .*

Quinto : Dicitur de semine Jesse & Da-
vid . Matth. 1. vers. 1. & 5. his verbis :
*Liber &c. Filii David . . . . Obed autem
genuit Jesse , Jesse autem genuit David Re-
gem .* Idem Evangelista cap. 13. vers. 23.
hic habet : *Et stupescunt omnes turbæ , &
Boucat Theol. Tom. IV.*

dicebant : Numquid , hic est filius David .
*Idem cap. 20. vers. 31. Domine miserere
nostri fili David .* Cap. 21. vers. 9. & 15.
Hosanna filio David . Et cap. 22. vers. 42.
expressius & sequentibus , ab ipso Domi-
no interrogante : *Quid vobis videtur ,
de Christo ? Cujus filius est ?* Dicunt ei ,
David . At illis : *Quomodo ergo David
in spiritu vocat eum Dominum , dicens :
Dixit Dominus Domino meo , sede a dex-
tris meis ; donec ponam inimicos tuos scabel-
lum pedum tuorum ?* Si Ergo David vocat
eum Dominum , quomodo filius ejus est ? Et
nemo poterat ei respondere Verbum : neque
ausus fuit quisquam ex illa die eum am-
plius interrogare . Lucæ 3. vers. 31. & 32.
Qui fuit David , qui fuit Jesse . Et an-
tea cap. 1. vers. 32. prænuntiatiæ fue-
rat : *Dabit illi Dominus Deus sedem Da-
vid patris ejus .* Ioan. 7. vers. 42. legitur :
*Nonne Scriptura dicit ; quia ex semine Da-
vid , & de Bethlehem castello , ubi erat
David , venit Christus .* Actuum 13. vers.
22. scriptum est : *Suscitavit illis David
Regem , cui testimonium perhibens , dixit :
Inveni David filium Jesse , virum secun-
dum cor meum . . . .* Hujus Deus ex semine
secundum promissionem eduxit Israel Salva-
torem Jesum . Item Rom. 1. vers. 3. *De fi-
lio suo qui factus est ei ex semine David
secundum carnem .* Et iterum 2. ad Ti-
moth. 2. vers. 8. *Memor esto Dominum Je-
sum Christum resurrexisse a mortuis ex se-
mine David .* Iam denique refertur Apoc-
cal. 5. vers. 5. *Vicit Leo de Tribu Juda
radix David , aperire librum , & solvere
septem signacula ejus .* Hæc eadem veritas
in veteri adstructa fuerat Testamen-
to . Primo quidem Psalmo 88. vers. 4. &
5. his verbis : *Juravi David servo meo :
usque in æternum præparabo semen tuum .*
Deinde Psalmo 11. vers. 1. Et egredietur
virga de radice Jesse , & flos de radice
ejus ascendet ; & requiescet super eum Spi-
ritus Domini . Apud Ieremiam cap. 33. v.
15. & sequenti demum dicitur : *In tem-
pore illo , germinare faciam David germen
justitiæ . . . . quia hæc dicit Dominus : Non
interibis de David vir qui sedeat super
thronum domus Israel .*

Sexto : Dicitur de semine Salomonis Matt.
1. v. 6. his verbis : *David autem Rex ge-
nuit Salomonem ex ea quæ fuit Uria .* Idem
asseritur Psalmo 71. v. 1. & 6. *Deus judicium
tuum Regi da ; & justitiam tuam filio Regis
. . . . descendet sicut pluvius in vellus ; & fi-
cut stillantia super terram .*

Septimo: Lucæ 2. vers. 1. dicitur natus domus orbis universus erat in pace composuit, his verbis: In diebus illis exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Hoc prædixerat Ilia 135 cap. 1. vers. 24. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu! consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. . . . Sion in iudicio redimetur &c.

Octavo: Dicitur natus de Virgine, Matth. 1. vers. 18. & sequentibus his verbis: Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata Mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Joseph autem vir ejus. . . & non cognoscebat eam donec peperit Filium suum primogenitum. Luc. vero 2. v. 6. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. Et peperit Filium suum primogenitum. Illud promiserat Ilia. c. 7. vers. 14. Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Hoc & Jeremias 31. vers. 22. Novum fecit Dominus super terram, femina circumdabit virum. Hoc tandem prænuntiavit Ezechiel c. 44. vers. 2. & 3. Porta, inquit, hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa Principi. Princeps ipse sedebit in ea.

Nono: Dicitur natus in Bethlehem, Matth. 2. vers. 1. his verbis: Cum ergo unus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis. Et Luc. 2. vers. 4. & sequentibus: Ascendit autem & Joseph a Galilea de civitate Nazaret in Judæam in civitatem David que vocatur Bethlehem, ut proficeretur cum Maria desponsata sibi uxore pregnante. Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret; & peperit Filium suum primogenitum. Item Joan. 7. vers. 42. legitur: Nonne Scriptura dicit quia ex semine David, & de Bethlehem Castello, ubi erat David, venit Christus? Hoc ipsum habetur Michææ 5. vers. 2. Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel.

Decimo: Vocatur JESUS, Matth. 1. vers. 21. his vocibus: Pariet autem Filium, & vocabitur nomen ejus JESUM: ipse enim saluum facit populum suum a peccatis eorum. Tum Luc. 1. v. 31. Ecce concipies in utero, & paries Filium, & vocabis nomen ejus

JESUM. Idem Evangelista cap. 2. vers. 21. ait: Vocatum est nomen ejus JESUS, quod vocatum est ab Angelo, primumque in utero conciperetur. Id prædictum habetur Ilia 12. vers. 3. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. Et 52. vers. 5. & 6. Jugiter tota die nomen meum blasphematur. Propter hoc scitis populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar ecce adsum. Idem denique cap. 62. vers. 11. sic habet: Dicite filia Sion: Ecce Salvator tuus venit. Non omitendum illud Habacuc vaticinium c. 3. vers. 18. Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo JESU meo.

Undecimo: Emmanuel nuncupatur Matth. 1. vers. 22. & 23. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet Filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Illud ipsum habetur Ilia 7. vers. 13. Propter hoc, dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.

Duodecimo: Dicuntur Magi venisse ab Oriente ut adorarent Jesum, Matth. 2. vers. 1. & 2. his vocibus: Ecce Magi ab Oriente venerunt Jerusalem, dicentes: Ubi est qui natus est Rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum. Idem habetur vers. 11. ejusdem capituli. Id David prædicit Psalm. 71. vers. 9. & 10. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis, & Insula munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent. Ilia 60. vers. 6. sic habet: Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes. Prædicta quoque est Isia numer. 24. vers. 17. hoc oraculo: Orietur filia ex Jacob.

Decimo-tertio: Referuntur infantes ab Herode occisi, Matt. 2. vers. 16. Tunc Herodes . . . mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus a bimatis & infra, secundum tempus quod exquirat a Magis. Tum 1. additur: Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem, Cap. 31. vers. 15. Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari quia non sunt.

Decimo-quarto: Narratur Jesus in Ægyptum profugus & incolæ, deinde redux, Matt. 2. v. 14. ubi hæc habentur de Joseph:

Con-

Consurgens accepit puerum & matrem ejus nomine, & secessit in Ægyptum. Id prænuntiatum fuerat ab Osea Propheta dicente cap. 11. vers. 1. *Ex Ægypto vocavi Filium meum.*

Decimo-quinto : Habetur Matth. 2. vers. 23. quod permanferit in Nazareth, his verbis : *Et veniens habitavit in civitate quæ vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas; quoniam Nazareus vocabitur.* Item Luc. 2. vers. 51. *Descendit cum illis, & venit Nazareth.*

Decimo-sexto : S. Ioannes dicitur Christi Præcursor, Matt. 3. vers. 1. his verbis : *In diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judæ.* Item vers. 11. *Ego quidem, inquit, baptizo vos in aqua in poenitentiam; qui autem post me venturus est, fortior me est... ipse vos baptizabit in Spiritu sancto.* Rursum Luc. 1. vers. 76. *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis, præbis autem faciem Domini parare vias ejus.* Idipsum prædixit Isaias 40. vers. 3. *Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, &c.* Et iterum Malachias 3. v. 1. hoc oraculo : *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.*

Decimo-septimo : Spiritus sanctus dicitur descendere super Iesum his verbis; Matth. 3. v. 16. *Baptizatus autem Iesus... ecce aperti sunt ei caeli; & vidit spiritum descendentem sicut columbam, & venientem super se.* Ioannis 1. vers. 32. *Et testimonium, inquit, perhibuit Joannes dicens: quia vidi spiritum descendentem quasi columbam de caelo, & mansit super eum.* Id prædixerat Isaias cap. 61. vers. 1. his vocibus : *Spiritus Domini super me, &c.* Idem cap. 11. vers. 1. sic habet : *Et requiesces super eum spiritus Domini, &c.*

Decimo-ottavo : Dicitur unctus a Deo Luc. vers. 28. ubi sic legitur : *Spiritus Domini super me; propter quod unxit me, &c.* Act. vero 2. vers. 36. habetur : *Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem vos crucifixistis.* Rursum cap. 4. vers. 27. *Convenerunt in civitate ista adversus sanctum puerum Iesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, &c.* Et iterum Hebr. 1. vers. 9. habetur : *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, &c.* Hoc ipsum iidem vocibus prædixerat David Psalmo 44. vers. 8. & Psal. 2. vers. 2. ibi enim de Christo ait : *Astiterunt Reges terræ... adversus Dominum, & adversus Christum ejus.* Et Isaias cap. 61. vers. 1. his verbis : *Spiritus*

Dominus super me, et quod unxeris Dominus me. Tandem Threnorum 4. vers. 20. legitur : *Spiritus oris nostri Christus Dominus capus est in peccatis nostris.*

Decimo-nono Dicitur Filius Dei, Matth. 3. vers. 17. his verbis : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Idem habetur cap. 4. vers. 3. & 6. apud eundem Evangelistam : *Et accedens tentator, dixit ei: Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant... Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* Rursum capite 8. vers. 29. *Quid nobis, & tibi, Jesu Fili Dei? Item & Marci 1. vers. 11. Vox facta est, inquit, de caelis: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui.* Lucæ 3. vers. 22. habetur : *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Joannes cap. 1. vers. 1. aurea ista profert verba : *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & DEUS ERAT VERBUM.* Id prænuntiaverat Propheta Regius Psal. 2. v. 7. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Rursum Psalmo 88. vers. 27. & 28. *Ipse invocabit me: Pater meus es tu... Ego primogenitum ponam illum.* Tum & Psalmo 109. *Dixit Dominus Domino meo sede a dextris meis.*

Vigesimo : Dicitur primogenitus, Matt. 2. v. 25. *Perperit Filium suum primogenitum.* Et Roman. 8. vers. 29. habetur de Christo : *Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Et iterum Hebr. 1. v. 6. *Et cum... introducis primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli ejus.* Id prædixit David Ps. 88. v. 28. his verbis : *Ego primogenitum ponam illum, &c.* Item & Zacharias 12. vers. 10. *Asspiciet ad me, quem confixerunt: & plangent... quasi super unigenitum, &... ut doleri solet in morte primogeniti.* Denique Joannis 1. vers. 18. vocatur *Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris.*

Vigesimo-primo : Ubique & passim Deus, & Dominus nuncupatur in novo Testamento, ut in sermone Cœnæ apud Ioannem cap. 13. vers. 13. his verbis : *Vos vocatis me Magister & Domine, & bene dicitis: sum etenim.* Psalmo 44. vers. 8. id prædictum fuerat a Davide : *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conforibus tuis.* Item & Psal. 109. vers. 1. *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.* Isaiæ insigne est testimonium cap. 9. vers. 6. *Parvulus enim natus est nobis, & Filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus; & vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis,*

Pater futuri saeculi, Princeps pacis. Rursus cap. 45. vers. 15. Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator. Jeremias 23. vers. 6. ait: *In diebus illis salvabitur Juda, & Israel habitabit confidenter, & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.* Habacuc denique 3. vers. 18. habetur: *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jesu meo.*

Vigesimo-seculo: Christus in tota epistola ad Hebræos pluribus vicibus Sacerdos nuncupatur, maxime vero cap. 5. vers. 5. his verbis: *Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, &c.* Id prænuntiatur Psalmo 44. vers. 8. *Unxit te, inquit Pfalter Regius, Deus, Deus tuus oleo letitiae præ consortibus tuis.* Et iterum Psalmo 109. vers. 4. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.*

Vigesimo-tertio: Plura prophetavit Jesus: unde Luc. 7. v. 16. habetur de illo: *Prophetamagnus surrexit in vobis: & quia Deus visitavit plebem suam.* Et Act. 3. vers. 22. refertur testimonium Moysis ut legitur in Deuter. c. 18. vers. 15. & sequentibus his verbis: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, &c.*

Vigesimo-quarto: Appellatur Pastor, Matth. 25. vers. 31. & sequentibus: *Cum autem venerit Filius hominis... congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ad introitum, sicut Pastor segregat oves ab hædīs, Cap. 26. vers. 31. legitur: Scriptum est enim: Percusiam Pastorem, & dispergentur oves gregis.* Eadem referuntur verba Marci 14. vers. 26. maxime vero Joannis 10. vers. 11. *Ego sum, inquit, Pastor bonus: bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Rursus 1. Petri 2. v. 25. habetur: *Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad Pastorem, &c.* Et adhuc cap. 5. vers. 4. *Cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem glorie coronam.* Idipsum habetur Psalmo 94. v. 7. his verbis: *Ipse est Dominus Deus noster: & nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus.* Tum Isaie 40. vers. 10. & 11. legitur: *Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, &... sicut Pastor, gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo levabit, satas ipse portabit.* Rursus Jeremias cap. 31. vers. 10. ait: *Qui dispersit Israel, congregabit eum: & custodiet eum sicut Pastor gregem suum.* Et iterum Ezechiel cap. 34. v. 11. & sequentibus pronuntiat: *Hec dicit Domi-*

nus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas, sicut visitat Pastor gregem suum... & suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas.

Vigesimo-quinto: Dicitur quod prædicaverit in Galilæa; & in Capernaum, Matth. 4. vers. 12. & sequentibus his verbis: *Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, secessit in Galileam: & relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capernaum.... Exinde cepit Jesus prædicare &c.* Iterum Marci 1. vers. 14. & sequentibus habetur: *Venit Jesus in Galileam prædicans Evangelium regni Dei... & ingrediuntur (scilicet Jesus & discipuli ejus) Capernaum & statim sabbatis ingressus in synagoga, docebat eos.* Hoc ipsum prædixit Isaías cap. 9. vers. 1. & 2. *Primo tempore alluviatæ est terra Zabulæ & terra Nephtali: & novissimo aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ gentium: populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.*

Vigesimo-sexto: Passim & ubique in novo Testamento Magistris, Doctoris & remuneratoris nomine celebratur. Item & Psalmo 2. vers. 6. his verbis: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Rursus 7. Psalmo 21. vers. 23. *Narrabo nomen meum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.* Vers. 29. legitur: *Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur gentium.* Isaías cap. 30. vers. ait: *Dominus... non faciet avolare a te ultra Doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.* Rursus cap. 55. vers. 4. *Ecce... dedi eum ducem, ac præceptorem gentibus.* Et iterum cap. 61. v. 1. 2. & 3. *Spiritus Domini super me... ad annuntiandum mansuetis misit me; ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam... ut consolarer omnes lugentes: ut ponerem lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu majoris.* Denique Joelis 2. vers. 23. habetur: *Filii Domini, exultate, & letamini in Domino Deo vestro; quia dedit vobis doctorem justitiae.*

Vigesimo-septimo: Passim vocatur paterfamilias miraculorum, infirmarum & languorum curatur. Item Psalmo. 4. vers. 4. *Scitote quoniam misericors Dominus sanctorum suorum.* Et Psalmo. 102. vers. 2. & 3. *Benedic anima mea, Domino... qui sanat*

sanat omnes infirmitates tuas. Rursus Iſaiæ 53. verl. 4. habetur: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Et iterum cap. 61. supra citato.

Vigesimo-octavo: Dicitur cæcis visum restituisse, in Evangelio maxime vero Matth. 15. verl. 30. & 31. Et accesserunt, inquit Evangelista, ad eum turbe multe, habentes secum multos, cæcos, . . . & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos; ita ut turbæ mirarentur, &c. Rursus Joannis 9. verl. 7. cæcum a natiuitate illuminavit, dicendo: Vade, larva in natatoria Siloe, quod interpretatur Missus. Abiit ergo, & lavit, & venit videns. Illud prænuñtiaverat Iſaias cap. 29. v. 18. his verbis: In die illa . . . de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. Cap. 35. verl. 4. Tunc aperientur oculi cæcorum. Rursus cap. 42. verl. 6. & 7. Dedit te in sædus populi, in lucem gentium: ut aperires oculos cæcorum.

Vigesimo-nono: Dicitur surdorum aperuisse aures, ut habetur Marci 7. v. 34. & 35. de quodam surdo quem curavit, dicendo: Epheta, quod est adaperire. Et statim aperte sunt aures ejus. Id ipsum prædixit Iſaias 29. verl. 18. Et audient in die illa surdi verba libri. Cap. 35. verl. 5. legitur: Tunc . . . aures surdorum patebunt.

Trigesimo: Dicitur mutorum linguam soluisse: hoc jam jam prædixerat Iſaias cap. 35. verl. 6. his verbis: Tunc . . . aperta erit lingua mutorum.

Trigesimo-primo: Dicitur claudos erexisse; id prænuñtiaverat idem Iſaias cap. 35. verl. 6. dicendo: Tunc saliet, sicut cervus, claudus.

Trigesimo-secundo: Dicitur mortuos ad vitam evocasse: id prædixit utique Iſaias cap. 26. 19. ubi ait: Vivent mortui tui, interfecisti mei resurgens &c.

Trigesimo-tertio: Dicitur famelicos saturasse, apud omnes Evangelistas: id præsumitur legitur Psalm. 21. verl. 17. his oraculis: Edent pauperes, & saturabuntur &c. Et Iſaiæ 65. verl. 13. ait Propheta: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent &c.

Trigesimo-quarto: Dicitur quod Apostolos vocaverit, & piscatores ex Judæis elegerit, maxime Matth. 10. verl. 1. & sequentibus: Et convocatis duodecim Apostolis suis, dedit illis potestatem &c. Et ibidem cap. 4. verl. 18. & sequentibus dicitur de Petro & Andrea: Erant enim

piscatores: Et ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum &c. Id prænuñtatum fuerat a Jeremia cap. 3. v. 14. & 19. his verbis: Convertimini filii revertentes, dicit Dominus . . . Et dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Sed expressius cap. 16. verl. 16. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos.

Trigesimo-quinto: Ubique in novo Testamento prædicatur multa Christum patrasse miracula. Id prædixerat David Psalm. 77. verl. 16. his verbis: Transulit austrum de cælo, & induxit in virtute sua Africum.

Trigesimo-sexto: Dicitur quod Jerusalem triumphans ingressus sit; & hoc astantibus Judæis, & clamantibus, Hosanna filio David; ita omnes Evangelistæ. Hoc prædicitur expresse Zachar. 9. verl. 9. ubi hæc habentur: Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: ecce Rex tuus venit tibi justus, & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinae.

Trigesimo-septimo: Referunt Evangelistæ, Jesum templum ingressum fuisse, & ejecisse vendentes, & vitia redarguisse. Primum prædixit Ezechiel cap. 43. verl. 3. & 4. dicens: Vidi visionem . . . & Majestas Domini ingressa est templum per viam portæ quæ respiciebat ad Orientem. Et Aggeus cap. 2. verl. 7. & sequentibus: Implebo, inquit, domum istam gloria . . . meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissima plusquam prime . . . & in loco isto dabo pacem. Secundum, innuit David Psalm. 68. verl. 10. his verbis: Zelus domus tuæ comedit me: & opprobria extrostantium tibi ceciderunt super me. Tum Zacharias cap. 23. verl. 21. Et non erit mercator ultra in domo Domini exercituum in die illo. Tertium vaticinati sunt, I. Iſaias c. 23. verl. 4. Erubescet Sidon: ait enim mare, fortitudo maris dicens: Non parturivi, & non peperivi, & non enutrivivi juvenes, nec ad incrementum perduxivi virgines. II. Michæas 2. v. 1. & sequentibus: Vae qui cogitatis inutile, & operamini malum . . . Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi. Item & cap. 3. & verl. 1. & sequentibus.

Trigesimo-octavo: Legitur apud omnes Evangelistas, quod Principes & Seniores

populi consilium inierint contra Dominum mane, Passionis tempore: id habetur Psalm. 2. vers. ubi David ait: *Abiturunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus.* Rursus Psalm. 34. vers. 15. *Et adversum me letati sunt, & convenerunt: congregata sunt super me flagella.*

Trigesimo-nono: Refertur in Evangelistis omnibus, & Actibus, Jesum traditum a Juda fuisse, & proditorem turpissima morte perisse. Id prædixit David Psalm. 40. v. 10. *Etenim homo pacis meæ in quo speravi: qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Tum Psalm. 54. vers. 13. & sequentibus: *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique... tu vero homo unanimis, dux meus, & notus meus: qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Rursus 108. vers. 8. his verbis: *Fiant dies ejus pauci: & Episcopatum ejus accipiat alter &c.*

Quadragesimo: Dicitur sanctissimum instituisse Sacramentum, & sacrificium sui corporis: ita omnes Evangelistæ cum sancto Paulo: id prædixit Malachias 1. cap. vers. 10. & sequenti: *Non est, ait, mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra.* Ad ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Quadragesimo-primo: Agoniam Jesu describunt omnes Evangelistæ: De ea per prænotationem spiritus pius David Psalm. 54. v. 4. & 5. ait: *Cor meum conturbatum est in me: & formido mortis cecidit super me. Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebrae.*

Quadragesimo-secundo: Dicitur ab iisdem Evangelistis, caprus & ligatus: id prædictum fuerat a Jeremia Thren. cap. 3. vers. 52. ubi sic loquitur: *Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis.*

Quadragesimo-tertio: Apud Evangelistas omnes dicitur a discipulis derelictus, & ab omnium Principe negatus. Id prædixit David Psalm. 68. v. 9. & 21. his verbis: *Extraneus factus sum fratribus meis... & sustinui qui simul contristaretur; & non fuit: & qui consolaretur, & non invenit.* Et Psalm. 87. vers. 9. *Longe fecisti notos meos a me.* Item Isaïas 53. vers. 3. *Quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum.* Expressius au-

tem Zacharias 13. vers. 7. *Percute Pastorem, & dispergentur oves.*

Quadragesimo-quarto: Falsi testes deposuerunt contra Jesum, ut habetur Matth. 26. vers. 59. & sequentibus: *Principes autem Sacerdotum... quærebant falsum testimonium contra Jesum ut eum morti traderent: & non invenerunt; cum multi falsi testes accessissent.* Et Marci 14. vers. 56. *Multi enim, inquit, testimonium falsum dicebant adversum eum: & convenientia testimonia non erant.* Id prænuntiaverat Propheta Regius Psalm. 26. v. 12. his verbis: *Insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.* Item Psalm. 37. vers. 12. *Amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt & steterunt.* Rursus Psalm. 40. vers. 6. *Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, & peribis nomen ejus? Et iterum Psalm. 60. vers. 3. ubi ait: Exaceruerunt ut gladium linguarum suar... & ut sagittent in oculis immaculatum.*

Quadragesimo-quinto: Dicitur in Evangelis quod accusatus siluerit: item & Isaïas 53. vers. 7. legitur: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

Quadragesimo-sexto: Apud Evangelistas omnes Jesum opprobriis & contumeliis affectum legitimus: id etiam habetur Psalm. 34. vers. 15. his verbis: *Et adversum me letati sunt, & convenerunt: congregata sunt super me flagella.* Psalm. 55. vers. 2. *Conculcaverunt me inimici mei tota die; quoniam multi bellantes adversum me.* Et tandem Psalm. 68. vers. 6. *Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici inique.*

Quadragesimo-septimo: Sputo & verberibus impetitus dicitur in Evangelio: id ipsum Isaïas prædixerat cap. 50. vers. 6. ubi ait: *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me.* Et cap. 53. vers. 5. *Ipsæ autem, inquit, vulneratus est propter iniquitates nostras, atrox est propter scelera nostra... & livore ejus sanati sumus.* Deum Thren. 1. v. 30. expresse habetur: *Dabis percutienti se maxillam, satrabitur opprobriis.*

Quadragesimo-octavo: Triginta argenteis in Evangelio venditus refertur: Tum 11. Amos 2. v. 6. *Hæc dicit Dominus: super tribus sceleribus Israël, & super quatuor non convertam eum; pro eo quod vendideris pro argento justum.* Et Zacharias cap.

11. v. 12. & 13. sic loquitur : Appenderunt mercedem meam triginta argenteos . Et dixit Dominus ad me : Projice illud ad statuarium , decorum pretium , quo appetitatus sum ab eis . Et tuli triginta argenteos , & projeci illos in domum Domini ad statuarium .

Quadragesimo-nono : Flagellis caesus dicitur , & vestimenta ejus sorte ducta referuntur ab Evangelistis omnibus . Idipsum prænuntiatur Psalmo 34. vers. 15. his verbis : Congregata sunt super me flagella , & ignoravi . Tum Psal. 21. vers. 19. Diviserunt , inquit David de Christo , sibi vestimenta mea , & super vestem meam miserunt sortem .

Quinquagesimo : Cruci affixus legitur in Evangelio . Id prædixerat Sapiens cap. 2. vers. 12. & sequentibus , ubi aurea hæc verba profert : Circumveniamus ergo justum , quoniam inutilis est nobis , & contrarius est operibus nostris , & impropertat nobis peccata . . . . Promittit se scientiam Dei habere , & filium Dei se nominat . . . . Videamus ergo si sermones illius veri sint , & tentemus quæ ventura sunt illi . . . . Si enim est verus filius Dei . . . . liberabit eum de manibus contrariorum . . . . Morte turpissima condemnemus eum . Jeremias cap. 11. vers. 19. ait : Cogitaverunt super me consilia , dicentes : Mittamus lignum in panem ejus , & evadamus eum de terra viventium , & novum ejus non memoretur amplius . Et iterum Zacharias cap. 13. vers. 6. pronuntiat : Et dicitur ei : Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum ? Et dicit : His plagatus sum in domo eorum , qui diligebant me .

Quinquagesimo-primo : Inter latrones patiens , & prætereuntibus delusus , felle saturatus , aceto potatus narratur ab Evangelistis . Primum dicit Isaias cap. 53. vers. 12. Tradidit , inquit , in mortem animam suam , & cum sceleratis reputatus est . Secundum prænuntiat David Psalm. 21. v. 8. & 9. Omnes videntes me , deriserunt me : loquuti sunt labiis , & moverunt caput : speravit in Domino , eripiat eum : saluum faciat eum , quoniam vult eum . Tertium & quartum , idem Regius Propheta Psal. 68. v. 22. his luculentissimis verbis : Dederunt in escam meam fel : & in siti mea potaverunt me aceto .

Quinquagesimo-secundo : In cruce veniam pro persecutoribus petit , & voce magna clamavit : ita omnes Evangelistæ . Primum præfatum habetur Psalm. 17. vers.

7. & 8. his vocabulis : In tribulatione mea invocavi Dominum , & ad Deum meum clamavi & exaudivit de templo sancto suo vocem meam &c. Expressius Isaias 53. v. 12. legitur . Ipse peccata multorum tulit , & pro transgressoribus rogavit . Secundum vero punctum innuit idem David Psalm. 21. v. 1. ubi ait : Deus Deus meus respice in me : quare me dereliquisti ?

Quinquagesimo-tertio : Mortuus refertur in Evangelio : idipsum prædicitur Psal. 87. vers. 7. & 8. his verbis : Posuerunt me in lacu inferiori , in tenebrosis , & umbra mortis . Clarius vero Psalm. 73. v. 12. ubi sic habetur : Deus autem Rex noster ante secula , operatus est salutem in medio terræ .

Quinquagesimo-quarto : Moriente Domino terra commota est , sol obcuratus . Primum expressit David Psalmo 17. v. 8. dicens : Commota est , & contremuit terra : fundamenta montium conturbata sunt , & commota sunt , quoniam iratus est eis . Utrumque refertur Amos 8. & v. 8. & 9. ubi ait : Numquid super isto non commovebitur terra ? . . . . Et erit in die illa , dicit Dominus Deus : occidet sol in meridie . & tenebrescere faciam terram in die luminis . Agei 2. v. 7. Adhuc unum modicum est , & ego commovebo caelum , & terram . Demum Zachar. 14. v. 6. habetur : Et erit in die illa : non erit lux .

Quinquagesimo-quinto : Jesus mortuus ungitur , sepelitur in sepulchro divitis , lapis opponitur ad sepulchrum : plantum super illum fecerunt multi . Primum exprimitur in textu Hebraico Isaiæ 53. vers. 7. & 9. qui ita habet : Et posui eum impiis sepulchrum ejus , & cum divite monumentum . Secundum habetur Thren. cap. 3. vers. 53. Lapsa est in lacum vita mea , & posuerunt lapidem super me . Tertium prædicitur Zachar. 12. vers. 10. Et plangent eum planctu quasi super unigenitum &c.

Quinquagesimo-sexto : Descendit ad inferos Christus , & ab iis Patriarchas eduxit . Primum prægnatur Eccli. 48. v. 5. his verbis : Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis . Secundum vero Psal. 67. v. 7. Qui educit viros in fortitudine : similiter eos : . . . qui habitant in sepulchris : Isaiæ 25. vers. 8. legitur : Præcipitabis mortem in sempiternum & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie , & opprobrium populi sui auferet de universa terra . Expressius Osee 6. vers.

3. ait : *Vivificabis nos post duos dies : in die tertia suscitabis nos , & vivemus in conspectu ejus .* Et cap. 13. v. 14. e manu mortis , inquit , liberabo eos , de morte redimam eos : ero mors tua o mors , morsus tuus ero inferne . Demum Zachar. 9. v. 11. idem præludere videtur , dicendo : *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinclos tuos de lacu .*

Quinquagesimo-septimo : Resurrexit ; ita omnes Evangelistæ , & omnes novi Testamenti libri ; idipsum prænuntiatum est Psalmo 3. v. 6. his verbis : Ego dormivi & soporatus sum : & exurrexi , quia Dominus suscepit me . 55. v. 13. *Erupisti animam meam de morte , & pedes meos de lapsu .* 70. v. 20. *Conversus vivificasti me : & de abyssi terræ iterum reduxisti me .* 87. v. 5. *Factus sum sicut homo sine adjutorio , inter mortuos liber .*

Quinquagesimo-octavo : Ascendit in cælum ex Evangelistis ; illud autem habetur Psal. 23. v. 7. ubi ait David : Attolite portas principes vestras , & elevamini portæ aternales : & introibis Rex gloria &c. Psal. 46. v. 6. Ascendit Deus in júbilo , & Dominus in voce tubæ . 67. v. 5. *Iter facite ei qui ascendit super occasum : Dominus nomen illi .* Rursum Isaia 52. v. 13. *Exaltabitur & elevabitur : & sublimis erit valde .* Et iterum Zachar. 14. v. 4. habetur : *Stabunt pedes ejus in die illa super montem olivarum , qui est contra Jerusalem ad Orientem .*

Quinquagesimo-nono : Sedet ad dexteram Dei ; ita Evangelistæ & toti fere libri novi Testamenti ; illud non obscure prænuntiat Psalmo 109. v. 1. his verbis : Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis .

Sexagesimo : Mittit Spiritum sanctum ad discipulos , teste S. Luca Act. 2. v. 4. ubi ait de Apostolis : Repleti sunt omnes Spiritu Sancto , & coeperunt loqui variis linguis , prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis . Id prædixerat Isaia cap. 44. v. 3. *Effundam , inquit Deus ore Prophetæ , spiritum meum super semen tuum .* 59. v. 19. & sequentibus : *Cum veneris quasi fluvius violentus , quem Spiritus Domini coegit . . . hoc sædus meum cum eis , dicit Dominus : Spiritus meus , qui est in te , & verba mea , quæ posui in ore tuo , non recedent de ore tuo , & de ore seminis tui . . . amodo , & usque in sempiternum .* Ezechiel. cap. 36. v. 26. & 27. ait : *Dabo vobis cor novum , & spiritum novum ponam in medio*

vestri : & auferam cor lapideum de carne vestra , & dabo vobis cor carneum , & spiritum meum ponam in medio vestri &c. Joëlis 2. v. 28. & 29. expresse legitur : Et eris post hæc : effundam spiritum meum super omnem carnem ; & prophetabunt filii vestri , & filie vestrae : senes vestri somnia somniant , & juvenes vestri visiones videbunt . Sed & super servos meos , & ancillas meas in diebus illis effundam spiritum meum &c. .

Sexagesimo-primo : Multa patiuntur discipuli , ut refertur Act. 8. v. 1. his verbis : Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat Jerusalem &c. Hoc prædicitur Psal. 33. v. 20. Multæ tribulationes justorum , & de omnibus his liberabit eos Dominus . 43. v. 11. & sequentibus : *Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros : & qui oderunt nos diripiebant sibi . Dediisti nos tanquam oves escarum , & in gentibus dispersisti nos &c. Et iterum Zachar. 13. v. 7. Dispergentur , inquit , oves , & convertam manu meam ad parvulos .*

Sexagesimo-secundo : Discipuli dicuntur cor unum & anima una : Act. 4. v. 32. his vocabulis : Multitudinis autem credentium erat cor unum , & anima una . Hæc prædixit Jeremias cap. 32. v. 39. *Ei dabo , inquit , eis cor unum , & viam unam , ut timeant me &c. Ezechiel 11. v. 19. ait : Et dabo eis cor unum .* Sophonias 3. v. 9. sic loquitur : *Tunc reddam populis labium electum , ut invocent omnes in nomine Domini , & servant ei numero uno .*

Sexagesimo-tertio : In toto Evangelio narratur vocatio gentium : id prædicitur Genes. 12. v. 1. & sequentibus : Dixit autem Dominus ad Abram : Egredere de terra tua , & de cognatione tua . . . & veni in terram quam monstravero tibi . Faciamque te in gentem magnam . . . atque in te benedicuntur universæ cognationes terræ . Jeremias 3. v. 17. habetur : *In tempore illo . . . congregabuntur ad Jerusalem omnes gentes in nomine Domini .* & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi . Osee 1. v. 10. legitur : *Et erit in loco ubi dicitur eis : Non populus meus vos : dicitur eis : Filii Dei viventis .* Ibid. cap. 2. v. 24. ait : *Dicam non populo meo : Populus meus es tu : & ipse dicit Deus meus es tu .* Micheas 4. v. 1. *In novissimo dierum erit mens domus Domini præparatus in vertice montium . . . & fluent ad eum populi .* Sophonias 2. v. 11. *Adorabunt , inquit , eum . . . omnes insule gentium .* Item & Aggæi 2. v. 7. *Et mo-*
vebo

vebo omnes gentes : & veniet desideratus cunctis gentibus . Rursus Zachar. 2. v. 11. Applicabuntur gentes multe ad Dominum in die illa : & erunt mihi in populum .

Sexagesimo-quarto : Idolorum superstitionem deletam referunt A&us Apostolorum cap. 19. v. 26. his verbis : Videtis , & auditis , quia non solum Ephesi , sed pene totius Asiæ , Paulus hic suadens avertit multam turbam , dicens : Quoniam non sunt dii , qui manibus sunt . Id prædixit Ilaías cap. 17. v. 7. & 8. In die illa , inquit , inclinabitur homo ad factorem suum , & oculi ejus ad sanctum Israel respicient : & non inclinabitur ad altaria , quæ fecerunt manus ejus : & quæ operati sunt digiti ejus non respicient , lucos & delubra . Item cap. 31. v. 7. ait : In die enim illa abstinetur idola argenti sui , & idola auri sui , quæ fecerunt vobis manus vestras in peccatum . Osee 2. v. 16. & 17. Et erit in die illa , ait Dominus : vocabitis me : Vir meus : & non vocabitis me ultra , Baali . Et auferam nomina Baalim de ore ejus , & non recordabitur ultra nominis eorum . Ibidem cap. 14. v. 9. exclamat : Ephraim quid mihi ultra idola ? Michæ 5. v. 12. & 13. Perire faciam sculptilia tua , & statuas tuas de medio tui : & non adorabis ultra opera manuum tuarum . Et revelam lucos tuos de medio tui . Idem habetur Sophoniæ 1. v. 4. & 5. & Zachar. 13. v. 2.

Sexagesimo-quinto : Judæorum pertinacia passim refertur in novo Testamento ; maxime vero A&us 7. v. 51. his verbis a S. Stephano prolatis contra eisdem : Dura cervice , & incircumcisi cordibus , & auribus , vos semper Spiritui sancto resistitis , sicut Patres vestri , ita & vos &c. Hæc prædixit Moyles Deuteron. 22. v. 20. Generatio enim perversa est , & infideles filii . Hæc & David Psalmo 17. v. 44. ubi ait : Eripies me de contradictionibus populi : constitues me in caput Gentium . Ilaías 6. v. 9. & 10. Vade , & dices populo huic : Audite audientes , & nolite intelligere : & videte visionem , & nolite cognoscere : exæca cor populi hujus , & aures ejus aggravata : & oculos ejus claudet : ne forte videat oculis suis , & auribus suis audiat , & corde suo intelligat , & convertatur , & sanem eum . Jeremias 5. v. 21. sic loquitur : Audi popule stulte , qui non habes cor : qui habentes oculos non videtis , & aures , & non auditis . Idein colligitur Ezechielis 12. v. 2.

Sexagesimo-sexto : Judæorum rejectio , & sacrificiorum abolitio innuitur passim in novo Testamento . Primum quidem Matth. 21. v. 43. Auferetur a vobis regnum Dei , & dabitur genti facienti fructus ejus . Apollolus Rom. 11. v. 20. ait de Judæis : Propter incredulitatem fracti sunt . Secundum vero habetur Hebr. 10. v. 5. & sequentibus : Hostiam & oblationem noluisti : corpus autem aptasti mihi : holocausta pro peccato non tibi placuerunt . Tunc dixi : Ecce venio &c. Dispersio & vastatio illius perfidæ gentis prædicta est Deuteron. 28. v. 25. & sequentibus , ubi Moyles sic loquitur de populo isto infideli : Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos , per unam viam egrediaris contra eos , & per septem fugias , & dispergis per omnia regna terræ . . . . Pervertat te Dominus amentia & cecitate &c. Item & sacrificiorum rejectio prælusa habetur 1. Reg. 15. v. 22. his verbis : Numquid vult Dominus holocausta & victimas , & non potius ut obediat voci Domini &c. Jeremiæ 15. v. 1. & sequentibus legitur : Si steterit Moyles & Samuel coram me ; non est anima mea ad populum istum : Ejice illos a facie mea &c. Daniel 9. v. 26. & 27. Et post hebdomadas sexaginta duas , inquit , occidetur Christus : & non erit ejus populus , qui cum negaturus est , & civitatem , & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo . . . . & in dimidio hebdomadis deficit hostilia & sacrificium &c. Expressius tandem Malach. 1. v. 10. & 11. ait : Non est mihi voluntas in vobis , dicit Dominus exercituum : & munus non suscipiam de manu vestra . Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus : & in omni loco sacrificatur , & offertur nomini meo oblatio munda .

Sexagesimo-septimo : Jerosolimæ excidium prophetatur a S. Matthæo 23. v. 38. his verbis : Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta . Et 24. v. 2. expresse ait Christus : Amen dico vobis , non relinquetur hic lapis super lapidem , qui non destruetur . Illud adimpletum a Joseph narratur lib. 7. cap. 47. Svetonius in Tito cap. 5. Plinius in Vespasiano . Prædixit Ilaías cap. 25. v. 2. Posuisti , inquit , civitatem in tumulum , urbem fortem in ruinam , domum alienorum ut non sit civitas , & in sempiternum non ædificetur . Jeremias 19. v. 11. ubi ait : Sic conteram populum istum , & civitatem istam , sicut conteritur vas figu-

ti, quod non potest ultra instaurari. Osee 3. v. 4. Dies multos sedebunt filii Israel, sine Rege, & sine Principe, & sine Sacrificio, & sine Alari, & sine Ephod & sine Thorapim. Idem habetur Zachar. 14. v. 1. & sequentibus.

Sexagesimo-octavo: Spes non esse restituerandi templum dicitur Matth. 23. v. 38. ubi sic habetur: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Quod adimpletum refert Marcellinus a Juliano cap. 23. idipsum prædixerat Isaias cap. 25. v. 2. *Posuisti ... urbem fortem in ruinam ... ut non sit civitas, & in sempiternum non ædificetur.* Daniel 9. v. 27. *Erit in templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.* Amos 5. v. 1. legitur: *Domus Israel cecidit, & non adjicies ut resurgat.* Idem habet Jeremias cap. 19. v. 11.

Sexagesimo-nono: Christus venit ad judicandum, Matth. 16. v. 27. his vocabulis: *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum opera ejus.* Idem habetur multis in aliis novi Testamenti locis. Illud prædictum est Psalm. 95. v. 13. ubi sic loquitur Propheta Regius: *Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum a facie Domini, quia venit, quoniam venit judicare terram. Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.* Tum Isaiæ 66. v. 15. & 16. *Ecce Dominus, inquit, in igne veniet ... reddere in indignatione furorem suum, & incensationem suam in flamma ignis: quia in igne Dominus judicabit, & in gladio suo ad omnem carnem.* Rursus Joelis 2. v. 1. & 2. *Venit dies Domini, quia prope est, dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis.* Et iterum Sophoniæ 3. v. 8. legitur: *Expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia judicium meum ut congregem gentes, & colligam regna: & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei.* Expressius denique Joelis 3. v. 2. & 12. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israel ... confurgent & ascendant gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedeo ut judicem omnes gentes in circuitu.*

Septuagesimo: Promittit Christus Apostolis quod, quia testis omnibus secuti sunt eum, cessuri sine ad judicandum: Matth. 19. v. 28. his verbis. *Anen dico vobis: quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in se-*

de Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. Hoc prædicitur Sapientie cap. 3. v. 7. & 8. *Fulgebunt, inquit Salomon, iusti, & tamquam scintille in arundinetis discurrunt. Judicabunt nationes, & dominabuntur populis.*

SYNOPSIS SECTIONIS.

Novum Testamentum dotibus mirabile.

PRIMO. Fugit umbras legis & veritatem exhibet in Christo præsentem & corroborantem.

Secundo: Gratiam omnibus signis & benedictionibus affluentem habet.

Tertio: Sic cum veteri confociatum affulget, ut omnes, ne una quidem excepta Prophetia, non sine omnium miraculorum maximo, in Christo Jesu adimpletas demonstrat.

De textibus, Versionibus, Polyglottis & Chronologia Scripturæ sacræ.

PLURA hic examinanda occurrunt. Primo quidem textus Hebraicus. II. Versiones tum Septuaginta, tum aliæ Græcæ. III. Orientales. IV. Vulgata Latinorum interpretatio. V. Aliæ Latinæ: Polyglottæ; ac demum Chronologia, de qua non una est opinio. Unde sit

ARTICULUS PRIMUS.

De textu Hebraico.

CERTUM est linguam omnium primam & cæterarum matrem, esse Hebraicam, quæ fuit & brevis, & simplex, eaque primis datæ parentibus: cum enim creati sunt in proventa ætate, inconveniens fuisset, si non potuissent tunc ad invicem loqui. Fuit Hebrææ communis ulque ad ædificationem turris Babel; & vero dicitur in Scripturâ quod populus ante istud tempus unius esset labii. An fuerint diversa idiomata in confusione linguarum, an diversæ tantum dialecticæ, id est, ejusdem lingue diversi modi & diversæ expressiones, primum probabilius, quando quidem proximus suum non audiebat fratrem loquentem.

Cer-

Certum est etiam linguam Hebræam semper dominam fuisse, ex qua cæteræ emanarunt, & fuisse linguam primorum Patriarcharum, quod manifeste colligitur ex ethimologia nominum, quæ vulgo in aliis non invenitur linguis. Sic Eva dicta est ex nomine Hebræo, *effehas*, quod significat virago, quia de viro sumpta erat: Idem dicendum de nominibus Abel, Cain, Jacob, urbium & fluminum: unde dicitur Gen. 2. *Omne enim quod advocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus*: quia nomina imposita exprimebant rerum naturas; quando igitur S. Augustinus lib. 16. de civ. Dei cap. ult. dicit linguam Hebræam solum post Noe tempus adinventam, vult tantummodo quod vocata sit Hebræa ad distinctionem aliarum.

Certum est denique Moysen sicut & Prophetas scripsisse Hebræicæ, unde multum allucinantur, qui credunt primam linguam, primumque Scripturæ idioma fuisse Chaldaicum; sunt enim sententiæ Hebræicæ in toto Chaldæo sparsæ: & certe Lex & Prophetæ Chaldaice scripta fuissent, si illorum sententia esset vera.

Quidam contendunt Libros sacros penitus amissos in captivitate Babylonica, & ab Esdra, Deo revelante, restitutos; sed hoc repugnat libris Machabæorum, ubi habetur Eldram, & Nehemiam collegisse ex omni parte Libros sacros, tum ad Bibliothecam exornandam, tum ad Judæorum utilitatem, juxta illud 2. Matth. 2. *Habemus solatio sanitos Libros*; Deinde supposito quod omnes scripti fuissent Chaldaice, vel saltem partim Chaldaice, partim etiam Hebræice, constat tamen Libros legis & Prophetarum, ne uno quidem excepto, scriptos fuisse Hebræice, ut patet ex antiquis codicibus & versionibus. Quoniam vero textus fuit multiplex, alter scilicet originalis & purus; alter a Mafaretis ordinatus, & unus Samaritanus, de singulis agendum incumbit: unde sit

SECTIO PRIMÆ.

An textus originalis ad Christum usque illæus & incorruptus permanferit & pervenerit?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multipliciter.

Primo, ex Scriptura sacra.

ILLÆ Textus ab omni labe purus ad Christum usque & Apostolos pervenit, quem uti talem Christus ipse laudat, & ex quo Apostoli multas excerpunt ad probandam Verbi incarnati divinitatem sententias: Atqui & Christus & Apostoli adversus Judæos fidei rebelles, sumpturunt testimonia ex veteris Testamenti Scripturis: Ergo &c. Probatur minor: Christus Luc. ult. suam probat discipulis Emmaus auctoritate Moysis & Scripturarum divinitatem & missionem, immo nec semel perstringit Phariseos eodem prorsus argumento, quod certe nusquam fecisset, si veteris Testamenti Scripturas a Judæis dehoratas fuisse putasset; sic enim nihil virium habuisset ejus argumentatio. Joani. 5. ait Phariseis: *Scrutamini scripturas &c.* Rursus Matth. 25. *Super Cæteram Moysis*, inquit, *federunt Scribe & Pharisei &c.* Atqui ait Origines lib. 2. in Ilaïam, tum & Hieronymus in cap. 6. Ilaïæ: Si Judæi dehorassent Scripturas, frustra ad eas remitteret Christus, ut suam probaret, tum a Patre missionem, tum cum eodem Patre consubstantialitatem: Ergo &c.

Mitto alia loca & Actuum, & Epistolarum, in quibus sanctus Lucas, & beatus Paulus, alique novi Testamenti Scriptores ad veritatem confirmandam multa veteris Scripturæ laudant testimonia. Ergo &c.

Secundo, ex sanctis Doctoribus.

PATRES Græci uno veluti calamo scribunt Scripturas sacras veteris Testamenti ad Christum usque & Apostolos intactas & illæas pervenisse. Subscribunt Patres Latini; in primis Hieronymus, qui passim asserit mendas, aut ex ignorantia, aut ex incuria Librariorum divinis sparsas in Scripturis corrigendas esse per

per textum Hebraicum, tamquam per primigenium totius Scripturæ fontem; sic loquitur in cap. 6. Isaïæ: "Quod si quis dixerit Hebræos libros postea a Judæis fuisse falsatos, audiat Originem, quid in octavo volumine explanationum Isaïæ huic respondeat quaestiuiculae, quod numquam Dominus & Apostoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Phariseis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticissent. Si autem dixerint, post adventum Domini Salvatoris, & prædicationem Apostolorum, libros Hebræos fuisse falsatos, cachinnum tenere non potero, ut Salvator & Evangelistæ, & Apostoli testimonia protulerint, ut Judæi postea falsaturi erant.", Ergo &c.

Hoc ipsum annuntiatur, & habetur in Jure canonico cap. *veterum*. Dist. 9. & cap. *jejunium*. Dist. 26. tum cap. *de quibus causis* dist. 20. sed si fuisset corruptus textus Hebraicus alii textus non essent corrigendi per illum: Ergo &c.

Eidem suffragantur veritati Philo eruditissimus Judæus, qui in libro de egressu filiorum Israel ex Ægypto, & citatur ab Eusebio lib. 8. cap. 2. ait, tantam Judæos habuisse pro Scripturis venerationem, ut mori potius elegissent quam aliquid eis vel addere, vel ex eisdem detrudere. Unde S. Aug. lib. 15. de civit. Dei cap. 13. dicit, nec fecisse, nec potuisse facere, quia exemplaria præ manibus omnium erant, & tunc reclamassent aliqui. Justinus orat. exhort. & Aug. lib. 18. de civ. Dei cap. 46. asserunt providentia Dei contigisse ut Libri sacri ubique spargerentur, eo potissimum scopo, ut Pagani viderent Christianos testimonium suæ religionis præ oculis habere, & hoc ab ipsis Judæis eorum inimicis, adeoque falsa non publicare de Religione: Sed hoc propagare non potuissent, si Scripturas tantummodo desloratas habuissent Christiani: Ergo &c. Ecce verba S. Prætulius lib. 15. de civ. cap. 13.:

"Ubi si quæram, quid sit credibilis, Judæorum gentem longe lateque diffusam, in hoc conscribendum mendacium uno consilio consoritare potuisse; & dum aliis invident auctoritatem, sibi abstulisse veritatem: an Septuaginta homines qui etiam ipsi Judæi erant, in uno loco positos .... ipsam veritatem gentibus alienigenis invidisse .... Sed absit ut prudens quisquam, vel Judæos cuiuslibet

perversitatis atque malitiæ tam tam potuisse credat in codicibus tam multis, & tam longe lateque dispersis: vel Septuaginta illos memorabiles viros hoc de invidenda Gentibus veritate unum communicasse consilium."

Tertio, ex ratione multiplici.

PRIMA: sic se habet: Christus Dominus & ejus Discipuli adversus Judæos obstrepentes usi sunt Scripturis veteris Testamenti: Sed si istæ Scripturæ jam jam a Judæis fuissent desloratæ, nihil contra eos concludere potuissent; maxime vero cum iterum atque iterum absque negotio easdem, aut in prævum sensum repetitis deslorationibus ipsi Judæi detorquere potuissent, ita ut nihil certi in textibus Sacris compertum fuisset: Ergo &c.

Secunda: Si Iudæi sacras corrupissent Scripturas, id maxime in locis sibi adversis fecissent: Atqui non fecerunt; immo multa in Hebræo sunt fortiora & efficaciora contra ipsos, quam in Vulgata: Ergo &c. Probatur minor: primo, non adulteraverunt prophetiam Jacob & Danielis, tametsi prior indigebat Messias adventum, posterior vero ejusdem Christi adventum & Regni Iudaici manifestum exitum. Secundo in Psal. 2. Græci & Latini legunt: *Apprehendite disciplinam, ne irascatur Dominus*. In Hebræo habetur: *Nasre Chubar, quod interpretatur; osculamini filium, ne irascatur*: id est, exhibite pro filio Dei, ne ipse irascatur. Qui quidem locus probat contra Judæos Christi divinitatem. Tertio Isaïæ 53. legitur: *Et nos putavimus eum quasi leprosum, & percussim a Deo, & humiliatum*. In Hebræo habetur: *Munch Eloim, Unnunch*, id est, percussim Deum, & humiliatum. Ergo &c.

Tertia: Ipse Ioannes qui elapsis a morte Christi 50. annis scripsit Evangelium & Epistolas, multa Scripturarum veteris Testamenti loca in testimonium veritatis Messias adducit: Igitur ne quidem hoc tempore, & statim post Christi in cælos Ascensionem, Iudæi sacras desloraverunt Scripturas; ex quo manifeste sequitur easdem ab omni labe puras ad Christum usque & Apostolos pervenisse.

Quarta: Si quæ a Iudæis contigisset in Libris V. T. desloratio, dubio-procul vel ante, vel post Christi adventum id fecissent: Atqui neutro tempore id actum est:

Et

Et probatur. Non quidem ante Christum natum, cum de hoc in suspitionem non venerint, & Herode seiscitante ubi Christus nasceretur, juxta Scripturas responderint, in Bethleem Judæ. Sed neque post, nam bene multi Judæi, tunc ad eandem conversi linguam hebræam optime callentes, fontes Hebraicos sæpius adibant; hinc fraudem recte egere & redarguere potuissent, non secus ac primorum sæculorum Patres, qui nudatam desolatorum conscientiam sic habuissent, & Judæos quantumvis malos habuissent conscienties reos: quod tamen non evenisse constat.

Quinta: Judæi religioni suæ sic erant ex zelo quasi innato addicti, & litteræ per omnia sic intervebant, ut ne unum quidem Jota Libris sacris, aut addi, aut ab eisdem subtrahi passi fuissent. Hoc ipsum non semel testatur Josephus: Loc subindigitat *Majora*, quam Herculeo & indefesso labore Rabbi Tyberiadis in lege doctissimi adornarunt, ut certam & ab omni labe puram, Scripturæ sacræ lectionem custodirent: Hoc etiam colligitur ex libro *Sopherim*, seu Scribarum, in quo quidem Judæi ea utique ad superstitutionem diligentia agunt de litteris majusculis, minusculis, suspensis, intortis, de distinctionibus, quæ superpunctuari, quæ scribi, & non legi, quæ non scribi, & legi, quæ aliter legi, aliter scribi debent, & de aliis non absimiliter ad sacrorum Librorum omnibus numeris absolutam exarrationem, ne quid vel levissimi erroris in eos obrepit: Igitur Libros sacros post Christi tempora Judæi non desolaverunt.

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

OBJECIONES: Justinus dialog. cum Triph. Eusebius lib. 4. cap. 18. Origines hom. 12. in Jeremiam, Chrysostomus hom. 5. in Matth. Hieronymus epist. ad August. cum in cap. 5. Michæ & in cap. 3. ad Galatas suspicantur Judæos quædam e sacris codicibus in odium Christianæ Religionis, aut abstrulisse, aut abrasisse: Igitur adiuncti in Scripturis sacris mutationes & desolationes.

Respondeo I. distinguendo consequens: Sunt mutationes leviores, concedo: essentiales, nego. Non mirum cuiquam videri debet, si aliquæ irreperint mendæ in textus sacros: cum enim impressio non-

dum esset in usu, & supra modum multiplicata essent exemplaria, partim ex incuria, partim etiam ex inadvertentia, quædam vocabula vel adulterino modo scripta, vel etiam penitus omissa fuerunt: Sed ex antecedentibus & consequentibus, sicut & ex sententiarum coherencia, sensus genuinus abque negotio restitutus est & restitutus.

Respondeo II. aliter distinguendo. IV. & V. sæculo Scripturæ desolatæ sunt ab hæreticis in odium Ecclesiæ Romanæ, & ut sibi indulgerent, concedo: eadem prorsus ratione Protestantibus quosdam Scripturæ libros sibi adversantes rejiciunt: Desolatæ sunt tempore Christi & Apostolorum, nego. Elio igitur quod hæretici, immo forsitan, vel ipsi Judæi 2. 3. 4. aut alio subsecutæ sæculo aliquid ex divinis Scripturis detraxerint, vel immutaverint, parum refert ad Religionem, cum Ecclesia a Christo fervet immaculatum Scripturæ depositum; maxime textum Hebraicum veteris Testamenti, ad quem ut exemplaria desolata corrigat, facilem habet recursum.

Jam respondeo in particulari ad singula, & propugno Eusebium nusquam dixisse textum hebraicum fuisse desolatam, bene vero Græcum lxx. Interpretum juxta ista verba Iustini: "Quod illi, scilicet Judæi, multa & integra loca illarum ex translatione eorum qui cum Prolo, mæro fuere Seniorum susceperunt, in quibus clare hunc ipsum crucifixum, Deum & hominem esse eum quod in cruce pendere & mori pronuntiatum esse ostenditur, scire vos volo." Nusquam autem alibi scribit Iustinus de textus sacri adulteratione; Eusebius vero vult solum probare Thriphoni Judæos majores, quædam capitula abstrulisse, quod non aliter intelligendum venit, quam de Græco, ut explicat Iustinus.

Ad Originem facilis est utique responsio; nam eo loci loquitur solummodo de correctione textus lxx. Interpretum; dicit enim a Judæis sublatam fuisse in versione lxx. vocem, *Juda*, quæ habetur Jeremiæ 17. v. 1. *Peccatum Juda scriptum est filo ferreo*; posuerunt, inquit Origines, Septuag. *Peccatum eorum scriptum est filo ferreo*. Sic enim loquitur Origines: "Deinde alia sequitur Prophetia, quam nescio quare apud lxx. non invenientes, in ceteris editionibus, quæ cum Hebræo sermone consentiunt, reperi-

mus

mus . . . . . Iudæi qui exemplaria
 nonnulla falsarunt, etiam in hoc loco
 pro peccato Iudæo, peccatum eorum
 posuerunt . . .

Ad Chrysostomum, distingo: S. Doctorem loqui de interpretibus Iudæis, id est, de Aquila, Symmacho, & Theodotione Apostatis, qui hebræum textum reddendo Græcæ, multa in odium Christi immiscere non erubuerunt; unde sequitur textum Septuag. fuisse desolatum, & hoc aliquibus post Christum natum sæculis.

De iisdem loquitur Hieronymus epist. ad S. August. quæ est 7. inter Epistolas suas, ubi dicit se voluisse ex hebræo vertere divinos Libros latine, ut restitueret quæ, vel Iudæi omiserant, vel corruerant in textu Græco; & de facto ad hebræum ut ad primum fontem ab omni labe purum recurrerunt semper Patres ad purgandam a mendis sacram Scripturam. Iterum S. Hieronymus in commentariis laudatis loquitur dubitanter, sed in commentariis Isaïæ, quæ posterius & senior scripsit, ut patet ex præfatione, & ex libro de viris illustribus, aperte eos irridet, qui putant Hebræos codices fuisse falsatos.

Instabis: Atqui textus hebraicus etiam in rebus magni momenti fuit corruptus: Ergo &c. Probatur subsumptum. In Hebræo deest totum illud Exod. 2. *Alium quoque genuit, & vocavit nomen ejus Eliezer, dicens: Deus Patris mei auxiliatus est mihi & liberavit me de manu Pharaonis.* Sed hoc non deest in Septuag. nec in translatione Hieronymi: Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum: Ad probationem distingo: Versiculus Exod. 2. deest in exemplaribus a V. aut VI. sæculo, concedo: In antiquioribus, nego. Et vero cum Ecclesia traditione hoc habuerit, ideo posuit in Vulgata: si enim Septuag. qui erant Hebræi, sententiam posuerunt, citra dubium eandem in textu hebraico primigenio repererunt, quippe qui Scripturam qualis exibat in hebræo græcæ reddiderint: quocirca, aut ab hæreticis, aut a Iudæis sublatum fuisse versiculum asserendum est.

Urgebis: Non in uno Exodi libro deest sententia Scripturæ essentialis: Ergo &c. Probatur antecedens: In Psal. 13. sequentes versiculi desiderantur in omnibus Codicibus hebræis, scilicet 1. *Sepulcrum patens est guttur eorum.* 2. *Linguis suis dolose agebant.* 3. *Venenum aspidum sub labiis eo-*

rum. 4. *Quorum os maledictione & amaritudine plenum est.* 5. *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* 6. & 7. *Contritio & infelicitas in vis eorum, & viam pacis non cognoverunt.* 8. *Non est timor Dei ante oculos eorum.* Sed tamen isti citantur ab Apostolo Rom. 3. & habentur apud Sept. sed hoc non potuit ex mera Scriptorum negligentia contingere: Igitur ex malitia Iudæorum, qui textum hebraicum tentare ausi sunt.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem distingo: Et versiculi laudati non pertinent ad Psalmum pro objectione adductum, concedo: & pertinent, nego. Solutio est divi Hieronymi in præfatione libri Isaïæ: subditque Apostolum versiculos ex diversis Scripturis collegisse. Revera quidem, primus & secundus invenluntur in Psal. 5. Tertius, in Psal. 159. Quartus, in Psal. 9. Quintus, sextus, & septimus in cap. 59. Isaïæ. Octavus, in Psal. 37. subjungit Hieronymus eos non reperi in Septuag. & nullum Auctorem græcum illos in suis commentariis exposuisse asserit.

Idem profus respondet Origenes in commentariis in cap. 2. Epistolæ ad Rom. atque Apostolum illos versus ex diversis Scripturis sumpsisse, qua sententia innuit non reperi in textu hebræo & græco: Superest igitur appositos fuisse in uno Psalmi ab aliquo Scripturæ sacræ expositore.

Quidam tamen contendunt in quodam vetustissimo Codice hebræo versiculos inveniri, attamen hoc verisimile non apparet; verba quippe nec sunt absolute Hebraica, ut illud vocabulum *Masaf*, id est fors: nec etiam phrales, ut in isto versu, *Aschier, picem, alla, humaruch, Malla*, id est, quorum os dolus, & amaritudo implevit; Hebræi enim nusquam ponunt verbum in fine.

Instites: Si versiculi sunt additi, & in uno psalmo complexi, cum tamen non sint de illo Psalmo; Ecclesia eos in Vulgata veluti ad unum pertinentes Psalmum tolerare non debuit: Atqui tamen eos habet veluti unius Psalmi partes, & hoc contra textum hebraicum: Igitur propter contradictionem uti sacri non recipiendi sunt.

Respondeo distinguendo: Ecclesia versiculos veluti unius Psalmi partes œconomiz causa in Vulgata tolerat, concedo: secus, nego. Igitur cum versiculi secluso populi scandalo, ab illo detrahi Psalmi non possint, ideo Ecclesia eos in uno relinquit, nec in hoc fidelium perturbat fidem, quan-

quandoquidem versiculi ad sacram spectant Scripturam.

Repones : Quædam alia manifeste contradictoria in Hebraico comperiuntur textu, namque alio modo in Vulgata referuntur : Ergo &c. Probatur antecedens, & quidem multipliciter. In Psalmo 21. Vulgata legit : *Foderunt manus meas & pedes meos* ; Hebræorum vero, *ut leo manus meas & pedes meos*. II. Isa. 9. habet Vulgata : *Et vocabitur admirabilis, Deus, fortis*. Hebræum vero : *Vocabit eum Dominus, admirabilis, Deus*. Quæ quidem verba divinitatem Christi inficiari videntur ; significant enim Messiam vocari admirabilem futuri sæculi patrem, sed non Deum. III. Jeremias 23. hæc sunt Vulgatæ verba : *Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster*. Hebræi vero : *Et hoc est nomen quod vocabit eum Dominus justitia nostra*. Hæ voces eatenus videntur favere Calvinistis, quatenus aniam præbent ut homines dicantur iusti, gratia Christi ipsis imputata : Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distinguo : Et hæc omnia recte conciliantur per antecedentia & consequentia, concedo : secus, nego. Cæterum non nisi mutationes leviores in textu etiam Hebraico reperiri indicant ; & hoc unum intelliguntur Patres, cum mendæ in Hebræo deprehendi propugnant.

Ad primum exemplum, distinguo : Et phrasia Hebraica efficacius exprimit Christi dolorem & passionem, quam Vulgata, concedo : & est mutatio essentialis, nego. Quælibet lingua diversos habet se se explicandi modos, quocirca non mirum si eadem sententia modo uno, modo alio exprimitur vocabulo. Expressio autem hebraica, hæc est : *Tortores veluti leones servasse in Christum* ; quæ expressio nihilum crudelitatem & sævitiam profus delineat.

Ad secundum : Dicimus textum laudatum nihil de Divinitate Christi detrachere, cum Messias in eodem capite, & mæni consilii Angelus, & Patris Consiliarius vocetur, quæ quidem doctes, non nisi filio Dei possunt convenire ; nulla quippe creatura dici potest magni consilii Angelus, juxta illud beati Pauli : *Quis consiliarius ejus fuit* ? Rom. 11.

Ad tertium, distinguo : Ex sententia in objectionem adducta sequitur Deum esse justitiam nostram efficientem, concedo : formaliter & per meram imputationem,

ut effutiant Calvinistæ, nego. Solutio est Concilii Tridentini dicentis Deum esse causam justificationis nostræ efficientem, homines vero esse justos non justitia qua Deus ipse justus est, alias homo justus esset ipse Deus, neque justitia imputativa, sed justitia qua Dei sanctitatem participamus, ut ex professo demonstravimus, diss. 6. de justificatione.

Persister : In textu hebraico quædam falsa deprehenduntur : Igitur non pervenit ad Christum usque & Apostolos ab omni labe immunis. Probatur antecedens : Genes. 6. habetur in hebræo : *Corvus egrediebatur & revertebatur*. Vulgata vero posuit, *& non revertebatur*. Concinnunt Septuag. igitur inest falsitas, aut saltem contradictio in textu hebraico.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distinguo : In Hebræo de corvo legitur, *& revertebatur*, id est, versus arcam volitabat, concedo : & textus dicit illum redeundo intrasse in arcam, nego. Corvus quidem revertebatur circueundo arcam, & versus eam volitando : hoc unum exprimit textus hebraicus ; non habetur, *Variete sacro vasculi* ; hoc est, & exiit exeundo, & redeundo donec siccarentur aquæ, quod certe non explicat corvum intrasse in arcam ; hoc autem Vulgata non dicit : Igitur uterque textus recte conciliari potest, & simul concordat.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Textus originalis instans ad Christum usque & Apostolos pervenit.

PRIMO : Hoc aperte insinuat vel ipse Christus, qui Joan. 3. remittit Judæos ad Scripturas, ut suam ipsis hac auctoritate probaret & divinitatem & missionem.

Secundo : Sic docent Patres : inprimis S. Hieronymus in cap. 6. Isa. Augustinus lib. 15. de civit. cap. 13.

Tertio : Ratio suffragatur : Judæi enim nec ante, nec post Christum natum potuerunt tentare Scripturas : non quidem ante, cum enim per orbem terrarum foret disseminata exemplaria, Judæi de falsationis horrendo crimine, Fideles illos accusarent : neque etiam post, saltem versus Apostolorum tempora, quandoquidem eorum discipuli, & Patres Iudæos magni sceleris insinulascent, quod omnium gentium in eisdem odium exacuisset.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO quidam Auctores, immo & Patres mendas in textum originale irreplisse scribunt; sed intellige leviores, nulloquam vero essentielles.

Secundo: Ultra fatendum est decursu sæculorum hæreticos deflorasse Scripturas, sed Ecclesia primigenium fontem quo integritas ablata defloratis libris restitueretur, incontaminatum semper servavit.

Tertio: Non negamus utique aliquos in Psalmo 13. adinveniri vericulosos, qui non sunt hujus Psalmi; quia vero sunt ex aliis Scripturis Canonice excerptis, Ecclesia æconomiz causa, ne fidelium fides turbaretur, in hoc Psalmo concludi passa est.

SECTIO SECUNDA.

De textu Hebraico Masoretarum.

RESTITUTO per Esdras Hebraico textu, qui ob temporum acerbitatem ex parte exciderat, postea diversæ fuerunt lectiones, hinc & mutationes, & variationes tum ob litterarum similitudinem, tum ob diversas diversarum linguarum interpretationes: cum enim Hebræi suam obliti fuissent in captivitate linguam, necesse fuit ut lingua Chaldaica textus Hebraicus illis explicaretur; unde dum legabatur unus versus populo, Esdras illum interpretabatur Chaldaice; hinc ex hoc tempore Hebræum voces & sententias Chaldaicas retinuit, & ex Hebræo & Chaldaico simul conflatus est textus, qui dictus est Chaldaicus.

Chaldaica igitur lingua, inquit Bellarminus, editi sunt libri Tobiz & Judith, & ex parte libri Eldræ & Danielis, reliqua vero Scriptura traslata est paraphrastica ex Hebræo in Chaldæum, & ista paraphrasis vocatur *Targum*. Porro istæ paraphrales Chaldaicæ magni sunt apud Judæos ponderis, nobisque inserviunt ad eos tum perstringendos, tum etiam convincendos; non tamen sunt regulæ fidei infallibiles, quandoquidem multæ fabulæ, multique navi de laventatione Dei, de ascensione Moysi in cælum, de tabulis Legis ex sapphiro in eis immiscetur: Sic sunt paraphraes Jonathæ, & Josephi:

Aquila cui chaldaica tribuitur, ipsa dicitur Onkelos: non fabulatur quidem in sua, sed nævos in ea sparsit.

Syriaca lingua ortum habet ex Hebraica & Chaldaica; cum enim Judæi post captivitatem Babylonicam, illam non bene pronuntiarent, quippe qui aliquid ex Hebraica semper retinerent, orta est ex utraque mixta, quæque fuit postea apud Judæos vulgaris, & dicta est Syriaca, seu Jerosolymitana, a principali scilicet urbe eorum, qui hanc habitabant regionem; sicut altera dicebatur chaldaica, seu babylonica ab urbe capitali Chaldæorum, apud quos captivi manserant, seu etiam manebant: Igitur ante captivitatem, Judæi loquebantur Hebraice, in captivitate Chaldaice; illa vero absoluta, Syriace, ea potissimum ratione quod Hebræa lingua Chaldaicæ præcelleret & dominaretur: istæ duæ lingue Chaldaica scilicet & Syriaca distinguuntur characteribus, Verborum conjugationibus, affixis, punctorum notatione, sono vocalium, idiotismis, ac tota fere linguæ structura, & multis etiam propriis dictionibus.

Certum est libros veteris Testamenti non fuisse scriptos Syriace, nisi ad summum librum primum Machabæorum, & Ecclesiasticum. Hieronymus in prologo Galesto testatur se vidisse primum hebraice exaratum. Idem dicit de altero in prologo Proverbiorum.

Probabile est Evangelium Matthæi hebraice scriptum fuisse; idem dicendum de epistola ad Hebræos, id est, hebræo-syriace, quod erat tunc lingua usualis Jerosolynæ: hoc ipsum indicat illud Joan. 19. *Exivit in eum, qui dicitur Calvaria, locum, Hebraice autem Golgotha*: cæteri novi Testamenti libri græce scripti habentur; & ex græco in Syriacum translati quidam putant hoc factum fuisse a sancto Marco: sed Patres, ut Origenes, Clemens Alexand. Athanasius, Eusebius, & alii Episcopi qui vel in Ægypto, vel in Syria commorabantur, de hoc silent; unde opus eorum ætate posterius creditur, adeoque non tantæ auctoritatis ac editio græca & latina.

In editionis Syriacæ titulis, & sectionibus & capitibus, fit mentio jejuniorum, venerationis sanctæ Crucis, precum pro defunctis, vigiliarum, & memoriz Sanctorum, aliarumque ejusmodi rerum, ex quo manifeste sequitur illud Evangelium a sancto Marco non prodidisse.

Ma-

Masora est vox hebræa, id est, traditio: definitur doctrina critica circa veram lectionem & scriptiorem vocabulorum quoad litteras, vocales, & accentus. In quatuor maxime versatur. I. In observandis litteris. II. Vocibus. III. Punctis, vocabulis & accentibus. IV. Versibus.

Circa litteras observant Doctores Tyberiadis: I. Numerum qui componit unum verbum. II. Situm, hoc est, quæ media sit littera cuiuscumque verbi, & quæ propriis locis litteræ non collocentur. III. Quantitatem, hoc est, quæ in textu majores, minoresve sint, suspensæ, vel inversæ, extraordinarie punctatæ: ex his omnibus oritur & sensus, & Scripturæ varietas.

Quoad voces plura norant, maxime veram scriptiorem & lectionem, ad quid, & quomodo legendum, quando occurrit varietas; sæpe enim accidit voces explicatas esse, & aliter legendas ac defecto legantur: vocem ergo, quæ legenda est, ad marginem ascribunt, eamque designant natura quæ dicitur *cheri*.

Circa vocales & accentus, primi Masoretæ puncta excogitaverunt quæ litterarum loco haberentur; in Hebraicis litteris, vel nullæ sunt vocales, vel omnino ambiguae apparent, cum plerumque pro consonantibus sumantur: hinc vocabulorum hebraicorum lectio admodum ambigua & difficilis est: ambigua quidem, cum quædam consonantes diversos sensus possint subire; difficilis vero, quia supplendæ sunt vocales. Ad voces ergo apte legendas opus erat longo usu; duo enim tantum suppetebant ad confirmandam lectionem vocabulorum, ornandamque propriam cuiuscumque significationem. I. Attenta antecedentium & consequentium consideratio. II. Usus, isque solis Doctoribus cognitus. Ut primum enim lingua desit esse vulgaris, neque ille usus ita erat certus in omnibus, ut semper tolleretur omnis dubitatio: in hoc maxime laborabant primi Masoretæ, ut punctis vocalium loco subiectis firmaretur vera lectio: ab iisdem excogitati sunt accentus ad distinguendam orationem.

Circa versus, distinguunt Masoretæ unumquemque librum in plures versiculos. III. Numerum versiculorum computant. Quis sit medius libri versus, indicant.

Non eadem olim, quæ nunc Masoræ forma, fuit: veteres Masoretæ suas scribebant observationes in foliis separatim, nunc præcipue notantur in margine; cæteræ rejiciuntur ad calcem. Scopus Maso-

retarum fuit determinare, & verba, & sensum, ut nullus in posterum sacras Scripturas posset corrumpere; cum omnia notata sint, numerus scilicet syllabarum in vocibus, numerus verborum in versibus, numerus versuum in pagina: nullus negat puncta adjecta Hebræo esse maxime utilia; sunt tamen extrinseca & sine eis absolute, licet difficiliter, potest haberi sensus. Finis tamen a Masoretis intentus nec tenuit, nec perseveravit; variz enim mutationes & deformationes ab his temporibus in Scripturis deprehensæ sunt: & hoc ex multitudine magna punctorum, & accentuum, qui facile vel omitti, vel augeri, vel etiam transponi possunt, quod statim & ex tempore, ut plurimum diversum reddit sensum.

Quidam, sed absque fundamento, Masoram rejiciunt ac tempus Eldræ. Si ita esset, Masora foret Canonica, quod nullus umquam dixit: ipsius Auctores sunt Doctores Tyberiadis, ubi erat, teste Hieronymo, tum & Epiphania celeberrima Schola. Aëvo S. Hieronymi nondum erant puncta inventa Hebræo adjecta, nullam quippe de his facit mentionem; quocirca multi autumant Masoram, non fuisse ante quintum, aut sextum sæculum. Porro licet puncta & accentus sint a Masoretis inventa, ante eos tamen sensus Scripturæ non erat vagus, quandoquidem Judæi in pronuntiatione addebant vocales ad sensum magis exprimendum: Scriptura legebatur publice in Synagogis, Doctores vero Legis illam interpretabantur, sicut nunc faciunt lectores in Ecclesia sancta Dei; hinc innumeri Scripturæ interpretes, hinc variz ad nostra usque tempora Scripturæ explanationes.

Duplex erat Lex apud Judæos; una Scripta, & est textus Pentateuchi, altera Oralis, & est ejusdem explicatio quæ dicebatur *Cabala*. Ista est etiam multiplex; una nimirum quæ explicat puncta, vocales suppleudas, accentus, syllabas, adiciens hoc enim pertinebat ad Doctores; altera quæ explicat Mysteria, tum & res mysticas. Cabala definitur, Theologia symbolica in qua non modo litteræ & nomina sunt rerum signa, sed etiam & explanationes earum naturæ. Tres præcipue distinguuntur cabalæ species. Prima, quæ in mystica Scripturarum interpretatione versatur, & hæc habet initium a Moyse, & ejus consilii Senioribus. Altera, quæ proprie dicitur Cabala: hæc in litteris, punctis & accen-

accentibus Scripturæ ludit, ut ejus operas varias mutationes, varios, superstitionis-que sensus elicere quærant Judæi; & ista a Catholicis contemnitur. Tertia, magica & proscripta, quæ ex litteris Scripturæ sanctæ detorretur, tum & ex scriiniis quibusdam erutis, Rabbini portenta se edere commentantur.

Judæi Legem dividebant in Scriptam, quæ in quinque libris Moyses continebatur, & in Orale, seu traditam, quam a Moysæ accepisse propugnant. Traditiones Motaicas asserunt conservatas fuisse partim a consistoriis urbium particularium, partim a supremo Hierosolymorum consistorio, cui summus Sacerdos præerat. Præcipuas collegit Rabbi agenda, & in uno volumine, quod inscribitur *Misna* Deus, id est, secunda lex. Quidam illud opus Christo antiquius esse autumant; quidam vero ad tempora Antonini Pii, rejiciunt. Morinus tribus primis sæculis recentius credidit, cum e nostris nemo sorte, illius meminerit.

Quinque traditionum genera distinguunt Judæi. Primum genus earum est, quas Moyses ex sacra Scriptura collegit. Secundum, earum quæ continent constitutiones Moyses, datas ipsi in Monte Sinai. Tertium, earum quas ex Scriptura nonnihil prodidiisse seu excerptæ, suspicantur Rabbini, de quibus tamen nihil determinavit Moyses, sed reliquit Legis Doctoribus & Professoribus determinandum. In istis variæ possunt haberi opiniones. In quarto ordine ponuntur decreta facta a Sapientibus ad legis explicationem. In quinto denique consuetudines Sapientum & populi longo usu probatæ: ita refertur in *Misna*.

Multa paraphrales ad explicationem Scripturæ factæ sunt a Doctoribus, & textui originali adjunctæ sunt, ut ex eis & textu sacro unum veluti Scripturæ corpus coalesceret. Triplex distinguitur paraphrasis, una Uncheli, quæ omnium optima est: Secunda, liberior & minus fide digna: Jonathan creditur ipsius auctor. Tertia, Hierosolymitana, quæ in plerisque mutila comparitur. De paraphrasi Junatham multa fingunt Thalmudici, scilicet, quod terra commota sit ad 4000. millia cum scriberet; quod muscæ, quæ volitabant dum scribebat, tene de cælis subito delapsæ combussissent. Mahometus ab eis dicit fabulas in Alcorano suo componere & spargere.

Multa deinde commentaria in *Misna* scripta reperiuntur, quæ apud Thalmudicos Ju-

dæos celeberrima habentur, quæque velut *Misnæ* expolitio & perfectio dicitur. Hæc explicatio vocatur a Judæis *Jemora*. *Misna* est veluti textus, & quidem multum obcurus. *Jemora* vero est explicatio Thalmud; utramque complectitur partem *Misna*, scripta est hebraice, *Jemora* chaldaice; utraque sic obscura ut vix intelligi possit. *Jemora* seu *Jemara* est resperfa fabulis, quæ non inveniuntur in *Misna*.

Duo sunt apud Judæos Thalmud. Primum, illudque fusiis dicitur Babylonicum, nec aliud intelligitur cum simpliciter Thalmud appellatur seu pronuntiatur: alterum Hierosolymitanum sed certe prior obcurius & minoris ponderis, cujus auctor Rabbi Joanna putatur. Quidam tertio, quidam vero quarto eum vixisse sæculo tenent: sed cum Mahumetani, qui ante sextum sæculum non prodierunt, in opere memorentur, sequitur non esse tam antiquum: multo recentius etiam est Thalmud Babylonicus, quod ab Afa Joanne absolutum fuisse fertur. Est aliud apud Judæos Thalmud, totum Cabalisticum, quod inscribitur *Soar*, de cujus ævo nihil constat.

SECTIO TERTIA.

De textu Samaritano.

MORTUO Salomone decem Tribus deficientes a Roboam, propter vestigia ipsi supra modum imposita, adherere Jeroboam non dubitarunt: extincto deinde post annos 200. & amplius regno Israel, cujus urbs capitalis fuit Samaria, & translata Salmanazar in Assyriam Israelitis, deductisque eorum loco in Samariam, ex variis imperii Babylonici regionibus novis colonis, tunc primum origo Samaritanorum apparuit, qui a Judæis vocabantur *Scutæi*, eo quod versus Scutæum flumen commemorarentur: ab aliis vero Samaritani ab urbe principali. Ab initio cultui prophano simulacrorum addicti erant, sed factum est ut in vindictam gravissimis & morbis & doloribus, & secundum multos a leonibus afflicti, a Salmanazar petierunt aliquos de captivitate Sacerdotes, qui eos ritus colendi verum Deum docerent. Eorum cedens petitioni Rex, ex Israelitis ad eos misit Sacerdotes & Levitas, qui hanc adimplerent Provinciam. Tum maxime edocti sunt de Lege Motaica, hinc Pentateucum & retinere, & partim pro regula Religionis habere voluerunt. Liber ille

ex quinque legalibus conflatus ex hoc tempore, textus Samaritanus dictus est, & quidem apud omnes magni ponderis, quippe qui ab initio, sicut acceperant Samaritani, ad nostram usque ætatem perleveret.

Judeis e captivitate Babylonica reversis, templumque restaurantibus & urbem, resistere Samaritani: & sic capitale odium quod erat hos inter & Judæos exarlit in dies, maxime vero, cum se & a Judæis contemni, & eos Judæorum, qui Samaritanas mulieres duxerant, vexari, dignitatibusque spoliari animadverterent. Revera quidem inter alios Manasses frater Jaddi Pontificis, quos contra legem duxisset filiam Sanabaleti genere Scutæi & Samaritanorum Præfetti, Sacerdotio exutus est. Hic ad Soderum confugere compellus, annuente primum Dario, tum Alexandro templum in monte Garizim Jerosolymitano non absumile ædificavit, summique Sacerdotis Officio functus est. Tum multos, etiam e nobilioribus Judæis, qui eodem scelere tenebantur, in suas traxit partes, sic deinceps, abiecto Idolorum cultu, ut credibile est, coaluit religio Samaritana Judæicæ affinis: has propter causas Judæi non contuebantur Samaritanis, ut refertur Joan. 4. eratque inter eos magnum schisma.

E lapsis 200. annis a Joanne Hircano æquata est solo urbs Samariæ, templumque dirutum. Pompeius, capta Jerosolyma, Samaritanos sui juris esse voluit. Tum Samariam Herodes Magnus sibi a Cæsare Augusto datam restauravit, Sæbasteiæ appellavit. Quamvis autem eadem in urbe magnificum extruxisset templum, Samaritani tamen Deum in monte Garizim veteri more coluerunt, ut Joan. cap. 4. refertur. Hæc de Samaritanorum origine & fortuna sufficiunt. Jam de Codice agendum est, de quo quaeritur. I. An veteres characteres Hebræos retineat Samaritanus codex? II. An ille codex legis, sit antiquior codice Eldrino? III. An vetus quo utebantur Samaritani, idem sit ac ille qui a Patre Morino editus est? IV. Denique quæ sit ejus auctoritas?

Respondeo ad primum quaesitum: Samaritanos retinuisse veteres characteres Hebræos; ita Eusebius ad annum mundi 4740. ubi scribit litteras veteres mutatas fuisse ab Eldra, ne quid commune haberent Judæi cum Samaritanis. Ita etiam Hieronymus præf. in Regum, & in cap. 5. Ezech. Argumentum ducitur ex veteribus Hebræorum nummis, quæ Samaritanam inscriptio-

nem habent. Ratio est, quia Samaritani edocti fuerunt a principio delegitimis Dei a Sacerdote Israëlítico: Igitur quando Salmanazar decem Tribus duxit captivas, Israëlita Hebraice loquebantur.

Respondeo ad secundum quaesitum: Codicem Samaritanum esse Eldrino antiquiorem; tum quia Eldras eo solum sine immutavit characteres Hebræos, ut Judæi nihil commune haberent cum Samaritanis: supponebat igitur illos habere Pentateucum hebraice dumtaxat scriptum: tum quia captivitas decem Tribuum anterior est captivitate Babylonica, qua solum expleta scripsit Eldras: anno autem circiter primo captivitatis Niniven, Samaritani habuerunt Codicem legis propter rationem de leonibus datam: & sic patet quanta sit ridicula sententia Simonis quondam Oratoris congregationis apud Gallias Alumni, qui docet Samaritanum codicem ex Eldrino descriptum esse. Cæterum Samaritani habebant solum Codicem legis, seu Pentateucum, alios vero libros parvi faciebant.

Respondeo ad tertium quaesitum: Codicem a Patre Morino laudatum, eundem assulere cum antiquo Samaritano, quandoquidem ea omnia, quæ ex ipso citavit Hieronymus, eadem plane in Morino repeririunt, nec nisi varietates leviores ibi habentur.

Respondeo ad quartum quaesitum: Neminem contendere authenticum esse codicem Samaritanum; major quippe fides debetur codicibus Hebræorum, quibus credita sunt eloquia Dei, qui quæ veram retinuerunt Religionem, quam Schismaticorum exemplaribus; alicuius tamen sunt auctoritatis, maxime vero cum ad locorum difficultium explicationem inveniendam juvent. Cæterum in uno loco Samaritana fides suspecta videtur, namque Deut. 27. v. 4. pro *Hebal* quod legitur in Hebræo & antiquis versionibus, scripserunt, *Garizim*, ut isto templo astrueretur auctoritas. Aliæ discrepantiae cum Hebræo nostro vix ullæ apparent.

SYNOPSIS SECTIONIS.

PAUCA supersunt de hoc momento dicenda, sufficit in præsentiarum asserere. I. Textum Samaritanum solum completi Pentateucum. II. Eundem esse veneratione dignum, & propter antiquitatem, & propter Auctorum gravitatem.

ARTICULUS SECUNDUS.

De variis versionibus Græcis, & Latinis, tum de Polyglottis.

UT cuncta clario procedant ordine, tractandum est de materia præsentis primo quidem in genere, deinde vero in particulari; unde sit

SECTIO PRIMA.

De versionibus Græcis in genere, ubi & de Polyglottis.

TESTE VValkone in suis ad Scripturam sacram Prolegomenis novem extiterunt versiones Græcæ. Prima est LXX. Interpretum facta 391. annis ante Christum natum in insula distante ab Alexandria septem circiter leucis, & hoc iussu Ptolomæi Philadelphii Regis Ægypti, qui licet Paganus, Deum tamen agnoscebat; Bibliothecam celeberrimam se erigere ratus, si libros ex omnibus mundi partibus quantum potuit, colligeret. Hinc factum est ut 200000. numeraverit: hac de causa misit legationem cum muneribus ad Eleazarum summum Judæorum Pontificem, ut Doctores ad ipsum mitteret, qui Græcæ omnes veteris Testamenti libros redderent, quos etiam ad hoc obtinendum magno devincire beneficio fategit; quippe qui Judæos numero 120000. quos tenebat captivos, ad innatam Patriam remiserit. Tum Eleazarus Regis expostulationi annuens, collectis undequaque exemplaribus hebraicis, LXXII. Seniores seu Doctores, qui tamen ob usoniam & ex usu citantur solum LXX. ad Ptolomæum misit, qui singulis singulis conclusi cellulis, ut probabilior fert opinio, non sine ut ita dicam miraculo, intra spatium 72. dierum, uno calamo, unaque sententia, totam veteris Testamenti Scripturam Græcè reddiderunt, quæ quidem versio lecta est in Synagoga, eamque ita genuinam Rabbini comperuerunt, ut maledixerint omnibus quæ aliquid vel addere, vel ab eadem detrachere audent. Quo facto, apposta est in Bibliotheca Regia simul cum exemplaribus hebraicis. Sic scribit Hieronymus præf. ad Pentateucum, testimonium reddente Aristæo Judæo, qui in aula Regis tunc commorans, Historiam translationis, sicut vidit, sic & scripsit.

Secunda, est versio Aquilæ ex Ponto oriundi. I. Gentilis fuit, deinde Christianus, postea vero Judæus, vivebat ann. Christi 129.

Tertia, est Theodotionis secta Marcionistæ. Hæc fuit alicujus in Ecclesiæ ponderis. S. Hieronymus præf. in Daniel. testatur in Ecclesiæ legi. Vivebat Theodotion imperante Commodio sub finem secundi sæculi.

Quarta, dicitur Symmachi, I. Samaritani, tum Christiani; sed hæresi Ebionis contaminati. Vivebat imperante Severo, sub finem secundi sæculi, & initio tertii.

Quinta & sexta, sunt Auditorum incognitorum; aliqui contendunt primam inventam fuisse in urbe Jericho, alteram vero Nicopoli.

Septima, tribuitur Origeni; non quod hebræam Græcè reddiderit, sed potius quia versionem Septuag. in exemplaribus jam desloratam ita correxerit, ut quasi novam fecerit.

Octava, est sancti Luciani Martyris Presbyteri Ecclesiæ Antiochenæ: emendatis enim omnibus præcedentibus, novam postea fecit. Martyrium subiit tempore Diocletiani & Maximini Imperatorum sub finem tertii sæculi.

Nona, est Hesieri qui versionem Septuag. etiam correxit, & novam editionem juris publici fecit. Hieronymus præf. in Paralipomena asserit istam fuisse in usu in Ægypto, illam vero in urbe Constantinopolitana & Antiochena; versionem denique Origenis in Provinciis mediis inter prælatas.

Præter istas versiones sunt aliæ Orientales num. 5. Syriaca scilicet, Arabica, Æthyopica, Armenica, & Persica.

Primum: Duplex ex Syriis interpretatis apparuit, una scilicet ex Hebræo, altera vero ex Septuag. quæ simpliciter dicitur Syriaca. Quidam sed sine fundamento primam propugnant editam regnante Salomone; alii regnante Agabaro post Christi mortem, alii recentiorē illam credunt: in quibusdam vero cum textu Samaritano, in quibusdam vero cum Septuag. Altera antiquior excerpta suis ex Exaplis Origenis: ita Massius: addit Longius quatuor Evangelia cum Evangelica Armenica Eusebii. Plures extant Syriaci codices in Bibliotheca Florentina; quorum unus descriptus est ann. Christi 923. alter 190. tertius antiquior non habet annum fixum. Versio Syriaca est in Polyglotta Parisiensi & An-

& Anglicana simpliciter interpretis Syri hujus meminit Ambrosius lib. 1. in Examen cap. 8. Theodoretus & Chrysostomus.

Secundo : Arabicæ sunt duplicis generis ; aliæ Judæorum , aliæ vero Christianorum . Extat Pentateucus Sandys qui ann. Christi 900. floruit Babylone , quique paraphrasim potius , quam versionem dedit . Cæteros Scripturæ libros ab eodem translatos Hufpergius , seu Vespergius Abbas morte præventus , ut promiserat , non dedit . Est alia Pentateuci Interpretatio litteris magis serviens , primum edita in Mauritania , deinde Lugduni Batavorum ann. 1622.

Tertio : Duo Christianorum Æthiopice fuerunt ; una scilicet apud Ægyptios , altera apud Syros in usu : Prior ex codice ante annos 300. edita est , & habetur in Polyglotta tum Anglicana , tum Parisiensis ; altera extat in Bibliotheca Vaticana . Nonnulli in ea reperiuntur navi ; est tamen utilis , quatenus hebraicarum radices plurimas habet .

Quarto : Constat Persas quondam habuisse versiones in sua lingua , maxime de quatuor Evangeliiis , ut refert Theodoretus . Persicam autem illam versionem ex codice ante annos 300. scriptam edidit VValton in sua Polyglotta .

Quinto : Apparuit versio Armena , auctoribus Moyse & Davide , qui Chrysostomi temporibus florebant : ab Episcopo Armeno Vulfarii Patriarchæ jussu , aut saltem opera Amstelodami ann. 1664. prælo demandata est .

Cæterum , quamvis Æthiopes & Coptice veteris Testamenti versiones integras haberent , pauci tamen libri hætenus editi sunt , qui cum Septuag. non conveniant .

De Polyglottis .

POLYGLOTTA est verbum græcum significans Bibliam plures continentem versiones , a verbo græco *poly* , id est , multum , vel multi , & *glota* , lingua ; Origenes primus invenit Polyglottarum artem . Tres elucubravit : Prima quatuor habet columnas , quam vocavit Tetraplam ; in ea posuit versionem Septuag. Aquilæ , Symmachii , & Theodotionis . Secunda sex exhibet columnas ; eam nomine Hexala celebrat : huic addidit textum hebraicum hebræis litteris , & eundem græcis , quorum

ignoti sunt auctores . Postrema , octo columnis constat , & nominavit Octaplam . In ea præter præcedentes adiecit versionem Jericuntinam & Nicopolitanam . A tempore quo inventæ sunt Polyglottæ , quatuor aliæ apparuerunt .

Prima est Cardinalis Ximenes Hispani , & continet textum hebræum , versionem Septuag. versionem latinam sancti Hieronymi , & Targum Unkelos in Pentateucum , seu Paraphrasim chaldaicam . Typis mandata est anno 1517.

Secunda ab Ario Montano Antuerpiæ impressa fuit anno 1571. Vocatur Biblia Regalis Philippi II. Hispaniarum Regis , eo quod pro editione suppeditaverit expensas . Eadem est ac altera ; addit solum Paraphrasim chaldaicam veteris Testamenti libris .

Tertia est Parisiensis , cura & expensis DD. Le Jay Juris publici facta ; completitur ea quæ in duabus præcedentibus referuntur ; habet præterea versionem Syriacam & Arabicam , Pentateucum Samaritanum cum versione Samaritana .

Quarta dicitur Anglicana a VValtone Protestante Londini edita 1657. Pauca addit supra Parisiensem . Versionem Septuag. ex Bibliotheca Vaticana excerptam , Vulgatam secundum editionem Sixti V. & correctionem jussu Clementis VIII. factam habet ; supra cæteras addit etiam versionem Syriacam & Arabicam super aliquos libros , quæ non est in præcedenti . Ibi etiam videtur Targum Jerofolymitanum , & Targum Jonathan cum versione Persica in Pentateucum , tum & alia Persica in novum Testamentum . Quod habet specialissimum , est duplex Dictionarium in folio ; in utroque egregia adsunt in universam Scripturam Prolegomena .

Schemata Polyglottarum Origenis .

Ex his versionibus Græcis , ut observat VValtonius , & post ipsum R. P. Gravefsonius , una cum textu hebræo ea volumina contextuit Origenes , quæ vulgo *Tetrapla* , *Enapla* , & *Octapla* nuncupantur . *Tetrapla* nihil aliud sunt , quam volumen , in cuius singulis paginis quatuor extant columnæ . In prima descripta est versio Aquilæ ; in secunda , versio Symmachii ; in tertia , versio Lxx. Interpretum ; in quarta , versio Theodotionis , sicut videre est in hoc schemate .

Tetrapla Origenis.

1. Columna.	2. Columna.	3. Columna.	4. Columna.
In ea Colum. descripta est versio Aquil. læ.	In hac Col. describitur versio Sym- machi.	In hac Col. describitur versio Lxx. Interpret.	In hac Col. describitur versio Theo- dotionis.

Exapla Origenis nihil aliud sunt, quam volumen, in cujus singulis paginis sex sunt columnæ. In prima describitur textus hebraicus litteris hebraicis exaratus. Secunda exhibet eundem textum hebraicum litteris græcis descriptum. Tertia

continet versionem Aquilæ. Quarta, versionem Symmachi. Quinta, versionem Lxx. Interpretum. Sexta, versionem Theodotionis. Hoc opus propter sex illas Columnas ordine dispositas, appellatur *Exapla*.

Exapla Origenis.

1. Col.	2. Col.	3. Col.	4. Col.	5. Col.	6. Col.
Textus hebraicus litteris hebraicis exaratus.	Textus hebraicus litteris græcis descriptus.	Versio Aquilæ.	Versio Symmachi.	Versio Lxx. Interpretum.	Versio Theodotionis.

Oßapla denique Origenis, nihil aliud sunt, quam volumen, in cujus singulis paginis duæ columnæ adduntur sex illis columnis, quæ sunt in *Exaplis*, ita ut

sint octo columnæ in *Oßaplis* Origenis, in quarum septima describitur versio Hiericuntina, & in octava columna, exhibetur versio Nicopolitana.

Oßapla Origenis.

1. Col.	2. Col.	3. Col.	4. Col.	5. Col.	6. Col.	7. Col.	8. Col.
Text. hebraicus litteris hebraicis exaratus.	Text. hebraicus litteris græcis descriptus.	Versio Aquilæ.	Versio Symmachi.	Versio Lxx. Interpretum.	Versio Theodotionis.	Versio Hiericuntina.	Versio Nicopolitana.

Injuria temporum istud egregium deperditum opus feliciter restauravit R. P. Bernardus Mont-fauconius Congregationis S. Mauri alumnus.

Synopsis primæ sectionis.

IN hoc articulo in varias sectiones partitum & digestum, multus est sermo de Scripturæ sacræ V. T. Paraphrasibus; cum enim Judæi alternatis vicibus modo a Salmanazar, modo a Nabuchodonosore, modo etiam a Regibus Græcis ducti sint captivi; ut plurimum necessitate compulsi dominantium lingua uti tenebantur. Tum innata decursu temporum aut amissa, aut multum interpolata, opus fuit sacras Scripturas diversis linguis pro ut exposulabat Judæorum necessitas, interpretari: hinc absoluta captivitate Babylonica, apparuit Paraphrasis Syriaca ex Hebræo & Chaldæo conflata: deinde vero Paraphrasis Unkeli, Jonathan, & quædam aliæ. His accedit interpretatio Septuag. Judæi legem dividebant in scriptam & oralem, quam *Cabalam* nuncupabant. Prior erat vel ipse textus hebraicus: Posterior ejusdem explicatio juxta Prophetarum sententias traditione Doctorum nutrita & determinata. Polyglottæ sunt ejusdem Scripturæ explicationes, diversæ tamen secundum diversas lectiones, diversæque idiomata, ut patet ex Exaplis Origenianis.

SECTIO SECUNDA.

De versione Lxx. in speciali.

MULTA quærentur de hac versione. Primo quidem an fuerit magnæ auctoritatis ante S. Hieronymum? II. An in singulis cellulis composita fuerit a Senioribus? Demum, an purgata a Sixto V. sit ab omni labe pura? Unde sit

CONCLUSIO.

Ante S. Hieronymi tempora, versio Lxx. erat magni ponderis.

Probatur ex Patrum traditione.

IUSTINUS cohortat. ad Gentes primum refert quomodo Ptolomæus Philadelphus, suadente Demetrio Phalereo, accessiverit Seniores inter Judæos doctissimos, qui in singulis conclusi cellulis ex hebræo græcæ linguæ quasi unius labii, vetus Testamentum reddiderunt: "Cognito Ptolomæo", inquit, septuaginta istos viros,

"non solum eadem sententia, verum etiam iisdem verbis in translatione istos, ac ne una quidem dictione alium ab alio dissensisse, admirationem attonitum Ptolomæum, cum interpretationem absolutam esse divina virtute credentem; tum quovis honore dignos illos ut Dei amantes, & Deo charos vicissim iudicantem, cum muneribus multis in patriam suam redire iussisse."

Concinit Irenæus lib. 3. adversus hæreses c. 25. qui de eadem Septuag. interpretatione, sic loquitur: "Petrus, & Joannes, & Mattheus, & Paulus, & reliqui deinceps, & horum Sēstatores, prophetica omnia ita annuntiaverunt, quemadmodum Seniorum interpretatio continet. Unus enim & idem spiritus Dei, qui in Prophetis quidem præconizavit, quis & qualis esset adventus Domini: in Senioribus autem interpretatus est sane."

Tum Tertullianus apolog. cap. 18. "Ex ipsis enim & ad ipsos semper Prophetæ peroraverant; sed ne notitia vacaret, hoc quoque Ptolomæo a Judæis subscriptum est Lxx. Interpretibus adultis, quos Menedemus quoque Philolophus Providentiæ vindex de sententiæ communionem suspexit."

Non omittendus Clemens Alexandrinus lib. 1. Strom. pag. 250. "Cum autem unusquisque singulatim ex sua propria interpretatus esset prophetia, conspirantes omnes simul collatæ interpretationes, & sententiis & dictionibus; Dei enim inerat voluntas, quæ id ad Græcorum aures consilio comparaverat. Neque vero ab inspiratione Dei erat alienum, qui prophetiam dederat, ut interpretationem quoque tamquam græcam efficeret prophetiam." Idem momentum fuse tractat ibid. pag. 342.

S. Hieronymus his adjungitur: in Psal. sic habet: "Mediis legis temporibus, priusquam Unigenitus Dei Filius ante sæcula manens Deus Verbum homo nasceretur, poscente Rege Ptolomæo Lxx. Seniores libros veteris Testamenti ex hebræis litteris in græcas transulerunt."

S. Epiphanius succinit de mensuris & ponderibus: "Interpres, inquit, sic ubi manca ac defecta oratio nonnullis adjectis plurimum ei lucis attulerunt; ut illos non sine Spiritus sancti afflatu ad scribendum accessisse credibile sit. Si-

„ quidem quæ necessaria non erant , iisdem
 „ verbis repetere noluerunt , quoties ve-
 „ ra in græcum translata sententia clau-
 „ dicare videbatur ; tum non nihil adjece-
 „ runt , qua in admiratione potius quam
 „ reprehensione digni sunt , adeoque col-
 „ laudandi , cum illud omne divino quod-
 „ dam consilio ab illis esse factum prudens
 „ quisque non dubitet . „ Non absimilia
 „ de hoc momento dicit Eusebius lib. 8.
 „ Præcept. Evangel. cap. 7.

Subscribit sanctus Augustinus lib. 2. de
 Doctr. Christ. c. 15. Eo loci de variis edi-
 tionibus Scripturæ sacræ sic loquitur : “
 „ Latinis quibuslibet emendandis Græci
 „ adhibeantur , in quibus Lxx. Interpre-
 „ tum , quod ad vetus Testamentum atti-
 „ net , excellit auctoritas : qui jam per om-
 „ nes peritiores Ecclesias tanta præsentia
 „ Spiritus sancti interpretati esse dicun-
 „ tur , ut os unum tot hominum fuerit . „
 „ Sanctus Doctor lib. 18. de civ. cap. 43.
 „ asserit editionem Septuag. fuisse apud A-
 „ postolos familiarem , & Interpretes in ea
 „ hausisse quæ latine reddiderunt .

Now dissentit sanctus Hieronymus qui
 q. q. in Genesim sic loquitur : “ Non de-
 „ buit S. Lucas , ipsius historię scriptor
 „ est in Gentes , Actuum Apostolorum vo-
 „ lumen emittens contrarium aliquid scri-
 „ bere adversus Scripturam , quæ jam fue-
 „ rat Gentibus divulgata ; & utique ma-
 „ joris opinionis illo dumtaxat tempore
 „ Lxx. Interpretum habebatur auctoritas ,
 „ quam Lucæ , qui ignotus & vilis , & non
 „ magnæ fidei in nationibus ducebatur . . .
 „ hoc autem generaliter observandum ,
 „ quod ubicumque sancti Apostoli , A-
 „ postoli viri loquuntur ad populos , iis
 „ plerumque testimoniis abutuntur , quæ
 „ jam fuerat in Gentibus divulgata . „
 „ Rursus & expressis comment. in cap-
 „ put 2. Hybacuc ; “ Porro , quod Apo-
 „ stolus Septuag. magis testimonio abusus
 „ est ad Romanos scribens ; iustus autem
 „ ex fide mea vivet ; & non eo quod
 „ haberetur in hebraico , causa perspicua
 „ est ; scribebat enim Romanis , qui Scri-
 „ pturas hebraicas nesciebant ; nec erat
 „ ei cura de verbis ; cum sensus esset in
 „ tuto , & damnus . . . Præsens dispu-
 „ tatio non haberet . „ In utroque loco
 „ docet sanctus Doctor , I. Apostolos ver-
 „ sione Septuag. usos fuisse . II. Hanc præ
 „ cæteris elegisse , immo & relicto textu ori-
 „ ginali , ad eam confugisse , quia Gentiles in
 „ quorum gratiam scribebat , parvi facie-

bant linguam hebræam , quippe qui illam
 ignorarent , & natio Judaica apud eos
 vilis admodum haberetur : Porro si versio
 Septuag. non fuisset & accurata & inspirata ,
 nec SS. Lucas , Marcus , Joannes , Paulus ,
 eam ad probandam & explicandam Ver-
 bi divini incarnationem laudassent .

Unde sic argumentari fas est : Versio
 quæ Spiritu prophetico scripta est , & quæ
 Apostoli ad convertendos Gentiles usi
 sunt , erat maximi ponderis vel ante ip-
 sum B. Hieronymi ævum : Atqui ex Patri-
 bus primorum sæculorum versio Septuaginta
 talis habebatur , & apud Apostolos erat
 in usu : Ergo &c.

Solvuntur objectiones .

OPPONES : Illa versio non est maximi
 ponderis , ejus genuinitas levissimis inni-
 titur fundamentis : Atqui res ita se habet :
 Et probatur : I. Nihil certi habetur pro
 Auctoribus qui inspirati ventilantur : Er-
 go &c. Probatur antecedens . Quidam scri-
 bunt seniores Interpretes ex singulis Tribu-
 bus ab Eleazaro ad Ptolomæum missos , qui
 Scripturam sacram ex Hebræo græce red-
 derent ; certum est tamen alias tunc tem-
 poris non fuisse Tribus præter Judam &
 Benjamin , ac partem Leviticæ Tribus ,
 cum aliae in captivitate Ninives sub Sal-
 manazare periisse . II. Neque vero ip-
 si Patres conveniunt de historia ; quan-
 do quidem nonnulli scribunt Lxx. Senio-
 res versionem suam adornasse , singulos in
 singulis cellulis ; quidam binos in singu-
 lis ; quidam etiam mansiunculas illas fi-
 cticias esse , quocirca sanctus Hieronymus
 præfat. in Pentateucum , ait : “ Nescio
 „ quis primus auctor septuaginta cellulis
 „ Alexandriæ mendacio suo extruxerit :
 „ Ergo &c.

Resp. , negando minorem propter ra-
 tiones in probationibus allatas : similiter
 eadem de causa negamus antecedens :
 Ad primam probationem dico , nihil
 facere ad substantiam facti Seniores ex
 aliquibus , vel ex omnibus Tribubus at-
 sumptos fuisse . Apud Patres inconcus-
 sum manet , videlicet Seniores non sine
 Spiritu sancti afflatu suam edidisse græ-
 cam versionem . Eadem ratione & pari
 facilitate solvitur altera probatio ; quod
 enim vel singuli in singulis , vel bini in
 qualibet cellula , vel etiam in alio loco ,
 operi versionis incubuerint , parum refert ,
 tametsi consensio Patrum præponderet au-
 thorita-

Auritus S. Hier. qui, ut versionem suam ex hebraeis fontibus concinnatam celeberrimam ventilet, parvi, ut quidam autumant, faciebat Græcam.

Ad solutionis complementum: Ad primam quidem probationem respondeo: Seniores ex singulis Tribubus potuisse alium, cum decem non ita fuerint in captivitate extincti, quin ex singulis aliqui remanserint; quia vero non erat amplius possessio propriæ locus ad fratres confugerunt, quippe a Juda benigne suscepti, dicti sunt postea promiscue Judæi. Quod autem de fratre multi remanserint, non ex uno constat sacræ Scripturæ loco: habetur enim l. 1. Paral. 4. 24. 38. multos de Tribu Simeon rediisse tempore Ezechie Regis, & multas Judæ terras occupasse. Rursus l. 2. Paral. 34. 6. 9. 21. legitur Josiam Ezechie pronepotem multis annis post Assyriacæ deportationem, urbes Manassis, Simeonis, Ephraim, Nephtalitarum, maximam in partem vastatas, ab instrumentis idololatricæ repurgasse, & ab eorum Tribuum reliquis sacrum tributum exegisse, quod non sine nutu Dei, quem consuluerat, fecit.

Insuper: Illa Versio ut sacra & inspirata non est habenda, quam vel ipsi Judæi execrati sunt: Atqui versionem græcam Judæi tametsi pro religione & libris qui ex suis Patribus promanarent zelati, illam tanto prosequuti sunt odio, ut solemne jejunium instituerint VIII. die *Thebeth* propter legem in profanum sermonem conversam, & ex illa, ut ipsi putant, Alexandrinorum audacia tribui tenebras per universum orbem incubuisse fabulentur: Porro omnia jejunia instituta sunt ad iram Dei sedandam: Igitur jejunium a Judæis institutum propter translationem græcam, argumentum est eos per omnia illam fuisse execratos, nec ut sacram habere voluisse.

Respondeo I. opponendo Rabbino Rabbi- nis. Iosephus testatur postulationem Ptolomæi de translatione faciendâ Pontifici pergratam fuisse. Concinit Philo qui lib. 2. de vita Moysis scribit, singulis annis in insula Pharo celebritatem quotannis fieri in gratiarum actionem pro admirabili translationis beneficio. Quid plura adjiciam? Maimonides jejunia gentis suæ enarrans, non meminit jejunii instituti per modum execrationis de versione græca facta; immo Rabbi Azarias ad fidem capituli octavi *Binach*, R. Godolias fol. 24. ca-

tenæ Cabbalisticæ jejunii *Thebeth* originem ducunt ex eo quod Lxx. Seniores hac Provincia græcæ versionis adorandæ suscepta solenne jejunium & publicas orationes indixerint, ne Judæis male verteret Ptolomæi Regis consilium; vel ut Dens illorum studio & versioni prospere exitum largiretur.

Respondeo II. distinguendo minorem: Judæi ævo Iosephi posteriores versionem græcam execrati sunt, & hoc in odium fidei in Christum, concedo: Judæi antiqui & sapientes, nego. Judæi Apostolorum temporibus animadvertentes multos e suis & Gentibus ad Christum se convertere, eo quod legerent Scripturas juxta versionem græcam, quæ tunc plurimum erat in usu, & Apostolos offendere Prophetias in iis sacris Libris contentas in Christo adimpletas esse, sicut in Dominum sævierant, sic & in rabiem acti de felici Apostolorum missionis exitu Versionem græcam summo prosequuti sunt odio, hinc Rabbiorum quorundam de triduanis tenebris ob legem græcæ translata fabula: hinc jejunium 8. die mensis *Thebeth*, Calendario adscriptum, ut quidam volunt.

Insuper est sancti Cyrilli Hierosolymitani sententia; namque Cathech. 4. ita loquitur: "Et ut divinæ legis esse hos libros experientia disceret, & ne hi qui fuerant ad illum missi, mutuo conspicerent, prospiciens; in insula Pharo quæ est prope Alexandriam singulis Interpretibus singulas domos distribuit, & unicuique, ut separatim omnes Scripturam interpretarentur, mandavit. Qui cum in septuaginta duobus diebus negotium id perficerent, simul omnium interpretatione, ex diversis domibus prodeuntes protulerunt: collatas autem simul non solum in sensibus, verum etiam in verbis consonas invenit, non sacundia & apparatus sophismatum humanorum factum id fuerat, sed ex Spiritu sancto divinarum rerum interpretatio facta est."

Oppones II. Concilium Tridentinum declarat Vulgatam esse authenticam, nulli facta mentione de versione Lxx. Seniorum: Igitur ista non fuit etiam ante Hieronymum magni ponderis.

Respondeo distinguendo: Et Trid. sua definitione non excludit versionis Septuag. authenticitatem, concedo: & excludit, nego. Vel etiam ante Hieronymum mul-

tæ nedum latinæ, sed & principaliter græcæ circumferebantur Scripturæ sacræ versiones, in quibus saltem plurimis malicia tum Judæorum, tum etiam Hæreticorum scatebant errores; quocirca ad tutelam, & pro Fidelium consolatione ac fidei certissima conservatione, declaravit Vulgatam esse authenticam, ita ut omnes absque scrupulo, & omni exclusa tergiversatione illo textu possent uti: sed alias ab omni labe essentiali puras non explodit.

Instabis: Atqui versio Lxx. Seniorum nullius nec esse nec fuisse ponderis debet: Ergo &c. Probatur; Illa Versio aliqujus ponderis fuisse non debet, quæ cum novo Testamento non confociatur: Atqui res sic se habet: Et probatur. In novo Testamento quædam sententiæ ex veteri excerptæ reperiuntur, quæ tamen desiderantur in versione Septuag. sic expresse enarrat S. Hieronymus Præfat. in Pentateucum: "His, *inquit*, in quibus multa de vetere Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur, ut est illud: *Ex Aegypto vocavi Filium meum*, & quoniam Nazareus vocabitur. Ergo &c.

Respondeo multipliciter ad solutionem hujus argumenti & aliorum. I. S. Hieronymum magis adhæsisse exemplaribus hebræis, quam Septuag. quæ tamen multi faciebat, ut patet ex Præfat. in Job, his verbis: "Cogor . . . adversariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam . . . criminantur." Ibidem: "Omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis, Asterisque distinguat, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos translationi antiquæ asseruit, probans defuisse, quod additum est. Distant igitur obstrictiores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt."

Respondeo II. & dico innovationem non reperiri in substantia, sed in levioribus: Sic v.g. Septuag. illud Joan. 19. *Videbunt in quem transfixerunt*, sic legunt, in quem transfixerunt, vel in quem pupugerunt: Hebræum vero legit: *Aspicient ad me quem confixerunt*; quod est idem re. Rursus, Seniores Lxx. ponunt 7. capita Estheris suo loco, eo quod sic legerunt in originalibus hebræis: quia vero codices hebræi exciderunt, jam suo non inveniuntur ordine. Sic illud Psal. 95. *Dominus regnavit*, Antiqui Patres, ut Tertullianus

lib. adversus Judæos cap. 7. & 13. Augustinus & Arnobius legerunt: *Regnavit a ligno*; quod & Cassiodorus testatur legisse in Septuag. quodque Judæi abstulerunt in odium passionis Christi & religionis. Sic etiam illud Habacuc cap. 3. legunt Septuag. *In medio duorum animalium cognosceris*; Hebræum vero: *In medio annorum vivifica illud*. Utrunque agnoscit Ecclesiæ ut Canonicum. Denique hebræum septuaginta volum personarum de familia Jacob numerat in Aegypto; Seniores vero septuaginta quinque, quia comprehendunt etiam eos qui nati sunt filii in Aegypto, scilicet Machir, filium Manassis, & Galaad ejus nepotem, ac filios Sitalaam & Goam, & Eden ejus nepotem.

Respondeo III. Hoc sic contigisse ex diversis litteris, vocibus, accentibus, lectionibus, phrasibus; & ex subtractione vel additione punctorum, quæ omnia variant sensum, & hoc ex malitia Judæorum qui in odium fidei post Christum divinas defloraverunt Scripturas. Hoc ipsum expresse scribit Justinus in dialogo cum Triph. his verbis: "Nec vestris, *inquit*, Doctoribus credo, negantibus Lxx. Seniores interpretis officio recte functis apud Ptolomæum Regem, ipsum locum interpretari conantur, multas quoque Scripturas in totum subtrulerunt ex editione Lxx. Seniorum, quæ manifeste hunc ipsum crucifixum & Deum & hominem, & in cruce mortuum prædicant." Theologi istas mendas tribunt Aquilæ, Theodotioni, & Symmacho, dicuntque Patres loqui de illis, nusquam vero de Judæis qui primo vivebant sæculo.

Respondeo IV. Hoc evenisse ex negligentia vel ignorantia Librarium, vel etiam ex incuria & inadvertentia. Scribarum, qui primi habuerunt exemplaria describenda. Sic censet S. Augustinus lib. 15. de civ. Dei cap. 13. his verbis: "Itaque illa diversitas numerorum, aliter se habentium in codicibus græcis & latinis, aliter in hebræis, ubi non est ista de centum annis prius additis, & postea detractis per tot generationes continuata parilitas; nec malitiae Judæorum, nec diligentiae vel prudentiæ Lxx. Interpretum, sed Scriptoris tribuatur error, qui de Bibliotheca supra dicti Regis codicem describendum primus accipit."

Respondeo V. Hanc varietatem esse posse a Spiritu sancto, cujus inspiratione lo-

cu-

cuti sunt Lxx. Seniores, addendo vel detrahendo, ut Spiritus discabat. Ita Hieronymus Præfat. in Pentateucum his verbis: " Ubicumque Sacramentum aliquid testatur de Patre, Filio, & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt, ut & Regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent... ne sanctorum canibus, & margaritis porcis darent. "

Perfistes : Hieronymus in cap. 6. Isaiæ dicit epistolam ad Hebræos ab omnibus non admissam fuisse, eo quod utatur testimonio Septuag. quæ non reperiuntur in hebræis voluminibus : Ergo &c

Respondeo, distinguendo : Et S. Hieronymus codicibus hebræis potius, quam Lxx. Seniorum versioni adhæsit, concedo : secus, nego. Sic junior se gessit, sed senior factus plurimi fecit Septuag. versionem ; hinc Præfat. in Paralip. ait, quod si versio Lxx. Seniorum extaret pro ut ab eis primum emanavit, superflua forent hebræa volumina : " Nunc vero, inquit, cum pro varietate regionum diversa serantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrii putas aut e pluribus iudicare quid verum sit, aut novum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos confingere. " Caterum epistola ad Hebræos ab Orientali & Occidentali Ecclesia a multis sæculis fuit recepta ; quandoquidem teste Augustino lib. 18. de civit. Dei c. 43. suis temporibus legebatur in Ecclesia secundum versionem Septuaginta.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Interpretatio Lxx. fuit quondam magis ponderis.

PRIMO : Eam multi faciunt Justinus cohort. ad Gentes, Irenæus l. 31. c. 25. Tertullianus Apol. c. 18. Hilarius in Psal. 2. Aug. l. 2. de Doctr. Chr. cap. 15.

Secundo : Christo & Apostolis erat familiaris illa versio, ut passim asserunt SS. Patres.

Tertio : Erat in usu tempore Apostolorum, si quidem, uno excepto Matthæo, cæteri auctores Canonici græce scripserunt. Nec mirum, in odium Judæorum & Romani, & alii Principes ad Gentes ab Hebræo sermone abstinabant.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Incaustum opponitur incerta de Auctoribus opinio, cum conflent ex Patribus esse Lxx. Seniores.

Secundo : Si quæ est in illa ab Hebræo diversitas, non nisi in levioribus reperitur.

Tertio : Quidam Judæi eam decursu temporum in odium Christianorum, qui illa utebantur, execrati sunt ; sed non antiqui Apostolorum cœvi ; unde ex hoc nihil roboris ipsi detrahatur.

SECTIO TERTIA.

De editionibus Latinis.

Utrum Vulgata sit Canonica?

Utrum primum ex græco Scriptura sacra latine reddita est, innumeræ statim apparuerunt in Occidente editiones ; aliæ a Catholicis, & ab omni labe puræ, aliæ ab Hæreticis, & sœdatæ. Ante tempora Hieronymi Itala erat communis in Ecclesia Latina ; eam S. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 15. cæteris præfert ; ab auctoribus incognitis prodit super versionem Septuag. Hieronymus bis Testamentum vetus latine reddidit. Primam versionem fecit ex græco Septuag. ut restatur lib. 2. contra Rufinum : Secundam ex hebræo, ut ipse refert lib. de Viris Illustribus, elucubrav. Novum Testamentum non reddidit ex græco-latine, sed solum emendavit, & variis purgavit ab erroribus & mendis, quæ vitio Librarium irrepserant in textum ; ita loquitur in Præfat. Evangeliorum ad Damasum Papam : ipso adhuc vivente versio ex Hebræo publice legebatur in conventu Ecclesiæ. Non secundum ordinem libros latine reddidit, sed secundum amicorum postulationem unum vel alterum interpretabatur, magis attendendo ad sensum & sententias, quam ad litteram, ut ipse testatur epistola ad Lemojam his verbis : " Non debemus sic verbum de verbo exprimere, ut dum syllabas sequimur, perdamus intelligentiam. " Opus incepit Romæ ann. 384. Bethlehem reversus ad Præsepe Domini accuratius elaboravit.

Pp

Poſt tempora D. Gregorii evanuerunt omnes editiones latinæ, una tantum remanſit, quæ nunc Vetus & Vulgata dicitur, teſte Vvaltone; partem Italæ continet, ſcilicet Pſalterium, Sapientiam, Eccleſiaſten & libros Machabæorum; alios veteris Teſtamenti libros habet ex verſione S. Hieronymi de Hebræo. Totum novum Teſtamentum eſt verſionis Italæ emendatæ per S. Hieronymum: hæc eſt Vulgata, quæ nunc eſt in uſu de editione Sixti V. Fuit poſtea iterum emendata juiſſu Clement. VIII. Sixtus V. Pius IV. & poſtea V. opus purgationis inceperat, ut ſatiſſacerent Concilio Trid. quod quidem juſſerat Vulgatam typis mandari omni cum diligentiâ & exactitudine. Abſolvit Sixtus V. qui in decreto ſuo declarat manibus propriis iſti vacaſſe operi, ſcilicet in emendandis codicibus: ultimam etiam manum adjecit Clemens VIII. & quantum potuit illam omnibus abſolvit mulieris & perfecit.

Initio penultimi ſæculi ann. ſcilicet 1527. apparuit Lugduni nova editio latina facta per patrem Xantepaginum Dominicanum, quam Arias Montanus emendavit.

His præſentatis quaeritur, utrum Vulgata noſtra ſit canonica? Negant Lutherani, qui ſolam Martini Lutheri editionem eſſe authenticam dicere non erubeſcunt; contra quos ſit

CONCLUSIO CATHOLICA.

Vulgata noſtra eſt authentica ſeu canonica.

*Probat*ur hoc argumento
Theologico.

ILLA editio eſt authentica, quæ textibus originalibus conformis eſt, quam Patres & Concilia uti talem habent, quæ a multis ſæculis, nullo refragante, in uſu fuit: Atqui talis eſt Vulgata; Ergo &c. Probat minor quoad ſingulas partes. I. Compoſita fuit ex Itala quæ primis florebat ſæculis: vetus Teſtamentum ex hebræis textibus & verſione Septuag. latine reddidit S. Hieronymus, ut ſupra diſtum eſt: textus hebræus eſt primigenius; ſed hæc verſio, etiam habetur ut textus quaſi originalis, quippe quæ, aſſante Spiritu ſancto, & non ſine ſpe-

ciali Dei protectione ex codicibus hebræis facta ſit: quinimo non ſemel ea verſione uſi ſunt Apoſtoli: cæterum idem Hieronymus a mendis gravioribus purgavit novum Teſtamentum: Igitur Vulgata per omnia concordat cum primigeniis textibus II. Præter Hieronymum Vulgatam velut authenticam habet S. Auguſtinus, qui lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 15. tum lib. 8. de civ. Dei cap. 43. commendat Italiam, ex qua conſtata eſt Vulgata noſtra. Suum addit calculum Italæ Gregorius Magnus lib. 20. Moral. cap. 24. Iſidorus lib. 6. Ethimol. cap. 5. Mitto alios Patres qui Vulgatam a Hieronymo promanatam veluti authenticam, ne uno quidem excepto, habuere: Ergo &c. III. Omnia Concilia tum Generalia, tum Nationalia, & Provincialia in Occidente adunata pro fidei definitionibus Vulgatæ loca ulurpant; Tridentinum vero ſeſſ. 4. de fide, definit illam eſſe & genuinam, & authenticam: Ergo &c. IV. Quid plura adjiciam? Uſus & poſſeſſio vim habent legis, & veritatis patrocinantur: Sed a multis ſæculis Vulgatæ uſus in tota Eccleſia Latina obtinuit: Ergo &c.

*Proponuntur & ſolvuntur objectiones
Proteſtantium.*

OBJICIUNT: Illa editio non eſt authentica, quæ diſcrepat a textu originali, ſcilicet Hebræo: Atqui in multis Vulgata diſcrepat ab hebræo: Ergo &c. Probat minor: Eccleſiaſt. cap. 1. habetur: *Perverſi difficile corriguntur*; Hebræus textus legit: *Perverſum non poterit ad corrigere, vel dirigere*: Unde Hieronymus in quaſtionibus Hebraicis, lib. de optimo genere interpretandi, tum & comment. in Prophetas & Eccleſiaſten, multa aliter fuiſſe vertenda dicit: Ergo &c.

Reſpondeo, negando minorem. Ad probationem diſtinguo: Vulgata levius diſfert ab Hebræo & materialiter, & hoc ut plurimum ex ignorantia Librariorum, vel etiam inadvertentia amanueſum, qui quandoque ſyllabas tranſpoſuerunt, concedo: diſcrepat eſſentialiter, nego. Hoc patet vel in ipſo objectionis loco.

Ad D. Hieronymi auctoritatem diſtinguo. Multa alio modo erant vertenda claritatis cauſa, concedo: propter erro-

res graviore, nego. Plures quidem sunt causæ cur Vulgata non semel purgari & emendari debuit. I. Quia eadem vocabula Hebræa quandoque diversas habent significationes, alias clariore, alias etiam penitus ambigua; & hoc testatur Hieronymus in Ecclesiasten, quem bis interpretatus est: In prima translatione cap. 2. vertit: *Cogitavi trahere carnem meam in vinum*. In secunda vero: *Cogitavi abstrahere carnem meam a vino*; illam retinet Vulgata ut clariore. Ratio diversitatis ea est, quia verbum Hebræum *Bajain* potest significare in vino, seu etiam in vinum. Quod autem Hieronymus solet variis modis vertere, quando vox ambigua est, ipse testatur lib. 1. Apolog. contra Rufinum, ubi dicit se vertisse in Psal. 2. *adorate pure*, & tamen in commentariis exposuisse *adorate filium*. Altera ratio diversificandi est, quum Ecclesia, omnibus æqua lance ponderatis, iudicat aliter vertere quam Patres.

Infant: Magis credendum est fontibus græcis & Hebraicis quam latinis, quandoquidem editiones latinæ ab aliis prodierunt: Igitur solæ Hebrææ & Græcæ editiones sunt Canonicae.

Respondeo distinguendo: Magis credendum est Versionibus hebræis & græcis si essent in nostra nata lingua, concedo: si non sint, subdividinguo: ante definitionem Ecclesiæ concedo: hac supposita, nego. Supposita igitur definitione Concilii Tridentini, Vulgata magis ponderat, quandoquidem Ecclesia sancto astitata Spiritu hoc iure merito declaravit, maxime vero cum aliæ editiones fuerint corruptæ: cæterum ad fontes primævos aliquando recurrendum est, & hoc in quatuor circumstantiis. Primo cum constat esse errorem Librariorum: sic non semel in nostris Missalibus videmus emendatum, illud Ecclesiastici 45. *Dedit illi coram præcepta*, cum antea perverte legeretur: *Cor ad præcepta*; facile fuit facere, ex inverso syllaborum ordine, *videlicet* CORAM COR. ad. II. Quando latini Codices multum variant, ita ut non possit cognosci quæ sit vera lectio: sic Josue 3. quidam latini codices habent: *Quibus juravit, ut ostenderet eis terram fluentem lacte & melle*; quidam vero: *ut non ostenderet*. Vera lectio est posterior; nam in Hebræo additur *non*. III. Si sententia latina est ambigua, & varios præ se ferat sensus, v. g. Gen. 3. habetur: *Maledicta*

terra in opere tuo. Quod quidem potest intelligi de futuro, id est, *quando colens eam*; tunc & de præterito, videlicet, de peccato Adæ, propter quod maledicta fuit. In Hebræo vero nulli apparet ambiguitas; verbum enim significat maledictam terram propter peccatum; unde Hieronymus in questionibus hebraicis dicit illos bene vertisse, qui posuerunt, *Maledicta terra in transgressionem tua*. IV. Ad energiam & proprietatem verborum cognoscendam; sic illud Exod. cap. 1. *Edificavit illis domus*. Intelligimus ex hebraica phrasi significare fecunditatem & filiorum copiam.

Urgent: Gen. 3. legitur *Ipsa conteret caput tuum*; sed secundum Hebræum legendum est: *Ipsum conteret caput tuum*, id est, semen tuum, quod est Christus. Confirmatur; verbum *conteret*, in Hebræo masculini generis est; Igitur non *ipsa*, sed *ipsum* ponendum est.

Respondeo negando antecedens: Marius enim mercator lib. 1. in Gen. S. Aug. lib. 2. de Gen. contra Manichæos cap. 18. Chrysost. hom. 17. Gregorius, Rupertus Lyranus, & alii bene multi quibus magis credendum est, quam hæreticis, legunt cum Hieronymo, *ipsa*; Bellarminus in lingua hebræa peritissimus hic lib. de verbo Dei, cap. 12. se sic legisse in hebræo testatur.

Respondeo ad confirmationem distinguendo: Et verbum masculinum in hebræo sæpe jungitur semineo, concedo: secus, nego. Sic Ruth. cap. 1. vers. 8. *Ducitur Ruth ad nurus suas*. Hebræum vero, sic habet: *Faciat Dominus misericordiam vobiscum sicut fecistis cum mortuis*. Cæterum non est neutrum apud Hebræos: Igitur Hæretici non debent legere, *Ipsum conteret*; tum quia hoc faceret sensum identicum, hoc est, *ipsum caput conteret caput tuum*.

Perfistunt: Num. ult. habetur: *Omnes viri ducunt uxores de tribu & cognatione sua, & cumque semine de eadem tribu maris accipient*; sed hoc non est verum. Ergo &c. Probat minor: Josabeth filia Regis Joram de tribu Juda fuit uxor Jojade Pontificis de tribu Levi, ut habetur Ruth. 4. Michol de Tribu Benjamin fuit uxor Davidis de tribu Juda, ut habetur 1. Reg. 18. Denique Judicum ult. omnes Hebræi jurant se non daturus uxores de filiabus suis alicui de tribu Benjamin, & tamen beata Virgo de tribu Juda cognata erat

erat B. Elisabeth de tribu Levi, ut habetur Lucæ. Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Quando uxores erant bonorum hæredes, debebant habere maritum ejusdem tribus, concedo: Si non erant hæredes, subdistinguo: ordinarie, concedo: absolute loquendo, nego. Et hoc probant exempla pro objectionibus allata: lex enim antiqua eo dumtaxat fine prohibebat mulieres bonorum patrum hæredes matrimonio jungi cum viro alterius tribus, ne sic confunderentur hæreditates.

Urgent: Psal. 2. habetur: *Apprehendite disciplinam. Hebræum legit: Osculamini frue adorare filium.* II. Psal. 4. *Filii hominum usquequo gravi corde.* Hebræum vero habet: *Gloria mea ad ignominiam.* III. Psal. 31. *Conversus sum in ærumna mea dum configitur spina.* Hebræum dicit: *Succus meus sine humore, & viror meus versus est in siccitates æstivas.* Psal. 67. *Benjamin adolescentulus in mentis excessu.* Hebræum legit: *Dominator eorum.* Ibidem denique scribitur: *Viduum ejus benedicens benedicam.* Hebræum legit: *Viduum ejus:* Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Et illæ mutationes in re conveniunt, concedo; est enim idem sensus sententiarum: discrepant verbis & quas sententias, nego. Revera quidem vox *osculamini* & ista *adorate filium*, denotant Christum, cujus manus osculamur doctrinam sequendo. Ad secundum sic legunt Græci & Latini, & Hebræi, sententia concinit: quando enim fidelis ad vanitates sæculi inhæret, spretis bonis invisibilibus, est ignominia Patris scilicet Christi. Ad tertium, succus versus in siccitates indicat afflictionem quam latinus Interpres exprimit, vocabulis, *spina & ærumna*. Ad quartum recte dicitur Benjamin, dominator eorum, litteraliter quidem, cum esset Princeps unius Tribus, mystice vero quia Paulus de tribu Benjamin inquit Doctores, fuit dominator Gentilium per doctrinam Christi. Ad ult. vidua eatenus dicitur etiam vidua, quatenus mulier sine marito quasi nihil est in republica; suum quippe amittendo maritum, amittit robur & fortitudinem; Græci tamen legunt viduam; sicut Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, & alii.

Infirmum: Ecclesiast. 16. habetur: *Miser cordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum.* Sed in græco non

est vox *meritum*: Igitur est mutatio substantialis. Confirmatur: Ephes. 5. de Matrimonio habetur: *Sacramentum hoc magnum est.* In græco vero, *Mysterium*: Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem: Non est vox *meritum* formaliter seu litteraliter in græco, concedo: non est æquivalenter nego. Meritum est nomen latinum, sed verbum græcum *Καταργε*, idem significat, scilicet pro meritis operum. Ad confirmationem, mysterium apud Græcos & Latinos idem est ac Sacramentum.

Solvuntur objectiones, ex aliis principiiis petite.

OPPONUNT: Sixtus V. absoluta Vulgatæ emendatione, affirmavit suam editionem esse purissimam, & prohibet sub anathematis interminatione, ne quis in posterum aliquid vel adderet, vel detraheret: & tamen Clemens VIII. biennio elapso, alternata vice, eam emendavit mutatis locis plusquam 2000. Igitur nihil certi apparet in Vulgata.

Respondeo distinguendo: Et istæ mutationes erant leves, concedo: si quæ autem substantiales inventæ sint, purgatæ fuerunt a Sixto V. Et erant graviore, nego. Porro cum Clemens VIII. summus esset Pontifex, poterat etiam quædam emendare ad majorem claritatem: & si quæ adhuc mutationes inveniantur, parum est: unde cum Theologus quidam repræsentasset, multa superesse corrigenda, Congregatio die 17. Januarii an. 1556. vel 1556. declaravit hoc esse falsum, & propositio Theologi longe facta est.

Reponunt: Concilium Trid. non potuit declarare authenticam Vulgatam: Ergo &c. Probatur antecedens. Illa editio non potuit declarari ut authentica, in qua postea Sixtus V. & Clemens VIII. multa mutaverunt, & declaraverunt esse mutanda: Atqui res sic se habet: Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem distingo: Multa mutanda lævia invenerunt, concedo: multa essentialia, subdistinguo: in codicibus ab originali promanatis, & hoc ignorantia, aut incuria Librarium, vel etiam scribarum, concedo: In ipso originali, nego. Aliquid potest dici authenticum tripliciter. I. In originali. II. In exemplari. III. Jure & autoritate publica: Omnibus modis Vulgata habetur ut authentica. In primo quidem sensu patet: In exemplari-bus.

bus utique; si quidem navi, aut nulli, aut leviores comperti sunt: vel si essentialiter, emendati sunt per alios priores. III. Denique modo, namque Constitutiones Justiniani, & Jurisconsulti dixerunt Vulgatam authenticam & fidelem, ut illam secernerent, tum ab Itala que erat potius Epitome quam integra Scripturæ interpretatio, tum ab aliis quæ vel erant defloratæ in gravissimis punctis, vel suspectæ, vel saltem auctoritate publica nondum receptæ.

Contra: Vulgata differt a pluribus ab originali græco & hebræo: Ergo &c.

Respondeo, Sufficere eam in sententiis cum textibus originalibus convenire.

Replicant: Synodus Trid. declarando Vulgatam authenticam, declaravit etiam omnes ejus partes, vel etiam levissimas de fide: Atqui tamen ex dictis constat in multis partibus saltem levioribus deficere, cum postea jussu Clementis VIII. repurgata sit: Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Declaravit illam authenticam esse quoad sensum & sententias, concedo: quoad verba & litteras, nego. Alias ne quidem versio Septuag. aut aliæ præter solam hebræam, forent authenticæ, quandoquidem verbis & phrasibus differunt; quælibet enim lingua suos habet speciales scribendi modos, itaque diversa idiomata. Cæterum, sicut in Synagoga erant Prophetæ & Doctores, qui genuinum determinarent Scripturæ sensum, ut nullus in fide occurreret error, sic & a Christo nato adiuncti summi Pontifices, Concilia & Symbola ad declarandum quid sit de fide in Scriptura tenendum, quid non, & sic semper intacta mansit fides.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Vulgata est authentica.

PRIMO: Hoc ipsum de fide declaravit Synodus Tridentina sess. 4.

Secundo: Eam uti optimam habent omnia ferme Concilia, quæ ea utuntur, tum in explicandis, tum in definiendis fidei dogmatibus.

Tertio: Tamquam integra & omnibus numeris absoluta celebratur a D. Hieronymo, tum a S. Augustino lib. 2. de doct. Christ. cap. 15. a D. Greg. lib. 20. Moral. cap. 24. &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM.

ET RESOLUTIONUM.

PRIMO: Vulgata differt quidem aliquando a versione Septuag.; nonnumquam etiam ab hebræo textu, sed salva dogmatum & rerum notabilium essentia.

Secundo: Nec quemquam movere debet, quod a Pio V. ab omni nævo expurgata declarata sit, & tamen ulterius a Clemente VIII. rursus emendata legatur; iterata enim correctio non nisi leviora spectat: parum autem pro nihilo reputatur.

Tertio: Non negamus Vulgatam quoad omnes partes declaratam esse authenticam, & de fide: Ergone non erat authentica tempore S. Pii V. qui illam declaravit authenticam, cum postea Clemens VIII. a quibusdam aliis mendis eandem purgaverit? absit dicere. Correcta enim a S. Pio, mansit quoad sensum & sententias ab omni labe pura.

ARTICULUS TERTIUS.

De Chronologia Scripturæ sacræ.

IN Libris sacris maxime V. T. sæpius fit mentio de annis Patriarcharum, Judicum, Regum, nec non & de tempore quo Prophetæ annuntiaverunt Christum, & alia religionem, aut mores instituendos spectantia: neque vero levioris est momenti texere historiam prædicationis S. Joannis Baptistæ, peregrinationum S. Pauli, & rerum similium, ut veritas Evangelii & prædicationis Apostolorum inconcussa permaneat: Quia vero Chronologia textus Septuag. alias magni ponderis, longe differt ab ea quam sequitur Hebræus, operæ pretium est unum ex duobus seligere. Ne igitur Lector scrutando Scripturas, aut cæcutiat, aut intempestive sæpius sistat gradum, Chronologiam, ut quæstionem ad Libros canonicos intelligendos præambulum hic movere juvat.

§. I.

Utrum Chronologia textus Hebraici præponderet Chronologiæ versionis Septuaginta.

CODEx græcus Septuag. qualis nunc asservatur, supra textus hebræi calculum 1500. circiter annos addit, quod intricatissimam a creatione mundi ad Christum usque invexit difficultates, maxime vero cum non una sit circa istud momentum omnium sententia. Verum enim vero ex his qui septuaginta Seniorum adhærent calculis, quidam a creatione mundi usque ad Christi nativitatem numerant 5493. annos; sic Græci Antiocheni nonnulli 5501. ita Græci Alexandrini; Aliqui 5509. ut græci Constantinopolitani; aliqui etiam cum Paulo Petrono recentent a mundo condito usque ad natale Christi annos 5878. Non minus vero inter se dissident qui propugnant chronologiam textus hebræi. Et vero multi cum Petavio a creatione mundi ad natum usque Christum computant 3983. annos; non desunt qui cum Usserio numerant annos 4003. quidquid sit de discrepantia leviori quæ intercedit inter auctores, qui chronologiam, vel Textus hebræi, vel græci Codicis LXX. adoptant, unum tantummodo momentofum occurrit solvendum, scilicet cui ex illa duplici chronologia insistere debeamus? Unde sit

CONCLUSIO.

Standum est Chronologiæ textus hebræi.

Probatur multis momentis.

PRIMO: Illi chronologiæ standum est, quæ in immensum alteri præponderat: Atqui chronologia textus hebræi in immensum præponderat chronologiæ Codicis græci, qualem nunc habemus; Et probatur. Primigenii fontes et quibus cætera fluunt, in immensum præponderant omnibus qui ab ipsis promanant, juxta illud axioma, *quod est per se primo tale, cetera non sunt talia nisi per ordinem ad illud*. Atqui, nemine refragante, textus hebræus est primigenius, & ab eo fluxit versio Septuag. Hinc si quid dissonum in isto reperiatur, per alterum emendandum est: Ergo &c.

Hæc ratio est divi Augustini qui lib. 15. de civitate Dei cap. 13. sic loquitur: "

" Recte fieri, nullo modo dubitaverim, ut cum diversum aliquid in utriusque codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum gestarum utrumque non potest esse verum, ei linguæ potius credatur, unde est in aliam per interpres facta translatio. "

Secundo: Illa chronologia longe anteponenda est chronologiæ textus græci, quæ a sacra Synodo Tridentina authentica declarata est, nusquam vero altera: Atqui chronologia textus hebraici a Tridentino eatenus genuina declarata fuit, quatenus sessione 4. Vulgatam latinam non græco, sed hebræo textui per omnia consonantiam definivit authenticam esse: Ergo &c.

Tertio: Pro isto momento audiendæ sunt Paraphrasæ antiquæ & sancti Patres in indagandis sacris Scripturis omni exceptione majores: Atqui & Paraphrasæ, & Patres in sacris Scripturis enodandis versatissimi, hebraicæ adhærent chronologiæ: Ergo &c. Probatur minor quoad singulas partes. Chaldaica Paraphrasæ Onkeli, Syriaca & Arabica versio sicut & nostra Vulgata concinunt cum chronologia textus hebraici. Tum ex professo Hieronymus lib. qq. hebraicarum in Genesim, S. Augustinus lib. 15. de civitate Dei cap. 11. & 13. Venerabilis Beda qui præfatione libri de temporum ratione, reddens rationem cur ab Eusebio chronologia recessit, ait: " Ego confidenter profiteor, quia non reprehendo veteres Chronographos, qui translationem LXX. Interpretum modo secuti sunt, modo, pro ut libuit probantur habuisse contemptui, sicut etiam in processu hujusce opusculi nostri monstrabitur. Sed omnibus his hebraicæ veritatis integram præfero puritatem: quam præ eminentissimus Doctorum Hieronymus in libris hebraicarum quæstionum, Augustinus in libris de civitate Dei, Eusebius ipse Chronographus in tertio historiæ Ecclesiast. libro ex verbis Josephi historici adversus Apionem grammaticum scribentis breviorum temporum seriem, quam in Septuaginta editione vulgo fertur contineri, approbant. "

Quarto: Chronologia ea sola authentica & Codici græco anteponenda, quæ a Moyse primo scriptore Canonico ad nos usque inviolata & permansit, & transmissa est; veritas quippe una censetur:

At-

Atqui Chronologia hebraica, simul cum suo textu ita perseveravit. Et probatur multis momentis. Primo quidem, ad Christum usque talis erat, cum vel ipse Christus non semel dimittat Judæos ad Scripturas quæ de illo loquebantur, quique toto textu hebræo utebantur; hoc autem dubio procul non fecisset, si compertum habuisset textum primigenium fuisse defloratum. Secundo, ipsi Judæi ad fidem conversi primi sæculi, maxime tempore Apostolorum vitia tanti momenti arguere non omisissent. Tertio, sancti Patres qui primo & altero scripserunt sæculo, Judæos deflorasse textum hebraicum, nusquam infimularunt. Quarto, neque hoc ipsum potuerunt facere Judæi: quomodo enim in toto orbe hinc inde dispersi una erumpente conspiratione Codices varios, quos præ oculis habebant, adulterassent, maxime cum huic diligentiae in describendis Libris sacris indefesso labore ita studuerint, ut in libro *Sopherim* seu scribarum cuncta observaverint de maximis & minimis præceptis ad genuinam Scripturæ descriptionem requisitis, de litteris ruzjusculis, & minusculis, suspensis, vel etiam intortis &c. sicut observat Morinus lib. 2. de hebræi quæque textus sinceritate exercitatione 14. cap. 3. Ergo &c.

Quinto: Fides pro isto momento adhibenda est Masoretis, seu Rabbini Schole Tyberiadis ex Judæis Christianis, qui versus quintum sæculum juxta multos Criticos, vel ad summum octavo sæculo secundum Thomassinum in Glossario hebraico florebat, qui quidem cuncta Scripturæ capita, versus, vocabula, radices, immo & litteras herculeo labore & accuratissimo criterio cribrauerunt, ut sacram Scripturam ab omni erroris nævo immunem redderet: Sed certe illud opus ad metam textus hebraici elaborare: Ergo &c.

Sexto: Illius textus calculi græci antepondi sunt, quorum auctoritas indivisim a textu non semel eo ponderis gradu propugnata est, ut ab eis detrahentes in gratiam Græcorum codicum propulsi sint: Atqui res sic se habet. Et probatur: Congregatio sacra stylo suo censorio perstrinxit sancti Juliani Archiepiscopi Tolerani librum, ex eo quod non nihil detraheret a calculis textus hebraici. Nota censoria legitur teste Malvenda lib. 2. de Antichristo cap. 8. in margine operis san-

cti Juliani. In editione posteriori operum Bibliothecæ Patrum habetur. Eadem Congregatio eadem ducta ratione abiecit annotationes, quas Antonius Constantinus Doctor Bituricensis in Chronologia Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani edit. Nota censoria tomo 7. Bibliothecæ Patrum edit. Paris. an. 1585. in Chronologia Nicephori affixa legitur. Quid plura adjiciam? Sacra Bibliorum Congregatio sub Greg. XIV. cujus aëta manuscripta Romæ in Bibliotheca Dominicanorum aservantur, statuit ut in castigandis sacris Libris, quotiescumque codices græcos inter & hebræos aliqua occurrat dissonantia, codices hebræi græcis semper præponantur, juxta sancti Augustini regulam supra commemoratam lib. 15. de civit. Dei cap. 13. Ergo &c.

Septimo: Ubi nonnullæ in textibus comperiuntur mendæ, dubio procul ille textus alteri præponendus est, in quo vel levissimæ contingunt: Atqui nonnisi leviores comperiuntur in textu hebraico, gravissimæ vero in Codice græco: Ergo &c. Minor patet quoad priorem partem, suffragante omnium pene scriptorum testimonio, maxime vero cum Vulgata nostra hebræo consona authentica declarata sit. Probatur igitur quoad posteriorem duobus potissimum momentis. Primo quidem, Chronologia textus græci qualem habemus, Patriarchis primæ & secundæ ætatis multas addit annorum Centurias, quæ in Vulgata ad hebræum cinnata defuunt. II. Refert Mathusalem vitam suam annis 14. post diluvium elapsis; quod & textui hebraico & vulgatæ nostræ prorsus adversatur. Immo & 1. epist. beati Petri cap. 3. ubi expresse dicitur, octo tantum animas, videlicet Noem cum sua uxore & tres ejus filios cum tribus vicissim uxoribus universalis diluvii exitum evasisse.

S. Hieronymus, hanc mendam probat ex professo lib. qq. Hebræi in Gen. & eo utitur argumento, ut probet calculos hebraicos græcis esse anteponendos. Sic enim concludit relata Codicis græci defloratione: "Quomodo verum est quod octo tantum animæ in arca salvæ factæ sunt? Restat ergo ut quomodo in ple- risque, ita & in hoc sit error in numero: si quidem & in hebræis, & Samaritanorum libris ita scriptum reperti: & vixit Mathusala centum octoginta septem annis & genuit Lamech. Et

L vii

Boncat Theol. Tom. IV.

„vixit Mathufala postquam genuit La-
 „mech septingentos octoginta duos an-
 „nos, & genuit filios & filias, & fue-
 „runt omnes dies Mathufala anni nonin-
 „genta sexaginta novem, & mortuus
 „est. „Concinit S. August. lib. 15. de
 civit. Dei cap. 31.

§. II.

*Proponuntur fundamenta quibus innixi qui-
 dam Theologi, calculum textus
 hebraici alnuunt.*

OBJICIUNT: Illa Chronologia est
 abjicienda, in qua gravissimæ scitent
 mendæ: Atqui res sic se habet in Chrono-
 logia hebræa qualem nunc habemus:
 Et probatur. LXX. Seniores, juxta primi-
 genium textum hebraicum, cujus exem-
 plaria ab omni labe pura præ oculis habe-
 bant, scripserunt: Atqui tamen Chrono-
 logia Septuag. superat alteram 1500. annis:
 Igitur textus hebraicus, qualem simul
 cum sua Chronologia habemus, discrepat
 a primigenio, & fuit vitiatum.

Respondet, negando minorem, propter
 rationes in probationibus laudatas. Ad
 primi syllogismi confirmationem, distin-
 guo majorem: Et textus græcus mutatus
 est, concedo: & non fuit, nego. Pie
 credimus versionem Septuag. Primigeniam
 hebræo originali fuisse prius consonam,
 sed eam fuisse ex industria vitiatam asse-
 rit Augustinus lib. 15. de civ. Dei cap. 13.
 Nec levior est de hoc suspicio: sic enim
 factum fuisse probabile est, ne Ptolomeus
 Rex paganus fidem adhibere Scripturis re-
 nuisset, si Patriarchas tot annorum cen-
 turias in sua complevisset vita, & senio
 veluti confectos adhuc prolem genuisse
 scriptum levisset. Quia vero unusquisque
 diversas apud gentes suum computandi
 modum callit, servato in qualibet sen-
 tentia annorum numero, alii annum in
 senio lune cuiuslibet definitum habuerunt,
 ut Ægyptii apud Plutarchum in Numa,
 Plinium lib. 7. & Diodorum Siculum in
 Bibliotheca; alii quosdam centurias vitis
 Patriarcharum ante diluvianorum addide-
 runt, a quo quidem calculo in posteriori-
 ribus ætatibus abstinerunt, cum transacto
 diluvio juxta Omnipotentis edictum, vita
 hominis intra 120. annos vulgo concluder-
 etur; hic siqui istum superaverint nume-
 rum, de via extraordinaria factum est;
 lex enim generalis aliquam suscipit exce-

ptionem; & sic absque negotio, addo &
 stupore, vite & generationes Patriarcha-
 rum primæ & secundæ ætatis composite
 sunt.

Ecce verba Augustini: Itaque illa di-
 „versitas numerorum aliter se habentium
 „in codicibus græcis & latinis, aliter in
 „hebræis, ubi non est ista de centum an-
 „nis prius additis, & postea detractis per
 „tot generationes continuata parilitas:
 „nec malitiæ Judæorum, nec diligentia;
 „vel prudentiæ septuaginta Interpretum,
 „sed Scriptoris tribuatur errori, qui de
 „Bibliotheca supra dicti Regis codicem
 „describendum primus accepit .... Ni-
 „mirum cum vellet persuadere, qui hoc
 „fecit, ideo numerosissimos annos vixisse
 „antiquos, quod eos brevissimos nun-
 „cupabant: & hoc de maturitate puber-
 „tatis, qua idonea filii gignerentur, co-
 „narentur offendere: atque in illis cen-
 „tum annis decem nostros insinuandos
 „putaret incredulis, ne homines tandiu
 „vixisse recipere in fidem nollent; ad-
 „didit centum, ubi gignendis filiis habi-
 „lem non invenit ætatem: eodemque
 „post genitos filios, ut congrueret sum-
 „ma, detraxit. Sic quippe voluit credi-
 „biles facere idonearum generandarum proli
 „convenientias ætatum, ut tamen nu-
 „mero non fraudaret universas ætates
 „viventium singulorum. Quod autem in
 „sexta generatione, id non fecit, hoc
 „ipsum est quod magis movet, illum ideo
 „fecisse, cum res, quam dicimus, postu-
 „lavit, quia non fecit, ubi non postula-
 „vit. Invenit namque in eadem genera-
 „tione apud hebræos vixisse Jareth, an-
 „tequam genuisset Enoch, centum sexa-
 „ginta duos annos, qui secundum illum
 „rationem brevium annorum sunt anni
 „sexdecim, & aliquid minus quam men-
 „ses duo: quæ jam ætas apta est ad gi-
 „gnendum, & ideo addere centum an-
 „nos breves, ut nostri viginti sex fie-
 „rent, necesse non fuit: nec post natum
 „Enoch eos detrachere, quos non addide-
 „rat ante natum. Sic factum est ut hinc
 „nulla esset inter codices utroque varie-
 „tas. „Paulo ante de eadem dissonantia
 „loquens, ait: „Videtur habere quandam,
 „si dici potest, error ipse constantiam,
 „nec casum redolet, sed industriam.

*Hæc responsione variis adornata distin-
 ctionibus, omnes Scripturæ sacræ conci-
 liantur Chronologiæ: Augustinus tamen
 lib. 15. de civit. Dei cap. 13. probabilis*

exi-

existimat codicem græcum primitus fuisse hebræo prorsus consonum, his verbis : „Credibilis ergo quis dixerit, cum primum de Bibliotheca Ptolomæi describi ista cœperunt, tunc aliquid tale fieri potuisse in codice uno, scilicet primitus inde descripto, unde jam latius emanaret, ubi potuit quidem accidere etiam Scriptoris error. „

Akibach Rabbini qui secundo vivebat sæculo, quippe Barcochebarh veluti Messiam habebat, ut se a Christianorum argumento, quod Iudæorum jugulum petebat, expediret, Messiam scilicet venisse juxta Prophetas quarto mundi millennio, addidit Chronologiæ hebrææ 1500. annos, ne eventus probaret veritatem, contendens juxta Chronologiam sic accommodatam, Christum Messiam, nonnisi sexto aut septimo millennio expectandum, sicque prophetias in Jesu Nazaræno adimpletas negari. Sed vel ista Rabbini Chronologia ad metam regulæ sancti Augustini componenda est; vel potius dicendum Chronologiam Akibach prorsus adversari genuinæ Synagogæ opinionis, quandoquidem ex Tractatu *Sanhedrin* quarta mundi ætate debuit nasci Messias. Quid plura pro eodem adiciam momento? Antequam *Talmud* Babylonicum esset a Rabbini septimo Ecclesiæ cadente sæculo editum, sicut ex Iudæorum traditionibus colligit R. P. Morinus lib. 2. exercitatione 6. cap. 4. nulla erat apud Iudæos traditio de nascituro Messia in tali vel tali ætate; cujus rei hæc est irrefragabilis ratio, quod inter Iudæos & Christianos nulla umquam mota sit de hoc controversia primis sæculis: non quidem primo, ut liquet ex Scriptis Apostolorum & ex Concilio Ierosolymitano, ubi disputatum est de legalibus inter Iudæos & Gentiles ad fidem conversos: Sed neque secundo, cum, teste Eusebio lib. 3. historiæ cap. 31. & lib. 4. cap. 8. multi tunc temporis extarent Christiani Iudæi in lingua hebræa exculsi, qui pro virili & ex Religionis zelo hunc errorem debellare non cessarent.

Ex his sequitur fidem non esse adhibendam Abulpharagio auctori Arabo qui ante annos solum quadringentos scripsit historiam Dynastiarum, dum Dynasti. 7. propugnat Iudæos ætatem Messiae ad septimum circiter milliarium protraxisse, ut incautis suadeat nondum venisse Mediatorem, sicque prophetias tanto clari-

tatis apparatu factas, in Jesu Nazaræno non fuisse adimpletas, sed in futuro & expectato Redemptore adimplendas. Ecce verba fabulantis: „Cum prænuntiatum esset in lege & Prophetis de Messia, „missum iri ipsum ultimis temporibus, „nec aliud esset Rabbini antiquioribus commentum, quo Christum repperent, „quam fit hominum ætates, quibus dignosceretur mundi Epochæ, mutarent, „subtraxerunt de vita Adami, donec nasceretur Seth, centum annos, eol- „que vel pro tempore vite ipsius addiderunt; idemque fecerunt in vitis reli- „quorum Adami filiorum usque ad Abrahamam. Atque ita factum est, ut indicat eorum computus, manifestatum „esse Christum millennio quinto, prope accedente ad medium annorum mundi, qui omnes, secundum ipsos futuri „sunt septies mille. Dixeruntque: nos adhuc in medio temporis sumus, & „nondum adest tempus adventus Messie „designatum. „Auctor antiquitatis restituit Dynasti. 7. sic refert Abulpharagii testimonium.

Mitto Chaldeorum seu Babyloniorum, tum Ægyptiorum & Syinarum ementias Chronologias. Dyodorus Siculus lib. 11. primorum, his verbis recenset fabulas Chaldei: „Ad expeditionem Alexandri, „in Asiam quadraginta & septuaginta duo „millia numerant, ex quo sidera obser- „vari ceptum sit. „

Ægyptii quoque mendacissima vanitate centum annorum millia numerabant, ex quo rationem siderum comprehendebat Ægyptus, ut observat S. Augustinus lib. 18. de civit. Dei cap. 40. ex quo liquet observationes astronomicas juxta diversos conceptus & Arithmetice numeros pro annis habuisse. Synenses historiographi, maxime Confutius Syinarum Philosophorum Princeps, multa nedum falsa, sed & absurda, addam & irridenda scribunt, quippequi ante Fohi tempora plurima annorum millia numerent: narrant quoque tres Imperatores extitisse, primum cæli, secundum terre, tertium hominum, & horum quidem fratres alios aliis successisse per annos amplius quadraginta novem millia. Sic refert P. Alexander Historiæ Ecclesiasticæ veteris Testamenti dissert. 8.

Insunt: Textus Samaritanus ad Hebræum concinnatus est a Sacerdote ex Nive Samariam misso, anno circiter primo

L. 2 aut

aut secundo captivitatis Ninives, qui doceret gentes Regnum Israel occupantes modum colendi Deum, eo quod propter impietatem a leonibus discerperentur: Sed ille textus calculi Septuaginta innititur: Igitur textus hebræus in Chronologia fuit defloratus.

Respondeo distinguendo majorem: Et textus Samaritanus primigenius ipse fuit vitiat, nusquam vero hebræus, concedo: secus, nego. Et sic distincta minore, nego consequentiam. Illam mutilationem non unum probat argumentum. Primo quidem S. Hieronymus lib. qq. q. 4. Hebraic. in Gen. testatur se legisse in Pentateuco Samaritanorum, Mathusalem genuisse Lamechem anno ætatis suæ 187. & tamen in textu Samaritano quem Morinus e tenebris excerptum tandem dedit, & qualis habetur in Polyglotta Anglicana, Mathusalem dicitur annorum solum 67. proventus quando Lamechem procreavit: Iosephus Scaliger etiam affirmat in exemplari Samaritano, quod præ manibus habebat, Mathusalem annos 77. habuisse quando genuit Lamechem: quæ quidem discrepantiæ non unam aut alteram mendam circa calculos in textum Samaritanum irrepsisse demonstrant.

Incausum Seldenus præfatione in Marmora Arundeliana, ait S. Hieronymum dissentire cum Eusebio in numerandis calculis Samaritanorum, cum indefesso labore in hoc insudaverit, maxime in discutiendis annis Mathusalem: inde ergo solum sequitur alia fuisse exemplaria Samaritana Hieronymi, alia Eusebii: quin immo Codicem Samaritanum in annis Patriarcharum ante diluvium interpolatum fuisse nullus negat, aut saltem negare potest; namque a creatione mundi ad diluvium usque in Codice Samaritano numerantur tantum anni 137. quem quidem numerum contrafictorem esse omnes Chronologi ultro fatentur: quid ni igitur & fuisset defloratus in annis Patriarcharum post diluvium: nec desunt qui affirmant Samaritanos in odium & contemptum Judæorum in multis textum suum mendis aspersisse.

Urgent: De factis graves mendæ in textu hebræo conperiuntur, quæ in Codice græco non reperiuntur: Ergo &c. Probat antecedens. A diluvio ad nativitatem usque Phaleg, quo tempore gentium dispersio per universum orbem facta est, in hebræo centum dumtaxat nume-

rantur anni; ab hoc vero eventu juxta S. Augustinum lib. 26. de civit. Dei cap. 11. verius illa tempora Nembrodus Babyloniorum Regnum erexit: Sed incredibile est tres Noe filios intra centum annos tantum hominum numerum procreasse, qui regnis condendis, propagandisque coloniis sufficeret: cum septuaginta capita, Jacob scilicet, ejusque filii & nepotes, ducentorum & quindecim annorum intervallo, quo in Ægypto versati sunt, sexaginta dumtaxat hominum millia non sine benedictione speciali genuerint.

Secundo: Textus hebræus omittit Cainam juniorem Patriarcham, de quo tamen fit mentio in Codice græco, & Luc. 3. his verbis: *Qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad.* Ergo &c.

Tertio: Demum Psalmo 20. hebræus textus legit: *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Judæi in suis codicibus scripserunt: *Sicut leo manus meas, & pedes meos.* Loco *Caru*, quod significat, *foderunt*, posuere *Caari*, quod significat, *sicut leo*: Igitur textus hebræus fuit adulteratus.

Quarto: Ita propugnant Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone, Irenæus lib. 3. cap. 24. Tertullianus lib. de habitu muliebri cap. 3. Origenes homil. 12. in Jerem. Chryl. hom. 5. & 9. in Matth. Julianus Toletanus Archiepiscopus lib. 1. & 3. contra Judæos: Ergo &c.

Respondeo I. Controversiam præsentem nonnisi de calculis moveri, quæ ad fidem saltem directe non pertinet, nusquam vero de substantia, circa quam nihil momenti reperies in textu hebræo: quod quidem potest illustrari sententia Psalmi vigesimi laudata: *Foderunt manus meas &c.* Hæc enim, *Sicut leo manus meas, & pedes meos*: in re consentit: utramque enim lectionem hebræorum libri habuerunt; ut vel ipsi Masoretæ fatentur, & in parva Masora traditur, vocis ipsius, *Caari*, significationem in idem. ac significationem vocis, *Caru*, recidere, quod nempe leo, sive unguibus, sive dentibus, ad capiendam & vorandam prædam utatur, & carnes pungat & perfoadat.

Solutio est D. Hieronymi & Aug. prior epist. ad vitalem loquens de calculis, ait: „Hujusmodi hæerere quæstionibus non tam studiosi, quam otiosi hominis esse.” Rursus in cap. 3. epist. ad Titum hujusmodi quæstiones appellat: „Inutiles & vanas.... Quid enim mihi prodest, ait, „scire

„ scire quot annos vixerit Mathusalem ;
 „ quoto ætatis suæ anno Salomon fortis-
 „ sus sit conjugem : ne forsitan Roboam
 „ vicesimo ætatis illius anno natus esse
 „ credatur ? Et multa istiusmodi, quæ aut
 „ difficile est invenire propter librorum va-
 „ rietatem, & dum paulatim de inemen-
 „ datis inemendata scribuntur, errores ino-
 „ litos ; aut etiam inveniremus magno
 „ studio & labore, nihil profectura cogno-
 „ vimus. ” Cæterum comm. in cap. 6.
 Isaïæ ait exemplaria hebræa a Judæis non
 fuisse deflorata, cum nec Christus, nec
 Apostoli hujus proditiōnis illos non in-
 simulaverint & arguerint.

Alter scilicet Augustinus lib. 13. de civit.
 Dei cap. 3. vindicat textus Hebræi authen-
 ticitatem, cujus verba jam jam supra tex-
 imus.

Respondeo II. ad primum quidem distin-
 guendo : Et non dicit textus sacer divi-
 sionem Nationum factam cœpisse heri eo
 præcise anno quo natus est Phaleg, con-
 cedo : secus, nego. Sequitur solum perdu-
 rasse qua vivebat ætate, ea propter quod
 inquit Hieronymus in traditionibus hebrai-
 cis : „ Heber vaticinio quodam filio suo
 „ Phaleg nomen imposuit, qui interpreta-
 „ tur divisio, ab eo quod in diebus ejus lin-
 „ guæ in Babylone divisæ sunt. ” Dispu-
 tant tamen de hoc calculo Historiogra-
 phi : quidquid sit Gen. 9. hanc Deus dedit
 hominibus, translato diluvio, benedictio-
 nem : Crescite, & multiplicamini, & re-
 plete terram. Igitur versus Phaleg tempora
 potuit fieri homines cito-citius & magis
 multiplicare propter exterminium diluvii,
 ut multiplicarentur terræ incolæ, quam ea
 ætate, qua Jacob cum filiis habitabat Æ-
 gyptum ; maxime cum tunc non desissent
 orbi incolæ.

Ad secundum distinguo similiter : Textus
 hebræus omittit Cainan juniorem, expli-
 cite, transeat : omittit & textus Samaritanus
 ad hebræum concinnatus ; implicite,
 nego. Dico implicite, eatenus de
 Cainan fecisse mentionem, quatenus Sa-
 lee Cainan filium dicit ab Arphaxad pro-
 genitum, non dubio-procul immediate
 quippequi esset ipsius Salee Patruus, sed
 mediante suo filio Cainan, quo sensu ad
 hodiernam usque diem filii alicujus, et-
 iam patris filii nuncupantur. Neque vero
 omittenda sunt quedam observatio-
 ne digna, ut præter Cain primogenitum
 Adæ filium, duos distinguat Cainan, unum
 scilicet filium Enos ut habetur Gen. 5.

Boucat Theol. Tom. IV.

alterum vero filium Arphaxad, ut legi-
 tur Lucæ. 3. porro Christus suam, ut ho-
 mo, non duxit originem a Cain, cujus
 progenies in diluvio fuit extincta, verum
 potius a Seth filio Adam, a quo direkte
 processit Noe, & per ipsum, transacto
 diluvio, cæteri homines. Neque præte-
 reundum est personas easdem diversas in
 Scripturis fortiri nomina, quod non nro
 potest illustrari exemplo ad difficultatum
 solutiones. Sic 4. Reg. 23. Ioachim antea
 Eliacim, fuit Rex Iuda, & appellatur
 Melchi Lucæ 3. post ipsum vero consti-
 tuitur Rex ejus filius Ioachim 4. Reg. 24.
 qui & Iechonias nominatur Ierem. 37. Ne-
 ri vero Luc. 3. ei successit suus patruus
 Matthanias, qui & Sedecias vocatur 4.
 Reg. 24. demum Iechonias genuit Sala-
 thiel. &c.

Ad tertium ex dictis patet solutio, cum
 lectiones sententiæ laudatæ in substantia
 conveniant, & non nisi aliquam penes
 expressionem diversæ sint.

Ad quartum denique ita distinguimus :
 Et Patres pro objectione recensiti non lo-
 quuntur de textu hebræo primigenio, sed
 de versionibus textus hebræi in græcum
 Aquila, Theodotionis, & Symmachii, qui
 hæreseos fulgine alpersi, Scripturam sa-
 cram suis translationibus contaminave-
 runt, concedo. Eas enim tametsi græ-
 cas, nominabant tamen hebræas, ex eo
 quod ex hebræo primitus emanarant, in
 quo quidem sensu Patres nonnumquam
 textum hebræum defloratum asserunt :
 & loquuntur de textu hebræo originali,
 nego. Sed hoc dato & non concessio,
 cæteris prævalet auctoritas SS. Hierony-
 mi & Augustini, qui sunt, nullo dissi-
 dentente, in indagandis sacris Scripturis omni
 exceptione majores.

§. III.

Proponuntur difficultates speciales pro authen-
 ticitate codicis græci supra
 hebræum.

OPPONUNT : Textus Septuag. ho-
 bræo prævalet textui : Igitur & calculus
 Codicis græci supra hebræum. Probatur
 Antecedens : Textus ab ipso Christo & A-
 postolis usui consecratus alterum in authen-
 ticitate superare debet : Atqui & Chri-
 stus, & Apostoli & cæteri cum ipsis Chri-
 stiani textu Græco utebantur ; sic enim de
 hoc momento loquitur S. Augustinus l. 18.

L 3 de

de civit. cap. 43. & quidem de versione Septuag. „ Hæcque Septuag. est, tanquam „ sola esset, sic recepit Ecclesia, eaque „ utuntur Græci populi Christiani, quorum plerique utrumalia sit aliqui ignorant. „ Ibidem cap. 43. dicit esse inspiratam : Tum lib. 13. cap. 11. scribit non esse probabile Seniores timoratos in annis Patriarcharum sacras mutilasse Scripturas.

Respondeo negando probationem, & distinguo : Et usus Codicis græci ab ipso Christo & Apostolis consecratus hoc unum tantummodo probat Codicem græcum primigenium non fuisse defloratum, & non obstantibus calculorum mendis permansisse quoad substantiam optimum, concedo : superare in authenticitate Hebræum, nego. Contrarium enim sacra Synodus Tridentina declaravit : quia vero tempore Christi lingua græca erat vulgaris, & plurimum usitata, eo quod vix Romani suo acciverant Imperio Judæam, ideonon curando de calculis, Codici græco adhæserunt. Nec quicquam roboris detrahit a nostra sententia auctoritas sancti Augustini, cum arguat solum Codicem græcum magni fuisse ponderis : & vero re maturius considerata, simul cum Hieronymo juxta sanioris critices legem pro textu hebræo stetit.

Instans : De Scripturarum auctoritate, juxta Patrum & ipsius Ecclesiæ sententiam, judicare debemus : Atqui multi Patres apud Baronium in appar. ad Annales Ecclesiast. & Morinus lib. 1. de hebræi, græcique textus genuitate, Codicem græcum hebræo anteponunt : immo Ecclesia Romana in Martyrologio adhæret calculo LXX. Seniorum ad annuntiandam Christi nativitatem : Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem : Et auctoritas SS. Hieronymi, & Augustini in hoc cæteris prævalet, concedo : & non prævalet, nego. Cæterum hæc questio de calculis levis est, cum quælibet natio in chronologia suo abundet sensu. Hinc sanctus Julianus supra laudatus lib. 1. & 3. Judæos urget magis secundum prophetias quam juxta calculum Septuaginta, cui adhæret. Hoc ipsum vel ipse declarat in suo operis argumento, quod exponit Evrigio Regi, his verbis : „ Ut primo hujus „ operis libro convincantur manifesti „ te evidentibus signis veteris Testamen- „ ti, quibus sine aliqua supputatione „ horum Christus Dei Filius non nasci-

„ turus, sed olim natus liquido declare- „ tur &c.

Ad Aliud pro objectione momento distinguo : Et prævalet definitio Tridentini Martyrologio laudato, concedo ; secus, nego. Quid plura ? Non idem est pro omnibus & singulis Ecclesiis Martyrologium ; quinimmo Ecclesia Romana alio quondam utebatur, quoad ab Heriberto Rosveido Parisiis anno 1613. Typis fuit excusum, in quo quidem absque annorum numero ea sola verba habentur, *Nativitas Domini secundum carnem.*

Urgens : Sexta Synodus Oecumenica calculis Septuag. sua consignavit acta, namque a mundi origine usque ad illud tempus celebrati Concilii anni numerantur 6199. Ergo &c.

Respondeo I. Synodum laudatam appellari quidem sextam generalem, quæ tamen revera non fuit sexta Synodus generalis, sed potius pseudo-Synodus, dicta Trullana ; vel quasi-sexta, tempore Justiniani Imperatoris adunata, quæ dubio-procul nullius est ponderis in Ecclesia Latina, ut probat Melchior Canus lib. 5. de locis Theologicis.

Respondeo II. distinguendo : Et definitio Concilii Tridentini alteri præponenda est, concedo : secus, nego.

Replicant : Josephus Judæus de hoc momento audiendus est, & post ipsum Philo : Sed prior lib. 1. antiquit. cap. 4. & 7. annos Patriarcharum ante diluvium numerat juxta græcum codicem, & post ipsum Philo : Ergo &c.

Respondeo I. ut supra, auctoritatem SS. Hieronymi & Augustini ac demum Concilii Tridentini in immensum aliorum auctoritates superare.

Respondeo II. ad auctoritatem Josephi, ipsum adhuc in calculis textus hebræi, ut observat P. le Quien cap. 5. partis 2. defensionis textus hebræi, & Fridericus Spachius parte 2. cap. 3. chronologicæ sacre : „ Et vero si annos, quos Josephus lib. 7. antiq. cap. 2. & lib. 10. cap. 11. numerat a creatione mundi usque ad templi ædificationem, quæ facta est anno 4. Salomonis, accurate quis supputare velit, reperiet, a mundo condito usque ad fabricam templi effluxisse dumtaxat, juxta calculum Josephi 3045. annos qui Josephi calculus confertur cum Epilogismo Hebræorum. Secundo, idem Josephus lib. 1. contra Apionem cap. 2. ab exordio mundi ad Moyse obitum usque numerat tria pro-

pe annorum millia ; Sed si adhæsisset calculis Septuag. numeraliter usque ad Moÿsis obitum quatuor annorum millia.

Utro tamen fateatur textum Josephi nonnihil depravatum fuisse a Græcis in calculo annorum Patriarcharum ante & post diluvium . Revera quidem lib. 1. Antiq. cap. 4. a creatione mundi ad diluvium usque assignatos 2656. annos , & tamen in eodem prorsus capite textus hodierni solum 2256. numerantur . Rursus Josephus a diluvio usque ad Abrahamæ nativitatem in priori textu , computat tantum 292. annos ; in præfenti vero conficiunt annum summam 992. quocirca Morinus lib. 1. de Hebræi, Græcique textus genuitate exerc. 7. cap. 1. scribit quemdam sciolum textui primigenio Josephi centum addidisse sententias .

Jam ad Philonem convertitur oratio . Testantur Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothecæ sanctæ , tum & Becciolius lib. 7. chronologiæ reformatæ cap. 2. illum Judæum in componendis Patriarcharum annis Hebræorum adhæsisse calculo , neque vero contrarium probari potest ex libro , qui *de temporibus* inscribitur , quippe qui falso tribuatur Philoni ; quandoquidem nec Eusebius lib. 2. hist. Eccl. cap. 18. nec S. Hieronymus in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum inter opera Philonis illum commemorant , & merito : tot enim mendis & fabulis a capite ad calcem usque opus refertum est , ut inter eruditos nemo dixerit esse sapientissimi Philonis scutum .

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Adhærendum est pro Chronologia Scripturæ calculo hebræi textus .

PRIMO : Quia alii textus , ne quidem excepto Septuaginta ab hebræo veluti ex primigenio fonte promanarunt , ut docet

S. Aug. lib. 15. de civit. cap. 13. ex quo concludit Hebræo textui adhærendum esse .

Secundo : Juxta inconcussam S. Hieronymi regulam , quociens vel alii textus , vel etiam versiones deffloratas esse animadvertitur , correctio & emendatio facienda est recurrendo ad textum Hebræum velut ad primigenium & immaculatum , quod argumentum est , illum cæteris præponenda re .

Tertio : Sic definivit Synodus Tridentina , quæ Vulgatam ex Hebræo concinnatam , omisiss aliis textibus , authenticam declarat . Suffragantur Hieronymus , Augustinus , Beda & alij .

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Quandoque discrepant sententiæ textus hebraici a textu Septuaginta , sed solum in levioribus , & non quoad substantiam .

Secundo : Textus Septuag. ad Hebræo primigenio emanavit , & hoc probat ipsum decursu temporum in chronologia fuisse adulteratum , vel etiam ex intentione recta LXX. Seniorum in calculis fuisse mutatum , ne Rex Ptolomæus fidem non adhiberet Scripturis , quæ homines jam ætate proventus magnam huiusmodi copiam habuisse referrent : & sic absque mendaciam aliquam annorum seriem detrahendo genealogiam Patriarchatum texuerunt .

Tertio : Non negamus Christum & Apostolos usos fuisse versione Septuag. non obstante calculorum dissonantia ; tum quia res erat de sententiis Christum annuntiantibus , ad quas attenditur sensus , non præcise calculi : Tum quia lingua Græca erat familiaris , Hebræa vero Romani Judææ illa ætate Dominis vix cognita .

I N T R O D U C T I O

A D U N I V E R S A M

SCRIPTURAM SACRAM.

H A N G Scripturæ divinæ analysim, antequam de singulis libris tractemus, exhibere juvat, ut Lector in uno veluti istu oculi videat quid in quolibet Libro sacro annotandum, quid pro mysteriis speculandum, quid pro morum proborum institutione rimandum animadvertat. Opus certe, nedum fidelibus in lectione Scripturæ delectantibus jucundum, sed maxime Theologiz candidatis, & ad sacros ordines promovendis perutile. In hac rei gravitate nobis solis confidere non satis habuimus, sed ex variis hinc inde manuscriptis collectis, maxime ex fuso tractatu Scripturæ quem modo tradimus, istam Synopsim congerere animus fuit.

Quæres: Quid sit Scriptura sacra?

R. *Est verbum Dei scriptum quod continetur in Libris canonicis, tum veteris, tum novi Testamenti.*

Quare Scriptura dicitur sacra?

R. *Quia fuit scripta dictante Spiritu sancto.*

Scriptura Sacra fuit ne dictata a Spiritu sancto non solum quoad sensum, sed etiam quoad verba?

R. *Quidam tenent fuisse dictatam quoad utrumque; alii solum quoad sensum, cum speciali tamen assistentia Spiritus sancti, ita ut nihil sit in ea falsum, aut indecorum.*

Quotuplex sensus Scripturæ?

R. *Duplex: litteralis & mysticus.*

Quid est sensus litteralis?

R. *Est ille quem littera ipsa exhibet, seu quem proxime verba ostendunt; dicitur etiam historicus, quia refert historiam rerum gestarum.*

Quid sensus mysticus?

R. *Est ille qui reconditur sub rebus per verba significatis, unde mysticus idem est ac occultus.*

Quotuplex sensus mysticus?

R. *Triplex, allegoricus, tropologicus seu moralis, & anagogicus.*

Quid allegoricus?

R. *Est ille quo explicantur Scripturæ per ordinem ad Ecclesiam militantem.*

Quid tropologicus?

R. *Est ille quo explicantur Scripturæ per ordinem ad mores.*

Quid sensus anagogicus?

R. *Est ille quo explicantur Scripturæ per ordinem ad Ecclesiam triumphantem: hoc videre est in illo verbo, *Jerusalem*; sumitur enim litteraliter pro civitate Palæstinæ; allegorice, pro Ecclesia militante; anagogice pro Ecclesia triumphante; tropologicæ, pro anima iusti.*

Scriptura sacra est ne absolute necessaria?

R. *Si defuisset Scriptura, traditio fuisset sufficiens regula fidei, unde colligitur duplicem esse fidei regulam mortuam; scripturam scilicet, & Traditionem.*

Quid est Traditio divina?

R. *Est verbum Dei non scriptum, ab Apostolis quasi per manus transmissum; auctoritas autem traditionis probatur præsertim*

sertim ex illo Epistolæ 2. ad Thessalonicenses 2. *Tenete Traditiones quas accepistis, sive per sermonem, sive per epistolam.* Affixa quasdam Traditiones divinas.

R. Tales sunt v. g. quod Libri canonici sint verbum Dei, quod Symbolum Apostolorum sit canonicum; quod sint septem Sacramenta.

Nonne etiam in veteri Testamento erant Traditiones divinæ?

R. *Affirmative*, v. g. de Libris canonicis illius temporis: de remedio contra peccatum originale, &c.

Præter Traditiones divinas, nonne sunt & aliæ Traditiones?

R. Sunt duplicis generis, nempe Apostolicæ & Ecclesiasticæ.

Quid est Traditio Apostolica?

R. Est observantia sacra & salutaris ab Apostolis viva voce transmissa ab ritus religiosos, moreque fidelium formandos. Tales sunt aquæ benedictio, signum crucis, jejunium quadragesimale &c.

Quomodo differunt Traditiones divinæ ab Apostolicis?

R. Traditiones divinæ aliquando etiam Apostolicæ vocantur, quatenus per Apostolos transmissæ sunt: Sed differunt ab eis quæ dicuntur proprie Apostolicæ, quod ipsarum Apostoli sint auctores, divinarum vero, Deus.

Quid Traditiones Ecclesiasticæ?

R. Sunt observantiæ salutares quæ sensum obtinuerunt vim legis, vel laudabilis & spontaneæ consuetudinis, antiquis Ecclesiæ Prælatiis, tacite, vel expresse approbantibus: Tales sunt v. g. jejunium quatuor temporum, benedictiones cinerum, abstinentia a carnibus certis diebus &c.

Quid est Biblia sacra?

R. Est collectio Librorum Deo auctore scriptorum, qui complectuntur ea quæ contigerint ante adventum Messiae, & in ejusdem adventu.

Quare Libri sacri dicuntur canonici?

R. Quia in Ecclesiæ canone, aut catalogo recensentur, & ab Ecclesiâ recepti sunt, tamquam inspirante Spiritu sancto, conscripti.

Quinam sunt Libri canonici?

R. Omnes qui in Vulgata Bibliæ editione continentur, præter orationem Manassis, duos libros posteriores Esdræ, id est tertium & quartum, & duos posteriores Machabæorum, qui propterea in fine Bibliæ extra seriem canonicorum sepositi sunt ut pote apocryphi.

Quid est apocryphon?

R. Idem sonat ac occultum.

Quid intelligis per libros apocryphos?

R. Libros non solum quorum auctores sunt occulti, sed etiam qui nusquam fuerunt ab Ecclesiâ recepti, sed potius reprobati.

Libri Canonici, quotuplicis generis sunt?

R. *Duplicis*: alii dicuntur Proto-canonici, id est, primarii; alii dicuntur Deutero-canonici, id est, secundarii: priores sunt illi de quorum auctoritate in Ecclesiâ numqua a Catholicis dubitatum est, posteriores vero illi de quorum auctoritate aliquando a Catholicis dubitatum fuit, sed nunc non amplius dubitatur. Hi tamen libri in Ecclesiâ legebantur ad ædificationem, sed non admittebantur inter canonicas Scripturas, unde dicebantur Ecclesiastici.

Qua lingua scripti sunt libri veteris Testamenti, numero 45?

R. Omnes illos. Libros habemus hebraice scriptos præter Sapientiam, Ecclesiasticum, Tobiam, Judith, Machabæos, quæ nunc græce exstant. Observes tamen divinum Hieronymum affirmare Tobiam vertisse... ex Chaldaeo, & Judith, & primum Machabæorum hebraicum se vidisse, similiter in Daniele, in Esdra & Jeremia quædam pars fuit chaldaice scripta.

Qua lingua scripserunt auctores novi Testamenti, numero 27?

R. Omnes græce scripserunt, excepto S. Matthæo, qui hebraice scripsit, eo quod ad Hebræos scriberet... Nota quod sermo, quo utebantur Hebræi tempore Apostolorum esset Syrus seu Chaldaicus: dicebatur tamen Hebræus, sed ab antiquo Hebræo diversus, eo quod admittum Chaldaicum haberet. Si quæras cur Hebræi nomen retineret? Quia Hebræum Idioma Chaldaeo præponderabat.

Quandonam scripserunt Evangelistæ?

R. *Matthæus* scripsit anno a Passione Christi, sexto; *Marcus*, decimo; *Lucas*, vigesimo-tertio; *Joannes*, sexagesimo-tertio.

Quid intelligitur per textum originalem Librorum?

R. *Intelligitur* textus ille ex quo factæ sunt Versiones.

Quotuplex est textus originalis?

R. *Triplex* est, videlicet Hebraicus, Samaritanus, & Græcus: Hebraicus, utpote primus & antiquior præcipuus, & per Antonomasiâ solus originalis, saltem

tem primigenius, ex quo cæteri fluxerunt non semel appellatur.

Textus Hebraicus fuit ne semper scriptus eodem charactere?

R. *Non*; nam Eidas post captivitatem Babyloniam, cum Hebraei chaldaicæ linguæ necessitate compulsi incumberent, alias litteras seu characteres in hebræo sermone reperit.

Numquid etiam postea additum est Hebræo antiquo?

R. *Addita* sunt puncta, nempe secundum opinionem sapientiorum, a Judæis Tyberiadis, quinto vel sexto sæculo post Christum.

Ad quid inserviunt illa puncta?

R. *Tenent* locum vocalium, & distinguunt verborum sensum, qui antea vagus erat, ita ut vera lectio textus penderet a Traditione, juxta quam solebant Judæi legere; unde diversitas versionum, tum antiquarum, tum recentiorum, emerfit. Ut ergo hanc servarent traditionem doctores Tyberiadis punctuationem adinvenerunt.

Quinam erant hi doctores Tyberiadæ?

R. *Erant* Judæi Academici quæ erat Tyberiadis.

Quomodo dicti sunt illi Doctores?

R. *Majoritæ*, hoc est traditores, qui Maforam id est Traditionem Patrum secuti sunt.

Solum ne punctuationem addidere?

R. *Insuper* Codices sacros correxerunt, & editionem fecerunt Bibliorum.

Quid continet textus Samaritanus?

R. *Continet* solum Pentateucum, parumve differt ab hebræico textu.

Unde textus vocatur?

R. *Plurimis* Orientis Provinciis a Græcis occupatis sub Alexandro Magno, lingua eorum usitata esse cepit in Judæa, quæ est pars Orientis, ideoque Scriptores sacri non sine Spiritus sancti inspiratione in libris suis id sunt lingua græca, scilicet ante Christum natum annos circiter 335.

Quot sunt versiones Græcæ?

R. *Rex* sunt: prima, septuaginta Interpretum; secunda, Aquilæ; tertia, Symmachi; quarta, Theodotionis, & duæ aliæ quarum auctores sunt incerti; hinc dictæ sunt, quinta & sexta.

Quanam est antiquior & prima earum versionum?

R. *Ea* est quæ dicitur septuaginta Interpretum.

Quinam erant hi septuaginta Interpretes?

R. *Communior* est sententia Eleazarum Pontificem Judæorum, rogatu Ptolomæi Philadelphi Regis Ægypti misisse septuaginta duos senes Hebræos qui linguam Græcam callebant cum exemplari primigenio ut Scripturam interpretarentur græco sermone, quod & fecerunt. Tum hæc versio reposita est in Bibliotheca a Ptolomæo Philadelpho Alexandriæ collecta.

Cur versio dicitur Lxx. Interpretum, cum fuerint Lxxii?

R. *Ut* numerus sit rotundus.

Quinam libri versi sunt ab illis interpretibus?

R. *Communior* est sententia totam Scripturam sacram fuisse versam ab illis, licet antiqui existiment locum fuisse versum Pentateucum. . . . Nota, hanc versionem fuisse in omnium manibus tempore Christi, unde Apostoli ex ea deprobabant testimonia, quibus ad probandam Christi a Patre Æterno missionem utebantur.

Numquid corrupta fuit aliquando ista versio Lxx. Interpretum?

R. *Ita*; unde plures viri docti eam corrigere susceperunt, inde etiam nata est diversitas Versionum. Divus Hieronymus Vulgatam diligentius expurgavit, & emendationem edidit.

Quot sunt Versiones latinæ?

R. *Plurimæ* sunt: sed inter alias duplex fuit Vulgata, quæ semper maxime fuit in Ecclesia auctoritatis: Prima, quæ dicitur vetus seu Italica, cujus auctor ignoratur, & quæ vigeat ante Hieronymum, quæque traducta est ex fonte græco Lxx. Interpretum; alia facta est ab ipso Hieronymo qui novum Testamentum ex græco transiit, aut saltem emendavit; vetus vero totum ex hebræo latine reddidit.

Versio illa Vulgata quæ nunc approbata est a Concilio Tridentino, & nunc est in usu, est-ne versio D. Hieronymi?

R. *Editio* illa compacta fuit ex Italica veteri & nova S. Hieronymi.

Quis edidit Vulgatam illam?

R. *I. Edidit* Sixtus V. deinde Clemens VIII. emendationem novam fieri curavit.

Non-ne sunt aliæ Versiones præter versiones græcas & latinas?

R. *Aliæ* sunt: videlicet Syriacæ, Arabicæ & Persicæ, quæ reperiunt in Polyglottis.

Quid

Quid intelligis per editionem Polyglot-
tæ?

R. Est collectio textus originalis Biblio-
rum cum una versione aut pluribus ver-
sionibus in variis linguis: Antiquior est
Origenis. Post inventam typographiam
multæ editæ sunt Polyglotte; inter quas
celebriores sunt versiones D. le Gay, &
altera facta in Anglia, quæ inscribitur
VValtonii Polyglotta.

Quenam est prima omnium editionum
Biblicarum?

R. Prima facta est ab Esdra, absoluta
captivitate Babylonis, cum Scripturæ sa-
cre in illo exilio non fuissent satis reli-
giose asservatæ: Post captivitatem Esdras
& celebriores Iudeorum, inter quos erant
ultimi Prophete, Aggeus, Zacharias, Ma-
lachias, & juxta quoddam Daniel, codi-
ces varios collegerunt, & in unum cor-
pus redegerunt.

Quid est Paraphrasis quæ vulgo dicitur
Chaldaica?

R. Est interpretatio seu versio librorum
hebraicorum in linguâ Chaldaicâ, unde
paraphrasis idem sonat ac interpretatio,
seu translatio, estque nomen græcum, hæc
autem vocatur ab Hebræis *Targum*, vel
Targumim.

Qua ratione edita est illa Paraphrasis?

R. Ex occasione captivitatis Babylonici-
cæ; cum enim in ea Iudei propriæ lingue
immemores, Dominorum linguam didicis-
sent, nempe chaldaicam, Biblia necessa-
rio erat chaldaice exponenda.

Quot sunt Libri Canonici tam veteris
quam novi Testamenti?

R. Veteris XLV. & novi XXVII.

Quomodo dividitur Biblia sacra?

R. In novum & vetus Testamentum.
Vetus est collectio Librorum sacrorum qui
promittunt venturum Redemptorem cum
preceptis antiquæ Legis: Novum vero est
collectio Librorum sacrorum qui Messiam
presentem exhibent cum preceptis novæ
Legis.

Quare vetus & novum Testamentum
dicuntur Testamenta?

R. Quia in his manifestatur voluntas
Dei, sicut per Testamentum manifestatur
voluntas hominis morientis.

Quare dicuntur etiam fœdus?

R. Quia illa duo Testamenta continent
fœdus quod pepigit Deus cum homini-
bus. Primum quidem cum Iudeis in an-
tiqua Lege: Secundum vero cum Chri-
stianis in nova Lege.

Quomodo dividitur vetus Testamentum?

R. Dividitur in Libros legales, histo-
ricales, sapientiales, & prophetales. Le-
gales sunt illi in quibus leges & judicia
de ore Dei edita promulgantur. Historiæ
sunt, in quibus rerum gestarum historię
narrantur. Sapientiales, in quibus vera
sapientia describitur: Prophetales, in qui-
bus ventura prænuntiantur.

Quinam sunt libri legales?

R. Sunt quinque libri Moysis.

Quomodo vocantur quinque libri Moy-
sis?

R. Vocantur Pentateucus, hoc est,
quinque libri, nam *Penta*, nomen græ-
cum vertitur latine, quinque; & *teu-
chos*, etiam nomen græcum, significat latine
volumen, quali qui diceret quinque
volumina.

A quo scriptus est Pentateucus?

R. Fuit scriptus a Moysæ, unde sæpius
dicitur, *sicut scriptum est in lege Moysi*,
per legem autem Mosaicam intelligitur
Pentateucus.

Quid significat vox *Mosès*?

R. Idem sonat ac *attractus* sub de ac-
quis; namque a filia Pharaonis fuit sub-
tractus ab aquis.

Unde natus est Moysès? Quis foverit
Moysen, & quæ uxor ejus?

R. Natus est ex Levi, sive ex domo
Levi; foverit ejus, *Jetro* Sacerdos Madian;
uxor, *Sephora*; patria, *Madieri*; Pater,
Amram; *Jachabeth* mater ejus.

Quomodo Moyses potuit describere mor-
tem suam ac sepulturam in isto libro?

R. Vel Moyses antequam moreretur ea
quæ ad suum obitum pertinent, per spi-
ritus præmonitionem scripsit, ne ab Hebræis
reputaretur non mortuus, vel hæc addita
fuere a Josue, sive etiam ab Esdra.

Quare, quo pacto solvi possint objec-
tiones, quæ fieri solent contra præce-
dentem responsum, nempe quod Moy-
ses fuerit auctor Pentateuchi; ibi enim
Regum multa referuntur, quæ non nisi
post Moysen acciderunt?

R. Plures difficultates solvuntur dicen-
do, Esdras, qui sacros Libros collegit, &
restauravit, post captivitatem Babylonici-
cam, quædam annotasse in margine ad
illustranda loca difficilia, quæ postea in
textum irrepere potuerunt, vel etiam ab
ipso Esdra textui fuisse addita majoris ex-
plicationis gratia.

Quo tempore librum hunc scripsit Moy-
ses?

R. Hic

R. *Hic liber videtur scriptus post exitum ex Aegypto, & promulgationem legis. Libri Moysis sunt, Genesis, Exodus, Leviticus, liber Numerorum, & Deuteronomium.*

Quid vox ista Genesis significat?

R. *Idem sonat ac generatio seu creatio.*

Quid continet Liber Genesis?

R. *Continet non solum mundi creationem ac originem, sed etiam ejus progressum per spatium 2369. annorum usque ad obitum Iosephi; nempe creationem hominis, peccatum illius, constructionem arce, diluvium, & vitam sanctorum Patriarcharum, scilicet Abraham, Isaac, & Ioseph, electionem populi Dei, & descensum ejus in Aegyptum. Observes velim, quod hæc inscriptio non sit Hebræorum, sed Græcorum Interpretum: Hebræi enim illos appellant Libros sacros, & habent quinque capita, librum a primo capitis verbo nominant: Sic Genesim vocant *Bereith*, quod idem sonat ac *in principio*.*

Quid significat Exodus?

R. *Significat exitum, & complectitur res gestas per annos 145. ab obitu Iosephi, usque ad erectum Tabernaculum; nimirum duram populi Israelitici servitutem in Aegypto sub Pharaone, ejus ab eo liberationem, transitum maris rubri, a quo dicitur Exodus, promulgationem Legis divinæ: habet capita quinquaginta.*

Quare tertius liber dicitur Leviticus?

R. *Eo quod sit veluti Rituale caeremoniarum, & in eo contineatur id genus Legum, quæ ad caeremonias & officium Levitarum pertinent, ut sunt holocausta, & alia sacrificiorum genera, ignis perpetuus, discrimin animalium mundorum, promulgatio Iubilæi: Complectitur etiam alia plurima tum de usu carniū, tum de matrimonio ineundo. Constat xxvii. capitibus.*

Quare dicitur liber Numerorum?

R. *Quia in ipsa libri fronte describitur computatio populi per Tribus facta a Moysse & Aaron: Continet etiam res gestas ab anno secundo post exitum ex Aegypto usque ad annum quadragesimum, hoc est, historiam rerum gestarum in deserto; specialiter vero obmurmurationum peccata, & eorumdem flagella. Habet XXXVI. capita.*

Quid significat Deuteronomium?

R. *Idem sonat ac posterior seu secunda Lex. Porro est nomen græcum Deute-*

ros, latine posterior, & nemos, lex, completur XXXIV. capitibus.

Quare dicitur secunda lex?

R. *Non dicitur secunda lex, eo quod contineat aliam legem ab ea quæ data est in Monte Sinai, sed quia est fusior explicatio illius legis, & repetatur coram filiis eorum, qui post primam promulgationem perierant in deserto.*

Quinam libri historiales?

R. *Dividuntur in libros qui continent historiam generalem Israelitarum, & ii libri sunt Iosue, Iudicum, Regum, Paralipomenon, Esdræ, & Machabæorum. Et in libros qui exhibent historiam particularem, quales sunt Ruth, Tobie, Iudith, Esther & Iob.*

Quot sunt libri historiales?

R. *Sunt numero XVII.*

Quid liber Iosue?

R. *Continet res gestas a morte Moysis usque ad mortem ipsius Iosue qui Moysi successerat; narrat victorias ejusdem Iosue, transitum Iordanis, introductionem in terram promissionis, & divisionem ipsius terræ per tribus. XXIV. capitibus absolvitur.*

Quisnam fuit auctor libri Iosue?

R. *Communior sententia est librorum Iosue ab ipso scriptum fuisse, verba autem quæ sunt exarata post mortem ejus, ab Esdræ addita fuisse creditur.*

Quid continet liber Iudicum?

R. *Hic liber sic nuncupatur a Magistratibus Israelitarum, qui Iudices vocantur, & quorum historiam refert, incipiens a morte Iosue usque ad mortem Samsonis: exhibet varias servitutes, quibus Deus castigavit peccata populi. In eo numerantur XXI. capita.*

Quenam Ruth historia?

R. *Liber ille complectitur Ruth mulieris Moabitidis fortunam, quæ ob eximiam pietatem, ex pauperima evasit opulenta, Booz videlicet prædixiti junctis secundis nuptiis, ex qua quidem Christus secundum carnem prodire non designatus est, ut in hoc ostendat, se in hunc mundum venisse, ut peccatores salvos faceret.*

Quinam auctores librorum Iudicum & Ruth?

R. *Non unam esse pro isto momento sententiam; alii Samueli, alii vero Esdræ illos tribuunt.*

Quid continet liber Regum?

R. *Primus continet historiam Samuelis, electionem Saul in Regem, gesta ejus;*

ejus; uno verbo omnia quæ gesta sunt a judicatura Heli usque ad mortem Saul. Habet xxxi. capita. Secundus refert gesta Davidis a morte Saul usque ad finem regni David. Capitibus XXIV. clauditur. Tertius describit mortem David, regimen & acta Salomonis, divisionem regni & historiam quorundam Regum Juda & Israel; habet capita XXII. Quartus exhibet historiam sexdecim Regum Juda, & tredecim Regum Israel, actiones Eliæ & Elisei Prophetarum, captivitatem Babylonicam, & subversionem urbis & templi a Nabuchodonosor. Capita XXV. complectitur.

Quare dicuntur libri Regum?

R. *Quia referunt acta Regum.*

Quare duo primi vocantur etiam Samuelis libri?

R. *Sic vocantur, non quod illos composuerit Samuel; mortuus enim erat ante Saul, sed quia liber prior facta ipsius refert; alter vero ejusdem Prophetiarum adimpletionem.*

Quomodo divisum est illud regnum Juda?

R. *Tempore Roboami filii Salomonis, decem Tribus abierunt cum Jeroboamo, & constituerunt regnum Israel, duæ vero Tribus, nimirum Juda & Benjamin remanserunt cum Roboamo, & constituerunt regnum Juda: Porro cum numerosior esset Tribus Juda, ab ea dictum est regnum Juda; populi vero Judæi.*

Quis auctor librorum Regum?

R. *Samuel existimatur auctor prioris; secundus tribuitur Nathan & Gad, alii vero duo posteriores, sicut & duo Paralipomenon ab Eldra elucubratum sunt: Ipse vero est auctor librorum qui nomen ejus præ se ferunt.*

Quid significat vox Paralipomenon?

R. *Est nomen græcum quod idem sonat ac prætermisissorum.*

Quare ii libri dicuntur Paralipomenon, si vè prætermisissorum?

R. *Quia in iis plura reperiuntur quæ in libris Regum fuerant omissa.*

Quomodo illi libri vocantur ab Hebræis?

R. *Vocantur verba dierum, id est, gallice, *histoire journaliere*, eo quod ex diurnis Regum excerpti sint.*

Quid continent libri illi?

R. *Primus continet electionis, gubernationis, gestorumque Davidis historiam, ipsius & genealogiam. Habet capita XXIX. in posteriori sit recapitulatio regiminis per Salomonem & alios Reges Juda, immo*

& Israel. XXXVI. capitibus comprehenditur.

Quid continet liber primus Esdræ?

R. *Historiam Hebræorum cum e captivitate Babylonica in patriam reverenti. Habet decem capita.*

Quid secundus Esdræ comprehendit?

R. *Refert reedificationem templi & urbis.*

Quomodo alio nomine vocatur iste liber secundus?

R. *Vocatur liber Nehemiæ, eo quod sit a Nehemia compositus: dicitur tamen secundus Esdræ, quia enarrat res conjunctas cum priori libro Esdræ: capita tria supra decem exhibet.*

Quid continet liber Tobie?

R. *Historiam ipsius Tobie in sepeliendis mortuis indefessi, peregrinationem ejus filii: & Angeli Raphaelis ipsi, ejusque filio præstita beneficia. Ex capitibus XIV. conflatur.*

Quid liber Judith?

R. *In eo narratur præclarum facinus illius feminæ generosæ, quæ amputato capite Holophernis, Judæam liberavit. Liber sex exhibet capita.*

Quis maritus Judith?

R. *Manasses, qui mortuus est tempore messis hordeæ.*

Quid refert liber Estheris?

R. *Ea quæ Esther pro Judæis suis perfecit, magnificentiam Regis Assueri, suspensionem Amani in patibulo, exaltationem Mardochei. Capita ejus xvi.*

Quid liber Job?

R. *In eo referuntur quæ contigerunt Job incredibilis patientiæ viro, & disputationem seu dissertationem quam habuit cum amicis de attributis Dei. Capita XLII. habet.*

Quinam auctores librorum historiarum particularium, veteris Testamenti?

R. *Non constat a quibus libri illi scripti sint; existimatur tamen a quibusdam librum Tobie ab ipso Tobia juniore scriptum fuisse, & ea quæ sunt de morte ejus, ab alio fuisse addita: Librum Judith, a Joachim seu Eliachim Sacerdote magno. Librum Esther, a Mardocheo, Librum Job ab ipso Job.*

Quot sunt libri Sapientiales?

R. *Quinque, liber Sapientiæ, Proverbiorum, Cantica Canticorum, Ecclesiastes, Ecclesiasticus, quibus additur Psalterium Davidicum.*

Quis auctor librorum Sapientialium?

R. *Pro-*

R. *Proverbiorum* & *Ecclesiastes*, auctor est Salomon; a quibusdam tamen solus non censetur auctor: Canticum Canticorum tribuitur eidem Salomoni: D. Hieronymus credit a Phylemone Judæo compositam fuisse Sapiientiam: Jesus filius Syrach creditur scripsisse librum Ecclesiastici.

Quid continet liber Sapiëntiæ?

R. *Differt* sublimius de sapientia tam creata quam increata.

Quid liber Proverbiorum?

R. *Continet* regulas ac præcepta divina pro omnibus ejusdemque status.

Quare dicitur liber Proverbiorum?

R. *Quia* continet comparationes seu parabolas.

Quid Cantica Canticorum?

R. *Est* veluti carmen nuptiale exprimens castos complexus animarum cum Deo sponso. Cantica Canticorum, idest Canticum Excellentissimum.

Quid Ecclesiastes?

R. *Totus* est in describenda vanitate rerum mundanarum, significat concionatorem, seu convocatorem; toto enim opere concionatur Salomon de mundi vanitate.

Quid Ecclesiasticus, & quare sic dicitur?

R. *Exponit* obedientiam subditorum, nobilitatem sapientiae, laudem Sanctorum: uno verbo, altissimas regulas morum. Sic dicitur ex eo quod, ait S. Augustinus, in Ecclesia quondam legeretur.

Quid Psalterium?

R. *Liber* laudum Dei, & veluti compendium totius Scripturæ. Continet C. Psalms & repræsentat.

David cecinit-ne omnes Psalms, sive composuit-ne omnes?

R. *Minime.*

Quot sunt libri Prophetæles?

R. *Sexdecim* conjungendo Baruch cum Jeremia, cujus Jeremia Baruch erat Scriba.

Quot sunt Prophetæ?

R. *Dividuntur* in quatuor majores, & duodecim minores, conjungendo Baruch ut supra.

Quare alii dicuntur majores, alii vero minores?

R. *Quia* aliorum opera sunt majora, aliorum vero opera minora.

Quinam sunt Prophetæ minores & majores?

R. *Majores* sunt Isaias, Jeremias, Ezechiel & Daniel. Minores vero. Osee,

Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Agæus, Zacharias, & Malachias. Auctores librorum sunt ii quorum nomen exhibent.

De quo agitur in Isaiâ?

R. *De* Judæorum reprehensione, de adventu Christi in carne, de ejus passione, de vocatione Gentium, unde dicitur Evangelista adventus Christi: capita LXVI. complectitur.

De quo agit Jeremias?

R. *Agit* de captivitate Judæorum, de destructione civitatis Jerosolymæ, de lamentatione propter ejus everisionem.... Baruch qui non separatur a Jeremia prænuntiat præcipue reditum populi.

Quo tempore vaticinatus est Jeremias?

R. *Ante* captivitatem Babylonicam, & ipsa durante, quo etiam ævo prophetabant Ezechiel, & Daniel.

Quid continet Ezechiel?

R. *Multas* visiones comprehendit; enarrat ruinam Jerosolymæ, & ejus reparationem prædicat. Habet XLVIII. capita.

Quid Daniel?

R. *Agit* de monarchia mundi, de regno Christi, de historia Susannæ, de destructione Bel, de interfectione draconis, de projectione Danielis in lacum leonum, & de allato prandio ab Habacuc Propheta. Ejus capita XIV.

Quid Osee?

R. *Describit* idololatriam populi Israel, punitionem ejus peccatorum, & conversionem Gentium sub figura meretricis quam Propheta sibi sponsavit. Capita XIV. habet.

Quid Habacuc?

R. *Prænuntiat* ruinam Judæorum a Chaldeis, & ruinam Chaldæorum, a Persis liberationem Judæorum per Cyrum, peccatorum vero per Christum: constat tribus capitibus.

Quid Sophonias?

R. *Loquitur* de naufragio Jonæ, de penitentia Ninivitarum, de vocatione Gentium.

Quid cæteri Prophetæ?

R. *Omnes* sermo alii deplorant peccata Judæorum, minantur iram Dei, prædicunt vel describunt punitionem eorum, prænuntiant adventum Messie, aliquando primum, aliquando secundum sæpius. fausta prænuntiando consolantur populum.

Quinam Prophetæ clarius prænuntiaverunt Christum?

R. *Isa-*

R. *Isaias*, Ezechiel, Daniel & Zacharias: nota Isaiam descripsisse omnes pene circumstantias vitæ Christi; Jeremiam fuisse figuram Christi patientis; Daniellem exponere occisionem ejus, & cessationem cæremoniæ veteris legis; Joëlem prænuntiare adventum ejus in fine mundi; Malachiam oblationem ejus in Templo; Oseam, conversionem Gentilium; Zachariam, humilitatem adventus ejus & ejusdem ingressum super asinum in civitatem Jerusalem.

Quid libri Machabæorum?

R. *Reverunt* statum reipublicæ Judæorum sub Monarchia Græcorum, præcipue vero quæ gesta sunt ab Assamoneis sive Machabæis.

Quare Assamonei dicti sunt Machabæi?

R. *Quia* in eorum vexillis erant descriptæ tres illæ syllabæ, ma, cha, bæ, quæ sunt initiales verborum Hebræorum significantium: *Quis similis tui in diis, Domine.*

Quomodo dividitur novum Testamentum?

R. *Sicut* vetus; in Legales, Historiales, Sapientiales, & Prophetales. Legales sunt quatuor Evangelia: Historiales, Actus Apostolorum; Sapientiales, Epistolæ Apostolorum; Prophetales, Apocalypsis.

Quare novum Testamentum Evangelium dicitur?

R. *Quia* attulit bonum nuntium, scilicet adventum Messiæ; Evangelium idem sonat ac faustum nuntium.

Quid est Evangelium?

R. *Est* liber continens historiam Christi, adventum ejus, doctrinam, demum omnia cum dicta, tum facta refert.

Quotuplex Evangelium?

R. *Unicum* est, scriptum vero per quatuor auctores; videlicet, Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem, qui Evangelistæ idcirco vocantur.

Nota, cuilibet Evangelistæ secundum expositionem factam, tribui signum; Primo apponitur Angelus in figura hominis; secundo datur leo; tertio, bos; quarto, aquila. Matthæus pingitur cum homine, sive Angelo, quia principaliter scripsit de humanitate Christi; Marcus cum leone, quia egit potissimum de fortitudine & resurrectione Christi; Lucas cum bove, quippe qui præcipue agit de passione & morte Christi, sive de sacrificio; Joannes cum aquila, eo quod proximus accedens ad divinitatem, sacramenta divinitatis Christi aperuit.

Quot sunt Evangelistæ ex numero Apostolorum?

R. *Duo*, Matthæus & Ioannes.

Quid continet liber Actuum Apostolorum?

R. *Continet* ascensionem Christi in cælum, visibilem sancti Spiritus Missionem, prædicationem, gestaque Apostolorum, & præcipue sancti Pauli; Uno verbo historiam Ecclesiæ nascentis a morte Christi per annos circiter triginta.

Quis auctor libri Actuum Apostolorum?

R. *Sanctus Lucas.*

Quot sunt Epistolæ Catholicæ?

R. *Septem*, una Iacobi, duæ Petri, tres Ioannis, & una Iudæ.

Quare dicuntur Catholicæ?

R. *Quia* sunt omnes missæ, non ad unum virum tantummodo, aut ad gentes quasdam, sed ad omnes fideles; *catholicæ* enim idem sonat ac universales.

Quot sunt Epistolæ D. Pauli?

R. *Quatuordecim.*

Assigna D. Pauli.

R. *Prima* ad Romanos, secunda & tertia ad Corinthios; quarta ad Galatas; quinta ad Ephesios; sexta ad Philippenses; septima ad Colossenses; octava & nona ad Thessalonicenses; decima & undecima ad Thimoteum; duodecima ad Titum; decima-tertia ad Philemonem; decima-quarta ad Hebræos.

Ad quid Apostolorum Epistolæ?

R. *Ad* instruendos mores Fidelium.

Quid refert Epistola S. Pauli ad Romanos?

I. *In* ea Apostolus revocat Romanos ab erroribus Gentium, & cæremonis legis ad veram catholicam fidem. XVI. capitula.

II. *Ad* Corinthios I. in ea quosdam a falsis Apostolis & Prophetis per eloquentiam, quosdam per observantiam Legis Iudaicæ seductos revocat ad veram fidem Catholicam, Evangelicamque sapientiam: capitula XVI.

III. *Ad* Corinthios II. in ea eosdem ad poenitentiam conversos & emendatos consolatur, & laudat: Capitula XIII.

IV. *Ad* Galatas: in ea ipsos seductos a pseudo-Apostolis ut ad legem & ad circumcisionem reverterentur, ad veram fidem adducit: capitula VI.

V. *Ad* Ephesios: in ea Ephesii qui ab Apostolo verbo veritatis accepto, persistenter in fide, collaudantur: capitula VI.

VI. *Ad*

VI. *Ad Philippenſes*, in qua Philippenſes, accepto veritate verbo, in fide perſiſterunt, & non receperunt falſos Apoſtolos; unde propter hoc laudat S. Paulus; capita IV.

VII. *Ad Coloffenſes*: in iſta Coloffenſes præventos a Pſeudo-Apoſtoliſ ad veritatem fidei revocat admonitionibus ſaluberrimis: capita V.

VIII. *Prima ad Theſſalonicenſes*, in qua omnes laudat Apoſtolus, quod, veritate accepta, cum perfectionem paterentur a civibus ſuis, perſiſterint in fide, nec falſos Apoſtolos receperint: capita IV.

IV. *Secunda ad Theſſalonicenſes*, in qua eodem inſtruit de noviffimis temporibus, de adventu Antichriſti, de ipſius exaltatione, & ruina: capita III.

X. *Prima ad Timotheum*, in qua ipſum inſtruit de ordinatione & officiis Episcopatus, & Diaconatus, atque omnis Eccleſiaſticae diſciplinæ: capita VI.

XI. *Secunda ad Timotheum*, in qua excitat ipſum ad martyrium, informans eum de catholica veritate & noviffimis temporibus: capita VI.

XII. *Ad Titum*, in qua illum inſtruit de conſtitutione Presbyterorum, & ſpiritali converſatione, atque de Hæreticis vitandis: capita III.

XIII. *Ad Philemonem*, in qua ipſum de fide, & charitate in Sanctos inſtruit, & ut Onelimo ſervo indulgeat, precatur: caput I.

XIV. *Ad Hebræos*, in qua Apoſtolus defectum & evacuationem Legis Moſaice, perfectionemque Legis Evangelicæ offendiſ, & quod Chriſtus ſit verus Deus & homo, atque hominum Mediator: capita XIII.

Epistoła D. Jacobi, in qua ad patientiam hortatur, bella & controverſias reprehendiſ, atque ad virtutem induciſ: capita V.

Epistoła D. Petri prima, in qua ad munditiam ſeſtandam, adverſitates ſerendas exemplo Chriſti, honorem ſenioribus a junioribus tribuere hortatur; agit etiam de ornatu mulierum, dicitque homines, Chriſti morte redemptos, dilectioni incumbere debere: capita V.

Epistoła ſecunda divi Petri, in qua induciſ credentes ad tenendam fidei veritatis conſtantiam, Hæreticorum damnat falſitatem, & ſecundum Chriſti adventum deſcribiſ: capita III.

Epistoła S. Judæ, in qua monet omnes de propria ſalute, induciſ altercationem Michaelis Archangeli cum dracone, & deteſtatur Hæreticorum vitam: caput I.

Epistoła prima D. Joannis Evangeliſtæ, in qua teſtimonium perhibet de verbo, veritatis & vitæ, hortatur ad confeſſionem peccatorum, affirmans nos Ieſum habere Advocatum ad Patrem: dilectionem Dei, & proximi induciſ: capita V.

Epistoła D. Joannis ſecunda, in qua Eleſtam & filios ejus commendat, & ad fraternam hortatur charitatem, atque Hæreticos vitare admonet: cap. I.

Epistoła tertia D. Joannis in qua Cajum extolliſ propter pietatem quam exercebat in peregrinos, atque ut in hac pietate permaneat, hortatur: cap. I.

Quid continet Apocalypſis?
R. *Viſiones B. Joannis Evangeliſtæ*, & omnia quæ ventura ſunt a primo Chriſti adventu uſque ad ſecundum.

Quid ſignificat Apocalypſis?
R. *Idem ſonat ac revelatio.*
Ubinam Ioannes ſcripſit Apocalypſim?
R. *In Inſula Patmos ubi erat relegatus.*

S. Paulus Apoſtolus ſcripſit-ne omnes Epistołas quæ ipſi tribuuntur?

R. *Aſſertive.*
Quiſnam eſt ordo Epistołarum divi Pauli? Sunt-ne diſpoſitæ in Biblia ordine ſuo?

R. *Illæ Epistołæ ſunt diſpoſitæ non ſecundum ordinem quo ſcriptæ ſunt, ſed potius juxta urbium dignitatem ad quas ſcribuntur.*

Quædam Epistołæ divi Pauli fuerunt ſcriptæ ante vincula, aliæ in vinculis, & aliæ poſt vincula.

Ante vincula.

Ad Romanos .... A Corintho in Achaja.
Ad Corinthios, I. .... Ex Epheſo.
Ad Corinthios, II. .... A Troade.
Ad Galatas ..... Ex Epheſo.
Ad Timotheum ..... Ex Laodicea.

In vinculis.

An Philippenſes ... }
Ad Epheſios ..... } Ex urbe Roma.
Ad Coloffenſes ..... }
Ad Philemonem ... }

Poſt

Post vincula.

Ad Hebræos ..... Ex Italia.
Ad Timotheum II. in fine dierum con-
jectus a Nerone in vincula.
Ad Thessalonicenses.
Ad Titum.

*Calendarium Judaeorum ubi inscribuntur
dies Festivitatum & Jejuniorum.*

I. MENSIS.

VOCATUR NIZAN. 30. diebus con-
stat: Est primus mensis anni sancti;
Respondebat Martio nostro & Aprili.

Primo die, Neomenia, hoc est Festum:
jejunium pro morte filiorum Aaron.

Decimo die, Unaquæque familia de agno
Paschali sibi providebat. Jejunium pro mor-
te Mariæ.

Decimo-quarto die, Agnus Paschalis im-
molabatur: Primæ vespere Festivitatibus
Azimorum.

Decimo-sexto die, Oblatio manipuli spi-
carum frumenti: Tum Messis incipiebat:
Ab hac celebritate numerabantur 49. dies
usque ad Festum Pentecosten.

Die vigesimo-primo, Octava Paschæ: Vi-
gesimo-secundo, jejunium propter mortem
Josue: Tum dedicatio Tabernaculi.

II. MENSIS.

JAR. 29. dies habebat. Secundus anni
sancti: Respondebat Aprili nostro & Majo.

Primo die, Neomenia.

Decimo, Jejunium in luctum mortis Eli
Summi Sacerdotis; & Arcæ quondam a
Philistinis captæ.

Vigesimo-nono, Jejunium pro lugenda mor-
te Samuelis Prophetæ.

III. MENSIS.

GIVAN. 30. dies exhibebat: Tertius
anni sancti: Respondebat Majo nostro &
Junio.

Primo die, Neomenia.

Sexto, Pentecostes.

Decimo-tertio, Solemnitas octavæ.

Vigesimo-tertio, Jejunium propter schif-
ma & divisionem decem tribuum, quæ
abdicatedo Roboam, abierunt post Iero-
boam.

Bouscat Theol. Tom. IV.

IV. MENSIS.

IAMNUS. 29. diebus complebatur:
quartus anni sancti: Respondebat Junio
nostro & Julio.

Primo die occurrebat ex more Neome-
nia.

Decimo-septimo die, jejunium, eo quod
Moyse exacerbatus legis tabulas a Deo
acceptas præ indignatione confregisset.

V. MENSIS.

AB. Ex 30. diebus coalescebat: quin-
tus anni sancti: Respondebat Julio nostro,
& Augusto.

Primo die, Neomenia & jejunium pro
morte Aaron.

Die-undecimo, jejunium propter ite-
ratam templi destructionem primum a
Chaldæis, tum a Romanis eodem die
factam.

VI. MENSIS.

ELUL. 29. dies completebatur: sex-
tus anni sancti: Respondebat Augusto no-
stro, & Septembri.

Primo die, juxta consuetudinem Neo-
menia.

Die-nono, jejunium propter exterminium
eorum, qui visa terra promissionis, tædio
laboris præsentis & in futurum subeundi
fraßi, Israelitas ab illa abicienda invi-
taverunt, qua de causa morti traditi
sunt.

VII. MENSIS.

TISRI. 30. diebus absolvebatur: erat
septimus anni sancti: Respondebat Septem-
bri nostro & Octobri.

Primo die, Neomenia, eodem die festum
Tubarum celebrabatur.

Decimo, Festum expiationum: Jejunium.
Hac ipsa die Iubilæum in hunc annum
coincidens annuntiabatur.

Decimo-quinto, Scænopegia quæ octo oc-
cupabat consequentes dies, occurrebat ve-
ro septimus dies octavæ, 21. die.

Vigesimo-secundo die, ipse octava.

Vigesimo-tertio, dedicatio Templi per Sa-
lomonem celebrata.

M

VIII.

VIII. MENSIS.

MARHESVAN. 29. dies: octavus anni sancti: Respondebat Octobri nostro & Novembri.

Primo die, Neomenia.

Sexto die, jejunium institutum pro lugendo & Sedecia, qui effossis oculis ductus fuerat in Babylonem captivus, & ejus prole quæ tunc temporis extincta est.

IX. MENSIS.

KISLEU. 30. diebus terminabatur. Nonus anni sancti: Respondebat Novembri nostro & Decembri.

Primo die, Neomenia.

Vigesimo-quinto, Festum purificationis Templi opera Judæ Machabæi.

X. MENSIS.

TYBETH. 29. dies exhibebat: decimus anni sancti, Decembri nostro & Januario respondebat.

Primo die, Neomenia.

Decimo, jejunium per modum lamentationis Civitatis sanctæ, quæ ingenuit animadvertens Regem Babylonis accedere ad eam obsidendam.

XI. MENSIS.

SHEBETH. 30. diebus absolvebatur: undecimus anni sancti, Januario nostro, tum & Februario respondebat.

Primo die, Neomenia.

Nono, Festum, quo perdurante pro usu Sacrificiorum, & Sacerdotum ad annum

ligna asportabantur in Templum: A Iosepho Xilophoria nuncupabatur.

Vigesimo-quarto, jejunium in memoriam belli cæterarum Tribuum adversus Benjamitam Tribum, quæ pene tota tunc dispersa & occisa extincta est.

XII. MENSIS.

ADAR. 29. diebus constabat: duodecimus anni sancti: Respondebat Februario nostro, simul & Martio.

Primo die, Neomenia.

Septimo, jejunium propter Moysis obitum.

Decimo-tertio, Estheris jejunium.

Decimo-quarto, Festum Sortium, illudque minoris præ cæteris ordinis.

Decimo-quinto, Festum magnum & solenne Sortium. Tum dedicatio Templi cura & opera Zerobabelis facta.

Supere ut Ecclesiasticos ad studium sanctæ Scripturæ invitemus Gregorii XIII. sermonibus, qui paucis quicquid de præstantia & sufficientia Bibliæ dici potest, Epist. ad Regem Catholicum complectitur, dicens: *Scripturarum beneficium per magnum esse: nam quod ad Theologiam attinet, quæ est summa Philosophia, his libris omnia nostra religionis & divinitatis mysteria explicantur; quod vero ad eam partem attinet quæ Moralis nominatur; huic quoque omnia ad omnes virtutes præcepta colliguntur, quibus quidem duabus partibus omnis nostra salutis & felicitatis ratio continetur, ut nihil esse possit horum librorum lætione dignius, nihil fructuosius, nihil omni hominum generi accommodatius, nihil majori doctrina & sapientia refertius.*

DISSERTATIO SECUNDA

DE

SINGULIS

SCRIPTURÆ SACRÆ LIBRIS,

Juxta severiorem Patrum & Interpretum criticam.

SCRIPTURA sacra dividitur in vetus & novum Testamentum; de utriusque Libris in præsentiarum agimus.

CONTROVERSIA PRIMA.

De Libris veteris Testamenti.

DICTUM est Manichæos veteris Testamenti libros abnuere: Protestantes quodam ut inutiles & apocryphos rejiciunt. Sed contra quod dicitur, 2. Machab. 2. *Habemus solatio sanctos libros.* Dogma de veritate & utilitate librorum V. T. ex dictis patet: Jam ulterius probatur ab enumeratione partium, in quibus mira, tum pro fidei defensione, tum pro morum institutione elucet.

ARTICULUS PRIMUS.

De Pentateuco.

DUO quærentur de hoc momento, unum de auctore, alterum vero de iplis libris in se spectatis. Unde sit

SECTIO PRIMA.

Num Moyses sit auctor Pentateuci?

PENTATEUCUS idem est ac quinque libri; sic enim dicitur a verbo græco *pente*, id est quinque, tum & *ibemas*, quæ vox significat volumen.

Primus liber vocatur *Genesis*, a verbo isto græco significante generationem: exhibet mundi creationem & originem, tum etiam ejus progressum seu incrementum

per spatium 2369. annorum usque ad obitum Joseph; adeoque creationem hominis, ipsius lapsum, diluvium, arcæ fabricationem, vitam SS. Patriarcharum, videlicet Abraham, Isaac, Jacob & Joseph. Hebræi inscribunt libros a prima dictione libri, sic *Genesim* vocant *Berefish*, quod idem sonat ac principium.

Secundus, dicitur *Exodus*, id est, exitus; nominatur enim ab exitu Israelitarum de Ægypto: tum eorum complectitur res gestas per annos 145. ab obitu Joseph usque ad erectum Tabernaculum; nempe servitutem in Ægypto, liberationem populi a captivitate, transitum maris rubri.

Tertius, appellatur *Leviticus*, quia est velut Rituale Judæorum, continens officium Sacerdotum, de anni Jubilæi promulgatione, & de his quæ acta sunt intra unum mensem & dimidium.

Quartus, inscribitur, *Liber Numerorum*, quia refert computationem populi per Tribus factam a Moysse & Aaron; continet etiam res gestas ab anno secundo post exitum de Ægypto usque ad annum 40. Eo loci refertur populi obmurmuratio & rebellio, & ejusdem punitio.

Quintus, nominatur *Deuteronomium*, id est, posterior seu secunda lex, a vocabulo græco *Deuteros*, latine, *posterior*, de sumitur, tum & voce, *nomos*, latine *lex*. Est eadem lex, sed fusius explicatio & repetitio coram filiis eorum qui mortui fuerunt in deserto: hi quinque libri dicuntur lex, seu libri legis, ut dicitur infra.

Patres omnibus retro sæculis auctorem Pentateuchi agnoverunt Moysen; quæ quidem opinio perpetua Judæorum, & Christianorum traditione, apertisque Scripturæ locis firmata, ut sola orthodoxa habita est: hoc tamen non obstante, propter

pter levissimas conjecturas id negavit ultimis temporibus post Thomam Hobbesum in suo Leviatham, cap. 33. & Spinosam in tractatu Theologico politico, Richardus Simon, congregationis Oratoriae olim confrater, in suis de veteri Testamento criticis, cap. 2. ubi nihil aliud Moyssi concedit, quam leges & caeremonias: cetera vero notariis publicis fidei; cuius opus merito censura proscriptum fuit ab illusterrimo Domino du Harlay Archiepiscopo Parisiensi, viro sane in sacris litteris, & scientiis Conciliorum exultissimo. Contra quem & alios fit

CONCLUSIO.

Moses est auctor Pentateuchi.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex veteri Testamento.

EXODI cap. 24. 4. 5. 4. habetur: Scripsit itaque Moses universos sermones Domini. Ibidem, cap. 17. 14. Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc (Amaleitarum scilicet cladem) ob monumentum in libro, & trade auribus Josue: delebo enim memoriam Amalech sub caelo. Deuter. cap. 31. Scripsit Moyses legem hanc: id est, praecepta, caeremonias & historias: unde sic argumentor: Qui scripsit universos sermones Domini, praecepta, caeremonias & historias, est auctor Pentateuchi, haec enim solum continet: Atqui ex citatis scripsit haec Moyses: confirmat perpetua traditio Iudaeorum, immo & Samaritanorum, qui in hoc Iudaeis consentiunt, propter quod servaverunt semper Pentateucum: Ergo &c. Confirmatur: Exodus tribuitur Moyssi, Josue cap. 8. 31. tum l. 2. Paralip. cap. 31. 3. sicut & Malachiae cap. 4. v. 4. Item Leviticus tribuitur Moyssi, Numeror. cap. 31. v. 21. tum l. 2. cap. 8. 14. Eisdem; item liber Numerorum eidem tribuitur l. 2. Paralip. cap. 3. v. 3. & Tobiae, cap. 7. v. 14. Item & Deuteron. l. 4. Reg. cap. 14. v. 6. l. 2. Paralip. cap. 25. 4. Rursum l. 2. Eisdem cap. 13. 1. & 2. Ergo &c.

Secundo, ex novo Testamento.

S. MARCUS cap. 12. sic loquitur: De mortuis autem quod resurgant non legis in libris Moysi super rubum quomodo dixeris illi Deus: Ego sum &c. Ista verba sunt in Exodo, cap. 3. 6. Ibidem Christus subicit Levitici & Numer. sententias, ut patet Luc. 2. 22. & cap. 5. v. 14. Vade inquit, ostende te Sacerdoti... sicut praecepit Moyses. Ioan. cap. 5. v. 46. Si crederetis Moysi, feristis & crederetis mihi, de me enim ille scripsit. Tum Luc. cap. 24. 26. & 27. Nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam: Et incipiens a Moysi & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quae de ipso erant. Unde sic argumentari fas est: Ille est auctor Pentateuchi qui sic agnoscitur a Christo: Atqui ex dictis Moyses agnoscitur a Christo auctor celeberrimus librorum legis: Ergo &c.

Confirmatur: Ioan. cap. 1. v. 45. habetur: Invenimus quem scripsit Moyses in lege; Iudaei hoc ad prophetiam Iacob, quae jacet Genesi, cap. 49. referunt: Igitur Genesim agnoscitur tamquam Moysi scriptus a Ioanne. Exodus citatur ut Moysi liber, Luc. cap. 2. v. 23. Rom. cap. 7. v. 7. Hebr. cap. 9. v. 19. Leviticus citatur tamquam Moysi etiam opus, Luc. cap. 2. v. 14. & Ioannis cap. 8. v. 5. Item liber Numerorum, Matth. cap. 23. 5. Similiter & Deuteronomium, Matth. 23. 36. Quid plura? Ab ipsis Iudaeis prodit pro illo momento celeberrimum testimonium; namque libri legis, in Pentateuco contenti, tamquam a Moysi facti legabantur non solum septimo quolibet anno, qui apud Iudaeos erat annus remissionis, coram omni populo, sed etiam per omne Sabbatum in Synagoga, ut habetur Act. 15. 21. Moyses enim & temporibus antiquis habet in singulis civitatibus, qui eum praedicant in Synagoga, ubi per omne Sabbatum legitur.

Tertio, ex Patribus.

Ex primo saeculo habemus Apostolos Ecclesiae Protoparentes qui passim in suis Scriptis laudant varias Moysi sententias ex Pentateuco excerptas.

Ex secundo S. Iustinus Martyr in Patres: Clemens Alexandrinus l. 1. Stromatum Pentateucum veluti genuinum Moy-

Moy-

Moyſis ſæctum habent; ſimiliter, & alii ſingulis ſæculis ſubſequentes.

Ex tertio, Origenes in expoſitione Pſalmi primi, cujus teſtimonium commemorat Eusebius l. 6. cap. 25. S. Athanaſius præſatione in Pſalmo.

Ex quarto, S. Hieronymus in epiſtola ad Paulinum, Innocentius I. epiſt. ad Euxuperium Toſolanum Epiſcopum, Melito Sardenſis epiſt. ad Oneſimum apud Eusebium l. 4. hiſt. Ecclēſi. cap. 28.

Ex quinto, S. Auguſtinus l. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. His accedit Concilium Laodicense canone ultimo, Romanum ſub Gelafio, Tridentinum denique ſeſſ. 4. Non abs re erit aliqua Patrum teſtimonia ad veritatis confirmationem hic texere.

Primus quidem in teſtimonium & teſtem nobis occurrit Cyr. Alex. l. 8. contra Iulianum Apoſtataſ negantem Moſaicum illud oraculum, quod a B. Stephano Act. 7. reſertur, de leſu Nazarenō intelligi, quodque ſic exprimitur, *Hic eſt Moyſes qui dixit filiis Iſrael: Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum audietis*. Sic revincit pag. 256. "Cum autem Chriſti Nativitatem", inquirat, & in lege Moyſis Sapientiſſimi fruſtra ſe torqueat: diſcat a nobis doctrinā Moſaicā ſcopum ad Chriſti Myſterium pertinere, Chriſtumque apud eum multoties deſcribi."

Inſignis eſt controverſia Samaritanorum de illo oraculo Deuteronomii: *Dabo verbum meum in ore ejus*: Quod alii Iſue, alii vero Doſitheo Samaritano accommodabant: utramque hanc ſententiam dannaſit Eulogius Alexandrinus Epiſcopus: ibi enim, ponderata Samaritanorum controverſia, definivit & verba Moyſis ad Chriſtum pertinere; ita reſert Photius, Codice 230. ſuæ Bibliæ.

Confirmatur eadem ex Samaritanis deprompta probatio: Prænotandum eſt Samaritanos crudeli ſchiſmate & perpetua diſſociatione, a Judæis fuiſſe divulſos tempore Alexandri Magni, ea poſſiſſimum data occasione, quod Manafſes, Jaddi ſummi Pontificis frater, contra legis præceptum in ſuam duxerat uxorem filiam Sanballetis Satrapæ, qui Darii Perſarum Regis Samariæ nomine imperabat; ut dictum eſt: eam ob prævaricationem exutus Sacerdotio, amatam uxorem dimittere abnuens, conſugit ad Sanballetem ſocerum ſuum, a quo quidem præſectus eſt

Boucat Theol. Tom. IV.

templo in monte Garizim extruſto, ibique Pontificis munia obiit, hinc ab illo ævo Samaritanos inter & Judæos exiſtiſſum & implacabile exarſit diſſidium.

His prælibatis, citra dubium eſt Samaritanos habuiſſe Pentateucum quo ſuos inſtituerunt & ritus cultus divini & mores: neque vero doctiſſimos latet in odium Judæorum cæteros veteris Teſtamenti libros reſpuiſſe. Quod autem a Moyſe libros quinque legis haberent, eo maxime liquet, quod textus Pentateuchi Samaritani litteræ, ſint vel ipſi veterum Chananæorum characteres juxta erudiſſimorum ſententiam. Revera quidem Joſephus Scaliger diſſert. de litteris Ionum ſcribit, græcos characteres ad exemplum characterum Samaritanorum eſſe formatos. Jam vero cum antiquiſſima ſit litterarum Ionicarum origo, quippeque profeſta ſit a Phœnicibus, ſeu Chananæis, quorum regionem hebræi habitabant, ſequitur veſtiſtas ut plurimum eſſe litteras Samaritanas, ac ſubinde antiquiſſimum Pentateucum, quem a Moyſe ſcriptum eſſe ultro fatentur Samaritani, & uti talem pro aris & focis defendunt hanc veritatem. Non levius annuntiat illud apud eoſdem Samaritanos, quod non obſtante inter ſe & Judæos diſſociatione, quinque legis libros ſeu Pentateucum & legem ſervare ſtudent.

Quarto, ex hiſtoricis utriusque Teſtamenti.

JOSEPHUS l. 1. contra Apium hoc ex profeſſo docet: Id ipſum ſuſe explanat Eusebius l. 3. demonſtrati Evan. cap. 2. immo & Porphyrius atque Iulianus, qui licet Chriſtianæ religionis inſenſiſſimi hoſtes, Moyſen tamen Pentateuchi auctorem agnovērunt, & alii permulti apud P. Alexandrum diſſert. 9. de libris Moyſis, pag. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Quinto, ex Proſanis hiſtoriographis.

Teſtimonium ex inimicis non levius pro aſtruenda veritate ponderat, cum hanc ipſam ſubindigiter ita claram & ſub oculis poſitam eſſe, ut illam inſiciari nullus ſanæ mentis audeat. Porro veteres apud proſanos auctores libros Moyſis, veluti quadam conſpiratione facta, agnovērunt. Eos ſulo calamo recenſet P. Alex. diſſert. 9. pag. 6. col. 2. de libris Moyſis. Eos igitur celebrant: "Manethus Sebennyta

M 3 „ in

in Ægyptiaca historia, referente Iosepho l. 1. contra Apionem. Philocorus Atheniensis, qui Ptolomæi Philopatoris temporibus floruit, referente S. Iustino Martyre in Parænesi: Polemon, qui Ptolomæi Epiphanis ævo Græcicam scripsit historiam, eodem S. Iustino & Cyrillo l. 1. adversus Julianum, referentibus. Eupolemus ab Alexandro Prolyhistore laudatus, cujus illustria fragmenta legere est apud Eusebium l. 9. præp. Evang. cap. 17. 26. 30. Appolonius Molonis, referente Iosepho l. 12. contra Apionem. Castor sive Rhodius, sive Galata, Deiotari gener, cujus testimonium laudat S. Iustinus in Parænesi: Diodorus Siculus, quem idem S. Iustinus, & Cyrillus l. 1. contra Julianum testem appellant. Chæremon Ægyptiacæ historiæ conditor, qui Augusti ætate floruit, a Iosepho laudatus. Trogus Pompejus, cujus historiam in Epitomen contraxit Iustinus sub Antonini Pii Imperio. Nicolaus Damascenus ... Herodis Judæorum Regis amicus, cujus aliqua testimonia Iosephus descripsit &c. „

Mitto Ptolomæum Mendesium qui res ægyptiacas tribus libris complexus est; Longinum Zenobiz Palmyrenorum Regiæ a consiliis & studiis, qui Moylen summo profequitur encomio in libro de sublimi genere dicendi, eo quod Moyles in exordio libri Geneseos, sic inducat Deum loquentem, *Fiat lux, & facta est lux*. Concinit Juvenalis, nam 14. Satyra restatur volumen Legum Judaicarum non alium habere præter Moylen auctorem, de quo sic canit.

*Judaicum discunt, & servant & metuant jus,
Tradidit arcane quodcumque volumine Moyles.*

SUFFRAGATUR Cornelius Tacitus l. 5. historiæ Romanæ his verbis: "Moyles, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus contrariosque cæteris mortalibus indidit .... Hi ritus, quoquomodo industi, antiquitate defenduntur. „

Sexto, ratione & quidem multiplici.

PRIMA est, quia canon Hebræor. & Ecclesiæ suscipit libros legales tamquam genuinum Moylis fœtum: Sic & omnia Concilia, quæ de Scripturis V. T. tradi-

verunt. Idem dicunt Athanasius præfat. in Psalms: & alii Patres jam jam laudati: Ergo &c.

Secunda: Samaritani qui Pentateucum retinuerunt, non alium præter Moylen illius habent auctorem. Concinit Lxx. Seniores & tota Judæorum Synagoga: Ergo &c.

Denique probatur argumento ad hominem. Concedit ultro Richardus Symon Moylen scripsisse legem: Sed per legem intelliguntur quinque libri Pentateuchi: Ergo &c. Probatur minor: Luc. 2. v. 22. habetur: *Postquam impleti sunt dies purificationis ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sifterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini.* Hæc lex habetur Exod. 13. Item Joan. 18. habetur: *In lege Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare:* Hæc lex habetur Levitici 29. Item Joan. 8. *In lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est.* Hæc lex habetur Deut. 8. 17. Rursus Matth. 12. vers. 5. *Aut non legis in lege, quia Sabbatis Sacerdotes in templo Sabbatum violant & sine crimine sunt?* Hæc lex habetur Levit. 24. vers. 8. & numer. 28. vers. 9. & iterum Matth. 22. 36. *Magister, quod est mandatum magnum in lege?* At illis Jesus: *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Hæc lex jacet Deut. 6. Igitur ex ipso novo Testamento nomine legis intelliguntur quinque libri Pentateuchi; ita Iosephus, l. 1. adversus Apionem, ubi refert solos Prophetas scripsisse quæ acta sunt a morte Moylis usque ad Artaxerxem Longimanum, nec alium auctorem Pentateuchi, præter Moylen agnoscit: nullusque ex Hebræis meminit Tabellionum a Richardo Simone confistorum.

Solvuntur objectiones.

VARIA proponit Spinosa, & post ipsum Simonius, quæ aut contradictoria, aut absolute falsa sunt, aut saltem post obitum Moylis facta, ut probent Pentateuchi: ipsum non esse auctorem.

Obijciunt ergo: Genes. 12. vers. 6. Abraham dicitur pertransiisse usque ad Convallem illustrem, & additur in præthesis: *Chananeus tunc erat in terra;* videtur ergo quod non essent amplius Chananeæ in Palæstina, quando auctor hæc scripsit: Atqui tamen tempore Moylis, nondum erant ex hac regione propulsi, cum hoc non

non nisi post ejus mortem contigerit : Igitur Moyſes hæc non ſcripſit, adeoque non eſt Pentateuchi auctor.

Reſpondeo negando conſequens : Senſus eſt, tempore Abraham Chanaanum, jam hanc terram incoluiſſe, quod quidem Moyſes ſubnotare debuit, cum inter Abraham & ſe ipſum intercederent anni circiter 400. Tum quia ut intelligerent Hebræi, in quorum gratiam ſcribebat, Palæſtinam vel ipſo Abraham tempore occupatam, eam ipſam eſſe terram quam Abraham & ejus ſemini dare Deus ſpoderat.

Infant : Genef. 35. l. 21. nominatur turris gregis, ſic enim habetur de Jacob : *Egreſſus inde fixit tabernaculum trans turrem gregis* ; quæ dubio-procul ante urbem Jeruſolyman non fuit ædificata : Igitur Moyſes non ſcripſit Genefim : quomodo enim locutus fuiſſet de turre quam non viderat ? II. Multa deſcribuntur in eodem libro quæ homo privatus & in Ægypto abſconditus, qualis erat Moyſes, non potuit ſcire : ut cum Gen. 2. l. 11. habetur de fluminibus : *Nomen uni Phifen* : ipſe eſt qui circuit omnem terram Hevralath ubi naſcitur aurum, & aurum terræ illius optimum eſt. Ibiq; invenitur Bidellium & lapis Onychinus. Item cum Genef. 10. habetur : *De terra illa egreſſus eſt Aſſur & ædificavit Niniven, & placentias civitatis, & Chale Raſen quoque inter Niniven & Chale* ; hæc eſt civitas magna. Ergo &c.

Reſpondeo I. generaliter ad omnes objectiones, Moyſen locutum fuiſſe ſpiritu prophetico : quod enim fuerit Propheta teſtatur ipſe Chriſtus Luc. 24. ubi ſic alloquitur diſcipulos Emaus de ejus reſurrectione non nihil dubitantes : *O ſulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophætæ*. Nonne oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam ? & incipiens a Moyſe & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipſo erant. Igitur Moyſes res & præſentes, & præteritas, ſicut & futuras potuit ſcribere.

Reſpondeo II. ad ſingula : Ad primum quidem : diſtinguendo : & ibi non loquitur Moyſes de turre Jeruſolymitana, concedo : non conſtat enim eandem eſſe de qua in Genefi, cum altera tempore Davidis : & conſtat eſſe eandem, nego. Fieri tamen potuit eam turrim quæ ævo Iacob exſtat in terra Chanaan potuiſſe per-

ſeverare, uſque ad ædificationem urbis Jeruſolymæ. Quidquid ſit ; Moyſes ſcientia prophetica donatus potuit priorem annuntiare.

Ad ſecundum, diſtinguo : Utique naturam lapidum pretioſorum, & auri alique enarrata potuit ſcire Moyſes per traditionem parentum, ſicut multas urbes aliorum regnorum cognoviſſimus narratione eorum qui illis viderunt, concedo : ſic civitates Niniven & Chale cognovit : & non potuit ſcire per traditionem, nego. Non injucundum erit hic breviter texere traditionem Chronologicam ab Adamo ad Moyſen uſque. Citra dubium eſt Adamum ſcientia inſuſa exultum fuiſſe, ut nepotes edocere poſſet de initio & creatione mundi, ac de rebus naturalibus, ut ſcriptum eſt Eccli. 17. tum alia Scriptura Gen. 2. *Omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus*. Porro Protoparens vixit annos 930. Mathuſalem vero natus eſt anno mundi 687. vixit igitur cum Adamo annos 244. ac ſubinde potuit ab eo ediſcere quæ ſpeſtant mundi creationem, rerum omnium tum inſenſibilium, tum ſenſibilium, atque viventium naturas : primi hominis lapſum, & promiliū mediatorem. Jam vero Mathuſalem qui cum Adamo annos 244. vixerat, vixit etiam cum Sem filio Noemi annis 100. Sem enim erat filius centum annorum quando contingit diluvium, ut vel ipſi ſacra Scriptura teſtatur. Evenit autem diluvium anno mundi 1656. & Mathuſalem vixit 969. videlicet ad diluvium uſque : quid prohibet igitur Sem a Mathuſalem edoſtum de iis omnibus quæ ab ipſo acceperat Adamo ? eandem noticiam citra dubium Iſaac Abraham filius a Semo habuit, quandoquidem iſte quinquaginta annis cum Iſaac vixit, cujus rei argumentum eſt, quod Sem vixerit poſt diluvium quingentis annis, & mortuus ſit anno mundi 2158. Iſaac vero natus ſit anno 2108. immo Jacob, quem Iſaac genuit ſexageſimum annum agens, decennio poſt obitum Semei natus eſt, viditque filios Iolephi, quibus, antequam moreretur, benedixit. Filii autem Iolephi potuerunt videre Moyſen, quia a morte Iolephi uſque ad Moyſis nativitatem interceſſerunt tantum ſexaginta quatuor anni. Ex his omnibus liquet Moyſen potuiſſe ex traditione accipere omnia facta Iſraeliticum populum ſive in Ægypto, ſive in deſerto

spēctantia, similiter, & alia quæ de Paradiso, de fluminibus, de auro, & lapidibus conscripsit. Neque vero poterat illudere auditoribus, cum sicut ipse, sic & inter seniores & majores multi plerique, maxime quæ de Redemptore futura erant, ex eadem traditione tenebant.

Tria potissimum in Pentateuco Christianam Religionem spectant. Primo quidem facta, quæ credenda sunt, scilicet creatio Protoparentis a quo cæteri suam ducunt originem, ejusdem lapsus & promissio Salvatoris. Secundo, promissa in quorum spem religio fractos animos erigit, scilicet remissio peccatorum, resurrectio & vita æterna. Tertio cultus, quem Christiana Religio præscribit Deo reddendum; cultus autem ille situs est in observatione legis, in supremi Numinis adoratione, quibus & peccatorum veniam, & ejus gratiæ opem efflagitamus, eique grates pro beneficiis acceptis rependentes nova nobis elargiri petimus. Et vero qui credit mundum a Deo conditum, lapsum primi hominis, ejus per Christum reparationem, aliæque similia ut primum extra dubitationis aleam posita sunt, potest & alia bene multa fide firmissime credere.

Replicant : Gen. 36. vers. 31. habetur : *Reges autem qui regnaverunt in terra Edem, antequam haberent Regem filii Israel, fuerunt hi &c.* Quæ verba significare videntur auctorem vixisse sub Regibus Israel, adeoque non fuisse Moysem. 2. Genes. etiam dicitur, Sara 80. annorum rapta esse a Rege Ægypti ob pulchritudinem : sed hoc non videtur verum, mulier enim quæ processit in diebus suis non dicitur pulchra : Ergo &c.

Respondet, non sequi ex verbis allatis auctorem vixisse tempore Regum Israel : fuisse enim ut Moyse cognoverit spiritu prophetico, & prædixit, ut fecit in Deuteronomio, filios Israel habituros fore Reges, sicut alias nationes : sic Edom Regem ante filios Israel, habuit.

Respondet II. distinguendo : Antequam haberent Regem, simpliciter, concedo : Regem ut sic, nego. Nomen Rex in Scriptura sumitur etiam pro Duce, sic Deuter. 33. vers. 5. Moyse dicitur Rex in eo sensu; eo utique modo passim usurpatur in libro Iudicum. Cæterum hoc nihil facit contra nos; supponamus enim fuisse octo Reges Iudæorum sive essent de familia Esau, sive de aliis nationibus, hoc contigit, antequam Moyse educeret de

Ægypto populum, quo tempore Israelicæ Reges vel Duces habere dubio-procul potuerunt : sicque contra veritatem ne minimum quidem scripsit Propheta.

Ad secundum : Non probat obiectio, Moysem non esse auctorem Pentateuchi, & aliquid incredibile esse in Genesi : Sara enim erat sancta & uxor sancti, unde potuit suam servare pulchritudinem usque ad 80. annos; tum quia vita erat longior his temporibus, tum quia Deus potuit addere splendore mscuit dedit Judith, ut bene a Rege idololatra traheretur.

Insistunt : Exod. 16. vers. 35. habetur : *Filii autem Israel comederunt Man 40. annis, donec venirent in terram habitabilem* : hoc cibo aliti sunt usque quo tangerent fines terræ Chanaan. Auctor respicit ad tempus cum manna cessavit : sed hoc evenit eo tempore, quo jam mortuus erat Moyse, ut patet Josue vers. 12. Igitur Moyse hoc non potuit scribere.

Respondet distinguendo : Aliti sunt usque quo tangerent fines Chanaan moraliter, concedo : physice, subdistinguo : usquequo tangerent citra Jordanem, concedo : trans Jordanem, nego. Certum est Moysem appropinquans Jordanem, adeoque terræ promissionis confines, Oz & Sehon Reges Basan & Amorrhæorum devicisse; tunc autem cessavit manna, & frugibus terræ aliti sunt Israelicæ. Postea Moyse mortuus est in monte Nebo : tum Josue Duce Hebræi transferunt Iordanem, & terram Chanaan occupare cœperunt, capta civitate Iericho, sicque immediate ante transitum Iordanis tangebant moraliter & initiativæ ac physice terram Chanaan : Igitur Moyse potuit omnia scribere. Nonnulli respondent, verba allata addita fuisse a Josue, vel ab Esdra aut ab aliquo Propheta, vel etiam ab ipso Moyse, qui Spiritu Dei revelantis actus, futura veluti præsentia cernebat. Sic Deuter. 17. 14. prænovit filios Israel habituros aliquando Regem : sic Deut. 17. 19. monet Hebræos de exterminanda Amalecitarum gente, postquam terræ promissæ possessores facti essent.

P. Alexander diss. 9. hist. veteris Testamenti p. 7. col. 1. solvit difficultatem; his verbis : Respondetur primo, *Moyse* hæc dici locutum trans Jordanem, habita ratione Terræ Sanctæ, cujus comparisonem Scriptura sacra situs locorum consignare solet; *canæstria* enim *Moab*, in quibus *Moyse* ad Iudæos extremum

„ ver-

„ verba faciens legem iteravit, sunt trans
 „ Jordanem Judæis terram promissam in-
 „ colentibus.

„ *Perfistunt* I. Exod. 24. vers. 7. citatur vo-
 lumen fæderis scriptum a Moysse. II. Num. 21. vers. 14. & 15. citatur etiam li-
 ber bellorum Domini, his verbis: *Unde*
dicatur in libro bellorum Domini: sicut fecit
in mari rubro, sic faciet in torrentibus Ar-
non. Scopuli torrentium inclinati sunt, ut
requiescerent in Arnon, & recumberent in
sinibus Moabitaram. III. In eodem libro
 scripta erat Amalecitarum clades, ut patet
 Exod. 17. vers. 14. sed si Moyses hæc
 scripsisset, non citaretur, ut scriptum a
 Moysse, neque diceretur: hoc dixit &
 fecit Moyses, ut passim habetur in Pen-
 tateuco. Ergo &c.

Respondeo, distinguendo minorem: Et
 Moyses scripsit historiam quasi aliena per-
 sona a se, non secus ac Julius-Cæsar in
 commentariis, ac cæteri duces qui sua
 acta conscribunt, & hoc ad humilitatem
 & faciliorem textus comprehensionem,
 concedo: secus, nego.

Jam vero quicumque sit liber Bello-
 rum Domini, ut Canonicus haberi de-
 bet. Probabiliter creditur canticum quod-
 dam ab Hebræis celebratum, quia mul-
 tæ sententiæ, quæ ex eo recitantur Num.
 21. vers. 14. Poeticæ sunt: neque vero
 requiritur ut in libro speciali distincto ab
 Exodo scriptum sit illud Canticum, cum
 vox hebræa (inquit Grossius) non ma-
 gis librum quam narrationem aliquam
 significet: unde illud Canticum apud
 Hebræos celebratur, ut tritum potuit
 Moyses jungere in libro Legis.

S. *Augustinus* quæst. 42. in Numero su-
 spicatur, his verbis: Librum aliquem Chal-
 dæorum vel Egyptiorum designari, qui
 bellorum Domini nomine donetur, ea
 potissimum ratione, quod de bellis cele-
 berrimis tractaret. Hunc autem Librum
 quamvis profanum Moysen citare po-
 tuit, sicut Apostolus quædam ex Poetis
 laudavit Atheniensibus, quibus existen-
 tiam veri Dei eis probare satagebat; hinc
 loquens de illo libro Cantorum hæc
 subdit S. Præsul: „ Qui tamen non ideo
 „ sit assumendus in eas Scripturas, qui-
 „ bus divina commendatur auctoritas, sic-
 „ ut nec Propheta ille Cretensis, cu-
 „ jus mentionem facit Apostolus; nec
 „ Græcorum Scriptores vel Philosophi,
 „ vel Poetæ, quos idem ipse Apostolus
 „ magnam sane aliquid & veraciter prom-

„ ptum ad Athenienses loquens, dixisse
 confirmat.

Respondet: Num. 12. vers. 3. Moyses
 dicitur vir omnium mitissimus: sed san-
 ctus non se laudat: Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem: Non
 se laudat amoris proprii motivo; & pro-
 pter se, concedo: inspiratione Dei, & ad
 mirabilia Dei ostendenda in suis creatu-
 ris, nego. Sic Paulus se commendavit
 apud primos Christianos, narrando revela-
 tiones, tum & persecutiones quas propter
 Christum subiecit. Solutio est S. Gregorii
 in præfatione libri Job cap. 1. „ Unde, ait,
 „ & B. Job sancto Spiritu afflatus, po-
 „ tuit sua gesta, quæ erant videlicet super-
 „ næ aspirationis dona, quasi non sua scri-
 „ bere: quia eo alterius erant quæ loque-
 „ batur, quo homo loquebatur quæ Dei
 „ sunt: & eo alter quæ erant illius lo-
 „ quebatur, quo Spiritus sanctus loque-
 „ batur, quæ hominis sunt.

Respondet: Deuteronomii I. habetur: *Hæc*
sunt verba quæ locutus est Moyses ad omnem
Israel trans Jordanem: Sed Moyses nus-
 quam transiit Jordanem: ergo hæc non
 scripsit.

Respondeo I. Solutionem jam ex dictis
 patere. Majoris tamen civitatis cau-
 sa.

Respondeo II. distinguendo: Et vox *trans*
 dicit terminum a quo sicut terminum ad
 quem, concedo: dicit solum terminum
 ad quem, nego. Transitus est motus
 qui incepit citra Jordanem & termina-
 tus est trans Jordanem. In primo sensu
 sumuntur verba: secus in secundo: sic
 qui vellet transire Sequanam, Parisiis, &
 ibi aliquid prius faceret, diceretur scri-
 psisse trans Sequanam: quod autem sen-
 sus sit genuinus patet, ex vocabulo, quod
 dicit vocem hebræam *trans* significare tran-
 situm: & antiquis Scholiastes qui versio-
 nem Jerosolymitanam ad Hebræum dili-
 genter contulit, hic & in aliis locis ubi
 particula *trans* minus commode legitur,
 posuit in transitu.

Respondet R. P. Alexander diff. 9. pag.
 7. col. 1. de genuinitate librorum Moysis:
 „ Unius forte vocalis hebraicæ æquivo-
 „ catione factum, ut interceptæ videretur
 „ *trans Jordanem*, quod ei Jordanem
 „ vertendum erat. Vox enim *Eber*, non
 „ solum *trans*, sed & *cis* significat, ut no-
 „ tant *Pagninus* & *Buxtorfius*, & norunt
 „ quique hebraice periti. Textus habraï-
 „ cus sic ad verbum reddi potest, ut ha-
 „ betur

„betur in Bibliis Polyglottis: *Ista verba quæ locutus est Moyses ad omnem Israel in transitu Jordanis*; Id est, cum mox transiturus Jordanem esset. „

Insistunt: Deut. 2. 12. habetur: *In Seir autem prius habitaverunt Horrhæi: quibus expulsi atque deleti habitaverunt filii Esau, sicut fecit Israel in terra promissionis suæ*. Eo loci significatur, vel tempus quo David Idumæos e sedibus expulit, ut sit sensus, Horrhæos ab Esau pulsos delectosque, non secus ac postea ab Israelitis ipsos Idumæos. Vel etiam designatur tempus quo jam Israelitæ occupaverant Chanatitiden, quæ non nisi mortuo Moysè, quocumque sensu sumantur, contingunt, adeoque ab aliena manu conscripta.

Respondeo I. ad illam objectionem solutione generali jam sæpius laudata: videlicet, sanctum Moysen, sicut præterita, sic & futura lumine prophetico illustratum ad instar, & pro more cæterorum Prophetarum recensita eruitare potuisse.

Respondeo II. Hæc & similia specie pugnantia absque magno negotio conciliari. Et vero non sensus est Idumæos expulisse Horrhæos e monte Seir, sicut Israelitæ vel ipsos Idumæos postea ex eodem loco propulsaverunt, sed tantummodo quod Idumæi, ejectis Horrhæis, ibi habitarent, ipsis vero deletis, illum locum ut terram possessionis suæ incolerint Israelitæ. Neque vero hæc verba: *Sicut in terra possessionis suæ*; intelligenda sunt universim de tota terra promissionis, sed solum de illa parte duorum Regum Og & Sehon, quorum regna Israelitæ, Amorrhæis & Balanitis devictis, jam occupaverant, cum hæc scriberentur. Quandoquidem, Rubenitæ, & Gaditæ, & dimidia pars Manassæorum, illas regiones jam possidebant. Quocirca Azias Montanus vertit: *Sicut fecit Israel nonnullis in possessionibus, quas dedit eis Deus*. Hoc ipsum confirmat Moyses Deut. 3. *Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, usque ad mediam partem montis Galaad; & civitates illius dedi Ruben, & Gad. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan Regni Og, tradidi mediæ tribui Manassæ, omnem regionem Argob*.

Opponunt: Quædam sunt in Pentateuco, quæ dubio-procul ipse nec scripsit, nec scribere potuit Moyses: v. g. in calce

Deuteronomii mors ejus refertur; quis autem cordatus usquam dixerit viventem Historiographum suam enarrare mortem? quædam alia quæ longe Moysè posteriora annotantur; quædam etiam alio modo aut citantur, aut existisse commemorantur a Moysè, quorum omnium non unum est exemplum. Primo quidem, Gen. cap. 14. urbs *Lais* vocatur *Dan*, cum tamen juxta omnes interpretes nonnisi post Moysis obitum *Dan* vocata sit. II. Genes. 22. mons *Moria* appellatur, *Mons Dominus* videbit. Quod utique solum, mortuo Moysè contigit, eo nimirum dumtaxat tempore, quo mons ille ædificationi templi destinatus est. III. Civitas Hebron Gen. 23. 2. cap. 35. 27. celebratur, & tamen hoc nomine celebrata est tantum a Caleb Hebronis filio, & hoc, defuncto Moysè, ut habetur Iosue 15. 14. namque antea *Caria Thar-be* appellabatur. Postremo Deut. 3. 14. ista leguntur: *Jair filius Manassæ possedit omnem regionem Argob, usque ad terminos Gessuri, & Machati, Vocavitque ex nomine suo Basan, Navoth Jair, id est, Vil-las Jair, usque in præsentem diem*. Ex ultimis verbis colligi posse videtur nonnisi longo post Moysis obitum tempore hæc scripta fuisse.

Respondeo I. Istas & similes objectiones jejunas admodum esse. Cum enim, ut non semel dictum sit, Moysen Spiritus sancti afflatu scripsisse, suam mortem sicut prævisam, sic & veluti præsentem describere potuit: neque vero plus virium habet variatio urbium nominum. Cum enim naufragia iterum atque iterum in diversis Israelitarum captivitatibus Libri passi sint, potuit Eldras, qui eos collegit, notioribus tunc nominibus appellare, ut populus innatæ linguæ jam ex parte oblitus, melius caperet quid Prophetæ eis legeret & doceret.

Respondeo II. Nonnullos propugnare quinque libros Legis fuisse per inodum Diarii & Annalium a Moysè conscriptos, Iosue vero post ejus obitum, aut alium Prophetam in ordinem diessisse, & nonnulla afflatu Spiritus sancti intertexuisse. Sic Baruch Jeremix Prophetam ordinavit: sic etiam Parabolæ Salomonis ab aliis Scriptoribus sacris fuerunt ex ejus scriptis congestæ & concinnatæ, ut legitur in libro Proverbiorum.

Jam ad singula breviter respondeo. Ad primum quidem, obitum Moysen ab alioquo.

quo scriptore Canonico additum fuisse ad calcem Deuteronomii. Ad secundum, dico cum Doctissimo Huetio, nomen Dan antiquius esse expeditione sexcentorum virorum Danitica Tribus, qui ablati Michæ Idolo cum Sacerdote urbem *Lais* expugnarunt, & suo Nomine Dan vocaverunt, ut habetur Judicum 18. 26. ex duobus quippe fontibus *Jor* & *Dan* Jordanis nomen derivatum est, ut testantur S. Hieronymus, & Philostorgius. Hinc liquet fluvium ex quo Jordanis partim emanat, nomine *Dan*, sicut Jordanis sic & *Dan* quid antiquius esse expeditione laudata. Illum igitur fluvium forte significavit S. Moyses cum de Abrahamo loquens, Genes. 14. ait: *Numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo, & persecutus est usque Dan*. Tum devictis hostibus captum Lothum reduxit incolumen. Ad tertium, ut ipsa Scriptura testatur, ab Abrahamo primum mons iste vocatus est *Dominus videt*. Sciscitans enim Isaac a Patre ubi erat victima, Genes. 22. respondit Abraham: *Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi*. Quia vero Dominus pepercit filio dilecto: *Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum ardentem inter vepres haerentem cornibus, quem affumens obtulit holocaustum pro filio, Appellavitque nomen illius, Dominus videt*. Unde usque hodie dicitur: *in monte Dominus videbit*; quo nomine non propter adificationem templi juxta se iterata vice celebrata est. Ad quartum, responsio generalis sufficit, dicendo aut Moysen spiritu prophetico cuncta rimantem sic scripsisse de *Jair*, aut *Esdram* aliumve Prophetam, quæ post obitum Moysis contigerant circa personas jam jam a Moysæ ex parte celebratas addidisse, ne aliquis in historia texenda deficeret numerus.

Pari & consimili ratione solvit argumentum istud. Auctor Pentateuchi testis seriem octo Regum Edon seu Idumæorum, tum ad eorum duces transit; constat tamen ex lib. 1. Paral. cap. 1. 51. Idumæos non habuisse duces nisi multo post Moysis obitum; nemo quippe non videt hæc fuisse scripta ab auctore Canonico, videlicet aut a Moysæ præsentia futurum ductus, aut ab Esdra.

Insistunt: Alia plurima facessunt in veritate dignoscenda difficultatem, tum circa ipsam libri Pentateuchi substantiam, tum etiam circa auctorem. Primo qui-

dem, Genes. 40. 15. Josephus, ita loquitur: *Furto sublati sum de terra Hebræorum*; hoc est de terra Chanaanæ; Atqui ista terra nedum ab Hebræis nomen acceperat, quandoquidem eam nondum occupaverant: Ergo &c. II. Deut. 3. 11. scriptum est: *Solus quippe Og Rex Basan resistens de stirpe Gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus, qui est Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis; & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus*. Quorsum autem hæc inutilia memoriæ mandare, cum vel ipsi Israelitæ oculis suis viderant illum Regem. III. Epist. 2. ad Timotheum. cap. 3. Apostolus mentionem facit Joannis & Mambri Magorum Ægyptiorum quos Moysi resistisse asserit, alium tamen est silentium in Pentateuco de illis. IV. Hebr. 12. dicit Moysen, ut primum montem Sinai ardentem conspexisset, exclamasse: *Exterritus sum & tremebundus*; quæ quidem verba etiam in libris Legi desunt. V. Auctor Pentateuchi libros ab ipso Moysæ conscriptos citat, videlicet librum fœderis, librum bellorum Dei, & librum Legis Dei. Exod. 24. 4. 7. Num. 31. 14. Deut. 31. 9. Igitur non Moyses, sed alter est auctor Pentateuchi.

Facilis est ad hæc omnia responsio. Nego igitur antecessens. Ad primam probationem, distinguo minorem: Terra Chanaan nondum erat ab Hebræis occupata ex jure avito, concedo: ex jure promisso, nego. Tempore Joseph Hebræi jam jam in magnum creverant numerum, suasque ad instar Abraham ibi fixerunt sedes, hinc & vicinis gentibus non erant ignoti: eam vero terram Deus promiserat ejus semini: Igitur potuit jure merito Josephus dicere: *Furto sublatus sum de terra Hebræorum*, hoc est de terra quam Hebræi tunc incolebant.

Ad alteram prob. distinguo: Et Moyses historiam texebat rerum mirabilium gestarum, adjuvante Deo, nedum pro viventibus & præsentibus, sed & pro nepotibus, ut ad beneficia Dei recolenda promoveret, concedo: hinc manum Dei fortem in expugnatione Og de stirpe Gigantum commendat, ostenditque describendo lectum, immane devicti Regis robur & fortitudinem, & scripsit pro iis præcise qui prælio adversus Regem Og adfuerant, nego. Non igitur inutilitatis, sed summæ sapientiæ Moysis argumentum est, quod difficilem partu victoriam

ex fortitudine devicti Regis memoriam traderet posteris, ut magnalia Dei erga suum populum celebraret, ad ciendos ejusdem plebis in benefactorem pietatis affectus.

Ad tertiam, verba exterritis, & tremebundus sunt æquivalenter in Pentateuco.

Ad quartam & quintam probationem dico: Nomina laudata, quæ forsitan injuria temporum e Pentateuco exciderant, Eldram didiscere potuisse vel ex vetustissimis historiis, vel etiam ex traditione Moisaica, quippe qui foret in lege indaganda inter coætaneos peritissimus, & ea supplevisse. Tameñ igitur vocabula nunc in libris Legislatoris deliderentur, non inde concludendum est Pentateucum luxatum & interpolatum ad nos usque pervenisse.

*Contra: Si Pentateucus esset genuinus Moysis factus, tanta cum diligentia eum Israelitæ servassent, ut neutiquam periisset, aut saltem oblivione fuisset datus, quandoquidem Moysen non solum ut Patrem & benefactorem, sed ut Legislatorem cui locutus fuerat Deus, habebant: Atqui tamen hæc inconvenientia non semel comperta sunt. Et probatur: Lib. 4. Reg. cap. 22. & lib. II. Paralip. cap. 34. legitur quod Josias Regis Juda temporibus repertus sit codex legis ad Helcia summo Sacerdote: *Reperit Helcias Sacerdos librum Legis Domini per manum Moysis.* Cumque librum illum coram Josia legisset Saphan scriba, audissetque Rex verba Legis, scidit vestimenta sua. Pentateucus igitur erat tunc temporis ignotus, sin minus Rex non fuisset tanta admiratione raptus in voluminis istius ad inventionem, nec præ dolore quo angebatur de libro Legis apud Judæos neglecto, sua scidisset vestimenta.*

*Respondeo: Istam argumentationem ad summum probare, aliquam irrepsisse in Judæos pro libris Legis asservendis incuriam, nusquam vero eorum non esse auctorem Moysen, cum potius habeatur ad veritatis confirmationem: *Reperit Helcias Sacerdos librum Legis Domini per manum Moysis.* Quid expressius?*

Respondeo II. negando minorem: Non obstante multorum Judæorum idololatria, non deerant, qui voluntatem haberent in Legem Domini: credebatur quidem quondam Elias se relictum esse solum qui perseveraret fidelis, dum tamen responderit ei Deus, septingentos adhuc qui genua non

*flexerant coram Baal, habere. Ultra factumur sub Manasse & Amnone impiis Juda Regibus Republicam in deteriora abiisse, sed Josiam Ammonis filium religiosissimum aras omnes iniquo victimarum sanguine pollutas subvertisse, templum mundasse, & cultum Dei legitimum restituisse. Porro anno 13. Regni Josias volumen Legis Helcias invenit in templo, sed non inde concludas velim fuisse unicum exemplar, cum potius autument docti fuisse Autographum Legis manu Moysis conscriptum, quod non obscure subindignant illa Scripturæ verba in objectione laudata: *Reperit Helcias Sacerdos librum Legis Domini per manum Moysis.* Et vero eodem anno quo inventum est illud volumen, Josias una cum omni populo Pascha solemne celebravit, ut habetur lib. 2. Paralip. 34. Quis autem credet & Sacerdotes, & Levitas, & reliquos Judæos in tanta temporis angustia, cum unico Legis codice omnes cæramonias & ritus in festivitate celebranda observandos discere & memoria retinere potuisse? Demum libri Moysis in Regnis & Juda & Israel a Prophetis & Sacerdotibus summa cum diligentia asservabantur, unde gratis dicitur omnes uno solo Moysis Autographo excepto, codices periisse.*

Obijciunt istud argumentum quod est palmare, apud Simonium: Apud Hebræos Scribæ, seu Prophetæ divino afflati Spiritu, id muneris obibant, quod res gestas & annales temporum colligerent memoriarum suis scriptis tradendas: sic eo fungebantur officio Hierophantæ apud Ægyptios; Chaldæi, apud Babylonios; Magi, apud Persas; Gymno-sophistæ, apud Indos; litterati, apud Sinas; Pontifices apud Romanos: Igitur probabilissimum est apud Judæos hanc legis Annalium colligendorum Provinciam Scribis & Prophetis, nusquam vero ipsi legislatori demandatam fuisse; maxime cum Principes & legum Conditores Amanuensibus pro rebus gestis uti soleant.

Confirmatur: Diodorus Tarfensis, S. Athanasius, Theodoretus & alii testantur, quatuor libros Regum & duos Paralipomenon esse compendiosam historicam collectionem constatam ex Libris Scribarum & prophetarum, qui res memorabiles suis temporibus peractas scripserunt, Instar omnium sint facta Salomonis, quæ Nathan, Ahia Silonites, & Ado memorie tradi-

tradiderunt, ut habetur l. 2. Paralip. cap. 9. 29. sic etiam Addo & Semelias, Scribæ Roboam gesta litteris mandarunt. Ibidem cap. 12. sic adhuc Addo aſta Abiæ Regis Juda ſcripſit. Ibidem cap. 13. ſic Jehu filius Hamani qui fuit ſcriba Joſaphat, Aſti illius præclara facinora reſtulit. Ibidem. Cap. 20. Sic tandem nobilis Iſaias, qui initio Libri ſui aſſerit ſe fuiſſe in diebus Oziæ, Jonatham, Achaz, & Ezechia Regum Juda, ſcripſit aſta Oziæ & Ezechia; hinc iſſius geſta, quæ referuntur l. 4. Reg. cap. 18. 19. & 20. excerpta ſunt ex quatuor capitibus 36. 37. 38. & 39. Prophetiæ Iſaiæ: Idem proportionaliter dicendum de libro 2. Machabeorum, qui ex libro Jafonis Cyrenæ hitoria deſcriptus eſt. Igitur non citra fundamentum dicitur Pentateucum ab aliquo Scriba fuiſſe collectum.

Reſpondeo: Syſtema Simonii petere jugulum, dum concedit ſolos Scribas a Deo inſpiratos, & Prophetas ſpectaſſe Libros ſacros componere, & hoc ipſum teſtatur Joſephus lib. 1. contra Apionem. Unde ſic diſtinguo: Et Moyses inter Prophetas erat maximus, quippe qui & legiſtor extiterit, concedo: ad ipſum igitur ſpectabat ſcribere legem, immo Deo jubente, fecit: & non erat, nego. Ad probationem nego paritatem; hoc enim intercedit diſcrimen inter Legiſtorem a Deo inſpiratum, & alterum mere civilem, quod ille ipſe debeat prodere & ſcribere legem qualem a Deo accipit, ne legi poſſit ſubefſe falſum, & ut etiam populi majorem legibus adhibeant fidem, majorique eam proſequantur amore.

Ad confirmationem, diſtinguo ſimiliter: Et S. Athanaſius alique non dicunt libros Regum cæteroſive fuiſſe memoriæ traditos ab aliquo ex illis Scribis publicis, quales fingit Simonius, ſed ab aliquo ſcriptore canonico, puta a Jeremia, vel Eldra, qui tranſacta captivitate, ſacros Libros diſperſos collegit, concedo: & contrarium propugnant, nego. Ad confirmationem probationem, nego paritatem: Tameſi enim opinio ſit probabilis eorum, qui aſta Salomonis & Regum Juda ſcripta a laudatis Prophetis, ut innuere videtur Scriptura ſacra, nulquam tamen Simonius in eodem comperiet Pentateucum aliena manu a Moſe ſcriptum, cum e contra ex iſto fonte habeamus non alium præter ipſum fuiſſe Pentateuchi auctorem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Moyſes eſt Pentateuchi auctor.

PRIMO: Hoc annuntiat vetus Teſtamentum Exod. 17. ubi, jubente Deo, victoriam ſupra Amalecitas reportatam deſcribit. Tum Deuter. 17. prænotione Spiritus memoriæ mandat Iſraelitas decurſu temporum habituros eſſe Reges. Hoc Novum, ubi ſæpius Chriſtus remittit Phariſæos ad legem Moſis, nomine vero Legis intelligitur Pentateucus, ſic Joſ. 1.

Secundo: Hoc definit ſacra Synodus Tridentina ſeſſ. 4. in decreto pro Libris ſacris, quos ibi ſic commemorat: *Sunt vero infra ſcripti: Teſtamenti veteris, quinque Moſis, &c.*

Tertio: Sic traditio Patrum docet: Cyrillus Alex. lib. 8. contra Julianum pag. 256. Melito Sardenſium Epifcopus, epiſt. ad Onelium apud Euſebium lib. 4. cap. 28. Hieronymus epiſt. ad Paulinum, Auguſtinus lib. 2. de doct. cap. 8. & alii.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Quædam prima fronte contradiſtoria apparent, v. g. de diverſis urbium nominibus, quæ ab Eldra, qui ſacros collegit Libros, ad faciliorem intelligentiam juxta uſum potuerunt immutari.

Secundo: Abſque veritatis diſpendio potuit Moſes, ſua ipſa facta, ut alterius perſonæ, enarrare: ſic Julius-Cæſar & alii Duces Principesque ſuam ipſi factorum hitoriam texuerunt, maxime cum modestia non ſinat, ſe ipſum directe laudare.

Tertio: Ad multorum ſolutionem animadvertendum eſt Moſen aſſatu propheta poſuiſſe varia memorare, quæ ſuum poſt obitum contigiſſe conſtat.

SECTIO SECUNDA.

De rebus contentis in Pentateuco.

JAM probatum eſt libros legales eſſe divinos, & S. Moſen eorum eſſe auctorem: Factum eſt quoque ſatis objectionibus quæ Heterodoxi & contra veritatem iſtorum operum, & adverſus eorundem auctorem incaſum proponunt. Ad complementum controverſiæ operæ pretium hic

hic breviter texere palmaria capita quæ complectuntur. Hæc quidem delibavimus in synopsi seu introductione ad universam Scripturam sacram, sed eadem fusiori calamo tractare non injucundum erit.

De Libro Genesis.

HERÆI hunc librum *Berefish*, id est in principio, desumpto scilicet a primo libri vocabulo, Græco *Genesis*, Latini generationem appellant, ea potissimum ducti ratione, quod Moyses principaliter agat de hujus mundi spectabilis creatione. Auctor, primo rerum mere corporearum, tum Proto-parentum eximii innocentie dotibus excultorum productionem refert: Postea vero Adami & Evæ e Paradiso voluptatis ejectionem, cæterorum hominum ab eis ut ab una eademque origine prodeuntium, pessimorum nepotum aquis diluvii, exceptis iusto Noëmo cum uxore, tribus filiis suis & uniuscujusque sponsis, exterminationem. His peractis commemorat quo pacto homines totum orbem post constructam Turrim Babelicam, & confusionem linguarum dispersi omnibus regnis initia dederint. Denum, Abraham, Isaac, Jacob & Joseph sanctorum Patriarcharum qui ante legem scriptam floruerunt, & mores, illustria facta, religionem, & ingressum in Ægyptum fuso calamo delineat.

Non desunt qui cum Eusebio lib. 7. præp. Evang. Theodoro et multis aliis autem Moysen, hunc librum post egressum de Ægypto & legis promulgationem a Deo in Monte Sinai acceptam conscripsisse: Liber juxta Vulgatam quinquaginta habet capita; in quibus figuræ nedum Christi adumbrant adventum, sed & ejus genus, & Nativitatis tempus non obscure multa subdignant oracula. Celebre est vaticinium de Christi nobili stirpe cap. 12. his verbis complexum: *Dixit Dominus ad Abraham .... In te benedicentur universæ cognationes terræ.* Rursus cap. 22. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Tempus vero Messie annuntiat istud Iacobi morientis effatum cap. 49. *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est &c.* Observe velim Moysen suo de mundi creatione systemate omnes eorum, qui tenent mundum ab æterno productum, errores profligare, ut fuse probavimus, ubi de existentia Dei, cum ex

libro Genesis constet cuncta habuisse initium: Eodem jure dicimus Prophetam præoccupare commentitias de Præadamitis fabulas, & dissipare; quod quidem hic paucis demonstrare juvat.

PROPOSITIO UNICA.

Adam fuit omnium hominum Primus.

Probatur argumento Theologico, etque efficacissimo.

QUÆ ex divina voluntate pendent, nobis per sacras Scripturas manifestantur: Atqui creaturarum productio a sola Dei voluntate pendet, cum nullus ante mundum conditus esset; nec potuit scire quid creatum, vel non creatum fuerit, nisi Deus revelet: si enim per fas & nefas licitum est fingere & somnia componere, dabitur processus in infinitum; aliquis enim poterit dicere ante mundum istum alterum præcessisse, & istum alterum alternata vice habuisse antecessorem, & sic absque termino novos assignare mundos pro ut erit imaginationis impetus: Iam vero Scriptura primum omnium assignat Adamum: Igitur Præadamitæ sunt conficti homines. Iam probatur ex Genesi Adamum fuisse primum hominem.

Habetur Genes. 1. *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam.* Quod autem hæc verba intelligantur de primo homine non unum probat argumentum.

Primo: Cap. 5. Ibidem, vel ipse Moyses asserit his verbis: *Hic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum. Masculum & feminam creavit eos, & benedixit illis, & vocavit nomen eorum Adam in die quo creati sunt.* Eo loci nullius alterius hominis creati ante Adam fit mentio, sed tantum de creaturis mere corporalibus, quibus mundum hunc Deus voluit prius adornare, antequam hominem crearet, ut Adamus, quem ad imaginem & similitudinem suam formare decreverat, paratum & omnibus numeris absolutum inveniret habitaculum.

Secundo: Ex Scriptura manifeste colligitur, maxime ex duobus nullum hominem antecessisse Adamum, sic enim librum Geneleos inchoat Moyses: *In Principio creavit Deus caelum, & terram;* hoc est, juxta omnium Patrum & ipsius Ecclesie

clēsæ interpretationem, creationis initium fuit productio cœli & terræ, cæterarumque creaturarum corporalium sex dierum spatium; tum his conditis, ad hominis formationem veluti ad operis complementum processit Deus, dicens: *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam &c.* Quæ vox & designat nullum ante Adam fuisse creatum hominem; quod & subsequencia denotant verba: *Masculum & feminam creavit eos: Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam &c.* Jam vero si homines, vel ante Adamum existissent, non opus erat ulteriori multiplicationis benedictione, cum jam jam terra fuisset Præadamitis hominibus referta.

Tertio: Creatis Protoparentibus, quievit Deus ab omni opere quod patrarat: Igitur cum creatio sex dierum spatium absoluta sit, & omnes creaturæ tunc conditæ juxta genus & speciem nominentur, nec de alio homine quam de Adam & Eva fiat mentio, nisi alia ab isto opere creatio admittatur, citra dementiam non anteriores ipso Adamo homines admittendi sunt, nisi Scripturæ auctoritas pessundet, & Moysis de creatione systema funditus subvertatur. Sic enim creationis opus concludit: *Igitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum. Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: & requievit die septimo ab universo opere quod patrarat.* Audis universum opus illud esse, in quo de uno homine Adamo cum uxore fit mentio: Igitur Præadamitæ sunt cōfissi homines.

Quarto: Non possunt anteriores Adamo concipi homines, ipso teste Moysē, quippequi Genesios resumendo historiam, subnotet, non aliarum creaturarum præter recensitas, fuisse creatas: Tum clare & verbis discretis scribit non alium ab Adamo fuisse in paradiso hominem qui hunc felicitatis locum excoleret. De primo momento sic loquitur cap. 2. *Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cælum & terram.* Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra; omnemque herbam regionis priusquam germinaret. De altero momento subdit: *Non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur terram.* His verbis anathemate percelluntur Præadamitæ & confunduntur: ex ore enim vel ipsius Dei habemus nullum fuisse ante Adamum homi-

nem, qui terram, plantas, & herbas excoleret, sed sors ascendeat e terra, irrigans universam superficiem terræ. Hæc ante hominis cujuscunque creationem sic existebant: Tum Deus Adam creavit, qui hanc benedictam terram operaretur: sic enim pergit Scriptor canonicus: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limbo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem.*

Quinto: Omnes ferme homines ortum ducere ab Adamo asserit Apostolus, declarant Concilia, annuntiat Ecclesia; quod non foret verum, si quidam alii homines Adam antecessissent: Ergo &c. Probatūr Ant. S. Paulus asserit Rom. 5. mortem per unum Adam intrasse in mundum: & mortem inde pertransisse in omnes. Unde & quomodo? Quia omnes ab Adam orti ex traduce peccatum originale contraxerunt: ait enim, *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Sic definit Concilium Araulicanum II. can. 1. sic Tridentinum sess. 5. can. 1. sic Ecclesia in benedictione Ceræ Paschalis; sic Patrum Traditio, sic universa fidelium fides credit.

Sexto: Nulla ratione systema Præadamitarum innititur, sed ubique adversatur Scripturæ, & fabulam sapit: Ergo &c.

Dices I. Gen. 4. 17. habetur: *Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, & peperit Henoch;* sed hoc non potest intelligi de filia Adami, quippequi nullam tunc temporis habuerat: Igitur de filia alicujus Præadamitæ: II. Rom. 5. legitur: *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ:* Igitur isti qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adami non erant ejus filii, sed hominum qui illum antecesserant.

Respondeo, negando Adamum non habuisse filiam, cum Cainus ex uxore suscepit Henoch; non enim Auctor facer numerat in Genesi omnem prolem in individuo, sed simpliciter de Adam: *Genuit filios & filias,* ut dicit cap. 5. & sic de cæteris: Ex dispensatione vero & necessitate compellente, ad multiplicationem, ut gens humana terram repleret, filii Adam cum propriis sororibus nupsērunt. Solutio est D. Augustini lib. 15. de civ. cap. 16. "Cum igitur, ait, genus hu-

manum post primam copulam viri facti ex pulvere, & conjugis ejus ex viri latere, marium seminarumque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicaretur; nec essent ulli homines; nisi qui ex illis duobus nati fuissent; viri sorores suas conjuges acceperunt, quod profecto quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est abominabilius Religione prohibente.

Ad II. dico, locum Apostoli: systema Præadamitarum non asstruere, sed potius subvertere, cum eo loci declarat Apostolus mortem ab Adamo per peccatum transmissam regnare etiam in iis qui propria voluntate, sicut Adam prævaricatus est, non peccant; hoc est, in parvulis. Sic locum S. Pauli explanat S. Augustinus lib. 1. de pecc. meritis & remis. cap. 2. Ergo in omnibus regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, qui Christi gratia non adjuti sunt, ut in eis regnum mortis destrueretur. Ergo in eis qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ: id est, qui nondum sua & propria voluntate, sicut illi peccaverunt, sed ab illo peccatum originale traxerunt, qui est forma futuri: quia in illo constituta est forma condemnationis futuris posteris, qui ejus propagine crearentur, ut ex una omnes in condemnationem nascerentur, qua non liberat nisi gratia Salvatoris.

Ceteræ objectiones solutæ manent ex iis quæ diximus tract. de Attr. diss. 1. de existentia Dei, ubi systema Moyſis pro creatione rerum omni argumentorum genere defendimus.

De Libro Exodi.

Iste liber ab Hebræis *veelle Semoth* nominatur, hoc est, *Ecce nomina*, sumpta nimirum a primo totius libri vocabulo. Nominem *Exodi* a Græcis celebratur, ea potissimum ratione quod exitum Israelitarum ab Ægypto præcontineat. In tres partes vulgo dividitur: In prima Moyses enarrat Josephi in Ægyptum adventum, donum prophetiæ quod apud Pharaonem commendatus est, ejus in actu auctoritatem, quomodo fratres cum patre ad se perduxit, populi sui multiplicationem, tum ejus in operibus gravamina. Describit etiam Auctor sacer suam in Ægypto nativitatem, ex aquis liberatio-

nem, educationem, missionem a Deo acceptam ad populum in manu forti a captivitate liberandum. In altera parte decem plagæ, quibus Ægyptii compulsi sunt relaxare Israelitas, referuntur: Ritus comedendi agnum Paschalem eo loci describitur ad perennem liberationis ex Ægypto memoriam conservandam: Tum sequitur narratio de columna nubis & ignis, qua quidem ad terram promissionis dirigebatur, de miraculo transitu maris rubri, de Pharaonis infecutione & Ægyptiorum submersione. In tertia demum parte Scriptor sacer memoriæ commendat beneficia quibus Deus cumulavit Israelitas in deserto: Videlicet manna quo eos quadraginta annorum spatio nutritivum, amaras aquas ad sitim extinguendam dulces factas, alias et petra durissima eodem sine non sine magno miraculoeductas, victoriam de Amalecitis reportatam; postremo legem in monte Sinai datam, quæ multa complectitur præcepta; alia quidem moralia, ad mores recte instituendos; alia judicialia, quibus unicuique reddi quod suum est, statuitur; alia etiam ceremonialia, tum pro cultu divino cum pietate exhibendo, tum pro Tabernaculo ad honorem omnipotentis erigendo. Agnum Paschalem prælusibus Jesu Christi sacrificium in ara crucis exhibendum nemo fidelis non intelligit. Et vero agnus absque macula primum occisus, tum igne affatus festinanter comedeatur, cujus sanguine postes domorum asperfas conspiciens Angelus exterminator, percebat Israelitis, dum primogenitos Ægypti ab homine utque ad pecus una falce metebat: Pari sed & efficaciori modo sanguis Christi in cruce effusus, est propitiatio, inquit S. Joannes Epist. 1. c. 2. non pro nostris tantum, sed & pro totius mundi delictis. Liber iste constat XL. capitibus in nostra Vulgata.

Non abs re erit hic observare Deum ministerio Moyſis decem plagis acerbissimis percussisse Ægyptum, ut compelleret Pharaonem dimittere Israelitas, ut illi sacrificarent in deserto.

Prima fuit conversio aquarum, tum fontium, tum fluminum in sanguinem, ita ut eas potare non sine gravamine possent Ægyptii; sic enim habetur cap. 7. 17. & 18. *Hec igitur dicit Dominus: in hoc scies quod sim Dominus: Ecce percussam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem, Pisces quoque qui sunt*

sunt in furio, moriuntur, & computrescent aquae, & affligentur Aegyptii bibentes aquam fluminis.

Secunda plaga fuit ranarum: Sic enim habetur cap. 8. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum: Haec dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi: si autem nolueris dimittere, ego percutiam omnes terminos tuos ranis. Et ebullient super stratum tuum, & in domos servorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos intrabunt ranæ. . . . Extendit Aaron manum super aquas Aegypti, & ascenderunt ranæ, operueruntque terram Aegypti.

Tertia plaga fuit scinipsum, ut habetur ibidem v. 16. & seq. Extendit Aaron manum, virgam tenens: percussitque pulverem terræ, & facti sunt scinipbes in hominibus, & iumentis: omnis pulvis terræ verus est in scinipbes per totam terram Aegypti. . . . erantque scinipbes, tam in hominibus quam in iumentis.

Quarta plaga erat omnis generis muscarum infinita prope multitudo, ibid. v. 24. & seq. Et venit musca gravissima in domos Pharaonis & servorum ejus, in omnem terram Aegypti: corruptaque est terra ab hujusmodi muscis.

Quinta plaga fuit pestis animalium, c. 9. 3. Manus mea erit super agros tuos: Et super equos, & asinos, & camelos, & boves, & oves, pestis valde gravis. Tum v. 6. Fecit ergo Dominus verum hoc altera die: mortuæque sunt omnia animantia Aegyptiorum: de animalibus vero filiorum Israel nihil omnino periit.

Sexta plaga fuit pessimorum ulcerum, quibus & homines & animalia percussit Dominus. Ibidem v. 10. Tuleruntque Moyses & Aaron, cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in caelum: factaque sunt ulcera vesicarum surgentium in hominibus & iumentis.

Septima plaga in grandine, tonitru & fulminibus apparuit. Ibidem v. 23. & seq. Extenditque Moyses virgam in caelum, & Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac discurrentia fuleura super terram: pluitque Dominus grandinem super terram Aegypti. Et grando & ignis mista pariter ferebantur: tantæque fuit multitudinis, quanta ante nunquam apparuit in universa terra Aegypti, ex quo gens illa condita est. Et percussit grando in omni terra Aegypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab hominibus usque

ad jumentum: cunctamque herbam agri percussit grando, & omne lignum confregit. Tantum in terra Gessen, ubi erant filii Israel, grando non cecidit.

Octava plaga fuit locustarum. Cap. 10. 13. Extendit Moyses virgam super terram Aegypti: & Dominus induxit ventum urentem tota die illa, & nocte & mane factus ventus urens levavit locustas, quæ ascenderunt super universam terram Aegypti & sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerales, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futurae sunt. Oserueruntque superficiem terræ, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihilque omnino virens relictum est in signis & in herbis terræ, in cuncta Aegypto.

Nona plaga in densissimis tenebris sita erat. Ibid. v. 20. Extenditque Moyses manum in caelum: & factæ sunt tenebræ horribiles in universa terra Aegypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco in quo erat: ubicumque autem habitabant filii Israel, lux erat.

Decima plaga fuit omnium tam de hominibus, quam de pecoribus primogenitorum strages. Cap. 11. v. 4. & seq. Haec dicit Dominus: Media nocte egredietur in Aegyptum, & morietur omne primogenitum in terra Aegyptiorum, a primogenito Pharaonis qui sedet in sedio ejus, usque ad primogenitum ancillæ quæ est ad molam, & omnia primogenita jumentorum. Eritque clamor magnus in universa terra Aegypti, qualis nec ante fuit, nec postea futurus est, apud omnes autem filios Israel non mutiet canis ab homine usque ad pecus.

De Libro Levitici.

LIBER Levitici hebraice dicitur *Vajera*, id est, & vocavit, sumpta scilicet denominatione a primo libri vocabulo. A Latinis & Græcis Leviticus inscribitur, eo quod & caeremonias, & sacrificia, quibus colitur Deus, in viginti septem capitulis exhibeat. In quatuor partes recte dividi potest. In prima quidem parte referuntur sacrificia, quorum alia ex animalibus constabant, & nomine hostiæ seu victimæ donabantur; alia ex fructibus terræ, & immolationes dicebantur; alia ex liquoribus, & libamina seu libamenta appellabantur. Jam vero, vel ipsa eadem sacrificia juxta diversum finem diversis

N

Boucat Theol. Tom. IV.

adhuc insigniebantur nominibus. Quædam enim cedebant ex omni parte in honorem Dei, ad recognoscendum scilicet supremum ejus in creaturas Dominum, & in iis res oblata tota flammis absolvebatur; vocabanturque holocausta: Quædam offerebantur modo ad gratias Deo pro beneficiis acceptis rependendas, modo etiam ad nova ab ejus bonitate obtinenda beneficia. Hujusmodi sacrificia hostiæ pacificæ appellabantur, seu etiam sacrificium Eucharisticum si pro gratiis rependis, impetratorium vero si pro gratiis novis obtinendis, essent; neque vero omittendum est hostiam pacificam in tres partes pro more tunc distribui; una quidem in honorem Dei igne comburebatur, altera cedebat in usum Sacerdotis, tertia in usum offerentium. Porro observandum est hostiam pro peccato vel gratiis populi, vel Sacerdotis oblatam prorsus flammis consumi, dum vero offerebatur pro peccato unus solum hominis, in duas dividebatur partes, quarum una cremabatur, altera vero cedebat in usum Sacerdotum, qui ea in atrio templi vesciebantur. In altera libri parte tractat Moyses de his, qui offerunt sacrificia, maxime vero de consecratione Sacerdotum, de legibus munditiæ, & immunditiæ; & de modo purgandi & expiandi immundities legales. In tertia assignantur tempora in quibus & sacrificia sunt offerenda, & festivitates celebrandæ: In quarta fit mentio de votis, de eorum solutionibus & redemptionibus, de rebus Deo consecratis, de decimis &c.

De Libro Numerorum.

LIBER ille XXXVI. capita habet: ab Hebræis *Vajedabber* dicitur, hoc est, *Enumeratus est*. Sumpta a primo vocabulo denominatione: Latini librum Numerorum vocant, ea ducti ratione, quod in eo numerentur & bellatores qui gentes ad obtinendam terram promissionis fraserunt, & familias quibus ipsa distributa est terra. Primo quidem recensetur 603000. bellatorum numerus, cum quibus tamen Levitæ non commemorantur. Tum obmurmuratio populi adversus S. Moysen, & punitio, oburgatio legislatoris qui quasi in fide dubitans bis petram percussit ut ex ea profluere aquæ ad sitim multitudinis explendam, transgressio exploratorum, qui præter Caleb & Josue, Israelitas ab

ingressu terræ promissæ divertebant, ambitio & flagellum Core, Dathan, & Abiron; proligatio hostium, scilicet Idumæorum, Chanaanæorum, Amorrhæorum, & Moabitarum, ingressum Hebræorum in terram promissam impedire molientium. Postremo enumerantur quadraginta duæ mansiones quas Israelitæ fecerunt in deserto: tum terræ promissæ possessio & distributio referuntur. Capite vigesimo quarto mira Balaami de Christo prophetia enarratur his verbis: *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth*. Et vero stella, est Symbolum Christi, qui fuit & est lumen mundi: virga, regiam ejus denotat dignitatem; Principes Moab, simulacrorum cultores ad fidem conversos exprimunt; per filios Seth intelliguntur omnes fideles quibus Christus dominatur. Præter istam de Christo prophetiam insignis altera Christi Redemptoris figura est serpens æneus in deserto elevatus ad sanitatem languentium, qui a serpentibus ignitis vulnerati fuerant; ille enim prænuntiabat homines peccato fauciatus a Christo per passionem salvandos.

De Libro Deuteronomii.

LIBER ille Deuteronomium inscribitur, quod idem sonat ac lex repetita, quia leges a Moysæ jam latæ uberius explicantur. Multa in hoc volumine petra-rit S. Legislator: Primo quidem, recenset beneficia, tum ante, tum post leis promulgationem Hebræis collata. II. Dat præcepta de necessitate diligendi Deum, de extirpanda idololatria, de pœnis quibus subjacere debent idololatræ, superstitioni addicti, homicidæ, stupri & incestus noxii rei, & falsi accusatores. Tum Pharaonis, Core, Dathan & Abiron funestum interitum, ut a peccato committendo Israelitas deterreat, exponit. III. Statuit leges pro Sacerdotibus & Levitis, pro summo Sacerdote, & populi supremo Judice, pro institutione Regis, pro secernendis veris a falsis prophetis, pro vivis & mortuis, specialiter vero pro iis qui suspenduntur in ligno. Ultimo loco Moyses post recitatum Canticum, qui sic incipit, *Audite celi quæ loquor vobis*, populum ad legem observandam hortatur, & transgressoribus comminatur maledictiones: liber hebraice vocatur *Elle Haddabarim*, id est, *hec sunt verba sumpta ni-*

mirum denominatione a primo libri vocabulo; habet XXXIV. capita; cap. 18. prænuntiat Christum Moyses, dicens, *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus*. Non secus enim ac Moyses, Christus fuit legislator, ut habetur, Act. 3. & 7. Eusebius l. 3. demonst. Evang. de hoc tractat momento.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Libro Josue.

Utrum sit sacer & canonicus?

LIBER ille 24. capitibus constans a Josue seu Josua filio Nun nuncupatur, ea potissimum ratione, quod præclara tanti Principis facta complectatur. Et vero ut seriem eorum quæ in illo continentur libro breviter texere possimus, observandum est ea complecti, quæ ab obitu Moysis per annos 17. duce Josue gesta sunt. In quinque primis capitibus referuntur ingressus Israelitarum in terram promissionis. Tum septem victoriæ de 31. Regibus commemorantur: deinde vero terra promissionis singulis Tribubus partita & distributa describitur in sequentibus. In tribus ultimis reversio Rubenitarum & eorum quibus possessiones citra Jordanem contigerant, textitur: item & exhortatio ad plebem pro lege Dei servanda: denique mors Josue. Magnus ille Dux in distributione separavit civitates pro fugitivis, & 48. cum suburbanis dedit Levitis.

Omissis variis opinionibus de auctore hujus libri, Thalmudistæ omnes, sicut sancti Doctores, vix uno aut altero excepto, existimant scriptum fuisse a Josue, quod indicat illud capituli ultimi v. 26. de Josue: *Scriptis quoque omnia verba hæc in volumine Legis Domini*. Quibus prælibatis sit

CONCLUSIO.

Liber Josue est sacer & canonicus.

PROBATUR hoc ratiocinio. Quod ipsa indigitat Scriptura, quod perpetua Ecclesiæ traditio, quod Concilii œcumenici auctoritas, & perpetua possessio Ecclesiæ, hoc dubio-procul tale credi debet, quale affirmatur: Atqui ista omnium argumen-

torum genera librum Josue sacrum esse declarant: Igitur & ita tenere debemus. Probatur minor quoad singulas partes. Primo: Ille liber 3. Reg. 16. 34. citatur, quandoquidem aliquod Domini verbum ibi excerptum apparet ex Josue 8. 26. sic enim habetur: *In diebus ejus edificavit Hiel de Bethel Jericho: in Ahiiram primitivo suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus: juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josue filii Nun*. Quæ quidem verba deprompta sunt ex Josue c. 6. In tempore illo impetratus est Josue dicens: *Malédicus vir coram Domino qui suscitaveris & edificaveris civitatem Jericho: in primogenito suo fundamenta illius faciat, & in novissimo liberorum ponat portas ejus*. Rursum iterum laudatur ille liber Eccli. 46. ubi hæc leguntur: *Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permanis illi virtus, ut ascenderet in excelsum terra locum*. Josue vero 14. Caleb ait: *Hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens ut eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat tam ad bellandum, quam ad gradiendum*. Da ergo mihi montem istum. Videas, velim, quanta sit inter utramque sententiam affinitas: Secundo, ille liber semper inventus est, & quidem in protocanone Iudeorum, & immediate post libros legis seu Pentateucum semper positus legitur. Tertio, accedit omnium Rabbiorum & Prophetarum traditio. Ita quoque semper censuit eximius primorum saculorum Patrum cætus: Sic quoque de fide definitivè sacra Synodus Tridentina sess. 4. Ergo &c.

Solvuntur objectiones.

OBJICIENS textus Scripturarum Samaritanus genuinus est, ut supra ostensum est: Sed Samaritani non admittunt librum Josue: Igitur ille liber neque sacer, neque canonicus habendus est.

RESPONDEO distinguendo majorem: Textus Samaritanus genuinus est quoad ea quæ continet, concedo: quoad exceptiones, nego. Observandum est, Samaritanos fuisse a Ieroboam tempore Schismaticos, nec alios libros sacros præter Pentateucum suscepisse: cum enim ex Assyria tamquam colonia a Salmanazar, qui decem tribus captivas duxerat, fuerant missi, ut Samariæ terram habitarent,

& a leonibus propter impietates dilacerarentur, uno aut altero vix elapso anno ad Regem scripserunt, eum suppliciter deprecantes, quatenus aliquos e captivis Sacerdotes, qui Deum terræ & cœlicole re sicut oportet, eos edocerent, mittere dignaretur : quocirca libris legis, in quibus modus per sacrificia colendi Deum præfigitur, solum adhæserunt, & in odium erga Judæos, quibus non coutebantur, ut mulier Samaritana Joan. 4. asserit, cæteros abjicere.

Inflabis : Liber sacer neque injusta & contra Dei legem, neque contradictoria completi debet : Atqui tamen utrumque apparet in libro Josue : Ergo &c. Probatur minor quoad singulas partes. Primo quidem cap. 7. 27. Achan cum filiis suis occiditur, & tamen Ezech. 18. 20. Deus ait : *Filius non portabit iniquitatem patris* : Igitur filii Achan absque causa & injuste propter patris scelus interfecti sunt. Secundo ibidem Achan dicitur lapidatus, & postea vers. 25. igne consumptus : Sed mori per lapidationem & ignem, manifestam implicat contradictionem : Ergo &c.

Respondeo negando minorem. Ad primam probationem distingo : Deo jubente vel inspirante, filii cum patre perierunt & interfecti sunt, concedo : contra Dei voluntatem, nego. Quod autem, Deo ordinante, sit, non est contra legem, cum ipse sit supra omnem legem : Igitur filii Achan vel furti a patre commissi conscii erant, vel etiam Deus, qui Dominus vitæ & mortis est, in tanti facinoris detestationem, voluit Achan & in se & in suis bonis, videlicet filiis, puniri.

Ad secundam partem utique distingo : Lapidari & igne comburi implicant contradictionem pro eodem actu & eodem tempore, concedo : si ista diversis & temporibus & actibus compleantur, nego. Primum lapidatus est Achan cum filiis suis, deinde vero etiam cum tota sua suppellectili ad deterrendum cæteros a prævaricatione legis, in ignem traditus, consumptus est, ut fusc describitur sub finem ejusdem capituli : immo & quotidiana edocet experientia, profanatores Templorum & Sacramentorum laqueos apud Gallias primum suspendi, deinde in sacrilegii detestationem, eorum corpora in ignem deijci & consummari.

Urgebis : Atque in libro Josue quædam alia capita manifestam implicant contradi-

tionem : Ergo &c. Probatur subsumptum. Cap. 24. habetur quercum in sanctuario fuisse, quod quidem expresse prohibetur Deut. 16. 21. Item Josue 1. vers. 4. legitur : *Post diem tertium transibitis Jordanem* ; & tamen cap. 1. vers. 22. missi de Sethim exploratores per tres dies latitarunt, quibus reversis, ad tres ultie dies egressi de Sethim Israelitæ, in Iordanis litore morati sunt, priusquam Iordanem transirent : Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum. Ad primam probationem, distingo : Erat quercus prope Arcam Dei, concedo : in ipso Dei Sanctuario, nego. Ex Scriptura liquet Arcam Dei quievisse seu fuisse repositam donec transportaretur in *Silo* circa quercum illam, ubi quondam Deus Abrahamo apparuerat, & Iacob defoderat idola, propter quod locus iste per quamdam ad Templum analogiam dictus est in Dei Sanctuario situs : Cæterum Deus prohibuerat quidem lucos, sed non unam aut alteram arborem prope Sanctuarii locum, aut plantari, aut plantatam fervari ; nunc etenim aliquæ arbores, maxime in villis, circa Ecclesiam plantari & conservari non semel videntur.

Ad secundam probationem distingo : Et forsitan speraverat Josue intra trium dierum spatium se cum Israelitis in terram promissionis ingressurum, quod, Deo disponente, aliter contigit, concedo : & hoc ipsum Scriptor Canonicus refert ut legentes in errore inducat, nego. Res igitur secundum humanam dispositionem ordinatæ referuntur, nec implicat actum, elapsis illis tribus diebus, evenisse : Sic gravissimi arguunt auctores, qui putant tres dies ingressum in terram promissionis complectentes a tribus primis diebus fuisse distinctos. Solutio colligitur ex sancto Augustino q. 2. Josue. Quidam alii non absque fundamento censent Josue in persona Dei locutum fuisse, ejusque indicasse ordinationem quæ tribus præfatis diebus completa est : mos enim inoleverat apud Prophetas, mandata Dei & prænuntiare, & eventus seu effectus subsequendos postea intimare ; quo posito apertus est Scripturæ sensus, qui quidem talis censetur sicut probavit eventus. Deus igitur primum dixit Josue, post tres dies cum filiis Israel, transmeato Iordane, in terram promissionis intrabis, quod ita contigit sequentibus diebus a Deo præfixis & notatis. Utraque solutio genuinum

num Scripturæ sensum absque contradictione manifestat.

Insister : Sunt alia adhuc contradictoria in eodem libro, & quidem formaliter : Ergo &c. Probatur subsumptum . Caleb qui fuit filius Jephone ut habetur Num. 32. 12. fratrem non habuit Othonielem Senezi filium, ut legitur Iosue 15. 17. Ergo &c. Confirmatur : Terra Chanaan partita dicitur inter decem Tribus, & dimidia unius partis data est Manassi, ut habetur Iosue 13. 7. Sed hoc verum non apparet, namque capite 16. 9. urbes separatæ datæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manassis : Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum . Ad primam probationem distinguo : Et Caleb erat frater Othoniel ratione avorum, concedo : ita ut Othonielis neptem suam pro uxore haberet, nego . Et vero si Caleb fuisset Othonielis frater proprie loquendo, non potuisset filiam suam ei dare in uxorem ; nam sicut legitur Lev. 18. 12. non potuit foror filio fratris sui nubere : ita nec videtur frater sui fratris filiam uxorem accipere : Igitur non nisi per ordinem ad avos Othoniel & Caleb fratres nominantur, quatenus erant Senezi nepotes, unde Senezai dii sunt .

Ad secundam probationem distinguo : Et ordinatione Dei populi unius Tribus fratres aliarum Tribuum in numero excedentes, aliquas civitates aliarum tribuum accipere & habitare potuerunt, concedo : & hoc contra Dei mandatum ita factum legitur, nego . Non mirum igitur si, terra promissionis primum in decem divisa partes, aliqua unius partis portiuncula viciniore Tribui propter maiorem numerum, ut in objectione refertur, concessa sit ; & sic conciliantur Scripturæ tum de divisione terræ in decem partes, tum etiam de habitatione Ephraim in medio Manassis .

Repones : Quinque nominantur refugii civitates, Iosue 20. 36. & tamen alibi non nisi quatuor recensentur . Secundo Iosue 24. 26. habetur, quod Seniores & Principes congregati sint in Sichem in conspectu Domini & in Sanctuario ; e contra vero capite 18. 1. arca Dei & Sanctuarium dicuntur esse in Silo : Sed hæc omnia pugnant : Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem : Hæc omnia eodem modo, & secundum eundem respectum intellecta implicant contradictionem, concedo : secundum diver-

fos spectata respectus, nego . Primum quidem patet, namque de facto quatuor solummodo civitates refugii fuere ; si quidem quod eo loci legit Latinus Interpres, non invenitur in Hebræo, & sic versio latina per textum originalem corrigenda est ; nec legi debet quinque : Igitur iuxta diversas versiones tollitur contradictio ; quædam enim leviores mendæ in Vulgata reperiuntur, ut dictum est supra . Secundum quoque claret ex supra dictis ; namque Seniores & Principes stabant coram Arca versus quercum, seu Therebinthum apposita, sed alportanda Silo, ubi erat Sanctuarium, & sic appropinquando utraque Scriptura : Cæterum textus græcus Iosue 24. 1. habet, *Silo*, scilicet Silo in agro Sichem . Et sic de civitate Sichem intelligi potest, congregantur Principes in conspectu Dei, qui in Synagoga vel in alio ad orationem destinato loco adunantur, qualis fuit illa quercus de qua supra .

Perfister : Non legitimus est libri Iosue ordo sententiarum, sed contradictorius : Ergo &c. Probatur antecedens, cap. 22. habetur, quod viri Tribuum Ruben, Gad, & dimidia Manassis ad suas trans Iordanem possessiones dimissi sint, quasi toto illo longo tempore quo terra divisa est & unaquæque Tribus in sua sede collocata est, ipsi otiosi, suas uxores remque suam familiarem non curando, manserint in terra Chanaan, cum potius deberent ad propria reverti ex quo terra quievit a præliis : Ergo &c.

Respondeo negando antecedens . Ad probationem distinguo : Cito & viri ex Tribu Ruben, Gad & dimidia Manassis ad suas trans Iordanem possessiones non reversi sunt, eo quod aliquid adhuc erat a Gentibus timendum, & donec quædam civitates distribuerentur Levitis, concedo : per meram inertiam, nego . Potuerunt igitur æconomiz causa aliquo tempore circa Iordanem commorari, ut sese ab hostium incurfu defenderent ; omni terra vero in pace composita, ad propria reverti dicuntur . Denique dato quod illa dimissio Tribuum facta sit prius, non male tamen posterius descripta fuisset ; postposito scilicet naturali historiz ordine artificiali, seu id exigente ratione, ne videlicet interromperetur narratio eorum quæ ad perfectam terræ post hostes devictos possessionem pertinebant . Itaque observandum est charitatis causa Tribus Ru-

ben, Gad & dimidiam Manassis dedisse Iosue 3000. homines, ut sex Chanaanorum Provincias suo subaceret Imperio, quibus peractis, Dux ille divisit istas Regiones inter novem Tribus & dimidiam Manassis, deinde remisit copias auxiliares trans Iordanem ubi Amorrhæorum Provincia partita fuerat inter Tribus Ruben, Gad, & dimidiam Manassis. Iosue fuit Christi typus juxta Hieronymi Epistola ad Paulinum: "Iosue typum Christi Domini non solum gessit, verum etiam nomine præfert."

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Liber Iosue est canonicus.

PRIMO: Liber citatur 3. Regum 16. 24. Rursus Eccli. 46.

Secundo: A Synagoga habitus est ut liber Protocanonicus; & uti talis a Concilio Trident. sess. 4. agnoscitur.

Tertio: Concinit Traditio. Nec mirum, promissa Dei facta de terra promissionis non sine portentis adimpleta enarrat.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Non mirum si Samaritanus textus hunc librum non complectatur, quippe qui solum Pentateucum retinebant Samaritani.

Secundo: Contradictoria secundum diversos respectus absque negotio conciliantur: Sic Acan dicitur dilapidatus simul & igne combustus, quia ipso mortuo, ejus cadaver igni traditum, in sceleris dejectionem consumptum est.

Tertio: Neque vero ullum facessit negotium, quando Scriptor Canonicus quercum in Sanctuario fuisse commemorat; non in ipso Sanctuario, sed in agro fuit arbor illa, donec Silo Arca deferretur: Igitur Arca prope quercum reposita ad tempus dumtaxat fuit.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum Liber Judicum sit divinus?

LIBER Judicum sic nuncupatur a Magistratibus tredecim Israelitarum, qui Judices vocabantur, quorum historiam

per annos 300. secundum quosdam, & secundum Augustinum per 340. sic refert sanctus Doctor, incipiens a morte Iosue ad mortem usque Samsonis. Eo loci commemorat etiam varias servitutes quibus peccata populi punivit Dominus. Thalmudistæ asserunt Samuellem hujus libri auctorem, alii vero Ezechiam: Auctor apparet antiquus, quandoquidem Psal. 67. 9. hæc verba, *Deus cum egredieris in conspectu populi tui*, videntur excerpta ex libro Judicum capite 5. 4. ubi habetur: *Domine cum exires de Seta.*

Scopus Auctoris est multa ostendere: Primo quidem, cur Deus ante Iosue a vitæ decessum Chanaanos disperdere & vitæ pelli noluisset. Secundo, ut diversis tum belli, tum Gentilium adversus Israelitas irruentium calamitatibus domui Iacob infusus probaretur Hebræorum erga Deum fidelitas. Denique ut Israelitæ intelligerent Deum esse & in promissis exequendis fidelissimum, & erga omnes qui illum invocant, divitem, juxta illud Psalmi 90. *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.*

Nam una tuit tunc temporis Israelitarum servitus: Prior igitur, mortuo Iosue, fuit octo annorum sub Chusane Rege Mesopotamiz, e qua soluti sunt per Othonielem. Altera 18. annorum sub Eglone Rege Moabitarum, a qua liberati sunt, adjuvante Ajod. Tertia 20. annorum sub Iubine Rege Chanaan, & salvati sunt per Debboram & Barac. Quarta 7. ann. sub Rege Madianitarum: ab ista eos eripuit Gedeon. Quinta 18. ann. sub Ammonitis, ex qua per Iephthe sunt educti. Sexta 40. annor. sub Philisthæis, quam solvit Samson. Ipse, sicut Gedeon & Iephthe fuerunt Christi salvantis typus; teste Hieronymo epist. ad Paulinum; "In libro Judicum, inquit, quot Principes populi, tot figuræ sunt."

In isto libro quoque referuntur speciales casus, unus quidem Michæ de Monte Ephraim oriundi, qui abutens Sacerdotio idolum fabricavit; alter vero uxoris cuiusdam Levitæ, quam multi ex Beniaminitis libidine acti, in eam promiscue irruentes, suffocaverunt; quo factum est, ut ejus maritus cadaver uxoris in duodecim partes secans, ad tam nefandum scelus vindicandum, partem ad singulas Tribus miserit, a quibus iteratis præliis Beniamitica Tribus, exceptis sexcentis hominibus, deleta est. Iam sic

CON-

CONCLUSIO.

Liber Judicium est divinus.

Probatur hoc brevī ratiocinio.

ITEM liber est divinus, qui uti talis semper habitus est, & de hoc ne unus quidem gravioris ponderis auctor dubitavit: Atqui ita compertum est de libro Judicium: Ergo &c. Probatur minor. Primo, in Proto-canone Judæorum inscribitur. Secundo, ita censent utriusque Ecclesie Patres; sic quoque definit sacra Synodus Trident. jamjam laudata; immo ex capite 13. desumptum est quod per Prophetas dictum scripsit S. Matthæus capite 2. *Quoniam Nazareus vocabitur.* Ita enim habetur loco citato Judicium v. 5. *Cave ergone bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas: quia concipies & paries Filium, cujus non tanget caput novacula: eris enim Nazareus Dei ab infantia sua, & ex matris utero: & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum.* Ergo &c.

Solvuntur objectiones.

OPPONES I. Liber continens quædam legi Dei contraria, ex canone Librorum divinorum expungendus est: Atqui liber Judicium quædam legi Dei adversantia complectitur; namque extructum altare ad victimas mactandas capite 21. vers. 4. commemorat, cum tamen cautum sit ex lege Exod. 38. ne aliud altare ad hoc construeretur momentum præter istud unicum jam ædificatum, de quo Exod. 38. & Deut. 12. 13. Ergo &c.

Respondeo I. Ad ista & similia objecta, vel minimam quidem non involvere contradictionem, si cuncta adamussim, & æqua lance juxta diversos respectus ponderentur.

Respondeo negando minorem. Ad probationem distinguo: Prohibetur altare distinctum ab altare Sanctuarii alio construi in loco quam ante fores Tabernaculi, concedo: nullibi ædificari, subdistinguo: quando altare in Sanctuario extructum ad victimas immolandas & sustinendum, & complectendum sufficiebat, concedo: sin minus, nego. Ut primum igitur altare Sanctuarii pro victimis immolandis capiendis & suscipiendis non sufficiebat, licitum erat aliud ante fores Tabernaculi, & non

alibi construere, videlicet in ipso Tabernaculi atrio; sicut enim 3. Reg. 8. 64. ita & Judic. 21. eodem factum est jure.

Instabit: Nonnulla videntur in libro laudato inconvenientia, inimo & pugnantia: Ergo &c. Probatur subsumptum. Primo quidem cap. 18. Jerusalem dicitur capta a filiis Judæ, atque tota incendio tradita; cum tamen quadam pars civitatis potentissima ad Davidis usque tempora permanferit, ut habetur 2. Reg. 5. 6. quam & habitabant Jebusæi: Secundo, cap. 18. legitur Danitas nondum accepisse sortem inter cæteras Tribus, cui opponitur, quod Josue cap. 19. 40. scribitur. Tertio, Deus consultus ab undecim Tribubus, num ad puniendos Beniamitas propter scelus erga Levitæ uxorem patratum properarent, R. Affirmative; nihilominus non semel cadunt in bello, & devictæ confunduntur illæ Tribus cap. 20. 28. & seq. Quarto, Israelitæ cap. 21. 8. & 18. asserunt se non posse suas in matrimonium dare filias iis qui ex Tribu Benjamin fuerant residui, eo quod juramento ad hoc negandum tenerentur, & tamen postea eas concesserunt: Ergo &c.

Respondeo ad primum distinguendo: Pars magna Jerusalem, quæque pro toto sumitur a filiis Judæ destructa & igne succensa narratur, concedo: tota civitas absolute loquendo, nego: Arx quippe remanserat, nec ab alio nisi a Davide capta fuit, propter quod civitas David appellata est. Porro Arx seu castellum in rigore loquendo ad civitatem non pertinet, sed tantummodo est ad ejus defensionem propugnaculum, quocirca Auctor sacer potuit scribere totam civitatem a filiis Judæ fuisse & vastatam & igne succensam.

Ad secundum distinguo: Danitæ non habuerunt suum ex terra promissionis fœdus quantum eorum exigebat numerus, concedo: absolutus, nego. Danitæ intra suos limites non nihil ab Amorrbæis coarctabantur, quocirca non sufficiebat terræ spatium ut per familias commode viverent, & hanc ob rationem Scriptura dicit non habuisse suam ex Chananæorum terra partem, hoc est, ad commode vivendum sufficientem.

Ad tertium, verum est Deum tametsi consultum permisisse una & altera, vice cæterarum Tribuum adversus Beniamitas pugnantium stragem, vel in vindictam Danitarum qui paulo ante idolis sacrificaverant, vel etiam in ultionem altarum

Tribuum quæ Danitis peccantibus non obstitant, vel etiam quia Israelitæ in brachio suo, magis quam in Domino & confidebant, & gloriabantur, non tamen rediit verbum Domini vacuum; tertia quippe vice inito prælio, Beniamitas ita devicerunt, ut pauci admodum ex tanta strage relictæ sint.

Ad quartum: leviori animo Israelitæ sese juramento obstrinxerant suas Beniamitis non dare filias ad suscitandum Beniamin pene extinctam Tribum; hinc suo flare juramento ne quidem tenebantur: peccaverunt tamen non præcise quod suas fratribus concesserint filias, sed propter juramentum leviori mente emissum.

Repones: Nonnulla indigna sicut & alia contradictoria iterum atque iterum in ludicum libro conspiciuntur: Ergo &c. Probatum antecedit. Primo quidem cap. 4. refertur Deborah mulierem nedum in pace iudicasse populum, sed & in præliando ducissam fuisse, quod certe videtur indignum: Secundo, Gedeon de Tribu Manassis cap. 6. & Manue de Tribu Dan cap. 13. Deo sacrificia obtulerunt, cum tamen hoc solum ad filios Aaron spectaret. Tercio, cap. 8. legitur Gedeon in quamdam prolapsum fuisse idololatriam, quatenus Ephod ex auro confectum fieri curavit, quod quidem Ephod Israelitæ veluti idolum & habuerunt & adoraverunt, hoc vero in ruinam & opprobrium Gedeonis domus fuit: Ergo &c.

Respondeo ad primum, Deborah, Deo ordinante, utroque, de quo supra, fuisse functam munere, tempore quidem pacis, eo quod Jabin tyrannus esset, & licitum foret Israelitis suis uti ad propriam conservationem iuribus: Tempore vero belli, ut Hebræi intelligerent sublimitatem esse solius Dei, qui sicut in viris, ita & in fragili sexu ad contutendos, & humiliandos sui nominis hostes parem habet facilitatem, juxta illud Apost. 1. Cor. 1. *Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.* Nec obstat quod legatur cap. 5. Barac eo ipso tempore collegisse adversus patriæ hostes, copias; potuit enim sese ad præliandum mulieri sorti adjungere, tum devictis hostibus Heroissam cum ipso Barac iudicasse populum, non levior est suspicio.

Ad secundum dico, Gedeonis non fuisse mentem Angelo qui illi apparuerat sa-

crificare, sed hominem quem credebatur cibare, seu dapes pro victu offerre. Porro Manue cap. 13. attulit quidem hædum & lagenam aquæ, at utrumque non obtulit in sacrificium, sed obtulit Angelo, qui illi Samsonis prænuntiaverat nativitatem, ut ipse Deo optimo in gratiarum actionem offerret & Domino libaret: Nonnulli autem Manue, jubente Deo, & per Angelum admonitum, sacrificasse; quia vero Legislator est supra legem, & de illa ad nutum dispensat, alium a familia & vice Aaron potuisse offerre sacrificium, quid vetat?

Ad tertium, nego cum sanctis Patribus & Doctoribus Gedeon in idololatriam fuisse prolapsum, quandoquidem Hebr. 11. ut sanctus celebratur; tum Judicum 8. in senectute bona mortuus enuntiatur: ultro fatemur fieri curasse Ephod, seu vestem Pontificalem ex serico & auro contextam, non vero ex puro auri metallo, quæque esset veluti statua & idolum, ut nonnulli hallucinantur, ita ut Israelitæ, illud suadente Gedeone, adoraverint: in pectorali lapides etiam pretiosos sicut eminebant, ita & affigebant, ut Deus confuli posset in Thurim seu Thumin; Scriptura enim passim indicat Deum consultum solitum fuisse, tum oracula reddere utendo illis lapidibus quasi organo & instrumento, sive quædam tunc temporis appareret Scriptura, sive etiam in radiis resurgentibus lapidum, Deus quasdam vel erumperet in voces, vel etiam ex directione conceptum, ex visu & attentione ad lapides consulentem alloqueretur. Unum quidem est de hoc momento in Scriptura clarum & certum, videlicet Deum locutum fuisse in Thurim & Thumin; alterum vero, scilicet de modo locutionis, fubobscure esse.

Ad Gedeonem redeamus: Dico igitur idolum Ephod adorandum non fabricasse, sed pro usu summi Pontificis vestem splendidam in Sanctuario, vel prope locum viciniorem asserendam ex pietate fieri voluisse, quod si, ipso mortuo, Sacerdotes Baal hanc prophanaverint vestem, & illam Israelitæ, immo & ex Gedeonis familia aliqui tamquam idolum habuerint, omnibus fuisse in scandalum & in ruinam quis dubitet, sed certe non Gedeonis culpa.

Urgebis: Alia pugnantia & contradictoria recensentur. Primo, cap. 4. pax inita inter Jabim & domum Aber facta fuisse

se dicitur, & tamen Sisara Dux militiæ Jabin in domo Aber postea interfectus est; ut Scriptor Canonicus enarrat: Secundo, Thola dicitur Juxda de familia Isaac cap. 18. non fuit igitur filius patris Abimelech, nec & pater ejus Gedeon & Manassis Tribu. Tercio, cap. 10. civitates Havoth-Jair nominantur a Jasair judice, quæ tamen adhuc vivente Moysæ, nomen illud obtinuerant, ut refertur Num. 32. Ergo &c.

Respondeo, omnia laudata ne quidem inter se adversari: Primum quidem optime conciliatur; cum enim Jabin esset tyrannus, uxor Pii Aber, aliquid & pro se & pro familia pertimescens, animadvertentique impleri ea quæ Deborah prænnuntiata fuerant, consilium dedit, ut Sisara dux militiæ Jabin interficeretur, nec de pace inita curare æquum duxit.

Secundum secundo aliquam implicat contradictionem; nulla enim in Hebræo fit mentio patris Abimelech, ubi solum legitur filius Phua filii Dado, sed Græcus & Latinus scriptor interpretatione nominis proprii Dado facta, sic verterunt, quæ quidem interpretatione admissa, recte observat Augustinus q. 4. in Iudices, potuisse Gedeonem & Phuum unam habere matrem, ex qua, sed diversis nupta viris, ut ex diversis patribus nati sunt, cum forent nubere feminæ unius Tribus cum aliarum Tribuum viris, orti sunt.

Ad tertium dico, civitates idem servasse nomen quod ab antiquo acceperant, hoc autem factum est, auctore Thola, unde ne quidem aliquam hoc nomen implicat contrarietatem.

Contra: Atqui liber ille ex omni saltem parte sanctitatem in libro canonico non sapit: Ergo &c. Probatur sublimitum: Quædam facta temeraria in eo libro apparent: Ergo &c. Probatur antec. Primo, cap. 4. septem votum vovit Domino, quod si de inimicis reportaret victoriam, primum quodcumque illi postea occurreret, se daturum Deo in victimam & sacrificium; devotis postea hostibus, filiam propriam exultantem quæ illi primum occurrebat, temere occidi & sacrificari voluit, quod factum Legi plurimum adversabatur: Deus enim prohibet sibi immolari homines, immo primogenita hominum pretio redimi statuebat. Secundo, Samson Dalilam sumpsit uxorem, ut propugnant Sulpicius Severus lib. 1. Hist. sacr. idem & refert auctor librorum de

promissionibus Dei apud S. Prosperum part. 2. cap. 22. Sed lex prohibebat matrimonia cum alienigenis feminis celebrare: Ergo &c.

Respondeo I. Libros sacros sicut bona, ita & hominum mala facta referre, nec inde aliquid dedecoris in Scripturæ auctorem redundat; cuncta enim in gloriam Dei cedunt; bona quidem, dum ejus exaltant charitatem & misericordiam; mala vero cum in ultione demonstrent justitiam & æquitatem: Sufficit igitur ut Auctor Canonicus per omnia sit in narrando veritatis tenax.

Respondeo II. negando antecedens. Ad primam probationem distingo: Et in voto adimplendo erravit septem, concedo: & hoc fecit Deo vel suadente, vel exigente, nego. Quod enim primum de animalibus illi occurrere contigisset, hoc ipsum juxta legis mentem & spiritum, & non filiam immolare debebat.

Ad secundum: Samson non peccavit in facto supra laudato: tum quia cum Dalila non fornicatus est, eam enim pro uxore habebat, ut apprimè auctores citati referunt; tum quia, ordinante & permittente Deo, alienigenam sumpsit uxorem propter duo, nimirum ut per omnia Christi typus esset, qui nedum Judæos, sed & Gentiles salvare voluit; quocirca sicut Oseas, jubente Deo, fornicariam mulierem pro uxore accepit, ut Gentilium immundorum præfigureret vocatorem, eodem scopo & Samson Dalilæ junctus est in matrimonium: altera de hoc facto a nonnullis ratio assignatur; ad Dalilam eo perexisse hinc, ut inde Philisthæorum Hebræorum hostes debellandi sumeret argumentum & occasionem: Neque etiam peccavit, dum concussis templi Philisthinorum columnis in ædificii ruina ipsè sepultus est, quippe qui vel in hoc etiam facto Christum Dominum præfiguraverit; nam sicut Samson sua morte & ruina multo-plures Philisthinos quam antea occidit & devicit; sic & Christus sua morte cuncta traxit secum, & ut ait Apostolus, Hebr. 10. *Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.*

SYNOPSIS PROBATIONUM.

LIBER JUDICUM EST CANONICUS.

PRIMO: Liber est in Proto-canone Judæorum; hujus autem canonis libri nomen

tem genuit Obed ex Ruth : Obed autem genuit Jesse : Jesse autem genuit David Regem . . . Jacob autem genuit Joseph , virum Mariæ , de qua natus est Jesus qui vocatur Christus . Secundo , ex sanctis Patribus . Instat omnium sit sanctus Hieronymus in cap. 1. S. Matth. S. Ambrosius in cap. 3. Lucæ , & Theodoretus quæst. 1. in Ruth , ubi sic loquitur : " Cur scripta est de Ruth historia ? , Respondet : " Primum , propter Christum Dominum ; ex ea enim ortus est secundum carnem , & ideo divinus quoque Mattheus conscribens Genealogiam , virtute quidem insignes ac celebres prætermisit mulieres , Saram & Rebecam & alias : Thamar autem & Ruth meminit , & Ruth , & uxoris Uriæ , docens quod propter omne homines Unigenitus Dei Filius homo factus est , & Judæos & alias gentes , & peccatores & justos . "

Diluuntur & explicantur objecta .

NONNULLÆ difficultates solvendæ & explicandæ occurrunt , ne quid ab authenticitate libri detrahatur .

Obijcies I. Liber Ruth Josepho l. 1. contra Apionem , aliisque antiquioribus ignotus fuit , apud quos 22. tantum Libri sacri habentur . *II.* In multis deest exemplaribus . *III.* Noemi , quæ in illo valde commendatur contra legem Exod. 34. 16. Num. 36. 6. Deut. 7. 30. uxores Moabitidas etiam in idololatria perseverantes , pro filiis suis accepit uxores , ut habetur Ruth 14. 15. quorum alteram , etiam Booz , qui & laudatur contra legem Deut. 23. 3. Moabitam in Synagoga uxorem pessimo exemplo induxit . Quid plura ? Eadem Noemi nuri suæ Ruthæ suavis dicitur inhonestum perversumque cum Booz Matrimonium ineundi modum , ut habetur cap. 4. videlicet occultum , maxime cum illud a propinquiorebus efflagitare debuisset vers. 12. *Nec abnuo me* , ait Booz , *propinquum* , sed est alius propinquior me . Igitur non proponitur in libro pie mulieris exemplum . De hoc momento sic loquitur S. Ambrosius l. 3. de fide cap. 5. " Si secundum litteram sensum torquemus , prope quidam pudor & horror in verbo est : si ad commixtionis corporeæ consuetudinem sententiam intellectumque referamus . " Hinc sanctus Hieronymus in cap. 1. Matth. Ru-

tham inter peccatrices mulieres annuerat . Ergo &c.

Quatuor igitur aut quinque adversus librum Ruth obijciuntur , quæ e sacris Libris expungendum esse probant . Primo quidem , quod antiquioribus ignotus fuerit ille liber . Secundo , quod in multis exemplaribus desideretur . Tertio , quod Booz contra Legem uxorem duxerit alienigenam . Quarto quod ipsa Ruth , consilio Noemi deceperit Booz , cum fraudulenter , ipso dormiente discooperto , ad eum accesserit , ut pro viro illum haberet , quod quidem factum juxta sanctorum Doctorum effata ab avis David eliminandum est , ut tanti Regis consulari tamæ &c.

Respondes I. Sufficere ad Libri authenticitatem , quod Auditor facer veritatem in dictis servet & scribat : jam vero ad cætera inconvenientia in promptu est solutio , cum in multis facta Scripturæ , nonnullas , permittere & ordinante Deo , suscipiant exceptiones .

Ad primum dico , secundum veteres Hebræos librum Ruth cum libro Judicum per modum unius habitum fuisse ; Doctores quippe Synagogæ Libros sacros juxta numerum alphabeticum viginti duabus litteris complexum numerabant , quocirca viginti duo tantum Libros sacros computabant . Sic & duo libri Paralipomenon tamquam unus ab eis habebantur . Ita Origenes apud Eusebium l. 6. hist. cap. 15. expresse habetur librum Ruth cum libro Judicum , tamquam unum numerari .

Ad secundum distingo : Deest liber Ruth in quibusdam exemplaribus , hisque mutilatis , concedo : in omnibus nego . Nam in pluribus vetustis codicibus etiam Arabicis adinvenitur . Huic accedit constans & Synagogæ & Ecclesiæ Christi testimonium , cum & a Rabbis , & a sanctis Doctoribus uti authenticus habeatur .

Ad tertium distingo : Et Lex non semel ad bonum publicum permisit Judæis nubere cum alienigenis , concedo : sic Samson nupsit cum Dalila , Esther cum Asuero , ita & Booz potuit nubere cum Moabitida . Lex prohibet quidem nubere cum septem nationibus , sed non cum Moabitis : prohibet quoque mulieribus Hebræis accipere virum alienigenum , eo quod mulier sequatur conditionem viri , quocirca post Deos constantes viri abiret ,

sed

sed non e contra : & prohibuit semper & ubique, nego. Potuit igitur Booz accipere mulierem alienigenam pro uxore, ut conversa per virum ad fidem proficeret in melius. Ita S. Augustinus quæst. 35. in Deut. Alii sanctissimi Patres ulteriorem de hoc momento asserunt rationem, asseruntque Booz non peccasse Matrimonium ineundo cum Ruth, quippe qui per conjunctionem cum alienigena vocationem Gentilium præluserit.

Ad quartum distingo: Patres reprehendunt modum quo Ruth accessit ad Booz, ut ab eo nuptias efflagitaret, concedo: ipsum arguant Matrimonium, nego. Booz enim evigilatus mulierem ad pedes suos animadvertens, obstupuit; sed omnibus æqua lance ponderatis, propinquiore vero parente suo cedente juri, coram Senioribus Bethlehemitis, vel universo etiam applaudente populo, cum Ruth tamen pauperrima nubere non erubuit; ex hoc autem Matrimonio sic honeste celebrato, natus est Obed, qui ab Evangelista in Genealogia Christi annuntiatur.

Vel ipse Ambrosius istas nuptias ut Mysteriis repletas encomio celebrat, ut colligitur ex verbis antecedentibus & consequentibus. Cuncta hic texere non injunctum erit. Sic loquitur p. 306. "Quod Ruth, licet ipsa alienigena, tamen quia maritum habuerat ex Judæis, qui reliquerat superflitem proximum, eamque colligentem manipulos suæ Messis, quibus alebat & focum, Booz vidit & amavit, non aliter eam accepit uxorem, nisi calceamentum ejus ante solvivisset, cui uxor debebatur ex lege. Historia simplex, sed alta Mysteria: aliud enim gerebatur, aliud figurabatur. Nam si secundum litteram sensum torqueamus, prope quidam pudor est... Designabatur autem futurus ex Judæis, ex quibus Christus secundum carnem, qui proximi sui, hoc est populi mortui semen, doctrinæ celestis semine resuscitaret, cui calceamentum nuptiale Ecclesiæ copulandæ præscripta Legis spiritualia deferrebant."

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Liber Ruth est sacer:

PRIMO: Synagoga illum veluti libri Iudicum appendicem recipit: tum Ecclesia in Concilio Tridentino adunata sess. 4.

Secundo: Hujus libri historia a S. Math. cap. 1. ut pertinet ad Christi Genealogiam celebratur.

Tertio: Eundem librum ut sacrum habent Origenes apud Eusebium l. 6. hist. cap. 25. Hieronymus in Prologo Galeate, Ambrosius l. 3. de fide cap. 5.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Nemini mirum videri debet, si Josephus l. 1. contra Apionem sileat Ruth volumen, quia nomine libri Iudicum, cujus est velut appendix, illud comprehendit.

Secundo: Tamen si desit ille liber in quibusdam codicibus, non tamen in iis qui sunt optimæ notæ, & ab omni mutilatione & desolatione immunes.

Tertio: Quidam Patres abnuunt quidem modum quo Ruth accessit ad Booz, ut nuptias efflagitaret, sed non ipsum Matrimonium, quod juxta legem illi debebatur.

ARTICULUS QUINTUS.

Nun quatuor libri Regum sint sacri?

L IBER primus continet historiam Samuelis, electionem Saulis in Regem, ipsius gesta & omnia quæ acta sunt a judicatura Eli usque ad mortem Saulis. Item Arcan captam refert, sicut & gesta Davidis ut hominis privati, ejus per Saullem invidium exagitationem, Hebræorum quoque cladem, Saule & Jonata interfectio & mortuis: Incertus est ejus libri auctor. Theodoretus Præfat. in libros Regum tenet hunc primum, & etiam secundum a Prophetis scriptos. Primus exaratus est anno mundi 2848. ante Christum natum 1156. continet XXXI. capita.

Secundus complectitur gesta Davidis a morte Saulis per 40. annos usque ad ipsius mortem. Absalonis scelus duplex, unum in fratrem Ammonem quem occidit eo quod Thamar sororem suam desolasset: alterum in Patrem quem regno spoliare tentavit. Scriptus est anno mundi 2949. ante Christum natum 1053. Primus vocatur liber Samuelis, quia multi illius eum credunt auctorem usque ad caput vigesimum quintum; finem vero & totum liberum

brum secundum scriptum fuisse a Gad & Nathan Prophetis, qui gesta Davidis memorie mandarunt, quippeque ejus floruerint temporibus, juxta illud l. 1. Paralip. cap. 29. *Gesta autem David Regis priora & novissima scripta sunt in libro Samuelis vidensis, & in libro Nathan Prophetæ: atque in volumine Gad vidensis.* Viginti quatuor capitibus concluditur.

Tertius refert mortem Davidis, tum regimen & acta Salomonis, ejus nimirum sapientiam, ædificando & Templum & Regis domum: postremo divisionem regni, & historiam quorundam Regum Juda & Israel: sed de quæ per 119. annos egerint. Scriptus est anno mundi 2989. ante Christum vero natum 1015. Quidam existimant Esdram esse hujusce Libri auctorem sicut & quarti. Habet XXII. capita.

Quartus exhibet Historiam 16. Regum Juda & 13. Israel: Eliæ & Elisei facta præclara, captivitatem Babyloniam, subversionem civitatis Jerusalem per Nabuchodonosor: Uno verbo, ea omnia quæ 308. annorum spatio acta sunt. Scriptus est anno mundi 3018. & ante Christum natum 896. continet XXV. capita.

Diviso regni facta est tempore Roboam. Decem Tribus, juxta Ahiz Prophetiam abiierunt post Ieroboam, qui thronum regni sui in Samaria posuit, ut dictum est, & propter majorem Israelitarum numerum, Regnum Israel dictum est: tribus vero Iuda & Benjamin Roboam filio Salomonis adhæserunt, cujus quidem Regnum a Iuda Tribu nobiliori nominæ, Tribus Iuda celebratum est. Isti duo posteriores libri ab Hebræis vocantur *Malachim*, quod latine dicimus, *Reges*; unde Latini illos sic appellant; jam sic

CONCLUSIO.

Quatuor libri Regum sunt Canonici.

PROBATUR hac ratione. Illi libri sunt Canonici, qui inter priores numerantur Prophetas, hoc est, inter Libros ab auctoribus Canonicis & inspiratis conscriptos; qui in Hebræorum Proto-canone inscribuntur; de quorum authenticitate nesciam dubitatum est; quique in novo Testamento non semel in veritatis testimonium adducuntur: Atqui res sic se habet pro quatuor Regum libris: Ergo &c. Probat minor. Primo quidem, Samuel &

Esdra Prophetæ istorum Librorum auctores habentur. II. iuxta omnia manu-scripta, omnesque tum veteres, tum novas editiones in Proto-canone Synagogæ adveniuntur. III. Patres Græci simul & Latini, ut Origenes, Augustinus, & alii, ut Eusebius l. 9. Præp. Evang. cap. 30. Nicolaus Damascenus apud Iosephum l. 7. cap. 6. inter Libros canonicos, libros Regum commemorant. Denique Actum 7. S. Stephanus historias Regum adducit in veritatis testimonium; quinimmo ipse Christus, & post ipsum Apostolus, quasdam ex istis libris Sententias deprompserunt, ut Matth. 12. 3. Rom. 12. 3. 4. 9. & Hebr. 1. 5. Ergo &c.

Confirmatur: Quoniam Libri alicujus authenticitatem nihil magis demonstrat, quam argumentum ex ipsa Scriptura sacra desumptum, non injucundum erit istud momentum ulterioribus exemplis illustrare.

Liber primus & secundum Regum passim laudantur in multis veteris Testamenti libris, pluresque Christi & ejus Ecclesiæ exhibent figuras.

Libro 1. cap. 2. 6. habetur: Dominus mortificat, deducit ad inferos & reducit. Eodem sententia Sap. 16. 13. citatur, his verbis: *Tu enim es Domine qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis.* Rursus Tobie 13: 2. *Quoniam flagellas, & salvas, deducis ad inferos & reducis.* Ibidem cap. 12. Samuel ad universum Israel dicit: *Loquimini de me coram Domino & coram Christo ejus, utrum bovem cuiusquam tulerim, aut asinum .... Si de manu cuiusquam munus accepi.* De eodem Eccli. 46. 22. *Ante tempus finis vitæ suæ & seculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi: pecunias, & usque ad calcementa ab omni carne non accepit, & non accusavit illum homo.*

Libro 2. Reg. 7. Nathanis ore locutus est Dominus David dicens: Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo; & firmabo Regnum ejus. Ipse edificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum Regni ejus usque in sempiternum; Ego ero ei in patrem & ipse erit mihi in filium. Similia leguntur Psal. 88. *In æternum servabo illi misericordiam meam, & Testamentum meum fidele ipsi, & ponam in seculum seculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies seculi.*

Rursus ibidem cap. 7. vers. 14. *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga vi-*

virorum & in plagis filiorum hominum : misericordiam autem meam non auferam ab eo. Quibus concidunt illa Ezech. 17. verba : Nolo mortem impij, sed ut convertatur. Quæ sententia etiam excerpta videtur ex eodem l. 2. Reg. cap. 14. ubi mulier ad David, ait : Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Nec vult Deus puritè animam, sed retrahat cogitans ne penitus pereat qui abiectus est.

Reprobatio Saulis & translatio Regni ad Davidem significat vocationem Gentilium, qui gratia Christi a Davide secundum carnem oriundi, in locum Iudæorum abiectionum suffecti sunt. Anna Samuelis mater quæ prius fuit sterilis, & posteriore fecunditate lætata est, typus fuit Christi Ecclesiæ, cujus quidem nomine propheticum Canticum edidit l. 1. Reg. cap. 2. *Exultavit, inquit, cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo.*

Liber tertius & quartus Regum non semel laudantur in novo Testamento.

CHRISTUS Luc. 4. ait : *In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex ; cum facta esset fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus fuit Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam, & multi leprosi erant in Israel sub Eliseo Propheta. Et nemo cornu mundatus est, nisi Naaman Syrus. Hæc ipsa l. 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. enarrantur.*

Rursus Rom. 11. habetur : *An nescitis in Elia quid dicit Scriptura ? quemadmodum interpellat Deum adversum Israel : Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & quæsum animam meam. Sed quid dicit illi divinum responsum ? Reliqui mihi septem milia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. Ista sententia ex l. 3. Reg. cap. 19. excerpta est. Demum sacra Synodus Trident. sess. 4. eos quatuor libros ascrivit in Canone Librorum sacrorum. Concidunt omnes SS. Patres & Interpretes. Ergo &c.*

Solentur objectiones, quæ militant contra Librum primum Regum.

OBJECIES : Multa in hoc libro non videntur vera, sed potius contradictoria :

Igitur inter sacros non annumerandus. Probatur antecedens : Primo quidem, Elcana dicitur Ephratæus, & tamen erat Levites, ut habetur l. 1. Parip. 6. ex quo sequitur Samuelem ejus filium non potuisse voveri Deo, quandoquidem soli filii Levitarum, ut legitur Num. 8. jure hæreditario altari consecrabantur. Secundo, non cohærent hujus libri Sententiæ : namque c. 26. refertur Davidem in aula Saulis notum & familiarem fuisse, cum potius fuisse ignotum ex capite 17. Tertio. Proverbium istud : *Numquid Saul inter Prophetas ?* uno scribitur modo cap. 10. altero prorsus diverso cap. 19. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem distinguo : Elcana dicitur Ephratæus a civitate Ramathaim in Tribu Ephraim, cujus erat concivis & colonus, concedo : ex prosapia, nego. Origine quippe erat Levites ; quia vero Levitæ in diversis Tribuum urbibus habitabant, etiam ex civitate nomen accipiebant, in quo sensu Elcana Ephratæus vocatur.

Ad aliam ejusdem probationis difficultatem, dico, Samuelem a matre ex pio voto pro ejus ortu & Nativitate Deo in perpetuum consecratum fuisse, ut serviret Deo, non quidem alternata vice, donec 25. attigisset annum, sicut alij Levitæ, sed etiam ut a pueris illi famularetur, quocirca prope Tabernaculum commorabatur : Debit igitur specialiter Deo voveri.

Ad secundam probationem distinguo : Et Davidis duplex fuit ad aulam Saulis aditus, concedo : & tantummodo unus, nego. Primo quidem secutus est tres suos fratres qui ad bellum adversus Philisthæos properabant, & tunc in aula Regis ignotus apparuit, sic habetur cap. 17. postea vero absque mora in domum paternam reversus est, ut pro more suum pasceret gregem : Sed ex rumore certior factus de blasphemis, quas Goliath 40. dierum spatium contra Deum evomuerat, inspiratus petiit iterum aulam, ut religionis & regni hostem insensissimum debellaret, quo quidem interfecto in funda & in nomine Domini, famosus & percelebris nedom in aula, sed in toto Regno factus est, ut legitur cap. 16. Scriptor autem non servavit rerum gestarum & temporum ordinem ac seriem, sed cap. 16. historiam Goliath, & victoriam Davidis indivulso textu & enarravit.

Ad tertiam probationem non abs erit etiam uti distinctione: Et Proverbium istud, *numquid Saul inter Prophetas?* propter varia atque diversa prophetiae oracula dictum est, concedo: Propter unum solum, nego. Cap. 10. Saul iustus prophetat: & cap. 19. Saul peccator etiam, Deo permittente, iterum prophetat; unde non mirum si proverbium laudatum in diversis celebretur capitibus.

Responso: Nonnulla etiam adversus Dei legem in isto commemorantur libro: Igitur non videtur esse sacer. Probatur antecessens multipliciter. Primo, Eli ait c. 2. *Si quis in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo?* sed ex hac sententia sequitur dari peccatum irremissibile, quod certe fidei adversatur: Ergo &c. Secundo, Magnus ille Pontifex, ut ibidem habetur, propter peccata a filiis patrata graviter punitur: & tamen Deus, Ezechiel 18. non vult innoxium rei noxii portare poenam. Tertio, Bethsamitæ ferme innumerales propter pietatis factum & sacrificium Deo oblatum morte puniuntur: Sed & hoc inconveniens videtur: Ergo &c. Quarto, Samuel Ephod induit, offert holocaustum & sacrificium, ungit David in Regem, accendit lampades, ut ibidem Cap. 2. habetur; & tamen non satis claret Samuelem fuisse Sacerdotem, quandoquidem non erat ex filiis Aaron oriundus. Quinto, cap. 30. Lex Davidis diebus facta legitur, cum hoc, tempore dumtaxat Moysis peractum sit: Ergo &c.

Respondeo negando antecessens. Ad primam probationem nego minorem: Nullum enim peccatum in hac vita irremissibile censei debet, cum teste sancto Cypriano, etiam si aliquis animam ultimæ ageret, immo & ipsa veluti in faucibus, aut lingua seu etiam labiis hæreret, peccator misericordiam efficacia contritionis consequi potest. Sensus igitur Scripturæ ille est, quædam peccata enormem propter malitiam non nisi difficile remitti; tum quia peccator vix ad cor redire vult, tum quia etiam ex cordis obduritie, & gratiarum propellit imbres, & preces ab Ecclesia pro eo suas inutiles reddit; quin immo nonnumquam ei denegantur quædam specialia auxilia, si loquamur de iis quæ in conventu Ecclesiæ per publica sacrificia, & iugis orationibus exhibentur. Et vero pro peccatis ignorantia, sicut & pro offensis erga proximum commissis, sacrificia in veteri lege

offerebantur, raro vero admodum pro peccatis erga divinam Majestatem directe patratis: & in hoc prolixi sensu beatus Joannes epist. 1. cap. 5. ait: *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.* Eo loci de quibusdam adversus S. Spiritum peccatis loquitur, quæ vix in hoc remittuntur mundo, quatenus per huiusmodi peccata quædam excommunicationem incurrit peccator; namque ad terrorem sacrificia in veteri lege non erant pro iis qui in Deum directe peccabant, in nova vero quandoque per excommunicationem lata sententiæ blasphematores & alii graviter cum scandalo peccantes, fructu sacrificii privantur: Hac solutione multa alia utriusque Testamenti Scripturæ dilucidantur & explicantur, sicut cum Deus, vel ipsius Samuelis pro remissione delicti Saul susam preces abiecit.

Ad secundam probationem distinguo: Et Eli filiorum peccati fuit etiam poenas, eo quod talis peccati reus esset, concedo: absque jure punitus est, nego. Filii Eli populum ab immolando sua avaritia, sicut & gula elongabant, quatenus de adipibus, antequam Deo offerrentur, fumeabant, quod erat, ait Scriptura, grande peccatum: cuius tamen peccati non nihil reus erat pater, quatenus filios & corrigere, & punire neglexerat; hinc ejus incuria filii isti in peccatum alternatis viciis prolabantur, Samueli sic loquitur Dominus cap. 3. de abiectione domus Eli a Sacerdotio. *Prædixi enim ei quod judicatus esset domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, & non corripuerit eos.*

Ad tertium distinguo: Bethsamitæ puniti sunt propter incongruum, aut sacrificandi, aut orandi modum, concedo: præcise propter pium opus, nego. Saul opus in se bonum patrabat, cum Deum Sacrificio placare voluit, sed certe modum a Deo determinatum omisit, quandoquidem non ad laicum, sed solummodo ad Sacerdotem Sacrificium offerre pertinebat: & ideo abiecit Saulem Dominus. Israelitæ Regem a Deo expostularunt, & quis eos de peccato in hoc arguet, cum etiam Deus illis postulata concesserit, sed intempestive Regem sibi dari petierant, tempore scilicet Samuelis, qui illos juxta legem judicabat; hinc non placuit Deo eorum petitio, quæ alias pergrata fuisset, in ea scilicet hypothesi, quæ vel tyrannum, vel impium pro judice habuissent: Non ab-

abfimili modo Bethſmithæ flagellati ſunt, dubio procul non propter cultum Deo Arca præſente exhibitum, ſed potius ſuam propter irreverentiam, debitum non ſervantes in ſacrificando modum.

Ad quartum diſtinguo : Et juxta Dei ordinationem Sacerdotis munere functus eſt pius & devotus Samuel, concedo : ſecula Dei ordinatione, nego. Ad ſolos quidem Aaron filios jure hæreditario pertinebat Sacerdotium & offerre Sacrificia; ad Levitas vero quædam alia in Templo gerere munus, ut pararent ad Sacrificium materiam: Samuel ex genere erat Levitico, nam & Levites in Scriptura nominatur: Sed & per privilegium ipſe obtulit Sacrificia; jubente enim Domino ad Bethlehem perrexit civitatem ut Sacrificium offerret, & hæc data & ordinata occasione vocavit Iſai ad viſitum, tum reſenſus ejus filius, illum in Regem unxit quem nonſtravit ei Dominus, ſcilicet David. Samuelem fuiſſe Domini Sacerdotem aperte declarat Scriptura Pſal. 98. his verbis: *Moyſes & Aaron in Sacerdotibus ejus; & Samuel inter eos qui invocant nomen ejus*. Ex qua ſententia liquet quoddam præter Aaron & filios ejus per privilegium ſubiſſe Sacrificium offerendi munus; quales fuerunt & Moyſes & Samuel.

Ad quintum etiam diſtinguo: Lex dicitur facta tempore David, hoc eſt permittente Domino, legem interpretando quædam ſanxit David, concedo. Lex ipſa condita eſt, nego. Joan. 1. habetur: *Lex per Moyſen facta eſt*, ſicut igitur Abraham quædam ſpolia omnibus dividi voluit, etiam illis qui ne quidem dimicaverant, ſic & quædam ordinavit Rex David.

Inſtabis: In eodem libro quædam manifeſte contradiſtoria habentur, & de hoc iſtud accipe exemplum. Cap. ult. Saulem a ſe ipſo interfectum, & poſtea ejus armigerum, qui Regis inſiſtens veſtigis, violentas ſibi ipſi intulit manus, Scriptores canonicus commemorat, & tamen l. 2. Reg. cap. 1. idem Saul ab Amalecita occiſus dicitur: Ergo &c. Secundo; congregari non potuit univerſus populus in Maſpha, ſicut habetur l. 1. Reg. cap. 7. quandoquidem hæc civitas non habetur capax ad Moabitas pertinere. Tertio; non verum eſt quod cap. 7. legitur, ſcilicet: *Philistiim non appoſuerunt ultra, ut venirent in terram Iſrael*; cum etiam, adhuc

vivente Samuele, Iſraelitas ita debellaverint, ut etiam Arcam ceperint; eamque in ſuas duxerint civitates. Quid plura? Etiam legitur in eodem libro ſpiritum Dei malum irruiſſe ſuper Saulem, cui & ipſe Samuel jam mortuus arte magica apparuit, eique erga Deum peccata exprobravit: Sed ſpiritus Dei proſecto non eſt malus, nec abſque impietate & blaſphemia hoc dici poteſt; pari & conſimili ratione non dicendum eſt animas ſanctorum arte Pytoniſſæ quaſi in corpore redivivas alloqui viatores: Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad primam probationem diſtinguo: Et Amalecita ſplendide mentitus eſt Davidi, ut ejus ſibi conciliaret gratiam, credens magnum Regi præſtituſſe obſequium, dicendo illius adaptum occidiſſe hoſtem concedo: & revera vilis ille Amalecita Saulem interfecerat, nego. Interfectum quidem adinvenit; ejulque armillam detulit David, quo quidem facto ſpeciem habebat veritatis mendacium, ſed ſpes eum ſane ſeſellit, nam & ipſe criminis ementiti luit poenas: & ſic utraque conſociatur Scriptura. Solutio eſt Theodoret, Abulenſis, Lirani, Gerrari, Tornielli, maxime vero Tyrini comment. in cap. ult. l. 1. Regum.

Ad ſecundum non abſimili ratione diſtinguo: Non potuit congregari populus in Maſphat Moabitica, concedo; Iſraelitica, nego. Duplex erat ejuſdem nominis civitas, una ad Moabitas pertinens, altera vero ad Hebræos, quæ erat poſita verſus Tribus Benjamin confines: & in iſta congregatus eſt populus.

Ad tertium utique diſtinguo: Non appoſuerunt ultra Philistiim ut Iſrael debellarent toto Samuelis tempore, quique duobus circiter annis ſimul cum Saule judicavit populum, concedo: Mortuo Samuele, nego. Gentinus Scripturæ ſenſus eſt Iſrael proſperatum fuiſſe omni tempore quo eum judicavit fidelis Propheta Domini, unde iſta verba, non appoſuerunt Philistiim &c. hunc reddunt ſenſum, tota Samuelis tempore Philistiim & devicti, & propuſi ſunt; quod quidem non impedit, ut poſtea populus incircumciſus Iſrael deviceret, nam ſub Pontificatu Eli in prælio filii Iſrael, ipſa capta Arca; multis occiſis, ceteri a facie Philistiim fugerunt.

Ad quartum, eam diſtinctionem adhibemus: Invaſit ſpiritus Dei malus Saulem,

lem, hoc est, permisit Deus ut Saul ad erroris & malitiæ spiritus attenderet, & iterum atque iterum inobediendo peccaret, concedo : hoc est, proprius Dei Spiritus est malus, nego. Deus, teste divo Jacobo inentator malorum est, ejus spiritus & rectus, & per omnia sanctus est, juxta illud Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*. Rursus Psal. 50. *Spiritus rectum innova in visceribus meis* : Eatenus igitur malus dicitur etiam Dei Spiritus, quatenus non nisi, Deo permittente, dæmon potest tentare homines, & suas per peccatum trahere in partes.

Ad factum Pytoniisæ non absque fundamento multi existimant mulierem illam peccatricem arte magica animam Samuelis non advocasse, sed tantummodo per phantasma impio illusisse Regi. Alii vero, Deo permittente, ejus quidem judicia abyssus multa, contendunt Sauli apparuisse Samuelem, qui illi iterum atque iterum ejus exprobraret inobedientiæ & malitiæ peccata.

Urgebis : Non desunt alia quæ in eodem libro quamdam contradictionis speciem præ se ferant. Et probatur. Cap. 13. sic loquitur Sauli Samuel : *Scidit Dominus regnum Israel a te* ; & tamen hoc jam factum fuisse cap. 13. commemoratur. Item cap. 14. Jonathan innoxius punitur, eo quod paululum mellis præguassisset contra præceptum Regis, & hoc etiam propter factum contritus est a Domino populus : Ergo &c.

Respondeo negando Ant. Ad primam probationem distinguo : Eteo loci pœnæ intelligendæ propter iteratam Saulis inobedientiæ repetita est sententia, concedo : & absque fundamento lata est hujusmodi sententia, nego. Saul alternata vice Domini transgressus fuerat præceptum, videlicet parcendo Regi Amalec, aliisque optimis, tum de gregibus, tum de divitiis quæ in suos converterat usus contra præceptum Domini : deinde adolendo thus imminente prælio, ut placaret Dominum, & hoc ante adventum Saulis, ad quem solum spectabat offerre Sacrificia, quocirca supplicii sententia, etiam alternata vice adversus inobedientem lata est. Namque post primam culpam oraverat pro Rege Samuel, & Deus quasi placatus apparebat ; sed iterata eadem inobedientiæ offensâ, non adjecto Dominus ut misereretur Saulis, eo quod iste obduratus ma-

nebat ; immo cum Samuel effusus lacrimis etiam preces pro Saule Deo funderet, non exaudivit Dominus.

Ad secundam probationem, respondent communiter Theologi, Jonatham non peccasse ; quandoquidem ignorabat mandatum Patris, quo cunctis militibus certo tempore ab omni etiam levissimo cibo abstinerere jusserat, subduntque ipsum Saulem peccasse votum emittendo de duriori jejuni : quia tamen melius est non vovere, quam vota non adimplere, ideo propter transgressionem Deus contrivit populum : nec mirum, Lex veteris erat severitatis Lex, ita Josephus.

Dices : Eadem Scriptura dicit Saulem duobus tantummodo annis regnasse : alibi vero multo pluribus rexisse populum scribitur : Ergo &c.

Respondeo distinguendo : Hoc est, duobus tantum annis Samuele scilicet adhuc vivente, Saul sapienter suum rexit populum, concedo : duobus tantum annis arithmetice sumptis regnavit, nego. Quoniam vero sola bona opera in libro vitæ inscribuntur, mala vero ab eo delentur, ideo, Scriptor canonicus prima fronte duos tantum pro Saulis regno commemorat annos, postea tamen de cæteris mentionem facit, a primisque secernit, quasi pro nihilo haberentur, & quorum non esset amplius memoria, juxta illud Psal. 68. *effatum de impiis : Deleantur de libro viventium, & nomen eorum non memoretur amplius*.

Diluntur objecta adversus Secundum librum militantiæ.

VARIA obijciuntur ex isto libro, quæ quidem a veritate peregrina apparent. Primo Principes latronum vocantur cap. 4. v. 3. qui suo Regi adfunt ; & cap. 21. 2. Gabonitæ dicuntur Amorhæorum reliquæ. Item cap. 24. v. 23. Rex aliquis Jerosolymorum Arcuna nominatur. Præsertim vero falsum est Isofetum Regem constitutum fuisse super Gessuri. Sicut cap. 2. v. 19. dicitur, ac duos tantum annos regnasse juxta versum 10. namque 7. anni cum dimidio elapsi sunt antequam David regnaret super Israel. v. 7. item cap. 5. v. 5. *Fuit autem Tholomai semper Gessuri Dominus*. Cap. 13. v. 37. & primo R. 27. 8. &c.

Respondeo ista omnia absque negotio & explicari & concordari : Ad primum ista est responsio : Baana & Rechab vocantur

in hebræo & græco Principes agminum : Sed latinus interpres, quia milites præfertim prætoriani deprædandis hostibus vacabant, latrones eos vocat. Porro antiqui omnes incolæ Palæstinæ sicut Chanaanorum, sic & Amorrhæorum generaliter sumpto nomine nuncupantur : jam Arcuna seu Ornan Rex non dicitur in Paralipomenis nisi in Hebræo & Latino, 2. Reg. 24. nullatenus tamen in Græco, in Syro & Arabico : potuit vero sic vocari, quia fuit Gebusæorum Rex, cui utpote pio & profelyto David aliquod prædium in monte Moria concessisse videtur, quando Gebusæos ex illo eiecit loco.

Ad secundum, in Hebræo legitur super Afsuri, quam dictionem ut obscuram vertit Græcus Thafiri, Latinus vero Gessuri : Sed potius ista voce significantur Afsurai, seu viri Tribus Aser, sicut sequenti Jesrael viri Tribus Issachar, ex quibus intelligitur Isboseth obtinuisse sicut Orientalem sic & Septentrionalem totam Terræ sanctæ partem : porro intelligunt aliqui annos duos Isbosethum regnasse pacifice, seu usque ad luctum, de qua v. 14. sed forte verius est Israelitas diu absque Rege fuisse antequam Isbosethum sibi præficerent. Neque vero statim, illo mortuo, se Davidi subjecerunt, ut ex totis septem cum dimidio annis duos tantum regnasse Isboseth dicatur. Et sic patet solutio ad singulas difficultates.

Urgetur : Nonnulla alia veritati adversantia in isto secundo occurrunt libro : Ergo &c. Probatur Antecedens multis momentis : Primo quidem Arca vocatur Chidon, cum Cariathiarim quiescit. Cap. vero 6. Arca Nachor nomine celebratur. Secundo, David eodem capite 6. nudatus ante Arcam incedens dicitur. Lib. vero 1. Paralip. v. 27. Ephode byssino vestitus commemoratur. Tertio, Goliath a Deo datus cap. 21. occisus narratur, cum tamen ex l. primo 17. Reg. consilet a Davide fuisse interfectum. Quarto, non est verum Miphoseth in mensa Davidis fuisse semper nutritum, ut habetur cap. 8. Quinto, neque magis verisimile apparet Absalom non habuisse filium, Michol vero quinque peperisse filios, ut cap. 18. facit enarrat Scriptor. Falsum quoque est prælium in quo Absalom eecidit, commissum fuisse in saltu Ephraim qui cis Jordanem positus erat seu situs, ut in eodem habetur capite. Nec verum est quod rebelles Davidi Semei & Siba fuerint, ille de domo

Joseph, iste de monte Ephraim, sicut cap. 19. v. 20. scribitur. Mitto quædam alia contradictoria : unum tantummodo inter cetera referam, videlicet non esse probabile, Davidem alias mitissimum, exquisitis cruciale tormentis Ammonitas, maxime vero cum ex l. 1. Reg. cap. 15. Rex ille & pius fuerit, & rectum fecerit coram Domino. Ereo &c.

Respondeo negando antecedens ; namque, ut supra non semel dictum est, iuxta diversos respectus facta Scripturæ facile conciliantur, ut attendenti patebit.

Ad primum igitur dico, immutato Chidon nomine, Arcam Nachor nomen habuisse ex loco, ubi Osa temerarius percussus est.

Ad secundum distingo : David ante Arcam incedens nudatus erat, hoc est, Regiis vestimentis spoliatus, concedo ; & hac de causa superba mulier illudendo Regi, eum proclamavit nudum, propter quod a Deo gravi morbo percussa est : David erat simpliciter nudus, nego. Nam ut habetur l. 1. Paralip. Ephode byssino erat præcinctus.

Ad tertium, frater Goliath interfectus legitur l. 2. nusquam vero ille quem in vale Therebinti David percussit.

Ad quartum dico, revera quidem Miphosethi filium non semper mensa David adfuisse, cum bona Saul pro suo victu & vestitu a Rege acceperat, sed non idem dicendum de ejus patre, quem in mensa David semper nutritum fuisse constat.

Ad quintum, sensus Scripturæ sic adperitur : Absalom, aut non habebat filium, cum triumphalem extruxit Arcam, aut jam susceptos amiserat filios, quocirca cap. 8. legitur Absalom non habere filium.

Ad sextum Michol graves auctores existimant esse in textu mendam, & loco Marab sororis Michol, quæ quinque pepererat filios, appositum fuisse Michol : Sed & isti Michol filii adoptivi eatenus dici possunt, quatenus de eis curam egerat Michol.

Ad id vero quod dicitur prælium, in quo Absalom eecidit, non fuisse in saltu Ephraim commissum, ultro fatemur : attamen propugnaculis recte dici posse commissum in saltu Ephraim propter interfectos ibi a Geptha Ephraimitas.

Ad sublequentem difficultatem dico : Et Semei 2. Reg. 16. 4. & Siba cap. 30. 1. Benjaminos, extitisse. Siba itaque dicitur

de monte Ephraim fuisse habitatione, præferim, cum istius montis pars aliqua pertineret ad Benjamin Tribum; sed Semei se de domo Ioseph dicit, vel quia sub vexillo Ephraim pugnabant Benjaminitæ sicut & sub eodem incefferant Moyses tempore, Num. 2. v. 23. seu etiam eo quod sub nomine Ioseph qui loco Ruben habuit cum Iuda partem primogenituræ illi, si non peccasset, debita. Cæterum primo Paralip. 5. comprehendantur aliæ omnes a Iuda Tribus, Psal. 76. 16. Psal. 79.

Ad ultimum dico, Ammonitas ab aliqua culpa & in David offensâ non fuisse immunes: unde criminari lucere penas debuerunt. Quidam tamen existimant Regem in puniendo excessivum; quocirca dum legitur rectum coram Domino, excepto in Uriam facto, gessisse, intelligitur de iis exequendis quæ illi præceperat Dominus. Quid plura? Sanctissimorum vita ab omni levioris peccati labe pura non fuit, & non in hoc, sed in aliis eorum celebratur sanctitas. Quod autem quædam alia præter mortem Uriæ & ejusdem Uxoris raptum patravit David, liquet ex eo quod non nihil elatus populum suum recenseri voluerit, propter quod peste flagellatus est.

Fit satis objectionibus quæ adversus Tertium librum proponuntur.

OBJECIONES: Quædam absque in isto comperiuntur libro: igitur non dicendus est sacer & divinus. Probatur Antecedens: Legitur, quod antequam Templum edificaretur, dñm tenellus adhuc esset puer Salomon, primo Paralip. 29. v. 1. jam filias ejus in uxores duxissent Benabinadab & Achemas. 3. Reg. cap. 4. v. 7. & 15. quod Salomone regnante argentum non putabatur alicujus pretii, quandoquidem pecuniarum tanta erat Ierololymis abundantia, quanta erat & lapidum cap. 10. v. 21. & 27. & quidem primo inducitur Salomon sapientissimus dilectusque Deo, qui tamen in ipso Regni sui principio fratrem suum Adoniam occidi præcepit. Sed esse tenellum & simul habere filias nobiles; sed argentum numerum lapidum adæquare: Sed esse sapientem simul & atricidam pugnare intra se: Ergo &c.

Respondet sicut prius, diversos Scripturæ laudatos textus & sensus secundum distributionem accommodari intelligi &

recte conciliari; unde nego antecedens. Ad primam probationem distinguo: Salomon erat tenellus, hoc est, junior seu juvenis, concedo: hoc est puer, nego. Potuit igitur habere filias nobiles ante Templi ædificationem, quæ subsequenti tamen tantum tempore matrimonio conjunctæ sunt: quia tamen jam ante Templi fabricam erant natæ, potuit dici filias, quas Salomon adhuc junior habuerat, datas fuisse in uxores, ad cuius veritatis sensum sufficit, ut sequenti tempore de facto nuplerint.

Ad secundam probationem distinguo: Argentum tempore Salomonis sicut lapides commune hyperbolice dicitur, ad significandam magnam argenti copiam, concedo: arithmetice loquendo, ita ut tantus fuerit nummorum seu talentorum numerus, quantus erat lapidum, nego.

Ad tertiam probationem etiam distinguo: Et ex iustitia Salomon voluit Adoniam interfici, concedo; absque ratione, nego. Adonias in suspicionem venerat Salomoni, ut regni ex desiderio invasor: nam & antequam Salomon in Regem & nominatus & inauguratus fuisset, sibi fecerat equites, & præcursores Adonias; atque omnia, ut Regnum haberet, molitus fuerat: electo vero Salomone, deprecatus est Bethsabee quatenus a Rege obtineret Abisag uxorem Davidis sibi in matrimonium copulâri, quod quidem argumentum non levius erat, Adoniam novas movere travedias, ut regnum a Salomone cum sceptro & corona auferret.

Contra: Atqui contradictoria in isto asfulgent libro: Ergo &c. Probatur subsumptum multis momentis. I. Cap. 5. dicitur Salomon habuisse requiem omnibus diebus suis; contrarium vero cap. 4. legitur: ibidem scriptum est cap. 5. II. Salomon ad fabricam Templi elegisse operarios de toto Israel numero 30000. & tamen cap. 9. non constituit Rex servire quemquam de filiis Israel. III. Artifex ærarius quasi alter Beseleel exquiritur Hiram nomine vir Tyrius qui cap. 7. matrem habuisse dicitur de Tribu Nephthali: Ille tamen 2. Paralip. cap. 2. fuit pater Hiram Regis Tyri, habuitque matrem de filiabus Dan. IV. Non est quoque verisimile Salomon tam piûm & sapientem Regem ita adhaesisse idolis, ut etiam Tempia falsis suarum mulierum alienigenarum numinibus ædificaverit. V. Sed neque veri-

tati consonat, quod de Jeroboam dicitur cap. 12. videlicet, relicto vero Deo, confisiles coluisse Deos; nam etsi vitulos in monte Bethel obulerit, vero tamen sacrificavit Deo. Igitur illius tertii libri sententiae non sibi coherent: nam & in eodem scribitur libro, Salomon quædam in Templo contra legem apposuisse, videlicet candelabra aurea. 10. salum quoque est aut saltem non verisimile viginti oppida in laboris & mercium compensationem Tyrorum dedisse Regi, istumque decepisse.

Respondeo, cuncta, omnibus perpensis, facile componi & concordari: quocirca ad primum sic distinguo: Non fuit Satan qui publice diebus Salomonis contristaret Israel, concedo: qui clam & in occulto ipsum exacerbatet Salomonem, nego. Eatenus dicitur Rex pacificus Salomon; quatenus toto Regni tempore nullum habuit hostem qui aperte & exercitu comparato illum debellaret; Ration tamen & Adad per omnia erant Salomonis adversarii: quinimmo cap. 4. habetur Deum fuscitasse adversus Salomonem Jeroboam in vindictam transgressionis mandatorum, quæ quidem Rex abundo ad mulieres alienigenas non semel omiserat: attamen quamdiu vixit, juxta promissionem factam Davidi, suam Dominus non adimplevit sententiam, & solum, mortuo Salomone, scissum est regnum.

Ad secundum similiter distinguo: Salomon noluit de filiis Israel servire in fabrica Templi tamquam operarii viles, concedo: ut operis Præsides, nego. Erant infiniti prope homines pro fabrica Templi constituti, multi quidem ex extraneis ut cæderent ligna Libani, alii ut aurigæ & nautæ ad deferenda ligna Jerusalem, multi ex Profelytis hoc munus implebant, alii ut sculptores & arifices: & super hos omnes multa Israelitarum millia præsidabant, & sic optime conciliantur Scripturæ.

Ad tertium: Ille Hiram de quo fit mentio potuit ratione patris esse ex Tribu Dan, ex Tribu vero Nephthali ratione matris, ut habetur tercio Reg. 7. 13. & ut satis ex Hebræo claret; unde Tyrius dicitur ejus pater, non genere, sed habitatione: porro iste faber propter summam in arte sua peritiam pater non solum Hiram Regis vocatur, sed & Salomonis 2. Paralip. 4. 16. id est magister, vel artifex ejus; quo sensu & Gen. 4. 20. 21. item

cap. 45. 8. quarto Reg. 13. 14. & artífices, & ii quibus æraria debentur, vocantur Patres.

Ad quartum nefas foret negare, quod vel ipsa testatur Scriptura de Salomonis idololatria; quid enim est homo nisi figmentum, & si in Angelis alias in gratia creatis Deus reperit pravitatem, quid de homine corporeo dicendum, cum homines, teste Apostolo, sint vasa fictilia quæ sibi ad invicem faciunt angustias; sed non absque fundamento multi credunt Salomonem ante mortem egisse penitentiam; nec refert quod de illa sileat Scriptura, cum & ipsa sileat penitentiam Adæ & Loth, quos tamen in gratia defunctos extra dubium est: namque Ecclesiasticus primum a sapientia sanatum commemorat: alterum vero a sanctis Patribus ut iustus haberetur; cum ignorans & sua absque culpa ebrius incestum alternata vice commiserit. Sed & ipsa innuit non in uno loco Scriptura felicem Salomonis exitum. Primo quidem cum in Psalmis legatur & maxime, 2. Reg. 7. in gratiam filiorum David, præcipue Salomonis: *Ego ero ei in patrem*. . . *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum, misericordiam autem meam non auferam ab eo.* Rursus 2. Paralip. 4. 17. pii aliqui ex Israel dicuntur ambulasse in viis David & Salomonis. Quid plura? Liber Ecclesiasticus quem Salomon sub finem vitæ conscripsit, manifestam ejus ad Deum conversionem indigitat: Quandoquidem cap. 1. omnis enarrat vitæ blandimenta & voluptates quibus ipse servierat; subdit postea omnia esse vana tandem aliquando comperiisse, & de facto Scriptura non dicit Salomonem in peccato fuisse defunctum, sed tantummodo ad Patres fuisse appositum: *Revera quidem cum esset iam senex depravatum est cor ejus, ut Scriptura refert, sed nihil vetat in eadem senectute ad meliorem rediisse frangem, ut de multis compertum habemus.*

Ad factum Jeroboam, distinguo: Idolis non servivit, transeat: Legem Domini non transgressus est, nego. Non immerito Jeroboam in suspicionem venit adrasse Idola; saltem extensum animum ea colendi præbuit, quatenus schismatici sunt auctor, & noluit subditos Deum adorare in Templo Jerusalem, ne Israelitæ ad Regem Iuda, ut ad suum legitimum Principem redirent; sed non in hoc solum præ-

vari-

varicatus est; nam & Sacerdotes non x Tribu Levi, sed ex alia desumpit, quod erat manifeste contra legem: hinc Scriptura iterum atque iterum maledicit Ieroboam, eo quod, inquit, peccare fecerit Israel, qui ipso veluti duce, Baal ut quoddam numen supremum coluit, & adoravit.

Ad facta Salomonis sic respondeo: Tamentum enim decem candelabra aurea, aliaque multo plura vasa construxerit quam ipse Moyses; id tamen, non inconsulto Domino peregit, cum præcepta Davidis patris sui a Deo inspirati in hoc admissum pro Dei nominis exaltatione compleverit. Sed neque transgressus est Legem cum 20. oppida Hiram concessit, namque juxta Rabbinos & sanctos Doctores tributum solummodo & censum ex his civitatibus recipi pro labore & lignis Libani ad perfectam usque solutionem accipi permittit.

Neque vero id quidquam falsitatis arguit, quod in eodem libro Templum cap. 6. sexaginta cubitorum altitudinis construi dicatur; cum in libris Paralipomenon nonnisi triginta commemorentur. Revera quidem Templum extrinsecus magis eminebat quam intrinsecus, namque solum usque ad primam contignationem solum triginta cubitorum altitudinis erat.

Dices: In eodem libro promittitur filio Salomonis una tantummodo Tribus, & tamen Tribum Benjamin sibi conjunctam Roboam habuit: Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Promittitur filio Salomonis una Tribus præter sibi connaturalem, & hæreditariam, scilicet Judam, concedo: ita ut unam tantummodo habere debuerit, nego: Tribus Iuda erat ex jure naturali & hæreditario Roboam debita, sed una præter istam illi concessa est; quandoquidem Ahias Propheta dedit Ieroboam, ordinante Domino, decem solum Tribus.

Diluntur objecta contra librum quartum Regum.

OBJECIONES: Nonnulla in isto libro partim falsa, partim etiam incongrua leguntur: Ergo &c. Probatur Antecedens: cap. 6. 23. dicuntur latrones Syriæ non venisse ultra in terram Israel, cum tamen V. 24. addatur Benadad post hæc Samariam obsidisse. Item cap. 18. 5. de Eze-

chia dicitur: *Post eum non fuit, in pietate, similis ei de cunctis Regibus Juda:* postea vero cap. 23. idem de Iosia celebratur: cap. 5. Eliseus remittit Naaman Syrum in pace, eique idoli adorationem permittit. Cap. 13. 19. Eliseus Iosaf Regi sic loquitur: *Si percussisses iaculo terram quinquies, aut sexies, sive septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percussit eam:* cum tamen antea dixisset v. 17. *percussit Syriam donec consumas eam:* Ergo &c.

Respondeo negando antecedens: Et vero quod primam spectat objectionem, patet aliud de latronibus seu paucis excursoribus 4. Reg. 6. 23. dici, aliud de toto Regis Syriæ exercitu: quod enim pauciores non ausi sunt, audacter postea totus fecit exercitus: Elio igitur quod latrones Syriæ ultra non venerint in terram Israel, eo quod forsitan exiguum propter numerum a regni finibus facile propellerentur, sed major militum copia, nedum per Israel confines cursitavit, sed & postea Samariam civitatem obsedit.

Ad secundum, non nisi per figuram Rhetoricæ dicitur Ezechiam non habuisse in pietate secundum.

Ad tertium distinguo: Eliseus permittit Naaman pro officio suo Syriæ Regem sustentare, sicut extra Templum, sic & cum Rex in Templo Rhemon sumadorabat idolum, concedo: ita ut & ipsi Naaman deos consiliares adorare licitum foret, nego. Propheta licentiam quidem fecit Naaman prolepto, & ad fidem veri Dei converso munia solita Domino suo præstare, nusquam vero in idololatriæ cultu cum Rege communicare. Ita sancti Doctores & interpretes.

Ad quartum etiam distinguo: Iosaf percussit Syriam usque ad consumptionem, hoc est, triplici vice completam in prælio dato & commissio reportavit victoriam, concedo: hoc est, totam Syriam suo subiecit imperio, nego. Eliseus verbis, nonnumquam etiam signis Dei manifestabat voluntates: hinc ab Iosaf Rege de belli eventu futuro consultus, imperavit Regi terram iteratis vicibus iaculo percutere, quam & ter percussit, quam si quinquies, aut sexies, vel septies percussisset juxta Dei ordinationem, totam quoque percussisset & deviceret Syriam; quia vero solum ter percussit, tres tantummodo super Syrios victorias a Rege reportandas prædixit Propheta.

O 3 Quo

Quo quidem signo aperuit Joaso felicem belli exitum futurum, sed non sine limite & termino.

Inhabis : Jehu Rex Israel zelo divino accensus mentitur se esse Baal cultorem, tum alios inducit ad sacrificandum ei solemnem diem, ut hab. cap. 10. 18. 11. Deus Israelitas tradit in manus Azaelis Regis Syriæ ac filii ejus cunctis diebus. Cap. 13. 3. & tamen v. 30. liberantur. III. Amasias cap. 14. 3. & Azarias cap. 15. 3. fecerunt quod erat coram Deo placitum, Deos tamen Idumæorum Amasias habuit ut suos: tum & in vindictam perii, 2. Paralip. cap. 25. 14. 20. Azarias vero cap. 26. 18. officia Sacerdotum temere usurpans percussus est a Deo: Ergo &c.

Respondeo ad primum: Jehu laudatur quidem in eo quod Domini adimpleverit voluntatem, cum domum Achab & ipsam Jezabel Prophetarum infectatricem perdidit: in aliis vero quod Zelo prorius inordinato operatus est, abjicitur.

Ad secundum: dicitur cunctis diebus Israelitas in manu Regis Syriæ traditos fuisse, sed intelligendum v. 22. quibus Joachas regnavit: ipse veto penitens v. 4. *Deprecatus est autem Joachas faciem Domini, & auditur eum Dominus...* & *dedit Dominus Salvatorem Israel; & liberatus est de manu Regis Syriæ*; non tamen quamdiu vixit Joachas, sed eo mortuo, filius ejus Ioas, v. 10. qui ab Eliseo edoctus ter Syros devicit, ac superavit, ut legitur v. 19.

Ad tertium: fecit quidem Amasias reum coram Domino: at primo non sicut David; V. 30. secundo ibidem juxta omnia quæ fecit Ioas & usque ad Ioiazæ mortem pius, postea vero secundo Paralip. 24. 18. 22. impius & facinorosus: tertio sicut excelsa non abstulit, sic & in ultimis vitæ suæ diebus Idumæorum idola coluit, similiter Azarias seu Ozias ejus filius fecit rectum, ut legitur cap. 15. sicut Amasias, nempe in principio. Postea vero elatus victoriis ac prosperis Sacerdotale usurpavit munus, qua de causa lepra nefanda percussus & punitus est.

Alia mitem, quæ aliquam contradictionis speciem præ se ferunt, quæ quidem facile conciliari possunt, si ad antecedentia & consequentia capitulum, vel etiam ad diversas aut temporum, aut actionum circumstantias attendatur: nonnumquam enim in uno libro aliqua tace-

tur circumstantia, quæ in altero referatur.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Quatuor libri Regum sunt sacri.

PRIMO: In Proto-canone Iudæorum inscribuntur: tum in decreto Concilii Trid. sess. 4. ubi Libri sacri enumerantur:

Secundo: Sic habentur a SS. Doctoribus: sic ab Eusebio lib. 9. præp. Evang. cap. 30. sic a Nicolao Damasceno apud Iosephum lib. 7. cap. 6. sic ab omnibus Theologis, quorum multi eos interpretati sunt.

Tertio: Vetus & novum Testamentum non semel illos libros citant, & qualdam ab eis sumptere sententias. S. Stephanus Act. 7. librum primum perorando laudat. Psalmo 88. sæpius de Davide & Salomone fit mentio juxta libri secundi Regum Sententias, quibus regnum firmatur in domo David. Apostolus Rom. 11. attendit ad librum tertium dicens: *An nescitis in Elia quid dicit Scriptura... Ego reliquus sum solus*. Ad quartum vero ipse Christus respicit Luc. 3. dicens: *In veritate dico vobis, multe viduæ erant in diebus Elie &c.*

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

In primo quidem libro quandoque David dicitur familiaris in Saulis aula, quandoque etiam occultus, sed intellige secundum diversa tempora: occultus quidem ante Goliath interitum, celebris vero, ipso devicto. Nec quemquam movere debet cum cap. 2. legitur: *Si quis in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo?* non enim inde sequitur quædam peccata esse irremissibilia, sed tantum difficile remitti, aut propter ingratitudinem, aut etiam propter enormitatem & firmam in offensa repetita voluntatem. Ne credas simpliciter Legem tempore Davidis factam, sed solum in Psalmis de novo explicatam & promulgatam. Cæterum Spiritus malus qui Saulem invasit ea solum ratione dicitur Dei Spiritus, quatenus, Deo permitte, Satan Regem peccatorem exagitavit.

In Secundo habetur Davidem nudum coram Arca Domini saltasse, sed hoc intelligendum regis vestimentis spoliatum, & hoc fuit ejus humilitatis & erga Deum re-

severentiæ argumentum. Quod autem non esset simpliciter & per omnia nudus, patet ibidem, ubi Ephod præcinctus fuisse laudatur. Quod quidem factum tanti facit Ecclesia, ut in memoriam instituerit cantorem magnum, qui in solemnitatibus tenens in manu baculum deauratum in medio chori, hinc inde aliis assistantibus cantoribus, non sine majestate alternatis & repetitis vicibus verius altare deambulet.

In Tercio mentio fit de varia templi suppellectili, quam quidem ultra Legem auxit Salomon, sed Deo annuente, & permittente: Alia sunt, tum in isto, tum in quarto libro facta, quæ Lector abique negotio conciliare potest.

ARTICULUS QUINTUS.

*Utrum libri Paralipomenon sint genuini
& sacri?*

SANCTO teste Hieronymo Epistola 108. ad Domnionem unico comprehendebantur volumine quæ in libris Paralipomenon referuntur; verum decursu temporis æquum duxere sancti Doctores unum istud opus in duos dividere libros, qui Paralipomenon, hoc est, rerum omisarum tum in libris Legis, tum etiam in libris Regum nomine celebrantur. Vocantur etiam verba dierum, eo quod iuxta temporum ordinem gesta referant. A sancto Hieronymo aliisque sanctis Doctoribus etiam rerum gestarum in veteri Testamento chronicon omnibus numeris absolutum, seu compendium aut Epitome vocantur. Prior XXIX. capita complectitur: in eis refertur ortus & propagatio gentis Israeliticæ ab Adamo usque ad reditum e captivitate Babylonica: Tum auctor præmissa Saulis historia, scribit inaugurationem Davidis in Regem, ejusdem victorias & insignes dotes, maxime in promovendo Dei cultum pietatem.

Posterior XXXVI. capitibus comprehenditur; eo loci enarratur progressus & finis Regni Judæ usque ad annum reditus e captivitate Babylonica. Hebræi libros istos appellant *Dibre Hajamin*, id est, verba seu gesta dierum, quasi latine dicas, *Diarium*, vel *Annales*.

Istorum Librorum incertus est auctor; non enim est Efdra, aut ipso recentior,

cum in Efdrae canone referantur: multi non absque fundamento Nehemiæ tribuunt. Jam quaeritur num isti libri sint genuini, seu canonici? Pro cuius resolutione sit

CONCLUSIO.

Libri Paralipomenon sunt sacri.

PROBATUR efficaciter: Illi libri sunt genuini & canonici, qui ab omni ævo tales habiti sunt, & quorum sententiæ non semel in veritatis testimonium in novo adducuntur Testamento: Atqui ita est: Ergo &c. Probatur minor. Nullo refragante, annumerati sunt in canone librorum utriusque Testamenti; quinimmo Christus Matth. 23. 25. & Lucæ 4. 51. oculum Zachariam inter Templum & altare refert e secundo Paralip. 24. 21. ex cujus etiam libro cap. 19. 7. in Paralipomenis accepta videtur illa sententia, quæ 1. Petri 1. 7. legitur: Ergo &c.

Suffragatur S. Hieronymus in Præfatione ad Domnionem & Rogatianum libri Paralipomenon, id est derelictorum, ait: „Omnia eruditio Scripturarum in hoc continetur; & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis; vel perstrictæ, leviter hic per quadam verborum compendia explicantur. „Rursus epistolæ ad Paulinum: Paralipomenon liber, id est, instrumenti veteris *ἱστορίας* tantum ac talis est ut abique illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula, quippe nomina juncturaque verborum, & prætermisæ in Regum libris historiæ & innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones.

Scopus auctoris Paralipomenon fuit gesta Davidis, ejusque tum majorum, tum posterorum ad Cyri usque tempora narrare; unde libro priore post brevem primorum hominum recensionem cap. 1. Davidique majorum & cognatorum cap. 2. nec non ejusdem posterorum cap. 3. occasione vero data & aliorum filiorum Israel ad captivitatem usque sequentibus quinque capitibus, & a captivitate novo capite: & post memoratam paucis verbis mortem Saulis cap. 10. quæ Davidicum regnum spectant, describit reliquias 19. capitibus: posteriori vero libro ubi 9. capitibus de Davidis filio Salomone dixit, Regum duntaxat Juda qui e stirpe

Davidis fuerunt omnes oriundi, gesta scribit. Per 27. capita reliqua, prætermisissis rebus Regum Israel, quæ nisi per bella, fœdera & affinitates cum rebus Regum Juda cohererent eas non memorat. His porro in fine libri addit Edictum Cyri post captivitatem in gratiam Judæorum emissum.

Solvuntur objectiones.

OPPONES: Multa leguntur in utroque libro quæ sibi adinvicem coherere non videntur: Sed hujusmodi defectus a Libris Canonicis eliminandi sunt: Igitur non satis claret libros Paralipomenon esse sacros. Probatur minor: Rabbi Salomon in primo Paralipomenon cap. 8. refert auctorem istorum librorum filios Benjamin aliis appellare nominibus, quam vocat Moyse in libro Geneleos. Item civitates Levitarum aliter quam Josue 21. assignantur, commemorat: Ergo &c.

Respondeo I. Auctorem pro scopo habere prætermisissæ referre, unde non mirum si aliquæ inveniantur a cæteris libris discrepantiæ in opere Paralipomenon, cum jam dicta in aliis libris, & recensita iterato calamo tradere non teneatur.

Respondeo II. quædam ab auctoribus profanis vel etiam fidelibus tamen fallibilibus ad texendam Regum historiam, attamen vera potuit auctor librorum Paralipomenon assumere, in quibus, protegente Deo, non erravit; ex quibus etiam potuit oriri quædam variatio vel in vocabulis, vel in phrasibus, seu etiam in sententiis ab aliis libris discrepantibus; nonnumquam enim mutatio ex Librario mendis occurrit, & sic genuinitas librorum Paralipomenon absque negotio defenditur.

Jam ad argumentum respondeo, negando antecedens. Ad primam probationem distinguo: Auctor aliis nominibus filios Benjamin appellat, quæ non referuntur in prioribus Scripturæ libris, eo quod Benjamin decursu temporum novæ nati sint filii, quos & nonnumquam nomine particularium, & non capitum familiarium appellat, concedo: ita ut auctor ille aliquid adversus veritatem scribat, nego. Ista solutio colligitur ex capite Num. 26. 38.

Ad secundam probationem patet solutio; namque auctor Paralipomenon ad majorem attendit expressionem; hinc quæ-

dam nominat Levitarum civitates, quædam etiam omittit; quando quidem Levæor benevolus certior fieri potest, si aliquid subeat dubium, recurrendo ad Librum Josue: Porro in civitatibus filiis Aaron attributis loco duarum *Hain* & *Getha* quæ describuntur Josue 21. 16. una legitur Paralipomenon 6. 59. *Hain*; et *Hain* est ipsa *Ajan* ut ex prima & tertia in Hebræo litteris colligitur: *Getha* vero ut & Gabæon vers. 60. incuria Librarium omittas fuisse; inde patet, quod ibidem sicut & Josue 21. v. 19. civitates numerentur 13. licet in Paralipomenon distinctæ tantum undecim computentur, &c.

Insuper Abia dicitur secundo Paralipomenon 13. 20. matrem habuisse Michajam filiam Uriel de Gabaa: at capit. 4. 20. 22. sicut & tertio Reg. 15. 2. mater ejus est Maacha filia Abisalom, quæ & v. 10. ideo mater Asæ dicitur, quod esset ejus avia seu mater Abiæ patris ejus. Rursum habetur 2. Paralipomenon 15. 19. *Bellum vero non fuit usque ad 35. annum Regni Asæ*: At hoc adversatur his quæ referuntur 3. Reg. 15. 16. 32. *Bellum autem erat inter Asæ & Baasæ Regem Israel cunctis diebus eorum*; additur autem ita 2. Paralipomenon 16. *primo anno*: attamen 36. regni Asæ ascendit Baasæ Rex Israel in Judam: at Baasæ quæ regnum iniit anno Asæ tertio, 3. Reg. 15. vers. 28. & 24. annos tantum regnavit v. 33. jam a decem annis vita functus fuerat anno Asæ 36. ut ex Reg. 16. 8. patet. Iterum Josaphat 2. Paralipomenon 17. 6. excelsa & lucos de Juda abstulit, contrarium tamen legitur cap. 2. & 3. Reg. 22. 44. Rursus Ochozias Rex Juda cap. 22. 20. dicitur 42. annorum fuisse cum regnare cepit; quod adversatur non solum 4. Reg. 8. 26. sed & rationi, quando quidem pater ejus Joram erat 32. annorum cum regni clavum suscepit, regnavitque 8. annos, Secundo Paralipomenon 21. 5. atque adeo annis natus 40. obiit: unde sequitur filium ejus non fuisse annorum 42. cum regnare cepit: Ergo &c.

Respondeo juxta priores solutiones generales, ista omnia facile juxta diversos respectus concordari: Et vero quod spectat Maacham, ipsa est quæ & Michai dicta est, cujus pater bene intelligitur fuisse Uriel, avus attamen Abisalom, seu quia ipse Uriel unus fuerit & tribus Abisalomii filius de quibus secundo Reg. 14. 27. seu quia mater Masse Thamar fuerit, quam

quam unam filiam habuisse Abſalom ex dicto v. 27. colligitur: hoc enim posito æque Abſalomi filia dici potuit Maacha mater Abiæ, ac ipsa secundum aliquos 3. Regum 15. 10. 13. mater Aſæ dicitur, & ipse Abias v. 3. filius Davidis. Præterea qui tertio Reg. 15. 20. 10. Abſalom vocatur, alius esse ab Abſalom Davidis filio in traditionibus hebraicis apud S. Hieronymum dicitur.

Ad secundum sic respondetur: Bellum inter Aſan & Baafan fuit omnibus diebus, non ex quo regnare cœperunt, sed ex quo bellum inter eos esse cœpit: significatur quippe illud non deſuisse nisi per Baafæ mortem: Porro cœpit 2. Paralipomenon 17. 19. ann. 35. regni Aſæ. Capellus vult legi ſolum annor. 5.

Ad tertium distinguo: Excelsa & lucos non abſtulit Joſaphat, in quibus vero Deo immolabant filii Iſrael, concedo: in quibus ſalis numinibus ſacrificia offerebant, nego. Nonnumquam Reges Iſrael ut maiora præpedirent mala, ne ſcilicet populus in ſuam perniciem immolaret idolis, permiſſe Deo vero immolare in excelsis, ut habetur de Rege laudato cap. 33. v. 17. Idem legitur de Aſa cap. 14. v. 2. his verbis: *Subvertit altaria peregrini cultus & excelsa*, cui non opponitur hoc capitis 15. 17. *excelsa autem derelicta sunt in Iſrael*: quippe in hoc non nihil peccarunt, & Aſa & Joſaphat contra legem Deut. 12. 5. idcirco inter pios Reges non numerantur Eccli. 45. 9.

Ad ſextum Ochoziaz facilis eſt explicatio: Ipſe enim cum patre 20. annis regnavit, quando ſcilicet Joram impium Deus percussit alvi languore inſanabili 2. Paralip. 21. 18. atque adeo ipſe qui 21. annorum erat cum ſic regnum inieit, fuiſſe vero 42. annorum conſtat, cum cœpit ſolus regnare. Quia vero non una eſt circa Scripturæ facta chronologica opinio, ad criticos huiusmodi quæſtiones pertinent, nec in hoc aliquid a Scripturarum veritate detrahitur.

Urgebis: Azarias 2. Paralipomenon 12. 6. dicitur inviſiſſe Joram Regem Iſrael: Idem tamen alibi dicitur de Ochozia. Rurſus Gehim ibidem v. 9. Ochoziam adductum in Samaria occidit: at quarto Reg. 9. 27. Gehim Ochoziam perſecutus occidit in aſſenſu Gaber, Ochozias vero percussus fugit in Mageddo, ubi & mortuus eſt. Item Rex Aſſyriæ dicitur 2. Paralipomenon 28. 20. non tulisse opem Re-

gi Achaz: ſed contrarium patet ex quarto Reg. 16. 7. 9. 8. Rurſus Jechonias non erat oſto tantum annorum cum regnare cœpit, ſicut 2. Paralipomenon 36. 9. dicitur; nec enim dici potuiſſet ſcille malum, ſicut pater ipſius, attamen erat annorum 18. ut habetur 4. Regum 24. 8. & tertio Eſdræ 1. 43. Ergo &c.

Reſpondeo ad primum diſtinguendo: Et ille Azarias idem eſt ac Ochozias, concedo: & eſt tantum annorum cum regnare cœpit: & eſt diſtinguendo: Et Thegradſalazar Rex Aſſyriorum quandoque auxilium Achaz dedit, quandoque etiam non dedit, concedo: & ſemper dedit, nego. Adverſus quidem Syros auxiliatus eſt Achaz, ſed non potuit ei adverſus Iudæos ſuccurrere, quos impius ille Achaz irritaverat, & ſic conciliantur Scripturæ.

Ad ſextum Jelu de quo ſupra, res poſuit ſic intelligi, cum Ochozias Joram, quem in Iſrael ægrotantem inviſerat, a Jelu occiſum fuiſſe animadvertiſſet, ipſe, ut ſibi conſuleret, per viam occultam & nemoroſam Bethagan ſeu domus horti fugit verſus Mageddo, ſed perſecutus eſt eum Jelu, & juiſſit in curru percuti, qui quidem percussus ſed leviter vulneratus in clivo Gaber, manus Jelu evaſit; putans autem ſe latere poſſe in civitate Samaria, in eam ſe recepit, ſed percutiſtus & ad Jelu adductus, in Mageddo interſectus & mortuus eſt; quippe Gaber, Gebſam & Mageddo loca ſunt Samariæ, ſibiſque invicem vicina.

Ad ultimum diſtinguo: Jechonias non erat vir oſto tantummodo annorum cum ſolus regnare cœpit, concedo: & hoc ipſum inſtantia probat, quando cum patre regnare cœpit, nego. Non unum eſt exemplum, Reges, etiam ſuo vitæ tempore, ad gubernandum adſciviſſe filios, ut eos in regendo edoceret; quocirca multi regnaſſe dicuntur vel ipſis viventibus parentibus, quæ quidem obſervatio multas ſolvit difficultates.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Duo Libri Paralipomenon sunt sacri.

PRIMO: Vel ipse Christus historiam Zachariæ inter templum & altare occisum, ut habetur 2. Paralip. 24. citat.

Secundo: In canone tum Synagogæ, tum Ecclesiæ uti tales annumerantur libri laudati.

Tertio: Suffragantur SS. Patres: in primis Hieronymus in Præfatione ad Domnionem & Rogatianum libri Paralipomenon; ait idem sanctus Doctor in Prologo: Sunt quasi chronicon, seu Diarium & veluti recapitulatio, seu fusa reassumptio plurium rerum quæ brevius in libris Regum recensentur.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Non diffitemur quamdam in sensu obvio circa nomina apparere in libris contradictionem, sed attendendo ad avos & alios parentes, vel etiam ad diversa tempora, quæ juxta placita & diversam hominum fortunam, nomina rebus & locis affixerunt, facile componuntur.

Secundo: Familiare est Scripturis sacris numerare regnantium annos vel ab ipso tempore quo filius cum Patre regnare cœpit; hinc nemini mirum videri debet, si una & eadem persona dicatur ab uno Scriptore multis annis regnasse, ab alio vero paucioribus. Sic Ochozias viginti duobus annis natus, simul cum patre Joram regnavit: mortuo vero parente 42. annos jam attigerat, cum solus regnare cœpit.

Tertio: Pari facilitate solvitur ista contradictio apprens 2. Paral. 22. Azarias dicitur invisisse Joram Regem, alibi tamen hoc dicitur de Ochozia: namque Azarias & Ochozias sunt una & eadem persona, quæ isto duplici insigniebatur nomine.

ARTICULUS SEXTUS.

Utrum libri Esdra sint sacri?

LIBRI de quibus in titulo, nomine Esdræ celebrantur, eo quod multa de tanto viro commemorarent, creditur quidem prioris auctor, namque cap. 7. v. 28.

sic legitur: *In me inclinavit Dominus misericordiam suam coram Rege & consiliatoribus ejus, & ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregavi de Israel Principes qui ascenderunt mecum, regnante Artaxerxe. Eo loci Eldras de sua propria loquitur persona, eratque Sacerdos: cum igitur sic de se primum loquatur, manifestum est primi libri esse auctorem; posteriorem vero a Nehemia duce populi conscriptum fuisse jure merito autumant multi: Sic enim habetur cap. 1. *Verba Nehemiæ filii Achabaim.* Ita communiter sancti Doctores. In his duobus libris potissimum describitur forma Reipublicæ Judaicæ post captivitatem Babyloniam, Judæorumque veluti servitutem sub Regibus Persarum, Græcorum, quæ quidem crevit usque ad summum sub Romanis Imperatoribus. Verum enim vero Judæi a captivitate soluti sui erant juris, tamen enim Græcis solverent tributa, habebant tamen tum pro religione, tum pro civilibus rebus & temporalibus peragendis potestatem; sed devictis a Pompejo in æternum captivi facti sunt. Iisdem in libris potissimum referuntur Edicta Imperatorum Persarum & pro reedificatione templi, & pro instauratione urbis Jerusalem.*

Liber primus decem continet capita: in his exhibetur numerus vasorum, quæ a Nabuchodonosor Babylonem translata, restituit Cyrus. Ibidem recensentur gravissima incommoda, quæ a Samaritanis passi sunt Judæi in restauratione Templi. Modus & quo pacto Esdras, cum pluribus aliis Hierosolymam jussu Artaxerxis Longimani reverfus Matrimonia Israelitarum cum alienigenis contracta dissolverit.

Alter Esdræ liber tredecim habet capita: in eo scribitur, Primo, de concessa Nehemiæ facultate Hierosolymam reedificandi. Secundo, agitur de regimine populi, & numerantur hi qui primum Hierosolymam ascenderunt. Tertio, coram populo legitur Lex, & ii recensentur qui pro Lege observanda subscribendo sœdus inierunt, tum habentur nomina Sacerdotum, Levitarum & eorum omnium qui e captivitate soluti non solum Hierosolymam, sed & cæteras Judææ civitates incolabant; insuper & mulieres læti Deuteronomio, ejedæ. Iam sit

CONCLUSIO.

Libri duo priores, qui nomine Esdræ & Nehemiæ inscribuntur, sunt sacri.

PROBATUR: Libri ab hominibus sancto afflatis Spiritu scripti, quique habentur & a Iudæis & a Christianis, tamquam divini, prorsus & sacri habendi sunt: Atqui libri de quibus in præsentiarum agitur, tales sunt: Ergo &c. Probatur minor. Primo quidem, auctores fuisse sanctos viros, & a Deo inspiratos asserunt sancti Doctores & Rabbin; & hoc ipsum utriusque Libri textus & historia subindigitat: jam vero in Canone Iudæorum & Christianorum annumerantur, & de iis tamquam de Scripturis genuinis primorum sæculorum loquuntur Patres. Ergo &c.

Fit satis objectionibus.

OBJICIENS: Isti libri inter Propheticos ab Hebræis non annumerantur, sed rejiciuntur inter *Sethubin*, seu inter Scripta quæ rerum Iudaicarum continent historiam: Igitur neque sacri, neque genuini haberi debent. Confirmatur: Ioseph l. 1. contra Apionem libros ab Artaxerxis tempore scriptos, non simili fide ac priores habitos fuisse enarrat: porro uterque liber mortuo Artaxerxe scriptus est. II. Liber Esdræ duo habet capita lingua chaldaica scripta: sed sola hebraica ante Christum natum, ut sola sancta habebatur. Quid plura? Sanctus Isidorus l. 6. Originum librum Nehemiæ velut apocryphon explodit, sic enim loquitur: "Unus Esdræ dicitur Liber quia secundus, tertius, quartus non habentur apud Hebræos." Ergo &c.

Respondet distinguendo: Libri Esdræ inter Propheticos, hoc est, inter eos libros qui a Prophetis scripti sunt, non annumerantur, concedo: hoc est, inter libros qui scripti sunt ab hominibus a Deo inspiratis, nego. Esdras & Nehemias non quidem fuerunt Prophetae, sed ut a Deo inspirati locuti sunt, & hoc sufficit ut eorum libri tamquam Canonici habeantur; namque de Scriptoris Canonici, ait B. Petrus epist. 2. cap. 1. 21. *Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.* Et de facto ex quatuor Evangelistis, unus tantummodo Ioannes fuit Propheta: Ergo

ne Evangelium a cæteris scriptum non Canonicum? Absit vel cogitare.

Ad secundam probationem, distinguo: Revocantur ad *Sethubin*, sed tamquam sacri, concedo: ut non ispirati, nego. Porro multi libri in quibus historia Iudæorum textitur, etiam ut sacri reputantur, sicut dictum & ostensum est de libris Josue, Regum, & Paralipomenon: ne mirerini autem, si libri a Prophetis scripti propter maiorem & splendidam auctoritatem majori veluti fide digni sint; tum quia historiæ quoddam habent admixtum profanum, videlicet hominum facta, quæ etiam ab hominibus nonnumquam collegere Auctores sacri, in quibus tamen recensendis, protegente Deo, non erraverunt: At vero quæ scripta sunt a Prophetis, a Deo immediate revelante, scripta sunt, quatenus Spiritus sanctus nedum assistebat prophetis, ut non errarent, sed etiam quid scribendum foret, dictabat. Cæterum non levior suspicio est libros Esdræ ante mortem Artaxerxis fuisse scriptos, immo & adhuc vivente Xerxe; ut colligitur ex l. 4. Iosephi cap. 5. ipse vero per modum unius inter viginti duos Libros sacros commemorat; nam & de facto veluti unus apud Hebræos quoddam habebantur. Ioseph itaque l. 1. contra Apionem 22. Libros sacros computat, 13. a Prophetis scriptos dicit, atque a libris tum Legis, tum hymnorum & præceptorum fecernit. Sunt quatuor prophetici priores, quatuor prophetici posteriores, nec non Esdras, Daniel, Paralipomena, Job, & Esther: eidem igitur Ioseph, cæterorum Iudæorum inhæret sententiæ, qui libros Esdræ inter sacros annumerant.

Ad tertiam probationem, distinguo: Et lingua Chaldaica utique habetur ut sancta, concedo: & non habetur, nego. Et vero, nemo novit Israelitas a captivitate solutos propriæ & innatæ linguæ vix fuisse memores: quocirca Esdras necessitate compulsus ad intelligentiam Scripturæ paraphrasim chaldaicam composuit, eo quod lingua chaldaica, durante captivitate, loqui coactus fuerat Israel: hinc liber Job alique Libri sancti nonnihil Syriaci & Chaldaici commixtum habent, ut dictum est ubi de Testibus originalibus.

Ad S. Isidorum, distinguo: Librum Nehemiæ rejicit, eo quod illum a libro Esdræ non fecerneret, concedo: Librum secundum Esdræ qui & Nehemiæ nomine donatur rejicit, nego. Dictum est utrumque

que librum præfatum, tamquam unicum apud Hebræos quondam habitos fuisse, hinc errore facti detentus Isidorus, Nehemiæ librum in eo rejecit sensu, quod ab Esdræ opere completo in duobus voluminibus tamquam librum distinctum putaret.

Instabis : Multa in utroque libro circa numerum eorum qui cum Esdra ascenderunt, ut iterum reedificaretur Jerusalem, non colligerent; particulares quippe numeri cum totali, ut legentibus patebit, non concordant : est enim excessus in totali &c.

Respondeo : Ista facile conciliari posse si attendas, benevole Lector, multos Israelitas ex Assyriorum manibus ereptos, apud fratres qui Babylone degebant, confugisse, eo quod per omnia gravati panem arctum & aquam brevem ad vitam fovendam haberent; ex his autem qui nec terram, nec civitates habebant, remanserunt Babylone; quidam vero cum fratribus ascenderunt ut reedificarent Jerusalem, quidam etiam forsitan iterum Babylonem petere potuerunt, ubi commodius vivere existimabant : addo Scriptores Canonicos quandoque populum numerare solummodo ex familiarum Capitibus : quandoque etiam specialius populum qui ascendit recensuerunt; hinc diversitas in numero non semel in utroque libro comperta est.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Duo priores libri Esdræ sunt sacri.

PRIMO : Quia annumerantur in Canone Judæorum, & Christianorum.

Secundo : Concinit traditio : Josephus, Hieronymus, Isidorus, eos ut sacros commemorant.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO : Tameñ Hebræi libros Esdræ a prophetis, non tamen a sacris secerunt.

Secundo : Majoris quidem auctoritatis libri Prophetarum sunt quam historiales, non tamen in eo sensu quod a sacris posteriores eliminantur; verum potius ex eo quod Prophetæ, & quoad sensum, & quoad verba ab ipso Spiritu sancto dicta

ti sint : alii vero è contra, cum historia multa referat facta, quorum vel ipsi homines testes erant.

Tertio : Isidorus errore facti deceptus putavit librum Nehemiæ esse quid ab opere Esdræ distinctum, idcirco illum abiebat; sed ut primum intellexit, non esse ab opere Esdræ completo distinctum, non potuit propter auctoritatem Ecclesiæ illum abnegare. Cæterum primus & secundus liber Esdræ per modum unius in Canone Judæorum recensetur, & ad hoc non satis attendit Isidorus.

ARTICULUS OCTAVUS.

Utrum liber Tobie sit authenticus?

TOBIA ex tribu Nephtali oriundus, ductus est cum suis fratribus in Niniven captivus; ipse tamen nec miseris fractus, nec pravis molorum Israelitarum exemplis cedens, cultui veri Dei semper adhæsit; hinc Deo adjuvante, gratiam apud Salmanazar Regem invenit. Variis misericordiæ operibus indefesso labore vacabat, fratres miseris confectos erigebat, legem sic observabat, ut bene multis maxime pietatis affulgeret virtutibus; quia vero ejus anima erat Deo placita, conveniens fuit ut tentatio probaret eum; sed miram & constantem in hac afflictione patientiam habuit; quocirca magnificatus & exaltatus est; quandoquidem sanctus Raphael Archangelus filium suum ad Gabelum duxit & reduxit incolumem; eundem a pisce illum invadente protexit, mulierem habere fecit, dæmonium Asmodæum connubio Saræ indignantem compescuit; seniori Tobie lumen restituit : hæc & similia in isto referuntur libro, qua de causa nomine Tobie inscribitur. Chaldaice scriptus est ab ipso Tobia Patre, qui passim in omnibus editionibus loquitur ut prima, & non ut secunda & tertia persona. Junior Tobias addit mortem Patris, & ejusdem morientis ad ipsum exhortationem; alter vero Scriptor Canonicus ipsius Tobie junioris obitum scripsit : liber quatuordecim complectitur capita.

R. P. Grævelon Traët. de Scriptura Sacra pag. 260. non ab similia de hoc momento, partitione operis facta fusiori calamo descri-

describit : " Liber Tobiae , inquit , duas
 " in partes distribui potest . In prima prae-
 " mittuntur genus & Patria Tobiae , qui
 " anno sexto Ezechiae Regis Juda , & an-
 " no nono Osee ultimi Regis Israel , cum
 " decem Tribus captivae a Salmanazare
 " Assyriorum Rege in Assyriam deporta-
 " rentur , eo quoque una cum uxore &
 " filio translatus est . Deinde commendat-
 " ur Tobias a vitae innocentia , a fuga
 " confortu malorum , a divinae Legis ob-
 " servatione ; a pietate erga Deum , a mi-
 " sericordia erga pauperes & proximum ,
 " a cibis vetitis abstinencia , a cura sepe-
 " liendi mortuos , ab invita animi con-
 " stantia , quae enituit tum in rebus ad-
 " versis , quas passus est sub Sennacherib
 " Assyriorum Rege , a quo fuit bonis
 " omnibus expoliatus , rum etiam eo in
 " casu extraordinario , quo ipsum quodam
 " die fatigatum a popularium sepultura
 " redeuntem , & juxta parietem domus
 " obdormientem excæcarunt calida in ejus
 " oculis incidentia Hirundinum stercore .
 " In secunda parte describuntur iter &
 " reditus junioris Tobiae qui in terram
 " Medorum a patre missus est ; Officia
 " exhibita ab Angelo Raphael , qui se te
 " peregrinationis junioris Tobiae comitem
 " ac ductorem præbuit , eumque a devo-
 " ratione piscis , qui juxta fluvium Ty-
 " gris in juniorem Tobiam insilierat , li-
 " beravit , & fel ac jecur illius piscis ab
 " ipso in terram tracti & exenterati mo-
 " dum in medicamentorum usum præpara-
 " randi edocuit : atque de Sara Raquelis
 " filia in uxorem ducenda instruxit . Den-
 " que , narratur demonis Asmodæi ,
 " seu luxuriæ principis , jecoris & cordis
 " illius piscis suffitu expulsiō , invisibilis
 " illius demonis relegati in superioris Æ-
 " gypti desertum ; Angeli Raphaelis in
 " Rages civitatem Medorum ad Gabelum
 " profectio , a quo decem talenta , quæ
 " pater junioris Tobiae in mutuum aut
 " depositum ei dederat , recepit ; Tobiae
 " cum Sara Matrimonium , ejus cum uxo-
 " re in civitatem Niniven reditus ; resti-
 " tutus Tobiae senioris visus adhibito fel-
 " le piscis ; Angeli Raphaelis manifestatio ;
 " preces , orationes , gratiarum actiones ,
 " vaticinia , & mors utriusque Tobiae . "

Jam sit

CONCLUSIO.

Liber Tobiae est authenticus .

Probatur multipliciter .

Primo , ex Conciliis .

ILLE liber est authenticus qui in Ca-
 nonem divinarum Scripturarum tum a
 Conciliis , tum a Patribus adscitus est :
 Atqui ita est : Ergo &c. Probatur minor .
 Primo quidem , a Concilio Hipponensi ann.
 393. Can. 38. recipitur tum a Carthaginen-
 si III. Can. 47. ab Innocentio I. epist. 3.
 ad Exuperium : a Gelasio summo Ponti-
 fice in decreto de Scripturis sacris : ab
 August. lib. 2. de Doctrina Christiana cap.
 8. a Cassiodoro , ab Isidoro Hispalensi , a
 Rabano Mauro ; Ab Eugenio IV. denique
 a Trident. sess. 4. Ergo &c.

Secundo , ex Traditione .

ILLE liber est sacer , quem uti talem
 habent utriusque Ecclesiae Patres : Atqui
 res sic se habet : Ergo &c. Prob. min. pri-
 mo ex Patribus Græcis .

S. Polycarpus epist. ad Philippenses illum
 recipit . Similiter & Clemens Alexand.
 l. 1. Strom. Origines epist. ad Africanum ,
 & ante ipsum Irenæus l. 1. cap. 34. S. Ata-
 nsius Apolog. ad Constantium ; S. Basili-
 us in oratione de avaritia . Ergo &c.

Ex Patribus Latinis , Cyprianus l. 3. te-
 stimonium adversus Judæos , rogatus a
 Quirino , sicut in præfatione legitur , de
 Scripturis sacris nonnulla excerpte capi-
 tula , aliqua de capitibus primo , secundo
 & sexto Tobiae recenset . Tum l. de ope-
 re & elemosynis Tobiae librum laudat &
 sacram vocat Scripturam . Hilarius in Psal.
 129. ex libro Tobiae quoddam ad ciendos
 pietatis affectus argumentum desumit . Con-
 cinunt Ambrosius l. 6. in Examer. cap. 4.
 S. Augustinus l. 2. de Doctrina Christiana
 cap. 8. suffragatur S. Gregorius l. Pasto-
 ralis curæ pag. 3. admonitione secunda ,
 & alii multi .

Non abs re erit aliqua hæc Patrum loca
 texere . Cyprianus l. de Eleem. ait : " Le-
 " quitur in Scripturis divinis Spiritus fan-
 " ctus , & ait : Eleemosynis & fide deli-
 " cta purgantur . . . Raphael quoque
 " Angelus paria testatur , & ut eleemo-
 " syna libenter ac largiter fiat , hortatur ,
 " di-

„dicens : Bona est oratio cum jejuniò & elemosyna . „ Quæ quidem sententia defumitur ex cap. 13. 9. l. Tob. Ambrosius vero : „ Canis viator & comes Angelici , quem Raphael in libro Prophetico , *Tobiæ* , non otiose sibi & Tobię filio adjungendum putavit , quando perrexerat ut almodum fugaret , firmaret „ copulam conjugalem . Ergo &c.

Tertio , rationibus Theologicis .

PRIMA : Ille liber est divinus , cujus variarum linguarum extant editiones , quas variæ Ecclesiæ tum in Oriente , tum in Occidente ad utilitatem fidei adoptarunt : atqui variæ extant libri Tobię in variis linguis editiones , quæ apud & Orientales & Occidentales in usu fuerunt perpetuo ; extat enim Hebræica duplex , altera Hagil , Monasterii altera : item Græca & quidem antiquissima , qua usi sunt S. Polycarpus , & S. Clemens Alexand. Item & Latina Græcæ multum affinis , qua usus est auctor constitutionum Apostolicarum , & ipse Hieronymus . Ergo &c.

ALTERA : Liber magnam de Christo & vocatione Gentilium complectens prophetiam , uti sacer haberi debet , cum non nisi Spiritus sancti afflatu similia prænuntiari non possint : Atqui sic prophetavit Tobias . Et probatur : Cap. 13. post multas effusas Deo laudes , gratiarum actiones & benedictiones pro beneficiis acceptis , ait de Christo ejusque Ecclesia : *Luce splendida fulgebis : & omnes fines terræ adorabunt te . Nationes ex longinquo ad te venient : & munera deferentes , adorabunt in te Dominum , & terram tuam in sanctificationem habebunt . Nomen enim magnum invocant in te . Maledicti erunt qui contempserint te , & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te : Benedictique erunt qui edificaverint te : tu autem letaberis in filiis tuis , quoniam omnes benedicentur .*

Diluantur objecta .

OBJECIES : Liber Tobię in Canone Synagogæ non invenitur : Igitur non est Canonicus . Confirmatur : Iosephus in antiquitate ludæorum veratissimus silet istum Librum : Ergo &c.

RESPONDEO distinguendo : Non invenitur in Proto-canone , concedo : in Deutero-canone , nego . Ante captivitatem tum Ni-

nive , tam Babylonicam Canonem Hebræi condiderunt , in quo juxta traditionem divinam , libros sacros reposuerunt : quia vero in utraque captivitate Libri sacri propter acerbitatem temporum dispersi fuerant , Estdas insinctu Dei ductus , dispersos collegit , hinc Deutero-canon seu posterior , in quo de novo apponerentur sacri Libri editus est . Deinde vero prævio maturo examine , nonnulli ad *Sethubim* , pertinentes declarati sunt Sacri , & in posteriorem Canonem adiciti sunt , quorum unus est liber Tobias , qui quidem ante captivitatem Ninive non extabat , cum reserat & Tobię captivi pietatis facta , & Dei in ipsum amoris multa argumenta ; sed neque ante captivitatem Babylonicam conscriptus videtur , cum chaldaice in textu originali habeatur , & consequenter post utramque captivitatem compositus , nonnisi enim durante captivitate Babylonica Hebræi Chaldaica utebantur lingua .

DICIS : Igitur non lingua Caldica , sed potius Assyriorum lingua scribi debuit ille Liber , quandoquidem Tobias fuerat apud Assyrios sub Salmanazar captivus .

RESPONDEO : Assyriis successisse Chaldaeos , hinc & lingua Chaldaica in toto illo vastissimo imperio una postea florebat : verum quidem est gubernatores seu Proreges Ninive Chaldaeorum Mediæ demisso jugo , sibi audacter imposuisse Diademata , quod ad eorum imitationem postea fecerunt gubernatores Babylonis , & sic ex Chaldaeis tria conflata sunt regna videlicet Chaldaeorum imperium , deinde Reges Ninive , tum & Reges Babylonici , qui & consequenter habebant pro avita lingua chaldaicam : Igitur Rex Ninive tempore captivitatis Tobię loquebatur chaldaice , tametsi non Chaldaeorum sed Assyriorum nomen ex primis Assyriis assumeret , & sic recte cognosciantur Scripturæ .

AD AUCTORITATEM Iosephi dico , omisisse librum Tobię propter tria . Primo quidem , ex eo quod quia non hebraice , sed chaldaice scriptus esset . Secundo , non totam gentem sed personam dumtaxat particularem spectabat . Tertio , non erat in Proto-canone . Iisdem ductis rationibus omisit librum Job .

INSIBIS : Ille Liber non est sacer , qui quædam Angelo sancto tribuit mendacia : sed ita legentibus apparet . Et probatur . Cap. 5. vers. 7. Angelus asserit te esse de filiis Israel : vers. 8. se mansisse apud Gabelin , quasi vero Angelus haberet pro

habitatione terram; versi. 18. se esse Azariam Ananias magni filium: tum cap. 7. v. 3. ex Tribu Nephtali Oriundum, quæ quidem omnia veritati non sunt consona; neque enim Angelus erat hominis filius, nec etiam potuit cum Tobia se proclamare de Tribu Nephtali Oriundum, & in civitate Ninive captivum, quia ipsa Tribus jam jam per Theglathphalasar, qui ante Salmanazar regnavit, fuerat devastata; omnes quippe contribules captivos abduxerat, ut habetur 4. Reg. 15. Igitur Tobias nec dicendus est Tribu Nephtali, nec captivus sub Salmanazar.

Respondeo negando minorem. Ad probationem, distingo: Et dicta Angeli debent intelligi secundum distributionem accommodatam, hoc est, juxta sensum tum figuralem, tum spirituales & mysticum, concedo: semper juxta sensum litteralem & obivium, nego. Scriptura sacra varios subit sensus, qui conformiter ad materiam quam tractat sumuntur: porro in locis per modum objectionis allatis de mysterio gratiæ & protectionis Dei, quod abscondere, ut ibi habetur, bonum est, agit; quocirca Angelus Israelitæ nomine insignitur, eo quod Israelitis præerat: se quoque nominat Azariam, cujus præ se ferebat speciem: dicitur quoque apud Gabelum mansisse, cum de facto apud ipsum diversatus sit, ut debitam Tobia pecuniam acciperet. Nonnulli sic vertunt: Nominatur Israel, hoc est, prævalens ac fortissimus juxta ipsius Israel vocabuli Interpretationem: pari & consimili modo Azarias, quod interpretatur *auxilium Dei*. Nec mirum, Tobiam & contra monstrum fluvii, & contra dæmonem Asmodæum defendit: Ananias nomine utique celebratur, id est, *gratia Dei*, ut ipsa *Ananias* sonat: vox; gratia quippe magna, eaque multiplex tanti Angeli ministerio, Tobia familiæ, & facta & concessa est. Cæterum cum dicitur de Tribu Nephtali Oriundum, & Ninive civis seu incola, hoc totum ratione junioris Tobia quem in via comitabatur, apprimè commemoratur. Non igitur ut in errore induceret homines, sed potius ut Dei panderet mysterium, fictus est sanctus Raphael.

Ad ultimam instantiam respondeo: Theglathphalasar Assyriorum Regem, qui ante Salmanazarem clavum imperii tenebat, primum quidem Galaaditidem, Galilæam, & terram Nephtali vastasse, tum omnes cives captivos duxisse Ninive ut

habetur 4. Reg. 15. 29. & 7. Paralip. 1. 25. 26. sed non implicat aliquos in iis provinciis dilapidatis remansisse, sicut facta mense, aliquæ superflue spicæ, inter quos erat Tobias, qui veniente postea Salmanazare, in altera captivitate, quæ fuit omnium decem tribuum universalis clades, e civitate Nephtali ductus est captivus: quorum enim ex primo exterminio non remansissent aliqui, cum ex secundo universali nonnulli residui fuerint: habetur enim 2. Paralip. cap. 34. Josiam multis annis post istam generalem vastationem urbes Manassis, Simeonis, Ephraim, Nephtali tamen ex magna parte dilapidatas ab idololatria repurgasse, & a reliquis aliarum Tribuum sacrum tributum exegisse: Igitur non rectè concluditur falsa annuntiari in libro de quo tractamus, cum Tobias dicitur captivus ductus a Salmanazar, quamvis jam præcessisset ejus Tribus ab alio Rege vastatio, quandoquidem & potuit ab ista eripi, & postea in posteriorem tradi; & sic dici captivus factus per Salmanazar.

Urgebis: Quædam contradictoria in libro Tobia reperia leguntur: sed hæc sacro non conveniunt libro: Ergo &c. Probatur major: Sara filia Raguelis, quæ Tobia juniore nupsit, civitatem Rages Medorum incoluisse dicitur c. 3. v. 2. & 7. cum vero ad eam venit Tobias c. 9. misit Raphaellem ad Rages civitatem Medorum ut a Gabelo pecuniam reciperet: sed si Rages Tobias commorabatur, necesse non erat mittere Rages aliquem, qui pecuniam a Gabelo acciperet: Igitur est manifesta contradictio. Confirmatur. Lib. 4. Reg. c. 15. 29. Theglathphalasar Tribum Nephtali captivam duxit, quo posito inde sequeretur Tobiam captivum fuisse in Assyriam ductum per illum Regem, cum tamen constet ex Libro de quo nunc agitur, hoc factum sub Salmanazare contigisse, quod certe contradictionem sapit. Ergo &c.

Respondeo negando majorem. Ad primam probationem, distingo: Et in Assyriorum imperio diversæ urbes eodem Rages nomine datæ sunt, concedo: & quæ in objectione proferuntur, de eodem numero civitate intelligi debent, nego. Conveniunt diversæ hujusce Scripturæ versiones. Et vero in Vulgata Rages habetur in utroque loco, in græca *Ecbatana Medica*; in Monasteriana habetur, *Ecbatana Medorum*, in Pangiana legitur terra *Idian*. Subdit Lyranus heri potuisse Raguellem

habuisse villam Rages, civitati magnæ asfinem, nomine civitatis magnæ insignitam, & ex ista misisse aliquem, qui a Gabelo pecuniam Tobiz debitam reciperet.

Ad confirmationem, distingo: Et Theglathphalasar non omnes ex Tribu Nephtali captivos duxit, concedo: & omnes prorsus, ita ut nullus in propria remanserit patria, nego. Duas tantum Tribus Theglathphalasar captivas in Assyriam duxerat, sed post ipsum Salmanazar cæteras Tribus Niniven transiit, & tunc regnum Israel penitus extinctum est: sic Nabuchodonosor, cum rebellavit Joachim, obedit Jerosolymam, sed pace composita, aliquos solummodo duxit captivos: At vero Joachim, seu Sedecias suis non flans promissis, alternata vice Jerosolyma a Nabuchodonosor & obfessa, & vastata fuit, ipse vero Sedecias cum toto Juda Babylonem translatus est. Potuit igitur Tobias remanere in patria, cum Theglathphalasar Tribum Nephtali captivam duxit, quandoquidem nonnulli ex ejus manibus forsitan erepti sunt, sed veniente Salmanazar, ipse cum reliquis omnibus captivus ductus est, ut ejus refert historia.

Repones: Liber ille quoddam fabulosum, seu potius impossibile præcontinet: Ergo &c. Probatur antecedens. In eo legitur quod jecur piscis possit expellere dæmones: sed hoc verisimile non apparet, cum creatura spiritualis a corporali non pendeat, & id quod est materiale agere in spiritualement substantiam non queat. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distingo: Res corporea non potest agere ut causa propinqualis in rem spiritualement, concedo: ut causa instrumentalis, & a Deo elevata, nego. Sic aqua, inquit Augustinus, virtute Dei elevata dum tangit corpus, etiam & a sordibus peccati abstergit animam: sic ignis juxta Sanctorum Doctorum placita virtute justitiz Dei roboratus, cruciat damnatos; potuit igitur fumus piscis jecoris affati expellere dæmones, sicut de facto Asmodæum, qui multos sane viros jam jam occiderat, procul fecit.

Insistes: Ecclesia nequidem librum Tobiz uti Canonicum habet: Ergo &c. Probatur antecedens: Concilium Laodicense Can. ultimo, Carthaginense III. Can. 47. illum omittunt librum. Origenes hom. 17. ait eum quidem a Catecumenis legi, sed

non esse Canonicum. Idem propugnat Hieronymus in præf. qui tamen teste Gelasio dist. 15. Can. *Sancta Mater Ecclesia*, pro fidei regula condenda, ubi agitur de sacris Scripturis, audire necesse est. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens, quando quidem Tridentinum sess. 4. in canonem sacrarum Scripturarum adscivit librum, quocirca nullus de hoc momento relinquitur ambigendi locus, cum Ecclesia in factis dogmaticis sacrorum maxime librorum infallibilis sit. Non diffiteor aliquando de libro Tobiz fuisse dubitatum num esset sacer, vel non, sed omnibus perpensis, ita definit Ecclesia; hinc auctoritas Conciliorum particularium, & aliquorum doctorum nihil de hac detrahit fide, cum ad eorum usque tempora nihil de hoc momento definitum haberetur, tum quia, ut notat Genebrardus in Chronologia ad annum 3638. 3920. & 3952. fuerunt diversi Librorum sacrorum canones conditi ab Hebræis, unus scilicet ab Esdra & continet Proto-canonicos, alter ab aliis Scripturibus, & Deutero-canonicos complectitur, ex quo non exstingendus est Tobiz liber, cum nonnullorum Patrum etiam antiquissimorum, & ipsius Tridentini calculo muniatur.

Neque vero magis proficit instantia ex Jeronymi auctoritate deducta: quandoquidem l. 3. Apologiae contra Rufinum affirmat se in hoc aliorum expectare sententiam; immo ipse Gelasius in decreto de Scripturis librum Tobiz tamquam genuinum & sacrum suscipit. Cum igitur Hieronymum veluti de Libris sacris fidei regulam habet Ecclesia, id unum solummodo vult, ejus auctoritatem pro Libris Proto-canonicis plurimum ponderare: esto & pro Deutero-canonicis, sed secundum distributionem accommodam, & modo non prævaleat plurimorum omni exceptione majorum auctoritas; & hoc supposito quod accedat Ecclesie consensus, quæ quidem circa istud momentum omnem prorsus abstulit dubietatem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Liber Tobiz est sacer.

PRIMO: Uti canonicum habent illum librum Concilia, videlicet Hipponense can. 38. Carthaginense III. can. 47. Tridentinum, sess. 4.

Sc-

Secundo : Suffragantur SS. Patres ; Basiliius Hom. de avaritia , Ambrosius l. 4. in Exam. c. 4. Augustinus l. 2. de doct. Christ. c. 8.

Tertio : Concinit Traditio , tum Iudæorum , qui illum recentent in Deutero-canone , tum Christianorum qui ab ipsa vagiente Ecclesia illum receperunt : quandoquidem vel ipse Cyprianus , qui tertio florebat sæculo librum ut sacrum celebrat l. de opere & eleemosynis , & l. 3. Testim. ad Quirinum .

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ,

ET EXPLICATIONUM .

PRIMO : Tametsi librum S. Hieronymus non commemorat in Prologo-Galeato , non argumentum est illum ex albo Librorum canonicorum expungere , quia eo loci numerat solum libros Proto-Canonis Synagogæ ante captivitatem tum Ninive , tum Babilonicam conditi , in quo dubio-procul collocari non potuit , cum ea tantummodo repræsentent quæ pius & devotus Tobias captivus , & æquo passus est animo , sed non negat reperiri in Deutero-Canone , cum & ab Hebræis inter Hagiographa numeratum testetur , Præf. in Tobiam .

Secundo : Ultero fatemur quasdam in libro Antyplogias reperiri , sed attendendo ad sensum spirituales absque negotio conciliantur ; quia enim Sacramentum tum abscondere bonum erat , Angelus Tobiae expostulanti quis esset , respondit se esse Azariam , mystice magnum & ita potentem principem , ut dæmonem ipse relegaverit in desertum Ægypti : In eodem spirituali sensu se dixit de Tribu Nephtali oriundum & concipivum , quatenus scilicet Israelitarum Ninive captivorum curam gerebat singularem sibi a Deo demandatam , præsertim vero Tribus Nephtali propter Tobiam ad quem fuerat missus ut consolator & custos .

Tertio : Si aqua virtute Dei elevata tangendo corpus , lavat & animam , quid prohibet vaporem jecoris piscis assati , ordinante Deo , dæmonem Afmodæum fugare ?

ARTICULUS NONUS.

Num Liber Judith inter sacras Scripturas annumerandus sit ?

LIBER ille XVI. captibus conclusus , refert istius mulieris fidem , ejus prædicat virtutem , fortitudinem , sicut & in defendenda patria magnanimitatem , maxime vero insignem truncato capite Holofernis super Assyrios Bethuliam obidentes reportatam victoriam . Quidam putant librum hunc ab ipso Ioachino in ipso historiæ contextu nominato elaboratum fuisse : suspicatur Huetius exaratum captivitatis temporibus Babylonice ad lenendam exilii ægritudinem , & spe fractos captivorum erigendos animos , cum h. Liber , teste S. Hieronymo , Chaldaica lingua fuerit conscriptus . De isto volumine duo quaeruntur , num scilicet de authenticitate , alterum vero de veritate historiæ . Pro quorum resolutione sit

CONCLUSIO PRIMA.

Liber Judith est genuinus & canonicus .

PROBATUR : Ille Liber est canonicus , qui uti talis & a Concilio Nicæno , & a Tridentino , & a sanctis Doctoribus habetur : Atqui Liber Judith ab iis omnibus celebratur : Ergo &c. Probatur minor . Tametsi Nicæna Synodus expressam non faciat de hoc libro mentionem ; testatur tamen Hieronymus in præfatione ad hunc librum laudari a Nicæno . Tum epist. 140. ait , Ruth & Esther & Judith tantæ gloriæ sunt , ut sacris voluminibus nomina dederint : item in præf. Judith , sic loquitur : " Quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse , acquivi postulationi vestræ . " Quibus verbis etiam agnoscit Hieronymus auctoritatem Ecclesiæ in definiendis divinarum Scripturarum factis ; atque posulantibus , num ille liber foret canonicus ? Nicæni Concilii auctoritate fretus affirmative respondet : ita quoque de fide definit Trident. Sess. 4. Assipulatur Isidorus qui l. Echy-nologiarum cap. 1. asserit Ecclesiam librum Judith veluti sacrum agnoscere : Ergo &c.

Confirmatur : Concilium III. Carthaginense ubi aderat S. Augustinus can. 49. *Abbrum* Judith, ut sacrum recepit; tum & specialiter S. Doctor L. 2. de doctrina Christiana cap. 8. Eundem ut Canonicum habet Ecclesia Romani; sic Innocentius I. epist. ad Exuperium Tolosanum Episcopum; sic Gratianus I. cum Synodo Romana in indice Librorum sacrorum: Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Historia Judith non est parabola, sed vera.

PROBATUR auctoritate Patrum, qui uno veluti calamo atque consensu Judith ut feminam fortissimam, & omni præcelsentem virtute cæteris proponunt. Ita Clemens Romanus circa finem Epistolæ suæ ad Corinthios; Clemens. Alexand. L. 4. Strom. Origenes 29. in Jerem. Tertullianus in fine libri de Monogamia; Ambrosius l. 3. de officiis c. 13. tum fusc. in libro de Viduis; Hieronymus epist. 19. ad Silvianam, decima ad Furiam, & 14. ad Pipiam, nec non & in Isaia 14. Augustinus l. 18. de civ. Dei c. 26. Fulgentius epist. 2. ad Gallam c. 14. alique veteres, quorum ne unus quidem deest qui non agnoscat historiam Judith tamquam veracissimam: Ergo &c.

Jurat hic quoddam textus recensere:
 „ Multæ mulieres, ait Clemens Romanus
 „ gratia divina corroboratæ multa & vi-
 „ rilia gesserunt. Beata Judith, cum urbs
 „ circumfessa esset . . . egressa est, &
 „ tradidit Deus Holofernem in manus mu-
 „ lieris. „ Tum Origenes: “ Judith foedera-
 „ sanciverat cum Holoferne, ut tot diebus
 „ egressa ad exandum Deum, post totidem
 „ dies sisset semetipsam cubili Holofer-
 „ nis. „ Insignis est Ambrosii locus: “ Ecce
 „ cor tibi Judith se offert mirabilis, quæ
 „ formidatæ populis virum Holofernem
 „ adit, Assyriorum triumphali speum car-
 „ terva. „ Non omittendus Fulgentius:
 „ Habes, inquit, & in veteri & in novo
 „ Testamento sanctorum viduarum, qui-
 „ bus ædificeris, exempla. In veteri Te-
 „ stamento Judith. “ Certo, si foret con-
 „ fecta mulier, vel ejus historia adinventæ
 „ fabula, a SS. Patribus hæc sancta vidua
 „ non proponeretur læcis imitanda: Er-
 „ go &c.

Confirmatur ista historia intelligenda est in sensu obvio & literalis, nusquam vo-

ro in parabolico seu metaphorico, quæ ipsius Judith refert genealogiam, facta particularia, & media quibus ad obtinendam a Deo super Israel hostes victoriam usa est: Chaldaeorum exercitus consensionem, Regis consilium de universo orbe suo subjiciendo imperio, Achioris Chaldaei Deum timentis salutem, victoriæ reportatæ annuam festivitatem, Judith viri mortem; non enim aliis exquisitoribus picturis delineari potest historię veritas: hæc omnia adamussim in libro Judith recensentur, ut omni patebit legenti: Igitur historia Judith est veracissima.

*Fit satis objectionibus adversus pri-
mam conclusionem mili-*

tantibus

OBJECIES: Vel in ipso libri limine gravissima affulget contradictio: Sed Liber sacer non nisi veritatem, ut sanctum decet Spiritum ejus auctorem, complecti debet: Igitur liber Judith non est cœnœnicus. Probatum major: Cap. 15. factum victoriæ contigit postquam populus & captivitate babilonica redux fuit: sic enim Achior loquitur ad Holofernem de Judæis cap. 5. *Reversi ad Dominum Deum suum ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt.* Sed contrarium cap. 1. legitur; ibi enim Auctor sacer refert factum evenisse sub Nabuchodonosor Assyriorum Rege, quando scilicet debellavit Arphaxad Medorum Regem, qui Ecbatanam ædificaverat; porro cum populus a captivitate solutus Jerusalem rediit, jam jam imperium Chaldaeorum datum fuerat Medis & Persis, quocirca tunc temporis non regnabat Nabuchodonosor, seu Cyrus primus Persarum Rex, qui populum Judaicum a captivitate liberavit: Igitur est manifesta contradictio in libro Judith.

Respondeo I. Omnis variis auctorum sententis, factum victoriæ Judith eo evenisse tempore, quo Hebræi suis adhuc vivobant sub Regibus; legitur enim cap. 15. *Joſaphat* Regem misisse electam juventutem, quæ Chaldaeos ex morte improvisa Holoferni perterritos inter montium angustias ad perfectam usque internecionem totius exercitus persequerentur: Igitur factum victoriæ post captivitatem Babilonicam contingere non potuit, quandoquidem tunc temporis & vallatum erat Israel regnum: & ipsi Judæi non nisi Duces habebant.

Ref-

Respondeo II. negandam fore: Ad probationem distingo: Factum victoriae contigit postquam populus per captivitatem Manassis dispersus, in suos rediit fines, concedo: post captivitatem Babylonicam, nego. Igitur solummodo post captivitatem Manassis Judith fortitudine desuper immissa devicit Holofernem. Ita Bellarminus hic de verbo Dei cap. 12. ubi propugnatur factum Judith tempore Manassis Regis Juda evenisse; tunc enim regnabat Ninive apud Medos Diocles qui Ecabatis aedificavit teste Eusebio in chronico Assyriorum, sic colligitur ex l. 4. Reg. 19. & Tobia cap. 1. qui autem vocatur Nabuchodonosor in libro Judith, probabile est alio nomine dictum fuisse Merodach Baladam, qui fuit etiam Babylonis Rex: nam post Sennacherib sub finem regni Ezechiae patris Manassis, Asarhaddon clavum imperii tenuit, ut patet l. 4. Reg. 19. post Asarhaddon vero regnavit Merodach Baladam, de quo fit mentio l. 4. Reg. 10. Isaie, Cap. 39. & Jeremie 50. qui erat Rex Babylonis: qui quidem transfudit ad se Regnum Assyriorum, cum nulla fiat amplius mentio in sacra Scriptura de Regno Assyriorum, sed tantum de Regno Babylonis, suspicamur Baladam regnare Babylone cœxisse ann. 3. Manassis, unde annus decimus tertius quo movit Bellum adversus Judæos, duce Holoferne, incidit in annum 16. Manassis, quem paulo ante captivum duxerat Babylonem.

Tunc etiam extabat Jerosolyma, cum templo de quo fit mentio 4. Judith. Tunc quoque vivebat Eliacim Sacerdos Magnus, ut patet ex chronico Nicephori Patriarchæ CP. qui enumerans Pontifices Judæorum posuit Eliacim inter Sobnan, qui fuit Pontifex tempore Ezechiae, & Elchiam, qui tempore Josiae summum obtinebat Sacerdotium: porro certum est inter Ezechiam & Josiam mediare Manassen, quod quidem convenit cum l. 4. Reg. cap. 18. ubi Eliacim nominatur inter præcipuos Sacerdotes: hoc ipsum utique magis coheret cum Prophetia Isaie 22. ubi præcipitur depositio Sobnan impuri Pontificis, & exaltatio Eliacim qui in ejus locum successit est.

Inhabis: Atqui factum victoriae Judith post captivitatem Babylonicam contigit: Ergo &c. Probatur subsumptum ex verbis Achioris cap. 5. ad Holofernem: *Ante hos annos, cum recessissent a via, quam*

dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati sunt præliis a multis nationibus; & plurimi eorum captivi abducti sunt in servam non suam. Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione, qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montem hæc omnia, & iterum possident Jerusalem, ubi sunt sancta sanctorum. Sed hæc omnia post captivitatem Babylonicam evenisse constat. Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum, propter rationes jam jam laudatas, ea potissimum ductus ratione, quod ea captivitate Babylonica reduces Judæi, non Reges, sicut tempore Judith, sed Duces habuerint. Ad probationem distinguo minorem: Et relata ab Achior facta sunt tempore Manassis & ejus post captivitatem, concedo: & his non evenere temporibus, nego. Manasses primum sceleratissimus diversa post prælia, captivus ductus est Babylonem: Sed & Hebræi multis aliis præliis fracti fuerant, cum Theglathphazar Galilææ & Nephthalitis captivos, deinde cæteros aliorum decem tribuum Judæos Salmanazar Ninivem transfulerat. Igitur non absque fundamento dixit Achior Judæos antea præliis contritos in Jerusalem fuisse reversos, videlicet post captivitatem Manassis Regis Juda. Tametsi autem Achior statum Republicæ Judæicæ penitus hanc penetraret, multa tamen de hoc momento audierat, quæ Holoferne recensere potuit, maxime de malis quæ ab æmulis gentilibus perpessi, a quibus Deo auxiliante, liberati fuerant: si quidem Israelitæ propter idololatriæ scelus, in manus inimicorum, modo Ægyptiorum, modo Moabitarum & Amontitarum non semel traditi, quoties prenitentes, toties & victores evaserunt. Has autem minores & non diuturnas Hebræorum captivitates libri Regum non referunt, quod isto potest illustrari exemplo. Captivitas v. g. Regis Manassis, in libris Regum siletur, & tamen eam vere contigisse nemo nisi in historia sacra hospitem se probaverit, dicet.

Sed ne circa istud momentum remaneat aliquis ambigendi locus, observandum est, temporum chronologiam pro facto victoriae Judith geometricæ, hoc est secundum distributionem accommodatam, & non arithmetice esse intelligendam: alii igitur sumunt captivitatem a primo Joachim anno, vel quarto. Alii a primo Sedecie vel secundo, finem vero alii a Cyri secundo,

alii 23. alii 27. alii etiam a secundo anno Darii Hystalsis, istius captivitatis Babylonice ponunt, & sic facile potest cognosci historię Iudith epocha.

Urgelis : Dicitur quod fuerit pax toto tempore vitę Iudith, & multis sequentibus postea annis : Atqui hoc non nisi post captivitatem Babylonicam intelligi potest : tunc enim Persarum Reges Judęis favabant : Ergo &c.

Respondeo negando minorem : illud quippe de pace dictum optime conciliatur, post captivitatem Manassis, quando quidem poenitens dimissus est, ut habetur l. 2. Paralip. cap. 33. ab hac autem Manassis liberatione usque ad Regnum Joachas filii Josie summa pax fuit in Juda ; tametsi Scriptura quantum duraverit non dicat ; colligitur tamen 72. annorum spatium etiam perdurasse pacem : Manassis enim regnavit 55. annis accipiendo 39. post suam captivitatem, quę initio Regni sui accidit, ut notat Iosephus l. 10. antiq. cap. 9. annus vero 13. Regis Assyriorum & Babylonorum incidit in annum 16. Manassis ; annis vero 39. addendi sunt duo anni, quibus post Manasse regnavit in pace Ammon ejus filius, ut refertur l. 4. Reg. 21. & sic jam sunt 41. anni : his adduntur 31. quibus post Ammon regnavit pacifice Iosias, ut habetur l. 4. Reg. 22. & hi omnes faciunt 72. annos. Numerus ille 72. annorum incipit a morte Holofernis ; vixit autem Iudith 105. circiter annos : Probabiliter habebat 40. cum Tyrannum prostravit, quippe quę esset & vidua, & matura : jam vero si ex 105. annis detrahantur 41. supersunt 64. anni perpetuę & continuę pacis : his adde 7. namque Scriptura dicit post mortem Iudith multos elapsedos fuisse annos antequam aliquis perturbaret Israel. Igitur pax 72. annorum facile concipi potest.

Potest utique isto ulteriori modo explicari pax victoria Iudith parita, dicendo factum præclarum istius insignis viduę contigisse incunte Regno Manassis, & ab ejus Regni initio tempus pacis, de qua fit mentio in lib. Iudith, computandum esse : neque vero obstat huic paci captivitas Manassis, quippe quę solum Regis personam, nusquam vero Reipublicę statum spectet, namque Manassis non in prælio, sed fraude & dolo captus ab Assyriis, non multo post dimissus est, ut scribit Iosephus l. 10. antiq. c. 4. sicque nullum extitit tempore captivitatis adversus Iudęos bellum.

Hoc supposito, numerandi sunt anni qui fluxerunt a nativitate Iudith usque ad bellum ab Ægyptiis commotum, quod pacem Israelitarum non modicum turbavit, quandoquidem Iosias Rex Iuda a Nicanore Rege Ægypti occisus est. Iudith triginta circiter annos habebat cum sub initio Regni Manassis devicit Holofernem. Manassis regnavit ann. 55. Ammon ejus filius 2. Iosias Manassis nepos 31. Igitur a nativitate Iudith usque ad obitum Iosias, qui in bello Ægyptiaco extinctus est, anni pacis 118. numerantur. Iam vero Iudith vixit annos 105. hinc manifeste sequitur pacem perdurasse in Israel non solum toto vitę Iudith tempore, verum etiam 25. annis post ejus obitum. Sicque adimpletur illud Scripturę Iudith, Cap. 16. *In omni autem spatio vitę ejus non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis.*

Infalsis : In gręco textu habetur templum ad terram fuisse adæquatum, quod solummodo post captivitatem Babylonicam contigisse constat : Igitur factum victorię Iudith non nisi post captivitatem Babylonicam evenit.

Respondeo I. Verba in objectione laudata esse supposititia ; Hieronymus enim, qui ex Chaldaeo librum transtulit latine, nullam facit mentionem de Templo terrę adæquato ; ista fortasse additio in gręco textu causa fuit, quod gravissimi auctores, scilicet, Eusebius, Augustinus, Sulpicius, Beda in hac historia tali tempore collocanda decepti sint : quando quidem Iudith cap. 4. templum dicitur integrum.

Respondeo II. distinguendo : Templum fuit terrę adæquatum, hoc est, pollutum, a gentibus, sacrificiis exutum, concedo : id est destructum, nego.

Urgelis : Atqui alię antylogię graves in illo libro reperiuntur : Ergo &c. Probatur Antecedens. Primo, cap. 6. Iudith dicitur de tribu Ruben. Capite vero 9. se ipsam appellat filiam Simeonis, his verbis : *Domine Deus Patris mei Simeon.* II. Cap. 12. vocatur puella, quod certe non convenit & factio victorię, & etati Iudith quę erat vidua. III. Nulla fit Manassis mentio, tametsi Regis, qui omnia, tum ad defensionem, tum ad hostium propulsionem parare debebat, sed tantum de Eliacim, qui ad vicinas scripsit civitates, ut robustos viros & electam juventutem colligerent, qui mon-

tium

tium aditus præcluderent hostibus. IV. Cap. 11. vel ipsa Judith Holoferni mentita est, dicens: *Ego adducam te per mediam Jerusalem.* Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem dico, Ruben eo loci pro tribu Ruben non sumi, sed potius pro filio Jacob, qui vidit Deum; Ruben quippe idem est ac videntis filius.

Ad secundam probationem distinguo: Judith vocatur puella, hoc est, speciosa & gratiosa, concedo: solent enim pueri omnibus blandiri, nec enim quicquam amaritudinis habent, sed jucunditatis speciem præ se ubique ferunt: in isto sensu & Abraham & David pueri nomine insigniuntur. Vocatur puella ætate, nego.

Ad tertiam probationem similiter distinguo: Nulla sit expressa de Manasse mentio, concedo: implicita, nego. Expressa quidem, nam vel poenitentiae adhuc incumbere laboribus, vel propter hostium subitam irruptionem præ temporis angustia non potuit authentica mittere instrumenta, quibus modos propellendi hostes civitatum præscriberet gubernatoribus, sed implicita & tacita de eo fit mentio, quatenus Eliacim, qui tempore Ezechiae patris Manassis, ut minister Regni multa præclare gesserat, sicut legitur Lib. 4. Reg. cap. 18. habebat ab ipso Manasse cuncta, pro Bethulæ aliarumque vicinarum urbium salute & regendi & faciendi, potestatem; cum ipse Isaias cap. 22. prædixerat Eliacim summum Pontificem futurum esse habitantium Jerusalem & a sortiori Bethulæ veluti Patrem.

Nec refert etiam, quod Bethulæ nomen, de quo in libro Judith, taceat alibi Scriptura, namque Ephraim, Corozaim, Nazareth, in veteri non commemorantur Testamento; constat tamen ex novo istas urbes extitisse: Scriptura igitur quandoque civitatum præcipuarum solummodo refert nomina. Cæterum perit exemplar Hebraicum, unde Hieronymus *Bethuliam* vertit, interpres Græcus, *Bethulonam*, Serrarius *Bethuliam*, additque eandem esse ac Bethul.

Dices: Tempore Regis Manassis Bethuliam Israelitæ non incolebant, quippe qui a Salmanazar Assyriorum Rege fuerant tempore Ezechiae Regis Juda patris Manassis in captivitatem adducti; unde Bethulæ id ætatis incolebatur a Cuthæis & Babylonis, qui a Regibus Assyriorum fuerant huc translati, qui sane Holoferni

a Nabuchodonosor Assyriorum Rege misso non restitissent. Igitur non incidit in tempora Manassis factum Judith; sed solummodo post reditum Judæorum e captivitate Babylonica.

Respondet R. P. Graveson tract. de Scriptura sacra pag. 195. ad instantiam hanc verbis: "Dico, Bethuliam fuisse urbem Regni Israelitici extra Regnum Juda in Tribu Simeon Idumæis finitimam, quam Israelitæ possidebant. Decem siquidem Tribus non ita fuisse a Salmanazare Assyriorum Rege in Babyloniam abductæ, quin plurimi Israelitæ in patrio solo remanserint, aut saltem, ad illud non multo post fuerint reversi, qui plurimas, ex illis civitatibus præsertim eas, quæ in montanis sitæ erant, occuparunt. Colonia autem illa Cuthæorum & Babyloniorum habitabat dumtaxat in Samaria, & in aliis vicinis civitatibus, nec ibi sola debebat, sed plurimis Israelitis commissa erat, immo cum ipsis Deum Israel colebat, ut habetur lib. 4. Reg. cap. 17. Nemini igitur mirum videri debet, quod Israelitæ & Cuthæi urbis Bethulæ incolæ veri Dei volentes defendere cultum contra Holofernis impetus, omnem religionem exterminare molientis; junctis umbonibus, atque conglomerato agmine huic Assyriorum militiæ Principi resisterint."

Ad postremam probationem respondeo I. Judith adduxisse quidem per mediam Jerusalem Holofernem, non quidem ut triumphantem, ut falso ipse credebat, sed victum & capite truncatum: Resp. II. cum divo Thoma 2. 2. q. 110. art. 3. ad 3. Judith facta hypotheti quod Holoferni mentita sit laudati in Scriptura sacra, non propter mendacium, sed propter affectum, quem habuit ad salutem populi, pro quo non sine magna, tum pietate, tum animi fortitudine periculis se se exposuit.

Replicabis: Si Nicænum Concilium librum Judith sacrum veluti Scripturam agnovisset, profecto Laodicense illo posteriori in Canonem Scripturarum sacrarum adscivisset: Sed de facto non adscivit: Igitur ex Nicæno istum Librum sacrum esse non recte colligitur.

Respondeo, nec mirum videri debet, si Concilium Laodicenum librum Judith emittat, cum sit Nicæno non restituerit, sed potius antiquius, ut propugnat Irenæus.

Præterea jure merito dubitatur, num canon divinarum Scripturarum, de quo in objectione, sit Concilii Laodicensis factus; neque enim a Dionysio exiguo refertur; neque inter titulos Isidorus mercator eum commemorat.

Inssiles: Iosephus nihil dicit de historia Judith. Ergo est fictitia. Confirmatur: Quis cogitare potest pudicam & sanctam feminam simulare voluisse sui copiam facere, ut deciperet incautum, & Ducem terribilem proprio confoderet gladio?

Respondeo distinguendo: Et testatur Iosephus lib. 10. cap. 4. se ea solum tractare, quæ in veteri Judæorum canone continebantur, concedo: & reliqua tamquam commentitia rejicit, nego. Quid plura adjiciam? Nemini mirum videri debet, si auctor ille Judith historiam tacuerit, quandoquidem in historia Medorum parum erat versatus, immo alia etiam veracissima silet; regnante enim Manasse, Scythæ, ut testatur Herodotus, irruerunt in Asiam, & per annos 18. Palæstinam occuparunt, sicut & Bethsân urbem Judæ, quæ postea dicta est Scitopolis; de his tamen altum est apud Iosephum silentium.

Dices: Iosephus ibidem catalogum summorum veteris legis Pontificum texit, nec tamen meminit noninis Eliacim Sacerdotis; sicut nec festivitatis victoriæ Judith, de qua fit mentio; immo nec apud Judæos ita extat festivitas: Ergo &c.

Respondeo I. in catalogo a Ioseph edito multa desiderari nomina: desiderantur enim Amaticas, qui regnante Iosaphat Lib. 2. Paralip. 16. Iosidas qui regnante Ioa; Azarias, qui sub Ozia, Achaz qui sub Ezechia summum habebant Pontificatum.

Respondeo II. Sacerdotem magnum tempore Manassis potuisse esse binomium, ac subinde illum, qui in libro Judith vocatur Eliacim seu Iozchim, alio nomine in catalogo Sacerdotum, quem texuit Iosephus, designari. Caterum lib. 4. Reg. cap. 18. Eliacim inter summos Sacerdotes annumeratur: eundem commemorat Isaias civ. 22. ubi sic loquitur: *Et erit in die illa: vocabo servum meum Eliacim filium Helcia, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu ejus: & eris quasi pater habitantibus Jerusalem, & domus Juda.*

Ad confirmationem distinguo: Et ad omnia neque attendit, neque attendere potuit Iosephus, concedo: & cuncta scripsit, nego. Festum victoriæ Judith non erat publicum, hoc est, pro tota gente Iudaica; unde non mirum si apud Iudæos amplius non extet; cum enim institutum fuisset pro Bethulia, factum est, quod decursu temporum ingruentibus & bellis, & calamitatibus, fuerit penitus omissum.

Ad confirmationem dico, historiam Judith esse verissimam, omne quippe verbum apud Deum non est impossibile: Judith igitur ducente & inspirante Spiritu sancto, non animo quidem irriverenti & infrunito, sed pietatis erga patriam affectu sese Holoferno prodiit, & divino invocato numine, ut ibidem habetur, Holofernis amputavit caput, quo mortuo, irruit super eos terror, & omnes fugerunt, sicque liberavit patriam.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Liber Judith est Sacer.

PRIMO: Concilium Nicænum I. hujus libri saltem implicite meminit, ut subnotat S. Hieronymus præf. ipsius libri. Subscribit Carthagenensis III. c. 47. & suum addit calculum Trident. sess. 4.

Secundo: Astipulantur SS. Patres. In primis Augustinus lib. 2. de Doctr. Christ. cap. 8. Isidorus Hispalensis lib. 5. Ethymol. cap. 1.

Tertio: Neque vero cum ullo fundamento dici potest librum continere parabolum, cum Clemens Romanus episc. ad Corinth. Ambrosius lib. 3. de officiis cap. 13. venerabilem Judith cæteris viduis, ut vitæ in Christo degendæ normam proponant. Tum quia in illo libro genealogia Judith, victoriæ, Deo specialiter adjuvante, parta, gaudium populi & in perpetuum rei memoriam instituta Festivitas, canticum heroicæ mulieris in gratiarum actionem effusus referantur, quæ quidem omnia a metaphora longe abscedunt.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Non nihil difficultatis in chronologia facti determinanda apparet, sed bene satis intelligitur, si supponamus, quod

quod verissimum est, victoriam Judith, ante captivitatem Bibylonicam contigisse. Cæterum, teste Hieronymo, leviores sunt in chronologia discrepantiae, ut ali- quod pro genuitate libri faciant nego- tium.

Secundo : Neque vero auget in hoc Aethio difficultatem, cum ait populum poenitentem a captivitate absolutum ad propria rediisse; eo quippe loci non est sermo de captivitate Babylonica, sed de alia. Revera quidem Israeliticæ pluries tradi- ti fuerant in manus gentium, nunc Aegyptiorum, nunc Moabitarum, & Am- monitarum, multique ex ipsis fuerant his temporibus a patria sui abducti exules, & ad illam deinde reversi.

Tertio : Mirum videri non debet, si Festum in memoriam victoriæ Judith, ab universis Judæis non fuit celebratum, quia non totam gentem, sed personam dumtaxat privatam, tunc & urbem unam Bethulæ spectabat.

ARTICULUS DECIMUS.

Utrum liber Esther sit sacer?

LIBER ille in sexdecim capitibus con- tinet quiddam Esther pro populo suo fecit apud Imperatorem Assuerum; ejus- dem Regis magnificentiam; suspensionem Aman in patibulo, & Mardochæi exalta- tionem, & quique creditur auctor libri. Jam sit

CONCLUSIO.

Liber Esther secundum omnia capita genuinus est.

Probatio, ex Conciliis.

LIBER quem secundum omnia capita Canonicum declarant Concilia, uti talis habendus est: Atqui Liber ille sic declaratur: Et probatur. Primo quidem, a Laodiceno cap. 59. a tertio Carthaginensi can. 47. denique a Trid. sess. 4. his ver- bis: *Si quis libros istos, intellige, Vulga- tæ, integros cum omnibus suis partibus prout in Ecclesia legi consueverant, & in veteri vulgata editione habentur, pro Canonicis non receperit, anathema sit.* Observes ve- lim, benevole Lector, sacram Synodum anathemate percellere eos, qui libros om-

nes Vulgatæ, & secundum omnes quas continent partes, omniaque capita non receperint: Igitur liber Esther secundum omnia quæ complectitur capita, Canoni- cus est, maxime cum in nostra Vulgata sic exhibeatur.

Probatio, ex Patribus utriusque Ecclesiæ.

LIBER quem utriusque Ecclesiæ Pa- tres tamquam Canonicum habent, nullis exceptis partibus, profecto facer est & divinus: Atqui Patres Ecclesiæ Orienta- lis & Occidentalis librum Esther integ- rum suscipiunt: Ergo &c. Probatur mi- nor.

Inter Græcos eminent Origenes, quippe qui in sacris Scripturis sit veratissimus; libro præfato, nulla dempta parte, suum addit calculum; videlicet Comment. in primum Psal. apud Eusebium lib. 6. Hist. Eccl. cap. 25. epist. ad Julium Africa- num: septem vero capita ultima, quæ non habentur in canone Hebræorum reci- pit, qui apud septuaginta Interpretes & Theodotionem inveniri testatur: postea subdit insipientiam simul & impruden- tiam esse illa non recipere, quandoquid- em ex traditione ipsorum Hebræorum constat totum librum quondam ab iis fuisse receptum: quinimmo gravissimi aucto- res tenent Lxx. Seniores præ manibus habuisse exemplar in quo cuncta contine- bantur capita, quod quidem temporum decursu, Romanis totum orbem præliis & victoriis suo addentibus imperio, amissum est. Et de facto Septuaginta fusiore cala- mo, ut in exemplari originali legerant, historiam dederunt. Hunc etiam librum quoad omnes partes recipit Eusebius lib. 4. hist. cap. 25. Cyrillus Cathedesi 4. Dama- scenus lib. 4. cap. 18. Basiliius lib. 2. contra Eunomium pag. 57. Sanctus Chrysostomus hom. 3. ad populum Antiochenum.

Sic loquitur Origenes in laudata epi- stola editionis Rodolphi Vvestenii: " In multis aliis sanctis Libris invenimus, " ut alicubi quidem plura apud nos ex- " tarent, quam apud Hebræos; alicubi " vero pauciora. Exempli gratia, cum " non omnia possint simul comprehendi, " paucæ exponemus: videlicet ex Libro " Esther, quæ legentem edificare pos- " sunt, apud Hebræos habentur. Sed " nec Epistolæ, vel Ammani de delectio- " ne Judaicæ gentis scripta, vel Mardo- " chæi sub nomine Artaxerxis, euni-

„dem populum a morte absolvens. Sed
 „Lxx. Interpretes, & Theodotionem,
 „quorum exemplaribus utebatur, inventiri
 „docet.”

Sic & Chrysostomus ex cap. 14. Esther
 testimonium exhibet: “Fuit quædam
 „mulier Hebræa, Esther erat ipsi no-
 „men: hæc Esther univerfum Iudæo-
 „rum populum internecione delendum
 „sic eripuit. Postquam enim Persarum
 „Rex omnes passim Iudæos interimi
 „iussit, & nullus erat qui contra iram
 „illius obistere posset, priorem vestem
 „exuta mulier & sacco amicta, & ci-
 „nere substrato divinæ clementiæ sup-
 „plicabat ut secum ad Regem ingrede-
 „retur, & talia orans verba ad ip-
 „sum dabat: *Grata Domine fac verba
 „mea.*”

Ex Latinis concinunt Hilarius in pri-
 mum Psalmum; Innocentius I. epist. 3.
 Rufinus in Symbolo, sed maxime Augu-
 stinus lib. 2. de doctrina Christiana cap.
 8. in primis vero lib. 1. contra duas Epi-
 stolas Pelagianorum num. 38. ubi huius
 libri auctoritate & necessitatem, & effi-
 caciæ gratiæ probat, hæcque ex capitulis
 13. & 14. excerpta profert: “Quid
 „est autem quod Esther illa regina orat
 „& dicit, da sermonem concinnum in
 „os meum, & verba clarifica in conspe-
 „ctu leonis, & convertetur cor ejus in
 „odium impugnantium nos? Ut quid
 „ista in oratione dicit Deo, si non ope-
 „ratur Deus in cordibus hominum vo-
 „luntatem?” Pergit ex auctoritate ca-
 pituli 15. Libri Estheris, & sic ait: “Ec-
 „ce ingreditur ad Regem. Ne multa di-
 „camus: Et quia non in ordine ingre-
 „diebatur. . . . timuit Regina, & con-
 „versus est color ejus per dissolutionem
 „. . . . & convertit Deus, & transtulit
 „indignationem ejus in lenitatem. Jam
 „sequentia commemorare quid opus est,
 „ubi Deum complevisse quod illa roga-
 „verat, divina Scriptura testatur, Esthe-
 „ris 16. Audis Scripturam illam Estheris
 „vocari divinam: Igitur liber quoad om-
 „nia capita est sacer.”

Probatur ex rationibus.

PRIMA: Ille liber omnes genuinitatis
 characteres habet, qui in Ecclesia & ve-
 teris & novi Testamenti celebratur: At-
 qui sic celebratur liber Estheris; & pro-
 batur. Primo quidem, in Synagoga Fe-

stum Phurim, de quo cap. 9. v. 21. an-
 nuatim diebus 14. & 15. mensis Adar ce-
 lebrari præcipitur, in memoriam beneficii
 quo Esther omnes a morte imminenti li-
 beraverat Judæos: hinc 2. Machab. 15. v.
 37. vocantur dies Mardochei, de quibus
 Joseph lib. 4. cap. 6. fuso tractat cala-
 mo, quod quidem Festum ad Theodosii
 usque tempora a Judæis celebratum est,
 ut habetur in Codice Theodosiano, titulo
 de Judæis & Cœlicolis.

Secunda: In Ecclesia liber Estheris non
 semel laudatur, & est in usu; nam in
 Missa Feriæ quartæ post Dominicam II.
 Quadragesimæ, Lectio sumitur ex cap.
 13. Libri Estheris, similiter & Epist. Mis-
 sæ contra Paganos: Pari & consimili usu
 & auctoritate in Breviario Romano suo
 ordine lectiones de Libro Estheris legun-
 tur: Ergo &c.

Tertia: Ille liber est genuinus, in quo
 historia cum omnibus tum loci, tum per-
 sonarum, tum etiam factorum circum-
 stantiis textitur: Atqui liber sic scriptus
 omne explodit fictitium & commentitium:
 Igitur non ut quid fabulosum, sed ut ve-
 ra historia haberi debet: addo & ut sa-
 cer propter auctoritatem Conciliorum.

Solvuntur objectiones.

OBJECIES: Septem ultima capita non
 inveniuntur in Canone Hebræorum: Igi-
 tur Liber quoad omnes partes non est
 Canonicus.

Respondeo distinguendo: Non reperiun-
 tur in Proto-canone Judæorum, con-
 cedo: in deuterocanone, nego: namque
 ex Traditione liquet & probationibus li-
 brum hunc esse quoad omnes partes ca-
 nonicum, cum eum laudet Ioseph lib. 4.
 cap. 7. Cæterum septuaginta Seniores om-
 nia præ oculis habebant exemplaria, quia
 vero tempore pacis scripserunt, mirum
 videri non debet, quod fusiori calamo li-
 brum hunc retulerint. Nec quemquam
 movere debet quædam esse in Vulgata ad
 hunc librum annotationes; hoc quippe
 unum designat, videlicet librum non fuisse
 in Proto-canone Hebræorum inscrip-
 tum; quocirca istæ notæ nihil auctorita-
 tis ab eo detrahunt.

Instabis: Nonnulla in isto libro pugnan-
 tia & contradictoria leguntur: Ergo &c.
 Probatur antecedens. Septem ultima ca-
 pita non cohererent cum primis, nam in
 cap. 4. & 12. insidiæ parantur ab Eunuchs

his adversus Regem ann. 2. regni Assueri, & tamen cap. 2. insidiae pandebant, cum Esther Regi nupsit anno scilicet ejus regni septimo : Ergo &c.

Respondeo negando antedec. Ad probationem distinguo : Et caput 7. in Græco est primum, concedo : & non est, nego. Igitur anno secundo regni instructæ sunt insidiae, anno vero 7. detectæ sunt a Mardochæo. Ad istorum intelligentiam observandum illi septem illa capita non esse postrema libri, sed quædam pertinere ad initium, ut caput 4. & 12. quædam ad medium ut caput 13. 14. & 15. quædam etiam ad finem ut caput 16. quod patet ex codicibus græcis, ubi omnia suo collocantur ordine : Porro S. Hieronymus, ut ipse testatur, ea posuit in primo ordine, quæ invenit in antiquo Hebræorum canone, quæque decem priora componunt capita, ut habentur in Bibliis nostris : quæ vero non invenit in tali canone, post alia posuit, & complectuntur septem postrema capita, additque sese hæc ad majorem explicationem fecisse.

Respondet ad hanc difficultatem Duvalius tract. de fide q. 1. art. 2. cap. 4. ubi habetur : *Anno secundo regnante Artaxerxe* ; non esse extendendum usque ad caput 13. cuius initio habetur : *Morabatur autem eo tempore in Aula Regia Mardochæus* ; illudque tempus non esse intelligendum de anno secundo, sed septimo Artaxerxis, quo tempore insidiae detectæ sunt a Mardochæo, & voces eo tempore, non haberi in græco, licet sint in editione latina, adeoque non esse referendas, ad annum secundum, sed septimum, quod sane non multum differt ab anno secundo, immo in libris Regum & Judicum multi anni sæpius omittuntur, ita ut interdum appareant aliqua tempora sibi esse adinvicem proxima, quæ tamen inter se longe distant. Tum addit in græco 7. ultima capita in suo reperiri ordine, caput vero 4. & 12. Vulgatæ pertinere ad initium, & primum caput apud Græcos consistere : Caput denique 13. 14. & 15. spectare ad caput 3. 4. 5. versionis septuaginta Interpretum, caput vero 16. ad finem.

Urgetis : Atque veræ affulgent in isto libro antylogiæ : Ergo &c. Probatum subsumptum. Cap. 6. vers. 3. Mardochæus pro delatione proditoris Eunuchorum nihil accipit, & tamen cap. 12. vers. 5. quod pertinet ad initium & est ante caput 6. dicitur accepisse a Rege merce-

dem : Sed hæc manifeste contradictoria sunt : Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum : Ad probationem distinguo : Mardochæus capite 12. initium libri spectante, accipit mercedem per promissionem, concedo : per exhibitionem, nego. Cum autem Periarum edictum erat irrefragabile, ut Reges suis fideliter starent promissis, idcirco promissio mercedis habetur ut ipsa exhibitio : Sic apud nos ut primum Rex aliquem nominavit ad Episcopatum, iste dicitur Episcopus, tametsi nondum ordinatus & inauguratus.

Repones : Si ista uarentur per anticipationem, cur in græcis textibus habetur : *Et factum est post hæc in diebus Artaxerxis* : Narratur etiam ibi Assueri convivium anno sui regni tertio factum, & tamen Scriptura indicat convivium factum esse post delationem insidiarum, quæ anno tantum septimo facta legitur, & sic nova exurgit contradictio : Ergo &c.

Respondeo distinguo : Et illud, *post hæc*, non refertur ad ea quæ commemorata sunt per anticipationem, concedo : secus, nego. Hoc quippe refertur ad somnium Mardochæi, quod suo loco scriptum fuerat.

Replicabis : Cap. 16. vers. 10. Aman dicitur gente Macedo, & tamen cap. 9. vers. 24. dicitur e stirpe Agag, hoc est, Amalecita : Igitur est manifesta contradictio.

Respondeo negando consequentiam. Et vero Aman potuit esse simul & de genere cuiusdam Agag Macedonis, minime vero de genere Agag, illius qui fuit Amalecita.

Contra : In Epistola Regis quæ facit cap. 16. v. 14. dicitur quod Aman voluerit regnum & imperium transferre ad Macedones homines ignoti sane nominis, quocirca id & impossibile & confictum videtur : Ergo &c.

Respondeo distinguendo : Aman voluit imperium transferre ad Macedones, hoc est, usurpare, concedo : erat enim ipse Macedo, sic apprimè conciliatur Scriptura : in alios transferre, nego. Huetius & Grossius suspicantur pro voce *Macedones*, legendum esse *Amalecitas*, & pro vocabulo *Macedo*, legendum esse *Amalecita* eo quod tunc temporis ignoti essent Persis Macedones. Conjecturæ non nihil favent ; nam cap. 9. vers. 24. Aman dicitur ex stirpe Agag Amalecita oriundus ; hinc

Joseph in Epistola e capite 16. deprompta legit sicut nos, scilicet, *animo & gente Macedo*; antea tamen dixerat Aman Amalecitam; ita ut in epistolam irrepsisse videatur Macedo pro Amalecita, & loco *Macedones*, Amalecitas.

Inhabis: Ibidem vers. 16. in epistola Judæi dicuntur filii maximi sempiternique Dei viventis: Sed hoc laudis genus a Rege idololatra promanare non videtur: Ergo &c.

Respondeo, negando minorem propter duo: Primo quidem Assuerus inter avos suos, & Cyrum, & Darium computabat, a quibus Dei notionem habere potuit; nam & Cyrus relaxaverat populum a captivitate, dederatque necessaria, & post ipsum Darius pro Templi restauratione, ut Deus cœli, inquebant, & ut in Scriptura legitur, ipsis esset propitius. Secundo Mardocheus, qui nomine Regis scribebat, hæc ad nominis Dei exaltationem potuit addere.

Persister: Artaxerxes nupsit Esther, sed hoc est impossibile, nam Mardocheus ibidem cap. 2. vers. 6. dicitur translatus de Jerusalem cum Jechonia Babylonem a Nabuchodonosor: anno autem 12. Artaxerxis, quo tempore nupsisset Assuerus, Esther habuisset 160. circiter annos, quod verum non apparet, quandoquidem transacto diluvio statuente Deo, vita hominis erat ad summum 120. Sic enim habetur Gen. 6. *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: cruntque dies illius centum viginti annorum.*

Respondeo I. illum Imperatorem non esse Darium Medium, neque Cyrum ejus nepotem, neuter quippe regnabat super 127. Provincias, ut legitur de Assuero, cui matrimonio Esther conjuncta est: Tametsi enim Persæ haberent Balchassar imperium, nequiquam tamen ab India usque ad Æthiopiam eorum sese extendebat potestas.

Respondeo II. neque cum Artaxerxe Longimano nupsit Esther, alias tunc temporis Mardocheus habuisset 160. annos. Enim vero a Jechonia usque ad Cyrum qui relaxavit populum a captivitate, interfuerunt 70. anni: Ab anno vero quo Cyrus solvit populum a captivitate usque ad annum 12. Assueri, quo Aman Judæos perdere volebat, ut legitur cap. 8. intercedunt anni plusquam 207. At quando Mardocheus translatus est, 20. circiter annos

& amplius habebat, & sic anno 12. Artaxerxis Longimani habuisset saltem 160. annos; ex quo liquet opinionem Josephi de Artaxerxe Longimano non esse probabilem.

Respondeo III. contra Scaligerum non fuisse Xerxem Artaxerxis Longimani prædecessorem, nam a primo anno regni Cyri qui relaxavit populum usque ad 12. Xerxis, quo anno notatur elevatio Mardochei secundum Scaligerum, interfuerunt 76. anni, quibus si jungas 70. captivitatis annos, & eos quos habebat Mardocheus, ipse habuisset 140. annos, secundum vero fidelem supputationem ferre 166.

Præterea si Esther nupsit Xerxi, fuit ergo Ametrix Noe, seu Amestris, cujus meminit Herodotus & Ctesias; non enim aliam habebat Xerxes conjugem, cum bellum in Græciam transfudit, videlicet longe post annum regni sui 3. Porro non potuit esse Ametrix, quandoquidem ejus pater Poxanes vivebat, quum Xerxes in Græciam profectus est: Esther autem suum amiserat patrem multo tempore antequam nuberet Regi; cujus rei argumentum est, quod Mardocheus ejus avunculus curam de ea haberet. Quid plura? Esther fuit pia & sancta mulier, Ametrix vero crudelis; mulieri enim nobilissimæ amputari fecit mamillas, aures, nasum, labia, & linguam. Cæterum Xerxes maximis bellis & calamitatibus non semel fractus est, e contra vero Assuerus pacifice regnavit.

Respondeo IV. Non esse Xiaxaram Medorum Regem, ut quidam autumant; iste enim non regnavit Susis, & imperium ejus multo contractius erat Assueri Imperio.

Jam ad argumentum respondeo in forma, distinguendo: Et ille Assuerus de quo in libro Esther, fuit Darius Histaspes, qui Cambisi successit in regno Persarum, concedo: & fuit alter, nego: omnia conveniunt ipsi: Et vero, regnabat ab India usque ad Æthiopiam, ut patet l. 3. Esdræ cap. 32. qui liber tametsi non canonicus, multum tamen pro historia ponderat. Secundo ibidem Darius fecit cœnam vernaculis & Optimatibus, ut de Assuero legitur. Tercio Susan ejus regni fuit initium, seu ibi regnare cœpit; urbem hanc fuisse tunc temporis conditam, refert Plinius, amplificatam vero scribit Chianus. Darius, teste Herodoto, duas habuit uxores, scilicet, Artisonam & Af-

& Assuerus, ista vero eadem est ac Esther; prius enim vocabatur Chiffa: Quarto Assuerus in epistola quæ legitur cap. 6. dicitur regnare beneficio Dei cæli, Darius, lib. 3. Esdræ cap. 4. vers. 43. similia loquitur: Ergo &c.

Dices: Utraque uxor dicitur Cyri filia: Sed Esther non erat filia Cyri: Igitur nostra opinio, veritati non cohæret.

Respondeo distinguendo minorem: Non erat ex stirpe, concedo: ex conjunctione & per affinitatem, nego. Ratione Regis ejus sponsi, qui Cyrum habebat avum, ejusdem Cyri dicitur filia.

Dices iterum: Assuerus cap. 16. de sanguine Persarum oriundus proclamatur: Sed Darius Histaspes erat de sanguine Medorum: Igitur & nova contradictio.

Respondeo distinguendo minorem: Darius erat de sanguine Medorum ratione avorum, concedo: de sanguine Persarum tantum, nego. Imperium Chaldæorum, ut habetur Daniel 5. Datum est Medi & Persis, videlicet Dario Medorum Regi, & Cyro ejus nepoti, quo quidem tempore obsidionis Babylonis erat tantum Regulus, regnum quippe Persarum primus fundavit; sed mortuo Dario ejus avunculo Imperium Chaldæorum ascivit Persarum regno, quocirca ejus tum filii, tum nepotes dicti sunt de stirpe & Persarum & Medorum: Persarum quidem relative ad Cyrum, Medorum vero relative ad avos. Herodotus concinit; nam Assuerum de sanguine etiam Persarum procreatum commemorat.

Dices: Assuerus maritus Esther, Artaxerxes vocatur: Sed solum fuere tres Artaxerxes, videlicet Longimanus & post ipsum Arsan, deinde vero Oebus; at cum nullo ex his nupsit Esther: Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Et nomen Artaxerxes erat commune Regibus Persarum: significat enim bellatorem, & teste Diodoro post Memnonem promiscue Regibus datum est, atque attributum, concedo: & erat nomen particulare uni tantummodo affixum personæ, nego. Potuit igitur illud nomen Estheris sponso convenire.

Replacis: Juxta inconcussam S. Hieronymi regulam debemus judicare de authenticitate sacrorum librorum relative ad fontem primigenium, scilicet textum Hebræum: Atqui lex priora libri Esther capita in textu Hebræorum non reperiun-

tur: Igitur non sunt genuina; adeoque nec ipse liber: Confirmatur, Sixtus Senensis etiam post Concilii Tridentini definitionem l. 1. Bibliot. propter istas appendices lacinias, hinc inde quorundam Scriptorum temeritate incertas, ait librum Esther, quamvis Hebræicum, & ab Hebræis receptum, sero admodum vel apud ipsos Christianos canonica donatum esse auctoritate: quinimodo l. 8. scribit lex postrema capita ab Ecclesia tamquam ascititia & apocrypha explodi seu negligi.

Respondeo distinguendo minorem: Sex priora Esther capita in textu Hebræo non primigenio desiderantur, transeat in primigenio, nego: In antiquioribus quippe exemplaribus Hebræicis, ex quibus illa capita in græcas editiones translata sunt, reperiuntur, ut testatur Origenes epistolæ ad Julianum Africanum: Neque vero insolens & inusitatum est eundem auctorem duplex exemplar conscribere; alterum pressiori, alterum fusiori calamo; in priori quædam succinctè dici, vel etiam omitti, quæ nihil a substantia historiarum detrahunt; in posteriori vero vel minima usque ad ultimum apicem referri. Quid mirum igitur si duo Hebræa extent exemplaria libri Esther, unum pressius, alterum auctius, in quo erat somnium Mardochei, Esther oratio, nec non Assueri epistolæ, sicut valentur tum in textu Græco, tum in Vulgata: hoc ipsum potest illustrari exemplo quod cap. 9. ejusdem libri Esther affulget: eo enim loci referuntur duæ epistolæ Mardochei ad Judæos missæ, in quarum prima fusius descripta est historia Esther, in altera vero idem factum historicum pressiori & modo & stylo, servata tamen rei veritate, conscribitur.

Ad confirmationem dico, auctoritatem Concilii Tridentini quod sess. 4. suscipit omnes Vulgatæ libros cum suis singulis partibus præponderare auctoritate Sixti Senensis in hoc prorsus derelinquendi, quavis enim aliquo modo excusandi veniant Lyranus, Carthusianus, Hugo Cardinalis, eo quod ante celebrationem Synodi Tridentinæ scripserint, laudata lex Esther capita esse adulterina, minime tamen Sixtus, qui, non obstante Ecclesiæ decreto, contrarium asserere ausus est.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Liber Esther est sacer.

PRIMO: Sic illum declarat Concilium Laodicenum cap. 59. Sic Carthaginense III. can. 47. Sic Tridentinum sess. 4.

Secundo: Subscribunt Origenes comment. in primum Psal. Chrysostomus homil. 3. ad populum Antioch. August. l. 1. contra duas Pelag. epistolas, num. 38. editionis novæ.

Tertio: Suffragatur ratio. Singula facta historiarum cum circumstantiis sic referuntur, ut Scriptor Canonicus omnem dubitandi locum de realitate historiarum exsufflaverit, vel ipsa Ecclesia in suo officio illam ut veram historiam habet.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Quædam antylogiæ apparent, sed facilius eas enodabis, amice Lector, si attendas quædam capita inverso ordine fuisse conscripta.

Secundo: Quædam etiam videntur fusiora quam in quibusdam exemplaribus: Ergone adulterina, aut aliena manu immixta? Absit, nam cuncta in primigenio fonte, maxime apud Septuag. reperiuntur.

Tertio: Non una quidem est omnium opinio de marito Esther, vel etiam de ipsius nomine, sed hæc & similia nihil a substantia & realitate historiarum detrahunt, omnes Theologi ultro fatentur.

ARTICULUS UNDECIMUS.

Utrum historia Job sit vera?

LIBER ille XLIII. capita habet: Job insignitur nomine, eo quod tanti viri referat historiam, præclara ejus patientiæ documenta, mystica, altissima & profundissima ejus cum amicis de Deo colloquia: creditur ipse libri hujus auctor, quod non obscure ipsius ista indicant verba: *Quis mihi det ut sermones mei scribantur stylo ferreo?* Nonnulli sed absque fundamento post captivitatem Babyloniam hunc librum scriptum fuisse existimant, ea dictione, quod in eo locutiones Cyriacæ

& Chaldaicæ non semel adinveniuntur: Sed hoc vel minimum non fecisset negotium; nemo quippe non novit libros sacros post captivitatem ab Esdra variis explicationibus atque interpretationibus, hisque Syriacis & Chaldaicis, eo quod Hebræi innata obliti fuerant linguæ, fuisse adornatos.

Concinit veritati librum Job ante Moysen fuisse scriptum, cum Job ad legem naturæ pertinnerit. Hieronymus in questionibus Hebraicis in Genesim, propugnat Job fuisse ex posteris Nabor, vel ejus filii Hur, namque Gen. cap. 22. vers. 2. Nabor, frater Abrahæ genuit Hur, & huic consonat nomen terræ Hur, ubi Job habitavit. Alii volunt Job esse Esau pronepotem, eo quod in Genealogia Esau Gen. cap. 36. vers. 33. inter Reges Idumæorum numeratur Jobab: Sed adhæremus opinioni S. Hieronymi, ex qua liquet Job perantiquum esse, cum vixerit versus tempora Abrahæ & Esau. Suffragantur LXX. Interpretes dum scribunt Job 248. annos vixisse: attamen non improbabili est sententia eorum qui propugnant Moysen illum exarasse librum, tum quia maxima est styli & characteris similitudo, & inter hunc librum & libros a Moysæ scriptos similitudo, tum quia etiam Moysæ, omnibus ferme consentientibus, fuit primus omnium gentium Scriptor, quod tamen falsum esset, si Job Moysæ antiquior hunc librum scripsisset.

Jam supersunt duæ difficultates solvendæ & eliquandæ: una quidem de veritate historiarum Job, altera de ejusdem libri authenticitate: pro quarum resolutione, fit

CONCLUSIO PRIMA.

Job vere fuit & exstitit, nec est mera parabola.

PROBATUR isto ratiocinio: Historia cui testimonium & Scriptura & Patres perhibent, non est mera allegoria: Atqui res ita se habet: Ergo &c. Minor sic probatur: Ezechiel 14. vers. 14. habetur: *Si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel & Job: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas.* Quo posito, sequitur istud argumentum. Eodem modo exprimit Ezechiel Job, sicut Noe & Daniel, eundemque de his tribus habet & ser-

& sermonem & sensum : sed de Noe & Daniele sicut de viris veris & non fictis loquitur : Igitur Job quoque fuit vir verus, & non confictus.

Rursus : Tobiae secundo vers. 12. & 15 scriptum est : *Hanc tentationem permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiae ejus, sicut & sancti Job*. Ecce Scriptura iterata vice loquitur de Job tamquam de homine qui vere extitit, quandoquidem cum Tobia propter patientiam collaudat : sed Tobias homo verus fuit, ut supra ostensum est : Igitur & Job.

Rursus : Jacobi quinto vers. 11. legitur : *Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis*. Atqui primi Christiani credebant verum hominem fuisse Job, & secundum illorum sensum S. Iacobus scribit, immo & fideles exemplo Job invitatur ad patientiam in adversis, quod dubio-procul incassum fieret, si Job nonnisi confictus fuisset homo : Ergo &c.

Confirmatur : Aristoteles felse describit Job historiam, quam ex Polyisthione apud Eusebium lib. 9. præpar. Evangelicæ cap. 25. habemus : Ergo &c.

Suffragatur SS. eminentes Doctores, qui cum veluti Sanctum prædicant & commendant. In primis Origenes hom. 4. in Evangelia, seu auctor commentarii in librum Job sub nomine Origenis ; Melito Sardenfis epist. ad Onesium, Basiliius homil. de gratiarum actione, Chrysostomus homil. 4. ad populum, & in quatuor de beati Job sermonibus ; Tertullianus lib. de patientia cap. 14. Cyprianus lib. de bono patientiæ, Ambrosius lib. de paradiso cap. 2. tum enarratione in Psalm. 37. Hieronymus epist. 103. Augustinus lib. 18. de civitate Dei cap. 47. Gregorius præf. in Job cap. 3. & sequentibus, & alii qui ex gestis Job argumenta desumunt. Ergo &c.

Succinit Ecclesia tum Græca, tum Latina, quæ Job inter Sanctos annumerat, ejusque solum in Martyrologio Romano sexto Idus Majas commemoratur. Ergo &c. Astipulator enim fuit, namque juxta severioris critices regulam, illa historia vera citra dubium censetur, quæ hominis, ortum, fortunam & exitum cum omnibus circumstantiis annuntiat : Atqui talis est historia Job. Et probatur. Primo, status prosperitatis Job, ex quinque potissimum in libro delineatur, videlicet, ex ejus patria quæ erat

terra Hus in Idumæa, ex genere & omnium virtutum suppellectili, tum ex proliis fecunditate, nec non & famæ celebritate. Secundo, status adversitates ex repentina familiæ extinctione, bonorum omnium dilapidatione, amicorum malevolentium importunitate, demum ex proprii corporis percussione. Tertio, status prosperitatis ex felicitate restituta, ex omnium congratulatione, ex bonorum in immensum augmento, ac tandem ex gloria qua donatus est, dum in senectute bona & plenus dierum obiit in Domino. Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Liber Job est Canonicus.

PROBATUR multis momentis : Illum librum veluti Canonicum habere debemus, cui Synagoga & Ecclesia suum addit calculum : Atqui Synagoga, & Christi Ecclesia suum illi addit calculum. Et probatur. Primo quidem, a Judæis tamquam genuinus recipitur. Nec mirum, passim laudatur in cæteris veteris Testamenti Scripturis. Quædam hic exempla proferre juvat. Job 3. 2. habetur : *Pereat dies in qua natus sum : & nox in qua dictum est : conceptus est homo ;* quam quidem sententiam veluti Dei verbo ad verbum contempnit Ieremias cap. 20. 14. his verbis : *Maledicta dies in qua natus sum : dies in qua peperit me mater, non sit benedicta.* Rursus Job. 15. 35. *Conceptus dolorem & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos.* Similia habetur Psalm. 7. 14. *Ecce parturit iniquitatem, conceptus dolorem, & peperit iniquitatem.* Et iterum Job. 19. 7. 8. *Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet : vociferabor, & non est qui judicet, semitam meam circumsepsi, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.* Thir. 3. 8. & 9. Ieremias quasi a Job edoctus, ita loquitur : *Sed & cum clamavero & rogavero, exclusi orationem meam : conclusi vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertis.* Et adhuc de mari sermonem faciens Job 38. 10. sic loquitur : *Circumdedit illud terminis meis, & posui vespem & ostia, & dixi : Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Eadem proflus post Job Salomon scripsit Proverb. 8. 20. *Quando circumdabat mari terminum finem, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos.*

suas. Audis multas sententias in aliis libris ex libro Job excerptas? Igitur est sacer & canonicus.

Confirmatur : Idem Liber uti talis habetur ab Ecclesia Christi, tum quia non nihil ex capite quinto vers. 13. laudat Apostolus primæ Corinth. cap. 3. 19. tamquam ex sacra excerptum Scriptura : tum quia a Concilio Tridentino sess. 4. inter libros Canonicos reponitur, tum quia etiam inter alios Theodori Mopuesteni errores, istum perstringit quinta Synodus Generalis col. 4. quod hæreticus ille librum Iob uti profanum & a Pagano conscriptum haberet. His adde momentis definitionem Concilii Laodicieni Can. ult. in quo expresse librum Iob inter Scripturas sacras annumerat.

Agmen claudet Gregorius Magnus qui præf. in Iob cap. 1. mira de libro illo sacro profert : Quis hæc scripserit valde „superflue quæritur, cum auctor libri „Spiritus sanctus facile credatur? Ipse „hæc scripsit, qui hæc scribenda dicta- „vit : ipse scripsit, qui & illius operis „inspirator extitit, & per scribentis vocem imitanda ad nos ejus verba transmisit. „Iam concludas velim, amice Lector, ex D. Gregorio Spiritum sanctum distasse librum : Igitur est sacer.

Solvuntur objectiones contra primam conclusionem.

Obijciat : In libro Iob cuncta veluti scenica apparent : Igitur historia est more Parabola. Probatur antecedens multis momentis. I. Iob gementis & dolentis personam gerit. II. Huius ejus patria, idem est ac consilium. III. Sophar ejusdem amicus idem sonat ac speculator & buccina. IV. Eliphaz, aurum Dei dicitur. V. Denique sicut in scena conspiciuntur, Iob antea pauperrimus sub finem divitissimus evadit. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens, propter rationes in probationibus allatas. Ad probationem, distinguo : Cuncta videntur scenica & parabolica, sed in veritate fundantur, concedo : absque veritatis fundamento, nego. Non unus est, ut diximus supra, Scripturæ sensus : Sed apud omnes constat sensum allegoricum & parabolicum supponere sensum litteralem & verum in quo fundatur : Igitur textus libri Iob in sensu obvio veritatem præ se fert, & Scripturæ textus hoc ipsum

indigitat : quandoquidem sciam, Deo permittente, virum sanctum gravissimis modis & omnium probationum, seu tentationum genere exagitavit.

Cæterum, neque ex libri stylo, qui partim prola, partim verbis concinnatus est, sequitur Job Historiam esse fabulam, sin minus Canticum Moyse, Debbozæ, Barac, Annæ, Ezechiz Regis, Judith, & alia quæ in veteri Testamento occurrunt veribus illigata & conspersa, non absimili modo & Ieremiæ lamentationes ; nec non & Psalmi Davidis abjicerentur, quod dubio-procul longe est a mente Ecclesiæ, apud quam ista omnia magnam obtinent auctoritatem.

Urgetur : Sed & ecce in eodem libro quædam alia comparent scenica, immo & falsissima. Ergo &c. Probatur antecedens. Quidam veluti amici ad consolandum Iob veniunt, qui & septem diebus totidemque noctibus in silentio coram Iob permanere dicuntur : sed nemo cordatus dixerit, tres viros tanto temporis spatio in silentio manere posse : Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distinguo majorem : Amici Iob septem diebus totidemque noctibus coram ipso manserunt in silentio, hoc est, per septem dies, totidemque noctes inviserunt amicum suum desolatum, & visitationis tempore per aliquam horam eatenus siluerunt, quatenus silentio exprimitur conspectio & compassio, concedo : & hoc compertum quotidie habemus dum ægrotum extrema agentem convenimus : namque magis signis quam verbis mœrorem nostrum & compassionem exprimimus, maxime vero cum ægroti in ultimo vitæ gradu positi vix aliquem possint sustinere strepitum, & possint loquendo respondere : & amici Iob siluerunt coram ipso toto septem dierum completorum spatio, nego. Ita communiter respondent Interpretes : „Dico, inquit R. P. Graveson Traç. „de Scriptura sacra pag. 214. Amicos Iobi „sedisse quidem septem diebus & totidem „noctibus, non quidem in eo sensu, ut „quasi clavo trabuli affixi nullatenus pedem moverint, & omnibus momentis „una cum Iobo sederint ; sed hæc verba „ita sunt intelligenda, ut amici Iob per „septem dies in eadem permanerent civitate, interdum Iobum adeundo, visitando & alloquendo.

Instabit : Atqui quædam alia in eodem leguntur libro quæ sensum more scenicum im-

important: Ergo &c. Probatur subsumptum. Satan adest inter filios Dei, quinimodo Deus veluti familiariter illum alloquitur, multaque de virtutibus Job illi commemorat: sed neutiquam probabile est satan, qui in inferno concluditur, in cœtu justorum reperiri, nec a sortiori Deum monstrum infernale, veluti familiariter alloqui: Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distinguo: Et Spiritus sanctus per Scriptorem Canonicum loquens ad humanum se se accommodat captum, utendo modis apud homines domesticis & familiaribus, ut qualis fuerit naturæ Jobi tentatio ostendat, concedo: & modus loquendi ad falsitatem inducit, nego. Sicut igitur Deus nunc sub figura Regis in Throno sedentis, nunc etiam sub figura Angeli hominis speciem præ se ferentis veluti sensibilem se præbuit, ut sua hominibus sensibilibus enarraret & manifestaret mirabilia, non ab simili ratione Spiritus sanctus satan inter filios Dei prodiit, quique ab ipso de virtutibus Job edocuit, virum sanctum iterum, atque iterum probandi suscipit provinciam: & hoc unum significant figuræ sermonis & explicant.

Replicabis: Amici Job ex impetu variis se se exprimit verbis: sed & hoc apparet etiam scenicum: quomodo enim heri posset, aliquem versus admodum concinnatos multiplices de variis, intricatissimis & profundis quæstionibus extemplo promere & canere? Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Amici Job versus loquendo componebant, quoad sententias, concedo: quoad modum Poësis, nego. Quot verba, tot veluti sententias & Job & ejus amici loquebantur, sed Scriptor Canonicus eas ad Poëseos trutinam retulit. Cæterum non semel contigit aliquos præ animi sagacitate & subtilitate citocius in conversatione verbis se se explicare.

Dilununtur objecta adversus secundam conclusionem:

OPPONES: Nonnulla contradictoria inmo & aperte falsa in libro Job assurgunt: Igitur non est Canonicus. Probatur antecedens. Cap. 3. vers. 2. & 3. habetur: *Post hæc apperuit os suum Job, & maledixit diei suo, & locutus est: Pereat dies in qua natus sum.* Ibid. vers. 11. & 13.

Quare non in vulva mortuus sum... nunc cum dormiens fiserem. Vers. 8. *Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan.* In his ob nonnihil impatiens & peccans apparet; in aliis tamen capitibus legitur, neque peccasse, neque a sua recessisse innocentia: sed hæc omnia manifestam important contradictionem: Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distinguo: Et in primis capitibus loquitur Job de die sæculari, in quo homo concipitur originali foedatus peccato, vel etiam de passione Christi, cuius acerbiter præfigurabant sui doloris excessus, concedo: loquitur impatiencia abreptus, nego. Tanto Dei sanctus Job flagrabat amore, ut peccatum per omnia abhorreret, quocirca maledixit diei in quo conceptus & natus est cum peccato originali: sed & clamore & gemitu excessus, quos Christus in cruce perferre debebat, voluit exprimere: & hoc ipsum cap. 36. vers. 17. claret; ibi enim de Christo sic legitur: *Causa tua quasi impii iudicata est, causam iudiciumque recipies.* Hinc Job habetur a sanctissimis Patribus ut Propheta. Prima solutio est Ambrosii in cap. 4. Lucæ, ubi explicans illa verba Job: *Pereat dies in qua natus sum;* ait: *Pereat dies sæcularis, ut dies spiritalis oriatur.* Altera solutio est S. Augustini in Psal. 103. ubi de sancto Job, sic loquitur: "Ille autem ge-
"stabat personam magnam, magnæ Pro-
"phetiæ.", Subscribit S. Gregorius Magnus lib. 2. Moral. cap. 4. "Non est,
"inquit, maledictio ex malitia delinquentis, sed ex reſtitutione iudicis. Non est
"ira commoti, sed doctrina tranquillæ
"&c.", Rursus lib. 4. Mor. cap. 6. "
"Quid est ergo diei nativitatæ maledictio,
"cære, nisi aperte dicere dies mutabilitatis
"pereat, & dies æternitatis erum-
"pat."

Instabis: Qui de vita desperavit, proſecto in peccatum prolapsus est: Atqui Job circa vitæ momentum in desperationem actus est; sic enim habetur cap. 7. vers. 15. & 16. *Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Desperavi, nequaquam ultra jam vitam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.* Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem: Job de vita corporali desperavit, tantus quippe erat & morbus, & dolor ut animam ageret, hinc & brevi se moriturum crederet,

deres, concedo : desperavit de divina diffidens bonitate & misericordia , nego . Primum sensum esse genuinum , & in eo solummodo locutum fuisse Iob , non obscure indignant aliorum capitum sententia , ut jam offensum est .

Urgebis : Iob vivere tædebat , ut habetur cap. 9. & ibidem vers. 22. Deum de injustitia infimulare videtur , his verbis : *Unum est quod locutus sum , & innocentem & impium ipse consumis* . Sed hoc ipsum impatentiam atque peccatum redolet : Ergo &c.

Respondeo distinguendo majorem : Iob vivere tædebat ex innato hominis patientis desiderio , & secundum partem animalem , quæ quidem morte a malis se liberari autumat , concedo : per impatentiam , & Dei adversus voluntatem obnitentiam , nego . Pari & consimili prope modo Christus , ut hominem se esse ostenderet de vita longiori anxietur in passione : sic enim de illo scriptum est Marc. 14. *Capitis pavere , & tædere* . Cum igitur supra modum Iob ulcere pessimo torqueretur , ut suum proderet dolorem acerbissimum , dicebat eatenus se tædere vivere , quatenus vivebat ut cruciaretur : hinc Deum ipse sic alloquitur cap. 19. 22. *Quare persequimini me sicut Deus* . Et iterum cap. 7. 30. *Quare posuisti me contrarium tibi , & factus sum mihi metipsum gravis* ? Hoc est , quare conceptus sum in peccato , & tantæ amaritudines ad peccatum originale consequuntur ?

Ex hoc patet solutio ad secundam instantiam . Non enim in rebellionem actus locutus est Iob , cum dixit justum sicut impium variis esse miseris obnoxium : & hoc fuso & eloquenti sermone amicis probat , contendendo contra eorum sententiam , Deum & justum , & impium affligere , & cruciari æquo judicio posse , propter peccatum originale ; hinc Eliphaz & alii errabant , dum hominem solum propter peccata actualia variis subijci miseriis arbitrabantur ; unde sic distinguo minorem : sic loqui ex passione , est peccatum , concedo : in sensu Iob , nego minorem & consequentiam .

Insistes : Cap. 42. adeoque 27. posteriori , vers. 3. sic loquitur Iob : *Inspienter locutus sum , & quæ ultra modum excederant scientiam meam* . Ibid. vers. 6. *Idcirco me reprehendo & ago penitentiam in favilla & cinere* . Ex quibus verbis liquet Iob ipsum agnovisse se peccasse , dum in prio-

ribus capitibus mox laudatis locutus est .

Respondeo distinguendo antecedens : Et Iob sic loquitur motivo humilitatis , concedo : sed in prioribus capitibus errasse confiteatur , nego . Unum solummodo sanctus vir intendit , videlicet Dei magnalia in immensum hominis superare captum , in quo sensu ait se inspienter locutum fuisse , hoc est , diminute de Dei attributis perorasse . Alterum quoque etiam pro scopo habet , nimirum ostendere hominem quantumvis justum & nullius peccati conscium , nusquam tamen in conspectu Dei iustificari ; sic enim habetur cap. 9. vers. 15. *Si habuero quippiam justum , non respondebo , sed meum iudicem deprecabor* . Tum vers. 20. *Si iustificare me voluero , ut meum condemnabis me : si innocentem ostendero , prævium me comprobabis* . In eodem prolixi sensu David Psal. 142. 3. Deum alloquendo , ait : *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens* . Et iterum Psal. 74. 3. *Ego iustitias iudicabo* .

Audiendus est de hoc momento S. Aug. qui dicit , Deum ipsum ab omni impatentia peccato excusasse Iob , cum ejus adversus Eliphaz & alios illi improperantes , suscepit partes defendendas , namque cap. 42. vers. 7. qui est libri conclusio , habetur : *Postquam locutus est Dominus verba hæc ad Iob , dixit ad Eliphaz Themanitem : Iratus est furor meus in te , & in duos amicos tuos , quoniam non effis locuti coram me rectum , sicut servus meus Iob* . Et supra cap. 27. S. Iob , ait : *Domine desitiam , non recedam ab innocentia mea* .

Quid plura ? Dominus compensavit patientiam S. Iob , pro afflictione pio lumbentique animo passa , tum pro amissis bonis reddidit duplicia &c.

Persistes : Idem post verba ex cap. 9. excerpta & supra in objectionem laudata , postquam dixit Deum indiscriminatim justum & peccatorem percutere , subdit : *Si flagellat , occidat semel , & non de penis innocentium rideat* . Tum cap. 30. 21. Deum visitantem alloquens , ait : *Mutatus es mihi in crudelem* ; quæ quidem verba quamdam desperationem , aut saltem impatentiam spirare videntur ; Ergo &c.

Respondeo II. Hæc & similia ab omni passionis nævo immunita esse , cum sanctus Iob suam piam mentem ipse non semel producat : namque cap. 17. 21. & 23. ait : *Dominus dedit , Dominus abstulit : sicut Domino placuit , ita factum est : sis nomen Domini benedictum* . Cap. 2. 10. iam ip-

iam

fam perstringit uxorem, eo quod flagella Dei visitantis impigre ferret: *Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipimus?* Quibus verbis, inquit sanctus Gregorius l. 4. Moral. cap. 5. Job: patet fecit, qua mente hæc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiam percussus enarravit. Cap. 13. 15. summum patientiæ argumentum ab omni vel levisiima desperationis suspitione defecatum exhibet sanctus Job his aureis verbis: *Etiam si occiderit me Deus, in ipso sperabo. Rursus cap. 19. vers. 25. & 26. Scio enim quod Redemptor meus vivit, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.*

Respondeo II. Et quidem ad primum locum pro objectione adductum distinguendo: Et eo loci S. Job desiderium vehemens de redemptione per Christum venturum operanda exhibet, concedo: & impatientiæ stimulis abreptus ita loquitur, nego. Solutio est S. Gregorii, qui l. 9. Moral. c. 15. locum Job in illo explanat sensu: *Itaque, ait, vir Sanctus venturi Redemptoris dona considerans, votorum suorum dilationem graviter tolerans, dicit: Si flagellat, occidat semel, & non de penis innocentum rideat; ac si aperte exoret, dicens: quia vita nostra quotidianæ flagello vindictæ pro culpa atteritur, ille jam veniat, qui pro nobis semel sine culpa moriatur, ut de innocentum poenitentia Deus ultra non rideat, si ipse carne passibilis apparet, in cuius se desiderii mens nostra castigat.*

Ad alteram auctoritatem, distinguo: quoque S. Job ait quandoque Deum esse crudelem, hoc est, punire fortiter peccatum, concedo: esse crudelem passione aliqua stimulatam, nego. Absit hoc Job vel cogitasse de Deo: unum tantummodo intendit, videlicet, Deum ut Deum perstringere peccatum, hoc est, vehementissime, cum flagella Dei in immensum excedant ab hominibus inflictas penas. Hunc sensum ipse S. Job prodit cap. 19. & 20. *Utsquequo non parcis mihi; nec dimittis me, ut glutiam salivam meam? . . . Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipso gravis?* Tum cap. 19. 21. *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Quare persequimini me sicut Deus?* In eodem sensu Iaias cap. 13. 9. vocat diem iudicii ultimi crudelem, hoc est amarissimum: *Ecce dies Domini venit crudelis, & indigna-*

tionis plenus. Non defunt qui propugnent, illas & similes increpationes nonnumquam in sanctis & summo erga Deum amoris æstus prodire: ita censet S. Cyrillus lib. 3. in Joannem cap. 24. in eo sensu Psal. 12. 21. *Propheta dicit: Utsquequo oblivisceris me in finem?* Rursus Psal. 43. 23. *Exurge quare obdormis Domine?* Ecce &c.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

I. Job non est confectus homo. II. Liber ejus est sacer.

PRIMA pars ex multis patet. I. Ex Scriptura sacra, quæ non semel Job citat modo tamquam virum sanctum, qui Deum contra peccatores exacerbatum flectere potest, ut Ezech. 14. vers. 14. modo ut patientiæ exemplum omnibus ad imitationem in adversis æquo animo sufferendis propositum, ut Tobie 2. vers. 12. II. Ex Patribus: Origenes homil. 4. in Evangel. Melito Sardenis episc. ad Onesium. Chrysost. homil. 4. ad Populum Antioch. Augustinus lib. 18. de civ. cap. 47. & alii Job ut verum hominem agnoscunt. Sic censet Ecclesia quæ in officio Breviarii illum in lectionibus ut hominem sanctum mira de Deo perorantem inducit.

Secunda pars non minus claret; si quidem liber Job in Canone divinarum Scripturarum tum Synagogæ, tum Ecclesiæ reponitur. Suffragantur Patres, maxime Tertullianus, lib. de patientia cap. 14. bene multi Hagiographi tam veteris, quam novi Testamenti, qui plurimas sententias ex libro Job excerpterunt. Inter omnes eminet Gregorius Magnus qui præf. in Job cap. 1. verbis disertis asserit librum fuisse a sancto Spiritu dictatum.

Synopsis argumentorum quæ in contrarium proponuntur, & solvuntur.

PRIMO: Tametsi quædam nonnihil scenica appareant, quia tamen sensum morale, tum & mysticum in veritate fundatum subeat Scriptura, nihil a realitate Job detrahitur.

Secundo: Antilogiæ absque negotio utique explicantur; hinc quando sanctus cum Deo commiserere coliquia inducitur, hoc solum fit, ut ad captum humanum explicetur qua ratione, Deo permittente, & quo

quo gradu sanctum Iob exagitare potuerit.

Tertio: Neque vero expressiones Iob paululum duriores intelligendæ sunt aut de æstu impatientiæ, aut de desperationis excessu; sic enim vir dolorum nimis afflictionum undequaque irruentium pondere oppressus se expressit, ut amici ejus suæ pœnæ ultimum usque & extremum caperent gradum; tum quia etiam personam Christi quondam passuri & morituri gerebat; hinc in ipso ut in figura, qualis futurus erat Christi calix, demonstratum est.

ARTICULUS DUODECIMUS.

Utrum libri Sapientiales sint Canonici & sacri?

QUINQUE numerantur libri Sapientiales, videlicet, liber Psalmorum, liber Proverbiorum, liber Ecclesiasticus, Cantica Canticorum, liber Sapientiæ, quibus additur liber Ecclesiasticus.

Liber Psalmorum est totius Scripturæ compendium, Continet CL. Psalmos, quorum auctor, si paucos excipias, est David: de hoc momento ipse Christus reddidit testimonium: cum enim Scribæ & Pharisei Matth. 22. 43. illum dicerent filium David, & purum hominem, dixit eis: *Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis.* Ad ista verba Psalmi 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis*, attendens Chrysostomus, Theodoretus, Philastrius, asserunt Psalmos a Rege David fuisse compositos. Succinunt Hieronymus præf. ad Sophronium, Hilarius prolog. in Psal. Auctor synopsis & alii non pauci: omnium tamen Psalmorum non est auctor Propheta Regius, videlicet istius: *Super flumina Babylonis &c.* quippe qui multis, post obitum David, sæculis perseverante scilicet captivitate Babylonica, scriptus sit: Sed nec illorum David est auctor Psalmorum, qui in capite aliarum personarum præ se ferunt nomina: sicut nec & Canticorum ut istius, *Exultavit cor meum*; quod tribuitur Annæ: *Ego dixi in dimidio dierum meorum*, quod ab Ezechia Rege compositum & decantatum est: hinc cum Tridentinum ait, David

esse Psalterii auctorem, majorem partem pro toto sumit. Sic ordinari possunt Psalmi; LXV. absque dubio a Davide compositi sunt, quibus adde XV. qui David victorias referunt: LI. absque nomine apparent, Undecim tribuuntur filiis Chore, XII. Asaph. Cæteri tribuuntur etiam Ephraim: Multi existimant istos fuisse David cantores.

Liber Proverbiorum continet bene vivendi regulas pro cujuscumque status hominibus. Hujus auctor est Salomon; namque 3. Reg. 32. habetur, Salomon 3000. parabolas, carmina vero 1003. locutum fuisse, & est apud Patres communis sententia: liber triginta capita præ se fert.

Ecclesiastes: Idem est ac prædicator; discurrit de rerum omnium vanitate. Auctor est ipse Salomon, qui se ipsum prodit in primo capite, ubi se dicit Regem Ierusalem, tum omnium rerum atque mundanarum delectationum habuisse experientiam; quocirca absque fundamento hunc librum nonnulli tribuunt Zorobabel: quidam alii Ezechia, quibus quidem, auctoris in primo capite delineati characteres non conveniunt: Volumen XII. capitibus clauditur.

Canticum Canticorum, idem sonat ac canticum excellentissimum, in quo mira Dei colloquia cum anima ejus sponsa suo calamo referuntur; hujus etiam libri auctor est Salomon. Sic communiter propugnant sancti Doctores: Volumen octo præcontinet capita.

Liber Sapientiæ hoc inscribitur titulo, eo quod veram complectatur sapientiam; ibi enim divina Sapientia delineatur, & participata cum suis miris effectibus describitur. Salomon istius libri etiam creditur auctor: hoc ipsum indigitat liber tertius Regum, in quo Salomonem sapientia supra omnes homines donatum fuisse asserit auctor Canonicus. Revera quidem nemo præter Salomonem, qui tantæ Sapientiæ habebat experimentum, ejus & originem, & sortitudinem, & efficaciam atque superfluentem sanctis communicationem describere poterat. Opus XIX. capita habet.

Liber Ecclesiastici sic dictus, eo quod in conventu Ecclesiæ quondam in primis legeretur sæculis, multa etiam de divina refert sapientia: Heroam quoque veteris Testamenti ut Moysis &c. celebrat encomia, lingua hebraica seu Ierosolymitana tunc vulgari scriptum est. Sic cen-

set

fet Epiphanius lib. de mensuris num. 4. Hieronymus epist. 115. Jesus filius Sirach Ptolomæi Philadelphi tempore illum conscripsit. Hoc ipsum indicat auctor cap. 50. vers. 29. his verbis : *Doctrinam sapientie, & discipline scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerusalemita*. Idem ex Prologo colligitur . Ll. capita complectitur . Quibus præmissis sit

CONCLUSIO.

Libri mox laudati sunt canonici & sacri.

Probatur ratione generali.

QUOD de fide definitum est, omnis fidelis sic habere debet : Atqui sacra Synodus Trid. sess. 4. de fide definivit libros istos esse canonicos : Igitur ita tenendum est, maxime vero cum quatuor primi in veteri Judæorum Proto-canone reperiuntur; duo vero posteriores in Deutero-canone, cum Judith & Tobie libris commemententur : Ergo &c.

Melito Sardenfis Episcopus epist. ad Onesium apud Eusebium Lib. 4. hist. Eccl. cap. 26. inter Libros sacros veteris Testamenti annumerat Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum canticorum, quorum antorem dicit Salomonem : Similia scribit Origenes in expositione primi Psalmi, cujus locum refert Eusebius lib. 4. hist. Eccl. cap. 25. Idem docet sanctus Basilius homil. 12. in principium Proverbiorum . Idem sanctus Gregorius Nyssenus homil. 1. in Canticum cant. idem sanctus Gregorius Nazianzenus in carmine ad Seleucum . Idem sanctus Hieronymus in prologo Galeato : Idem sanctus Hilarius præf. in Psalmos . Idem Theodoretus præf. in Cantica cant. Idem sanctus Joannes Damascenus lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 18. conciat Concilium Laodicenum canone ultimo. Ergo &c.

Probatur specialiter de singulis.

Primo quidem de Psalterio.

ILLUD volumen uti sacrum habendum est, cujus sententiæ non semel laudantur & afferuntur in veritatis testimonium in aliis, tum veteris, tum novi Testamenti libris : Atqui res sic se habet : Igitur li-

ber Psalterii est canonicus . Probatur minor quoad utrumque momentum.

Sententiæ veteris Testamenti.

PRIMO : Psalmus 17. refertur lib. 2. Reg. 22. hic est Psalmus : *Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus &c.* Sic autem loquitur David 1. 2. Reg. Dominus petra mea, & robur meum, & Salvator meus, Deus Dominus fortis meus, & sperabo in eum.

Secundo, Psalmus 18. legitur : *Quoniam si voluisses sacrificium dedissem utique; holocaustis non delectaberis; sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Proverbiorum vero 16. 5. Initium viæ bonæ facere iustitiam, accepta est autem apud Deum magis quam immolare hostias.

Tertio : Threnorum 5. 19. scriptum est : *Tu autem Domine in æternum permanebis; solium tuum in generationem & generationem; sed hoc excerptum affulset ex Psal. 101. 13. ubi ait Propheta Regius : Tu autem Domine, in æternum permanes, & memoriale tuum in generationem & generationem.*

Quarto : Insignis est sententiæ quæ lib. 2. Paral. 7. habetur, his verbis : *Sacerdotes autem stabant in officiis suis & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David Rex ad laudandum Dominum.* Mito innumera alia Psalmorum loca quæ passim in libris veteris Testamenti celebrantur.

Sententiæ novi Testamenti.

PRIMO : Luc. 24. v. 44. Christus Psalmos inter Scripturas sacras recenset; ibi enim multa de se ipso contineri asserit.

Secundo : Matth. 22. v. 43. idem Dominus hac Psalmi 109. sententiâ : *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis;* ad probandam Judæis suam divinitatem, utitur : *Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Jesus, dicens : Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei, David. At illis : Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit Dominus Domino meo : sede a dextris meis.*

Tertio : Actuum 1. 20. eadem Psalmorum auctoritate utitur beatus Petrus pro electione S. Mathiæ, qui in locum Judæ proditoris suffectus est, facienda, dicens :

cens : *Scriptum est in libro Psalmorum : Fiat commoratio eorum deserta , & non fit qui inhabitet in ea : & Episcopatum ejus accipiat alter .*

Quarto : Joan. 10. v. 35. alternata vice Christus Dominus Psalmorum assumit auctoritatem , ut Judæis illum calumniantibus & impropertantibus quod se dixisset Deum , suam illis probet divinitatem , nec quidquam adversus Deum se locutum fuisse , quum se fecit Deum : *Scriptum est in lege vestra (Psal. 81.) quia ego dixi , dii estis . Si illos dixit Deus , ad quos sermo Dei factus est , & non potest solvi Scriptura : quem Pater sanctificavit , & misit in mundum , vos dicis : Quia blasphemias : quia dixi , Filius Dei sum . . . si mihi non vultis credere , operibus credite .*

Idem confirmatur ex sanctis Patribus , qui nedum Psalmos , sed & Psalmorum titulos uti sacram agnoscunt & prædicant Scripturam . In primis S. Augustinus in titulum Psal. 50. Theodoretus præf. in Psalmos & alii permulti . His adde titulos in omnibus Versionibus fuisse asservatos , maxime vero in .textu LXX. Seniorum . Ergo &c.

*Suffragatur ratio . Illi Psalmi sunt sacri , & uti tales habendi sunt , in quibus multa de Christo prænuntiantur , quæ multis postea absolutis sæculis in eo adimpleta sunt , solus quippe Spiritus sanctus mysteria futura pandit & revelat : Atqui egregia multa in Psalmis de Christo continentur : Ergo &c. Probatur minor . Psal. 144. Regni Christi duratio & splendor annuntiatur , his verbis v. 13. Regnum tuum regnum omnium sæculorum : & dominatio tua in omni generatione & generationem . Et supra v. 11. Gloriam regni tui dicent : & potentiam tuam loquentur . Tum Psal. 109. generatio ejus æterna , Sacerdotium , auctoritas judicis qui venturus est judicare vivos & mortuos , sessio ad dexteram Patris sic exhibentur : *In splendoribus Sanctorum ex utero ante luciferum genui te . . . Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech . . . Dominus a dextris tuis , confregit in die iræ sue reges . Judicabis in nationibus .* Ibidem ejus passio , tum postea exaltatio commemorantur . *De torrente in via bibes ,* ait David de Christo , *propterea exaltabit caput .* Expressius describitur Domini passio toto Psalmo 21. *Deus Deus meus respice in me : quare me dereliquisti ? . . . Quoniam tribulatio proxima est : quoniam non est qui adjuvet . . . factum**

est cor meum tamquam cera liquecens . . . foderunt manus meas , & pedes meos : dinumeraverunt omnia ossa mea . Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me , dividerunt sibi vestimenta mea , & super vestem meam miserunt sortem . Ejus vero resurrectio Psal. 3. clare habetur : *Ego dormivi , & soporatus sum : & exurrexi , quia Dominus suscepit me .* Quæ quidem verba non nisi de Christo intelligenda sunt . Non minus expresse ascensionis triumphus Psal. 46. delineatur , his vocibus : *Ascendit Deus in júbilo , & Dominus in voce tubæ .* Ergo &c.

De Proverbiis nulla est difficultas , in omni quippe & Hebræorum & Christianorum canone laudantur : quinimmo Concilium quintum generale col. j. num. 63. inter damnatas Theodori Mopuesteni propositiones suo perstrinxit siliio censorio istam , in qua ait : *Salomonem Proverbia & Ecclesiasten ex sua persona ad aliorum utilitatem composuisse , cum Prophetia quidem gratiam non accepisset , prudentia vero gratiam quæ evidenter altera est præter istam secundum beati Pauli vocem .* Quibus verbis insurgunt Patres adversus Theodorum , eo quod libros , tum Proverbiorum , tum Ecclesiasten ut prudentiæ humanæ sætum haberet , cum e contra veluti sacros & inspiratos habendos esse contendant . S. Augustinus l. 17. de civ. cap. 20. multa , tum de Christo , tum de Ecclesia in libro Proverbiorum prophetice scripta esse docet : *“ Quod in Proverbiis , inquit , legitur , viros impios dicere : Abscondamus in terra vicum justum injuste , absorbeamus vero eum tamquam infernus viventem , & auferamus ejus memoriam de terra , possessionem ejus pretiosam apprehendamus , non ita obsecrum est , ut de Christo & possessione ne ejus Ecclesia sine laboriosa expolitione non possit intelligi . Tale quippe aliud quid etiam Dominus ipse Jesus per Evangelicam parabolam ostendit dixisse malos colonos : Hic est heres , venite , occidamus eum , & nostra erit hereditas .”* Ergo &c.

Non omittendum testimonium istud 3. Reg. cap. 4. 29. ubi Salomon ut scriptor inspiratus a Deo celebratur his verbis : *Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni & prudentiam multam nimis . . . locutus est quoque Salomon tria millia parabolas : & fuerunt carmina ejus quinque millia .* Ergo &c.

De

De libro Ecclesiasticis jam probatio patet, cum ipsi suum addant calculum Innocentius I. Concilium quintum generale, Carthaginense tertium, Gelsius I. in Synodo Romana, Eugenius IV. & alii, quibus omnibus accedit definitio Concilii Tridentini sess. 4.

Librum Canticorum etiam & a Judæis & a Christianis recipi constat. Patres quinti Concilii col. 4. num. 68. illum adversus Theodorum Mopuestenum defendunt.

Non abs re erit aliqua Patrum loca texere ad occludendum os hæreticorum loquentium de hoc libro iniqua.

Origenes : Homil. 1. in cant. ait : " Epitalamium libellus, id est nuptiale carmen, in modum mihi videtur dramaticis a Salomone conscriptus, quem ceteris cinis insular nubentis sponsæ, & erga sponsum suum qui est sermo Dei cœlestis, si amore flagrantis. "

S. Gregorius Nyssenus Homil. 1. in cant. per canticum : " Canticorum, ait, mystice introduxit cogitationem ad divina, abdit : In quibus id quidem quod inscribitur est apparatus nuptialis : id autem quod intelligitur, est humanæ animæ cum Deo contemplatio. "

S. Hieronymus non absimilia dicit epistolæ Paulinæ his verbis : " Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctorumque nuptiarum dulce canit Epitalamium. "

S. Augustinus in eodem prorsus sensu interpretatur illum librum ; lib. 17. de civ. cap. 20. ubi sic loquitur : " Jam vero Canticum canticorum spiritalis, quædam sanctorum est voluptas mentium, in conjugio illius Regis & Civitatis, quod est Christus & Ecclesia. "

Mira de eodem libro prædicant Theodoretus præfat. commentarii in Cant. 2. Beda lib. 2. in Cant. cantic. sanctus Bernardus & sanctus Thomas Doctor Angelicus in expositione ejusdem libri. Ergo &c.

Pro libro Sapientiæ non unum est testimonium sed multiplex, & quidem omni exceptione dignum.

Primo quidem, multa sunt ex eo excerpta, in Epistolis beati Pauli.

Secundo : Synodus Sardicensis adversus Arianos probat Verbi divinitatem ex cap. 1. Sapientiæ, ubi dicitur Deum cuncta

creasse per verbum. Synodus Alexandrina apud S. Athanasium librum Sapientiæ, ut sacram habet Scripturam ; similiter & Concilium Toletanum secundum in sua canonum præfatione.

Tertio : Clemens Romanus sententiam ex cap. 4. v. 22. primæ ad Corinthios transtulit, & ut libri Sapientiæ oraculum agnoscit. Citatur a Tertulliano lib. 3. contra Marcionem cap. 22. sub nomine Salomonis. Clemens Alex. l. 1. Pedagogi, Cap. 3. & Strom. 4. sapientiam divinam illum vocat librum. Subscribit Eusebius Lib. 6. cap. 6. Irenæus l. 5. cap. 26. Cyprianus l. de disciplina & habitu Virginis, Ambrosius l. de Paradiso cap. 1. sub nomine Salomonis laudat illud Sapientiæ 7. 25. *Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera.*

Percelebre est pro hoc momento testimonium S. August. qui l. de præd. SS. cap. 14. num. 27. librum Sapientiæ veluti sacrum adversus Massinenses defendit, & sic loquitur : " Quæ cum ita sint, non debuit repudiari sententia libri Sapientiæ, qui meruit in Ecclesia Christi de gradu lectorum Ecclesiæ Christiani, tam longa annositate recitari, & ab omnibus Christianis ab Episcopis usque ad extremos laicos nobiles, poenitentes Catechumenos, cum veneratione divinæ auctoritatis audiri. " Conciunt alii Patres, ut Epiphanius l. de Pond. & Mens. pag. 162. Hieronymus præf. in libros Salomonis, Isidorus Hispanensis l. 6. Orig. cap. 11. &c.

De libro denique Ecclesiastici non relinquatur de ejus genuinitate ambigendi locus ; traditio enim eum esse Canonicum & sacrum indigitat, cum in eodem repariatur canone ubi libri & Judith, & Tobie continentur. S. Barnabas in Epistola sua illum in veritatis testimonium adducit ; eundem ut sacrum agnoscit Clemens Alex. l. 1. Pedagogi cap. 5. & sequentibus. S. Cyprianus l. de immortalitate, & epistol. 65. Subscribit Athanasius orat. 1. contra Arianos, quippequi sententiam ex hoc libro excerptam commemorat. Ergo &c.

Confirmatur : Idem liber in canone Concilii III. Carthaginensis suum obtinet locum, eundem recipit Innocentius I. maxime vero Synodus Ephesina in sua ad Episcopum Pamphilie epistola, his verbis : " Cum divinitus inspirata Scriptura di-

„cat, *sine consilio nihil facias*. „ Quæ quidem verba ex cap. 39. libri Ecclesiastici depromptit, pergit : “ Eos in primis, qui „ sacro aliquo in munere versari volunt „ magna diligentia, omnique studio in id „ incumbere oportet, ut in omnibus rebus administrandis, agendisque summa adhibeatur consideratio. „
 „ *Rursus* : Illud volumen est sacrum, ex quo & Christus in Evangelio, & Patres in suis vicissim operibus sententias ad veritatem astruendam sumplerunt : atqui ita est. Et probatur quoad utramque partem.

CHRISTUS.

Primo : Dominus Iesus Joan. 14. 23. ait : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*. Ecclesiastici vero cap. 11. *Qui timet Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei : & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius*.

Secundo : Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Ecclesiastici 15. 16. *Si volueris mandata servare, conservabunt te*.

Tertio : Luc. 12. 19. *Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te, quæ autem parasti, cuius erunt ?* Eccl. vero 11. *Nescit quod tempus præteriet & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur*.

PATRES.

PRIMO : Clemens Alexand. l. 1. Pedagog. cap. 8. sic loquitur : “ Hic exoritur aliqui, qui dicunt, non esse bonum Dominum propter virginitatem, & minas & timorem, neque Scripturam audientes, quæ sic dicit, *& qui timet Dominum convertetur ad cor suum* ; quæ ultima verba deprompta sunt ex capite 21. l. Eccl. „

Secundo : Origenes homil. 9. in Ezech. ait : “ Quid enim, ait Scriptura ? Quid „ superbit terra & cinis ? Et in vita ejus „ projecit interanea ejus. „ Eadem leguntur cap. 10. l. Eccl. „

Tertio : S. Athanasius l. de virginitate, sic loquitur : “ Non coenabis cum feminis superbis, neque habebis mulierem arrogantem tibi familiarem : Ait „ enim sacra Scriptura : *Qui attingit piam, inquinabitur, & qui communi-* „ *cat superbo, similis illi efficietur*. „

Quod quidem scriptum est cap. 13. 1. l. Eccl.

Quarto : Ejusdem libri utuntur sententiis ad ciendos pietatis affectus cæteri Patres : in primis Cyrillus Alexandrinus homilia Ephesi habita, quæ refertur Act. 6. Concilii Ephesini : Isidorus Pelusiota epist. 106. Basilii in caput 8. Ilaie. Gregorius Nyssenus homil. 3. in Ecclesiasten. Optatus Milevitanus l. 3. contra Parmenianum. S. Ambrosius l. de bono mortis cap. 8. & alii prope innumeri.

Fit satis objectionibus contra librum Psalterii.

OBJICIES : Psalmorum imprecationes non redolent pietatem & sanctitatem, quæ sunt magnifica Dei attributa : Sed in libro Psalmorum plurimæ leguntur imprecationes : Igitur liber ille non habet Deum auctorem, adeoque e numero Librorum sacrorum expungendus est. Probat minor multis momentis : Psalmus 9. legitur : *Convertantur peccatores in infernum*. Psal. 34. *Confundantur & reverentur querentes animam meam*. . . . *veniat illi laqueus, quem ignorat, & captio, quam abscondit, apprehendat eum, & in laqueum cadat in ipsum*. Psal. 58. *Convertentur ad Vesperam, & famem patientur*. Psal. 82. *Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti*. Ergo &c.

Resp. distinguendo minorem : Multæ sunt imprecationes in Psalmis per modum pronuntiationis ; hoc est, peccator maledicitur, nisi convertatur, concedo : per modum optationis, subdistinguo ; ut asfulgeat justitia divina, vel etiam ut homines a peccatis committendis deterreantur, & flagellati poenitentiam agant ac resipiscant, concedo : ita ut desiderium ad solam poenam hominis referatur, quasi Deus in perditione hominum complaceret, nego. Illæ & similes sententiæ sunt mere conminatoriæ, & referuntur, vel ad emendationem peccatoris, qui poenis perterritus ad meliorem frugem læpius redit, nusquam vero ad perditionem hominum, quam Deus ita abhorret, ut proprio filio non pepercerit, sed pro nobis omnibus illum morti tradiderit.

Solutio est D. Thomæ 2. 2. q. 25. art. 6. ad 3. ubi sic loquitur : “ Dicendum, quod „ hujusmodi increpationes, quæ in sacra „ Scriptura inveniuntur, tripliciter pos- „ sunt

„ sunt intelligi. Uno modo, per modum
 „ pronuntiationis, non per modum opta-
 „ tionis, ut sit sensus Psal. 9. Convertan-
 „ tur peccatores in infernum, id est con-
 „ vertentur. Alio modo, per modum opta-
 „ tionis, ut tamen desiderium optantis
 „ non refectatur ad poenam hominum, sed
 „ ad iustitiam punientis, secundum illud
 „ Psal. 57. Lætabitur iustus, cum viderit
 „ vindictam: quia nec ipse Deus puniens
 „ lætatur in perditione impiorum, ut di-
 „ citur Sap. 1. sed in sua iustitia: quia
 „ iustus Dominus & iustitias dilexit. Terti-
 „ o, ut desiderium referatur ad remo-
 „ tionem culpæ, non ad ipsam poenam,
 „ ut scilicet peccata destruantur, & ho-
 „ mines remaneant. „

„ *Instabis:* Non est certum Psalmos a Re-
 „ ge David promanasse: Igitur nec certum
 „ est librum Psalmorum Deum habere au-
 „ ctorem.

„ *Respondeo* distinguendo Ant. Non est cer-
 „ tum omnes Psalmos a Davide conscriptos
 „ fuisse, concedo: plurimos, nego. Dux
 „ circumferuntur de hoc momento senten-
 „ tiæ, una eorum qui propugnant Davi-
 „ dem non esse omnium Psalmorum aucto-
 „ rem, & est B. Hieronymi, qui epist. ad
 „ Cyprianum ita loquitur: „ Scimus, er-
 „ rare eos, qui Psalmos omnes David es-
 „ se arbitrantur, & non eorum quorum
 „ nominibus inscripti sunt. „ Rursus epist.
 „ ad Sophronium: „ Psalmos eorum testa-
 „ mur auctorum qui ponuntur in titu-
 „ lis, David scilicet, Asaph, Idithum,
 „ filiorum Core, Eman, Elraizæ, Moy-
 „ si, Salomonis, & reliquorum quos Es-
 „ dras uno volumine comprehendit. „
 „ Hæc opinio probabilitate non caret. Ci-
 „ tra dubium est enim v. g. Psalmum 136.
 „ *Super flumina Babylonis illic sedimus & fle-
 „ vimus, cum recordaremur Sion;* tempore
 „ captivitatis Babylonicæ compositum fuisse,
 „ adeoque longe post Davidis obitum.
 „ Idem prius nro consentandum est de
 „ Psalmo 125. *In convertendo Dominus capti-
 „ vitate Sion.* In isto quippe Israelitæ læ-
 „ tantur, quod a captivitate soluti sint.
 „ Altera opinio est S. Joannis Chrysostomi,
 „ Theodreti, Euthymii, & Cassiodori, qui
 „ omnes Psalmos, ne uno quidem excepto,
 „ Davidi adjudicant. Philastrius hæc. 126.
 „ non solum suffragatur, verum etiam inter
 „ Hæreticos annumerat contrarium sen-
 „ tentes.

„ *Quidquid* sit, graviter allucinantur Ana-
 „ baptestiæ Psalmum tantummodo decimum

„ septimum Davidis esse contententes, quia
 „ ei tribuitur lib. 3. Reg. cap. 22. Et ve-
 „ ro præter Psalmum 109. quem a Da-
 „ vid factum habetur Matth. 22. & Lucæ
 „ 10. præter Psalmos 104. & 95. qui tam-
 „ quam ab eodem vate conscripti, in unum
 „ conjuncti referuntur lib. 3. Paral. cap. 16.
 „ sunt & alii plurimi psalmi, quorum ti-
 „ tuli, qui extant in codicibus Hebraicis,
 „ Græcis & Latinis, Davidem indicant au-
 „ ctorem.

„ *Instes:* Plures Psalmi absque titulis re-
 „ periuntur, adeoque incertos habent au-
 „ ctiores: Sed ut liber tamquam sacer ha-
 „ beat, debet constare de auctore, qui
 „ a Deo inspiratus scripserit: Igitur liber
 „ Psalmorum, saltem quoad omnes partes,
 „ non est canonicus.

„ *Respondeo* distinguendo majorem: Sunt
 „ alii Psalmi in quibus desiderantur tituli,
 „ sed vel ex negligentia Amanuensium, vel
 „ etiam acerbitate temporum omisi & de-
 „ perditi sunt, concedo: & non sunt ge-
 „ nuini, nego. Namque ex ipso contextu,
 „ aut ex rerum actuum historia, a David
 „ conscriptos esse assulget. Cæterum Conci-
 „ lium Tridentinum sess. 4. declaravit om-
 „ nes canonicos.

„ *Replicabis:* In Libro sacro nulla contra-
 „ dictio admittenda est: Sed in libro Psalm-
 „ orum manifesta occurrit: Et probatur.
 „ Liber ille nomine David celebratur; &
 „ tamen claret eum non esse omnium Psalm-
 „ orum auctorem: Ergo &c.

„ *Respondeo* negando minorem: Ad proba-
 „ tionem distinguo: Et denominatio sit a ma-
 „ jori parte, concedo: & non potest fieri,
 „ nego. Non insolens est librum insigniri
 „ nomine illius qui illum quoad omnes ser-
 „ me partes composuit: cum igitur David
 „ præcipuum libri Psalmorum partem con-
 „ cinnaverit, non mirum si ejus inscribatur
 „ nomine, non secus ac Ciceronis epistol-
 „ arum volumen, etsi ex aliorum epistolis
 „ constatum sit, uni tamen Ciceroni, cujus
 „ major est epistolarum pars, adjudicatur.
 „ His addere juvat, quod in delectu hym-
 „ norum, in novorum adjectione, in musico
 „ instrumento, & in cantorum dispositione
 „ primæ David partes fuerunt, & insignis
 „ illius cura enituit. Igitur ejus nomine to-
 „ ta Psalmorum congeries nomenclaturam
 „ jure ac merito accepit.

„ *Perspices:* Nullus est ordo in libro Psalm-
 „ orum: Sed & hoc contradictionem spi-
 „ rat, nec quid divinum sonat: Ergo &c.
 „ Probatur Antecedens ab enumeratione

partium. Psalmus qui nunc ordine tertius est, scriptus fuit cum David a facie Absalom fugiebat; Psalmus vero quinquagesimus multo ante fuerat factus, nimirum quando David a Nathan reprehensus poenitens exclamavit: *Miserere mei Deus*. Item Psalmus 141, præcessit utrumque laudatum Psalmum, quippequi fuerit concinnatus a David quando terrente Saul, in spelunca delituit: Rursus Psalmus 143, præcessit vel illos tres Psalmos, quandoquidem devicto Goliath, decantatus est a David. Demum Psalmus 71. ordine temporis omnium ultimus est, quippequi in gratiam Salomonis jam regnare incipientis factus sit, hinc ad calcem illius Psalmi hæc adjiunguntur verba: *Defecerunt laudes David filii esse*.

Respondeo distinguendo majorem: Nul-
lus est ordo temporis ratione compositionis, concedo: ratione solemnitatum, nego. Psalmi concinnati sunt a David ad laudandum Deum juxta l. 2. Paral. 7. *Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David Rex ad laudandum Dominum, quoniam in seculum misericordia ejus*. Igitur apprimè ab Eldra in ordine digesti sunt, quo in Templo canebantur; prout scilicet, vel anniversarie solemnitates, vel sacrorum ratio postulabat. Sic censet celeberrimus Huetius Episcopus Abri-
centis.

Repones: Liber in omnibus sacer inspiratus debet habere pro singulis partibus auctores: Sed constat ex Hieronymo omnes Psalmos non esse David factum; neque vero claret cæteros a David Psalmorum quorundam auctores fuisse Spiritu sancto in scribendo actos: Igitur non certum est quoque totum Psalterium esse divinum.

Respondeo negando minorem: Ad probationem nego quoque non constare omnes Psalmorum auctores fuisse a Deo in componendis illis canticis inspiratos. De David non est dubium; de aliis habetur l. 1. Paral. cap. 25. quod fuerint Prophetæ, his verbis: *Igitur David & Magistralis exercitus segregaverunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithum, qui prophetarent in citharis, & psalteriis, & cymbalis*. Quid plura? in novo Testamento indiscriminatim omnes Psalmi, veluti Spiritus sancti oracula citantur, quod probat librum Psalmorum secundum omnes suas partes esse divinum.

Diluantur objecta contra librum Ecclesiasticis.

Oppones: Contra librum Ecclesiasticis. Ille liber non est canonicus, qui ad virtutem inducere non videtur: Atqui ille liber cujusdam mali præ se speciem fert; & probatur: Cap. 3. v. 19. *immortalitas animæ impugnatur*, his verbis: *Unus est interitus hominis & jumentorum*. Rursus ibidem: *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum*. Denique c. 9. v. 5. habetur: *Mortui vero nihil novērunt amplius, nec habent ultra mercedem*: Ergo &c.

Respondeo I. Rabbinos hæsisse quidem, ut illum, propter sententias in objectione laudatas, librum in Canone reponerent; quia vero initium fini consociatur, illum & receperunt, & interpretati sunt. Si quid enim obscuri in aliquod caput irreplevit; ex antecedentibus & consequentibus genuinus immo & orthodoxus aperitur sensus.

Respondeo II. distinguendo: Et Salomon in illis locis disputative & quasi inquirendo, seu etiam in aliorum sententia loquutus, concedo: Assertive, nego. Sapiens veluti Philosophus primum disputat; & de facto si soli humanæ attendamus rationi, animæ immortalitas non facile apprehenditur; postea vero ut Theologus & inspiratus concludit pro animæ hominis immortalitate, dum asserit unumquemque, prout gessit sive in corpore, sive in anima, aut bonum, aut malum, se in judicio Dei rationem esse redditurum: hinc postquam dixit cap. 3. 12. *Cognovi quod non esset melius nisi lætari*, subdit, & *facere bene in vita sua*; ostendens illis verbis cuncta quæ sunt sub sole esse vanæ. Tum cap. 12. 14. librum concludit his verbis: *Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo: & cuncta, quæ sunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit*. Cæterum in libro Sapientie cap. 3. suam Salomon passim, & ubique circa immortalitatem animæ aperit mentem, maxime vero ista aurea sententia v. 1. 2. & 3. *Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio exitus illorum; & quod*

Et quod a nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

Solutio est D. Gregorii Magni, qui lib. 4. Dialog. cap. 4. ait: "Hic igitur liber idcirco concionator dicitur, quia Salomon in eo quasi tumultuantis turbæ suscepit sensum, ut eo per inquisitionem dicat, quæ fortasse per tentationem imperita mens sentiat. Nam quot sententias quasi per inquisitionem movet, quasi tot in se personis diversorum suscipit: Sed concionator verax velut extensa manu omnium tumultus sedat, eosque ad unam sententiam revocat, cum in ejusdem libri termino ait, finem loquendi omnes pariter audiamus." &c.

Respondeo ad singula. Ad primum distinguendo: Unus est interitus materialis hominis & jumentum, concedo: unus est formalis & adæquatus, nego. Si compositum hominis in concreto consideretur, & secundum partem materiale, profecto ejus interitus bellæ assimilatur morti; sicut enim per interitum solvitur animalis compositum, ita & hominis per mortem. Sed profecto non idem est formaliter, quandoquidem anima separata subsistit, & corpori per resurrectionem iterum conjungenda manet.

Ad secundum distinguo: Nemo scit an spiritus hominis ascendat sursum, si soli inhæreat rationi, concedo: si fidei ex cultus luce cuncta contempletur, nego.

Ad tertium distinguo: Mortui nihil amplius per scientiam naturalem & acquisitam noverunt, concedo: nihil quippe ulteriori labore & scientia acquirunt; nihil per scientiam supernaturalem noverunt, nego. Cuncti enim in Verbo Beati inveniuntur.

Contra: Atqui animæ abnegat immortalitatem auctor hujusce libri: Ergo &c. Probatur subsumptum. Ille videtur animæ immortalitatem abnuere, qui non semel suadet hominibus ex propria sententia, ut vitam belluorum more transigant: Atqui sic suadet auctor laudatus: & probatur. Cap. 2. 24. ait: *Nonne melius est comedere & bibere.* Cap. 3. 12. *Cognovi quod non esset melius nisi lætari.* Quæ verba esse Ecclesiasticis nemo non videbit, si consideret eum hæc ex miseriis quæ sunt sub sole concludere: suam ipse proinde mentem ibidem cap. 3. vers. 18. 19. *Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse*

bestiis, idcirco unus interitus est hominum & jumentorum, &c.

Respondeo negando subsumptum: Ad probationem nego minorem: ad ulteriorem probationem distinguo: Suadet lætari Ecclesiastes & bene vivere; hoc est, uti bonis Dei ad mensuram, non sistendo & finem in eis reponendo, ut faciunt Avari, sed æterna inhære, concedo: sistendo in eis non secus ac bruta animalia, nego. Salomon est sui ipsius interpres, & in hoc, teste Hieronymo, ex propria loquitur sententia, quod in toto libro perstringat peccatores, qui, volutabatibus, divitiis & honoribus sæculi irretiti, æterna bona parvi faciunt: quem quidem errorem duplici modo debellat. Primo quidem iterum atque iterum dicendo cuncta quæ sub sole fiunt esse vanitatem vanitatem. Secundo, homines sicut bellus mori: quod vero in voluptatibus sæculi non sistat, ibidem cap. 3. ait: *Omnis homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est; scilicet uti bonis, sed in his non quiescendo: quod etiam ibidem cap. 3. non abnuat animæ immortalitatem, claret ex istis verbis: Vidi sub sole in loco judicii iniquitatem, & dixi in corde meo: Justum & impium judicabis Dominus, & tempus omnis rei tunc erit.* Rursum c. 12. *Memento Creatoris tui in diebus juventutis tue antequam veniat tempus afflictionis. . . & revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui creavit illum.* Sic vel in propria sententia recte locutum fuisse Salomonem defenditur. Sic explicat sanctus Hieronymus comment. in cap. 2. ista Ecclesiasticis verba: *Cognovi quod non esset melius nisi lætari: Propterea, ait sanctus Doctor, colonus, & hospes mundi homo datus est, ut brevi vita sua fruatur tempore, & spe prolixioris ætatis abscissa, cuncta quæ possidet, quasi ad alia profecturus aspicat; & quod potest, bene faciat in vita sua, nec frustra ob congregandas opes cogitationibus torqueatur.*

Objectiones adversus librum Canticum.

DICES: Amorem prophanum sapit illud volumen: Igitur inter sacros Libros non est annumerandum.

Respondeo I. opponendo approbationem & auctoritatem Ecclesiæ, quæ in canonem Scripturæ sacræ librum hunc addidit.

Ref-

Respondeo II. distinguendo : Ille liber homini animal qui non sapit ea quæ spiritus Dei sunt, prophanus apparet, concedo : homini spiritali qui judicat omnia, quæque omnia, teste Apostolo, scrutatur, etiam profunda Dei, nego. Liber Canticorum est parabolicus ; quocirca non secundum litteram quæ occidit, sed secundum spiritum qui vivificat, intelligendus venit : namque capite 7. Salomon inspiratus sub Symbolo Sunamitidis, qua significatur anima sponsa Dei, & sub symbolo sapientis, qui Deum uti sponsum animæ exhibet, mysticum animæ cum Deo conjugium explanat. Solutio est S. Augustini qui lib. 17. de civ. cap. 20. de hoc momento sic loquitur : " Jam vero Canticum Canticorum spiritualis quædam sanctarum est voluptas mentium, in conjugio illius Regis & Regina civitatis, quod est Christus & Ecclesia. Sed hæc voluptas allegoricis tegminibus involuta est, ut desideretur ardentius, nudeturque jucundius, & appareat sponsus, cui dicitur in eodem Cantico : *Æquitas dilexit te, & sponsa quæ ibi audit, Charitas in deliciis tuis.* " *Instabis* : Atqui liber Canticorum quid prophanum redolet : Ergo &c. Probatur antecedens : Primo, ex Origene, qui Præf. in Cant. dicit Juvenes apud Hebræos ad hujus libri lectionem temperare, ne inter legendum hunc librum ad amorem creaturarum allicerentur. Secundo, in illo libro nulla fit mentio de Deo : Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum propter rationes allatas. His adde S. Hieronymum lib. 1. contra Iovinianum scribere librum Canticorum divinum spirare amorem, mira & Ecclesiæ & animæ cum Christo completi colloquia : Subscribunt SS. Cyprianus, Basilii, Chrysostomus. Paraphrastes vero Chaldaeus & Moles, Maimonides inter Rabbinos doctissimi propugnant Canticum Canticorum specialem Dei erga populum Israeliticum dilectionem, quem uti filium habebat Dominus, explicare. Et vero si quid obsequium præ se ferret liber ille, nec Elidas post captivitatem Babyloniam in Deutero-canone illum posuisset, nec Concilium Tridentinum eundem in numero Librorum sacrorum adscripsisset.

Ad primam probationem distinguo : Origenes scribit Iudæos non permittere juvenibus ad cautelam librum præfatum lege-

re, concedo : cum enim nondum sint virtute maturi, & liber abscondita sicut & altissima contineat mysteria, satius est lectionem hujus libri nonnisi sapientia & ætate provectis committere : prohibent juvenibus lectionem rejiciendo librum uti prophanum, nego. Quod autem non alia ratione quam allata veteres libri Canticorum lectionem defendant, patet ex eo quod, ut observat ibidem Origenes, prohibeant eodem motivo juvenibus etiam lectionem principii libri Ezechieles, initii simul & finis Prophetiæ Ezechieles, quos tamen Scripturas ut Canonicas celebrant.

Ad alteram probationem distinguo pariter : Nomen Dei non invenitur explicite & quoad litteras in libro Canticorum, concedo : implicite & æquivalenter, nego : namque pro Domino se vocat Deus amicum, fratrem & sponsum : loco omnipotentis, pacificum & Pastorem : Neque vero pariter nomen Dei invenitur in libro Esther, eum tamen in Deutero-canone adsciverunt Hebræi.

Objecla contra librum Sapientiæ & Ecclesiastici.

OPPONES : Cap. 14. vers. 12. & 13. auctor exordium idololatriæ ducit a statua quam Belus in honorem Nini filii sibi morte erepti, erigi curaverat, cum tamen jamjam ante Nini exitum Belus Assyriorum Rex haberet sui ipsius statuum, quam veluti idolum, ejus subditi venerabantur ; hinc contradictio in libro Sapientiæ apparet, maxime vero cum nonnisi multis postea elapsis sæculis mos imagines in Heroum memoriam & venerationem consecrandi inoleverat.

Respondeo, Antistorem sacrum idololatriæ exordium in facto statuæ in honorem Nini erectæ, & annotare & figere ; nec quidquam prohibet imagines nonnisi multis postea elapsis annis in mundo institutas fuisse, namque primum homines, idola ex ligno, deinde ex lapide & metallo erexere ; postea vero pictura etiam sculpturæ adjuncta est, ut in prima parte ostendimus : idcirco & imagines filii in honorem parentum ; subditi & gentes in gratiam Regum & Heroum dedicare fategerunt.

Respondeo II. distinguendo : Statua Beli præcessit Nini statuum in fabrica, concedo : in cultu nego. Beli quidem jamjam exibat statua, sed cultus publicus juxta

auctorum etiam prophānorum opinionem percelebrem, esse solum cœpit pro statua Nini : hanc quippe primum privatim venerabatur Belus, ut de morte filii amantissimi, quem veluti præsentem illi exhibebat, consolaretur : tum factum est, ut qui in hoc ejus insisterent vestigiis, quæcumque expostulata donarentur gratia, mortuum, quem solummodo in statua venerabantur subditi, ipsum in statua veluti idolum & nūmen habuerint.

Dices : Liber tum Sapientiæ, tum Ecclesiastici in Iudæorum canone non invenitur; quinimmo uterque etiam a novi Testamenti Doctōribus rejicitur : neque enim Melito Sardenſis, Origenes, Cyrillus Hierosol. Gregorius Nazian. Hilarius utrumque inter Libros sacros annumerant. Quid plura? Expresse rejicitur ab Athanasio in synopsis, ab Epiphānio lib. de Pond. & mens. cap. 4. a Ioanne Damasceno lib. 4. de fide ort. cap. 18. a Hieronymo Præf. in Salomonis libros, a Rufino in Symbolum. Demum, teste S. Athanasio in Epistola Festali non nisi Catechumenis isti libri legebantur : Ergo &c.

Respondes distinguendo : A quibusdam rejiciuntur a canone libri Sapientiæ & Ecclesiastici ad tempus, concedo ; pro semper, & ab omnibus, nego. Ecclesia Christi tantam habet in determinandis Libris sacris auctoritatem, utpote infallibilis, quantam habebat Synagoga, sed sicut ista non omnes primum declaravit libros veteris Testamenti Canonicos, sed quosdam solum decursu temporum, & prævio maturo examine in Deutero-canone adscivit ; eadem & consimili ratione Ecclesia quosdam nonnisi aliquibus elapsis sæculis, & elucidatis hinc inde difficultatibus, alios declaravit divinos. Porro ex probationibus liquet utrumque librum de quo præsens novetur controversia esse sacrum.

Ad postremam probationem ex auctoritate sancti Athanasii excerptam, nego sanctum Doctorem docere libros Sapientiæ & Ecclesiastici Fidelibus fuisse interdictos, sed tantum pro Catechumenis præ cæteris familiares fuisse censuit ; quippe qui ad mores instituendos sint maxime idonei, & intellectu faciles, cum e contra profundioris doctrinæ lectioni necdum pares erant Catechumeni.

*In*ſtabis : Ideo libri præfati tandem aliquando in pretio habiti sunt, quia tamquam genuini Salomonis foetus ab antiquis citantur : Atqui ista ratio prorsus

deficit, cum nunc constet apud omnes, istos libros non fuisse a Salomone exaratos : Ergo &c.

Respondes distinguendo majorem : Genuini habiti sunt libri laudati, eo quod a veteribus ut Salomoni inspirati opera, insuper & quia doctrinam cœlitus emissam continent, concedo : præcite ex eo quod ut Salomonis foetus haberentur, nego. Non ea igitur præcite ratione libri Sapientiæ & Ecclesiastici Canon Ecclesiæ adscripti sunt, eo quod juxta Antiquos Salomonem haberent auctorem, verum potius quia doctrinam prorsus divinam complecterentur. Sic respondet R. P. Graveson tract. de Script. sacra pag. 199. "Ab antiquis autem Ecclesiasticis Scriptoribus duo illi libri tribuebantur Salomoni propter affinitatem doctrinæ, ut observat S. Augustinus lib. 2. de Doct. Christi. cap. 8. non affirmarunt tamen illi antiqui Scriptores, hos duos libros fuisse editos a Salomone eo in sensu quod Salomon illos libros, ut nunc sunt, disposuerit, ordinaverit, digesserit, sed solum in eo sensu quod alii auctores post Salomonis mortem ex libris a Salomone exaratis, & hac illac dispersis, quorum etiam nonnulli injuria temporum perierunt, sententias & verba collegerunt & in præclaro ordine collocarunt : scriptis enim Salomonis tria millia Parabolarum, & quinque millia carminum, ut habetur lib. 3. Reg. cap. 4. 32. ex qua copia ac immensa tegere alii auctores Spiritu sancto afilati, mortuo Salomone, ipsius doctrinam collegerunt, eamque pene oblitteratam literis mandarunt, ut ipsamet testatur Scriptura sacra cap. 25. libri Proverbiorum : Sic, exempli gratia, Iesus filius Syrac librum Ecclesiastici hebraice ita composuit, ut sententias magna ex parte a Salomone mutuatus fuerit, suas tamen non sine Dei afflatu interseruerit. Unde in Prologo illius libri dicitur, quod Iesus filius Syrac sapientiam de suo renovavit, id est, pene oblivione sepultam restituit. In hoc sensu libri Sapientiæ & Ecclesiastici a veteribus Scriptōribus Salomoni adjudicantur, quamvis concors sit omnium eruditorum sententia, libros Sapientiæ & Ecclesiastici, quales nunc extant, non fuisse a Salomone exaratos."

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Sex libri Sapientiales sunt sacri.

PRIMO: Eos omnes recipit Concilium Carthaginense III. loco sæpius laudato, & Tridentinum sess. 4.

Secundo: Usus sic obtinuit, & possessio Ecclesiæ, quæ omnes in lectionibus Breviaril per ordinem digessit, & legi-

Tertio: Res aperta est de Psalterio, cum Psalms non semel celebret vel ipse Christus; maxime centesimum nonum, tum vigesimum primum, ubi ejus Passio cum circumstantiis specialioribus describitur: Si de Proverbiis loquamur, citra dubium ea esse Scripturam constat: namque & ab Hebræis, & a Christianis recipiuntur. Carthaginense III. meminit Ecclesiasticus, sic & Innocentius I. tum Gelasius I. Concinat Concilium Romanum sub ipso adunatum. Canticum Cantico- rum ut sacrum habent Origenes Homil. 1. in Cant. Gregorius Nyss. Homilia utique prima in Cant. D. Bernardus hunc miris modis explanavit librum; tum & alternata vice, S. Thomas Doctor Angelicus. Non silent Sapientie librum SS. Patres, Clemens Romanus epist. 1. ad Cor. Tertullianus lib. 3. contra Marcion. cap. 22. in primis S. Augustinus lib. de Præd. SS. cap. 14. Neque vero omittitur liber Ecclesiastici: Eum encomiis effert S. Barnabas in sua epistola; eum Athanasius orat. 1. contra Arianos, tum lib. de Virg. eum Cyrillus Alexand. Homilia in Concilio Ephesino habita, & alii bene multi.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Quædam sunt in Psalmis, esto, imprecationes, seu comminatoriæ, quibus homines a peccatis commitendis deterreantur; defunt quidem nonnulli tituli, sed hoc factum est vel ex inadvertentia Amanuensium, vel ex acerbitate captivatum, quibus perdurantibus, hinc inde non sine aliqua injuria dispersi sunt Libri sacri. Cæterum tametsi non satis clare constet de auctore singulorum Psalmorum, extra tamen suspicionis aleam est genuinitas; omnes enim, nec uno

quidem excepto, ab Ecclesia ut sacri habentur.

Secundo: Incassum aliquis propugnaret auctorem Ecclesiasticis impugnare animæ immortalitatem, cum in iis quæ dubium aliquod circa istud momentum spirant, loquatur in aliorum sententia, ut ex istis verbis cap. 3. liquet: *Mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniant homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque in finem*; quasi diceret, vel res ipsas naturales non nisi per fidem quantum ad omnia perfecte cognosci, maxime si sermo sit de animæ immortalitate, quam quidem Spiritu sancto assistitus astruit sub finem operis, dicens: *Cuncta, quæ sunt, adducet Deus in judicium.* &c.

Tertio: Ne mereris, amice Lector, si Patres quandoque juvenibus prohibeant lectionem Cantici Cantico- rum; hoc fit non impugnando libri sanctitatem, sed ad cautelam, eo quod, teste Apostolo, 1. Cor. 2. *animalis homo non percipiat ea quæ sunt spiritus Dei*; quia vero liber iste in sensu solum mystico a SS. Patribus explicatur, satius est doctis & piis atque ætate maturis ejus electionem committere.

Quarto: Nullum facessit negotium pro genuinitate librorum Sapientie & Ecclesiastici, quod multi SS. Doctores eis primum ut sacros non habuerint, sed difficultatibus hinc inde discussis & explanatis, Ecclesia vel ipsis Augustini temporibus ut tales habuit.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS.

De quatuor Prophetis majoribus, & duodecim minoribus.

QUINQUE circa momentum Prophetarum discutienda simul & explicanda pro consolatione Fidelium habemus: Primum spectat vitæ institutionem, ex quo Religiosi, Eremitæ & Cœnobitæ vivendi, & Deo unice famulandi normam sumferre: Alterum de eorum voluminibus. Tertium de eorumdem genuinitate. Quartum de 12. Prophetis minoribus. Quintum, de celebrioribus vaticiniis Christum spectantibus, quibus perscringitur peritiam, tum Porphyrii impii in subvertendis sacris Scripturis audacia.

SE-

SECTIO PRIMA.

Ratio vivendi angelica Prophetarum, ex qua in nova lege variis & sancti Religioforum Ordines sumptere exordium.

UTRIUSQUE sexus Religiosi Carmelitarum inter omnes gloriantur Prophetas, videlicet Eliam & Eliseum habere Patres. Quidam severioris critices sequaces, num zelo secundum scientiam & pietatem? eam gloriam, ne dicam scriptis impugnare, sed ab eis profus subripere tentarunt. Non una circa istud momentum facta est responsio, non unus liber optimis rationibus & Historicorum auctoritatibus a viginti circiter annis apprimè concinnatus apparuit. Pro isto momento hæc adicere non abs re erit; cum unus & doctissimis Sorbonæ Bachalureis in sua thesi Iuris publici facta gloriam hunc Ordini mox laudato attributam, veluti quid commentitium impugnaret, Dominus Romenil insignis Sorbonæ Doctor; sacre Facultatis emeritus Syndicus, nepos Domini Chariton ejusdem sacre Facultatis quondam Decanus, cujus memoria pro fide & sana defendenda doctrina in benedictione est, ex innata prudentia, sagacitate & sapientia rogavit, prohibuitque ab aliquo inter disputandum debellari thesism, ne in dubium veniret Ordinis Montis Carmeli prærogativa, cui eatenus etiam cæteri Religiosi aliquo modo communicare non dubitant, quatenus Ordinum celebres Patriarchæ, ut lætibus apparebit, vitæ contemplativæ supra modum admirabilis rationem vel in ipsis Prophetarum institutis habuisse videntur.

§. I.

Templum Prophetarum.

DUPLICI regimine gubernabatur Hebræus populus; ordinario Principum & Sacerdotum; extraordinario Prophetarum, quod ministerium a soluta Ægyptiaca servitute ad reditum & captivitate Babylonica perpetuum fuit. Jam ipso Moyse tempore septuaginta viri prophetabant, non invidente Moyse, sic habetur Num. 25. *Venit igitur Moyses & narravit populo verba Domini, congregans 70. viros de sensibus Israel, quos stare fecit circa Tabernaculum: descendit Dominus per*

nubem, & locutus est ad eum, auferens de Spiritu qui erat in Moyse, & dans 70. viris; cumque requievisset in eis spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt. Jesus Nave dicitur successor Moysi in Prophetis Ecclisi 46. 1. multa sub Judicibus per Prophetas gesta, Judic. 6. 8. Ipsique Judices genus Prophetarum fuere, spiritu & instinctu Dei plerumque acti. Sub Helii rari erant Prophete 1. Reg. 111. 1. Samuelis tempore pridem obtinuerat, ut Prophetæ *videntes* vocarentur. 1. Reg. 1. 9. Prophetæ plures occurrunt Sauli 1. Reg. 20. Ecce cuneus Prophetarum obvius ei & insiliis super eum spiritus Domini, & prophetavit Saul in medio eorum. Ex his assueti Prophetas tunc temporis constituisse collegium, cujus caput & dux erat Samuel, ut postea Elias & Eliseus: civitates proprias, ubi in commune habitarent, habuerunt, qualis videtur fuisse Najori: ibid. xix. 19. *David autem fugiens, salvatus est, & venit ad Samuelem in Ramatha, & nuntiavit omnia quæ fecerat sibi Saul: & abierunt ipse & Samuel & morati sunt in Najori.*

§. II.

Vestimenta Prophetarum:

PROPHETÆ veste singulari utebantur. Samuelis vestem notam fuisse constat ut patet 1. Reg. 28. 15. *Vir senex ascendit; & ipse amictus est pallio.* Dicitur quoque Pallium Eliæ nobile; quod ipse Elias imposuit Eliseo, cum eum ad vitam propheticam vocaret 3. Reg. 19. 19. *Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum: . . . misit pallium suum super illum. Qui statim, relicto bobus, cucurrit post Eliam.* Memorabilis etiam Eliæ zona & pilosa vestis 4. Reg. 1. 8. hoc est cilicium, vel saccus, qualem & Isaiam tulisse legitur 30. 2. concinit Zachariæ locus 13. 4. tum in Apocalypsi Prophetæ faccis vestiti inducuntur cap. xi. vers. 3.

§. III.

Opera prophetarum & habitatio.

AGRICULTURÆ operam dedisse Prophetas legitur: hoc ipsum inquit Zachariæ locus cap. 13. 5. *Non sum Propheta, inquit, homo agricola sum.* Arque ab aratro avulsam Eliseum aperte demonstrat 10-

locus mox laudatus; eos autem, qui rebus divinis animum intendebant, ab agricultura abstinuisse Rechabitarum instituta probant, Jerem. 35. 6. 7. *Non bibimus vinum: quia Jonadab filius Rechab, pater noster, praecepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filii vestri, usque in sempiternum: Et domum non edificabitis, & sementem non feretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris.* Et hoc ad exemplum Levitarum, qui ut facilius sacris vacarent officiis, nec domos, nec bona & possessiones proprias habebant, sed ex decimis, seu elemosynis, tum assignatis quibusdam per modum veluti mutui & commodati civitatibus ab eis incolendis, vivebant.

Montana praecipue loca Prophetarum incolebant, ut Elias & Eliseus in Carmelo. Porro quod vili supellestili uterentur, habetur 4. Reg. 4. 9. ubi cubiculum Eliseo a Sunamitide aedificatum & instructum describitur: tamen illa esset mulier magna, id est, opulentissima: *Quae dixit ad virum suum: Animadverto quod vir Dei sanctus est iste, qui transiit per nos frequenter. Faciamus ergo ei conaculum parvum, & ponamus ei . . mensam, & sellam, & candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi.* Identidem apparet, quam secreti a populo viverent Prophetarum, cum etiam in hospitali domo familiariter diverterent. Nec ipse Eliseus per se, sed per Giezi, Sunamitidem illam, quamvis de se bene meritam alloquebatur; & illa, tamen vocaret illum, stabat ad ostium, quasi ingredi non ausa: eandem Prophetarum pedes attingere volentem Giezi prohibebat. Ibid. 2. 27. Naamani Syro viro praepotenti exhibere se Prophetarum dignatus non est: unde ille prophetici moris ignarus, indignabatur cap. 5. 11. *Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quod egredieretur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua &c.*

§. IV.

Pauperias & frugalitas Prophetarum, tum & manuum labor.

PROPHETARUM etiam paupertatem fuisse magnam ex hoc concludas velim, quod qui eos confulebant, panes afferrent pro eorum alimento, aut quidvis

aliud, exiguum sane, & quod facile paratu esset, juxta illud 1. Reg. 1x. 7. 8. de Samuele, quem consulere de afinis desperitis voluit Saul. *Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit .... Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ilimus, quid feremus ad virum Dei? Panis defecit in sticciis nostris: & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidem aliud.* Quanta fuerit illorum frugalitas conjectura est ex leviori prandio quod Habacuc ad Danielelem, jacentem in lacu leonum detulit; sic enim habetur Dan. 14. 32. 33. *Erat autem Habacuc Propheta in Judaea, & ipse coxerat pulmentum, & intriverat panes in arveo: & ibat in campum ut ferret mesforibus. Dixitque Angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum.* Hoc ipsum asseruit 4. Reg. 4. 42. ubi Prophetarum frugalitatis argumentum eximium est, quod panibus hordeaceis pro victu pauperum elixis ut plurimum vescerentur: *Vir autem quidam venit de Baalsaja descens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, &c.*; scilicet Eliseo. Victui parco assuetos Prophetas hinc conjicimus, quod Angelus Eliae longuam iter ingressuro panem tantum & aquam attulerit 3. Reg. 19. 6. quamquam ipsi panem & carnes mianae corvi detulissent. Ibid. cap. 17. 4. item quod pulmentum coquerent ex agrestibus & obviis herbis in pallio relatis 4. Reg. 4. v. 38. & 39. Certe hic communis victus perspicue apparet; ex una enim olla focis infundebatur.

§. V.

Catus Prophetarum, obedientia superiori, Religiosorum ordinum origo.

APPARET & Collegium fuisse centum virorum, quorum dux & pater Eliseus esset: quem etiam adorant 4. Reg. 14. 15. hic ipsis de habitatione & caeteris necessariis providebat. Nam & ad ipsum referunt aquas amaras esse in Jericho. Ibid. 11. 19. Et angustiam habitationem 6. 1. nec sine ejus venia ad Jordanem se convertunt, ut ligna caederent. VI. 2. Pater etiam cum propriis manibus laborasse, sua domicilia construentes, adeoque fuisse inopes. Ibid. 6. 23. 4. 5. Quin & Eliseum videmus urbes, in quibus

TRA-

morabantur, inter visitandum eos, peragrassse: *Abit autem inde in montem Carmeli, & inde reversus est Samariam.* Ibidem 11. 18. 25. & rursus a ripis Jordanis abiit Dothan. Ibidem 6. 13. Ex his claret antiquissimam esse in Ecclesia vitam cœnobiticam; & ab institutis prophetis promanasse; Elisei discipulos in monte Carmelo vitam angelicam degentes sæpius invisibat Sanctus Joannes Baptista, perfectionem omnibus numeris absolutam assequi ratus, si ipse cum suis vicissim discipulis, instituta Prophetarum adimpleret: multa sane occurrent legentibus antiquam Religiosorum historiam, quæ a Prophetis institutis translata videntur, quale est illud, quos instituebant Prophetæ ad vitam monasticam, *pueros & ministros* vocabant, ut Eliseus Giezi, tum Prophetæ Eliseum ipsum alloquentes, *Elia* ejus *Dominum* vocat. 4. Reg. 2. 3. Theodoretus in Simeone Stylica representatum Itaiam docet. *Relig. Hist. cap. de Simeone.* Præcipua Monachos inter & Prophetas videtur fuisse differentia, quod conjugati Prophetæ essent; & uxores eorum prophetissæ nuncuparentur, ut illa Isai. 8. 3. *Accessi ad prophetissam, & concepti, & peperit filium; Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, accelera, spolia detrabere.*

Quamquam alio etiam sensu prophetissæ dicerentur, mulieres Spiritu sancto afflatæ, ut Debhora, Jud. 4. 4. Holda 1v. Reg. xxii. 14. & Anna Luc. 11. 36.

Porro filios suos eadem disciplina imbuebant, atque ut sanctimonia vitæ prophetico ministerio reliquis aptiores haberentur. Hinc in lib. 4. Reg. cap. 1. celebres filii Prophetarum: hinc Amos se, nec Prophetam, nec filium Prophetæ dicebat. 7. 14. Quo demonstrat se non ex instituto prophetico, sed quasi extra ordinem ad id munus assumptum. Nec Hebræi Prophetis accensuerunt Daniele; ut notat Hieronymus præf. in eundem, aut etiam Davidem & Salomonem, quod non prophetica simplicitate, sed regie & satrapice viverent.

Legis meditationi, rebusque divinis, si qui, maxime Prophetæ operam dabant die ac nocte. Eoque pertinere videtur candelabrum cum mensa & sella in Elisei cubiculo collocatum 4. Reg. 4. 10.

§. VI.

Prædictio Vatum & modus prophetandi.

POPULUM etiam docebant Prophetæ, mores regebant, judicia divina intentare solebant ac prædicare. Quare cum nartaret Religionis status, tum maxime vociferabantur; unde in Israel, post schisma, frequentissimum fuit Prophetarum ministerium, ac reiectis inde Sacerdotibus & Levitis, festis diebus apud Prophetas sacri conventus habebantur. 4. Reg. 1v. 23. Populi delicta plangebant, ait Hieronymus, eorum habitus idem ac lugentium; pro populo orabant, unde Josaphat, ait: *Est ne hic. Propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum?* 4. Reg. 3. 11.

Ex illo igitur ordine seligebat Deus, qui sua oracula pronuntiarent, & hoc insignibus argumentis, ut homines extra se rapti, divinoque acti instinctu, sic Eladad & Medad Num. 11. 26. sic grex Prophetarum obviis Sauli, 1. Reg. 10. 5. ubi musica instrumenta & saltationem indicare videntur, qualis illa Davidis ante arcam, 2. Reg. 4. 5. 14. Eliseus etiam psalterium poscit; 4. Reg. 3. 15. Cujus cantu in divinas laudes concitatus prophetat: non tamen mota mente in furorem agebantur Prophetæ, ut Ethnicitantes; sed supra humanum morem, & sentiebant, & loquebantur.

Dei imperio sic erant subiecti, ut ipso jubente, nudi ac discalceati urbes obirent. Isai 20. 2. Catenam collo imponebant. Jerem. 27. 2. nullo irrisorionis metu fracti, ad designandam urbis obsidionem immobiles permanere, diutissime, paucis & immundis cibis uti, Ezech. 4. non dubitabant: sæpius vel ipsi nudi, discalceati, jejuniis aridi, cilicio induti & asperis cinere his & similibus signis flagella Dei imminente annuntiabant, ut in hoc statu compositi, eorum prædictio firmius inhaereret animis populorum, & ad poenitentiam provocati & invitati cito-citius Deum iratum placarent; sic Isai. 20. habetur: *In anno, quo ingressus est Thartan in Azotum, cum misisset Sargon Rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, & cepisset eam: in tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade & solve saccum de lumbis tuis... Et fecit sic, vadens nudus, & discalceatus... servus meus Isaias nudus,*

duſ, & diſcalceatus, trium annorum ſignum & portentum erit ſuper Egyptum, & ſuper Ethiopiam: ſic minabit Rex Aſſyriorum captivitatem Egypti, & tranſmigrationem Ethiopie, juvenum & ſenum, nudam & diſcalceatam, diſcoopertiſ nauibus ad ignominiam Egypti. Es timebunt, & confundentur ab Ethiopia ſpe ſua, & ab Egypto gloria ſua.

§. VII.

Veri Prophetæ a falſis ſecernuntur.

UT autem agnoſcerentur veri Prophetæ, non aliud ſignum a Deo datum erat quam ſi quod prædiſſent, eveniret, Deuter. 28. 22. Unde Jeremias Hananiam, ſic alloquitur: Cum veneris Verbum ejus, ſcietur Prophetæ, quem miſi Dominus in veritate. Jerem. 28. 9. ruriſ ibidem verſ. 13. Vade & dices Hanania: Hec dicit Dominus . . . Et dixit Jeremias Prophetæ ad Hananiam Prophetam: Audi Hanania. Non miſi te Dominus, & tu conſidere feciſti populum iſtum in mendacio. Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego miſtam te a facie terræ: hoc anno morieris.

Quæ Deo inspirante, Prophetæ acceperant, ea publice coram populo in Templo, & plateis & portis prædicabant. Jeremias de 70. captivitatis annis, ad omnem populum Juda, & ad univerſos habitatores Jeruſalem locutus eſt, 25. 2. Item ad Sacerdotes & populum eſt locutus. xxvii. 16. Et iterum locutus eſt Jeremias ad omnem populum & univerſas mulieres in Egypto cap. 44. v. 24. & ita paſſim, maniſeſtumque eſt, prophetias omnes, concionis inſtar ad univerſam plebem dirigi, ſæpius ſpeciatiſ ad Reges, ut innumeris exemplis patet: ſed imitari conabantur falſi Prophetæ, unde Hananias in domo Domini coram Sacerdotibus & omni populo Jeremiam allocutus eſt. Jerem. 28. 2.

Quæ publice dixerant, ſcriptis mandabant Prophetæ affixis temporum notis, quibus etiamſum diſtinctas prophetias habemus. Adeorum commentaria, velut ad acta publica Hebræiſ recurrebant, ut rebus impletis, prophetiarum veritas appareret. Unde Moyſi jubet Deus: Scribe hoc ob monitum in libro. Exod. xvii. 14. & Iſai xxxi. 8. Nunc ergo ingreſſus ſcribe ei ſuper hominem. & in libro diligenter exara illud; & erit in die no-

viſſimo in teſtimonium uſque in æternum Ruriſ cap. 34. 16. Requirite diligenter in libro Domini, & legiſte; unum ex eis non deſuit. Quibus verbis populum admonebat, ut rebus impletis Prophetarum oracula recognoſcerent. Neque alia de cauſa videmus apud Danieleſ 12. 4. Signa librum uſque ad tempus ſtatutum. Et apud Joannem Apocalypſ. 22. 10. Ne ſignaveris verba prophetiæ hujus, tempus enim prope eſt.

Quæ autem ſcribebant, Deo jubente, immo & interius diſtante, ſcribebant; unde ad Jeremiam: Scribe virum iſtum ſerilem xxii. 30. & cum Baruch, jubente Jeremia, verba ad Iſrael & Judam dirigenda conſcripſiſſet, eodem jubente, publice recitavit in domo Domini, audiente populo, Principibus circumſtantibus, xxxvi. interrogatus Baruch quomodo Jeremias iſta dictaſſet, reſpondit: Ex ore ſuo loquebatur, quaſi legens ad me omnes ſermones iſtos. Ibid. 18. Quem Jeremiæ librum cum Rex Joachim combuſſiſſet, eadem iterum totidemque verbis Jeremias dictavit ad Regem referenda. 27. 28. 32.

Hæc ſcripta in manibus vulgi erant; nec quiſquam ignorabat quid de 70. annis Jeremias prædiſſiſſet; immo & Daniel & Eldraſ hanc prophetiam & implendam, & jam impletam, teſte populo, agnoſcebant; cumque Jeremias accuſatus eſſet coram Sacerdotibus, totoque populo, cuod palam adverſus locum ſanctum prædicafſet 26. 2. 11. ecce exſurgunt viri de ſenioribus terræ, & allegant publice vaticinium Michææ, tamquam reum omnibus notum, ibid. v. 17. 18. Iſ denique verbis citant quibus etiamſum in ejus libro legitur, Mich. xii. 12.

Stylus propheticus vehemens & concitatus eſt in peccatis populi arguendis; in futuris prædicandis nonnulla plane & perſpicue pronuntiantur; pleraque ænigmatibus involuta, quæ ſolo eventu pateſcebant, ſive ut quaſita ſubobſcuris ſenſibus memoriæ altius hærerent: ſive quia utile erat plebis ſtatui multa latere, ne populis aut etiam Dominis ſuis inauſta annuntiare viderentur: uti de Babylonis Rege nomine Seſach Jerem. 25. 26. 1. 41. de Antiocho apud Danieleſ & Ezechielem, de Romaniſ in Apoc. qui omnes vaſtarunt Jeruſalem: Denique omnia Deus clariſ ſed occultuſ dicebat, & prout utile noverat, judicia ſua magis minuiſve paucis revelabat.

Longe tamen aberat illa obscuritas & cæcis illis ambagibus ambiguisque dictis Delphicorum oraculorum. Hic, re peracta, tam liquida erant omnia, ut ad aliud referri nequirent; neque enim vage & incerte de Jerusalem aut Babylone Prophetæ dicebant, sed a quo, quo tempore, quo modo res expedienda esset: Viros etiam designabant, sæpe & nominabant, ut in Cyro, Alexandro, Antiocho, videre est.

§. VIII.

Vaticinia de Christo, & Gentium vocatione.

DE Christo vero ejusque Ecclesia ex Gentibus congreganda, tam clara produnt, ut etiamnum hæreant Judæi, nec nisi vana respondeant. Sed Prophetiæ de Christo, atque Ecclesia varii sunt generis: aliæ liquido a viris Dei, erumpente voce, dictæ & annuntiatæ sunt, qualis est illa, Isa. 52. 13. 14. & 15. Ecce, ait Prophetæ, intelliget servus meus, exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit valde. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus ejus, & forma ejus inter filios hominum. Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt Reges os suum: quia quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt. Quæ verba aperte Christum sic indicant, ut illi soli convenire videantur. Aliæ non per se, sed traditione claræ in speciem involutæ figuris, quarum duplex est sensus: verbis tamen ita temperatis, ut in aliis personis ac rebus, Christo apte conveniant; aliæ frequentes intentis in ipsam rerum speciem vaticiniis, quæ nulli unquam alteri, quam Christo, congruerint. Sic extra rei, quam tractant, seriem, repente assurgunt, animosque aptissime ad Christum rapiunt. Tale est istud oraculum Isaïæ 9. 6. Parvulus enim natus est nobis. . . Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Id potissimum contingit, cum figuras Christi & Ecclesiæ tractant; cum enim v. g. illustrem illum reditum & captivitatem, quo Dei nomen magnificabatur, in Gentibus prædicant, continuo de vocatione Gentium, cujus æ figuræ erat, sermonem habent. Sic enim figura cum veritate jungebatur, idque secutus est ipse Christus, excidium Jerusalem cum ultimo

Boucat Theol. Tom. IV.

judicio connectens; neque omittendum, quod præclare docet Hieronymus, voluisse Prophetas intentos homines facere, dum non remotissima tantum prænuntiarent, sed ea obvis ac prope eventuris admiscerent, tum, impletis de Judaica Republica oraculis, fiebat, ut promissis de Christo quæ intexebantur, sua constaret fides. Denique mirum non est eos, quod sæpe contigit, Babylonicæ captivitati ac liberationi apertam de Christo & Ecclesia prophetiam, quasi continuatâ serie Prophetas adjungere: cum revera is ultimus esset Reipublicæ Judaicæ status, unde Christiana exurgeret Ecclesia.

§. IX.

Majestas & gravitas Prophetarum.

QUANTA autem sit majestas prophetici orationis, & sanctitas, qua porro auctoritate, qua confidentia, qua reverentia sanctissimi viri Dei nomen interponant, ipsumque jubentem, docentem, minitantem, consolantem indicant, consideranti patebit; nec humanus sermo id enarrare satis assequi potest. Quæ cum ita sint, merito exploduntur, qui supposita esse Prophetarum oracula jactare ausi sunt, ut Porphyrius de Daniele dixit, & quidem illa, quam judicavimus, sermonis prophetici sanctitas, sibi ipsi fidem facit. Neque enim fraudem patitur tanta simplicitas summa cum dignitate conjuncta, tanta religio, tam evehctus in Deum Spiritus, tamque copiosa divinæ veritatis luce perfusus, nec le omnino per fallaciam tanta vis exerceret. Quis autem, nisi mente captus, sibi persuadet illusores homines, ac Dei nomen impie mentientes, ita loqui, ut nec ipsa, si coram adesset veritas, aut sublimius, aut sanctius, aut denique verius loqueretur?

§. X.

Veritas Prophetiarum contra impugnantes asserta.

MALE rixantium & obstrepentium agmen absque negotio subvertitur; illi quippe divinarum rerum inertes gustu, blasphemant quod ignorant: vel ipse Porphyrius Philolophus Ethnicus tancti impugnator, vaticinandi tamen artem apud udæos viguisse non uno in loco testatus est.

R

est. Sane vel inde constat, quod Prophetæ Judæorum non ambiguis oraculis atque ancipiti sensu mentibus hominum credulis non illuserint, cum ea legentes veritatis adversarii, non aliud respondeant, quam rebus admodum perfectis conficta esse vatum oracula: De ea autem fictione quod dicunt, primum nullo argumento firmant: tum falsissimum esse agnoscent, qui ad superiora attenderit.

Nam quærundum ab iis est, an integra Prophetarum scripta supposita esse velint an veris adultera manu injecta quædam? Quod utrumque a rerum gestarum fide, atque ab illius populi statu & moribus alienissimum est. Prophetarum enim libros omnium fuisse vidimus subiectos oculis, infixalque hominum mentibus temporum notas. Multa quoque gesta ac Vaticinia Prophetarum, Isaiæ puta, & Jeremiæ publicis annalibus inserta fuisse Regum, ac Paralipomenon historia testatur. Idem de Aggeo ac Zacharia dixerunt ab eisdem commemoratum. Neque cogitandum paucos fuisse codices, qui falsari possent, cum scriptorum, librorumque tanta fuerit copia jam inde a Salomonis temporibus, ut id ipse conquestus sit. *Eccle. 12. 10.* Ars ergo libraria jam tum vulgaris, neque unquam in populo Dei, vel fando audirum est occultos ullos fuisse libros: Neque ulli magis publici, quam Prophetarum, quibus Gentes de infidelitate arguendæ & convincendæ essent. Tum non aliam fuisse datam Prophetiæ notam, quam ipsam eventorum fidem ex Moyse constat: Quæ quidem sententia cum Judæis omnibus ab ipsa gentis legisque origine innata fuit, hinc nullus erat falsitati locus.

Nihil sane certius esse videtur quam libros Prophetarum & receptis moribus & ipsa publica fide ab omni falsitate tutos. Neque vero levia quædam aut exigua intextenda fuissent, ut facile irrepissem in animum quis inducat, sed longa orationis series; quod quidem sermo de Cyro apud Isaiam, de Alexandro & Macedonibus: præsertim de Antiocho apud Danielem, demonstrat: id autem tentare falsatores, hoc erat ipsam falsitatem prodere: cum e contra rerum series, & perpetuum fidentium, sibi ipsi constans orationis color veritatem affirmet.

Jam qui falsitatem illam suspicantur, dicant, velim, quo tempore putent rem tanti mementi contigisse. Certe ad Christi

tempora pleraque Prophetis apertissime pertinere secuta gentium conversio, ac Judæorum excidium tanto ante prædictum, & innumerabilia rerum verborumque momenta sic plane efficiunt, ut prorsus, si confictæ sint prophetiæ, post res ipsas peractas, confiteri necesse sit eas a Christianis factas, & in gratiam fidei Christianæ a Judæis, quantumvis adversantibus, suis libris insertas. Sin de his, quæ ad Christi tempora pertinent, tam peripicue in Judæorum manibus Prophetiæ etiam num leguntur, non est quod aliis amplius litigemus: quæ tamen suas probationes liquidas & proprias habent. Tacemus enim de Christo apertissima vaticinia: in quod tempus conjiciunt de rebus antecedentibus oracula Prophetarum? certe ad ea, quibus Hebræus conclusus est canon, *Esdæ* scilicet. Is autem sæpe una voce cum omnibus Judæis confitetur antea factis temporibus contemptos Prophetas, idque ipsis Judæis culpæ atque exitio fuisse. 2. *Esd. 12. 30.* Historiam quoque suam auspicatur a memorabili Jeremiæ Vaticinio de 70. annis, de quo anno loquitur, ut de re omnibus nota, aut illud vaticinium longe antecesserat, aut ipsum quoque *Esdæ* librum confictum esse oportet.

Præterea, cum certo certius sit post *Esdæ* tempora nullum Prophetam extitisse, aut a Judæis in sacrum canonem admissum, jam tum procul dubio falsatum Danielem oportuit, falsatoremque illum omnino fuisse Prophetam, qui res Antiochi, Machabæorumque trecentis post annis futuras, tam plane, immo tam historice edisserat. Idem de Isaiâ, Ezechiele, Zacharia, aliisque dicendum est, quorum Prophetiæ multæ constat de Machabæorum fratrum, Joannis Hircani, quin & posterius Hircani temporibus, eaque adeo perspicue, ut nihil supra.

Dicendum ergo esset, falsatas etiam esse Prophetas, canone jam confecto, Judæis tota *Ægypto*, *Asia*, *Græcia*que diffusis, quo jam inde ab Antiocho, immo a *Prolemæo* *Lazi* filio pervaserant, Synagogis ubique ædificatis; Judæorumque libris in Græcæ sermonem translatis, tum propter Gentiles curiosos, tum propter Judæos jam hellenizantes & Patrii sermonis oblitos, immo & Chaldaici, quem Babylonē didicerant. Dicendum quoque hos libros sub Prophetarum nomine, tot sæculis post eorum mortem, ad libidinem com-

compositos, statim ut antiquos invaluisse, neque cuiquam apparuisse fraudem, aut totam gentem ubique terrarum dispersam in scelus consensisse, factumque omnino ut religiosissimi mortalium, sacrorumque librorum studiosissimi, quasi stupore superati quingentos annos paterentur novum sibi Danielem, novum Isaïam obtrudi: quo quid infans?

Rem ex nobis expendamus. Existat repente aliquis, qui Evangelium quintum alicujus Apostoli nomine, vel quintam decimam Pauli epistolam in medium afferat: an erit qui vel audire sustineat? Ne ipsi quidem Turcæ ac Tartari, quantumvis imperiti ac solidi, novum Alcorani capitulum, aut vericulum obtrudi patiantur. Neque fieri potest ut libro alicui tanta divinitatis simul & antiquitatis constet auctoritas, nisi ab ipsa origine per longam sæculorum seriem confirmata.

Quid quod Psalmos ipsos eadem opera confictos esse oporteret, cum sint Prophetici & prænantii futurorum. Quid, quod & ipse Moyses Propheta in suspensionem venire posset! Quo sublato, nec ipsa republica Judaica stare queat.

Quid autem absurdius, quam unum hominem, nescio quem, non enim Esdram, simul animo complexum ac stylo assecutum & Isaïæ magniloquentiam atque elegantiam, & Jeremiæ mansuetudinem, affectus severos, servidosque motus, & Ezechielis gravitatem ac vim, & Danielis simplicitatem, afflato etiam peregrinitatis colore, inter captivos contracto, & Osee concisam brevitate, pendentes sententias, opportunissimas tamen, cum pervideris, & rebus accommodatissimas; quin & Davidis suavitatem ac sublimitatem, Moysis quoque auctoritatem ac majestatem, omnia denique scriptiorum genera, quæ signis concoxerit, tum omnia apud Judæos consisti esse; Prophetarum oracula vera esse ludibria, ac gentem, antiquitatis præsertim religiæ tenacissimam, nec Legem, nec Annales, nec libros, nec quicquam habere veri, atque hæc omnia ab uno auctore, & eoque novitio, fabricata prædicet. Eodem stomacho affirmet Homerum, Anacreonta, Pindarum, Herodotum quoque ac Demosthenem, Platonem & Aristotelem, eodem cerebro natos nisi forte varii ingenii ac litteraturæ homines, miro fallendi studio, opus inter se dividerint; aut accepta a majoribus arte fallendi, omni elegancia atque indu-

stria, Judaicæ gloriæ solliciti, fraudem adornarint.

Nunc, postquam vana ea & insana perpeximus, fateamur omnia in Scripturis divino Spiritu tradita, atque uno consilio in unam doctrinæ summam redacta, nempe ut innumera veridica vaticinia Moyses Prophetarumque fide conciliata, Christo Redemptori credamus, atque ex ejus præscriptis vitam instituiamus.

Unum cæteris pro genuitate prophetiarum adversus Porphyrium Ethnicum adjuvicimus omni acceptione dignum argumentum. Oracula quæ numero 70. a Moyse qui anno mundi 2464. florebat usque ad Christum qui secundum multos natus est anno mundi 3962. decursu temporum a Prophetis emanarunt, quæque spectant Conceptionem, Nativitatem, prædicationem, passionem, in cælis Ascensionem, aliasque, tum missionis, tum vitæ & super mundum & inferos triumphi circumstantias, ac cætera Incarnationis momenta omnibus impervia, in Christo tamen ad unum usque jota perfecte adimpleta, ut ab enumeratione partium in Prolegomenis ostendimus, argumenta sunt irretrahibilia, quibus veritas prophetiarum asstruitur, maxime cum a Judæis Christi offensissimis hostibus ea Christiani acceperint oracula, quod quidem sic probat Prophetas esse omnem extra dubitationis aleam, ut ex hoc Justinus Martyr alique sapientissimi Philosophi, Christi religionem inter cæteras solam veram esse concluderint.

Hæc igitur fuit Prophetarum sanctitas, soli Deo vacabant orantes & divina contemplantes, hinc & videntium nomine in divinis celebrantur Scripturis. Paupertas eorum tanta erat, ut Zona cincti, pellibus caprinis vestiti, in speluncis & cavernis terræ latitantes procul ab omni mundano strepitu, aquam brevem, panem arctum herbis quibuscumque amaribus & aggressibus comixtum habentes viverent. Ad nutum obediabant superiori, vitæ activæ non nihil addidit, sed lætione sacra, meditatione & contemplatione prius occupati angelicam ducebant vitam. Diceret Prophetas tot Abraham benedictos, cujus filios veluti arenam mari & stellæ cæli multiplicavit Deus in diversis Ecclesiæ ordinibus, qui a Prophetis edocti votis obedientiæ, castitatis, paupertatis, & apud Minimos etiam strictissimæ Quadragesimalis vitæ, in se votum

vivendi rationem sic exprimitur, ut filii Prophetarum jure merito appellari possint; hinc religiosus qui sua in votis adimplendis promissa tener, tamquam sanctus, aiebat quondam Magnus Papa, habendus est.

SECTIO SECUNDA.

Analysis operum Prophetarum majorum.

QUATUOR ab omnibus recensentur Prophetæ majores. Baruch Jeremiæ conjungitur, utpote ipsius scriba. Dicuntur majores eo quod plura & majora præceteris Prophetis vaticinati sint. Primus, Isaias vocatur. Secundus, Jeremias. Tertius, Ezechiel. Quartus, Daniel.

Isaias dicitur filius Amos, non quidem Amos Prophetæ, ut contendit Clemens Alex. lib. 1. Strom. sed teste Hieronymo comment. in Isa. alterius Amos, qui creditur frater Regis Amasæ: hinc princeps & eloquens elegantiori scripsit stilo. Agit de reprehensione Judæorum, de adventu filii Dei, cujus effectus maxime Christi miracula, ejus passionem, Evangelii propagationem ita dilerte & clare delineat, ut per antomiasim veluti Christi Evangelista a sanctis celebretur Doctoribus. Volumen Isaie Græce & Latine continet LXVI. capita. Potest in duas partes dividi.

In prima parte minas intentat Judæis, prænuntiat in vindictam scelerum plures captivitates, unam Ninivem, per Sennacherib, alteram Babylonis, victoriis & fortitudine Nabuchodonosor, postremam usque ad consummationem potentia Romanorum operandam. Tum eorum redarguit duritiam cordis & mentis obsecrationem. In altera quædam promittit consolationis argumenta, solutionem scilicet a captivitate, tum temporali, tum spirituali: illam per Cyrum Persarum Regem, istam per Christum venturum faciendam. Vaticinatus est Jerololymis Isaias anno a creatione mundi 3219. ante Christum natum 785. regnantibus Ozia, Joathan, Achaz & Ezechia regibus Juda. Grossius & alii non ignoti nominis auctores illum vixisse usque ad tempora Manassæ Regis, qui quidem reprehensiores prophetales ægre ferens, serra lignea virum Dei secari iussit.

Jeremias Sacerdos ex vico Anathot, tractat de captivitate Judæorum, de destructione Jerusalem & Templi, cujus ci-

vitatis calamitates in suis enarrat lamentationibus, quæ in uno comprehenduntur volumine, cui titulus, *Liber Threnorum*, seu lamentationum. Misceat tamen hinc inde læta de reducendis e captivitate Babylonica Judæis, de Redemptione hominum, & nonnulla de Gentium vocatione ad fidem, ut habetur cap. 23. his verbis: *Ego congregabo reliquias Gregis de omnibus terris . . . dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo David germen justum: & regnabit Rex, & Sapiens erit, & faciet judicium & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus justus noster.* Nec tacet mirabilem Christi ex Virgine illibatam nativitatem; ait enim cap. 31. 22. *Usquequo deliciis dissolveris filia vaga? Quia creavit Dominus novum super terram, FEMINA CIRCUMDABIT VIRUM.* Cum ille adhuc puer vaticinari cœpit, anno scilicet mundi 3375. ante Christum 629. anno 13. Josiæ Regis, ac deinde in Judæa usque ad excidium Jerololymæ, hoc est, annorum multorum spatio Baruch scribente, ut patet cap. 46. & 45. porro cum ejus dilacerasset & cremasset Rex Joachim librum, Deo ordinante, eundem iterum scripsit, immo & auxit, ut patet cap. 36. Multa deinde passus est regnante Sedecia, quippequi in viacula & in lacum luti coniectus sit: Verum a Nabuchodonosor inde liberatus est, qui & eum Nabusardan militiæ suæ duci commendavit, postea vero & Godoliæ quem super Judæos præfecerat. Tunc temporis suas Propheta edidit lamentationes super Jerusalem brevi destruendam: Godoliæ oculo, Judæi fugerunt in Ægyptum, & cum eis Jeremias, qui & ipso- rum & Regis Ægypti Cladem, Deo inspirante, prædixit. Postremo cum Judæos suo semper perstringeret stylo censorio, provaloque eorum insectaretur mores, derisus & contumeliis laceratus tandem ab eisdem lapidatus est, quod non obscure indicat Apostolus in sua ad Hebræos epistola, his verbis cap. 11. 37. *Alii vera ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt.* Prophetia Jeremiæ definit cap. 51. 64. in cujus fine hæc verba leguntur: *Huc usque verba Jeremiæ.* Caput 52. magna ex parte excerptum est ex lib. 4. Reg. Eisdem vel alius inter Prophetas Jeremiæ volumini illud adjunxit.

Jeremias est auctor libri Prophetiæ, qui ejus inscribitur nomine: idem & de cæteris Prophetarum libris dicendum est. Iste lamentationes scripsit cum populus captivus ductus est Babylonem. In iis plorat & suspiriis vehementibus describit funestum Jerosolymæ exterminium. Cap. 3. calamitates Patriæ lugeat, sequæ in lacum demersum conqueritur. Post quartum lamentationum caput sequitur oratio Prophetæ: eam textus Hebræus, versio Septuag. & Vulgata retinent, similiter & versio Chaldaica, tum & Syriaca, Judæi & Christiani nusquam dubitavera librum Threnorum a Jeremia fuisse emissum: orationis ibi adjestæ meminit Hieronymus, & in omnibus invenitur exemplaribus.

Baruch tamen vir nobilis, scribam tamen Jeremiæ esse non erubuit; hinc ejus liber sub nomine Jeremiæ citatur & circumfertur. Sex complectitur capita; ultimum continet epistolam Jeremiæ ad captivos, unde tamquam Propheta a Jeremia indistinctus habetur. Idem prænuntiat reditum populi in Judæam post septem absolutas generationes. Monet Judæos ut idola in posterum non colant: cap. 3. 37. insignem emittit de Christo Prophetiam his verbis expressam: *Hic est Deus noster, & non estimabitur alius adversus eum ... post hæc in terra visus est, & cum hominibus conversatus est.* Jeremiæ Liber XXV. habet capita: Liber Threnorum, quinque; Liber Baruch, sex.

Cæterum Jeremias fuit Christi figura. Vaticinatus est ante captivitatem Babylonicam, immo & ipsa durante; eodem tempore etiam Ezechiel & Daniel prophetabant.

Ezechiel erat Sacerdos, cum Joachin in terram Chaldæorum ductus est captivus: multas refert visiones; enarrat etiam Ierusalem excidium, deinde ejusdem civitatis restaurationem elapsis 5. captivitatis annis. Vaticinari cœpit ad oram fluvii Chobar, anno mundi 3409. ante Christum 595. viginti annorum spatio prophetavit. Quo genere mortis obierit incertum est. Ferunt a gentis suæ principe quem de idolatria arguebat, occisum fuisse: Ad ripam Euphratis sepultus est in spelunca Sem & Arphaxad, Abrahami progenitores. Ferunt muki illius sepulchrum nedom a Christianis, sed & a Mahumetanis velut quid sacrum & venerabile haberi.

Ezechielis volumen in duos quondam libros divisum fuit; nunc unico comprehenditur. Huetius in duas partes istum dividit librum. Prima continet XXXIX. capita, secunda, novem. Alia quædam tribuuntur Prophetis, quæ quandoque non fuerunt scripta; quæque auctores collegere, vel per traditionem, vel per aliquam Prophetarum Epistolam. Sic Ezechiel prædixit quod Babylonem Sedecias non videret: hoc tamen in ejus non reperitur volumine.

Idem Propheta Indæorum delineat peccata, quibus iram Dei in se non semel concitaverunt, totiusque comminatæ vastationis rationem & modum sub undecim adumbrat metaphoris. Primo, sub metaphora vitis sterilis refectæ, & in ignem projectæ. II. Sub figura adulteræ. III. Sub imagine aquilæ grandis. IV. Sub Typo uvæ acerbæ & sylvestris V. Sub signo Leonæ & Leonis. VI. Sub metaphora saltus & memoris comburendi. VII. Sub figura gladii climati. VIII. Sub forma fecoriæ, flanni, ferri & aeris. IX. Sub imagine duorum Meretricum. X. Sub figura Leberis pleni carnisbus ad ignem appositi. XI. Sub metaphora rei desiderabilis sublata & plangi prohibita; demum prænuntiat e captivitate Babylonica liberationem, Messias Regnum, Gentium vocationem immediate post Christi passionem venturam: Indæorum vero sub finem mundi conversionem, Ezechielis liber hebraice, græce & latine habet XLVIII. capita. Cap. 36. commemorat Baptismi a Christo instituendi efficaciam, his verbis: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris ... Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri: & factum ut in præceptis meis ambuletis.* Expressius c. 16. 9. *Lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te: & unxi te oleo.*

Daniel de Tribu Juda translatus est cum Joachin Babylonem anno 13. vel 4. regni Iechoniz. E Regis sanguine oriundus, ut habetur cap. 1. vers. 3. Adolescens vaticinari cœpit anno mundi 3398. ante Christum 608. Scribit de Monarchia mundi, de regno Christi, de historia Sufannæ, de destructione Bel, de sua in lacum leonum projectione, & de allato sibi a Propheta Habacuc prandio. Caput 13. Vulgatæ, primum ponitur apud Græcos.

cos . Huetius pugnat opus chaldaice prima vice fuisse scriptum, tum hebraice a Judæis post captivitatem Babylonicam . Aquila , Theodotionus , & Symmachus græce reddiderunt , unde propter varias translationes quædam etiam translata sunt : quidam vero historiam Sulsanæ , draconis , & hymnum 3. Puerorum revocant in dubium .

Scopus Danielis præcipuus , est Christi regnum super mundana regna celebrare , quippe quod illud sit æternum , ista vero admodum fragilia & breviora . Ejus volumen XIV. capitula complectitur . In sex prioribus capitulis offendit Monarchias quatuor , scilicet Chaldæorum , deinde Medorum , & Persarum , postmodum Alexandri Magni & Græcorum , postremo & Romanorum finem habituras ; tum solius Christi regnum nusquam extincturum asserit : sic enim loquitur cap. 2. *In diebus autem regnorum illorum , suscitabit Deus cæli regnum , quod in æternum non dissipabitur , & regnum ejus alteri populo non tradetur : comminet autem & consumet universa regna hæc : & ipsum stabit in æternum .* Rursus cap. 7. *Ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat , & usque ad antiquum diem pervenit . . . Et dedit ei potestatem , & honorem , & regnum : & omnes populi , tribus , & lingue ipsi servient : potestas ejus , potestas æterna , que non auferetur : & regnum ejus quod non corrumpetur .* Postremo adventum Christi , ejus passionem & victoriam super internum reportandam cap. 9. elapsis 70. hebdomadibus prædicit .

SECTIO TERTIA.

Quæsitum de genuinitate Librorum resolvitur .

CONCLUSIO.

Libri quatuor majorum Prophetarum , sunt Canonici .

Probatur pro omnibus communi , sed efficaci ratiocinio .

1. Libri , quos in Canonem Scripturarum divinarum ascivit Synagoga , Ecclesia in suo Canone recepit , uti sacri habendi sunt : Sed Synagoga in Proto-canone , Ecclesia vero a Christo fundata in Concilio Tridentino sess. 4. Doctr. de Script. volu-

mina Prophetarum recensitorum in Canone divinarum Scripturarum conscripserunt : Ergo &c.

Speciales de singulis probationes .

De Isaiæ volumine .

ILLUD volumen est genuinum & Canonicum , quod SS. Patres ut sacrum & inspiratum agnoscunt , & in quo mira tum de Christo , tum de Ecclesia vaticinia ab omnibus interpretibus laudata conperiuntur : Atqui hujusmodi est Isaiæ volumen : Ergo &c. Probatur minor , quoad utramque partem .

Primo quidem : Patres tum Græci & Latini varia in Isaiam edidere commentaria , & in omnibus veluti sanctissimum Prophetam collaudant . Egregiam vi de auctore Canonico mentionem facit S. Hieronymus in caput primum Isaiæ ; rursus in præfatione ad Paulam & Eusebium : S. Cyrillus præfat. expositionis in Amos . S. Augustinus lib. 18. de civit. cap. 25.

Secundo : Tot sunt pro altera parte argumenta quot ferme adsunt in libro paginæ ; hinc S. Cyrillus Alexandrinus in Prologo commentariorum , ait : “ Ubique redemptionis per Christum mentionem ” inquit , atque subsequenter temporibus a societate & contubernio Dei ex-terminandum Iherusalem , successuram vero gentium multitudinem , per fidem ” in Christum justificatam . Quare mihi ” videtur beatus Propheta Esaias non sola prophetiz gratia plurimum exornatus , sed & decoribus Apostoli . . . Non abimilia dicit Theodoretus in Prologo commentariorum . Item Hieronymus præfatione ad Paulam & Eusebium , sicut & S. Augustinus mox laudatus . Jam quædam celebriora loca hic texere non injucundum erit .

De pace per Christum inter homines & Deum componenda cap. 2. 4. habetur ; Non levabit gens contra gentem gladium , nec exercebuntur ultra ad prælium , Domus Jacob venise , & ambulemus in lumine Domini .

De Redemptione per Christum operanda cap. 4. 2. legitur : In die illa erit germen Domini in magnificencia , & gloria , & fructus terræ sublimis , & exultatio his qui salvati fuerint de Israel . Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion , & sanguinem Jerusale-
lem ,

tem, laboris de medio ejus, in spiritum judicii, & spiritum ardoris &c.

De principatu & divinitate Christi celeberrimum est istud illius 9. 6. oraculum: *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super hunc mundum ejus: & vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater famuli seculi, princeps pacis.* De Christo hanc sententiam Chaldaeus paraphrastes intellexit, his verbis: *Dicit Propheta domini David, quoniam parvulus natus est nobis, filius datus est nobis; & suscepit legem super se ut servaret eam: & vocabitur nomen ejus a facie admirabilis consilii Deus, vir permanens in aeternum, Christus, cujus pax multiplicatur super nos in diebus ejus.* Quid plura reteram? Vocationem gentium cap. 41. praedicationem Evangelii cap. 32. & 53. 60. & 62. annuntiat. Ergo &c.

De libro Jeremiae.

Quod vel ipsa Scriptura agnoscit ut sacrum, quod Patres, quod Ecclesia, nos quoque ut sacrum habere debemus: Atque ex illis omnibus monumentis liber Jeremiae facit evadit. Et probatur, quoad singulas partes.

Primo enim: In variis sacrae Scripturae locis sententiae Jeremiae adducuntur in testimonium veritatis; sic 1. 2. Paralip. cap. 36. laudatur ille Propheta, his verbis: *Ut compleretur sermo Domini ex ore Jeremiae, & celebraret terra sabbata sua.* Rursus 1. 7. Eisdem, maxime vero Eccl. 49. *Incenderunt ecclesiam sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiae.* Nam male transaverimus illum, qui a ventre matris consecratus est Propheta, evertere & ruere, & perdere, & iterum edificare, & renovare. Rursus Daniel. 9. *Ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni.* Tum 2. Matth. 15. *Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate Jeremiae Propheta Dei.*

Secundo: Patres suum addunt Libro laudatum calculum. Instat omnium sic S. Hieronymus praefatione in Jeremiam. Huic adde Originem epist. ad Africanum & multos alios sanctos Doctores in suis in volumen Jeremiae commentariis.

Tertio: Aspilatur Sancta Mater Ecclesia, quae festum Jeremiae ut majoris Prophetae & Martyris celebrat Kalendis Maji in Martyrologiis Bedae, Rabani, Adonis, Notkerii, Vvandelberti, Usuardi, in Romano. Item in Menologio Graeco Basilii Porphyrogemiti Imperatoris, & in Typico S. Sibae. Ad eundem attendit Propheta Apostolus Hebraeor. 11. cum de sanctis veteris Legis, qui veri Dei fidem adversus Idololatrias malignantes ad languinis usque effusionem propugnare, loquens, ait: *Lapidati sunt.* Ergo &c.

Confirmatur: Volumen multa complectens de Christo & Ecclesia oracula, dubio-procul Canonicum est & sacrum, cum testis Dei revelatione, tot mira praenuntiare homo non possit: Atque Jeremiae volumen hujusmodi habet vaticinia: Ergo &c. Probat minor variis momentis.

Primo: Cap. 3. habetur: *Assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.* Et dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. ... In tempore illo vocabuntur Jerusalem solum Domini, & congregabuntur ad eam omnes gentes. ... Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem; hereditatem praedictam exercituum gentium? Ecce vocatio gentium expresse annuntiata.

Secundo: Luculenter Propheta sanctorum Innocentium cladem ab Herode Rege impio factam, a sancto Matthaeo descriptam praenuntiat cap. 31. his verbis: *Hec dicit Dominus: Vox in excelsis audita est lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.* Matthaei vero 2. *Tunc Herodes videns, quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis.* Tunc adimpletum est, quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem: *Vox in Rama audita est, ploratus, & gemitus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.*

Tertio: Celeberrimum est Jeremiae oraculum de passione Christi; ait enim de Salvatore cap. 11. *Tu autem Domine demulcisti mihi & cognovi: tunc ostendisti mihi luctus eorum.* Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: non cognovi, qui

cogitaverunt super me confilia, dicentes: Mitamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoratur amplius. Quæ verba Tertullianus & SS. Patres de sacrificio tum cruento, tum incruento novæ Legis interpretantur.

De Baruch Ieremiæ scriba, non unum est testimonium. Danielis enim 9. & l. 2. Esdræ 9. multa leguntur ejus sententiæ; unde S. Irenæus l. 5. cap. 35. & Clemens Alexandrinus l. 2. Pedagogi cap. 3. ut divinam Scripturam agnoscunt Baruch librum.

Oratio Ieremiæ, lamentationum carmina claudunt ejus volumen, & in Vulgata velut authentica, & ut ad eundem Prophetæ librum spectantia habentur. Neque enim a reliquo Threnorum opere apud S. Hieronymum divelluntur. Adfunt in Hebraico exemplari, in Græco Septuaginta, in paraphrasi Chaldaica, in versione Syriaca, sicut & in Arabica. Ea in Canone reponunt Origenes & Concilium Laodicenum, ac demum Tridentinum. Ut authenticam Scripturam habent SS. Cyprianus l. 2. contra Iudæos cap. 5. Hilarius præfat. comment. in Psalmos: quocirca tamen Theodoretus illa præterniherit, nihil ab eorum detrahitur veracitatem, cum cæterorum Patrum & ipsius Ecclesiæ præponderet auctoritas.

De libro Ezechielis.

ILLUD volumen tamquam sacrum habendum est, quod ab aliis Scriptoribus Ecclesiasticis laudatur, a Rabbini ut Canonicum suscipitur, a sanctis Patribus ut inspiratum, & Prophetias de Christo & Ecclesia continens ventilatur, & contra impugnantes tamquam genuina Scriptura ab Ezechiele promanata defenditur: Atqui res sic se habet: Igitur ille liber est facer. Probatur minor quoad ista omnia momenta.

Primo quidem, Eccli. 49. Ezechiel tamquam Dei Propheta laudatur vers. 10. his verbis: Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in umbra, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias.

Secundo, in Canone Synagogæ reperitur, & Rabbini hoc suscipiunt volumen; istud enim vaticinium cap. 34. Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ, homines estis! Et ego Dominus Deus vestrus, dicitis

Dominus Deus, Aben Ezra, & David Kimchi ad Messiam referunt.

Tertio S. Hieronymus præfat. in librum 14. comment. Ezechielis volumen vocat Prophetiam, quæ est Scripturarum oceanus & Mysteriorum Dei labyrinthus. Jam vero quod illud opus multa de Christo & Ecclesiæ præcontineat, ex multis constat; maxime ex capite 34. ubi hoc legitur pro ovibus: *Suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum, & servus meus David princeps in medio eorum.* Ego Dominus locutus sum: & faciam cum eis pactum pacis. . . . Neque portabunt ultra opprobrium gentium. Quæ quidem verba in sensu obvio intelligi non possunt de Davide, cum ipso mortuo & Chaldæi & Græci Israël non modicum exagitaverint: Igitur de solo Christo, qui gentes ad fidem signis & portentis vocavit, & cujus Typum gessit pius David. Hoc ipsum ex Evangelio claret in Christo Domino adimpletum; namque Joannis 10. ait Jesus: *Ego sum Pastor bonus.* Ad Philipp. 2. dicitur servus, his verbis: *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens.* Luc. 1. ex familia David oriundus: *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabis in domo Jacob in æternum.* Ipse vero etiam attulit pacem sempiternam, iuxta illud ad Ephes. 2. *Ipse est pax nostra; qui fecit utraque unum.* Ezechiel cap. 37. eadem de Christo iterum prænuntiat.

Quarto, Judæi quidem rudiores ista oracula de Zorobabele, qui fuit tantum Christi figura intelligere voluerunt, & post ipsos Grossius, sed Theodoretus l. 13. comment. in Ezechielem ad caput 34. priores luculentissimis rationibus debellat: "Dicit, inquit, Judæi, quis sempiternus ipsozum Rex sit, qui David appellatur? Nequaquam enim Zorobabeli hujuscemodi appellationes convenire, ipsi quoque contrebuntur. Primum enim haud regnavit ille, sed populi ductor fuit: deinde etiam illud ipsum imperium morte finitum est; quod si de genere Davidico hunc sempiternum intelligunt David, ostendat David genus regnare." Et sic consutatus manet Grossius.

De volumine Danielis.

PRIMO: Voluminis Danielis Prophetæ quædam laudantur sententiæ lib. 1. Ma-

Machab. 2. 99. adducitur in testimonium postremi iudicii venturi ab ipso Christo Matth. 24. 15. his verbis : *Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat : tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes &c.*

Secundo : Aspirantur pro libri veracitate omnes ferme primorum sæculorum Patres, maxime vero S. Ignatius epist. ad Magnesianos, ubi Susannæ refert historiam : subscribit Tertullianus lib. de corona Militis. Item & S. Cyprianus orat. Dominic. tum ferm. de lapsis mentionem facit de hymno trium puerorum, similiter & Basilus lib. de Spiritu sancto, nec non & Chrysostomus homil. in Historiam Susannæ. S. Ambrosius lib. 3. cap. 7. ut Canonicam commemorat. suffragantur Hieronymus epist. 103. Athanasius epist. ad Serapionem, Gregorius Naz. oratio. 18. Augustinus lib. de natu-
ra Boni cap. 16. Tum epist. 122. meminit hymni trium puerorum. Cæterum Origenes hom. 1. in Levit. & epist. ad Iulium Africanum, sicut & Athanasius in synopsis defendunt omnes libri Danielis partes; quinimo, & historiam Susannæ, hymnum, & draconis factum. Ergo &c.

Hic omnibus adjungitur Iosephus qui lib. 10. cap. 12. de Danielis volumine, „ sic loquitur : Danielis libri certam fidem „ faciunt, quod Deus cum eo eloquia „ miscuerit; non solum enim futura præ- „ dixit, ut alii Prophetæ, verum etiam „ tempus quo eventura essent præfixit. „ Similia, immo & specialiora de eodem scribit lib. 4. cap. 8. & lib. 12. cap. 4. Ergo &c.

Hanc probationum seriem juvat claudere aureis S. Hieronymi verbis in Proæmio commentariorum, quæ quidem opera perierunt. Eo loci debellat Porphyrium, volumen præcipue Danielis infestantem. Porphyrianæ calumniæ occasione dedit, ait S. Doctor; quod nullus Prophetarum, tam aperte de Christo sit vaticinatus : „ Non enim solum scribit „ eum esse venturum, quod est commune cum cæteris, sed etiam quo tempore venturus sit, docet : & Reges per ordinem prænuntiat. Quæ quia vidit Porphyrius universa completa, & transacta negare non poterat, superatus historiæ veritate in hanc prorupit calum-
niam : ut ea quæ in consummatione

„ mundi de Antichristo futura dicuntur; „ propter gestorum in quibusdam simili-
tudinem, sub Antiocho Epiphane im-
pleta contendat. Cujus impugnatio, „ testimonium veritatis est. Tanta enim „ diſcorum fides fuit, ut Propheta incre-
dulis hominibus non videatur futura „ prædixisse, sed narrasse præterita. „

Diluuntur objecta circa Isaiæ volumen.

OBJICIES : Cap. 6. vers. 8. habetur : *Andrui vocem Domini dicentis : Quem misisti, & qui ibit ex nobis? Et dixi : Ecce ego, mitte me.* At vero vers. 5. dixerat idem Propheta : *Væ mihi, qui tacui.* Sed in hoc manifesta apparet contraditio, quod sacro certe repugnat libro : Igitur Isaiæ volumen non est Canonicum.

Respondeo I. Locum non eodem modo verti ab auctoribus; namque Septuaginta legunt : *Non miser ego, quia dolore punctus sum.* Ionathan vertit : *Væ mihi quia peccavi.* Cyrus interpres, dicit : *Væ mihi quia obstupui.* Arabes : *Audax sum.* Vatablus : *Perii.*

Respondeo II. distinguendo : Et Auctores sacri diversis temporibus locuti sunt, concedo : hinc quandoque interrogati nonnumquam siluerunt; quandoque etiam læti missionem ad erudiendos. populos susceperunt : Et eodem tempore locuti sunt, eundemque in diversis morem gesserunt, nego. Ne miremini igitur lectores, si Isaias una vice tacuerit, & de hoc ipso doluerit. Altera vero vice præstolo fuerit, & suum adversus peccatores acuerit zelum. Demum Propheta non dicit se ad hunc usque diem obmutuisse, & sibi tum primum vaticinandi munus a Deo fuisse demandatum : sed de hoc tantum, quod viso Domino super solum excelsum sedente, & Seraphim faciem præ Majestatis divinæ præsentia velante, diutius quam deceret siluerit.

Inflabis : Sententiæ Isaiæ videntur non sibi coherere : Ergo &c.

Respondeo distinguendo antecedens : Hoc est, non sunt juxta critices regulas in ordinem digestæ, & ad trutinam eloquentiæ humanæ compositæ, concedo : hoc est, non sunt genuinæ & veræ, nego. Prout erat impetus Spiritus sancti, illic gradiebantur & animus & lingua Prophetæ, quocirca adamussim in dictione non servavit ordinem.

Inflabis : Liber sacer nec inter se pugnantia,

ria, nec veritati absque complexione : Atque tamen nonnulla similia reperiuntur in Isaiæ volumine. Et probatur. I. Quod legitur cap. 1. 7. 8. de vastatione & excidio Ierosolymæ non convenit Ozia Regis temporibus ; nihil enim de hoc habetur lib. 2. Paralip. sed potius contraria, cum eo loci omnia fausta precivitate cap. 16. Oziam fecisse referat scriptor sacer ; nec quidquam mali Ierosolymæ, sed soli ipsi contigerit, quippe qui in prosperitate elevatus, neglexerit Dominum ; hinc & lepra percussus legitur, eo quod contra præceptum Domini munus Sacerdotis, tametsi Laicus obire tentaverit. II. Isaias sub Manasse Rege vaticinatus est & tamen in ejus libro nullum extat propheticum oraculum Manassis temporibus editum. Ergo &c.

Respondeo negando minorem. Ad primam probationem distinguo, ut supra : Et Isaias non historice, sed prophetice scripsit Ierosolymæ civitatis excidium, concedo : prædictio autem rei futuræ quocumque tempore antequam eveniret sicut fieri, sic & collocari potest : Et mere historice illud scripsit, nego. Ad solos Historiographos ordinem temporum, in texendis factis spectat.

Ad alteram probationem dico, Ozia Regis historiam conscriptam fuisse ab Isaiâ in libro a volumine prophetiarum distincto, quod injuria temporum excidit : vaticinia tamen sub Ozia Rege edicta habemus plurima in volumine de quo in præsentiarum agitur, ut legere est cap. 1. 2. 3. 4. & 5.

Ad tertiam probationem respondeo, incertum esse Isaiam sub Manasse prophetasse, cum vel ipse sub quatuor duntaxat Regibus vaticinia emisisset testetur : si quæ igitur sub Manasse edidit vaticinia, dubio-procul non tradidit memoriæ.

Argumenta contra Jeremiæ librum.

OPPONES : In libro Jeremiæ multa confusa, & absque ordine leguntur, ut ipse testatur Hieronymus præfat. ad istud volumen, his verbis : *Ordinem visionum, quæ apud Græcos & Latinos omnino sunt confusæ ad eandem præsentiam correximus.* Quin immo & facta correctione, multa adhuc interpolata sunt ; namque cap. 22. scribit Propheta ea quæ, regnante Sedecia, contigerunt. Cap. vero 22. & sequentibus de Sallum seu Joachas, tum de

Joachin vaticinatur, quæ tamen cap. 24. prædicta sunt, translato Joachimo evenire. Caput 25. complectitur prædictiones factas anno ejusdem Regis quarto : cap. vero 26. & 27. e contra continent quæ facta sunt ann. 1. hæc inordinatio atque confusio inspiratio non convenit libro. Ergo &c.

Respondeo distinguendo : Et hæc inordinatio ne minimum quidem a veritate trahit, concedo : & divinæ opponitur veracitati, nego. Dictum est supra Prophetas, juxta Spiritus sancti astitum loqui ; Spiritus autem, inquit Apostolus, pro ut vult, & quando vult spirat, immo & sæpius diversæ & disparatæ sunt sententiæ, ut non semel reperitur in Psalmis, & quandoque etiam in cæteris Prophetis : Sed præter istam generalem rationem, non desunt speciales, quibus ordo visionum in Jeremiâ absque veritatis dispendio probatur : ejus quippe liber primum ex impietate Regis combustus est, deinde vero alternata vice, sed propter angustiam & acerbicatem temporum citocitius conscriptus est : quocirca Baruch Jeremiæ scriba magis ad sententias quam ad historiam & factorum ordinem attendit.

Instabis : In eodem libro nedum confusa, sed & quædam falsa subnotantur : Atqui falsitas a libro divino propellenda est. Ergo &c. Probatur major. Cap. 22. vers. 30. habetur : *Scribe virum istum sterilem ; scilicet Jechoniam, virum qui in diebus suis non prosperabitur ; nec etiam erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.* Atqui hoc falsum est. Et probatur. Primo quidem ; Jechonias non fuit sterilis, cum octo habuerit filios, ut legitur 1. Paralip. cap. 3. vers. 16. II. Postea ipse sedit super Thronum David ut habetur 4. Reg. 25. & 27. quandoquidem Evilmerodac eum sedere voluit Babylone super solium, sicut cæteros terræ Reges, III. Salthiel ejus filius, etiam transacta captivitate, clavum regni Judaici tamquam dux tenuit. Ergo &c.

Respondeo negando majorem. Ad primam probationem, distinguo : Eatenus Jechonias sterilis fuit, quatenus captivus Babylonem ductus est, concedo : sterilis fuit generatione, nego. Vox igitur *sterilis*, apud Prophetam non generationis, sed potestatis indigentiam & privationem sonat, ut ipse probavit eventus, & sic consociantur Scripturæ : tum quia nullus ex Jechonia filius sedit post ipsum ut Rex.

Ad

Ad secundam probationem, distinguo: Jechonias sedit Babylone super solium specie & honoris causa, concedo: tamquam habens potestatem, nego. Et vero Rex Juda non habebat pro solio Babylonem, quandoquidem erat captivus, & in terra aliena.

Ad tertiam probationem utrique distinguo: Et Zorobabel filius Salathiel suum ducebat ortum ex Nathan, cujus pater Salathiel, extinctis in Jechonia successoribus, in eorum locum successerat, concedo: ortum ducebat ex Phadaia, qui lib. 1. Paralip. dicitur filius Jechonias, nego. Salathiel brevi tempore tenuit Ducatum, longiori sane Zorobabel, sed ipse ortum ducebat ex Nathan, hinc a Jechoniae domo exiit totaliter potestas, quod Prophetie Jeremie perfectam indigitat adimplentem.

Urgebis: Non desunt alia loca ejusdem libri quæ quamdam præ se ferunt contradictionem: Ergo &c. Probatur antecedens cap. 34. vers. 5. legitur: Audi Verbum Domini Sedecia Rex Juda: hæc dicit Dominus ad te: non morieris in gladio, sed in pace. Atqui tamen, effossis oculis, Babylonem captivus ductus, ibi obiit: Igitur non in pace, sed manu violenta sibi illata.

Respondeo pro more distinguendo: Et propter oculorum plagam, non mortuus est Jechonias, concedo: & vi atque oculorum dolore correptus obiit, nego. Antequam Babylonem usque pervenerit Jechonias, jam jam ex plaga amiserat oculos, postea tamen orbatus oculis vixit captivus annos circiter 38. aut 39. & in pace, immo cum honore ultimum clausit diem, quandoquidem ex ordinatione Evilmerodac, sub finem vitæ regis donabatur honoribus, tum in lectulo defunctus est. Nihil igitur absurdi continet Jeremie vaticinium.

Perfices: Cap. 25. Joachin dicitur regnasse annis quatuor, & tamen Daniel cap. 11. captus est an. 3. regni sui: Igitur non tamdiu regnavit ut scripsit Jeremias. II. Cap. 36. vers. 30. habetur: Hæc dicit Dominus contra Joachin Regem Juda: Non eris ex eo qui sedeat super solium David; & tamen lib. 4. Reg. cap. 24. vers. 6. legitur: Regnavit Joachin filius ejus pro 30; Ergo &c.

Respondeo ad primum, levissimam esse discrepantiam; unus enim vel alter annus veluti pro nihilo in Chronologia habetur;

maxime vero cum Historiographi inter se dissentiant in circumstantiis temporum & factorum. Dico secundo, Joachin regnasse annos septem, ut habetur lib. 4. Reg. cujus annos Daniel & Jeremias non eodem modo numerant. Jeremias videtur numerasse ab anno primo quo primum regnavit; Daniel vero ab anno quo Joachin constitutus est Rex a Nabuchodonosor cui tribus annis servivit, unde Jeremias cap. 25. vers. 1. annum Joachin quantum conjungit cum primo, quo confirmatus est Rex a Nabuchodonosor, & sic omnia concordant.

Ad secundum distinguo: Et hoc dictum est ratione Joachin filii Joachin in quo cessaverunt Reges Juda, concedo: ratione ipsius Joachin, nego. Hoc ipsum conciliatur ex eo quod Joachin e sede regali propter ejus adversus Nabuchodonosor rebellionem ab ipso Imperatore deturbatus sit, & filius ejus Joachin in patris locum successit sit.

Replicabis: Quædam adhuc ita pugnancia sunt in capite 37. & 38. ut a libro Canonico prorsus eliminanda sint: Igitur saltem quoad omnes partes liber Jeremie non est inspiratus. Probatur suppositum. In priori loco v. 13. Jeremias comprehensus dicitur, eo quod ad Chaldaeos profugere videretur: sic enim habetur: Ad Chaldaeos profugis. Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldaeos. Et non audivit eum; sed comprehendit Jeremias Jeremiam, & adduxit eum ad Principes: quoniam irati Principes contra Jeremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan Scribæ. Posteriori vero capite Jeremias ad vestibulum carceris iussu Sedecie positus, cum populo suaderet, ut, relicta civitate, salutem ad Chaldaeos fugiendo quaerent, detrusus est in lacum lutulentum Melchiaz: Quicumque manserit in civitate hac, morietur gladio, & fame, & peste; qui autem profugerit ad Chaldaeos, vivet.... Et dixerunt Principes Regi: Rogamus ut occidatur homo iste, de industria enim dissolvit manus virorum bellantium qui remanserunt in civitate hac: Ergo &c.

Confirmatur I. Postremum caput libri Jeremie non est ejus factus, quippe quod e duobus ultimis capitibus lib. 4. Regum totum fere depromptum sit; Igitur non sine veritatis dispendio opus Jeremie tribuitur. II. Neque vero etiam satis constet Threnos ad Jeremiam pertinere.

Re-

Respondeo negando antedicens : Ad probationem distinguo : Et contenta in laudatis capitibus diversas circumstantias diversae incarcerationis Jeremiae referunt , concedo : unam & eandem ejusdem incarcerationis enarrant historiam , nego . Et sic vel umbra quidem contradictionis non est . Et vero in capite 27. habetur Princeps adversus Jeremiam iratos eum cœsum misisse in carcerem Ionathan Scribæ , eo quod ad Chaldaeos ipsi confugere autmarent : *Itaque ingressus est Jeremias in domum Laci , & in ergastulum ; & sedit ibi Jeremias diebus multis .* Tum Sedecias advocavit eum ad se , ut in secreto ei ventura mala Ierusalem apperiret , adductus rogavit Regem ne in carcerem Ionathan iterum detruderetur ; cuius votis annuens Rex jussit ut in carceris vestibulo commoraretur : *Mittens autem Sedecias Rex tulit eum ; & interrogavit eum in domo sua abscondite , & dixit : putasne est sermo a Domino ? Et dixit Jeremias : est . . .* Nunc ergo audi , obsecro , Domine , mi Rex : *valeat deprecatio mea in conspectu tuo , & ne me remittas in domum Ionathae Scribæ , ne moriar ibi .* Præcepit ergo Rex Sedecias ut traderetur Jeremias in vestibulo carceris , & daretur ei torta panis quotidie .

Capite sequenti Jeremias prædicando in Ierusalem suadet populo , ut , relicta civitate brevi incendienda , ad Chaldaeos ad salvandam vitam confugeret , sed de hoc commoti Principes postulaverunt à Rege ut occideretur Jeremias , qui & missus est in lacum Melchiae a priori diversum : *Rogamus , ajunt , ut occidatur homo iste . . .* Et dixit Rex Sedecias : *Eccipe in manibus vestris est : nec enim fas est Regem vobis quicquam negare .* Tulerunt ergo Jeremiam & projecerunt eum in lacum Melchiae filii Himelech , qui erat in vestibulo carceris , & submisserunt Jeremiam sinitibus in lacum , in quo non erat aqua sed lutum . Primum igitur missus est Jeremias in lacum Ionathan , eo quod Principes eum ad Chaldaeos confugere crederent : tum in lacum luti Melchiae , quia populo dederat consilium ut de civitate pro vita conservanda ad Chaldaeos confugerent .

Ad confirmationem dico Jeremiam spiritu prophetico cuncta prænoscentem potuisse eadem scribere postremo capite quæ in duobus postremis libri quarti Regum referuntur : sed dato & non concessio illud caput non esse Jeremiae scriptum , a Baruch

co post ejus obitum addi potuit , vel etiam ab Efdra , ut esset argumentum sequentium lamentationum Jeremiae , adeoque & quid sacrum , cum & contenta , scripta sint a Prophetis .

Ad alteram confirmationem dico , Threnos juxta sanctorum Doctorum placita , & Ecclesiae definitionem habere pro auctore Jeremiam . Hoc ipsum subindigitat styli cognatio ; hoc annuntiat locutiones similes in vaticiniorum libro , & in Lamentationibus ; hoc declarat Præfatio Threnis præfixa in LXX. Interpretum editione : hoc demum non levius aperiunt ista lib. 2. Paral. 35. 25. verba : *Univerfus Juda & Ierusalem luxerunt eum .* Jeremias maxime : cuius omnes cantores atque cantatrices usque in præsentem diem Lamentationes super Josiam replicant ; & quasi lex obtinuit in Israel : Ecce scriptum fertur in Lamentationibus . Quæ quidem Iosephus lib. 10. Antiq. cap. 6. & S. Hieronymus in Proemio Lamentationum , de ipsis , qui insuperant Jeremiam Threnis intellexerunt . Rabbi Solomach , alique ex Hebraeis , lugubre carmen in Iosiae funere a Jeremia editum quarto Lament. capite ajunt contineri , atque id maxime demonstrari hoc versu : *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris , cui diximus , in umbra tua vivemus ingentibus .*

Dices contra librum Baruch : Volumen illud non videtur esse canonicum : Et probatur multis momentis . Primo quidem , tempore sancti Hieronymi non extabat codex hebraicus hujusce libri . Secundo , teste eodem Hieronymo , ille liber non invenitur in Canone Iudæorum , sicut nec Jeremiae oratio . Tertio , Baruch dicit se anno quinto venisse Babylonem , urbe Ierusalyma jam diruta , & tamen postea inducit Judæos ad sacrificium in Templo offerendum paratos , quod certe implicat , quando quidem 4. Reg. 25. vers. 9. Templum erat combustum . Ergo &c.

Respondeo negando antedicens . Ad primam probationem distinguo , Non extabat tempore D. Hieronymi codex hebraicus textum Baruch completens , decursu tamen temporis postea inventus est , concedo ; & non inventus est , nego . Omnes norunt tempore captivitatis Babylonice sacros Libros hinc inde fuisse dispersos , qui tametsi per Eisdram collecti , ingruentibus iterum atque iterum bellis , & vastato per Romanos Græcorum Im-

perio, iterum textus sacri ubique diffusi etiam propter rectum Paganorum, multis occulti & absconditi erant: hinc Christianorum oculos etiam molitione Judaeorum in odium Religionis ex parte suggerunt: at toto orbe in pace Christi & composito, & firmato, in lucem gradatim omnes prodire. Non unum est pro textu Baruch testimonium, & non sine fundamento sacra Synodus Trid. in sacrarum Scripturarum canonem illum sicut orationem Jeremiae addidit.

Ad secundam probationem patet responsio cur in Proto-canone & liber Baruch & Jeremiae oratio non reperiatur: quia videlicet Scripturae sacrae multa passae fuerant naufragia, idcirco nonnisi decursu temporum inventae, postea suo in loco & ordine repositae sunt.

Ad tertiam probationem distinguo: Et Judaei tamen Jerololyma diruta, potuerunt aliquem Templi ex dilapidatione superstitem locum purgare, & ibi altare erigere, ut Deo Optimo Maximo sacrificarent, concedo: & hoc non ita factum est, nego. Jacob erexit lapidem in titulum, sicut & altare in loco ubi viderat Dominum; Michabai vero fugatis & profligatis inimicis Jerololymam ingressi, Templum a profanationibus purgarunt, & ibi aedificato altari, sacrificium Domino obtulerunt; quidni & fecerint altera vice, sicut enarrat Baruch?

Difficultates de Ezechielis volumine proponuntur.

REPONES: Ezechiel summum librum sic primum scribit: *Et factum est in trigésimo anno, in quarto, in quinto die mensis, cum essem in medio captivorum juxta fluvium Chobar.* In isto initio duo non cohaerent: Primo quidem veluti multa alia supponit: *Et factum est*; namque particula &, hoc sonat. Sic enim, omissis antecedentibus, Lector ea quae vult Prophetam dicere non capit, quod sine libro a Spiritu sancto dictato, minime convenit.

Secundo: Trigésimum annum in trigésimo anno notat, sed & hoc aut bathologiam, contradictionem & obscuritatem intellectu difficilem spirat: Ergo &c.

Respondeo ad primum, particulam &, juxta linguam sacrae Doctores ornatus locum obtinere, quod non unum probat

exemplum. Eodem quippe modo incipit liber Josue, tum prophetia Jonæ, & liber primus Machabæorum, vel etiam dici potest Prophetam de multis aliis in oratione & raptu edoctum fuisse; quia verò mysteria Regis supremi abscondere bonum erat, hinc ea supponendo, propter connexionem rerum revelationum subiecit sic loquendo, & factum est. Sic Paulus asserit multa audivisse in raptu, quæ non licebat hominibus loqui: quocirca revelationem sibi factam fuisse dixit, led quæ voluit, & non omnia manifestavit.

Ad secundum, trigésimus initio prophetiae annus laudatus ætatem Prophetæ denotat, ita ut sensus sit, Ezechiel 34. annis natus prophetare cepit. Sic respondet S. Hier. Praef. in Ezechielem 1. cum enim singulas subnotet Prophetæ circumstantias, non mirum si qua ætate vaticinia protulerint, scribant ad maiorem prophetiarum certitudinem; pari & consimili modo Jeremias posuit se ab adolescentia prophetasse.

Insuper: Ezechiel cap. 17. prænuntiat Sedeciam Babylonem ducendum, & tamen Josephus l. 10. ant. cap. 10. scribit Ezechielem prædixisse futurum ut Sedecias Babylonem non videret: quæ duo pugnant adinvicem. Rursus cap. 18. 20. ait: *Filius non portabit iniquitatem patris*; & tamen Exodi 34. contrarium legitur: *Dominator Domine Deus ... qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem*; Ergo &c.

Respondeo ad primum, Sedeciam adductum fuisse Babylonem, sed oculis prius effossis, hinc tamen commoraretur ibi captivus, non tamen civitatem vidit.

Ad aliud momentum distinguo: Filius non portabit iniquitatem patris quoad poenam æternam, si non sit sceleris paterni confcius, concedo: si sit nego: quia tamen filius est aliquid patris, quandoque Deus flagellis temporalibus visitat ad quartam usque generationem iniquitatem patris in nepotibus: & sic utraque conciliatur Scriptura.

Fit satis objectionibus quæ militant contra Danielis volumen.

OBJICES, Tria capita videlicet, de historia Susannæ, draconis, & hymni puerorum a multis non sine fundamento revocantur in dubium: Igitur liber Danielis saltem quoad omnes partes non est factus.

cer. Probatur antecedens : Sic propugnat Hieronymus in Præf. ad Danielis librum : quinimmo, tria illa capita fabularum nomine vocat. Concinit Julius Africanus apud Eusebium l. 6. Hist. Eccles. cap. 23. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem distinguo : Et S. Hieronymus juxta aliorum placita loquitur, concedo : secundum propriam sententiam, nego. Namque in Apologia 2. contra Rufinum versus finem, ait se non dissentire seu retrahere quod in Prologis dixerat, sed solummodo Judæorum referre opinionem : porro in Prologis agnoscit capita laudata veluti Scripturam inspiratam, cui subscribunt alii Patres, quorum auctoritatem supra retulimus. Non abs re erit hic referre verba S. Hieronymi : “ De Daniele autem breviter respondeo, me non negasse eum Prophetam, quem statim in fronte Prologi Prophetam esse, se confessus sum ; sed quid Hebræi dicerent, & quibus argumentis suam niterentur probare sententiam, voluisse monstrare, & docuisse Lectorem, Ecclesias Christi hunc Prophetam juxta Theodotionem legere, & non juxta Septuaginta translatore. . . quod autem refero, quid adversum Sufannæ historiam, & hymnum trium puerorum, & Belis draconisque fabulas quæ in volumine hebraico non habentur, Hebræi soleant dicere : qui ine criminatur stultum, se sycophantem probat. Non enim quidquid ipse sentirem, sed quid illi contra nos dicere solent explicavi. ” Cæterum dato & non concesso, sanctum Hieronymum locutum fuisse in propria sententia, cum nubem testium, quibus accessit definitio Ecclesie habeamus promouentis laudatis, citra dubium est librum Danielis quoad omnes partes esse canonicum : nec quicquam verum habet objectio ex S. Isidoro Hispalensi de prompta dicente : “ Ezechiel & Daniel a viris quibusdam sapientibus scripti esse perhibentur. ” Hoc unum quippe probat, volumen Danielis a quibusdam hebraice fuisse scriptum, quod ipse chaldaice scripserat. Incassum etiam auctor synopsis sub S. Athanasii nomine editæ librum Danielis inter libros apocryphos recenset ; loquitur enim de alio libro, falso isti Prophetæ attributo, sicut alie scriptiones sacris auctoribus veteris & novi Testamenti suppositæ sunt, quæ ab eodem auctore in

Apocryphorum classem merito rejiciuntur : hujusmodi fuere somnialia scripta, falso Danielis nomine titulata, de quibus cap. non observetis apud Gratianum causa 26. quæst. 7.

Ad confirmationem distinguo : Hieronymus vocat tria capita fabulas, hoc est, factorum enarrationes, concedo : hoc enim nomine non semel celebrantur historie : sic Luc. 24. habetur Christum se junxisse Discipulis Emmaus dum fabularentur, hoc est, cum historiam Passionis Domini enarrarent ; hinc & Clemens Alex. apud Eusebium l. 3. Hist. Eccl. cap. 23. narrationes fabulas vocat. Et Hieronymus per vocem *fabular*, intelligit quid fictitium, nego : alias sibi ipsi & aliis SS. Doctoribus contradiceret.

Insistes : In historia Sufannæ cap. 13. Daniel veluti puer legitur & judicat ; & tamen cap. 6. altero priore, vocatur unus ex primis Satrapis Darii Medii, adeoque & vir ætate provectus : Sed ista duo opponuntur : Ergo &c.

Respondeo distinguendo antec. Et capita sunt interpolata, atque loco immutata, concedo : & non sunt interpolata, nego. Namque caput 13. Vulgaræ est apud Græcos primum : quia vero Latini invenerunt tria capita dubia, illa separatim posuerunt post duodecim prima capita, ut Lector intelligeret ea non esse apud Hebræos, saltem publica, hoc est, in Deutero-canone.

Urgebis : Atqui apparet eadem contraditio in aliis textibus : Ergo &c. Probatur antecedens. Historia Sufannæ contigit initio regni Cyri Regis Persarum : sic enim concluditur cap. 13. *Et Rex Assyges apposuit est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum ejus.* Igitur ex illo capite sequitur Daniele tempore Cyri adhuc puerum extitisse : Sed & hoc veritatis non consonat, quandoquidem ipse Daniel a Nabuchodonosor cum Jechonia translatus est. Porro a Nabuchodonosor usque ad Cyrum decem fluxerunt anni, ut patet ex lib. 1. Esdræ, cap. 1. quocirca Daniel tunc temporis annis circiter 80. vel 90. provectus erat. Ergo &c. Iterum ibidem occurrit alia contraditio : namque Daniel tempore Nabuchodonosor non puer, sed potius senior confectus etiam e vita migraverat. Et vero Ezechiel prophetavit tempore Nabuchodonosor, anno scilicet quinto transmigrationis, ut habetur. Ezechiel 14. 20. ubi hæc leguntur :

tur : Si tres viri isti : *Noë, Daniel, & Job, fuerint in medio ejus : virgo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt* ; igitur Daniel tunc habuerat filios & filias, sicut & Noë & Job : adeoque etiam mortuus, & isti defuncti erant : Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum . Ad primam probationem distinguo : Et tunc Daniel erat puer cum translatus est, quocirca & de illo ut puero scribit Ezechiel, concedo : secus, nego . Nec requiritur quod haberet filios, quandoquidem Ezechiel hypothetice loquitur, videlicet, & supposito quod habuisset filios, ne quidem de miseriis & calamitatibus propter peccata populi ingruentibus, eos solvere posset, eo quod Deus de peccatis vindictam sumere ratus non audivisset deprecantium orationem . Quia vero Daniel percelebris & admodum illustis in toto haberetur imperio, ideo Ezechiel illum cum Noë & Job conjungit, ut intelligenter Judæi Deum ita esse exacerbatum, ut ipse Daniel quantumvis & pietate & dignitate præfulgens, sicut Noë & Job eos a pœnis eripere non valerent .

Perfistes : Ecce altera in eodem libro contraditio : Ergo &c. Probatur antecedens : Quæ dicuntur cap. 14. de Daniele missio in lacum, pugnant cum iis quæ dicuntur cap. 6. namque in isto capite Daniel dicitur fuisse una tantum nocte in lacu : cap. vero 14. ibi sex permansisse diebus & totidem noctibus traditur : immo cap. 13. legitur Habacuc prandium Danieli in lacu leonum degenti attulisse . Porro Habacuc regnante Manasse vaticinatus est, ut graves propugnans auctores ; ab illo autem usque ad Cyrum, quo tempore Daniel missus est in lacum, plusquam 140. anni intercesserunt : quomodo igitur fieri potuit Habacuc prandium tulisse Danieli .

Respondeo negando antecedens . Ad probationem distinguo : Et Daniel qui missus fuerat in lacum tempore Cyri, alius est ab eo qui conjectus fuit in lacum leonum tempore Darii, concedo : & idem unus est, nego . Primus erat ex Tribu Juda oriundus, qui & a Nabucodonosor translatus fuerat, quique liberavit castam Susannam & senum iniquorum manibus, & tempore Cyri florebat : Alter vero erat de Tribu Levi . Sic censet Hieronymus Præf. in Daniel. & Lxx. Interpretes .

Dices : Triâ capita de quibus supra,

non inveniuntur in textu originali Hebræo : Ergo &c.

Respondeo I. neque istam Christi sententiam Matth. 23. 35. quæ Christus exprobat Judæis omnes Prophetas occidisse ab Abel usque ad Zachariam, quem inter Templum & altare interfecerant : nec istam quoque Epistolæ Heb. cap. 11. *Alii vero ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres : lapidati sunt, scissi sunt &c.* Igitur ex eo quod aliqua in Hebræo desiderantur, non ideo abjici debent, cum alias Traditione teneantur . Idem dicendum in facto præsentî .

Respondeo II. Capita laudata hebraice fuisse conscripta, cum locutiones hebraicas non semel præ se ferant ; factum est autem propter varias captivitates, ut Libri sacri diversa subirent naufragia : Postea vero aliqua hebræi textus fragmenta de tribus laudatis capitibus adinventâ sunt, & cætero textui fuerunt adjuncta .

Respondet Origenes epist. ad African. historiam Susannæ primitus fuisse in codicibus hebræis, sed Judæos illam expunxisse : *Quæcumque enim poterant, de iis, quæ seniorum & Principum accusationem aliquam continebant, ea sustulerunt a cognitione, ne vel ipsi in suspicionem iniquorum judicium & malorum hominum venirent.*

Dices II. Multa in libro Daniel incredibilia narrantur : Ergo &c. Probatur antecedens . Primo quidem, quod Joachimus esset admodum dives : fieri autem non potest captivum divitiis affluere . Secundo, quod Judices tunc temporis duo consisterent fuisse : sed & hoc implicat, non enim captivis & exilibus competit potestatem in terra aliena judicandi habere : Ergo &c.

Respondeo negando antecedens . Ad primum, nego captivos omnes bonis fuisse spoliatos ; neque enim & de Tobia, & de Nehemia Pincerna Regis, & de Mardochæo Estheris Reginæ avunculo, adeoque nec de Joachin dici potest ; maxime vero cum ipse Jeconias regis honoribus Babylonæ ab Evilmerodac donatus sit .

Ad secundum dico, Judæos, annuentibus Chaldæis & postea Persis habuisse licentiam exercendi judicariam potestatem in his quæ Religionem spectabant . Sic censet Origenes epist. ad Julium Africanum .

Repones : Auctor historiæ Susannæ inducit Daniele cap. 13. ut virum Græcum, quippe qui ex græcis vocabulis etymologias

gias ducat. Et vero uni ex senibus pudicitiae Susannae insidiantibus dicenti se vidisse Susannam peccantem sub lino, Daniel ex illa voce *שׁוֹמֵר*, quae latine *Leuitiscum* significat, alludens ad verbum graecum *σκηνο*, quod significat *scindere*, statim subiunxit: *Recte mentitus es in caput tuum: ecce enim Angelus Dei, accepta sententia ab eo, scindet te medium*. Alteri seni dicenti se vidisse Susannam peccantem sub primo, qui latine significat *ilicem*, alludit Daniel statim ab arbore primi ad actionem secandi, nam *תפלה*, est arbor & *תפלה*, idem est ac secare; quocirca dixit ei Daniel: *Recte mentitus es tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini gladium habens, ut secet te medium, & interficiat vos*. Eo loci ex Graecis arborum nominibus genus pœnæ in reos senes derivat Daniel; quod quidem veritati parum consonat, cum Propheta hebraice solum & chaldaice loqueretur.

Respondet Origenes, Daniele non nisi Linguae Chaldaicae, cuius, iussu Nabuchodonosor fuerat imbutus, etymologiae usum fuisse, quas postea Interpreter Graecus al-
lusionibus sibi propriis expressit, quod quidem in optimo interpretandi genere fieri solemne est.

SECTIO QUARTA.

De minoribus Prophetis.

§. I.

Analysis historiae.

DUODECIM numerantur Prophetæ minores, scilicet Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Aggeus, Zacharias, & Malachias.

1. *Osee* describit idololatriam populi, ipsius punitionem sub figura meretricis, quam ducit Deo iubente in uxorem; habet XIV. capita.

1. *JONAS* loquitur de pœnitentia Nivitarum præfigurante salutem gentium: sic ceteri cum eo deplorant peccata Iudæorum, minantur iram Dei, prænuntiant modo punitionem & desolationem, modo etiam consolationem per adventum Christi, tum primum, tum secundum adimplendam. *Jonas* in ventre piscis conclusus, & postea ab eo solutus, fuit typus sepulchrae & resurrectionis Christi. Ejus liber quatuor constat capitibus.

II. *Joel*, non notavit tempus quo vaticinatus est: multi volunt Prophetiae suae oracula tempore Joram emisisse, eo quod illo potissimum tempore contigerit famēs de qua apud Joel fit sermo. Huetius contendit Joel vaticinatum fuisse post adductos Israelitas captivos in Assyriam & Mediam. Hoc ipsum colligit ex Cap. 3. v. 2. ubi habetur: *Congregabo omnes gentes*. Ejus volumen III. clauditur capitibus.

III. *Amos*, Pastor Thecuita vaticinatus est sub Ozia & Joroboam, biennio ante terrae motum, cuius meminit Zacharias cap. 14. v. 15. qui quidem motus contigisse dicitur cum Ozias Sacerdotale munus usurpavit circa annum 3214. mundi. Auctor se prodit cap. 4. & 8. citatur apud Tobiam cap. 2. v. 5. & 1. 2. Machab. cap. 1. v. 41. liber novem habet capita.

IV. *Abdias*, non notavit tempus vaticinationis suae, sed antiquius est Propheta, namque citatur apud Jeremiam cap. 49. quidam credunt ipsum fuisse qui Prophetas 100. metu Jezabel in speluncis absconditos pavit. Hoc ipsum inferitur ex 1. 3. Reg. cap. 18. non tamen una est circa hoc factum opinio; quidam enim contendunt eum, qui hanc erga Prophetas habuit & humanitatem & charitatem, se ipsum non fuisse Prophetam. Unico capite liber Abdiae continetur.

V. *Neque* Jonas tempus quo propheta-
vit, determinat; spectat tamen Oziae & Ieroboam ætates. De Jona fit mentio 1. 4. Reg. sicut & de ejus Prophetis Tobiae 19. v. 16. Tum in Evangelio Matthæi & Lucæ. Solus fuit Propheta Domini ad Gentiles missus.

VI. *Michæas* Morassites non idem est ac alius ejusdem nominis Propheta longe antiquior. Vaticinatus est Jonathan, Achaz, & Ezechia regnantibus, anno mundi 3236. ante Christum 750. auctor se prodit cap. 2. v. 3. Extat egerginum apud Jeremiam cap. 26. 18. de Michæa testimonium, his verbis complexum: *Michæas de Morasshi fuit Propheta in diebus Ezechiae Regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hec dicit Dominus Deus exercituum: Sion quasi ager arabitur: Et Jerusalem in accervum lapidum eris*. Michæe sententias expressit Sophronius 1. 9. v. 19. hunc citat S. Matthæus, hunc Joannes: Christus ipse Matth. 10. 33. utitur ejus verbis: Opus septem habet capita.

VII. *Nabum* Elcesarus non præfixit suæ vaticinationis tempus. Hieronymus illam refert ad Ezechie tempora circa annum mundi 3262. cum jam decem Tribus translata erant. Prophetia tribus capitibus constat.

VIII. *Habacuc*, nec tempus vaticinationis suæ, nec patriam notavit; vaticinatus est multo tempore antequam Judæi a Chaldæis & superarentur & subjugarentur: Probabile est scripsisse versus prima Manassæ Regis tempora, cujus quidem Regis peccata videtur perstringere cap. 2. v. 12. hoc est, circa annum mundi 3399, antequam Manassæ Babylonem captivus abduceretur: iste monita Prophetæ flocci faciens, victus a Chaldæis captivus factus est, sed poenitentia ductus, Deo adjuvante liberatus est. Auctor se prodit c. 2. v. 2. Nonnullas *Habacuc* sententias imitati sunt *Jeremias* & *Ezechiel*. Citatur a divo Paulo.

IX. *Sopbonias* filius Cusi Regis, an alterius; incertum est: Sed Ezechie pronepos erat. Vaticinatus est, regnante Josia, sub initium ejusdem Regni, hoc est tempore *Jeremiæ*: quædam ille & *Ezechiel* ex illo deprompterunt. Ejus volumen tria capita præ se fert.

X. *Aggeus* scripsit an. 2. Darii mense 6. hortatur Judæos ad rellaurandum Templum, prædicit majorem futuri Templi quam præsentis gloriam, quod quidem de Ecclesia per Christum condenda intelligitur. Duo habet capita ejus volumen.

XI. *Zacharias* filius Barachie & nepos Abdo non illius qui ad Jeroboam sacrificantem in Bethel missus, futuram Aræ destructionem prædixit. Ista enim sententia, non est satis probabilis, namque inter avum & nepotem intercedunt plusquam 450. anni. Sit ne ille de quo Christus loquitur Matth. 23. inter auctores controversitur. Probabilis est opinio *S. Hieronymi* l. 4. comm. in c. 23. Matth. qui Zachariam occisum inter Templum & altare, non alium esse putat, quam illum qui in atrio Templi jussu Ioas necatus est, ut habetur in libro Paralip. Auctor se ipsum prodit Cap. 2. Illius meminit *Esdras*: de eodem recordatur c. 1. Matth. Multæ circumferuntur controversiæ de regno, de imperiis & gestis, de quibus Prophetæ scripserunt. *Zachariæ* l. XIV. capitula continet.

XII. *Malachias* Prophetarum ultimus, *Bonæ Theol. Tom. IV.*

instaurato jam Templo scripsit. Cap. 1. v. 7. appellatur Angelus, sed spiritu & moribus intellige. Origines absque fundamento, immo nec sine errore putavit Malachiam verum fuisse Angelum, idem sed absurde de Melchisedech, & de beato Ioanne Baptista opinatus est.

Malachias tot mira prædixit, ut ea paululum delibare juvet. Iam instaurato per Zorobabelem Hierosolymæ Templo, rellaurataque Iudæorum republica prophetare cœpit. Perstringit ingratitudinem Iudæorum, qui beneficia Dei cultu & amore debito recollere non studebant, in primis vero Sacerdotum arguit locordiam & impietatem, arguit eorum sacrificia pravis cum dispositionibus oblata & flocci facit; tum cap. 1. v. 10. & 11. sacrificium longe purius, excellentius & efficacius in nova lege offerendum prædicit, quod sancti Patres de sacrificio incurrento Eucharistiæ intelligendum esse propugnant. Deus per Prophetam malos veteris legis Sacerdotes sic alloquitur: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exertitum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblato munda. Duplicem prænuuntiat Malachias Christi adventum, unum quidem ad salvandos homines, alterum vero ad eodem judicandos. Cap. 3. dicit prioris præcursiorem sanctum Ioannem Baptistam, posterioris, Eliam implicite indicat. Iam sit*

§. II.

Sanctitas Librorum ostenditur.

121 libri sunt sacri, qui in canone Synagogæ & Christi Ecclesiæ ne uno quidem excepto reperiuntur: quorum sententiæ in testimonio veritatis asstruendæ in utroque Testamento adducuntur; quos SS. Patres & Doctores ut sanctos habent & laudant: Atqui res sic se habet pro libris minorum Prophetarum: & probatur ab enumeratione partium.

Oseas: *S. Hieronymus* commen. cap. 1. divus Augustinus lib. 18. de civ. cap. 28. Oleam prophetasse asserunt. Revera quidem cap. 6. 3. vaticinatur de Christi resurrectione. Cap. 11. de fuga in Ægyptum & reditu, his verbis: *Ex Ægypto*

pro vocavi filium meum. Quam sententiam laudat S. Matth. c. 2. 15. & Christo applicat.

Joel : S. Hieronymus meminit hujus Prophetæ Præf. in Joel. Meminit Theodoretus etiam Præf. in Joel. Christum designat ille Prophetæ cap. 2. 23. his verbis : *Filii Sion exultate, & letamini in Domino Deo vestro : quia dedit vobis Doctorem justitiæ.*

Amos : Hieronymus comm. in Amos similiter & Theodoretus comment. in eundem, Augustinus lib. 18. de civ. cap. 18. illum agnoscunt ut verum Prophetam : Auctor I. Tobie c. 2. 5. & 6. laudat sententiam Amos his verbis : *Cumque occulasset corpus, manducavit panem cum lactu & tremore ; memorans illum sermonem quem dixit Dominus per Amos Prophetam : Dies Festi vestri convertentur in lamentationem & luctum.* Ille Prophetæ egregius profert de Christo vaticinium cap. 9. 11. *In die illa, inquit, suscitabo Tabernaculum David, quod cecidit, & reedificabo aperturas murorum ejus ; quod S. Iacobus Act. 15. 14. interpretatur de Christo & vocatione gentium.*

Abdias : Clemens Alex. lib. 1. Strom. & Eusebius in chronico Abdiam ut Prophetam celebrant. Ejus volumen unum habet caput, ut dictum est. Vers. 17. de Christo & Ecclesia hæc mira prænuntiat : *Et in monte Sion erit salvatio, & erit sanctus : & possidebit domus Jacob eos qui se possederant.* Ad prima verba attendit Matth. c. 1. 21. Iosepho ait Angelus de Christo : *Vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Ad postrema vero S. Lucas c. 1. 33. *Et regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.*

Jonas : Theodoretus Prol. in Ionam uti Prophetam illum habet ; fuit Christi figura : hoc enim de illo vel ipse Dominus reddit testimonium Matth. 12. 39. 40. 41. his verbis : *Generatio mala, & adultera signum querit ; & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus : sic eris filius hominis in corde terre tribus diebus & tribus noctibus.*

Michæas : S. Hieronymus in comm. sicut & alii SS. Doctores non silent illum Prophetam, qui plenus Spiritu sancto hoc mirum de Christo & Ecclesia innotuit oraculum : Cap. 4. *Et eris in novissimo diebus, eris monti domus Domini præparatus*

in vertice montium, & sublimis super colles ; & fluent ad eum populi. Tum & istud a S. Matth. c. 2. 6. citatum, & ab ipsis Scribis & Sacerdotibus celebratum pro indicando Magis loco ubi Christus nascetur. Audiens autem Herodes Rex turbatus est & omnis Jerusalem cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei : in Bethleem Judee : sic enim scriptum est per Prophetam : Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda : Ex te enim exiit Dux, qui regas populum meum Israel. Scriptum est Michæe c. 5. 2. Et tu Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda : Ex te mihi egrediatur qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.

Nabum : Hunc inter Prophetas annumerant Eusebius, Hieronymus, S. Aug. l. 18. de civ. cap. 31. ante ipsos Iosephus l. ant. c. 11. & Clemens Alex. l. 1. Strom. Ad Ecclesiam spectat illud quod dicit c. 1. 15. *Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem : celebra Juda festivitatem tuam, & redde vota tua : quia non adjiciet ultra ut pertranseat in te Belial : universus interitus.*

Habacuc : A Doctorebus citatis celebratur ut Prophetæ, maxime ab Aug. l. 18. de civ. c. 33. quippeque futura abscondita soli Deo nota, adeoque & solo affante eructaverit ; præcipue vero Messæ adventum, c. 2. 3. *Apparebit in finem, & non mentietur : si moram fecerit expecta illum : quia veniens veniet, & non tardabit. Tum c. 3. Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud.*

Sophonias : Sanctus Hieronymus & alii suum addunt calculum prophetiæ Sophoniz, cum non nisi affante Spiritu sancto hoc præclarum de Christo & Ecclesia potuit prodere vaticinium c. 3. 11. *In die illa non confundetis super cunctis adventibus tuis .... Lauda Sion : Jubila Israel, letare & exulta in omni corde filia Jerusalem. Absulit Dominus judicium tuum, averit inimices tuos : Rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra.*

Aggeus : Vel ipsa Scriptura meminit Aggæi ; sic enim habetur lib. 1. Esdræ cap. 5. 1. 2. his verbis : *Prophetaverunt autem Aggeus Prophetæ, & Zacharias filius Addo. S. Augustinus l. 18. de civ. c. 35. tum Cyrillus Alex. comment. in ejus lib. habent illum ut Prophetam, S. Pau-*

lus

lus Heb. 12. 26. hanc ab eo desumpfit sententiam pro Christo exaltando : *Cujus vox movit terram tunc : nunc autem repromittit, dicens : Adhuc semel : & ego movebo non solum terram, sed & cælum.* In Aggæo habetur c. 7. *Hæc dicit Dominus exercituum : Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cælum & terram.*

Zacharias : S. Hieronymus in interpretatione sua ad Hebraicam veritatem edita, illum ut verum Prophetam celebrat : sic quoque ventilatur l. 1. *Eldraz* c. 5. modo citato . Bene multa & mira de Christo prænuntiat : Primo ejus adventum c. 2. Tum cap. 3. ejus Sacerdotium, his verbis : *Ostendit mihi Dominus Jesum Sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini . . . Jesus erat indutus vestibus sordidis : & stabat ante faciem Angeli, qui respondit, auferte vestimenta sordida ab eo . . . Quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu.* Tertio, cap. 9. 10. ingressum ejus triumphalem super pullum asinæ, quem commemorat S. Matthæus cap. 21. citans Zachariæ locum.

Malachias : S. Cyrillus Alex. præf. in Malachiæ volumen, Augustinus lib. 18. de civ. cap. 35. Theodoretus præf. in c. 1. Malch. & ante ipsos Justinus Dial. cum Triphone, Irenæus lib. 4. cap. 32. multa egregia de prophetiis Malachiæ scribunt . Ecclesia in officio utitur illa mirabili de Christo prænuntiata Malach. 3. 2. 3. sententia : *Statim veniet ad templum sanctum suum Dominator, quem vos queritis, & Angelus Testamenti quem vos vultis.* Ergo &c.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Libri Isaie, Jeremiæ, Ezechielis, Danielis, Osee &c. sunt sacri.

PRIMO : Omnes sunt in Proto-canone, tum Iudæorum, tum Christianorum, ut legere est in decreto Concilii Trid. de Scripturis sacris.

Secundo : Concinet traditio utriusque Ecclesiæ, Orientalis scilicet, & Occidentalis. Cyrillus Alex. in Prologo comment. S. Hieronymus præf. in Prophetas. Augustinus lib. 18. de civ. cap. 23. Origenes hom. 1. in Lev. Iosephus lib. 10. c. 12. & alii bene multi, nunc unum, nunc alterum ex his omnibus Prophetis commemorant.

Tertio : Non semel citantur isti Prophetæ in utroque Testamento; hinc Porphyrius & alii qui sanctitatem & inspirationem hujusmodi libris abjudicare tentarunt, ab Ecclesia ut homines detestabiles abjecti sunt.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO : Ultra fatemur nonnullas antylogias in historiis quas texunt Prophetæ quandoque inveniri, sed ut sæpius dictum est, attendendo ad antecedentia & consequentia facile conciliari propugnamus.

Secundo : Similiter & ordo temporum in factis referendis non semper servatur, sed & hoc ab authenticitate & Prophetiæ veracitate nihil detrahite, cum vel ipsi Chronologizæ in hoc puncto sæpius inter se discrepent : tum quia versio Lxx. nonnumquam in verso ordine, immo vel ipsa Vulgata referunt facta, quod contigit propter acerbitate captivitatum, quo tempore Scripturæ sacræ diversa passiæ sunt naufragia; illis vero absolutis, eas, ut potuit Eldras, collegit; hinc fragmenta decursu ætatum inventa, ad corpus Scripturarum adjuncta sunt. Res claret in Jeremiæ Prophetia; ejus enim volumine iussu impii Regis combusto, iterum dictari oracula divinitate necesse fuit, quod quidem in angustia temporum sic factum est, ut ad ordinem factorum arithmetica spectare non potuerit Scriptor canonicus.

Tertio : Eadem ratione parique facilitate solvitur difficultas, seu argumentum contra veracitatem historiæ Susannæ, Hymni puerorum, & Belis ex quibusdam Patribus & auctoribus petitum, qui de his momentis silent; cum enim fragmenta istorum historiarum continentia citocius non apparuerint, non mirum si in dubii suspicionem venerint : Sed Ecclesia tandem de singulis certior facta, ea ut sacram Scripturam in Concilio Trid. habenda esse definiit. De Minoribus Prophetis in præsentiarum loqui supersedeo : cum eorum volumina universim a Synagoga & Ecclesia Christi, nullo contradicente, recepta sint.

SECTIO QUINTA.

De palmaribus vaticiniis Christum spectantibus.

PROPHETÆ omnes, in hoc potissimum incumbabant, ut mores hominum probe instituerent, populum a peccatis committendis detererent, virtutem excolendam docerent, præcipue vero ut Redemptionem omnium, & singulorum hominum, vel etiam Gentilium per Christum operandam annuntiarent. Multa de ejus adventu, vita, morte, aliisque Incarnationis circumstantiis, dixerunt: Sed inter omnia eorum oracula, percelebre est illud quod de Virgine paritura emissum fuit ab Isaia c. 7. v. 14. & istud a Daniele de 70. hebdomadibus abbreviatum Dan. 9. v. 24. & sequentibus. Solemnis est in Scholis de utroque vaticinio dissertatio: iis præ cæteris utuntur Controvertistæ ad confundendum oblitrepentes Judæos, ut deposito ex oculis mentis velamine, Christum Mediatorem Deum & hominem agnoscant. Quia vero nonnullæ occurrunt difficultates circa utrumque momentum solvendæ, operæ pretium est, prævia explicatione cujuslibet vaticinii ad singula respondere.

PUNCTUM PRIMUM.

Num illud Isaia 7. vaticinium: ECCE VIRGO CONCIPIET; sit in beatissima Virgine & Christo adimpletum?

CONCLUSIO.

Oraculum de Virgine concipiente adimpletum est in beatissima Virgine & in Christo.

Probatur multis momentis.

Primo, ex explicatione Prophetiæ.

ISTA Prophetia de ea intelligenda est persona, quæ, Virgine permanente, concepit & peperit filium, cui nomen Emmanuel a Deo impositum convenit: Atqui sola beatissima Maria, Virgo permanens concepit, & de ea sola hoc stupendum & demirandum miraculum prænuntiatur: Ergo &c. Probatur minor. I. Non est uxor Achaz, quæ sic concepit,

nec uxor Isaia, neutra enim Virgo permansit. II. Solus filius MARIE vocari debet Emmanuel, quæ quidem vox, interprete Isaia, significat Emmanuel, nobiscum Deus, quippequi ab eodem Isaia vocatur admirabilis, Deus, fortis, consiliarius, Pater futuri sæculi, Princeps pacis, quæ dotes numquam diſtæ sunt de aliis, bene vero, de CHRISTO. Ergo &c.

Confirmatur: Cum obfideretur Achaz a duobus Regibus, scilicet Rafin Rege Syriæ, & Phacee Rege Israel, ut habetur 4. Regum 16. & Isaia 7. dedit Isaia istud miraculum in liberationis argumentum: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium...* Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra... a facie duorum Regum suorum. Atqui uxorem Achaz, vel Isaia concipere & parere non est quid miraculosum: Igitur Isaia loquebatur tantum de sanctissima Virgine Maria.

Confirmatur secundo, evertendo fundamentum falsum Rabbiorum, qui dicunt, uxorem Achaz tunc fuisse sterilem, & viſta divinitus sterilitate, Ezechiam filium peperisse, quod erat, inquit, signum liberationis, vel etiam miraculi, de quo Isaia loquitur: Sed istud non cohæret & Scripturæ, & historiæ: Ergo &c. Probatur minor: Repugnat quidem Scripturæ, secundum quam Ezechias natus est antequam Isaia hoc emitteret vaticinium: enim vero protulit anno secundo regni Regis Achaz, jam autem Ezechias attigerat annum ætatis suæ undecimum, namque Isaia hoc vaticinium pronuntiavit, vivente adhuc Phacee, ut constat ex libro 4. Regum c. 16. Certum est etiam quod post annum secundum regni Achaz Phacee mortuus erat; regnavit enim in Samaria viginti tantum annis, ut habetur libro 4. Regum c. 15. Achaz vero regnare cœpit in Juda an. 17. Regni Phacee filii Romeliæ Regis Israel. Demum constat Achaz regnasse sexdecim annis, sicut scriptum est 4. Regum 16. 2. Ezechias autem filius erat annorum 25. cum regno sui Patris Achaz successit, ut patet ex l. 4. Regum c. 18. 2. Igitur jam annum ætatis suæ undecimum attigerat anno secundo regni Patris sui quando Isaia protulit vaticinium, quod evincit ratiocinium Judæorum repugnare & Scripturæ & historiæ, miraculumque non nisi de BEATISSIMA VIRGINE hominem Deum concipiente esse intelligendum.

Secundo, ex convenientia utriusque Testamenti & ipsius Isaia explanatione, qui suum prodiit sensum.

HABEMUS utrumque pro explanatione Prophetiae Testamentum; in novo quidem Lucae I. Missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo David, & nomen Virginis Maria. Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Quae cum audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutato. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum, ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Hic eris magnus, & filius Altissimi vocabitur; & dabis illi Dominus Deus sedem David patris ejus; & regnabis in domo Jacob in aeternum; & regni ejus non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei. Duo potissimum in his verbis subnotanda sunt, videlicet beatissimam Mariam suam illibatam servare velle virginitatem: deinde vero Angelum istud illi astruere promissum, dicendo nihil ipsi de hoc timendum esse, quippe quae conceptura & paritura esset operatione Spiritus sancti hominem Deum. Concinat in his duobus privilegiis vetus Testamentum; Isaia enim primum praenuntiat his verbis: Ecce virgo concipiet &c. Alterum vero istis: Et vocabitur nomen ejus Emmanuel. . . Deus, fortis &c. Quo quidem oraculo clare praenuntiat Virginem concepturam Emmanuel. Et vero Christus generatione hominibus communi procreari non poterat; alias, quod absit dicere, fuisset sicut nos peccato originali foedatus: Igitur juxta Isaia, de Virgine illibata per Spiritum sancti operationem natus est.

Idem Isaia sic praedicat Christi divinitatem, & consequenter beatissimam Mariae virginitatem, ut Judaei utrumque negando in meridie caecutiant. Juvat aliquos Prophetarum textus hic recensere. Capite secundo sic intonat: Erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium. . . Elevabitur Dominus solus

in die illa, & idola penitus conterentur: Audis, in novissimis diebus praeparatum montem, elevatum Dominum, scilicet Christum; audis idola contrita, ecce adventus Messiae mirabilis effectus.

Capite quarto, v. 2. ait: In die illa eris germen Domini in magnificentia & gloria. Capite 8. Dominum exercituum ipsum sanctificat. . . eris vobis in sanctificationem; in lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel. Christus fuit in sanctificationem Gentilium qui in illum crediderunt; in lapidem vero offensionis Judaeis, & Samaritanis, propter eorum incredulitatem.

Egregium est quod habetur cap. 9. 6. 7. Parvulus enim natus est nobis. . . & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, Pater futuri saeculi, princeps pacis. Cap. 11. Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet & requiescet super eum Spiritus Domini. Cap. 33. 5. Deus ipse veniet, & salvabit vos. Tunc aperientur oculi caecorum &c. Capite 40. Vox clamantis in deserto: parate viam Domini. . . . erunt prava in directa. . . . Ecce Dominus Deus in fortitudine venit. . . . Sicut Pastor gregem suum pascet. Cap. 45. 8. Aperietur terra, & germinet Salvatorem. Denique cap. 60. 1. Surge, illumina Jerusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Quae quidem omnia in uno solo Christo sic adunantur, ut teste S. Hier. episc. ad Paulinam cap. 7. & praefat. in Isaia, non tam vaticinium, quam Christi Evangelium Propheta texuisse videatur: Ergo &c.

Tertio, ex SS. PP. & Ecclesiae Doctoribus.

PATRES Scripturae sacrae interpretes, ne uno quidem excepto istud oraculum: Ecce Virgo concipiet &c. DE SANCTISSIMA MARIA, quae Virgo permanens peperit Christum, eodem veluti conspirante calamo scribunt, vel potius intellegant.

Instar omnium sit Tertullianus, qui in Apologetico & in libris septem adversus Marcionem luculentissimis argumentis probat Christum esse Messiam: libro vero 3. cap. 13. edit. Paris. 1634. Isaiae oraculum sic explicat: "Et merito, ait, praestruxit enim fidem incredibili rei, rationem edendo, quod in signo esset

„futura. Propterea, inquit, dabit vo-
 „bis Dominus signum: *Ecce Virgo concipiet in utero, & pariet filium*. Signum
 „autem a Deo, nisi novitas aliqua mon-
 „struosa, tam dignum non fuisset. De-
 „nique & Judæi, si quando ad nos de-
 „ficiendos mentiri audent, quæ si non
 „virginem, sed juvenculam concepturam
 „& parituram Scriptura contineat, hinc
 „revincuntur, quod nihil signi videri pos-
 „sit res quotidiana, juvenculæ scilicet
 „prægnatus & partus; in signum ergo
 „disposita Virgo & Mater, merito cre-
 „ditur: Infans vero bellator non æque.
 „Huic traditioni accedit usus Ecclesiæ
 „quæ eam prophetiam semper sic intelle-
 „xit, & in una Missa in die nativitatis
 „pro introitu habet.

S. Thomas egregie eandem adimplet Pro-
 vinciam commentario in c. 7. & 8. Isaïæ;
 quia vero de sancti Doctoris auctoritate
 multus erit in solutione objectionum ser-
 mo, ejus textum brevitate causa hic præ-
 termittimus.

*Solvuntur objectiones quæ ex varia vo-
 cis Abblmach significatione desu-
 muntur.*

OBJICIUNT Judæi: In textu Hebraico
 legitur: *Ecce Abblmach concipiet*: Sed
 ista vox non virginem, sed adolescentu-
 lam juvenculam seu puellam, ut reddunt
 Symmachus, Aquila, & Theodotion, quam
 contendunt fuisse Achaz uxorem, quæ
 primum erat sterilis: Ergo, &c.

Respondeo I. falsitatem minoris ex pro-
 bationibus patere.

Respondeo II. distinguendo majorem: Et
 Septuaginta verunt: *Ecce Virgo concipiet*.
 Et ut alii exponunt: *Infantia & abscon-
 dita viro concipiet*, concedo: secus, ne-
 go. Concordat Vulgata. Vox igitur *Ab-
 blmach* significat adolescentulam viro abs-
 conditam, adeoque formaliter virginem;
 nullam vero adolescentulam ut sic, ab-
 strahendo a virgine & uxore: unde S.
 Hieronymus comm. in caput 7. Isaïæ di-
 cit non solum vocem prædictam Virginem
 non excludere, sed potius significare Vir-
 ginem; non qualemcumque, sed ita abs-
 conditam, ut ne oculis quidem virorum
 patere vellet. Hoc ipsum constat exemplo
 Rebecca, Gen. 24. ubi appellatur Puella
 decora nimis, Virgoque pulcherrima, &
 incognita viro: Igitur cum vox *Abblmach*
 significet Virginem, & secundum alios,

adolescentulam viro pœnitens absconditam,
 Prophetia de sola beatissima Virgine intel-
 ligi debet.

Interpretatio est S. Thomæ hic in caput
 7. Isaïæ lect. 8. ubi primum refert objec-
 tionem, deinde vero his verbis sic respon-
 det, “Dicendum, quod nullum signum
 „esset, si juvencula conceperet, & etiam
 „virgo corrupta. Dominus autem ali-
 „quod magnum voluit significare, cum
 „dixit, in profundum inferni, sive in
 „excellum supra. Ideo autem apud nos
 „ponitur magis Alma, quam juvencula,
 „quia Alma significat Virginem secun-
 „dum nominis originem, & adhuc plus,
 „custoditam, de qua non possit ha-
 „beri mali suspicio. Sed *Bethula* signi-
 „ficat, secundum usum loquendi poste-
 „riorem.”

Respondeo III. fidem adhibendam esse
 versioni Septuaginta, & cæterorum Or-
 thodoxorum; minime vero versioni Sym-
 machi, Aquilæ & Theodotionis, quippe
 qui coniperfi essent fulgine errorum Ebio-
 nistarum qui Christum esse purum homi-
 nem autumabant; unde non mirum si
 per vocem *Abblmach* intellexerint Achaz
 uxorem, quod est a mente Isaïæ prorsus
 alienum.

Instat: Atqui vox *Abblmach* non si-
 gnificat adolescentulam viro absconditam:
 Ergo &c. Probatum subsumptum, Rebecca
 vocatur etiam *Abblmach*, & tamen non
 erat abscondita, ut pote quæ ad aquatio-
 nis causam non solum materno e thalamo,
 non paternis dumtaxat domo, sed ex ur-
 be etiam exiret: Ergo &c.

Respondeo distinguendo consequens, cum
 illustr. Huertio: Virgines non erant abs-
 conditæ quando vel celebratio sacrorum
 vel necessitas, vel Patriæ consuetudo exi-
 gebat, concedo: secus, nego. Quod au-
 tem hæc solutio sit bona, patet ex illis
 2. Machabæorum cap. 2. 19. his verbis:
*Accinctæque mulieres Cilicis pectus, per Pla-
 teas confuebant: Sed & virgines, quæ con-
 cluse erant, procurrebant ad Oniam*. Igitur
 aliando Virgines foras exibant.

Respondeo aliter distinguendo: Vox *Ab-
 blmach* non significat abscondita, id est re-
 clusa in domo paterna a consortio viro-
 rum, transeat: non significat abscondita,
 id est, penes omnes corporis partes, ve-
 lata, nego. Est quod *Abblmach* non si-
 gnificet semper inclusa, attamen hæc est
 ejus interpretatio: Virgines debent habe-
 re partes corporis ita velatas, ut nulla
 umquam

umquam pars alteri patefcat, ita debet esse diligenter abscondita & amissa ut nihil in ea homo videat, unde denudatio Virginis in Scriptura sacra sumitur pro ejus desolatione: sic Levit. 18. 6. *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revolet turpitudinem ejus.* Sic Deuteronomii 22. 30. *Non accipies homo uxorem Patris sui, nec revelabis operimentum ejus.*

Quid plura? Versiones Syriaca, Arabica, Paphraſis Chaldaica & quidem magni ponderis apud Judæos, utuntur verbo, quod redditur latine, *Virgo*. Denique nisi hæc vox *Abhlmach*, idem sonet ac Virgo, sensus loci non modo erit falsus, sed & plane absurdus: sic enim vertunt Judæi, Virgo, non quidem manens Virgo. Sed quæ antea Virgo erat, postea viro nupta ex eo concipiet, hoc inquam, absurdum est; namque, conceptus Virginis proponitur ut signum miraculosum liberationis Regis Achaz: attamen non est mirabile Virginem nuptam parere.

Respondunt: Vox *Abhlmach* reperitur sæpius in Canticis: Atqui tamen ibi significat adolescentulas, non virgines: Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Significat adolescentulas, non nuptas, concedo: nuptas, nego. Nemo non novit Scriptorem canonicum loqui de illis adolescentulis, quæ sponſam sequebantur; illæ autem erant virgines, nam seorsim a Reginis & concubinis recensentur, unde Canticorum cap. 6. 7. habetur: *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus.*

Inſiſtunt: Vox *Abhlmach* celebratur in Proverbiis cap. 30. 18. Sed ibi significat puella a viro cognita: *Tria sunt*, inquit Salomon, *difficilia mihi, & quartum penitus ignoro: viam aquilæ in celo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia.* *Abhlmach*, quod nomen non Judæi solum, sed Christiani multi pro muliere corrupta positum contendunt, unde, inquit, Salomon comparans illam cum alia desolata, sic loquitur: *Talis est & via mulieris adultera, quæ comedit, & tergens es suum, dicit: Non sum operata malum.* Ergo &c.

Respondeo, omiſſis variis interpretationibus mysticis, quibus quidam interpretes vox *Abhlmach*, referunt ad BB. Virginem & Christum; Primo quidem Paphraſis Chaldaica vertit, Virgo, & hic est sensus; mirum est quot diverſis modis se gerat vir ut virginem fallat, ipsaque

ut oculos parentum fugiat, ad hoc ut crimen committat; nam si loquatur ibi de meretrice, non difficile creditur quomodo vir meretricis domum petat. Secundo, impervium, & vix capi potest, quomodo personæ quæ sese numquam viderunt, tantopere tamen se diligant; unde via sumitur in hoc verſu non pro vestigio, sed pro modo agendi. Tertio, si sumatur pro vestigio, distinguo, id est abscondit hanc actionem vir, concedo: tectus, nego. Sensus igitur tunc erit: *Via viri in adolescentia*, id est facit quidquid in se est, ut nemo agnoscat id quod fecit; unde sequens verſus hanc confirmat interpretationem, & sensus est; quod se abscondat mulier adultera. Quarto, si pro puella desolata sumatur, distinguo, hæc vocatur *Abhlmach* putative, concedo: realiter, nego. Si quamvis Græci virginem significant per vocabulum *παρθένος*, sumitur apud Aristophanem pro ea quæ virgo putabatur. Sic utique Virgilius de Paliphæa, quæ tres filios habuerat: sic loquitur.

Ab! virgo infidelis, quæ te dementia cepit.

Hinc sensus est, quod ita se gerat, ut vestigium non magis appareat, quam aquilæ in celo, serpentis in petra, navis in mari. Nec obest quod in sequenti verſu dicat, mulierem adulteram cognosci, & vox *Abhlmach* referri ad hunc verſum; namque est juxta secundum exemplum quod adducit Iſaias de modo quo se occultant mulieres, & dicit quod hæc virgo ita crimen obtegat, sicut ea quæ in hac arte perita est, unde vox sic, significat similitudinem, nulum vero identitatem: alias si *Abhlmach* significaret adulteram, idem secum compararet Salomon: Adde quod textus ille totus sit metaphoricus: Porro in Iſaiâ vix ullam reperies metaphoram.

Fit satis objectionibus ex historia sacra depromptis.

OPPONUNT Judæi: Propheta in isto vaticinio dat signum liberationis Jerusalem ab obsidione & deprædatione proxime futuræ: sed Incarnatio ad eam nihil conducere videtur: Igitur Prophetia his expressa verbis: *Ecce Virgo concipiet & pariet, &c.* non est de Incarnatione intelligenda.

Ante responfionem prænotandum est, Ierufalem tunc fuiffe a Regibus Syriæ & Ifrael obfeffam, quando laudatum emittebat Ifaias oraculum. Prædixit Propheta Reges non prævalituros, deditque Achaz in fignum liberationis Virginem parituram Filium, cujus nomen Emmanuel: Rex ifte, inquit D. Thomas, comment. in cap. 7. Ifaiæ, leſt. 8. Deo erat propter fuam idololatriam exofus, ut legitur 4. Regum 16. deinde hæc fubdit fanctus Doctör: " Et ideo Dominus tradidit eum in manu Regis Syriæ & Samariz, qui primo venerunt contra eum, & obſidentes Ierufalem, tandem devincentes ipſum, magnam partem exercitus fui ceperunt, & Principem exercitus ejus iterum ex illa victoria conſiſi, venerunt ut omnino privarent eum regno, & ſubſtituerent alium loco ejus; & in hoc ſecundo adventu conſolatur eum Ifaias."

Et hoc quidem duobus modis. Primo quidem prædicando ruinas Rafin Regis Syriæ, & Phæce filii Romeliæ Regis Samariz: " Noli, inquit ad Achaz Propheta, timere, & cor tuum ne formidet a duobus caudis Titonium fumigantium iſtorum. Quæ verba ſic explanat D. Thomas: " Noli timere quoniam ego tecum ſum; ab Oriente reducam ſemen tuum, & ab Occidente congregabo te a duobus caudis. Hic ponit confortationis rationem. Et primo offendit proponentium vanitatem, quia magna proponunt, cum tamen nihil, vel parum poſſent ſuſtinere. *Duobus caudis* quia in eis finitum eſt regnum. Rafin enim interfectus eſt a Thegalphalaſar. 4. Regum 16. & ſui in captivitatem ducti: Sed Phæce ſubiugatus fuit, poſtea interfectus ab hoſte, qui poſtmodum captus eſt a Rege Salmanazar, & decem Tribus captivitate 4. Regum 17. Quia vero tam prompta liberatio propter duorum Regum potentiam videbatur impoſſibilis, Ifaias præcipit Achaz, ut petat in probationem ſignum ſive in profundo inferni, ſicut cum terra aperta eſt & deglutivit Dathan & Abiron Num. 16. ſive in exceſſum ſupra. Sic Joſue juſſit Soli flare, ne moveretur contra Gabaon. Vero Rex incredulus noluit petere; & ideo Propheta convertitur ad totam domum David, in qua quidem multi erant Deo devoti & fideles, at in ſignum liberationis Ierufalem ab obſidione prænuntiat

CHRISTUM EX VIRGINE MARIA nſcendum; qui totam naturam humanam a ſervitute & peccati & diaboli liberaret. His prælibatis,

Reſpondeo ad argumentum diſtinguendo: Incarnatio futura non conſonat cum liberatione urbis Ierufalem, per modum cauſæ phyſicæ & præſentis, concedo: per modum cauſæ meritoriz, nego. Incarnatio nondum erat adimpleta, & ideo non erat cauſa phyſica liberationis Ierufalem, bene tamen moralis, quatenus Deus intuitu meritorum futurorum Chriſti in domo David naſcitur, hanc voluit iſti domui fideli præſtare miſericordiam; unde Incarnationem poſuit in ſignum & miſericordiz & majoris potentiz: Enim vero ſi Deus poteſt facere ut Virgo manens Virgo, concipiat & pariat Filium qui liberaturus eſt populum ſuum a morte æterna, poterat a fortiori idem Dominus liberare & ſalvare Ierufalem a captivitate temporali. Solutio eſt D. Thomæ, qui ibidem ſic loquitur: " Dicendum, quod Incarnatio Chriſti ſignificat ipſam liberationem Ierufalem, per locum a majori: quia ſi Deus dedit filium ſuum ad ſalutem totius mundi, multo magis poteſt ſalvare vos ab iſtis hoſtibus, Rom. 8. qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, vel quaſi cauſa motiva. Hoc enim movit Dominum, quod multa bona illi populo, quamvis injuſto concedantur, quia de illo providerat filium ſuum incarnandum."

Infant: Ifaias annuntiat ſignum ad præſentes: Sed incarnatio non erat tunc temporis adimpleta: Igitur nec data eis in ſignum liberationis.

Reſpondeo diſtinguendo: Signum datur perſonis præſentibus vel in ſe, vel in ſuis nepotibus, concedo: præſentibus abſolute in ſemetiſiſ, ſubdiſtinguo; aliquando, concedo: ſemper, nego, Signum datum eſt domui David de qua natus eſt Chriſtus: hæc autem domus præſens erat in perſona Principum de Tribu Juda, quam quidem Dominus a duobus Regibus liberare dignatus eſt: erat utique præſens hæc domus in Chriſto, in quo perfeveravit & finivit, ſi ſequitur, veniente Chriſto, ablaturum eſt iſdem a Juda; ſicut autem domus aliqua omnem complectitur cognationem, ita pariter domus Juda comprehendebat, ſcilicet David, & alios Reges & Duces, ipſumque Chriſtum, qui illam

illam omnes simul composuerunt: Sic respondet D. Thomas ibidem: "Dicendum quod incarnatio quamvis non fuerit facta praesentibus illis hominibus; fuit tamen manente domo David: unde de dicit, Audite domus David non autem, Audi Achaz."

Reponunt: Signum debet praecedere signatum: Sed incarnatio, longo post liberationem illam elapso tempore evenit: Igitur non potuit dari in signum liberationis Jerusalem.

Respondet distinguendo: Signum naturale debet praecedere signatum, concedo: signum arbitrium & divinum, subdistinguo: aliquando, concedo: semper, nego. Signum duplex distinguitur; naturale unum, arbitrium alterum: primum illud est quod necessarium habet ex natura sua connexionem cum re significata; talem habet fumus cum igne quem designat, quocirca illum eatenus praecedit tempore, quatenus a summo promanat calore, qui in brevi accensus est ignem. Alterum non habet necessariam ex natura sua connexionem cum signato, quocirca non necesse est illud praecedere nisi prioritate naturae & intentionis, eo non absimili modo quo finis praecedit in intentione agentis effectum, cuius est causa motiva, juxta illud adagium: *Finis est principium in agibilibus*.

Angelus Scholae ibidem ita solvit difficultatem: "Dicendum, inquit, quod signum quandoque sequitur signatum, sicut Deuter. 18. Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini Propheta ille praedixerit, & non evenierit: hoc Dominus non est locutus. Quandoque est simul 2. Reg. 5. Cum audieris Isonitum gradientis in cecumine pyrorum, tunc inibis praelium; quandoque praecedit, sicut Judicum 7. de Gedeone, ubi datum est signum, quod vincere debebat in his, qui aquam manibus lambierant. Et oportet de necessitate quod hoc signum sequatur, & secundum quod ipsi exponunt. Si enim praecedit, tunc puer fuit natus ante mortem Phaceae qui regnavit viginti annis, cuius decimo, septimo anno regnavit Achaz, qui regnavit sexdecim annis. Ergo Achaz regnavit tredecim annis post mortem eius. Et Osee regnavit duodecimo anno Achaz, cuius nono Samaria capta est, qui fuit sextus annus post mortem Achaz. Ergo in captivitate Samariae, ad

minus habebat puer novendecim annos. Ergo fallum est, quod infra dicitur, quod puer nesciebat vocare patrem & matrem."

Reponunt: Puer qui promittitur in signum, est filius Isaiae: Igitur non Christus Filius BEATISSIMAE VIRGINIS MARIAE. Probatur antecedens: Omnes circumstantiae & signi praerogativae priori conveniunt: Primo quidem, tamquam victor Damasci & Samariae praedicitur, cum legitur, nobiscum Deus: sic enim habetur cap. 7. de Filio Virginis: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. . . . . *antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra quam tu deservisti a facie duorum Regum suorum*. De filio vero Isaiae cap. 8. legitur ejus generatio & idem officium: *Accessi ad Prophetissam, & concepit, & peperit Filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus accelera, spolia detrahare, festina praedari, quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariae, coram Rege Assyriorum*. . . . . *& erit extensio alarum ejus implus latitudinem terrae, o Emmanuel!*

Respondet negando antecedens propter tria: Primo quidem fortitudo Damasci & Samariae auferenda est, antequam puer qui ponitur in signum sciat reprobare malum & eligere bonum: Porro in captivitate Samariae filius Isaiae jam erat aetate provectus, & decimum nonum attigerat annum. Secundo, Filius Isaiae non fuit Judaeae Dominus, cum tamen infra cap. 8. dicatur terrae Judaeae esse & Emmanuel possessive. Tercio demum datur conceptio miraculosa in signum, unde D. Thomas ibidem sic concludit: "Et Ideo oportet, quod intelligatur de filio Dei, secundum hoc ergo tria facit: Primo promittit signum. Propter hoc, quia vos non vultis petere, ipse dabit signum vobis, vestrae liberationis. Hoc etiam signum datum est Luc. 2. & hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, &c. Secundo ponitur: *Ecce Virgo, & I. ponitur miraculosa conceptio; Ecce Virgo, manens Virgo, concipiet; in partu, & pariet Filium*. Tercio, mirabilis generati vocatio. Et primo quantum ad divinitatem; *vocabis, scilicet Virgo, vel vocabis, tu Juda in periculis, nomen ejus Emmanuel*, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Mat-

„Matth. 1. vocabit nomen ejus Emmanuel. Et hoc totum nullum simile habebit in aliis, quia novum est, Jerem. 31. creavit Deus novum super terram, mulier, vel femina circumdabit vicum, id est, perfectum hominem, in ipsa conceptione... unde concordantia alia non potest haberi de ipsa prophetia, nisi ipsa historia. Luc. 1. Ecce concipies & paries Filium: Significatum Ezechielis 44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam. „

Ad probat. distinguo: Alique circumstantiæ conveniunt filio Isaïæ, & hoc in sensu figurativo, concedo: omnes simul, nego. Certum est ea quæ proferuntur tum de Prophetissa, tum de ejus partu & filio, Dominicam spectare Incarnationem; neutiquam enim intelligi queunt ad litteram de Prophetissa; maxime vero ex eo quod eo loci sermo sit de Virgine quæ manens Virgo debet parere, alias ejus partus neque signum, neque prodigium seu miraculum foret ad prænuntiandam futuram, eamque promptam contra spem Regis Achaz civitatis ab obsidione liberationem. Quid plura adiciam? Filius Isaïæ sciebat & patrem & matrem vocare, cum depradatum est Samaria: quod tamen manifeste pugnat adversus vaticinium, in quo quidem prædicitur devastatio Syriæ & Samariæ antequam puer sciret eligere bonum & reprobare malum; vocare patrem & matrem: hæc autem omnia in solo Christo adimpleta sunt; si quidem antequam veniret mundum consecraturus, deserta facta est Samaria, quam Rex Achaz detestabatur; quocirca signum datum est, non Achaz propter ejus incredulitatem, sed domui David, quæ ad Christum usque perseveravit; dictum est enim, inquit D. Thomas, *Audite domus David*, non autem *Audi Achaz*.

Hæc igitur genuina prophetiæ explicatio. Sicut Oseas, præcipiente Domino, accepit in uxorem Gomer filiam Debelain fornicariam, & ex ea suscepit filium, quem in signum future vindictæ de domo Jezeel propter idololatriam sumendam nominari Jezeel voluit Deus, simili & pari ratione sed diverso prorsus motivo Isaïas accessit ad uxorem, & ab ea suscepit filium, cui jubente & affante sancto Spiritu, varia Messiæ, cuius erat figura, imposuit nomina: hinc & in signum fu-

turæ liberationis Jerusalem datus est, ut etiam a servitute peccati & diaboli per Christum faciendam præluderet redemptionem. Accessit igitur Isaïas ad Mariam superexcellentem Prophetissam prænotione mentis per fidem, inquit sanctus Basilii; ad propriam vero uxorem jure maritali ut haberet filium, qui præludendo Redemptorem, vel ipsam sanctæ civitatis etiam annuntiaret liberationem. Hæc solutio solvit omnes difficultates, & sanctorum Doctorum adunat sententias; colligitur ex divo Thoma hic comment. in cap. 8.

Sanctus Doctor sic loquitur: „Hoc autem signum Judæi ad litteram exponunt de filio Isaïæ, cujus nomen Dominus significare volebat decem Tribuum destructionem; & secundum hoc, signum tripliciter confirmat *Propheta*. Primo, scripto: secundo, testimonio; ibi, *Et adhibui*, &c. Tercio, ipso facto, ibi, *accessi*, &c.... Prophetissa autem Beata Virgo est, quæ prophetavit, dicens: *Magnificat animam meam Dominum*. Luc. 1. ad quam accessit per prophetiam intelligentiam, & per fidem... quidam dicunt non esse inconveniens, sic hoc intelligatur ad litteram: Nempe illud *Et accessi ad Prophetissam, & concepit*, & peperit Filium. Ita tamen quod puer ille sit figura Christi, sicut etiam supra dictum est in glossa 7. cap. super illud, *Ecce Virgo*. „ Rursus infra cap. 8. Subdit S. Thomas loquendo de filio Isaïæ, quatenus Christi figura erat: „Hic ponitur signi expositio. Et secundum litteralem expositionem jam patet. „ Ergo &c.

Instant: Filius Isaïæ non potuit esse Christi figura: Igitur prophetia ex cap. 7. & 8. ad illum solum restringitur. Probat antecedens. Primo, non datur figura figuræ, partus autem Christi miraculosus, ex hypothesi quod vaticinium capit 7. sit de illo, *dabitur in signum* & figuram liberationis Jerusalem. Secundo, figura debet concordare cum figurato, quod stare nequit in Christo prænuntiatio in signum libertatis sanctæ civitatis; si quidem liberata est ab omni hostium terrore quando Samaria depradata est. Tunc autem filius Isaïæ decem & novem annos habebat, sciebatque vocare patrem & matrem, Christus vero nonnisi multa post sæcula natus est: Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem distinguo: Non datur figura figuræ sub eodem respectu, concedo: sub diver-

diverso, nego. Christus prænnuntiatus erat signum pro liberatione Jerusalem, sed ne signum prognosticum tam distans pareret aut dubitationem, aut absolutam incredulitatem, datur filius Isaïæ qui figuram Christi gerens, illum veluti præsentem exhiberet, & ideo cum de isto dicitur cap. 8. *Voca nomen ejus, Accelera, spoliare detrabere, festina prædari: quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum* .... o Emmanuel! hoc intelligitur de Christo cujus personam gerebat filius Isaïæ, nusquam vero de tali filio cum jam annum decimum-nonum attigerat, quando capta & deprædata est Samaria.

Ad alteram probationem distinguo: Figura debet cum figurato concordare, quoad aliquid, concedo: quoad omnia, nego; alias non esset figura, sed ipsa veritas. Isaïas consolatur Achaz spe promptæ liberationis: quia vero Rex ille incredulus signum petere non audebat, Prophetæ ad domum David se convertens, dat in testimonium liberationis miraculorum maximum, scilicet filii Dei Incarnationem, cujus etiam exhibet figuram & prænotationem in filio Isaïæ in brevi nascendo, qui de causa accedens ad uxorem illum suscepit, qui vix natus, jubente Deo, insignitur nomiibus officii Messie: quinimmo ipso vivente adimpletum est de liberatione civitatis promissum, & de inimicorum perditione, Regum scilicet Syriæ & Samariæ.

Insunt: Signum datum est in gratiam Achaz: Ergo convenientius videtur adimpletum in filio ejus, scilicet Ezechia.

Respondeo negando consequentiam propter duo. Primo quidem non esset miraculum quod mulier nupta pareret: attamen sermo est in prophetia de signo miraculoso, ad confirmandum cor Regis in angustia positum. Secundo, quando Samaria capta est, jam Ezechias sciebat vocare patrem & matrem: Igitur neque sententia capitis septimi: *Ecce Virgo concipiet, nec ista capitis 8. Voca nomen ejus*, &c. possunt ad Ezechiam pertinere. Sic propugnat divus Thomas in cap. 8. Isaïæ his verbis: "Exponunt autem dupliciter. Quidam de Ezechia, quidam de filio Isaïæ, quem fingunt esse Emmanuel, vocatum. Sed quod primum non possit stare, sic ostenditur, quia Ezechias erat, 25. annorum, quando cœpit regnare,

3. Reg. 18. & Achaz regnavit sexdecim annis, 4. Reg. 16. Ergo Ezechias erat decem annorum, quando pater suus incepit regnare; & sic non promittitur hic nasciturus. Præterea quomodo nescisset vocare patrem & matrem, cum sexto anno regni ejus capta fuit Samaria."

Fis satis objectionibus quæ ex attributis filii prænnuntiati desumuntur.

OBJICIUNT: Ut prophetia de Christo intelligatur, ea omnia quæ dicuntur de filio in signum dato debent illi convenire: Atqui hoc ipsum non claret: Ergo &c. Probatur minor multis momentis. Primo quidem Isaïæ 7. de illo filio habetur: *Butyrum & mel comedes, ut sciat reprobare malum & eligere bonum*. Secundo, fœderatos Reges perituros esse antequam sciat puer reprobare malum & eligere bonum. Tertio, annuntiatur ut victor armatus auferens spolia Damasci: Sed hæc omnia a Christo prorsus aliena sunt: Primum quidem, cum nusquam aliquid ignoraverit; quæ igitur relatio inter butyrum, mel & Christum, ut ipse his mediis sicut boni sic & mali scientiam calleat. Nec utique alterum momentum, cum plurimis sæculis ante Christum natum Samaria deprædata sit. Denique nec etiam tertium: non enim Christus venit mundum cum armis debellaturus, sed teste sancto Fulgentio, ut triumpharet occisus: Ergo &c.

Respondeo negando minorem: Ad omnes probationes distinguo: Allata Christo non conveniunt in sensu obvio, & ad litteram, concedo: in sensu morali & mystico, nego. Et hoc ab enumeratione partium constat: sicut enim ex gustu butyri & mellis discernitur utriusque natura, sic & Christus ut homo per scientiam acquisitam & experimentalem didicit ea quæ homini conveniunt, & ea quæ humanæ adversantur vitæ. Jam vero ut præliator ac victor tum mundi tum diaboli ubique, sicut a Prophetis annuntiatum fuerat, armis spiritualibus exitit, juxta illud Osæ cap. 13. 14. de Christo: *Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne*. Et istud Christi Joan. 12. 32. *Nunc Princeps hujus mundi efficitur foras: Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum*.

Solutio ad primum traditur a D. Thoma hic in cap. 7. Isaïæ his verbis: "Quantum

„tum ad humanitatem butyrum & mel
„comedit; *Christus*, ad litteram cibos
„viriles, quia ab infantia ad modum
„aliorum se habuit: Sap. 7. Et ego na-
„tus accepi communem aerem, & in-
„milliter factam decidi terram, & pri-
„mam vocem similem omnibus emisit plo-
„rans. Vel a parte ad totum, secun-
„dum regulas Tychonii. Per hoc enim,
„omnes humanos cibos intelligit, ut
„sciat, ut consecutivum est, quia tali-
„bus vescens adhuc puer, sciat reprobare
„malum, sine experimento: & eligere
„bonum, sine consilio, perfectam habens
„omnem scientiam.

„*Tertullianus* ad reliqua respondens lib.
3. adversus Marcionem, in sensu mystico
& spiritali ea explanat cap. 13. his ver-
bis: „In signum ergo disposita Virgo &
„Mater, merito creditur: infans vero
„bellator non aequè. Non enim & hic
„signi ratio versatur. Sed signo nativi-
„tatis novæ adscripto, exinde post si-
„gnum, alius ordo jam infantis edici-
„tur, mel & butyrum manducaturi.
„Nec hoc utique in signum est, malitiæ
„non assentaturi; & hoc enim infantia
„est; sed accepturi virtutem Damasci,
„& spolia Samariæ adversus Regem As-
„syriorum. . . . Maneant enim Orien-
„tales illi Magi, in infantia CHRISTUM
„recentem auro & thure munerantes;
„& acceperit infans virtutem Damasci
„sine prælio & armis. Nam præter quod
„omnibus notum est, Orientis virtutem,
„id est, vim & vires, auro & odoribus
„pollere solitam; certe est Creatoris,
„virtutem cæterarum quoque Gentium
„aurum constituere; sicut per Zacha-
„riam dicit: Et Judas pertendet apud
„Jerusalem, & congregabit omnem va-
„lentiam populorum pro circuitu, aurum
„& argentum. De illo autem tunc
„auri munere etiam David: Et dabitur
„illi ex auro Arabiæ. Et rursus, Reges
„Arabum & Saba munera adferent illi.
„Nam & Magos Reges habuit fere Oriens,
„& Damascus Arabiæ retro deputaba-
„tur antequam transcrita esset in Syro-
„phænicem, ex distinctione Syriarum;
„cujus tunc virtutem CHRISTUS accep-
„it, accipiendo insignia ejus, aurum
„scilicet & odores. Spolia autem Sama-
„riæ, ipsos Magos: qui cum illum co-
„gnovissent, & muneribus honorassent,
„& genu posito adorassent, quasi Deum
„& Regem sub testimonio indicis & du-

„eis stellæ, spolia sunt facti Samariæ, id
„est, idololatriæ, credentes videlicet in
„Christum. Idololatriam enim Samariæ
„nomine notavit, ut ignominiosæ ob ido-
„latriam, quæ deliquerat tunc a Deo
„sub Rege Jeroboam.

„Tum ibidem sic pergit: „Hoc itaque
„usu, Magos quoque, Samaritarum ap-
„pellatione titulavit, despoliatos, quod
„habuerant cum Samaritis, ut diximus,
„idololatriam. Adversus Regem autem
„Assyriorum, adversus Herodem intelli-
„ge, cui utique adversati sunt Magi,
„tunc non renuntiando de Christo, quem
„intercipere quærebat. Adjuvabitur hæc
„nostra interpretatio, dum & alibi bel-
„latorem exillmans Christum, ob armo-
„rum quorundam vocabula, & ejusmo-
„di verba, & reliquorum quoque sen-
„sum comparisone convinceris. Ac-
„cingere, inquit David, ensen super fe-
„mur. Sed quid supra legis de Christo?
„Tempellivus decore præter filios homi-
„num, effusa est gratia in labiis tuis.
„Postea sulo calamo probat Christum &
„lege, & sapientia, & suæ gratiæ energia
„omnium etiam Gentilium corda sibi de-
„vincere: tum suam interpretationem
„concludit cap. 14. „Sic bellipotens & armi-
„ger Christus Creatoris: Sic & nunc ac-
„cipiens spolia, non solius Samariæ, ve-
„rum & omnium Gentium. Agnosce &
„spolia figurata, cujus & arma allegori-
„ca didicisti.

„Dices: Apostoli ad probandum Chri-
„stum esse Messiam laudato Isaia non usi
„sunt vaticinio: Igitur ex eo nihil pro
„adventu Messiae concludi potest.

„Respondeo distinguendo antecedens: Non
„usi sunt economiæ causa, concedo: ex
„eo quod jejunum esset pro hoc momento
„vaticinium, nego. Cum Judæi BEATISSI-
„MAM VIRGINEM uxorem videbant, si ab
„Apostolis tamquam Virgo sicut erat de
„facto, celebrata fuisset, ex malitia cæcu-
„tientes, eam veluti adulteram lapidaf-
„sent: Igitur non sine causa alia Scriptu-
„ræ loca urgebant, ut patet Actuum 7. &
„alibi, ut Christi probarent & missionem
„& divinitatem: maxime vero cum idem
„signis & miraculis comprobarent.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Istud vaticinium, ECCE VIRGO CONCIPIT, adimpletum est in BB. Virgine, & in Christo.

PRIMO: Datur signum miraculosum Rezi Achaz in signum liberationis ab obsidione civitatis Jerusalem: Sed non foret miraculum nisi de virgine innupta, & tamen concipiente: Igitur de sola BB. Virgine & Christo prophetia intelligenda est.

Secundo: Ipse Isaïas suum ubique prodit sensum prænuntians Christum BB. Virginis Filium ut Mediatorem, nempe cap. 2. 4. maxime cap. 9. vers. 6. & 7. his verbis: *Parvulus enim natus est nobis . . . Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi.*

Tertio: Usus sic obtinuit, & Ecclesia hanc Prophetiam in una Missa Nativitatis pro introitu habet. Suffragantur SS. Doctores, in primis sanctus Thomas qui in comment. in cap. 7. Isa. lato calamo sic interpretatur.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Incassum Iudæi obcæcati trahunt in adulterinum sensum, vocem hebraicam *Abhlmach*, quæ interpretatur *Virgo*, de uxorata muliere, cum hebræa significet mulierem viri absconditam, adæque virginem: Vincunt versiones Syriacæ, Paraphrasis Chaldaica, quæ vocem latine reddunt, *Virgo*.

Secundo: Non negamus signum præsens dari, sed hoc adimpletur dupliciter: Primo quidem dum Propheta ad domum David se convertens annuntiat Christum venturum; in gratiam enim hujus domus istud emittit oraculum. Secundo, quum filius Isaïæ figura Christi evadit, & ista varia recipit nomina: *Accelera spolia destrahere, cito prædare.* Et de facto Rex Israel, & Rex Syriæ ab obsidione cessarunt, tum aliquibus elapsis annis Salmannazar victoriorum contriti sunt.

Tertio: Tametsi aliquæ prophetiæ circumstantiæ filio Isaïæ possint tribui, non tamen ad litteram, sed in sensu solum figurativo. Quod potest isto illustrari exem-

plo. Isa. 8. dicitur: *Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci.* Quæ verba non possunt, ait D. Thomas, hic intelligi de filio Isaïæ, quippe qui decimum-nonum jam attigerat annum cum Syriæ & Samariæ contigit devastatio: Igitur de solo Christo vaticinium intelligendum est.

PUNCTUM SECUNDUM.

Utrum ex 70. hebdomadibus Danielis recte colligi possit adventus Messie.

DANIEL Propheta magnus in Babilonia cum cæteris Iudæis captivus exsistens, finem quidem 70. annorum captivitatis prænuntiavit Jeremiæ 25. imminere sciebat, absque tamen ulla liberationis affluente spe, idcirco timens ne propter populi peccata procrastinaretur captivitas, oratione oravit ad Dominum ut populum ab ea solvere dignaretur; Deus autem in donis magnificentissimus, ejus preces pro liberatione non solum temporali, sed & æterna per peccatum indulta lubentius exaudivit; hinc & Gabriele Archangelum, qui utrumque ei annuntiaret beneficium, misit, & Daniele orantem cap. 9. sic allocutum fuisse legitur.

Daniel nunc egressus sum ut docerem te . . . tu ergo animadverte sermonem, & intellige visionem. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur pravaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & adimpleatur visio & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadverte: ab exitu sermonis, ut iterum edificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt: Et rursum edificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: Et non erit ejus populus, qui cum negaturus est. Et civitatem, & Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo; & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem patrum multos hebdomada una; & in dimidia hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: Et erit in Templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.

Duo circa istud vaticinium enucleandi occurrunt. Primo quidem an hebdomades

in-

intelligentur de Messia, & ille sit Iesus Nazarenus? Secundo, a quo tempore computandæ sint hebdomades?

§. I.

Num hebdomades intelligentur de Messia qui sit Christus, & annuntient illum venisse?

CONCLUSIO PRIMA.

Hebdomades annuntiant Messiam venisse.

Probatur multipliciter ..

PRIMO QUIDEM hoc ipsum ex contextu Prophetiæ liquet: hoc annuntiat Oratoris Dei scopus, quippe qui æternam hebdomadibus completis, prædicat a servitute tum peccati, tum diaboli per Messiam venturum liberationem.

Secundo: Sic interpretantur omnes sancti Patres & Doctores, ex professo vero S. Thomas commentario in Daniele. Nec diffidentur antiqui Rabbin; in primis Moyses filius Nachman Gerundenfis in Daniele: "Sanctuarium, ait, Sanctuariorum, sive Sanctus Sanctorum, est Messias sanctificatus de filiis David." Targum non absimilia dicit, quandoquidem illa verba Psalmi 44. *Sedes tua, Deus, in seculum seculi, virga directionis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis; de Messia exponit.*

Tertio. Idem probatur isto ratiocinio: Gabriel Archangelus verbis supra laudatis Christum ducem, hoc est, Messiam intra septuaginta hebdomades venturum prædicit: Atqui istæ jam dudum effluxerunt: Igitur jamjam venit Messias. Probatur minor. Illæ hebdomades sumi solum possunt duobus modis, scilicet vel pro septenario dierum numero, quo modo sumuntur Levitici 23. vers. 15. in quo quidem statuitur numerandas esse a die Paschatis, usque ad Pentecosten exclusive septem hebdomadas plenas, id est, 49. dies, vel pro septenario annorum numero, ut Levitici 25. vers. 8. ubi habetur numerandas esse septem hebdomades annorum quæ faciunt 49. annos, & anno immediate sequenti jubilæum esse celebrandum: Neque vero alibi reperies alios annos apud

Judæos fuisse in usu. Atqui illæ septuaginta hebdomades quovis modo accipiuntur, a longo tempore elapsæ sunt: Si enim in priori sensu spectentur, reddunt solum 490. dies, seu annum integrum cum quatuor circiter mensibus: Si posteriori, conficiunt tantum 490. annos: Porro a tempore quo Daniel protulit vaticinium ad nos usque, plusquam bis mille anni elapsi sunt. Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Messias prædictus a Daniele est ipse Iesus Nazarenus.

PROBATUR unico sed irrefragabili argumento. Messias, cujus adventus temporaria designavit sanctus Gabriel, ille est qui ungendus erat Sanctus Sanctorum, cujus tempore consummanda erat prævaricatio, cujus virtute finis peccato imponendus erat, & iustitia sempiterna adducenda, in quo omnis visio adimpleri debebat seu prophetia; quem nagaturus erat ejus populus, ille qui morte sua pactum multis erat confirmaturus, post ejus mortem dissipanda civitas cum Sanctuario, defutura historia cum sacrificio, in Templo statuenda desolationis abominatio, & usque ad finem perseveranda erat desolatio: Atqui hæc omnia impleta sunt in Christi adventu: Igitur ipse est qui a Daniele Propheta fuit annuntiatus. Probatur minor quoad singulas partes.

Primo quidem. Christus est Sanctus Sanctorum & juxta textum Hebræicum habuit sanctitatem sanctitatum. Et vero unctus fuit oleo gratiæ non solum sanctificantis, sed & substantialis, cum sit Deus; quam quidem prærogativam extollit Apostolus Hebr. 1. his verbis: *Ad filium autem: Thronus tuus Deus, in seculum seculi, virga æquitatis, virga regni tui: dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propria unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis: præ participibus tuis.*

Secundo: Finem imposuit peccato, & adduxit iustitiam sempiternam, juxta illud Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem, per fidem, in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore: ut sit*

fit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.

Tertio: Eum populus abnegavit coram Pontio Pilato, ut habetur Actuum 3. his verbis: Vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis.

Quarto: Concinit novum cum veteri Testamento de pacti confirmatione. Sic enim habetur Hebr. 9. 15. Christus, novi Testamenti Mediator est; ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento re-promissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis.

Quinto: Omnem prophetiam & visionem juxta Danielis effatum adimpletam esse habetur Actum 10. 43. his verbis: Huic, scilicet Christo, omnes Prophetæ testimonium perhibent. Hinc Joan. 10. ipse Christus expirans sic loquitur: Consummatum est; hoc est juxta omnes Interpretes, cunctæ prophetiæ de me adimpletæ sunt. Instar omnium sic Tertullianus, qui lib. adversus Judæos cap. 8. ait: "Igitur quoniam adimpleta est prophetia per adventum ejus, juxta, propterea signari visionem & prophetiam dicebat, quoniam ipse est signaculum omnium Prophetarum, adimplens omnia quæ retro de eo Prophetæ nuntiaverant. Post enim adventum Christi & passionem ipsius jam non visio, neque Prophetes est, qui Christum nuntiet venturum."

Denum, ultimum prophetiæ momentum de ablatione sacrificii, in ipso Templo diruto luce promeridiana clarius adimpletum apparet, juxta ipsius Christi effatum Matth. 24. ubi sic scribitur: Et egressus Jesus de Templo, ibat. Et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei edificationes Templi. Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruat. Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legitur, intelligat. Lucæ 19. fufius describitur civitatis Ierusalem vastatio his verbis: Quia veniens dies in te: Et circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te & coangustabunt te undique; & ad terram prosternebant te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tem-pus visitationis tuæ.

Hoc primum adimpletum est per Titum

Romanorum Imperatorem juxta Iosephum de bello Iudaico lib. 7. cap. 3. "Deus", profecto, inquit, Deus ipse cum Romanis ignes iustitiales ipsi, scilicet Templo, injecti, & civitati tot piaculis plenam excendit. Cap. 10. "Templum", invito Tito exurit. Suffragantur omnes Historiographi Ecclesiastici, in primis audiatur S. Barnabas in sua epistola cap. 3. ubi dicit ultima tempora a Daniele prædicta esse adimpleta Hist. Eccl. Fleury tom. 1. pag. 325.

Quia vero mirabilis Templi fundamenta remanebant, ut adimplerentur admissum ista Christi verba: Non relinquetur lapis super lapidem; cum Iulianus Apostata adhuc spirans minarum in ipsum Christum, Epistolam, quæ est inter Iulianas 25. ad Iudæos direxit; quos blande consolans suavitè restaurare Templum, ut Dominum veluti Pseudo Prophetam venerarent: cui per omnia volens illudere, iussit ligones & cætera instrumenta, quibus effossa terra, Templum reedificaretur, ex argenti materia fabricari. At Christus Deus terribilis in consiliis super filios hominum, sicut ædificantes turrim Babel, sic & Iudæos & Iulianum confudit. Vix enim detectis pristini Templi fundamentis, quod undequaque flammarum globuli per modum torrentis erumpentes, ex artificibus alios comburere, alios ad terram subvertere, demum cæteri partim ventorum procella, partim flammarum hinc & inde discurrunt motibus in fugam dati evanuerunt: quin immo virtute elastica ignis omnes fundamentorum lapides, ne uno quidem excepto terra evomuit, ut in gloriam Christi, illud Prophetæ Regii Psalm. 136. de infelicitate Ierusalem pronuntiatum adimpleretur: Exinanite, exinanite, usque ad fundamentum in ea.

Hanc historiam Auctores omni exceptione majores referunt: in primis SS. Gregorius Nazianz. oratione 4. Chrysostomus homil. 4. in Matth. Theodoretus lib. 3. Hist. Ecclesiast. cap. 20. Sozomenus lib. 5. cap. 22. Ambrosius epist. 29. ad Theodosium: vel ipsi Pagani hæc scribere. Instar omnium sit Ammianus Marcellinus lib. 28. his verbis de Iuliano: "Ambrosium quondam apud Ierusalem Templum, quod post multa & internecina certamina, obsidente Vespasiano, posleaue Tito, ægre est oppugnatum, inflaurare sumptibus cogitat immodicis,

„cis, negotiumque maturandum Alypio
„dederat... Cum itaque rei instaret A-
„lypius, juvareque Provincie Rectori
„meruendi globi flammam prope fun-
„damenta crebris assultibus erumpentes,
„fecere locum, exustis aliquoties ope-
„rantibus, inaccessum: hocque modo
„elemento oblativus repellente, cessa-
„vit inceptum.”

Est satis Objectionibus Judæorum.

OBJICIUNT: Nihil certi concludi po-
test pro Messia ex vaticinio laudato: Er-
go &c. Probatur antecedens. Omnibus im-
pervia est certa annorum computatio:
Ergo &c. Probatur antecedens. Chrono-
logia Septuaginta interpretum addit Chrono-
logiæ textus Hebraici mille & quin-
gentos annos, & tamen non ignoti no-
minis auctores illam defendunt: Igitur
non habetur certa & determinata anno-
rum computatio, quod tamen necesse so-
ret ad tantum fidei dogma astruendum;
si sit de fide hebdomades Danielis Messiam
indicare.

Respondeo I. Chronologiam Hebræorum
prævalere alteri, ut ex professo probavi-
mus: Vulgatam autem nostram, quæ est
authentica, priori adhærere & sic dogma
manet inconcussum.

Respondeo II. Nihil roboris a vaticinio
destrahi per Chronologiarum diversitatem
propter duo. Primo quidem 1500. anni
resperi super septem millia & amplius a
mundo condito ad nos usque, levius spa-
tium est, ut adimpletionem prophetiæ
impediant; illis enim annis adjunctis, sem-
per constet hebdomades jam jam comple-
tas esse, & Iudæos prorsus cæturare dum
Messiam expectant. Secundo, quidquid
sit de Chronologia, septuaginta hebdoma-
des numerandæ sunt ab exitu sermonis ut
iterum ædificetur Ierusalem; easque non-
nisi 470. annos vel circiter ad summum
500. ellicere: Porro si computentur
juxta Hebræos, sive juxta Græcorum cal-
culum majorem non continent numerum:
quis autem jam non videat hebdomadas
versus Christi tempora esse adimpletas?

Respondeo III. negando antecedens, pri-
mi & secundi argumenti. Ad ultimam
probationem, distinguo: Chronologia Lxx.
Interpret. addit 1500. annos, & hoc ali-
quam inducit incertitudinem arithmeti-
cam in computatione annorum transeat:
Vulgata enim nostra est infallibilis fidei

regula & præponderat versioni Septuag.
inducit in certitudinem geometricam &
circa rei substantiam, nego. Prior atten-
ditur penes ipsos menses, immo & dies,
posterior vero secundum judicium viri
prudentis, & per distributionem accom-
modam: nemo autem non videt aliquos
annos pro nihilo reputari pro numero
400. aut 500. annorum: Unum nobis suf-
ficit, non obstante Chronologiarum diver-
sitate ad perstringendos Iudæos, hebdo-
madas a longo tempore finitas, & Mes-
siam venisse.

Instant: Atqui etiam accommodata Chro-
nologia, nihil certi habetur pro Messia ex
vaticinio laudato: Ergo &c. Probatur sub-
sumptum. Non potest determinari intrum
hebdomades sint annorum, aut jubilæo-
rum, aut sæculorum, aut olympiadum,
aut solarium, aut lunarium; cum non de-
sint auctores qui eas diversimode intelli-
gant. Namque Origenes Tractatu 29. in
Matth. intelligit hebdomades decenniorum,
quarum quælibet annis constet septuaginta:
Rabbini vero quidam, ut scribit Gal-
latinus l. 4. de Arcanis Catholicæ verita-
tis cap. 14. hebdomades, aut jubilæorum,
aut sæculorum esse commentantur: inter
Catholicos vero, alii de lunaribus, alii
vero de solaribus quæ superant annos lun-
ares intelligunt. Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum. Ad
probationem, nego, Hebdomades esse, aut
Decenniorum, aut jubilæorum, aut sæcu-
lorum, aut etiam Olympiadum, sed tan-
tum de solaribus, aut lunaribus intelli-
gendas esse: & quidem propter duo. Pri-
mo quidem, ex eo quod nulli præter an-
nos lunares, aut solares fuerunt in usu
apud Iudæos: nemo autem cordatus dixe-
rit Angelum locutum fuisse Iudæis de heb-
domadibus illis ignotis. Altera ratio ea
est, quod cuncta in vaticinio prænotia-
ta versus Christi tempora contigerint.

Respondeo II. Diversitatem inter annos
solares & lunares pro nihilo haberi, nec
quicquam roboris a prophetia detrudere.

Insurgunt: Hebdomades 70. non in eum
finem a Deo constitutæ sunt, ut his elap-
sis expientur peccata per adventum Mes-
siæ, sed ut his finitis sequatur & templi
& urbis vastitas in vindictam. Ergo &c.
Confirmatur, peccatum non est deletum
per Christum, quin immo semper perseve-
rat: Igitur Christus non adduxit justiciam
sempternam: & in eo veluti in Messia non
videtur prophetia adimpleta.

Ref-

Respondeo negando antecedens : Angelus enim missus est ad consolandum Daniaelem, qui mœrore confectus captivitatis liberationem expostulabat ; quænam autem fuisse consolatio, si solum ei prædixisset novam desolationem ?

Ad confirmationem, distinguo : Non deletum est peccatum secundum se & quoad effectus, nego. In individuo, subdistinguo. Per accidens, concedo : ratione remedii, nego. Christus deleuit peccatum originale, immo & actuale quoad reatum culpæ & pœnæ quatenus copiosam dedit pro omnibus peccatis satisfactionem, & gratias promeruit quibus peccata abstergerentur, & etiam præcaveri possunt : quod autem, his non obstantibus homines in nova ruant peccata, est per accidens, & non defectu remedii, & ex culpa solius hominis, qui ex innata pronitate ad malum sua male utitur libertate, quæ sicut ad bonum ita & ad malum versatilis est.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

I. Hebdomades Dan. 9. annuntiant Messiam venisse, II. Intelligentur de Jesu Nazareno.

PRIMUM patet ex scopo Auctoris, qui a servitute peccati liberationem prædicere vult. Nec ipsi dissentunt Rabbi Moses & Targum. Suffragatur S. Thomas comment. in cap. 9. Dan. Ratio est, quia sive hebdomades intelligantur de annis habentibus menses lunares, vel solares, a longo tempore elapsæ sunt, ut legenti & attendenti affulgebit.

Secundum, non minus claret, cum omnes prophetiæ subnotatæ dotes Iesu Nazareno conveniant. Et vero a populo suo negatus & derelictus est : in medio hebdomadæ occisus est : versus ejus tempora defecit hostia, & sacrificium & abominatio facta est & apparuit in loco sancto ; quando scilicet Aquila apposita est in sanctorum : ac demum desolatio sic subsequuta per Titum Imperatorem, ut ab hoc tempore ad hunc usque diem perseveret.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Tametsi aliquæ occurrant in componendis Chronologiæ calculis diffi-

Boucat Theol. Tom. IV.

cultates, manet semper Messiam venisse, sive anni consent mensibus solaribus, sive lunaribus, ut magis placet.

Secundo : Absque fundamento Judæi urgerent annos jubilæi, cum in tota veteris Testamenti Scriptura fiat solum mentio pro usu de annis nunc solaribus, nunc lunaribus.

Tertio : Peccant quidem homines, deletum est tamen peccatum, cum Christus satisfecerit superabundanter pro nobis, & copiosa sit apud eum redemptio.

6. II.

A quo sumendum est exordium septuaginta hebdomadam, & in quo finis est constituendus ?

Prænotanda ad questionis intelligentiam.

OBSERVANDUM est primo : Captivitatem Babylonicam de qua sermo habetur Jeremiæ 25. quæque fuit 70. annorum, incepisse tempore Nabuchodonosor, qui elapso anno uno cum dimidio, postea mortuus est, & perseverasse tempore Evilmerodach & Balchassar ; isto autem mortuo Darius Medus regnavit : primo anno ejus Regni Daniel non sine Dei inspiratione legit Jeremiæ de captivitate prophetiam, ut in suo refertur libro cap. 9. intelligens vero finem imminere, oravit Dominum ne propter peccata populi diutius perseveraret desolatio, & exauditus est. Revera quidem Darius Medus anno 2. sui regni mortuus est : isti successit Cyrus, qui fundavit Persarum imperium, inspiratus autem a Deo, ut refertur lib. 1. Esdræ, relaxavit populum, & hoc in gratiarum actionem quod Deus dederat illi omnia regna terræ. Sed ut res clarius pateat, edita, tum ab eo, tum ab ejus successoribus, in gratiam Judæorum collata, in præsentiarum recensere non abs re erit.

PRIMUM igitur Rex qui Judæis favit, fuit Cyrus, de quo multus est sermo lib. 1. Esdræ tribus prioribus capitibus. Ille 30. annis regnavit juxta computum Petavii parte 2. Rationarii temporum lib. 3. cap. 10. scilicet annis 21. in Perside, & novem Babylone.

Alter fuit Cambyfes filius Cyri, cui successit anno 4. Olympiadis 62. regnavit 7. annis cum 5. mensibus. Quidam existimant eum fuisse Assuerum Estheris maritum, &

T illum

illum Artaxerxem de quo fit mentio lib. 1. Eldræ cap. 4. Fratrem habuit Smerdin, quem ex invidia interfecit; qua quidem nere cognita Patisthes magus, rei domesticæ Cambylis procurator, fratrem habens Smerdin nomen ferentem, & fratri Regis simillimum, Cambyse mortuo sine prole, ille Smerdin Cambylis fratrem ementitus sibi imposuit Diadema, & omni seculi commotione, septem mensibus clavum Imperii tenuit.

Tertius itaque numeratur ille Smerdis, sed comperta fraude a Principibus & folio derubatus est, ejusque loco suffectus est Darius Hyllaspis.

Ergo, quartus inter Reges Persarum numeratur ille Darius quem Herodotus lib. 7. annos 36. regnasse scribit. Annus primus regni incidit in annum quartum Olympiadis 64. anno vero 34. regni sui, id est, anno 2. Olympiadis 73. ad Bellum contra Ægyptios suscipiendum intentus Xerxem filium suum designavit regni successorem.

Quintus: Est Xerxes, qui suo cum patre duobus annis imperavit, nimirum a secundo ad quartum annum Olympiadis 73. quo quidem tempore, mortuo patre, solus regnare cœpit, & viginti annis præfuit, scilicet ab anno primo Olympiadis 74. inclusive usque ad annum quartum Olympiadis 78.

Sextus: Nominatur Artaxerxes Longimanus dictus, eo quod unam manum altera longiorem haberet. Hic primum cum patre suo annis circiter 10. regnavit, videlicet ab anno 3. Olympiadis 76. quo tempore Xerxes castra movens adversus Græcos, eum in regni socium adsciverat, usque ad annum quartum Olympiadis 78. quo anno Xerxes mortuo, solus regnare cœpit, & præfuit 40. annis, nempe usque ad annum quartum Olympiadis 88.

Inter illos principes tres dederunt edita in gratiam Judæorum; scilicet Cyrus, Darius filius Hyllaspis, & Artaxerxes Longimanus. Prior qui & relaxavit populum a captivitate, jussit ut omnia necessaria tum pro victu, tum pro reedificatione Templi, tum etiam pro sacrificiis subministrarentur Judæis a Præfectis Provinciæ, ut legitur lib. 1. Eldræ cap. 6. his verbis: *Anno primo Cyri Regis, Cyrus Rex decrevit ut domus Dei ædificaretur quæ est in Jerusalem &c.* Darius vero Cyri vestigiis insiliens, prohibuit quidem

ne Judæi reedificarent urbem, sed permisit consummare Templum, quod adversante populo terræ, perficere non potuerant. Ira habetur ibidem, his verbis ad suos: *Recedite, inquit, ab illis, nimirum Judæis, & dimittite fieri Templum Dei.* Jussit etiam omnia pro hoc memento exhiberi. Edictum aliud emanavit ab Artaxerxe anno 7. sui regni, quo quidem statuit oleum, frumentum, pecora, argentum suppeditari pro ornamento & sacrificiis Templi, sicut scriptum est libro 1. Eldræ cap. 7. anno autem 20. secundum dedit edictum, videlicet, ut iterum reedificaretur Jerusalem: in prioribus nonnisi de reedificatione Templi mentio fit.

Observandum est II. Hebdomades Danielis esse annorum: & in hoc veteres Judæi cum Græcis consentiunt. Porro isti anni alii sunt solares qui mensibus solaribus, alii vero lunares qui lunaribus constant, ut habetur Exod. 15. Observe velim 70. hebdomades incepisse anno 20. regni Artaxerxis Longimani, ut fufius infra probabitur, & perduraverunt tempore Græcorum imperii, quod initium habuit sub Alexandro Magno, qui regnavit sex annis: morte autem imminente suum divisit regnum pueris, qui fuerant cum illo ab adolescentia enutriti; hinc duplex ex divisione constatum est regnum, Ægypti scilicet imperium, in quo imperavere Ptolemæi, & aliud Syriæ, seu Asiæ, in quo Antiochi Reges imperarunt; isti multum exigitaverunt Judæos, ut patet ex libris Machabæorum. Quia vero multus est sermo in Scriptura sacra de Regibus & Assyriorum & Chaldæorum, & Medorum, & Ninive, & Babyloniarum, & Persarum, & Græcorum, & Romanorum, maxime vero de Principibus qui clavum Reipublicæ in Iudæa tenuerunt, ad majorem intelligentiam, seriem infra texere operæ præcium est, ubi de Incarnatione.

Observandum est III. Septuaginta hebdomades distributas fuisse ab Angelo in tres partes, scilicet in septem, in sexaginta duas, & unam, quæ divisio est juxta stylum Hebræorum; namque est ejusmodi divisio tria, quæ habetur Ezechielis 45. ubi dicitur continere viginti scielos, & viginti quinque, & decem; item sexaginta scielos. Hæc autem Angeli distributio propter tria rerum insignia facta est. Et vero prima parte, septem scilicet heb-

hebdomadarum; seu 49. annorum spatium civitatis erant aedificandi, & Templum restaurandum, quam quidem durationem Angelus vocat angustias temporum, eo quod legatur libro 2. Esdræ cap. 4. Iudæis e captivitate reversis una manu fecisse opus, dum altera tenebant gladium ad propellendos hostium adversarios incurtus. Secunda parte 62. hebdomades, seu annorum 434. spatium designat tempus, quod futurum erat a completo civitatis aedificio, usque ad Christum ducem; id est, usque ad Baptismum Christi, qui toto præcedente tempore privatum & occultum duxit vitam; tunc autem coepit fungi munere & officio, primum exemplo, tum verbo & opere dncis seu Messiae, id est; publice, quandoquidem a prima nativitate aurora, hoc munus mirum in modum subiit, juxta illud ad Hebr. 10. 6. *Holococausta pro peccato non tibi placuerunt: Tunc dixi: ecce venio, &c.* In tertia parte & ultima continetur hebdomada, in cujus dimidio, hoc est, tribus annis cum sex mensibus elapsis immolandus erat Messias, seu Christus propter nostra & populi peccata.

Demum observare etiam juvat Nehemiam intra spatium septem primarum hebdomadarum duodecim annis permanisse in Ierusalem, quo tempore fecit dedicationem Templi cum Esdra & Zorobabele, invenitque sacrum ignem in puteo reconditum a Sacerdotibus, cum Nabuchodonosor transfudit Iudam. In isto igne tria mira distinguuntur. I. Nonnisi aqua turbida apparebat, quæ tamen apposita super victimam, resurgente sole, ignis subito accensus, seu potius explicatus consumpsit victimam. II. Ignis ille vel ipsos altaris lapides combussit, qui & flammam emittebant. III. Nova inde flamma, & quidem purissima instar gloriæ Domini affulgebat in superiori parte altaris, quæ cæteras flammæ in brevi abstulit. Elapsis autem duodecim annis Nehemias rediit in aulam Artaxerxis, sed populi prævaricatione exæluante septem post annos iterum petiit Ierusalem, nec amplius reversus est ad Regem. Tum consolatus est populum, & ad penitentiam peragendam compulsi: tum etiam legem per Esdræ legi voluit, quæ lectio reterata vocatur Deuteronomium. Auctores non ignoti nominis contendunt Nehemiam, iisdem temporibus consumasse urbis reedificationem.

Iis prælibatis, variae circumferuntur sententiae circa exordium & terminum septuaginta hebdomadam: & vero alii cum Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum, defumunt illud ab anno primo imperii Cyri, qui populum e captivitate solvit: alii cum Origine ab anno 1. Regni Darii Medii qui tunc Chaldaeis imperavit: alii cum Eusebio lib. 8. demonst. Evang. ab anno 6. Darii filii Hystaspis, quo iubente, Templi instauratio facta est: alii demum & quidem communiter a 20. anno imperii Artaxerxis Longimani, computando annos decem, quibus cum suo regnavit Patre. Cum quibus sit

CONCLUSIO PRIMA.

Initium Lxx. hebdomadarum ducendum est ab anno vigesimo Artaxerxis, id est, ab anno secundo Olympiadi 81.

PROBATUR hoc ratiocinio. Annus vigesimus regni Artaxerxis erat annus a creatione mundi 3609. annus vero mundi quo Christus mortuus est 4084. & 18. Imperii Cæsaris. Porro 475. anni solares additi 3609. annis conficiunt 4084. annos; illi autem 475. anni solares computantur a vigesimo anno regni Artaxerxis, decem complectendo annos quibus cum patre imperavit; computantur, inquam, usque ad decimum octavum annum imperii Tyberii Cæsaris. Quid plura? 475. anni solares conficiunt 490. annos lunares, & hoc juxta Danielis effatum, ut infra probabitur; isti autem anni constituunt & complent 70. annorum hebdomades. Ita ex professo sanctus Thomas in Daniele: "Quod autem, inquit sanctus Doctor, hic 475. anni solares 490. annos lunares reddant, patet ex collectione crescentiæ anni solaris supra lunarem, quæ eum superat undecim diebus, quæ quidem omnes excessus crescentiæ collectæ ex 475. annis solaribus, 15. faciunt annos, qui additi 475. annis reddunt 490. annos præter 15. menses, qui supplentur ex 18. anno imperii Tyberii Cæsaris. Porro 490. anni complent 70. hebdomades annorum lunarium: & sic patet adimpletio prophetiæ ad litteram. Igitur anni computandi sunt ab anno 20. imperii Artaxerxis Longimani.

Confirmatur: Computandi sunt anni ab Edicto de reedificanda urbe Ierololyma: Atqui, ut ex dictis patet, quantum dum-

taxat Edictum emanatum ab Artaxerxe anno 20. sui regni facit mentionem de reedificanda urbe : Igitur &c. Minor patet, tum ex prolatione Edicti tempore prædicto tum quia secundum Angeli estatutum, muri civitatis in angustia temporum tunc elevati sunt, sive angustia sumatur pro afflictione; quandoquidem adversante populo terræ, reſtaurati sunt : sive pro brevitate temporis, nam ut legitur lib. 2. Esdræ cap. 6. absoluti sunt muri 50. duobus diebus, quod vel ipsæ gentes agnoverit ut miraculum, & sequentibus postea annis urbs ædificata, & reſtaurata est.

CONCLUSIO SECUNDA.

Finis & exitus LXX. hebdomadum rependus est in tempore mortis Christi, vel circiter, & ut quidam volunt anno 3. cum dimidio solum post eam.

Probatur breviter.

TERMINUS mensurandus est respectivo ad initium : Sed qui numerant per annos solares inveniunt 70. hebdomades annorum solarium, usque ad annum tertium post Christi passionem; quia quando Artaxerxes a patre aditus est ad imperium, hoc incidit in annum tertium Olympiadis 76. unde vigesimus annus regni ejus incidit in annum secundum Olympiadis 81. ab isto autem anno usque ad annum quartum Olympiadis 202. quo Christus passus est, occurrunt 121. Olympiades cum duobus annis, quæ omnia complectuntur 486. annos; quibus si addideris quatuor annos passionem Christi subsequentes, conficiunt 490. annos : qui vero intelligunt de annis lunariis, conficiunt 470. annos ab anno 20. regni Artaxerxis ad mortem Christi, quod est convenientius : namque anni lunares sunt solaribus breviores; porro Olympias complectitur spatium quatuor annorum, sic nominatum, eo quod ludi Olympici semel in anno inter illud spatium celebrantur.

CONCLUSIO TERTIA.

Anni sunt lunares.

Probatur multis momentis.

PRIMO quidem isto ratiocinio : Angelus locutus est Danieli de annis, qui

erant in usu apud Hebræos, ut melius caperet quod illi dicebat de hoc Mystério : Atqui illi sunt lunares : Ergo &c. Probatur minor ex S. Thoma, qui ex professo commentario in cap. 9. Danielis hanc fuisse propugnans sententiam, sic docet, his verbis : " Dicuntur hebdomadæ, " abbreviatæ, quia annus qui constat ex " mensibus superat lunarem, qui constat ex " tredecim lunationibus in undecim diebus, quia tredecim menses solares habent trecentos sexaginta quinque dies, anni autem lunares non habent nisi trecentos quinquaginta quatuor, ac per hoc hebdomades annorum lunarium, in septuaginta septem diebus superantur. Item patet ex hoc, quia Scriptura computat annos lunares, & menses, quia primam diem vocat Neomeniam, seu lunam primam, & undecimam diem mensis vocat lunam undecimam, sicut patet Exod. 13. & in multis aliis locis Scripturæ, & tamen nec prima luna prima dies est, nec undecima luna est undecimus dies mensis solaris; tum quia omnes tabulæ Hierosolymitanæ sabbæ secundum Hebræos currunt per annos lunares & menses, ex quibus patet computum Scripturæ currere per annos lunares. Ergo &c.

Secundo : In Edicto quod Artaxerxes anno 7. regni sui in gratiam Judæorum concessit, altum est silentium de civitate reedificanda, sed tantum in secundo quod anno secundo concessit. Atqui exordium 70. hebdomadum ducendum est *Ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem.* Ergo &c.

Tertio : Ante annum vigesimum regni Artaxerxis urbs sancta in ruderibus sepulta jacebat. Igitur anno tantum vigesimo obtinuerunt Judæi Edictum de instaurandis mœnibus civitatis : & vero si prius habuissent licentiam, dubio-procul absque mora opus executioni demandasset. Probatur antecedens ex lacrymis Nehemiæ paternæ urbis cladem lugentis cap. 2. 3. 4. lib. 2. Esdræ : *Et dixi Regi . . . quare non moveat vultus meus, quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ ejus combussæ sunt igni ?* Hinc idem Nehemias, aspirante Deo has preces Artaxerxi fecit vers. 5. *Si videtur Regi bonum, & si placeat servus ante faciem tuam, ut mittas me Judeam ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificalem eam.*

eam. Precibus ille annuens, anno secundo sui regni profectus est Nehemias Jerosolymam ad populum quem sic allocutus est vers. 17. *Vos nostis afflictionem, in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & porta ejus consumptae sunt igni, venite, & aedificemus muros Jerusalem, & non simus ultra opprobrium.* Ergo &c.

Quarto: Denum 70. Danielis hebdomades completæ solum fuerunt tempore excidii Jerosolymitani: Igitur initium 70. Danielis hebdomadam affigi nequit anno 7. Artaxerxis. Consequentia est evidens, nam ab anno 7. Artaxerxis, usque ad excidium Jerosolymitanum, quod contigit sub Tito Imperatore interfluxerunt anni plusquam 490. quo annorum spatio 70. Danielis continentur hebdomades. Probat antecedens ex verbis Angeli Daniele alloquentis: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam.... & eris in templo abominatio desolationis, &c.* Quibus verbis Angelus in 70. hebdomadam spatium excidii Jerosolymitanum includit, adeo ut sensus sit, semel finita septuagesima hebdomada, Templum Jerosolymitanum excisum iri: Igitur 70. Danielis hebdomades fuerunt tantummodo completæ in excidio Jerosolymitano &c.

Solvuntur objectiones contra primam conclusionem.

OBJECIONES: Prophetiæ initium desumendum est ab Edicto permittente urbis reedificationem: Atqui tale a Cyro emanatum est, quandoquidem hostes Judæorum conantes impedire ne Judæi, juxta licentiam a Cyro factam, Templum restaurarent, conuentes de his apud Artaxerxem Cyri filium, sic ei scripserunt, ut haberetur lib. 1. Esdræ c. 4. 11. & 12. *Notum sit Regi, quia Judæi, qui ascenderunt a te ad nos; venerunt in Jerusalem civitatem rebellem, & pessimam, quam aedificant, extruunt muros ejus, & parietes componentes.* Igitur signum est Cyrum tunc dedisse Edictum pro urbe aedificanda.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distinguo: Et calumniam imponebant Judæis, ut illos exosos redderent Regi, dicentes urbem aedificare cum Templo, concedo: secus, nego. Cyrus enim Edictum dederat tantum pro Templo: sed dato & non concessio, quod dedisset pro reedificatione urbis, certe ex-

cutioni mandatum minime fuit. Prophetia autem currit de edicto quod habuit effectum.

Respondeo II. distinguendo: Dedit Edictum Cyrus ut domos aliquas aedificarent Judæi, tum pro operariis, tum pro Sacerdotibus, transeat; hoc enim non est expressum, sed solum aliquid consecrationem ad promissionem de reedificando Templo: permittit muros aedificari, & urbem, propagacula, & alia ejusmodi civitatem componentia, nego. Hac solutione conciliantur auctores asserentes Edictum a Cyro pro manatum de urbe reedificanda: loquuntur enim solum de urbe imperfecta, & de quibuldam habitaculis.

Instabis: Isaïæ 45. habetur, & ex Iosepho lib. 11. cap. 2. colligitur Cyrum licentiam concessisse de urbe reedificanda: sic enim Deus ipse de Cyro loquitur loco citato, Isa. vers. 13. *Ipsæ aedificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittes, dicit Dominus Deus exercituum.* Ergo &c.

Respondeo I. Ecclesiastici 49. haberi urbem fuisse reedificatam solum tempore Nehemiæ, juxta illa verba vers. 15. *Nehemias in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros everfos, & stare fecit portas & jeras, qui erexit domos nostras.*

Respondeo II. distinguendo: Cyrus aedificabit civitatem civilem, quæ consistebat in adunatione populi, concedo: convenire enim tunc Judæi liberati circa Jerusalem ad aedificandum Templum, & etiam in patria commorandum: civitatem physicam, quæ consisteret muris aedificum circumdantibus & claudentibus, nego. Jerusalem enim erat tunc pagus.

Instabis: Artaxerxes anno 7. regni sui concessit Esdræ omne quod petiit, ut haberetur lib. 1. cap. 7. sed petierat non solum Templi, verum etiam urbis restorationem: Igitur saltem initium hebdomadam repetendum est ab anno illo 7.

Respondeo negando minorem: Et vero non petiit Templi reedificationem Esdras; jam enim erat reedificatum & dedicatum sub alio Rege, ut patet lib. 1. Esdræ cap. 6. his verbis: *Compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii Regis: Fecerunt autem filii Israel, Sacerdotes & Levitæ, & reliqui populorum transmigrationis dedicationem Dei in gaudio.* Igitur & a fortiori Esdras civitatis restorationem non exposulaverat, sed solum quædam necessaria, ut Templi utilitas,

Boucat Theol. Tom. IV.

T 3 sup

suppeditarentur, & hoc patet ex ipso Edicto.

Respondeo II. Eldram non petiisse reedificationem urbis, quandoquidem anno 26. regni ejusdem Artaxerxis adhuc deserta erat Jerusalem, & portæ ejus igne combustæ, ut lib. 2. Esdræ cap. 2. habetur: Igitur solum requisita ad ornatum Templi, ut dictum est.

Inq̃uit: Atqui initium hebdomadarum repetendum est ab anno 7. laudato: Ergo &c. Probatur subsumptum. Ab anno 20. Artaxerxis, usque ad mortem Christi non numerantur sexuaginta hebdomades annorum: Igitur hic numerus desumendus est ab anno 7. Probatur antecedens: Annus vigesimus regni Artaxerxis incidit in annum Olympiadis 83. teste Julio Africano in Chronologia per Olympiades verisatissimo, apud sanctum Hieronymum in cap. 9. Danielis; annus autem mortis Christi incidit in annum quartum Olympiadis 202. ut probat Eusebius: Atqui ab anno 4. Olympiadis 83. ad annum 4. Olympiadis 202. inveniuntur tantum 476. anni, quibus si adjicias quatuor annos Passionem Christi subsequentes, conficiunt tantum 480. annos. Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum. Ad probationem; nego antecedens. Ad aliam probationem, nego, Vigelimus annum regni Artaxerxis incidere in annum quartum Olympiadis 83. sed bene in annum secundum Olympiadis 81. & sic invenitur numerus admississimè completus. Iulianus autem deceptus est, quia non numeravit decem annos quibus primum regnavit Artaxerxes cum patre suo.

Pers̃q̃uit: Isti decem anni non debent numerari, quia ut observat Pererius in hunc Danielis locum, Xerxes plures habuit filios, quorum Darius fuit natu major, Artaxerxes vero isto junior: non est autem probabile, inquit, quod Collegam imperii insituerit Xerxes filium natu minorem: Ergo &c.

Respondeo negando Xerxem non reliquisse collegam Artaxerxem; nostra enim de hoc opinio fundatur in consuetudine Persarum; Herodotus namque, referente Petavio lib. 20. cap. 25. de doctrina temporum, scribit Persas legem quamdam habuisse, qua Reges in expeditionem profecturi, aliquem ex filiis suis successorē eligere tenebantur, secundum quod statutum Darius Hytaspis in Ægyptio & Athenienses bellum aſturus, Xerxem

ad imperium evexit. Quidni & ipse Xerxes pro more & Artaxerxem collegam suum nominasset, natu equidem Dario minorem; sed ne mireris, istum adhuc privatus, alterum vero purpuratus genuerat, & sic patet solutio ad probationem.

Replicabis: Angelus locutus est Danieli anno 1. Darii Medi, qui, devicto Balthassar, cepit regnare super omnem Chaldæam. Igitur ab hoc anno & non vigesimo Artaxerxis computandæ sunt hebdomades: maxime vero cum fausta prædicaret Angelus, & absque mora adimplenda, quod certe non contigisset, si procrastinata fuisset hebdomadarum computatio usque ad Artaxerxem, cum inter Darium & istum mediet quatuor Reges, videlicet Cyrus, Cambyles, Darius Hytaspis, & Xerxes.

Respondeo distinguendo: Angelus locutus est Danieli anno 1. Darii Medi, teste Divo Thoma hic in Daniele, sed ex eodem Angelus prænuntiabat hebdomadas solummodo computandas esse ab Edicto de restauratione urbis, quod latum est anno vigesimo Artaxerxis, concedo: Darius enim nullum edictum dedit in gratiam ludæorum. Et non determinavit Angelus tempus in quo suum ducerent initium hebdomades, nego antecedens, & consequentiam. Duo prædixit pro consolatione judæorum Angelus, nimirum a captivitate temporali, deinde ab æterna liberationem: prior quidem in brevi adimplenda per Cyprium, altera vero per Christum; unde non mirum si spectet Artaxerxis Edictum, & in eo determinet initium hebdomadum computandarum, gratiam per Christum conferendam in Edicto veluti in figura prænotando.

Solutio est divi Thomæ hic, qui comm. in cap. 9. Daniel sibi proponit objectionem, & sic solvit: "Dicendum secundum Hieronymum & Bedam quod sunt computandæ hebdomades a 20. anno Artaxerxis, quando, Nehemias impetravit licentiam a Rege reparandi muros Jerusalem, sicut habetur Nehemias 3. quod patet ex hoc quod hic dicitur: "Animadvertite ab exitu sermonis ut reedificetur Jerusalem, &c. Ergo a licentia reedificandi Jerusalem est numerus inchoandus hebdomadarum. Item patet per Chronicas Regni Persarum, Græcorum & Romanorum, usque ad nativitatem Christi, quibus nos oportet credere in computatione temporum ul-
,, que

que ad Christum , cum ex Scriptura
clare non habeatur ; regni enim Perla-
rum supputantur anni ducenti triginta
a 1. anno Cyri Perlarum Regis , qui
regnavit post dictum Darium ; post il-
los vero Macedonum supputantur tre-
centi : postea vero usque ad nativita-
tem Christi triginta . Ergo ab initio
Cyri Regis Perlarum usque ad nativi-
tatem Christi sunt anni quingenti sexa-
ginta , ex quibus quadringenti nonaginta
novem faciunt septuaginta hebdoma-
das lunares completas , ut patet nume-
ranti ; ergo superfluum usque ad nativi-
tatem Christi anni septuaginta , qui
faciunt hebdomadas decem , & sic falsa
est præfata Judæorum computatio ; sup-
posito autem quod computatio incipiat
a 20. anno Artaxerxis , ut dictum est ,
probat de necessitate septuaginta heb-
domadas completas esse : Nam a 20.
anno Artaxerxis usque ad decimum
octavum Thyberii Cæsaris , quando pas-
sus est Christus , computantur quadri-
geni & septuaginta quinque anni sola-
res , ut patet per prædictas Chronicas :
quadrigeni autem & septuaginta quin-
que anni solares faciunt quadrigenos
& nonaginta annos lunares , hi au-
tem faciunt hebdomadas septuaginta :
Ergo vere sunt completæ prædictæ
hebdomadæ decimo octavo anno Tybe-
rii Cæsaris , ac per hoc in morte Chri-
sti .

Dices : Quocumque modo fiat compu-
tatio , vaticinium in Christo non adim-
pletur : Ergo &c. Probat per antecedens .
In termino hebdomadarum abominatio ad
consummationem usque futura est : Sed
illa non nisi ultimi iudicii tempore adve-
niet , juxta illud Christi Matthæi 24. *Cum*
ergo videritis abominationem desolationis ,
quæ dicta est a Daniele Propheta . . . sta-
tim autem post tribulationem dierum illorum
sol obcurabitur . Ergo &c.

Respondeo negando antecedens . Ad pro-
bationem distinguo : Et eo loci sancti
Matthæi 24. Duplex ab Apostolis quæstio
fit Christo , altera de vastatione & templi
& urbis , altera vero de mundi destru-
ctione in iudicio universali , his verbis :
Ecce nobis quando hæc erunt , & quod si-
gnum adventus tui ? concedo . Et solum
fit mentio de abominatione per Antichri-
stum adimplenda in consummatione sæcu-
li , nego . Abominatio igitur duplex se-
cernitur , una scilicet relative ad Judæos

pro deicidio puniendos , altera vero respec-
tive ad mundum universum . Prior au-
nuntiat primum Christi adventum & qui-
dem nunc factum ; abominatio enim con-
tingit quando Ælius Adrianus Romanorum
Imperator idolum in templo collocari vo-
luit , tum tempore Titi qui Jerusalem
cum Templo non sine Dei vindicta sub-
vertit : abominatio postrema prænuntiat
secundum Christi adventum , quæque fuit
præfata priore juxta Danielem ad finem
usque sæculorum perduratura : igitur illa
non excludit istam .

Solutio colligitur ex ipsis Prophetiæ ter-
minis ; sic enim habetur : *Et post hebdo-*
madas 62. occidetur Christus : & non erit
ejus populus , qui eum negaverat est : &
civitatem , & sanctuarium dissipabit populus
cum Duce venturo . . . & erit in Tem-
plo abominatio desolationis , & usque ad con-
summationem & finem perseverabit desola-
tio . Audiendus est de hoc momento san-
ctus Thomas , qui hic sic & solvit diffi-
cultatem : *Quia* propter dicendum est ,
quod intelligatur de abominatione de-
solationis , quæ fuit tempore Ælii Adria-
ni , cui nullus aptius accomodari po-
test , nam ad litteram hoc tum imple-
tum est . Ælius enim Adrianus dedit
licentiam Judæis , qui erant Romæ ca-
ptivi per Titum quod irent Jerusalem ,
quod & fecerunt , & tunc mandavit
eis , quod ponerent idolum in templo ,
& ipsi noluerunt ; tunc ipse iratus ivit
Jerusalem , & funditus eam destruxit
. . . postquam in allegato loco Mar-
thæi Christus discipulis suis designaverat
Templi Jerosolymitani futuram vastatio-
nem & eversionem , duas ipsi propolu-
erunt discipuli quæstiones : alteram sci-
ficet de tempore destructionis dictæ Tem-
pli , alteram vero de tempore adventus
ipsius , & consummationis sæculi , qua-
rum prima solvit prædicens , prius tam-
quam signum imminantis destructionis
Templi calamitates plurimas , famem
scilicet , pestem &c. Postmodum decla-
rat ipsam Templi vastationem subsecu-
turam , tunc quando hoc Daniels va-
ticinium de abominatione desolationis
Templi implebitur , & in hoc terminat
prælatæ primæ quæstionis solutionem ;
quæ autem de persecutionibus & signis
tempore Antichristi inferius designat ,
pertinent ad secundæ quæstionis solu-
tionem .

Oppones contra 3. conclusionem : De his

annis loquitur Propheta, qui apud Judæos erant in usu; Atqui non lunaribus, sed solaribus Chronologia Judæorum innititur: & probatur: Auctor librorum Machabæorum istos solum commemorat: Ergo &c.

Respondeo negando minorem: Ad probationem distinguo: Cum rerum civilium textu historiam auctor solaribus innititur annis, concedo: cum de rebus Ecclesiasticis scribit, nego. Utrumque peragit negotium, primum quidem referendo bella & prælia cum Græcis Paganis, & tunc loquitur de annis solaribus etiam apud exterarum nationes pro more & in usu positum: alterum vero cum Paschatis celebrationem & similia memorie tradit, & tunc utitur Judaico Calendario, quod quidem, ut probatum est, currit per menses & annos lunares.

Instabis: Atqui Calendarium mensibus lunaribus inniti non potest: Ergo &c. Probatum subsumptum. Hac facta hypothesis Judæi festum Paschatis post Æquinoctium verni, vel ipsum juxta Calendarium ut plurimum non celebrassent, quando scilicet occurrunt tredecim lunationes: Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum: Ad probationem distinguo: Occurrente lunatione 13. non potuissent Judæi juxta Calendarium celebrare Pascha, omitta intercalatione, concedo: admitta, nego. Sic uti igitur pro more apud nos positum est uti anno bisextili ad componendam eandem festivitatem Dominica immediate sequenti lunam 14. Martii post Æquinoctium vernum, quando tredecim lunationes incumbunt, sic & Judæi per intercalationem fecissent, ut servaretur Festi Paschatis ordinatus dies. Sanctus Thomas hic ad difficultatem ita respondet: "Dicit autem, *Propheta*, abbreviatæ sunt, quia hebdomadæ illæ annorum, secundum annos lunares, qui sunt minores solaribus, debent sumi; quia annus solaris habet plus undecim dies quam lunaris, & hi undecim dies dicuntur *Epacta*, id est adjuncta pars ad annum lunarem, unde quando annus solaris habet ex collectione illarum *Epactarum* unam lunam, tunc habet tredecim lunationes, & illa lunatio tertiadecima dicitur embolismalis, & annus ille dicitur embolismalis, id est, prægnans una lunatione. Igitur lunatio decima tertia inter cæteras per intercalationem seu interjectionem locum habet, & tunc duæ lunationes sunt pro uno & eodem mense.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

I. Initium annorum ducendum est ab anno II. Regni Artaxerxis Longimani. II. Finis reponendus circiter tempora mortis Christi. III. Anni sunt lunares.

PRIMUM liquet, namque hebdomadam initium repetendum est ab Edicto dato pro civitatis restauratione; jam vero si decem anni quibus Artaxerxes regnavit cum Patre addantur prioribus, quibus solus, mortuo Patre, regnavit, occurreret annus vigesimus quo Edictum de urbe restauranda ab Imperatore promanavit, cum priora Edicta sint solum de reedificatione Templi, & suppeditandis pro Templo utensilibus.

Secundum: Utique verissimum est, cum circa mortis Christi tempora Judæi fuerint sine Ephod, sine sacrificio, sine thymiamate.

Tertium: Quandoquidem anni lunares in materia religionis erant solum in usu; hinc prima cujuslibet mensis dies vocabatur Nizan, hoc est luna prima.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Verum est Cyrum licentiam fecisse ædificandi aliquas domos pro iis qui Templum restaurabant, quæ simul quamdam villæ speciem habebant, sed non urbem mœniis, turribus & propugnaculis circumseptam.

Secundo: Quædam occurrunt, & fate-mur, circa Chronologiam difficultates, sed hoc nihil detrahit ab adventu Messie, & modo attendatur ad annos quibus Artaxerxes regnavit cum patre, absque negotio Chronologia conciliatur.

Tertio: Tamestsi abominatio omnibus numeris absoluta, sit solummodo pro fine sæculorum tempore Antichristi, altera tamen contigit verius Christi tempora, quando scilicet Aelius Adrianus idolum in sanctuario Templi Jerusalem collocari voluit; de utraque loquitur Propheta: Prior prælusit posteriorem, & fuit ejus figura.

ARTICULUS DECIMUS-QUARTUS.

De duobus Machabæorum
Libris.

QUATUOR recensentur Machabæorum Libri, quorum duo posteriores nondum ab Ecclesia recepti sunt, quocirca de duobus prioribus impræsentiarum agimus, & de his quærimus num sint sacri?

Libri Machabæorum referunt statum Reipublicæ Judæorum sub monarchia Græcorum, & ductibus Machabæis, seu Asamonæis, videlicet Mathathæ, Judæ, Jonathæ, & Simonis, qui victoriis suis Rempublicam multis cladibus fractam restaurarunt. Porro dicti duo Machabæi, eo quod in eorum vexillis scriptæ erant tres illæ sillabæ Ma, cha, be, quæ sunt initiales trium vocum hebraicarum, quæ significant: *Quis similis tui in diis Domine?* Liber primus XVI. capita, secundus vero XV. habet.

Ergo quatuor famosi laudati duces bella Domini, & pro patriis legibus, & pro religione conservanda feliciter gesserunt tempore tertii Monarchiæ, scilicet Græcorum; fortiter enim resisterunt Regibus Ægypti & Syriæ, iisque non semel devictis populum sui juris fecerunt. In priori libro describitur constantia Mathathæ, qui multa prælia sustinuit adversus Antiochum Epiphanem Syriæ Regem, qui, capta & diruta Jerosolyma, populum Judaicum magna ex parte ad ritum gentilem adduxit. Secundo loco refertur fortitudo Judæ Mathathæ filii, qui pro religione simul & libertate præclare se gessit in præliis adversus eundem Antiochum, tum contra Antiochum Eupatorem, istius filium, & Demetrium Seleuci filium. Tertio, commemorantur ductus, gesta, & victoriæ Jonathæ tempore Alexandri, Demetrii secundi & Antiochi adolescentis, Syriæ Regum. Postremo commemorantur gesta Simonis ducis, sive sub Antiocho adolescente, & Demetrio simul de Regno cum eo decertante, sive sub Antiocho ultimo Demetrii filio.

In 2. libro tractatur de gestis Judæ Machabæi, ejusque fratrum Jonathæ & Simonis, de Templi purificatione & Aræ ædificatione, de gestis Antiochi Eupatoris, & Seleuci Regum Syriæ: ex quo sequitur istud volumen esse præcedentis re-

petitionem, seu eorum quæ vel omissa, vel brevius enarrata sunt, fusiores expositionem.

Quidam propugnant Ioannem Hircanum Simonis filium, qui diu Imperio & Pontificatu potitus est, esse primi Libri auctorem: magis incertus est secundi scriptor; nonnulli putant esse Iosephum, vel Philonem: nec desunt qui illum tribuant Iudæ Essæo pietate conspicuo. Calvinus l. 3. insit. cap. 5. omnes Machabæorum rejicit libros, eo potissimum scopo, ut purgatorium exsufflet: contra quem sit

CONCLUSIO.

*Duo priores Machabæorum Libri sunt
Canonici.*

PROBATUR hoc ratiocinio. Illi libri veluti canonici haberi debent, quos authenticos esse indicat Patrum traditio, Ecclesiæ usus, & Concilii Oecumenici definitio: Atqui ex his omnibus momentis duos priores Machabæorum libros liquet esse authenticos: Et probatur auctoritate Clementis Alexand. qui l. 1. Strom. sicut Esther sic & duos priores Machab. libros ut canonicos habet: Subscribit Origenes l. 2. Periarchon cap. 1. his verbis: " Ut enim ex Scripturarum auctoritate hæc ita se habere doceamus, audi quomodo in Machabæorum libris ubi mater septem martyrum unum ex filiis suis cohortatur ad toleranda tormenta; ait enim: Rogo te fili, respice cælum & terram... Et videns hoc scito, quia Deus hæc omnia, cum non essent fecit."

Suffragantur Tertullianus l. contra Iudæos cap. 4. Cyprianus l. de exhortatione Mart. cap. 21. his verbis: " Quid vero in Machabæis septem fratres, & nativum pariter & virtutum forte confirmatos, septenarium numerum Sacramento perfectæ consummationis implentes &c., ibidem multa alia ex libro 2. Mach. c. 6. & 7. assumit testimonia, quibus fideles ad Martyrium generose subeundum invitat: sicut igitur alios V. T. libros, sic & istos ut canonicos habebat.

S. Hieronymus in cap. 23. Isa. eosdem suscipit, ut Scripturam sacram: Suscipit Gregorius Naz. orat. 22. de Machabæis. Tum Ambrosius lib. 2. de lib. & vita beata cap. 10. 11. & 12. Isidorus lib. 6. ethimologiarum c. 1. inter omnes S. Au-

gu-

gustinus lib. 18. de civitate Dei cap. 36. his verbis : " Ecclesia pro Canonicis habet, libros *Machab.* propter quorumdam Martyrum passionem vehementes, atque mirabiles., tum lib. de cura gerenda pro mortuis, ubi probat cap. 1. ex libris illis sacrificium oblatum prodesse mortuis. Vel ipsa Ecclesia ex his operibus desumit epistolam Missæ quotidianæ pro defunctis, & ex eisdem varias assumit pro officio lectiones.

Denique Concilium Carthaginense tertium can. 47. Innocentius I. epist. ad Exuperium Episcopum Tolosanum, sacra Synodus Trid. sess. 4. inter Libros canonicos duos *Machab.* priores annumerant. Ergo &c.

Solvuntur objectiones Protestantium.

OBJICIUNT : Multa in duobus prioribus *Machab.* libris falsa & veritati pugnantia apparent : Igitur non sunt libri a Deo inspirati. Probatur Antecedens variis momentis : Libro primo, cap. 1. legitur Alexandrum I. in Græcia regnasse ; attamen ex omnibus auctoribus liquet, multos Reges, vel ante ipsam Alexandri nativitatem in Græcia floruisse, maxime vero cum ipse Philippus Macedo Alexandri pater Rex esset. Ergo &c. Secundo, ibidem lib. 1. cap. 1. habetur Alexandrum pueris cum ipso ab adolescentia enutritis suum divisisse imperium, quod tamen silent Plutarchus, immo & Quintus Curtius lib. 2. hist. Alexandri num. 10. immo hanc divisionem, non nisi mortuo Alexandro, factam memoriæ tradunt Justinus lib. 12. Diodorus Siculus lib. 17. & alii permulti. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens : Ad probationem distinguo : Alexandrum I. in Græcia regnavit tamquam Imperator, concedo : tamquam Rex, nego. Et sic distincta minor, nego consequentiam. Non negat Scriptor sacer alios Alexandro priores regnasse in Græcia ; sed unum breviter subnotat, illum fuisse primum Græcorum Imperatorem. Devisto quippe Dario, Persidis, Chaldææ & Mediæ Monarcha factus, has omnes regiones suo adiecit Imperio, & nedum Provinciis, sed & Imperatoris dignitati Alexander Dario successit.

Ad secundum, distinguo : Plutarchus & alii silent de divisione allata imperii explicitè, concedo : & ne unum quidem de

hoc momento verbum dixere, nego. Namque Curtius lib. 10. scribit optimates convenisse Alexandrum animam agentem, ipsum Alexandrum Perdiccæ sui cordis secreta & imperii dispositionem aperuisse, suumque ipsi in testimonium dedisse annulum, ut post ejus mortem imperii Proceribus aperiret factum ab ipso Testamentum : unde si ipse : " Non voce nuncupatus hæres, judicio tamen electus esse videbatur." Ait Justinus lib. 13. cap. 4. Concinit Diodorus Siculus lib. 18. q. Curtius lib. 10. cap. 13. ipsa quoque facta pro eodem momento leguntur ; constat enim post Alexandri mortem e Græcis proceribus alios regnasse in Syria, alios vero in Ægypto, de quo non semel sermo fit in libris *Machabæorum*. Porro Scriptor canonicus tametsi incertus, cuncta tamen fideiter conscripsit ; quia vero ad res Judaicas potissimum attendebat, unum tantummodo, aut alterum verbum de divisione Græcorum dixit, videlicet Alexandrum pueris suum divisisse regnum.

R. P. *Graveson* ad hanc difficultatem tract. de Scriptura sacra pag. 236. & 237. sic respondet : Dico, non ita apud Scriptores profanos constare Alexandrum Magnum, Regnum suum ante obitum suum non divisisse ; nam Quintus Curtius scribit lib. 10. cap. 13. plures esse auctores, qui hanc Regni divisionem ab Alexandro Magno, dum adhuc in vivis esset, factam fuisse perhibent, & Diodorus Siculus lib. 18. Biblioth. refert, testamentum de toto suo Regno Rhodi depositum fuisse ab Alexandro. Justinus etiam ait, Alexandrum Magnum paulo antequam moreretur, excussisse e digito annulum, quo scripta sua obsignabat, quippe summæ potestatis index erat, & illum Perdiccæ tradidisse, ei supremam suam de Regni divisione voluntatem declarando, quam Perdiccas, mortuo Alexandro Magno, executioni mandavit, ita ut *Antides* frater Alexandri Magni habuerit summam imperii : *Perdiccas*, copiorum Regiarum præfecturam : *Ptolomeus*, Ægyptum & Africam : *Laomedon* Syriam cum Phœnice : *Philotas*, Ciliciam : *Antipater*, Macedoniam : *Antigonus*, Lyciam, Pamphiliam, & Phrygiam maiorem : *Cassander*, Cariam ; & *Meleager*, Lydiam : *Leonatus*, Phrygiam minorem, Helleſponto adjunctam : *Eumenes*, Cap-

padociam & Paphlagoniam : *Pithon* ,
Mediam : *Lyfmachus* , Thraciar. &c.
Quapropter sacer Auctor nihil hac in
parte narrat historiis profanis contra-
rium .

Infans : Ibidem cap. 8. 7. auctor narrat Antiochum ductum fuisse captivum apud Romanos : Sed de hoc momento nullam faciunt alii auctores mentionem : Ergo &c. Ibidem additur Romanos dedisse Eumeni Regi Indiam & Mediam : Atqui Romani nusquam fuerunt Indiarum & Mediæ Domini : Ergo &c. Ibidem subdit auctor Romanos sui imperii uni homini per singulos annos committere præfecturam , & tamen apud omnes constat Romanos tunc temporis duos habuisse Consules , penes quos Reipublicæ regimen erat , quique illam gubernandi habebant Provinciam : Ergo &c.

Respondeo omnibus æqua lance ponderatis , nullam reperiri contradictionem . Unde ad primum , distinguo : Antiochus ductus est captivus ad *Lyfmachiam* pro Romanis præsidem & præfectum , seu ducem , concedo : ad ipsos Romanos , ita ut Antiochus Romanæ sisleretur curiæ , nego : cum autem *Lyfmachias* in hoc momento Romanorum esset Vicarius , & eorum nomine cuncta faceret , recte dicitur Antiochus ad Romanos fuisse missus : ita Polybius lib. 17. quia vero etiam Antiochi Regnum Romano alicuium fuit Imperio , in isto quoque sensu Antiochus dici potest vivus ad Romanos ductus captivus .

Ad secundum nego minorem ; cum enim Græcorum imperium ad Romanos transferit , India quoque & Media quibus Græci dominabantur , Romanorum subditæ fuerunt potestati , quod auctor eodem capite indigitat , his verbis : *Locaque quæ longe erant valde ab eis , & Reges qui supervenerant eis ab extremis terræ , contriverunt , & percusserunt eos plaga magna ; cæteri autem dant eis tributum omnibus annis . Et Philippum & Persem Cæteorum Regem , & cæteros qui adversum eos arma tulerant , contriverunt in bello , & obtinuerunt eos : & Antiochum Magnum Regem Asiæ . . . . Et quia ceperunt eum vivum & statuerunt ei ut daret ipse , & qui regnarent post ipsum , tributum magnum , & daret obsides , & constitutum ; & regionem Indorum & Medos & Lydos , de optimis Regionibus eorum & acceptas eas ab eis dederunt Eumeni Regi .*

Ad tertium distinguo minorem : Romani duos constituiebant Consules qui alternata vice quibusdam hebdomadis , aut mensibus Reipublicæ pertractarent negotia , concedo : qui simul gubernarent , nego . Ita refert Polybius , cuius hanc reddit rationem Livius l. 2. „ Si duo simul imperassent , Regibus exactis , non re motus , sed duplicatus terror videretur . „ Hoc ipsum innuit aliud factum Romanorum qui tempore belli unum Dictatorem ad cuncta regenda eligebant . Cuius Rei argumentum irrefragabile est infelix pugnae Cannensis eventus non aliunde repetendus , quam ex temeritate illius Consulis , penes quem eo die erat summa rerum Imperii Romani . His adde unum Consulem suæ ditionis Provinciis præfuisse : quocirca l. 1. Mach. cap. 15. unus solus Consul Romanorum ad Ptolemæum Regem in gratiam Judæorum scribit epistolam , quæ sic incipit : *Lucius Consul Romanorum Ptolemæo Regi salutem &c.*

Urgent : Cap. 1. 17. abominatio desolationis de qua Daniel. 9. fit mentio de statua Antiochi in Templo Jerosolymitano posita intelligit auctor : Atqui tamen Christus Dominus Matth. 24. hanc ad Antichristum refert abominationem : Ergo &c.

Respondeo distinguendo : Et eo loci non loquitur auctor de abominatione , quam commemorat Daniel , concedo : & de eadem loquitur , nego . Non una fuit in Templo abominatio ; prima contigit quando statua Antiochi in eo collocata est , altera cum Aquila aurea per Herodem in eodem fuit apposita loco . Tertia futura est pro sæculorum consummatione , eo scilicet tempore quo Antichristus veluti Deus sedebit in loco sancto . De priore loquitur auctor lib. 1. Machab. de aliis Propheta Daniel .

Solvuntur objecta adversus secundum Librum Machabæorum .

OPPONUNT : Cap. 2. 5. Jeremias arcam Domini cum altari & tabernaculo in monte Neboth abscondisse dicitur , & quod locus plebi ignotus erit , donec Deo per penitentiam Judæi faciant satis : In ejus quidem narratione tria apparent falsa . I. Non potuit Jeremias Arcam ibi apponere , cum tunc temporis esset in carcere detentus . II. Chaldæi ipsum everterant Templum . III. Tametsi populus e capti-
vita-

vitae Babylonica solutus esset, Arca tamen non comparuit: Ergo &c.

Respondeo distinguendo Jeremias Arcam abscondit antequam in vincula conjiceretur: vel etiam tempore quo a vinculis & e carcere, jubente Nabuchodonosor solutus est, concedo: eo temporis spatio quo erat in carcere detentus, nego. Potuit igitur in his temporum durationibus & Arcam, & tabernaculum abscondere.

Ad secundum distinguo: Chaldaei dilapidaverant Templum, salva Arca, concedo: non salva, nego. Namque Jeremias 52. ea omnia quæ in terram suam asportaverunt Chaldaei, enumerantur: Sed alium est de Arca & tabernaculo silentium.

Ad tertium distinguo: Et Auctor canonicus eo loci loquitur de congregatione populi sub finem sæculorum faciendâ, concedo: Tunc etiam Judæi teste Hieronymo, agnoscent Christum velut ex Ægypto redeuntem, & tunc, inquit Epiphanius in vita Jeremias, Arca & tabernaculum ante abscondita in signum & argumentum missionis Christi, qui omnes adimplevit veteris Testamenti figuras, & detegerentur & apparebunt: Et loquitur auctor de congregatione populi, quæ immediate post captivitatem Babylonicam contigit, nego.

Cæterum potuit Jeremias alicubi transferre Arcam & Tabernaculum, vel ante urbis Jerosolymitanæ obsidionem, videlicet tempore Joachim Regis Juda, maxime cum cuncta eventura præsciret, liberini foret, & magna, tum apud Sacerdotes, tum apud populum auctoritate poleret, vel etiam in ipsa urbis dilapidatione, quæ, regnante Sedecia facta est a Nabuzardan exercitus Nabuchodonosor Præfesto, qui quidem ut habetur l. 4. Regum cap. 25. Domum Domini, domum Regis & cæteras domos urbis igne succensit; namque Jeremias gratiam invenerat apud Nabuchodonosor qui præceperat Nabuzardan nihil mali Prophetæ inferre; quinimmo, ipse Rex eum sic alloquitur Jerem. cap. 40. 4. *Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi ut venias mecum in Babylonem, veni; & ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem: reside: Ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, & quo placueris tibi ut vadas, illuc perge.*

Urgens: Cap. 12. Judas Machabæus præcipit orare pro iis qui in bello ceciderant,

quorum non pauci idola sub vestibus deferrebant: Sed absurdum est orare pro impiis, qui idololatriæ obierunt: Igitur liber ille non est sacer, & manifestas implicat contradictiones. Confirmatur: Ibidem cap. 14. celebratur Rasis eo quod manus sibi intulisset violentas: Ergo &c.

Respondeo l. distinguendo: Et auctor facta historice recenset, concedo: & intendit illa ab omnibus purgare nævis, nego. Historici sacri sicut bona, ita & mala referunt hominum facta: quandoquidem etiam nonnulla generose acta juxta hominum placita quandam virtutis speciem præ se ferunt, hinc auctor celebrat eos qui pro patria in bello ceciderant: Sed nusquam intendit coram Deo hujusmodi iustificare facinora: Igitur facta in objectionibus allata, nihil ab auctoritate Scripturæ detrahunt, cum sicut evenerunt, & ut veritati consona referantur.

Respondeo II. in particulari ad primum, licere pro defunctis orare: sic propugnat S. Augustinus epist. 6. ad Dulcitium & lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 23. item & lib. de cura pro mortuis cap. 1.

Rursus respondeo ad idem factum distinguendo: Judas præcepit orare pro iis qui cum pietate ceciderant, ut expresse ibidem habetur, concedo: pro iis qui in peccato pertinaces fuerant defuncti, nego. Cæterum qui idola sub vestibus obiecta ferebant, potuerunt ante obitum illa deponere, & de peccatis condolere: cum autem Ecclesia non judicet de internis, ab omni ævo voluit universim pro defunctis fundi preces in refrigerium, his solummodo exceptis, qui in peccato pertinaces denunciati sunt, & publice omni excepta tergiversatione obdurati & præsentem migrarunt vita. Non defunt qui propugnant illos milites non idololatriæ superstitione, sed prædæ tantum aviditate donaria illa ex Templo idolorum abstulisse, ac subinde non nisi venialiter peccasse, aut eos ante mortem de peccato suo doluisse: quo fit, ut pro illis preces & sacrificia absque pietatis violata regula offerri poterint.

Respondeo ad factum Raziz distinguendo: Et ex motu Spiritus sancti pro patriis legibus potuit semetipsum interficere, ne in manus incircumcisorum, ut eo loci scriptum est, prolaberetur, concedo: & in desperationem actus vim sibi ipsi intulit, nego. Primum innuere videtur Scriptura, quæ refert Raziam immediate ante

te mortem invocasse Dominum. Sic enim habetur lib. 2. Mach. de eo cap. 14. sub finem: *Et cum adhuc spiraret, accensus animo surrexit: & cum sanguis ejus magno fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset saucijs, cursu turbam permansit; & stans supra quamdam petram præruptam, & jam exanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus projectis super turbas, invocans dominatorem vite ac Spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.* S. Augustinus lib. 1. de civ. Dei, cap. 21. ait quandoque licitum esse mortem sibi inferre, modo hoc fiat Deo movente, inspirante & permittente: qua ratione eo loci excusat & Iephte, qui propriam Domino immolavit filiam, & Samson qui concussit templi Philistinorum columnis, sub ædificii ruinis conclusus, obiit. Pari igitur & consimili ratione multi auctores Raziam excusant. Ita Tyrinus, & alii non pauci interpretes.

Perfissunt: Ibidem Judæi dicuntur a Nabuchodonosor translati in Persidem: Atqui tamen constat Babylonem translatos fuisse: Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Et auctor attendit ad Persarum Reges, quos Alexander contriverat, quorum regiones suo addiderat Imperio: concedo: & excludit Babylonem, nego: Bella Machabæorum tempore Græcorum contigerunt, hinc in libris Machab. susus est sermo de Regibus Syriæ qui in Perside regnabant; quocirca nomen regno commune scilicet Persidis commemorat: porro Antiochus cuncta loca, cunctasque regiones trans Euphratem, adcoque & Babylonem pro suo habebat funiculo; hoc ipsum patet ex lib. 1. Machab. cap. 6. ubi dicitur quod nuntius qui venit Babylonem ad Antiochum, venerit in Persidem.

Solvuntur objectiones ex contradictionibus utriusque libri ad invicem.

ANTEQUAM ista Calvinii argumenta proferamus, unum est solvendum, cum ait utrumque librum neque reperiri in Judæorum Canone, neque a multis Patribus recipi: Ergo &c.

Respondeo ut supra ad similes difficultates, Ecclesiam decursu temporum, naururo prævio examine, quosdam de novo in Canonem adscivisse libros: cum autem hoc cito-citius non contigerit, non mirum

si quidem Doctores libros Machabæorum priores, uti sacram Scripturam non habuerint, maxime vero cum solam spectet ad Ecclesiam determinare credenda.

Obijcit Calvinus, varias esse inter utrumque librum contradictiones & discrepantias: Igitur uti sacri non admittendi sunt. Probatur Antecedens: Lib. 1. cap. 6. v. 16. Antiochus Epiphanes seu illustris anno Græcorum 149. dicitur mortuus; lib. vero 2. cap. 11. vers. 34. Antiochus Eupater patre mortuo Judæis litteras dedit, quas & misit anno 148. quocirca eadem litteræ recensentur diversis annis missæ & ante mortem Antiochi illustris, quod manifestam implicat contradictionem. II. lib. 1. cap. 6. Demetrius Seleuci filius anno 151. discedens & Roma primum regnavit, & lib. 2. cap. 14. v. 4. jam regnabat anno 150. III. Lib. 1. cap. 6. 20. & sequentibus Eupater Judæam cum multis copiis invasit anno 150. & lib. 2. cap. 15. 1. hoc factum dicitur anno 149. Ergo &c.

Respondeo negando Antecedens. Ad probationem multiplicem distinguo: Et Scriptor libri primi Machabæorum uno modo, altero vero Scriptor secundum computavit annos, concedo: eodem modo ambo numerarunt, nego. Duplex apud Judæos erat annus, Sacer scilicet & civilis: Primus incipiebat a mense Nisan; hoc est ab æquinoctio verno; posterior a mense Tisry, hoc est, ab æquinoctio autumnali; sicque sex de priori anno menses habebat, quatenus sese usque ad Pascha extendebat, ut suum duodecimum completeret mensem. Scriptor prioris libri usus est anno sacro, alter vero civili. Cæterum levissima est inter utramque Chronologiam discrepantia, de qua non una est vel inter ipsos auctores opinio.

Respondet R. P. Graveson tract. de Scriptura sacra pag. 231. & 232. illas apparentes in Chronologia dissonantias abique negotio conciliari posse: "Nam, inquit, Historici Græci annos Regni Græcorum computant ab initio Regni Alexandri Magni, qui, ad Arbellam devicto Dario Codomano ultimo Persarum Rege, tamquam supremus Monarcha per sex annos regnavit. Ait auctor librorum Machabæorum, & at & Judæi annos Regni Græcorum numerant ab initio Regni Seleuci Nicanoris qui, dumtaxat annis post obitum Alexandri Magni undecim Regnum obtinuit in Syria,

ria, cujus pars est Judæa; hinc citra
 nullum Chronologicæ errorem oritur il-
 la in annis Regni Græcorum diversifi-
 cas, nam verum est, Antiochum Epi-
 phanem anno 137. Regni Græcorum
 regnare cœpisse, juxta Epocham il-
 lius Regni Græcorum sumptam a Se-
 leuco Nicanore, qui primus in Syria
 undecim annis post obitum Alexandri
 Magni Regnum obtinuit. Et verum
 itidem est, eundem Antiochum Epi-
 phanem Regnum suum inisse anno 153.
 Regni Græcorum, juxta illius Regni
 Epocham, quæ suum habet exordium
 a Regno Alexandri Magni.

Judæi annum auspiciabantur a mense
 Nisan verno tempore, sed Græci annum
 incipiebant a mense Septembri: Porro
 auctor lib. 1. Machabæorum primam
 sequitur supputationem anni a mense Nisan,
 auctor vero lib. 2. Machab. posteriorem
 festatur supputationem anni a mense Se-
 ptembri, quo fit ut auctor lib. 1. Ma-
 chab. dicat Antiochum Epiphanem mor-
 tuum esse anno 149. Regni Græcorum,
 auctor vero lib. 2. scribat, filium Antio-
 chi Epiphanis regnare cœpisse anno 148.
 Regni Græcorum: hæc igitur in consi-
 gnandis temporibus diversitas non officit
 auctoritati librorum Machabæorum, sed
 eam potius commendat, & eorum anti-
 quitatem demonstrat.

Urget: Pax oblata est Judæis ab Eupa-
 tore lib. 2. cap. 4. 31. anno 148. mensis
 Xanti die 15. qui vel fuit Nisan, vel
 non procul ab eo: pax vero facta est
 mortuo Epiphane, seu Antiocho illustri,
 qui quidem obiit lib. 1. cap. 6. 16. anno
 149. qui quidem ante Nisan Mensem non
 incepit: Igitur annum quem primus scrip-
 tor ann. 148. numeravit, secundus vero
 149. qui in eodem Nisan mense, vel pau-
 cis elapsis mensibus a morte Antiochi in-
 cidebat, non potuit esse: & hoc propter
 multa. I. Quia plurima, mortuo Epi-
 phane, ab Eupatore & Jnda Machabæo
 facta enarrantur, quæ certe intra tam
 angustum tempus fieri non potuerunt;
 namque cap. 10. varia oppugnavit oppida
 Judas, qui & tres exercitus Gordias con-
 trivit. II. lib. 1. cap. 6. pax facta dicitur
 anno sabbatico qui non fuit alius quam 150.
 artamen lib. 2. dicitur facta ann. 148.
 qui in neutro contingere potuit, sive an-
 ni exordium sumas a mense Nisan, sive
 a mense Tisry: Igitur hujusce pacis Chro-
 nologia non contociatur.

Respondeo distinguendo: Et fuit pax
 multiplex eaque diversa, concedo: & una
 fuit, nego: alternata vice ab Eupatore
 & Lysia cum Judæis inita pax est. Pri-
 mo quidem anno 148. deinde 150. primus
 scriptor loquitur de secunda per Antio-
 chum facta, hortante Lysia, ut in fine
 capitis sexti legitur: alter vero cap. pri-
 mam quam Antiochus absens postea fece-
 rat, commemorat: absentem autem An-
 tiochum tota series capitis indicat, maxi-
 me vero quod legitur lib. 2. cap. 12. *His
 factis pacationibus, Lysias pergebat ad Regem.*

Instat: Lib. 1. cap. 1. Antiochus Epi-
 phanes regnare cepit anno 137. apud
 Eusebium vero 156. II. lib. 1. cap. 9. Ju-
 das occubuit anno 152. & lib. 2. cap. 1.
 10. litteras dedit Aristobulo anno 188.
 Ergo &c.

Respondeo adhærendum esse potius Scrip-
 tori canonico quam Eusebio, qui regnum
 Epiphanis computat ab occiso Dario,
 quod contigit ann. ab urbe Roma con-
 dita 424. septem annis ante Alexandri
 mortem. Scriptior vero facit & alii Re-
 gnum Epiphanis numerant ab Æra Se-
 leucidarum: quæ incipit anno 12. post
 mortem Alexandri. Jam de annis 156.
 detrahe 19. restant 137.

Respondeo ad secundum distinguendo:
 Et ibi mentio fit de duplici Judæa, quo-
 rum unus non erat Machabæus, con-
 cedo: de uno & eodem, nego. Qui eum-
 dem esse contendunt, referunt ad supe-
 riorem epistolam. R. P. Graveson Traët.
 de Scriptura sacra pag. 233. & 234. sic re-
 spondet ad difficultatem propositam.

Huic objectioni triplex potest adhiberi
 responsio: In primis dici potest contra
 hæreticos, incuria librariorum incidisse
 mendam in notas numerales & scrip-
 ptum fuisse annum 188. loco anni 148.
 quo anno scripta omnino videtur hæc
 epistola: tum quia hoc anno 148. Re-
 gni Græcorum in vivis erat Judas Ma-
 chabæus, quippequi vita solum functus
 est anno expleto regni Græcorum 152.
 juxta Æram Seleucidarum, vel mor-
 tuus est anno 169. Regni Græcorum
 juxta Æram Lagidarum; tum quia
 etiam in hac epistola duo narrantur
 recens facta, quæ revera anno 148.
 Regni Græcorum juxta Æram Seleuci-
 darum contigerunt, nempe, expoliatio
 templi Naneæ facta ab Antiocho Epi-
 phane, ejusque in hoc templo clades, &
 Templi Jerosolymitani a Gentilibus pro-
 fanata.

„ fanati purificatio propediem facienda :
 „ Quocirca hæc epistola scripta videtur
 „ anno 148. Regni Græcorum, & missa a
 „ Juda Machabæo & a populo Ierosoly-
 „ mitano ad Aristobulum magistrum Pto-
 „ lomæi Regis, & ad Iudæos Hellenistas
 „ in Ægypto commorantes, quos ea in
 „ Epistola monent & certiores faciunt de
 „ Antiochi clade; eosque adhortantur ad
 „ celebrandam diem Scenopægiæ. Secundo
 „ responderi potest, hæc verba anno
 „ 188. non esse principium epistolæ se-
 „ quentis, quam Judas Machabæus scri-
 „ psit, sed esse finem præcedentis episto-
 „ læ, quam totus Iudæorum populus,
 „ duce Joanne Hyrcano, scripsit, & quæ
 „ eodem capite 1. l. 2. Machab. præcedit
 „ ordine Epistolam Judæ Machabæi, sed
 „ ea tempore posterior est, utpote scripta
 „ anno Regni Græcorum 188. Unde vero
 „ quam simillimum videtur, posteriorem
 „ hanc epistolam, quæ in codicibus Græ-
 „ cis teste Bellarmino, non incipit ab istis
 „ verbis: *Anno centesimo octogesimo octavo*,
 „ sed ab isto: *Populus qui est in Iudæa &*
 „ *Ierosolymis*, scriptam quidem fuisse a Iu-
 „ da Machabæo, eam tamen non nisi post
 „ ejus obitum, & tempore Joannis Hyrcani,
 „ quo Judæi alta pace potiebantur,
 „ directam fuisse ad Iudæos in Ægypto
 „ commorantes, cui Iudæi Ierosolymita-
 „ ni brevem illam epistolam priorem ad-
 „ junxerunt, & annum, quo scribebant,
 „ nimirum 188. præfixerunt. Denique
 „ responderi potest, hanc posteriorem epi-
 „ stolam, facta hypothesi, quod incipiat
 „ ab ipsis verbis: *Anno centesimo octogesi-
 „ mo octavo*, non fuisse scriptam a Iuda
 „ Machabæo, sed ab altero Iuda, qui an-
 „ fuerit Judas Eiseus, qui tum tempo-
 „ ris, teste Josepho, ob prophetizæ donum
 „ magna apud Iudæos pollebat autorita-
 „ te, vel alius nobis incognitus? plane
 „ incertum est, sicut incertum est quis
 „ fuerit ille Aristobulus, qui Magister
 „ Ptolomæi hac in epistola appellatur, an
 „ Aristobulus Peripateticus? an aliquis
 „ alius ejusdem ætatis? „

Insistit: Lib. 1. cap. 4. 52. Iudæi Tem-
 plum purgavit anno 148. antequam obiret
 Epiphane, & tamen lib. 2. cap. 10. pur-
 gavit biennio postquam obierat, hoc est
 anno 151. Ergo &c.

Respondet distinguendo: Et purgatio
 Templi, & historia purgationis non refe-
 runtur in eodem loco, concedo: & refe-
 runtur, nego. Purgatio Templi facta est

anno 148. ante Epiphane obitum, sicut
 primus enarrat scriptor: at vero alter
 primum omnia quæ de Antiocho erant,
 scribit, deinde ad res Machab. pergit, ne
 esset confusio. Quod vero de sacrificiis
 post biennium oblati dicit, intelligendum
 est a violatione & pollutione Templi; id
 enim constat ex cap. 2. l. 1. & cap. 3. v.
 21. namque ex Iosepho Templum anno
 145. violatum est, purgatum vero biennio
 exacto & completo, sive tertio, ad-
 eoque anno circiter 148.

Reponit: Lib. 1. cap. 6. Epiphane cum
 Templum Elimaidis expoliare vellet, re-
 pulsus fugit Babylonem; auditaque suo-
 rum, Lyliz scilicet clade; tristitia & lan-
 guore confectus, obiit; l. vero 2. cap. 9.
 habetur quod cum templum Persæpolis di-
 lapidare tentaret, victus fugerit versus
 Ecbatanam, tum certior factus de Nica-
 noris & Timothei clade, dum furens in
 Iudæam abire conatur, dolore viscerum
 exagitatus sit, tum ac demum e curra
 deturbatus iterato vulnere percussus sit,
 ex quo sætor intolerabilis & insistentes
 vermes ipsum corrodentes, tandem mor-
 te miserrima defunctus sit: quæ quidem
 res diverso prorsus modo narratur in eo-
 dem libro Cap. 1. 23. in Epistola Ierosoly-
 mitanorum: Igitur inter utrumque li-
 brum perpetua exurgit contradictio.

Respondet distinguendo consequens: Eæ
 contradictio est mere materialis & penes
 terminos, concedo: & est formalis, nego.
 Tres illæ narrationes seu descriptiones
 nullo modo ad invicem pugnant: in pri-
 ma quidem Templum Elimaidis; in secun-
 da Templum Persæpolis; in tertia Tem-
 plum Nanæ vocatur, Elimaidis nomen
 est regionis, Persæpolis nomen urbis, Na-
 næ nomen deæ matris, quam alii Dia-
 nam Persicam, alii Venerem Elimeam,
 alii terram fuisse volunt: cum igitur in
 prima dicitur Epiphane fucere, in pugna
 dicitur, tum 14. fugisse Babylonem: in
 secunda Ecbatanam; in tertia cecidisse in
 templo Nanæ, ubi postea cum suis co-
 mitibus a Sacerdotibus percussus & ab ill-
 dem & membratim dilaceratus est, loco-
 rum & personarum, seu etiam nominum
 facta distinctione, cuncta absque negotio
 conciliantur.

Quid plura referam? Scriptores diversi
 diversas scripserunt circumstantias. Iero-
 solymitani Epiphane in Templum intro-
 ductum enarrant, ubi, & lapidibus ob-
 ruptus, una cum suo comitatu, aiunt, pe-
 ruit;

riit ; quum dicunt illum in Templo Naneæ cecidisse , id est , victum fuisse : sic Gen. cap. 14. Rex Sodomorum cecidit in prælio , cui tamen Abraham postea occurrit , id est victus fuit , pari & consimili modo cecidit Antiochus , hoc est ita victus , & superatus ut vix præ fugæ turpitudine suæ propriæ consuleret vitæ . Porro secundi Machab. Scriptor locum in quo mortuus est Antiochus notat : alter vero locum ad quem pergere tentabat . Similiter cladem Lyfiæ prior refert , posterior vero cladem Nicanoris & Timothei , quas quidem clades , ut pote proximas revera eas omnes audivit Epiphanes . Denique , primus scriptor causam morbi Regis enarrat , secundus vero morbum ipsum quo obiit ; audita enim suorum Clade , incidit in tristitiam magnam , deinde & in æritudinem , ex qua natus viscerum dolor acutissimus , mortuus & sepultus est in inferno , & hoc propter varia scelera , quippequi sanguinem Sanctorum non semel effuderat . Hinc de illo scribitur , Mach. 2. 9. *Orabat autem hic scelestus Dominum , a quo non esset misericordiam consecuturus .*

Mitto alias objectiones , quæ ex Chronologia petuntur ; tamen enim discrepent auctores in determinando rerum gestarum tempore , manet tamen facta esse verissima , quod quidem sufficit ad authenticitatem librorum .

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Libri duo priores Machabæorum sunt sacri .

PRIMO : Sic docet Patrum Traditio ; eos quippe recipiunt , Clemens Alex. l. 1. Strom. Origenes l. 2. Periar. cap. 1. Am-

brosius l. 2. de Jacob & vita beata cap. 10. Augustinus l. 18. de civ. cap. 36. Innocentius l. Epist. ad Exuper .

Secundo : Concinunt Concilia : Carthageniense III. Can. 47. inprimis Tridentinum sess. 4.

Tertio : Usus sic obtinuit ; Ecclesia Romana quippe , & lectiones pro suo Breviario , & epistolam pro missa quotidiana de defunctis ex libris Mach. excerpit .

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Antylogiæ apparent quidem si cuncta juxta litteram & in sensu obvio sumantur , secus vero si omnes circumstantiæ adamussim ponderentur . Sic v. g. Alexander Magnus dicitur primus regnasse in Græcia , sed dubio-procul hoc sic intelligitur , primus fuit Græcorum Imperator , quippequi inter Græcorum Reges extiterit solus , qui Orientem totum suo subjecerit Imperio .

Secundo : Facile quoque Chronologiæ diversæ conciliantur , cum scriptor unius libri Chronologia civili utatur , alter vero Ecclesiastica , non nihil a priore diversa , & excrefcenti , propter menses lunares breviores , quam Synagoga pro rebus Religiosis sequi æquum ducebat .

Tertio : Tamen si oppositio quædam asfuit juxta historiam mortis Antiochi , quem defunctum unus scriptor dicit Elemaide , alter in templo Naneæ , vel Persepolis , absque negotio solvitur , cum hæc in eundem reincident locum : Namque Elemaides nomen est regionis ; Persepolis , nomen urbis ; Nanea , nomen Templi quod Dianæ veluti matri crexerant Pagani .

DISSERTATIO TERTIA.

D E

LIBRIS

NOVI TESTAMENTI.

NOVUM Testamentum in quatuor dividitur partes, videlicet in quatuor Evangelia, A^ſta Apoſtolorum, Episto^{la}s, & Apocalypſim. Revera tamen unicuſque Evangelium præclara Chriſti facta referens; ſed quatuor numerantur Evangelistæ, nimirum Matthæus, Marcus, Lucas & Ioannes. Primo, apponitur hominis figura, eo quod a generatione Chriſti ſecundum carnem ſuum incipit Evangelium: Marcus habet pro ſigno Leonem, quippe qui vitam Chriſti & hiſtoriam a prædicatione S. Ioannis Baptiſtæ in deſerto incipit delineare: nam & rugitus leonis vocem in deſerto pro poenitentia faciendâ claman-tem optime indigitat: ponitur ad latus S. Lucæ bos, ea potiffimum ratione quod Evangelii ſumat exordium a Sacerdotio Zachariæ, cui maſtare viſtamas conveniebatur: Ioannes vero habet pro ſigno aquilam, eo quod primum quidem a divinitate Verbi ſic intonet: *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum &c.* Sicut enim aquila altiffima transcendit, ſic & præ cæteris Evangelistis fuſius, & profundius de divinitate Chriſti locutus eſt. Cæterum Evangelista idem eſt ac prædicator, juxta illud Angeli ad Paſtores cap. 2. 10. *Evangelizo vobis gaudium magnum*; & Actum 21. in eodem proſus ſenſu Philip-^{pus} dicitur Evangelista: Tum S. Paulus 2. ad Tim. 4. 5. Diſcipulum ſic alloquitur: *Opus ſac Evangelistæ, miniſterium tuum imple*. Quodlibet Evangelii volumen ſui auctoris præ ſe fert nomen; dicitur enim de primo Evangelium ſecundum Matthæum &c.

A^ſta Apoſtolorum, nemine contradicente, ſcripta ſunt a ſancto Luca: Apoſtolorum, ſed maxime S. Pauli referunt

Boncat Theol. Tom. IV.

geſta. In primis capite egregius ſit ſermo de Aſcenſione Domini in cœlos, & deſcenſu Spiritus S. in Apoſtolos.

Epistolæ multa de myſteris, præſertim vero Incarnationis & gratiæ mediatoris referunt argumenta, exhibentque recte vivendi normam. Quædam fuerunt ad particulares alicujus urbis cives conſcriptæ, quædam vero ad univerſalem directæ ſunt Eccleſiam, & ideo vocantur Catholiciæ, hoc eſt univerſales. Prioris generis ſunt epistolæ beati Pauli 14. numero; una ſcilicet ad Romanos, duæ ad Corinthios, una ad Galatas; una ad Ephesios, una ad Philippenſes, una ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, una ad Titum, una ad Philemonem, una ad Hebræos. Poſterioris vero generis 7. numerantur: videlicet una Iacobi, duæ Petri, tres Ioannis, & una Iudæ.

Apocalypſis, id eſt, viſio ſeu Prophetia, Auctorem habet Ioannem, qui futura mala futuraſque & naſcentis & finientis Eccleſiæ calamitates prænuntiat.

S. Matthæus ſcripſit 8. Chriſti anno. Ita Eusebius lib. 3. cap. 24. & lib. 5. c. 10. S. Bartholomæus ad Indiam pergens fidem Chriſti prædicaturus, tulit ſecum B. Matthæi Evangelium, ſeu Evangelium ſecundum Matthæum, qui ſcripſit hebraice ſeu Syro-chaldaice, quæ quidem lingua tunc erat in uſu; ſic cenſet Irenæus lib. 3. ſic quoque Hieronymus Præf. ad Evangelia. Ex iſto volumine claret S. Matthæum alias nomine Levi inſignitum, telonio reſecto ſecutum fuiſſe Chriſtum Dominum. Papias, Irenæus, & Origenes Codicem Evangelii juxta Matthæum græce conſcriptum viderunt, quocirca Cajetanus & alii nonnulli poſuerunt S. Matthæum ſcripſiſſe græce, ſed & in hoc ſunt allucinati. Nec mirum, cum lingua Græcæ 1. 2. & ſequentibus ſæculis pluriſimum floreret, textus Originalis hebraici ad facili-

V

cilio-

ciliores a sum græcæ redditi sunt linguæ. S. Marcus duplex distinguitur, alter comes Barnabæ, alter vero beati Petri similiter Comes, qui & Evangelista; primus vocatur & Ioannes, ut habetur Act. 13. sed nunquam Evangelista; alter vero sicut acceperat a Petro, sic & græce scripsit Evangelium. Sic propugnat Clemens Alexand. apud Eusebium lib. 6. c. 4. Multi Codices Græci a 500. circiter annis conscripti sub finem cuiuslibet Evangelii referunt annum quo quilibet scripsit Evangelista; Matthæus scilicet anno Christi 8. Marcus anno ejusdem Christi 10. Lucas anno 15. Ioannes anno 30.

S. Lucas individuum fuit beati Pauli Comes, ut patet 2. Corinth. 2. v. 10. Quia vero plura præ aliis duobus prioribus acceperat, plura quoque conscripsit. Ioannes Zebedæi piscatoris filius cum fratre suo Iacobo, a Christo vocatus ad piscationem hominum, annumeratus est inter Apostolos. Hieronymus lib. contra Iovinianum ait fuisse Apostolum, Evangelistam, & Prophetam: Apostolum quidem, eo quod ad Ecclesias ut Magister scripserit; Evangelistam, eo quod Christi facta ejusque divinitatem & historice & rheologicæ retulerit; Prophetam vero, quia multa prænuuntiavit mysteria. Idem fundavit Asiæ Ecclesias. Hieronymus illum mortuum existimat; alii vero e contra, cum Eliâ & Enoch ad debellandum Antichristum autumant in fine sæculorum venturum.

Acta in uno fere versantur Paulo; ejus Actus & peregrinationes fuso calamo usque ad ejus adventum Romæ describuntur, id est, usque ad quartum Neronis annum, Christi vero 58. ex quo infert Hieronymus Verum Actuum ibi fuisse compositum. Cur reliqua quæ contigerunt, non scripserit, ignoratur. Chrysostomus homil. 1. in Acta, testatur S. Lucam ea solum scripsisse quæ erant necessaria. Iam fit

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum quatuor Evangelia & Acta Apostolorum sint Libri sacri?

CONCLUSIO.

Quatuor Evangelistarum volumina, sicut & Actuum Liber sunt canonici.

PROBATUR I. ex Concilio Tridentino, quod ea omnia sess. 4. de fide declaravit & sacra & divina. II. Ex traditione; utriusque enim Ecclesiæ Græcæ scilicet & Latine Patres unanimi consensu illa receperunt. Clemens Romanus, Barnabas, Polycarpus & Ignatius non semel faciunt de Evangelio a Matthæo scripto mentionem. Subscribit lib. 5. hist. Eccl. cap. 10. de volumine B. Marci Papias, Clemens Alexandr. Eusebius, & alii sæpius loquuntur. In primis Hieronymus epist. 123. ad Damasum, & S. Augustinus lib. 1. de consensu Evang. cap. 1. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, Hieronymus & alii celebrant Evangelium secundum Lucam. Hieronymus & Chrysostomus multa de Actibus differunt tamquam de volumine genuino a sancto Luca conscripto. Irenæus lib. 3. cap. 1. Hieronymus Præf. in Matthæum de Evangelio B. Ioannis differunt. Addit Hieronymus illud adversus Ebionistas Christi divinitatem abnegantes Apostolum conscripsisse: Non abs re erit hic texere verba Irenæi, qui eo loci quatuor Evangelistis suum addit calculum, his verbis: "Matthæus in Hebræis ipsorum lingua scripturam edidit Evangelii cum Petrus & Paulus Romæ evangelizarent. . . . Post vero eorum discessum, Marcus. . . . quæ a Petro annuntiata erant, per scripta nobis tradidit. Et Lucas antequam sectator Pauli, quod ab illo prædicator Evangelium, in libro condidit. Postea & Ioannes. . . . Ipse edidit Evangelium Ephesi Asiæ, commemorans. . . ."

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

I. De Evangelio secundum
Matthæum.

OBJICIENS: I. Multæ sententiæ ex aliis Libris canonicis veluti depromptæ laudantur, quæ tamen in illis voluminibus non reperiuntur: Igitur Evangelium Matth. non est authenticum. Probatur Antecedens: Cap. 2. v. 23. ista refertur sententia: *Et veniens habitavit in civitate que vocatur Nazareth*; id est Christus: *Ut impletur quod dictum est per Prophetas: quoniam Nazareus vocabitur*. Porro Christus Nazareth non natus est. Confirmatur: Cap. 27. Ieremiam pro Zacharia laudat, his verbis: *Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam Prophetam: & acceperunt triginta argenteos &c.* Quæ quidem verba apud Zachariam cap. 4. v. 12. eadem ferme leuntur: Ergo &c.

Respondet I. Multas urbes tempore Christi alia accepisse nomina, quocirca mirum videri non debet, si quandoque occurrat diversitas.

Respondet II. Negando consequentiam. Ad primam probationem distinguo: Christus Nazareus vocatus est, hoc est, sanctus & Deo manicatus, concedo: & sic reddunt Septuaginta: in isto sensu Samson Iudicum 13. v. 5. Nazareus dictus est a Scriptore Can. præcise a civitate Nazareth in qua habitavit, illo domatus est nomine, nego. Potuit etiam isto ulteriori titulo Nazarei ex habitatione scilicet & commoratione in illa civitate celebrari.

Ad confirmationem dico. I. Ignorantia Librarium nomen Ieremiæ loco Zachariæ potuisse in exemplaria irrepere. II. Syriacam interpretationem & Pericam, immo & nonnullos codices nomen tum Ieremiæ, tum Zachariæ omittere. Sic refert S. Augustinus lib. de consensu Evangelistarum cap. 5.

Respondet in forma distinguendo: Et ex traditione sciebat Matthæus hoc a Ieremia dictum fuisse, concedo: & ignorabat, nego. Non semel venit Prophetas minores, majores ut pote ipsis priores quandoque in testimonium adducere. Hieronymus testatur se apud Nazareos librum Hebraicum vidisse sub Ieremiæ nomine, in quo locus a Matthæo citatus invenitur: sic Zachariæ multa ex Ieremiâ deprompta,

quocirca ab antiquis Spiritus Ieremiæ dictus & vocatus est.

Inhabis: Matth. 2. v. 15. habetur de Ioseph: *Qui conjurgens accepit Puerum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum, & erat ibi usque ad obitum Herodis; ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem, ex Ægypto vocavi Filium meum*: Sed Lxx. legunt, *ex Ægypto vocavi filium meum Israel*, hoc est, filios seu Iacob, igitur incassum Matthæus istam sententiam, *vocavi filium meum*, de Christo interpretatur.

Respondet S. Hieronymus sententiam apprimè a sancto Matthæo applicari Christo, quandoquidem ita de hio Dei vaticinatus fuerat Oseas cap. 11. 1. sic loquitur Hieronymus lib. 1. comment. in cap. 2. Matth. his verbis: "Ut adimpleretur, quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: *ex Ægypto vocavi filium meum*. Respondeant, qui hebræorum voluminum denegant veritatem, ubi hoc, in septuaginta legatur Interpretibus? quod cum non invenerint, nos eis dicemus in Osee Propheta scriptum, sicut & exemplaria probare possunt, quæ nuper edidimus. Quibus verbis solvit S. Doctor difficultatem ex septuaginta Seniorum auctoritate propositam, namque in dubiis semper recursum fit ad textum originale primigenium, videlicet hebraicum, in quo quidem habetur, *vocavi filium meum*, & non filios. Hanc Hieronymi interpretationem sequitur Glossa ordinaria. Quidam gravissimi Auctores autumant septuaginta Seniores æconomiæ causa vocabulum filios posuisse, ne si scripsissent filium, Ptolemæus Philadelphus alias idololatra, cui sacras interpretabantur Scripturas, non unum Deum visibilibus & invisibilibus Creatorem, sed plures esse Deos, videlicet Creatorem, & Iesum Christum uti ab isto substantialiter distinctum esse, credidisset; quocirca ad filios Israel ex Ægypto eductos Prophetæ sententiam absque negotio retulerunt; maxime vero cum lex vetus Christum præfiguraret, illumque in suis repræsentaret filios.

Non desunt qui autem septuaginta Interpretes sententiam vidisse in textu hebræo, sed legisse in codice quem præmanibus habebant, *Benau*, quod interpretati sunt *filios ejus*: unde sic vertisse: *ex Ægypto vocavi filios ejus*; sanctum vero Evangelistam litteram *Vau* rejicim esse censuit, legisseque *Berui*, id est, *filium meum*;

quocirca habemus in Vulgata: *Ex Egypto vocavi filium meum*.

Ad istam vocem vocavi filium meum Israel; seu Jacob, distinguo: Et eo loci Propheta Christum in figura, scilicet in Jacob, qui ejus Typus fuit per excellentiam, expressit, concedo: & Christum ipsum excludit, nego. Cum autem veniente veritate, cesser figura, & umbræ procul fugentur, ideo Matthæus juxta rei veritatem, hanc, *ex Egypto vocavi filium meum*, sententiam, sicut de Christo prænuuntiatam; ita & illi applicat, & de eo interpretatur.

Urgebis: Ibidem Matth. c. 23. Zachariam vocat filium Barachiz; qui tamen fuit Jojadæ: Igitur eo loci est manifesta contradictio.

Respondeo distinguendo: Et Hebræi sæpius nomina mutabant, concedo: & ea nusquam mutabant, nego: Hieronymus testatur in Nazaræorum codice pro filio Barachiz, legi filium Jojadæ. Sic in eadem Scriptura sacra Esiacim quandoque vocatur Joachin, & Ozias quandoque Amasias, quod contigit cum diversa nomina idem significarent.

Non abs re erit observare, aliquando Scriptores Canonicos quasdam laudare sententias veluti divinas, quæ tamen non extant in sacris voluminibus, sed absque veritatis dispendio; namque ex libris in ipsa Scriptura laudatis, sed amissis deprompserunt: sic sæpius laudatur liber dierum & sermonum Regum, sicut & quoddam Canticum versibus comprehensum circa Moysis tempora, quæ tamen volumina propter ætositatem temporum excederunt; quoniam vero laudantur in ipsa Scriptura sacra, eorum est authentica auctoritas.

Oppones II. Matthæus cap. 1. non recte Christi Genealogiam contextuit: Igitur ejus volumen non est authenticum & sacrum. Probatur antecedens. Ibi tres omittit Reges, videlicet Ochoziam, Joam, & Amasiam; Joram enim genuit Ochoziam; Ochozias Joam Joas Amasiam Amasias, Oziam: ut habetur 4. Reg. 8. 24. & 1. Paralip. 3. 11. Matthæus vero Joram primum ponit: his verbis *Joram autem genuit Oziam*.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distinguo: Matthæus laudatus omittit Reges æconomiz causa, & quia etiam hoc ad propositum inutile erat, concedo: omittit aliquid a veritate de-

trahendo, nego. Primo quidem, non opus erat tres illos commemorare Reges, cum Matthæus illos solum recensere debuit, ut generationem Christi a David texeret; hinc potuit successionem legitimam a David usque ad Christum determinare, illustriores nominando & Reges & Duces. II. Tacuit tres prædictos principes utpote impios; cum igitur Joram ex filia impii Achab susceperat Ochoziam, & Joas atque Amasias essent posteri Achab, illos omnes omistere æquum duxit.

Dices: Cur ob eandem maledictionem reliqui ab Achab mediate progeniti, scilicet Ozias & alii admittuntur? Res. quia Exod. 20. maledictio non extenditur ultra quartam generationem, hinc Ozias & alii potuerunt nominari.

Instabis: Matthæus etiam tacuit Joachim, sed sine eo non potest intelligi Genealogia Christi, quandoquidem terminat secundam Teflarecadem ad captivitatem usque Babylonicam, ut scribit Epiphanius l. 1. hæres. 8. Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Et illa omisso culpa Librariorum contigit, concedo: secus, nego. Non semel evenit ex ignorantia Librariorum imperitorum quasdam in textum sacrum irrepsisse mendas, sed leviores; Matthæus igitur scripserat: *Josias genuit Jeconiam & fratres ejus in transmigratione Babyloni, & post transmigrationem Babylonis Jeconias genuit Salathiel*; Scriba imperitus vitiosam putavit repetitionem, hinc totum primum coma omisit. Epiphanius lib. 1. hæres. 8. contendit Joachim non potuisse omitti, ea ductus ratione, quod secundam Teflarecadem impleat. Jam vero cum Patres illud momentum agnoscant, tanquam Scripturam sacram, eamque ut a Matthæo dictatam, sequitur nullum esse ex parte Evangelistarum errorem.

Replicabis: Non desunt in eodem Libro alia facta historica in Genealogia Christi commemorata, quæ veritati Scripturarum coherere non possunt: Ergo &c. Probatur antecedens multis momentis. 1. Matth. 1. Salathiel genitus dicitur post transmigrationem captivitatis, cum tamen lib. 1. Paralip. cap. 3. 16. de hoc non fiat mentio, sed potius insinuetur ante transmigrationem natum fuisse; sic enim scriptum est: *De Joachim natus est Jeconias, & Sedecias. Filii Jeconiz fuerunt Asir, Salathiel, Melchiram, Phadaia, Senneser, & Jecemia, Sama, & Naddab*.

bia. II. Matth. 1. legitur : *Salathiel genuis Zorobabel*; & tamen I. Paralip. 3. 18. 19. Zorobabel non Salathielis, sed Phadajæ dicitur filius. III. rursus Matth. 1. habetur : *Zorobabel autem genuis Abiud*; at 1. Paralip. 3. 19. duo solum recensentur Zorobabelis filii, scilicet, Mosolla & Hania, una vero filia, scilicet, Salomith. Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad primum dico, nullam fieri mentionem lib. 1. Paralip. 3. de tempore quo nati sunt filii Jechoniz : quidquid sit, transmigratione potest sumi dupliciter. Primo quidem, pro actu transmigrationis. Secundo, pro omni captivitatis duratione. Si posteriori modo sumatur, recte dicitur Salathiel in transmigratione genitus; si priori, dicendus est post transmigrationem natus, & in isto sensu sanctus Matthæus ait, Salathiel post transmigrationem natus : auctor vero Paralipomenon sumendo transmigrationem in posteriori sensu, illum dicit in captivitate Babylonica ortum.

Ad alterum historię factum : Respondetur cum R. P. Alexand. dissertat. 19. veteris Testamenti p. 194. col. 2. cum Tostato & Cajetano, Zorobabelem, de quo in Paralipomenis, alium esse ab eo qui filius Salathielis a S. Matthæo dicitur. Quippe qui ille Phadajæ filius non Salathielis nominatur, hic vero & apud Eldram, Nehemiam & Aggæum numquam Phadajæ, sed semper Salathielis filius, ut habetur in Evangelistis Matthæo & Luca, dicatur.

Ad tertium objectionis caput respondeo, Zorobabelem præter filios, de quibus I. 1. c. 3. Paralipomenon, alios habuisse, scilicet Abiud. Cur autem generatio Hasubah, aut Ohel prætermissa sit ab auctore Paralipomenon, ea forsitan ratio est, quod familia David in ea declinare cœperit : quia vero S. Matthæus ortum Christi a Davidis progenie pro scopo texendum habebat, Abiud tamen obscuri jam patris oriundum commemorare æquum duxit.

Insuper : Atqui in Matthæo circa Christi Genealogiam est manifesta contradictio : Ergo &c. Probatur subsumptum. Eam diverso prorsus a Luca modo contexit. Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum. Ad probationem, distinguo : Matthæus diverso modo a Luca non impugnante veritatem, delineat Christi Genealogiam, concedo : modo veritatem excludente, nego. S. Lu-

Boucat Theol. Tom. IV.

cas Christi Genealogiam a Joseph, usque ad Adam scripsit, hoc est, juxta naturalem propaginem; hinc omnes avos Christi, tam obscuros quam illustriores refert; Matthæus vero eandem fecit, sed solum attendendo ad jus innatum successorum Abrahæ & Davidis usque ad Christum, quocirca illustriores & nobiliores tantummodo nominavit; hinc Salathiel e Jechonia sterili natus dicit, Lucas vero econtra cap. 3. illum ex Neri oriundum proclamatur : Matthæus Salathielem successisse juri Jechoniæ dicit, Lucas vero primogenitum Neri asserit, mediate vero & Zorobabelis, illius scilicet qui principatum post captivitatem Babylonicam adeptus est; non alterius qui 1. Paralip. e. 3. v. 19. ex Phadaja natus & dicitur, is enim qui & Narcha fuit, a Nehemia, Josepho, & Aggæo, Salathielis filius & non Phadajæ nominatur.

Dices : Matthæus utitur verbo *genuis*, Lucas vero voce *fuit*, sed ista vocabula sunt diversa. Ergo &c.

Respondeo distinguendo minorem : Ista verba sunt diversa materialiter, concedo : formaliter, nego : namque idem significant. Observes velim vocem *genuis* apud Matthæum non semper importare generationem, sed tantummodo successionem, quandoquidem dicit Joram genuisse Oziam, quem tamen genitum fuisse ab Amasia constat : sic Salathielem ex Jechonia sterili procreatum asserit : igitur in his duobus jus successionem & non naturalis propagationis ordo attenditur.

De sancto Marco.

OPPOSSES : Duodecimus versus ultimi capituli Marci, & ver. . . teste Hieronymo, epist. ad Hedibiam, non inveniuntur in pluribus exemplaribus, immo & desiderantur in duobus Missalibus Regiæ Bibliothecæ, tametsi unum sit vetustissimum : Igitur fuerunt ab aliquo additi.

Respondeo I. Dato & non concesso, hujusmodi versus non esse Canonicos, non inde sequitur totum Marci volumen non esse sacrum.

Respondeo II. Opponendo Missale Cantabrigiense & Alexandrinum utrumque antiquissimum, in quibus prædicti versus reperiuntur, sicut & in nostris. Præterea nullus interpres negat eos esse genuinum divi Marci scriptum, quandoquidem non est credibile B. Evangelistam mutil-

V 3 lam

Iam Christi scripsisse historiam, nihil de Resurrectione Domini dicendo. Et vero Irenæus l. 3. cap. 1. sic loquitur: "Matthæus in Hebræis ipsorum lingua Scripturam edidit Evangelii, cum Petrus & Paulus Romæ Evangelizarent & fundirent Ecclesiam. Post vero horum discipulum, Marcus &c. Discipulus & Interpretes Petri, & ipse quæ a Petro antea dicta erant, per scripta nobis tradidit." Nullam eo loci facit exceptionem. Idem sentit Tertullianus lib. de Præscript. cap. 13. Idem auctor synopsis. Idem Greg. Nyss. & alii bene multi.

Insuper: Atqui alia sunt loca in Evangelio juxta S. Marcum, in quibus occurrunt contradictiones: Ergo &c. Probatur antecedens. Ait Christum surrexisse mane Sabbati, Matthæus e contra scribit vespere Sabbati. II. Marcus dicit Christum hora tertia crucifixum fuisse, Joannes vero tertiis oculatus asserit hoc factum hora sola sexta contigisse. III. Marcus cap. 2. Isaiam pro Malachia citat, & cap. 2. Abyathar nominat pro Abimelech, si enim cap. 2. 26. habetur: *Namquid legis quid fecerit David ... Quomodo introivit in domum Dei sub Abyathar principe Sacerdotum, & panes propositionis manducavit.* Ergo &c.

Respondet negando subsumptum. Ad primam probationem, distinguo: Et Marcus attendit ad diem naturalem qui ortum habet a crepusculo, Matthæus vero ad diem legalem qui a vespere computatur, concedo: & utique de die in eadem significatione sumpto loquitur, nego. Et sic diversi respectus sacras conciliant Scripturas.

Ad secundam similiter, distinguo: Et Marcus scribit juxta horam judicii adversus Christum Dominum lati, Joannes vero juxta horam facti, concedo: & loquuntur Evangelistæ de eadem hora, nego. Christus hora tertia, quæ respondet nostræ nonæ morti per sententiam latam addictus est, solebat quippe Romani hora tertia judicarenoxios, juxta illud ejusdem auctoris latini axioma: *Exeret Raveos tertia Caudicibus*. Porro ut primum sententia lata est, jam homo judicialiter censetur tali vel tali morte occisus atque defunctus, hinc tres horæ elapsæ sunt usque ad factum & occisionem Christi, quo tempore paraverunt tortores crucem & clavos, & congregaverunt cohortem; hora

vero sexta, quæ respondet nostræ duodecimæ, revera & effective Christus Dominus, sicut enarrat Joannes, in ara crucis pro nostra omniumque salute fuit oblat, & ut victima nostræ salutis omnium pretiosissima mactatus.

Ad tertium, dico nomen Isaias in omnibus reperiri exemplaribus, & in Græco: præterea qui prius scripserat, citat Isaiam loquendo de prædicatione S. Joannis Baptistæ, postea vero velut in parenthesi adjecit Malachiam; namque Prophetæ minores ut plurimum majores adducunt in testimonium, Marcus attendit ad Isaiam. Irenæus legit in Marco, *Prophetas*, & sic cuncta concordantur.

Respondet, ad secundum exemplum, distinguendo: Et Marcus æconomiæ causâ nominavit potius Abyathar quam Abimelech, concedo: & hoc absque ratione scripsit, nego. Grossius observat Abyathar filium Abimelech maximi Pontificis Vezarium, & postea summum Sacerdotem fuisse, quocirca Marcus filium illustrem potius, quam patrem obscurum nominare voluit. Potest etiam dici Abimelech fuisse binomium, & Abyathar nomine donatum, quod apud Hebræos vulgatum satis & solemne erat.

De sancto Luca.

OBJECIES I. Evangelium juxta S. Lucam aliquid veritatis absconum complectitur: Igitur ille Liber non est Canonicus. Probatur antecedens: Chainam reponit inter Arphaxad, quem ejus constituit patrem, & inter Salem quem ut ejusdem filium habet: sed altum est de hoc momento silentium Genes. 11. quamvis eo loci historia Patriarcharum, post diluvianorum accurato calamo scribatur. Ergo &c.

Respondet negando antecedens. Ad probationem, distinguo minorem: Siluit eo quod sufficeret nominare avum, concedo: eo quod de factis Moyse haberet Chainam, ut hominem commentitum, nego. S. Moyse quædam inutilia & subtiliora aut intricata omisit, ne mentem populi crassi deprimeret: sufficiebat igitur celebriores Parrichas nominare, qualis erat Arphaxad. Non desunt critici, qui Chainam manu aliena interpolatice in Evangelium S. Lucæ intrusum asserant, cum in antiquioribus Evangelistæ exemplaribus desit. Desideratur utique in textu Hebræo & Samaritano, non secus ac in

in versione Chaldaica & Syriaca, qui tamen repetitur in Vulgata & Tridentino approbata, tum a Clemente VIII. & Sixto V. a mendis purgata, standum est solutioni datae.

Oppones II. Adversus Aët. Apost. volumen: Liber ille quidam primigeniae Scripturae contraria habet: Ergo &c. Probatur antecedens: Cap. 7. scribit Iosephum omnem suam cognationem ex animabus septuaginta quinque constata in Aegyptum accervisse, Moyses vero Gen. 46. & Exod. 1. numerat solum septuaginta personas. II. S. Lucas asserit quoque Jacob & alios Patriarchas esse sepultos in Sichem, in sepulchro quod emit Abraham, & Gen. 23. dicitur, illud sepulchrum positum in Hebron. Concinat Ioseph qui lib. 20. Antiq. cap. 8. ait fratres Iosephi sepultos fuisse in Hebron. III. Ibidem dicit Abraham emisit sepulchrum a filiis Hemor filii Sichem, ubi non unus sed geminatus error apparet. Primo quidem, Abraham non emit sepulchrum a filiis Hemor, sed ab Ephrone Hethæo filio Seor duplicem emit speluncam, ut habetur Gen. 23. 20. Hemor non fuit filius Sichem, sed potius Sichem fuit filius Hemor. Dicitur enim Gen. 33. 19. *Emitque Jacob, partem agri in qua fixerat tabernacula, a filiis Hemor patris Sichem, centum agnis.* Ergo &c.

Respondeo I. Solutionem patere ex dictis de libris Legalibus.

Respondeo II. negando antecedens. Ad probationem, distinguo: Et S. Lucas secutus est Versionem Lxx. quæ inter cognationem Ioseph numerat etiam quinque ejus nepotes, seu filios quinque Manasses & Ephraim, scilicet Machir, Galad, Sotolaam, Toam, & Edem, concedo: & aliquid falsi eruerat, nego. Moyses quidem siluit, tamen numeret inter animas in Aegyptum ingressas Ephraim & Manasse: sed ne mixeris, erant filii Ioseph, non opus autem erat, absolute loquendo, nepotes commemorare.

Ad secundum, sic responderet R. P. Gravelon Tract. de Scriptura sacra parag. 4. pag. 81. "Patriarcham Iosephum fuisse sepultum in Sichem, sicut legitur cap. 24. 32. lib. Josue, Patriarcham vero Jacob sepultum fuisse in Hebron, ut colligitur ex capite 50. 13. lib. Genesis. De loco autem, in quo fratres Iosephi sepulti sunt, silet omnino Scriptura, eos tamen una cum Patriarcha

Iosepho fuisse sepultos in Sichem testatur sanctus Hieronymus in Epitaphio Paulæ."

Ad tertium respondet his verbis Beda, comment. in cap. 7. Aët. Ap. "Et positi sunt in sepulchro, quod emit Abraham, pretio argenti a filiis Emor filii Sichem." Docet etenim Genesis Abraham ab Ephron filio Seor Ethei in Cariatarbe locum sepulchri quadringentis argenteis siclis emisse, in quo ipse Abraham, Isaac & Jacob, & Adam protoplastus sepulti. Itemque Jacob de Mesopotamia reversum juxta urbem Sichem, partem agri, quo tabernacula tenderet, ab Emor patre Sichem datus centum agnis accepisse. Non emit ergo Abraham sepulchrum ab Emor Sichemita, sed ab Ephron Hethæo, in quo duodecim Patriarchæ non sunt sepulti, sed in Sichem, ut diximus. Verum B. Stephanus vulgo loquens, vulgi magis in dicendo sequitur opinionem. Quas enim pariter narrationes conjungens, non tam ordinem circumstantis Historiæ, quam causam de qua agebatur, intendit, Quia enim insinulabatur adversus locum sanctum & legem docuisse, pergit ostendere, quomodo Jesus Christus ex lege monstraret esse promissus, & quod ipsi, nec tunc Moysi, nec Domino nunc servire maluerint. Hæc ut potui, dixi, non præjudicans sententiæ meliori, si adsit. Porro, quod dicitur a filiis Emor filii Sichem, in Græco exemplari scriptum est. *A filiis Emor, qui sunt in Sichem*, quod Genesis Historiæ magis concordare videtur, tamen fieri potuerit, ut idem Emor & patrem filium Sichem nomine haberet.

De sancto Joanne.

Oppones: Evangelium secundum Joannem quoddam, in sensu obvio implicat contradictiones: Igitur inter libros Canonicos non debet annumerari. Probatur Antec. Historia mulieris in adulterio deprehensæ, quæ refertur e. 7. in multis exemplaribus Græcis, in codice Vaticano vetustissimo, & in antiquissimo Bibliothecæ Regiæ desideratur: Ergo &c.

Respondeo I. negando antecedens: Ad probationem, dico Librarium in codice regio locum reliquisse vacuum, & hoc quia in quibusdam codicibus extabat, in

aliis vero omittebatur. Unde Respondeo II. In multo pluribus inveniri, videlicet in codice Patrum Oratorii Parisiensium non quidem suo loco, sed hoc ne minimum quidem fuisse negotium. In vetustissimis codicibus etiam reperitur; nimirum in Cantabrigiensi, in omnibus Missalibus quæ legit Theodorus Beza, si unum excipias. Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos cap. 6. dicit quod factum legebatur suo tempore in multis exemplaribus, tum Græcis, tum Latinis. Ammonius auctor tertii sæculi in sua harmonia, historiam veluti sacram commemorat: Ambrosius epist. 25. num. 4. Aug. Tract. 33. in Joannem, versio Syriaca, Arabica, Persica, Ethiopica, & tota Ecclesia Orientalis illam recipiunt historiam, sed maxime Synodus Trid. Igitur major auctoritas minori præponderat.

Inhabilis: Eadem historia reperitur in Evangelio Nazaræorum, sed istud Evangelium non est sacrum: Igitur a pari nec historia laudata veluti Canonica habenda est.

Respondeo I. Quædam esse in Evangelio Nazaræorum vera, quæ auctores Canonici, protegente Spiritu sancto, ne in errorem prolaberentur: veluti verissima enarrare potuerunt.

Respondeo II. Cum aliis permultis historiis mulieris in adulterio deprehensæ, de qua B. Joannes, diversam esse a muliere de qua mentionem faciunt Nazaræi: ista quippe non semel adulterium commiserat, illa vero semel & unica vice; quocirca Christus peccati concessit veniam, eo quod illa mulier magis ex fragilitate, quam ex malitia peccaverat.

Dices: Conclusio Evangelii secundum Joan. videtur ab alio facta & conscripta: igitur istud Evangelium, non est quoad omnes partes Canonicum. Probatur antecedens. Cap. ult. v. 24. auctor, sic loquitur: *Scimus quia verum est testimonium ejus*. Si ipse Joannes scripsisset, debuisset ponere, scio quia verum dico.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem, distinguo: Et Joannes præ humilitate, & personam historici gerens adeoque quasi alienam, sic locutus est, concedo: & se ipsam excludit, nego. Porro, in verbis immediate antecedentibus sufficienter se prodit, his verbis: *Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc*.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Volumina quatuor Evangelistarum, & Apostolorum Acta, sunt Libri sacri.

PRIMO: Hoc constat ex traditione Patrum.

Secundo: Et commentariis SS. Doctorum in Evangelia & Acta.

Tertio: Ex usu perpetuo Ecclesiæ, & definitione Concilii Tridentini scilicet. 4.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Quandoque S. Matthæus quædam citat Scripturas quæ tunc amplius non exstant, sed ex traditione Canonicas esse prænoverat: quandoque etiam laudat unam sententiam alicujus Prophetæ, quæ alteri tamen tribuitur; sed ne mireris, Prophetæ minores non semel Prophetarum majorum placitis ad veritatis confirmationem utuntur, unde nullum sequitur inconveniens. Cæterum Matthæus quoddam in Genealogia Christi iuxta omittit Reges impios, quippe qui ex aliis capitibus sufficientia haberet ad ostendendum Christum esse ex stirpe David oriundum.

Secundo: S. Marcus ait quidem Christum fuisse crucifixum hora tertia, sed intelligendus venit de sententia mortis, quæ pro more illa hora, quæ est apud nos nona matutina, lata est: porro ut primum pronuntiatum est mortis judicium, reus jam civiliter mortuus evadit.

Tertio: Historia mulieris in adulterio deprehensæ a S. Joanne commemorata, verissima est; tametsi enim in quibusdam exemplaribus desideretur, in plurimis tamen optimæ notæ invenitur, nimirum in Cantabrigiensi, in omnibus Missalibus quæ legit Theodorus Beza. SS. Hieronymus lib. 2. contra Pelag. capit. 6. Ambrosius epist. 25. num. 4. Augustinus Tract. 33. in Joannem & alii illam ut Canonicam habent.

ARTICULUS SECUNDUS.

Num Epistola B. Pauli sint Canonica?

SAULUS qui & postea Pauli nomen a Paulo Proconfuli traxit, Judæus genere fuit; Tribu, Benjamin; patria, Tarsensis; nobilitate, Romanus; secta, Pharisæus; primum nominis Christiani adaperius hostis, deinde vero vas electionis, & fidei Christianæ defensor acerrimus, Ecclesiæ columna & decus. Insigni miraculo conversus est anno Christi circiter 34. Tum voce, factis & scriptis Christi fidei defendit & propagavit; ac demum ann. 64. Romæ pro Christo passus & decollatus est.

S. Paulus: Quatuordecim scripsit Epistolas, ut supra dictum est, sed quo anno, quoque tempore, incertum est. Quidam tenent primam ad Theſſalonienſes conſcriptam fuiſſe, & datam ann. 49. & paulo poſt ſecundam: ad Galatas ann. 53. eodem anno primam ad Corinthios Ephēſi ſcripſit, deinde alteram. Eam, quæ eſt ad Romanos, ſcripſit Corinthi anno 54. & poſtea anno 59. Epistolam ad Ephēſios. Romæ vero ut primum a captivitate ſolutus eſt, ſcripſit ad Philippēſes, ad Hebræos, ad Philemonem, & ad Coloffenſes. Anno 63. ſcripſit ad Titum, & primam ad Timotheum: anno vero 64. ſecundam ad eundem: jam ſit

CONCLUSIO.

Epistolæ B. Pauli ſunt ſacræ & divinæ.

Probatur multipliciter.

PRIMO QUIDEM ex SS. Patribus, qui univerſim eas veluti Canonicas habent. His accedit definitio Concilii Tridentini, quod ſeſſ. 4. eas omnes in Canonem divinarum Scripturarum adſcribit.

Secundo: S. Thomas in catena aurea auctoritate Patrum eas explicat, & uti ſacras interpretatur.

Tertio: Idem ſpecialiter de epistola ad Hebræos probatur. B. Petrus epist. 2. 3. illam, his verbis laudat & celebrat: *Hanc ecce vobis chariſſimi, ſecundum ſcribo epistolam. .... Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis.* Sed ad eodem ſcribit B. Petrus, ad quos ſcripſerat S. Paulus, adeoque ad

Hebræos, namque S. Petri Epistola, utpote catholica, ad univerſam Eccleſiam directæ fuit. Igitur Princeps Apoſtolorum, his verbis: *Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus .... ſcripſit vobis.* De Epistola B. Pauli ad Hebræos mentionem facit.

Confirmatur: Concilium Laodicenſe epistolam ad Hebræos veluti genuinam Can. 59. recipit. Item Carthagin. III. Can. 47. Nicænum primum, teſte divo Thoma, comment. in hanc epistolam, Ephēſinum, Chalcedonenſe & Tridentinum ſeſſ. 4. ſuum ipſi addunt calculum. Ergo &c.

Concinnant Patres Græci: Clemens Alexandr. comment. in epist. ad Corinthios, apud Eusebium l. 3. capit. 38. Origenes apud Eusebium l. 3. capit. 18. Gregorius Nazianz. in carmine de Canone Scripturæ ſacræ, Athanaſius in ſynopſi. Epiphanius hæreſ. 76. Damascenus l. 4. cap. 18. & alii illam ut ſacram habent.

Suffragantur Patres Latini, maxime Hilarius l. 12. de Trinit. Ambroſius l. 2. de Cain capit. 2. Hieronymus epist. ad Dardanum, & alii plurimi. Ergo &c.

Probatur, denique hoc ratiocinio. Illa epistola juxta variorum auctorum ſententiam, vel eſt S. Pauli, vel S. Lucæ, vel S. Barnabæ, vel Clementis Romani, vel ſaltem Tertulliani: ſed ſuppoſito quod eſſet vel Lucæ, vel Barnabæ, eſſet ſemper Canonica: conſtat autem ex diſtis non eſſe illorum; neque eſt Tertulliani, quandoquidem Clemens Alexandr. Tertulliano paulo antiquior aſſerit eſſe D. Pauli; ſic legitur apud Eusebium l. 6. capit. 4. nec conſequenter Clementis Romani, namque illam ut ſancti Pauli citat: ſuperſeſt igitur illam Epistolam eſſe D. Pauli, & conſequenter ſacram.

Diluvantur objectiones.

OBJECIES: Multi Patres etiā antiquiſſimi, ut Cypranus, Laſtantiſ, Arnobius, de epistola ad Hebræos videntur dubitare: quinimmo Hieronymus l. de viris illuſtribus aſſerit Cajum propugnare iſtam epistolam ab Eccleſia Romana veluti divinam non recipi. Ergo &c.

Confirmatur: Nomen B. Pauli ſicut aliæ non præ ſe fert: Igitur neque eſt epistola B. Pauli, neque conſequenter & canonica.

Reſpondeo I. Plures Patres, & poſt ipſos Concilium Tridentinum epistolam ad Hebræos veluti Canonicam recipere, quocirca

ca de ejus authenticitate dubitare nemini licitum est.

Respondeo II. Patres in objectione commemoratos, illam epistolam non absolute recipere. Ad Hieronymi auctoritatem, dico non evincere epistolæ veritatem; maxime vero cum errore facti S. Doctor detentus, quasi dubitanter de authenticitate epistolæ ad Hebræos locutus sit, quippe qui transcripserit verba Eusebii ex cap. 16. l. 16. deprompta. Quid plura? Ipse Eusebius solummodo dicit epistolam laudatam ab aliquibus Romanis non recipi; sed constat a multo pluribus approbari, & præsertim vero a Clemente Romano, ut ipse refert Eusebius l. 3. cap. 32. Evaristus quoque epistola 2. & Hyginus epistol. 1. illam recipiunt. Ad confirmationem, Hieronymus præf. in primam B. Joannis epistolam, ait Apostoli nomen præ se non ferre, & tamen esse Canonicam neminem dubitare. Idem prorsus dicendum de epistola ad Hebræos. Quod autem Paulus eo loci suum tacuerit nomen, non una est ratio. Primo quidem, ita se gessit Apostolus eo quod vix ipsius conversionem scirent Judæi. II. Ne eisdem exosus fieret, eo quod caeremonias Judaicas per fidem in Christum cessare contenderet, cum tamen e contra Judæi etiam ad fidem conversi legalia retinere vellent: denique Paulus non Judæorum, sed Gentilium Apostolus erat, quocirca tametsi quandoque etiam ad confirmandum Judæos ad fidem Christi conversos elaboraret, æquum tamen non duxit in suo, ut ita dicam, nomine ad illos confiteretur.

Insuper: Stylus epistolæ ad Hebræos est omnino a stylo cæterarum Epistolarum diversus. Igitur illa Epistola non est divo Paulo tribuenda, adeoque non est Canonica. Confirmatur: Non eodem modo & Prophetæ & aliæ Scripturæ, in illa sicut in cæteris citantur & laudantur. Ergo &c.

Respondeo, styli diversitatem ex multis promanare. Primo quidem, Apostolus innata lingua in qua eloquentissimus erat, illam conscripsit: neque vero in aliis Epistolis eloquentia deest, tametsi enim ad Græcos, qui vanæ eloquentiæ studebant, simpliciori stylo scripserit; non desunt tamen phrasæ discretæ, quæ passim spatæ annotari possunt, quandoquidem S. Paulus erat ex innato genio eloquentissimus. II. Gravissimi auctores contendunt

hanc Epistolam Græcæ linguæ redditam fuisse vel a S. Luca, vel a Clemente Alexandr. ut refert Eusebius l. 3. cap. 38. porro lingua Græca disertissima est. Ad confirmationem patet solutio: Græci quippe Lxx. sequuntur Interpretes, qui diversis a lingua Hebraica utuntur phrasibus, unde non mirum si diversis quoque modis & Prophetas, & alias Scripturas in hac Epistola, & referant & vertant, nusquam tamen aliquid de sententiis immutando.

Urgebis: Quædam veritati absconsa in ea affulgent Epistola: Ergo &c. Probatur antecedens. Apostolus cap. 2. inter eos qui ab Apostolis ad fidem conversi sunt se annumerat, cum tamen ab ipso Christo id factum esse in alia Epistola commemoret. II. Ibidem ait suum cum Barnaba & Tito contulisse Evangelium; nemo tamen novit Apostolum illum fuisse Evangelistam.

Respondeo negando antecedens. Ad primum probationem, distinguo: Se dicit per alios Apostolos ad fidem conversum, hoc est, in fide confirmatum, concedo: namque eo loci ait vidisse Petrum & Jacobum fratrem Domini: dicit se per Apostolos absolute ad fidem conversum, nego. Quidam sic interpretantur Paulum, cum per Apostolos se se ad fidem conversum asserit, hoc est, suæ ætatis homines; Scriptor enim sæpius in plurali loquitur, & hoc in prima persona, quod majorem sapit elegantiam & historici stylium; sic Isaia 64. 6. Prophetæ, loquitur: Facti sumus ut immundi omnes. Hoc est, omnes ferme homines ad terrena deflexerunt; non enim Isaia de se loquitur.

Ad confirmationem: D. Paulus, suum contulit cum Tito & Barnaba Evangelium, hoc est, sua scripta, concedo: ita ut fuerit Evangelista, nego. Dicitur est supra omne bonum nuntium Evangelium appellari, quocirca qui vitam annuntiant æternam Evangelistarum nomine donantur. In isto sensu Paulus quatenus veritatis prædicator, dicitur Evangelista.

Insuper: Auctor epistolæ ad Hebræos probat Christum, esse filium Dei, per illa verba ex cap. 7. lib. 2. Reg. deprompta: Ego ero illi in patrem. Sed hoc male; namque illa sententia de Salomone intelligitur.

Respondeo negando minorem. Ad probationem, distinguo: Et Salomon erat Chri-

Christi Typus, concedo : & non erat, nego. Multa de Salomone in sensu obvio leguntur apud Psalmistam, quæ tamen non nisi de Messia intelligi possunt, ut in Psalmo 71. *Deus judicium tuum Regi da.* Quem Tertullianus de Christo per omnia interpretatur, maxime vero de regni æternitate : constat enim regnum Salomonis non fuisse perpetuum & immensum, ait ille Doctor.

Instabis : Idem auctor cap. 9. loquens de Testamento proprie dicto, quod morte testatoris confirmatur, allegat verba ista Exod. 24. *Hic sanguis Testamenti, quod mandavi ad vos Deus.* Sed in Hebræo nulla fit mentio de Testamento, sed de pacto : pactum autem est contractus factus secreto & in particulari, Testamentum vero quid publicum ; Paulus vero qui Hebraicam callebat linguam, hoc ignorare non potuit. Ergo &c.

Respondeo, si de nomine agatur, vocem hebræam *Berith*, a Lxx. verti *Diaticon*, id est, Testamentum : Si de ipsa re, est simul pactura & Testamentum ; Testamentum quidem quatenus testatoris significat dispositionem, pactum vero quatenus promittit sub conditione fidei & pœnitentiæ hereditatem æternam : utrumque explicat Paulus veluti per figuram Testamento veteris legis, quod multi faciebant Hebræi, ad quos suam direxerat epistola. Jam ad aliud, distinguo : Et Moyses Exod. 24. vocat pactum solenne habens dispositionem de danda hereditate post mortem testatoris, propter quod aspergebat populum sanguine vitulæ, qui erat figura sanguinis Christi pro nobis effundendi, concedo : pactum ut sic, nego. De primo loquitur Paulus, & idem est ac Testamentum.

Perrisses : In eadem epistola multa sunt quæ fidei dogmatibus adversari videntur : Igitur prorsus excidit a veritate, quam liber Canonicus præ se fert. Probatur antecedens multipliciter. Primo quidem : Cap. 6. hæc habentur : *Impossibile enim est eis qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestis, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam.* Item cap. 10. *Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia :* Hoc ipsum confirmat cap. 12. exemplo Esau, qui cum vendidisset pro-

pter unam escam primitiva sua, postea cupiens habere benedictionem, reprobatus est, nec locum pœnitentiæ invenit. *Ne quis fornicator, aut profanus ut Esau, qui propter unam escam vendidit primitiva sua :* Scitote enim quoniam & postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est. Non enim invocis pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. Quæ quidem & similia erroribus & Novatianorum, qui negabant dari remedium pro peccatis post Baptismum patrat, & Prædestinatorum, qui propugnabant impios necessitari ad mortem æternam incurrandam, non nihil favere videntur. Rursus cap. 1. Filius Dei dicitur *Splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus,* scilicet Patris, qua sententia utebantur Ariani ad probandam suam hæresim ; subdit enim infra Apostolus de filio Dei : *Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen benedixit ;* quasi non a Deo Patre genitus, sed factus, seu creatus esset solum ut beatis spiritibus superior, ut garriebant iniqui homines.

Respondeo negando antecedens : Ad 1. probationem, distinguo : Impossibile est renovari lapsos post pœnitentiam ad innocentiam baptismalem, concedo : quod enim scdatum est semel, inquit S. Thomas, fieri non potest non fuisse corruptum. Ad pœnitentiam, quæ teste Tertulliano est secunda post naufragium tabula, subdistinguo : impossibile, hoc est, difficile, concedo : absolute, nego. Sic locum Apostoli interpretatur S. Thomas comment. in epist. ad Heb. & hoc unum probat exemplum Esau, qui idem pœnitentiæ locum non invenit, quia aut desperatione auctus, aut socordia irretitus veram non habebat de peccatis contritionem ; hinc abjectus legitur : ait enim S. Augustinus l. 1. ad Simpl. q. 2. "Deus", non odit Esau hominem, sed Esau peccatorem."

Observes velim, Apostolum in eodem sensu loqui ac S. Matthæum, qui cap. 12. 4. ait peccata in Spiritum sanctum non remitti in hac vita, hoc est, summa cum difficultate propter cordis ut plurimum impenitentis duritiam, & propter malitiam, ut ipse sanctus Paulus Rom. 2. explicat his verbis : *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit ? Secundum autem duritiam tuam & impenitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ & retri-*

revelationis iusti iudicii Dei. Igitur sicut Evangelium secundum Matthæum propter laudatam de difficultate poenitentiae hominibus ex præconcepta malitia sententiam non expungitur et canone Librorum sacrorum, ita nec ab eodem excludi debet propter allata sancti Pauli ad Hebræos epistolam.

Ad confirmationem, nego oracula Apostoli favere Arianis, quin potius eorum validissimis argumentis & præmaturis sententiis debellat errorem, probando Verbi divinitatem, ejusque cum Patre & consubstantialitatem, & coæternitatem: Atque supra Angelos omnipotentem dominationem, & infinitam disparitatem his verbis cap. 1. 5. *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus ex tu, ego hodie genui te. Et rursum: Ego crocilli in Patrem, & ipse eris mihi in Filium.* Apostolum loqui de filiatione naturali, claret, non enim filiationem adoptivam excludit ab Angelis, quippe qui per gratiam sanctificantem veri essent Filii Dei adoptivi. Pergit v. 6. 7. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et advenit cum omnes Angeli Dei... & tu in principio Domine terram fundasti: Et opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut vestimentum veterascent.*

Repones: Auctor laudatæ epistolæ cap. 9. refert in Arca fuisse urnam, Manna, virgam Aaronis quæ fronduerat, & Testamenti tabulas præcontinentem; attamen l. 3. Reg. cap. 8. dicitur nihil aliud fuisse in Arca præter duas tabulas lapideas: sed liber Canonicus nullam debet implicare contradictionem: Igitur cum manifestam includat epistola ad Hebræos, et canone divinarum Scripturearum removenda est.

Respondio distinguendo: Et juxta Arcam erat urna habens manna, & virgam, quod subsit ut in latiori sensu hæc dicantur fuisse in Arca, concedo: & nullo modo erant versus Arcam, nego. Non diffiteor tamen tempore Salomonis manna & virgam non fuisse in Arca, bene vero tempore Moysis, quod Apostolus a traditione recitare potuit.

Perges: Si epistola, de qua controversia agitur, foret canonica, maxime quia S. Paulum haberet auctorem; Atqui enim non habet. Et probatur: Auctor sub ipse epistolæ alterit se ad Judæos reversurum; quod dubio-procul in sanctum Paulum non cadit, quippe qui eos

tamquam insensissimos Christi hostes fugeret: Ergo &c.

Respondio negando minorem. Ad probationem, distinguo: Scripsit auctor se ad Judæos Asiæ reversurum, concedo: ad Judæos Jerosolymæ, nego. Cum S. Paulus Romæ commoraretur, potuit scribere, non quidem ad Judæos Jerosolymæ, quorum furorem ut evitaret, appellaverat Cæsarem, sed ad Judæos in Asia dispersos, si voluntas Dei esset ad eos reversurum.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Epistola S. Pauli sunt sacra.

PRIMO: Eas omnes Patres recipiunt. Et habentur in decreto Concilii Tridentini sess. 4. de Scripturis sacris.

Secundo: S. Thomas in Catena aurea variis Patrum auctoritatibus omnes explicat, & ut sacras interpretatur.

Tertio: Epistolam ad Hebr. citat S. Petrus epistol. 1. c. 1. 2. 3. eam suscipit Concilium Laodicenle, eam Carthaginense III. can. 47. eam Clemens Alex. comment. in epistol. ad Corinth. apud Eusebium lib. 3. cap. 38. eam Athanasius in synop. &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Ultero fatemur aliquos e veteribus Patribus non nihil dubitasse de epistola ad Hebr. sed non absolute abjecisse; tum, inventis manuscriptis, accedente Ecclesiæ definitione, uno consensu suscepta est.

Secundo: Neque vero quidquam ab ejus detrahitur authenticitate, quod Pauli nomine in quibusdam exemplaribus non doretur, cum Apostolus ab hoc abstinuerit, ne si nomine ejus titularetur, exolus Judæis Romæ degentibus fieret, quippe qui ab ipso nomine Pauli detererentur, eo quod scient, eum legalia, quibus inhærere volebant, prorsus abjicere.

Tertio: Absque ratione nonnulli in dubium revocare voluerunt epistolam, propter styli elegantiam, quandoquidem S. Paulus erat disertissimus Orator. Quidam suspicantur a sancto Luca græce græce redditam, omnes autem norunt linguam græcam sermonis lepore & venustate clarescere.

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

De Epistolis Catholicis.

DICTUM est Epistolas Catholicas eas esse quæ ad universalem directæ sunt Ecclesiam, quæque numero sunt septem: quoniam vero speciales sunt difficultates pro epistolis B. Joannis, claritatis causa hunc articulum in duas dividimus sessiones. Unde sit

SECTIO PRIMA.

Num Epistolæ beatorum Iacobi, Petri, & Iudæ, sint canonicæ?

CONCLUSIO.

Epistolæ prædictæ sunt Canonicæ.

PROBATUR ex Conciliis, I. ex Conciliis Laodic. Carthag. II. Ex Florentino. III. Ex Tridentino sess. 4. quæ illas omnes ut canonicas recipiunt. Item ex Innocentio I. epist. 3. ad Exuperium, ex Gelasio in Concil. Roman. 70. Episcoporum, ex Origene homil. 7. in Iosue, ex Athanasio in synopsi; ex Hieronymo in epistola ad Paulinam de studio Scripturarum, & ex August. l. 2. de doctrina Christiana; qui quidem omnes, nulla excepta veluti canonicas celebrant.

Confirmatur: Concilium Millevitanum citat epistolam sancti Iacobi, sicut & Dionysius lib. de divinis nominibus c. 4. Cyprianus lib. ad Novatianum, Augustinus epist. 29. ad Hieronymum. Prima S. Petri ab omnibus semper fuit recepta: non semel laudatur & citatur ab Apostolorum discipulis apud Eusebium lib. 3. cap. ult. Secunda citatur nomine Petri a S. Hygino, epistola 2. a S. Gregorio hom. 18. in Ezechielem. De ea quoque in Ecclesia die Transfigurationis in primis lectionibus fit mentio. Epistola S. Iudæ citatur a Dionysio lib. de divinis Nominibus cap. 4. & a Tertulliano lib. de habitu muliebri, a Cypriano epist. ad Novatianum, ab Origene lib. 5. in cap. 5. ad Romanos: ab Epiphanio hæres. 76. a sancto Hieronymo in cap. 1. ad Titum. Quibus positis sic argumentamur. Illæ epistolæ ullo absque dubio sunt sacræ, quas tales esse perpetua probat Ecclesiæ traditio: Atqui a Christo nato traditio Patrum il-

las epistolas tamquam sacras & laudat & accipit: Ergo &c.

Fit satis objectionibus.

OBJICIT Erasmus adversus epistolam S. Iacobi. Si epistola illa foret canonica, maxime eo quod Iacobum Apostolum auctorem haberet, illumque Ierosolymæ Episcopum, qui & frater Domini in Evangelio dicitur: Sed iste non fuit Apostolus. Et probatur: Hieronymus in commentariis capitis primi ad Gal. dicit graviter errare eos qui dicunt illum Iacobum esse unum ex duodecim Apostolis.

Respondeo negando minorem, namque ipsum Evangelium testatur illum Iacobum unum ex duodecim Apostolis fuisse, & hoc ipsum asserit Hieronymus in loco pro objectionem allato, cum & lib. adversus Elvidium. Cæterum sanctus Doctor, non eos dicit errore teneri qui talem Iacobum asserunt Apostolum, sed qui dicunt fuisse Iohannis fratrem, cum potius fuerit non Zebedæi, sed Alphæi filius, quippe qui esset Iacobus minor.

Opponunt Magdeburgenses centuria 1. l. 2. c. 4. Eusebius l. 2. cap. 23. epistolam S. Iacobi adulterinam vocat. II. Auctor profert testimonia ex Epistolis Petri & Pauli: Igitur non est Apostolus, sed Apostolorum discipulus.

Respondeo ista omnia non probare epistolam sancti Iacobi non esse canonicam: Ad primum dico, Eusebium non bene citari, nam ibidem ait scribens de epistolis SS. Iacobi & Iudæ: "Verumtamen has quoque cum cæteris in plurimis Ecclesiis publice lectitari cognovimus." Quibus verbis clarissime indigitat Eusebius epistolas omnes canonicas eodem calculo cum epistolis B. Pauli ab Ecclesia recipi. Ad secundum dico, ne minimum quidem de veritate epistolæ primæ detrabere; dictum est enim minores Prophetas quandoque citare majores, quinimo ipse B. Petrus laudat D. Pauli sententias, & de ejus scribendi modo pro mysteriis mentionem facit, & approbat; quidni igitur & auctor primæ epistolæ canonicæ in testimonium veritatis aliorum Apostolorum sententias adducere potuerit?

Insunt: Atqui illa epistola inter canonicas non recensenda est: Et probatur multis momentis. I. Auctor illius epistolæ non se Apostolum vocat, sicut se nominat sanctus Paulus. II. Neque talis epi-

stola

stola præ se fert initio titulum de pace, de gratia, de Christo, & de Deo: quinimo more laicorum hominum loco gratiæ & pacis, auctor ponit salutem. III. Eusebius l. Hist. Eccl. c. 23. de sancto illo Iacobo loquens, ait: " Ei etiam adscribi, tolet epist. 1. earum quæ catholicæ dicuntur, quam quidem nonnulli spuriam & supposititiam existimant, sane pauci admodum ex vetustioribus, huius epistolæ mentionem fecere, &c. " Suffragatur sanctus Hieronymus l. de Scripturis Ecclesiasticis, ubi de Apostolo sermonem instituens, ait: " Unam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est, quæ ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur; licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. " Ex quibus liquet & S. Hieronymum, & Eusebium in ea fuisse sententia, epistolam non fuisse genuinum sancti Iacobi scriptum.

Respondeo negando subsumptum: Ad primam probationem dico, sanctum Iacobum humilitatis motivo non se nominasse Apostolum, sed Dei & Domini Iesu Christi servum, quod etiam B. Paulo familiare erat, ut cum ad Philippenes scribit: tum quia Iudæis ad fidem conversis ut Apostolus Christi sufficiens notus erat: addo nomen Iacobi excidisse sive casu, sive malorum hominum molitione in quibusdam Græcis exemplaribus, sed extare in vetustissimis latinis codicibus, & in compluribus etiam græcis tam editis quam manuscriptis codicibus Biblioth. Reg. & Colbert.

Ad secundum respondeo, nullum esse inconveniens, Apostolos quandoque uti modo loquendi apud omnes familiari, maxime cum humanitate & benevolentia, apprime per vocem illam *salutem* expressa. Sic vel ipsi Apostoli in Concilio Hierosolymitano A.R. 15. in ea epistola quam scripserunt ad Gentiles factos Christianos, ajunt: *Apostoli & seniores his qui sunt Antiochie, & Syriæ & Ciliciæ fratribus ex gentibus salutem.*

Ad tertiam jam data est solutio — constat enim ex ipsis tum Hieronymi, tum Eusebii terminis eos in aliorum loqui sententia, cum expresse uterque dicat B. Iacobi epistolam inter canonicas annueneri. Cæterum, cum S. Hieronymus dicit non nisi decursu temporum uti canonicam habitam fuisse, unum tantummodo vult, scilicet quosdam dubitasse de ejus auten-

ticitate, sed accedentibus postea Ecclesiæ definitionibus, eam ut divinam suscepisse. Quod autem sit vel ab ipsa vagiente Ecclesia genuina, asserunt Tertullianus, S. Cyprianus, in primis vero Origenes homil. 7. in l. Iosue, & alii quos supra laudavimus.

Replicant: Prædicta epistola contradictoria, & adversus sancti Pauli doctrinam pugnantia continet: Ergo &c. Probatur antecedens: S. Paulus hom. 9. docet hominem non justificari ex operibus, sed solum ex fide: e contra vero S. Iacobus pronuntiat fidem sine operibus mortuam esse: Ergo &c.

Respondeo negando antecedens. Ad probationem distinguo: S. Paulus dicit hominem non justificari ex operibus legis, concedo: Et eo loci excludit bona opera ex fide & charitate facta, nego. Iudæi volebant hominem justificari Legis Moisaicæ operibus, eos propterea in illo toto capite debellat. Et rursus ad Galat. 5. dicit: *Si circumcidamini Christus nihil vobis proderit*: sed dubio-procul non excludit bona opera in fide facta, cum ea ubique prædicet, & de seipso dicat Col. 2. 24. *Adimpleo ea quæ defuncti passionum Christi in carne mea*. Simon Magus, ista excluderat opera, hinc S. Iacobus illam perstringit; & sic conciliantur Scripturæ. Utraque interpretatio est sancti Augustini sermone 13. de verbis Apostoli, qui explicat sanctum Paulum, & de Iudæis ita loquitur: " De lege gloriabantur, & libero arbitrio suo legem sufficere arbitrabantur, ignorantes Dei iustitiam, id est, ex fide iustitiam datam a Domino, & suam volentes statuere, quasi suis viribus impletam, non dante fide impetratam, iustitiæ Dei, sicut dicit Apostolus, non subiecti. " Tum lib. de fide & operibus capit. 14. idem sanctus Doctor Simonem & suos ita confutat: " Quoniam ergo hæc opinio fuerat exorta, aliæ epistolæ Petri, Iohannis, Iacobi, Iudæ, contra eam maxime dirigunt intentionem, ut vehementer adstruant, fidem sine operibus nihil prodesse, sicut ipse Paulus non quamlibet fidem; quæ in Deum creditur, sed eam salutarem, planque Evangelicam definitivè, ejus opera ex dilectione procedunt. "

Obijciunt multa Heterodoxi contra epistolam Iudæ, ut illam a canone divinarum Scripturarum rescindant: Primo quidem, inquit, Iudas asserit se post Apostolos

stolos vixisse : Igitur nec fuit Apostolus , nec Scriptor Canonicus . Secundo non in Græcia , sed in Perside prædicavit : Igitur Lingua Persica & non Græca scribere debuit . Tertio , alterationem B. Michaelis cum diabolo de Moyfis corpore commemorat , & tamen de hoc aliæ Scripturæ silent . Quarto , Librum Enoch non ut apocryphum , sed uti sacrum laudat & citat , quæ quidem omnia indignant epistolam Judæ non esse ab Auctore sacro , adeoque nec ut divinam habendam esse .

Respondeo hæc in contrarium argumenta leviora esse , ut epistolæ Judæ authenticitatem subvertant : Et vero ut faciamus satis , dicimus ad primum Judam alius Apostolis cœvum ; potuisse etiam diutius præ cæteris vivere ; non enim uno & eodem anno omnes mortui sunt . Ad secundum : Tametsi Judas in Perside scripserit , uti tamen Lingua Græca debuit , quippe quæ esset apud eos ad quos scribebat familiaris : sic Gyllus in America degens , dum ad Gallos scribit , etiam Gallico utitur idiomate , ut ab amicis & fratribus audiat & intelligatur . Ad tertium : Libri apocryphi , teste Hieronymo , in cap. ad Titum , teste quoque Augst. lib. 15. de civit. capit. 23. multa vera præcontinent , quæ Auctores sacri in testimonium veritatis fidei potuerunt assumere , cum & ipse Apostolus Actuum 17. utatur auctoritate Poetarum , ad probandam Atheniensibus unius Dei existentiam : Pari & consimili modo Judas acceptam historiam ab auctoribus non canonicis referre potuit ; dicam & fortassis illi fuisse immediate revelatam ; hinc sicut a Spiritu sancto acceperat , tradidit ; eam tamen in libro Henoch accepisse contendit Tertullianus lib. de habitu muliebri , & Beda in epistolam Judæ . Ad quartum patet solutio ; namque graves auctores propugnant lib. Henoch tempore Judæ habitum fuisse uti canonicum ; hinc sanctus Hieronymus lib. de Scriptoris Eccles. de illa epistola sermonem instituens , ait : " Auctoritatem , tamen vetustate jam & usu meruit , & inter sacras Scripturas computari , & sacrosanctam auctoritatem habere . "

De Epistolis B. Petri .

OPPONES : Quod canonicum est debet universim a Catholicis suscipi : Atqui res non ita se habet de epistola secunda D. Petri : Et probatur : Eusebius l. 3. Hist. Eccl.

c. 3. ait : " Quod vero attinet ad Petrum , una ejus epistola , quæ prior dici solet , tamquam germana ab omnibus sine controversia admittitur , cujus testimonio veteres religionis nostræ Antistites , ut pote extra omnem dubitationem positæ , in scriptis suis frequentissime usi sunt . Quæ vero secunda appellatur , eam quidem inter sacros novi Testamenti libros recensitam non esse a majoribus accepimus . " Ergo &c.

Respondeo I. opponendo præpollentes adversus Eusebii testimonium auctoritates ; namque Justinus Martyr , Origenes , Gregorius Naz. Chrysostomus , Ambrosius , Augustinus , Hieronymus , sanctus Gregorius Papa eam uti canonicam habent , nec semel ab ea ut a germano B. Petri fonte ad fidem asstruendam hauriunt testimonia . His adde definitiones Concilii Laodiceni , Carthaginensis , Florentini & Tridentini , quibus declaratur illam epistolam esse authenticam .

Respondeo II. negando minorem . Ad probationem distinguo : Et ex auctoritate Eusebii unum tantummodo sequitur , videlicet primævis sæculis illam epistolam non fuisse æqualis cum priore ponderis , concedo ; non fuisse D. Petri opus , nego . Non semel subnotavimus in Libris sacris indagandis Ecclesiam prævio & maturo examine processisse , ut filia a veris , & Scripturas sacras a profanis fecerneret : quia igitur cunctis adamussim eliquatis , secundam B. Petri epistolam declaravit authenticam , nemini licitum est hoc in dubium revocare : immo ipse Eusebius in loco pro objectione laudato illam recipit his verbis : " Sed tamen cum utilis esse videretur quamplurimis , una cum reliquis sacra Scripturæ libris studiose lectitata est . "

Inflabis : Atqui illa epistola non est D. Petri factus : Ergo &c. Probatur subsumptum . Prior velut genuina Apostoli doctrina , genuinumque opus habetur : sed non posterior , quippe quæ non ejusdem sit styli : Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum . Ad probationem , nego minorem : Ad ulteriorem probationem distinguo : Et illa styli diversitas ex interpretum diversitate promanatur ; concedo : & arguit opus adulterinum esse , nego . S. Petrus distabat Hebraice seu Syriace , interpretes vero scribebant Græce ; fieri igitur potuit quoddam eloquentius , quoddam minus eloquenter , epistolam

folam græce reddidisse. Solutio est D. Hieron. epist. ad Hedib. q. 11. Quid plura adiciam? S. Petrus hanc posteriorem Epistolam annis circiter 24. post priorem scripsit, quando scilicet jam in diebus suis processerat: senilem autem ætatem non nihil immutare stylium, quotidiana comprobata experientia; tunc enim mentis acies deficit: Nec mirum: corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit sensum multa cogitantem.

Dices: Non desunt qui propugnent cum Hugone Grossio hujus secundæ epistolæ auctorem esse Simeonem vel Simonem, qui, mortuo sancto Jacobo, Hierosolymorum Episcopus inauguratus est. Igitur non est canonica, cum ille Simeon quantumvis sanctus, nullum sacrum librum conscripserit.

Respondeo hoc esse merum commentum, maxime propter duo: Primo quidem auctor in primo capite Petrum se nominat his verbis: *Simon Petrus*. Nullibi autem reperies S. Simeonem Hierosolymorum Antistitem nomine Petri donatum esse. Secundo, idem epistolæ Scriptor asserit se testem fuisse transfigurationis; sic enim habetur cap. 1. v. 17. & 18. *Accipiens enim a Deo Patre honorem & gloriam, voce de caelo ad eum hujusmodi a magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite: & hanc vocem nos audivimus de caelo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto*. Porro nullus dixerit sanctum Simeonem assumptum fuisse a Christo Domino ut transfigurationis testem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Epistolæ BB. Jacobi, Petri & Judæ sunt Canonice.

PRIMO: Illas recipiunt Innocentius I. epist. 3. ad Exuperium, Gelasius Papa in Concilio Romano. Concitant Concilia, videlicet Laodicense & Carthaginense III. tam sæpius laudata: Florentinum & Trid. test. 4.

Secundo: SS. Patres suum addunt calculum; videlicet Athanasius in synopsis, Hieron. epist. ad Paulinam, &c.

Tertio: His accedit Ecclesiæ usus: Tum quia si quis eas negaret, extra Ecclesiam veret.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Jacobus non Apostolum, sed servum Dei humilitatis causa se nominat, neque vero adversatur Paulo, cum opera vult fidei conjungi: si enim Gentium Doctor quandoque excludit opera, dubio-procul loquitur de operibus legis, quæ erant abrogata.

Secundo: Tametsi Eusebius videatur dubitare de epistola secunda B. Petri, non tamen eam abjicit, sed vult solum non esse ejusdem cum prima ponderis; eam quippe lib. 3. hist. c. 3. recipit tamquam utilissimam.

Tertio: Judas potuit post Apostolos vivere, & Perside commorans scribere græca lingua ad Fideles Asiæ, sicut Gallus qui habitat Constantinopoli, gallico idiomate scribit ad parentes. Incaustum igitur aliquis propugnaret epistolam sancti Judæ esse asutam, eo quod scripserit græce ex Perside, & non esse Apostolum, quia citra Apostolorum ætatem vixit.

SECTIO SECUNDA.

De epistolis sancti Joannis Apostoli.

TRIA in præsentiarum discutienda habemus: unum de epistolis secundum te spectatis; alterum de versiculo septimo, cum & de octavo capitis 5. primæ epistolæ, de quibus speciales ad elucidationem & genuinitatem controversiæ sunt instituentiæ. Unde sit

PUNCTUM PRIMUM.

Utrum tres epistolæ B. Joannis sint sacræ?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur isto ratiocinio.

ILLÆ epistolæ sunt sacræ, quas & Patres primorum sæculorum, & ipsa Concilia sacras esse asserunt: Atqui Patres primorum sæculorum, & Concilia tres epistolæ B. Joannis uti sacras habent: Ergo &c. Probatur minor: Teste Eusebio lib. 3. hist. Eccl. cap. 24. & lib. 7. cap. 25. tres illæ epistolæ a SS. Patr. inter cano-

nonicas ponuntur, citantur a Papia, Polycarpo, & Iustino.

Quidam, secundam & tertiam veluti dubiam, sed abique ullo fundamento habuerunt; namque apud Eusebium loco citato, ut canonicæ recensentur, sed de auctore tantum ipse dubitare videtur: aliqui enim duplicem distinguunt Ioannem, alterum scilicet Evangelistam & Scriptorem Canonicum, alterum vero discipulum Domini: Sed hoc contra & Theologorum & Historiographorum pene omnium sententiam.

Secunda citatur ab Irenæo nomine Ioannis Evangelistæ lib. 1. cap. 12. & 3. cap. 18. quem enim vocat discipulum Domini, non alius fuit quam Evangelista, ut ex eodem loco intelligitur. Clemens Alexand. teste Eusebio, lib. 6. cap. 14. omnes 7. epistolas canonicas agnoscit. Tertullianus lib. de præscript. cap. 3. Secundam tribuit Ioanni, sicut & Aurelius Carthag. in Concilio sub sancto Cypriano habito. In canone Apostolorum tres numerantur, sicut in canone Laodicensi, & in aliis omnibus sequentibus. Auctor synopsis & epistolæ Festivæ illas omnes recipit, & in hac re utraque consentit Ecclesia, Græca scilicet & Latina.

Denique, stylus auctorem prodit; multæ sententiæ sibi adinvicem affines in prima & secunda occurrunt; hinc & Hieronymus qui aliquando de eis dubitavit, postea veluti genuinus suscepit, & uti tales defendit epist. ad Evagrium, tum & in alia ad Paulinum. His omnibus adjicimus definitionem Concilii Trid. sess. 4. ubi authenticæ & sacre declarantur.

Solvuntur objectiones.

OBJECIONES adversus secundam & tertiam epistolam sancti Ioannis: Utraque non Apostolorum, sed cuidam Presbytero tribuuntur a sancto Hieronymo, qui lib. de Scripturis Ecclesiasticis sic loquitur de hoc momento: "Scriptit Ioannes unam epistolam, reliquæ duæ Ioannis Presbyteri, uti asseruntur." Confirmatur: Auctor in istis duabus epistolis non Apostolorum, sed seniores seu Presbyterum se appellat, ait enim epist. 2. *Senior electæ*, tum 3. *Senior Cajo*: Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Et sanctus Hieronymus loquitur in aliorum sententia, concedo: & loquitur in propria, nego. Sed dato & non concesso sanctum Doctorem

Boucat Theol. Tom. IV.

rem obscurius eo loci locutum fuisse de secunda & tertia B. Ioannis epistola, seipsum clarius epist. 83. ad Evagrium explicat his verbis: "Clangit tuba filii tonitruum, quem Iesus amavit plurimum, qui de pectore Salvatoris doctrinarum fluentia potavit; Presbyter electæ Domini, & filius ejus quos diligo in veritate." Revera quidem sanctum esse duarum epistolarum auctorem indicat stylus, indicat & sententiarum cum prima consensus.

Ad confirmationem distinguo: Et vox *senior* eo loci maturam significat ætatem, concedo: importat ordinis gradum, nego. Nonagenarius erat sanctus Evangelista, cum secundam & tertiam scripsit epistolam; hinc ex ejus sermone nihil absurdum sequitur.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Tres Epistolæ S. Joannis sunt canonicæ.

PRIMO: In canone Apostolorum tres numerantur; Sic & in Canone Laodicensi; tum in Tridentino sess. 4.

Secundo: Hoc ipsum Traditione habetur: Tertullianus lib. de præscr. cap. 3. secundam epistolam tribuit S. Ioanni; tum & Aurelius Carthaginensis; Auctor Synopsis & Epistolæ Festivæ, omnes recipit. Concinit utraque Ecclesia, Græca nimirum & Latina.

Tertio: Stylus auctoris arguit tres esse Apostoli factum, sic & Sententiarum coherencia & affinitas; hinc Hieronymus, qui non nihil primum de eis dubitabat, ad hæc attendens, cito-citius ista recipit. Nec aliquid facessit nerotium quod humilitatis causa S. Ioannes sileat Apostoli nomen, & se Presbyterum se ieniorum nominare satis habeat, cum vox *senior* significet Sacerdotem ætate maturum, inimo & sæpius magnum, adeoque Episcopum.

PUNCTUM SECUNDUM.

Num versiculus ille: *Tres sunt qui testamini dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt: sit genuinus?* 1. Ioan. 5. 7.

RICHARDUS SIMONIUS Congregationis Oratorii quondam Presbyter, historia critica novi Testamenti 1. parte capit. 18.

X

pro-

propugnat versiculum illum esse assutum.
Contra quem sit

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA sic exponitur : Ille versiculum est genuinus S. Ioannis factus, quo prætermisso, non cohererent capitis quinti sententia, non haberet Scriptoris scopus; immo & quid absurdum, quod absit dicere, inde sequitur : Atqui res ita se habet si versiculum ille sit assutus : Ergo &c. Probatur minor referendo textum : *Quoniam tres sunt qui testimonium dant in caelo : Pater, Verbum, & Spiritus sanctus : & hi tres unum sunt : Et tres sunt qui testimonium dant in terra : spiritus, & aqua, & sanguis : & hi tres unum sunt . Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est : quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de filio suo .... Et hoc est testimonium, quoniam vitam aeternam dedit nobis Deus .*

Observe velim, primo, particulam &, septimum versiculum cum octavo connectere : Igitur versiculum octavus ; *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra : spiritus, & aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt ;* supponit absolute septimum . Secundo, scopus B. Ioannis est eo loci Christi divinitatem adversus Ebionitas probare ; hinc attendit ad illa sui Evangelii verba capit. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Ex quo manifeste sequitur textus coherentiam exigere versiculum illum ; alias nihil probaret sanctus Evangelista, cum spiritus, & sanguis, & aqua, de quibus in versu sequenti mentionem facit, non sint inter se unum, sed tria essentialiter diversa ; ideoque non nisi symbolice ea dicit unum, & relative ad septimum versiculum, quem exemplo & parabola spiritus, sanguinis, & aquae explicat : Quid plura ? Aliquid absolum diceret Apostolus de Christi divinitate, si versiculum octavum, seculo septimo, scripsisset : quandoquidem inde sequeretur Spiritum sanctum esse primam sanctissimæ Trinitatis personam : namque in versiculo octavo primus nominatur his verbis : *Et tres sunt qui testimonium dant in terra : spiritus, & aqua, & sanguis.* Sequeretur etiam eundem Spiritum esse solum symbolice consubstantialem cum aliis duobus personis, quæ vocabulis sanguinis, & aquae designantur : Ergo &c.

Secunda : Quod de fide definitum est, abique erroris nævo abnegari non potest : Atqui sacra Synodus Tridentina sess. 4. decreto de Canonici Scripturis pronuntiat omnes Vulgatæ Libros cum suis omnibus vicissim partibus esse canonicos, & negantes anathemate percussit : Sic enim recensitis prioribus tum veteris, tum novi Testamenti Libris, ait de Epistolis Catholicis : *Petri Apostoli duæ ; Joannis Apostoli tres ; Jacobi Apostoli una ; Jude Apostoli una ; & Apocalypsis Joannis Apostoli .* Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata, latina editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit ; & Traditiones prædictas sciens & prudens contempserit : anathema sit .

Rursum ibidem decreto de editione & usu sacrorum Librorum, sic definitur : *Insuper eadem sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesie Dei, sic ex omnibus Latinis editionibus quæ circumferuntur, sacrorum Librorum, quænam pro authentica habenda sit, innoscat, statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & Vulgata editio, quæ longo tot seculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, predicationibus & expositionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat .* Ex his definitionibus quisque sub interminatione anathematis tenetur omnes Libros sacros cum suis partibus, ne una quidem dempta, suscipere : Item Vulgatam non esse authenticam ; & ipsi refragari nefandum est crimen . Neque vero minus certum est & compertum Vulgatam retinere versiculum septimum, de quo hic movetur controversia . Ergo &c.

Tertia isto proponitur syllogismo : ipsa Traditio Patrum suscipit versiculum & docet ; illa vero est fidei regula : Igitur & ea qua par est reverentia eundem suscipere debemus versiculum . Probatur Antecedens .

Primus occurrit Tertullianus, qui III. florebat sæculo . Lib. contra Praxeam cap. 25. sic loquitur : *" Ira connexus Patris, in filio, & filii in Paraeto, tres efficit coherentes, alterum ex altero qui tres unum sint, non unus, quomodo dictum est : Ego & pater unum sumus ;"* ad substantiæ unitatem, non ad numeri singularitatem . *"* Mabilonius asserit Tertullianum eo loci ad versiculum S.

Joannis respicere; & hoc ipsum indigat hujusce doctoris sententia, quæ certe in sententium Evangelistæ mirum in modum collimat.

S. Cyprianus epistol. ad Iubajanum utitur versiculo illo ad probandum suam de reiterando Baptismo ab hæreticis collato, opinionem; & sic ait; "Si Baptizari quis apud Hæreticos potuit, utique & remissam peccatorum consequi potuit: si peccatorum remissam consequutus est, & sanctificatus est, & Templum Dei factus est: Quæro cujus Dei? Si Creatoris, non potuit qui in eum non credidit: Si Christi, nec hujus fieri potest Templum, qui negat Deum Christum: Si Spiritus sancti cum tres unum sint, quomodo Spiritus sanctus placatus esse ei potest, qui aut Patris, aut filii inimicus est?"

Incessum respondet Simonius Cyprianum loqui in sensu metaphorico; namque non probaret S. Doctor personarum sanctissimæ Trinitatis consubstantialitatem: deinde vero, si parabolice loquutus fuisset, suam mentem aliis verbis, & quidem fusioribus explicare debuisset: Sed contrarium affulget, cum ubique Cyprianus sibi constet, & sententiæ versiculi adhaereat; namque lib. de unitate Ecclesiæ cap. 4. clarior sese explicat modo, his verbis: "Dicit Dominus, ego & Pater unum sumus, & iterum de Patre & filio & Spiritu sancto scriptum est, & hi tres unum sunt." Quem quidem locum nullibi reperies quam in epistola prima S. Joannis cap. 5. v. 7. Sed obverses velim benevole Lector, Cyprianum eo loci Ecclesiæ unitatem ostendere ex illo Joannis oraculo: De Patre, & Filio, & Spiritu sancto scriptum est, & hi tres unum sunt. Quocirca nihil prorsus probaret, si versiculus foret allatus.

S. Hieronymus versiculum illum retinet in Prologo: Immo perstringit eos qui illum abnegant: "Illo, inquit, præcipue loco, ubi de unitate Trinitatis in prima Joannis epistola positum legimus, in qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse a fidei veritate comperimus: trium tantum vocabula, hoc est, aquæ, sanguinis, & spiritus in sua editione ponentes, & Patris, Verbiq; ac Spiritus testimonium omittentes: in quo maxime & fides catholica roboratur; & Patris, & Filii, & Spiritus sancti una divinitatis,

substantia comprobatur." Non diffitemur aliquos negare Prologum esse Hieronymi factum: omnes tamen conveniunt promanasse ab auctore antiquissimo, qui septimo saltem scripsit sæculo, ex quo sequitur auctoritatem esse magni ponderis.

Idem versiculus citatur ab auctore disputationis cum Ario apud Athanasium; qui tertio vivebat sæculo: laudatur quoque & assertur in testimonium consubstantialitatis Personarum divinarum, ab auctore Libri de unitate deitatis apud eundem, qui quidem est Vigilii Tapsentis; namque lib. 1. contra Varimundum cap. 5. ad asserendum Christi divinitatem sic loquitur: "Et Joannes Evangelista ait, in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Item ipse ad Parthos: Tres sunt, inquit, qui testimonium perhibent in terra, aqua, sanguis, & caro, & tres in nobis sunt; & tres sunt qui testimonium perhibent in celo, Pater, Verbum, & Spiritus, & ii tres unum sunt. Quidam autem hunc librum esse Idaci Hispani Episcopi factum, sed hoc dato, testimonium erit auctoris quarti, & non quinti sæculi, quod magis ponderat.

S. Fulgentius qui sexto florebat sæculo, eo versiculo variis in operibus utitur ad perstringendos Arianos; maxime lib. de Trinitate cap. 4. his verbis: "Ego, inquit, & Pater unum sumus: Unum ad naturam referre nos decet; sumus, ad personas. Similiter & istud: Tres sunt, inquit, qui testimonium dicunt in celo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres unum sunt.

Rursum: Responsione ad objectionem decimam Arianorum, ait: "In Patre exgo, & Filio, & Spiritu sancto unitatem substantiæ accipimus, personas confundere non audemus; beatus enim Joannes Apostolus testatur dicens, Tres sunt qui testimonium perhibent in celo: Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres unum sunt; quod etiam beatissimus Cyprianus Martyr in epistola de unitate Ecclesiæ coniectur, dicens de Patre & Filio &c." Ex his S. Fulgentii verbis duo habemus, & versiculum esse gentium, & a sancto Cypriano laudari atque suscipi. Rursus idem Fulgentius in opere contra quemdam Episcopum Arianum, Pinxam ductum, titulus distinctio, quorum unus inscribitur, testimonia de Trinitate, ait: In epistola Joannis: Tres

sunt qui testimonium dicunt, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres unum sunt. Inter omnia testimonia pro versiculo asfulget confessio fidei totius Ecclesiæ Africanæ a 400. circiter Episcopis subsignata, quorum Primas erat Eugenius Episcopus Carthagenensis, quæque anno 484. oblata fuit Hunerico Vandalorum Regi Ariano, & a Viftore Uticensi lib. 3. de persecutione Vandalica refertur: in ea autem hæc leguntur: "Et ut adhuc luce", clarius unius divinitatis esse cum Patre, " & Filio, & Spiritu sancto doceamus, ait namque: *Tres sunt qui testimonium perhibent in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* Observes velim istam confessionem ab Arianis Episcopis adamussim fuisse & discussam & ponderatam; nullo tamen testimonio Joannis impugnatum. Notat illustr. Dominus Bossuet Episcopus quondam Meldensium in censura novi Testamenti gallicæ a Simonio conscripti, manuscripta non esse tantæ auctoritatis, quam scripta sanctorum Patrum, quandoquidem ista magis coherent principiis; hinc propter principiorum connexionem inconcussa manent: Igitur tametsi quidam codices non referant versiculum, standum est Patrum auctoritati.

Quarta ratio, quæque fucatum Simonii systema funditus evertit, hæc est. Juxta severioris critices regulas argumentum negativum nihil probat, cum contrarium auctoritate, & Patrum & aliorum auctorum asfulget: Atqui argumentum Simonii ad rejiciendum versiculum est tantummodo negativum, hoc quippe rimatus est, ex eo quod versiculus in aliquibus deesset codicibus manuscriptis; illum vero retinent Patres primorum sæculorum, eundem referunt innumeri prope alii codices: & hæc est nova ratio.

Quinta: Versiculus qui reperitur in vetustis optimæ notæ codicibus non est asfusus: Atqui versiculus ille habetur in codicibus omni exceptione majoribus: & probatur.

2. *Testimonium veterum codicum.*

Primo quidem extat versiculus in quodam manuscripto codice Corbejensi, qui aservatur in Bibliotheca Abbatiz sancti Germani a pratis.

Secundo: In codicibus quibus usi sunt auctores editionis Polyglottæ Complutensis anno 1510. qui tamen, teste Eminen-

tissimo Cardinali Ximenes in præfatione, omnem impenderunt curam in conquirendis antiquissimis & emendatissimis exemplaribus.

Tertio: In codicibus prope innumeri quos evolverunt Theologi Lovanienses, qui testantur quinque dumtaxat reperisse in quibus desideraretur.

Quarto: In multis aliis quos referunt PP. Benedicini in suis annotationibus editionis novæ ad Prologum sancti Hieronymi in epistolas canonicas, & hoc in fine primi tomi operum S. Hieronymi.

Quinto: Eum retinet codex manuscriptus anno 1185. conscriptus, qui aservatur in Bibliotheca Minimorum Parisiensium.

Sexto: Eundem habet unus ex sexdecim exemplaribus quos Robertus Stephanus ex Italia, Hispania & Gallia recepit. Estius propugnat versiculum deesse solum in quinque exemplaribus Lovaniensibus. Marcianus testatur in multis quidem vetustissimis desiderari, sed in multo pluribus æque antiquis ad marginem reperiri; in recentioribus vero semper extare, sublato licet paululum ordine. Namque in Vulgata est septimus, in quibusdam octavus vel vicissim, quod sine parum interest ad veritatem. Equidem multi veteres illum omiserunt, vel quia codices mutilos habent: vel quia videndo locum dubium, hunc omittere maluerunt.

Septimo: Eum retinet codex Britannicus antiquissimus, quem Erasmus citat; & licet nunc non inveniat, creditur tamen Cambrigenis, qui quidem tantæ auctoritatis Erasmo visus est, ut omisso versiculo, in prima sua editione Græcæ novi Testamenti, illum in secunda, facta Basilæ anno 1522. restituerit.

Octavo: Fragmentum novi Testamenti Græcum citatum in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio, versiculum illum complectitur; item in Florentino laudatus est, nec Græci illum rejecere. Erasmus meminit adhuc codicis quem acceperat ex publica Bibliotheca Scholæ Basilæensis, in quo legitur. Refertur etiam in exemplari Constantiensi quod Erasmus laudat. Eundem & retinet Calvinus in suis commentariis.

Nono: Codex manuscriptus sancti Andree a Luca Brugenſi citatus eum retinet: Item & antiquus Bibliorum Codex. Eum quoque retinent quatuor manuscri-

pta in folio majori, quasi ex Scriptura Gothica, Bibliothecae Dominicanorum Parisiennum viæ S. Jacobi: Habet & vetus correctorium in Bibliotheca Sorbonica aservatum, ejus auctor videtur esse decimi sæculi.

Decimo: Lucas Brugensis peritissimus in Scripturis sacris indagandis, qui, decreto Doctorum Lovanienſium Vulgatam contulit cum optimis & antiquissimis manuscriptis triginta tribus ex Italia, Germania, & Gallia collectis, observat versiculum solummodo in quinque codicibus deesse.

Undecimo: In multis antiquis codicibus sancti Hieronymi, & in exemplaribus Latinis Regiæ & Colbertinæ Bibliothecæ ad marginem versiculus refertur: Parum autem interest num in margine, vel alibi referatur. Cæterum omnes recentiores codices sententiam illam habent.

Duodecimo: Tempore Urbani octavi facta est conquisitio codicum Græcorum Bibliothecæ, tum Vaticanæ, tum Barberinæ, inter quos, octo versiculum illum complectuntur. In codice regio numero 35. & 84. legitur: *Tres sunt qui testimonium dant*. Additur scriptura cœva ad marginem; in cælo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. *Tres sunt qui testimonium dant in terra, & hi tres unum sunt*. Observes istam in ordine sententiarum variationem, versiculi, de quo est controversia, indigite veritatem.

Decimo-tertio: Iacobus Lopez natione Hispanus ab Erasmo interpellatus de versiculi momento, respondit sanctum Hieronymum in præfatione ad Epistolâ canonicas, eum ut genuinum habere; Marcianus vero propugnat saltem esse ab auctore antiquissimo, probatque inveniri in codicibus noni sæculi. Quicquid sit, Hieronymus multos habebat codices; cum igitur sententiam in prologo admittat, manifestum est ex traditione constare versiculum esse sacrum.

De manu-scripto Cassiodori.

REVERENDUS Pater Franciscus Soucier Bituricus Theologiæ professor Parisiis Societatis Iesu emeritus, in re litteraria non ignoti nominis vir, & in lingua Hebraica versatissimus, ut liber in quarto de stemmatibus Hebraicis, juris publici nuperrimis diebus factus subindigitat, propter veterem quæ intercedit inter nos

Bonsat Theol. Tom. IV.

amicitiâ, celeberrimum, evolviendo Massæi opera, Cassiodori testimonium pro asseruenda versiculi auctoritate adinventum mihi communicavit. Quæ quidem auctoritas non est levioris ponderis, ut ex observationibus Massæi mox constabit; maxime cum Cassiodorus citra dubium præ oculis haberet primorum sæculorum manuscriptorum de scriptura codices.

Textus epistolæ primæ B. Ioannis a primo versiculo, usque ad octavum inclusive juxta Cassiodori codicem qui sexto florebat sæculo.

QUI Deum Jesum credis, ex Deo Patre natus est, iste sine dubitatione fidelis est; & qui diligit genitorem, amat & eum, qui ex eo natus est, Christus. Sic autem diligimus eum, cum mandata ejus facimus, quæ iustis mentibus gravia non videntur: Sed potius vincunt sæculum, quando in illum credunt qui condidit mundum, cui rei testificantur in terra tria mysteria; aqua sanguis, & spiritus: quæ in passionem Domini leguntur impleta: in cælo autem Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; & hi tres unus est Deus. Cassiod. complex. 5. x.

Massæi observationes.

REPERITUR in Cassiodori complexionibus. Unde in præfatione sic habet Massæus: „ Numquam vero frustra laborare qui sacris veterum lucubrationibus eruendis operam navat, vel unus harum complexionum de Trinitate locus satis testatur: nondum enim ad hodiernos expugnandos Unitarios, vel profigandos tam invictum, tamque ineluctabile testimonium emerſerat. Claimant isti, scripturæ versiculum, quo sanctissima Trias perspicue docetur, S. Joannis epist. l. cap. 3. in priscis codicibus ut plurimum non reperiri, & ab antiquis Patribus lectum non esse, Africanis quibusdam exceptis. At docet nos Cassiodori interpretatio lectum ab ipso fuisse; quo constat & in Romanis exemplaribus extitisse; quibusnam autem? nimirum selectissimis, & qui jam tum haberentur antiqui: Is enim priscos, & emendatos codices ad sac. Script. lectionem maxima cura deligendos in divinis lectionibus admonerat: quid putabimus ab ipso præstitum quum non legendos tantum, sed & interpretandos suscipere? Vix autem puto Cassiodori ætate vo-

X 3

„ te.

„tustatis laude celebrari codicem potuisse,
 „qui ad Apostolica fere tempora sive ab
 „his haud ita longo intervallo distita non
 „pertingeret. Quam emendatis etiam
 „uteretur, intelligi potest ex præfatio-
 „ne divinarum institutionum, qua li-
 „bros cæteros Librariis emendandos tra-
 „didisse dicimus, sacra vero manu sua
 „emendasse. Quin de orthographia fuso
 „disserere, non alia de causa proficetur
 „aggressum esse se, quam ut sacra Biblia
 „inculpatis exhiberetur: *Maffæus*
 „*Præf. in Cassiodori complexiones p. xxxxi.*
 „*& sequentibus.*
 „Pergit Maffæus, decantatissimum il-
 „lum S. Joannis de Trinitate locum, de
 „quo contentione maxima certatum est
 „ad hanc diem volumen conscribere, ex-
 „colligens quæ in hanc questionem ab
 „erudit viris plurimis congesta sunt.
 „Cælestia, ut loquatur testimonia pro-
 „pugnantibus validissimum sane subsidium
 „ex Cassiodoriano hoc opere accedit;
 „quo demum constat, non in Africane
 „tantum, quod patet ex Eugenio, Ful-
 „gentio, Vigilio, Victore, Facundo,
 „Cypriano quoque, ut videtur, sed &
 „in antiquissimis ac emendatioribus Ec-
 „clesiæ Romanæ codicibus versiculum
 „illum scriptum fuisse: cum enim tan-
 „to studio Monachis suis in dir. lect. id
 „præceperit ut præstantissimis, & Græ-
 „ci etiam textus collatione repurgatis co-
 „dicibus uterentur, utque in ambiguis
 „locis duorum, vel trium Præfatorum, emen-
 „datorumque codicum auctoritas inquirere-
 „tur, ipsum in primis idem præstitisse,
 „quis ambigat? Qui vero Vulgatæ, seu
 „Hieronymianæ versionis eam *ἡμετέραν*
 „olim intrusam putant, dedicationem tan-
 „dem faciant, atque arma submittant,
 „necesse est; evidenter enim patet ex
 „quam pluribus harum complexionum
 „locis, Cassiodorum alia versione a Hie-
 „ronymiana usum esse, & nihilominus
 „eam *ἡμετέραν* legit. Solemus commu-
 „niter, cum Scripturæ locus a Vulgata
 „deflectens occurrit, ex Italica declinam
 „asserere, nimis audenter ut plurimum:
 „nam quam multæ antiquitus transla-
 „tiones circumferrantur. D. Augustinus
 „præcipue docet de doctr. Christ. lib. vi.
 „Qui scripturas ex hebræa lingua in græcam
 „verterunt, numerari possunt, latine autem
 „interpretis nullo modo: ut enim cuique pri-
 „mis fidei temporibus in manus venit codex
 „græcus, & aliquantulum facultatis sibi utri-

„usque lingue habere videbatur, ausus est in-
 „terpretari. In veteri sic & in novo Testa-
 „mento idem præstitum fuisse nemo in
 „dubium revocaverit. Verumamen quæ
 „in hac explanatione, vel assert Cassio-
 „dorus hemislichia, vel designata Vulga-
 „ta antiqua, sive ab Italica vere deprom-
 „pta esse, id apud me ferme evincit;
 „quod illa versio probatissima inter cæ-
 „teras a doctissimis veterum haberetur:
 „qua proptet adhibitam procul-dubio ar-
 „bitror ab erudito Scriptore, sacrorum-
 „que librorum scrutatore nimio; eoque
 „magis, quo vetustiores Scripturæ codi-
 „ces perquirere solitus erat, & collatos
 „cum græco textu, quem cælestia testi-
 „monia præ se tulisse cum Scriptorum
 „auctoritas, tum optimi qui supersint
 „MM. SS. Libri restantur. Cur autem in
 „multis ex vetustioribus hodie Latinis
 „codicibus ea perioche minime appareat,
 „cur illam plures ex Patribus in exem-
 „plaribus suis non habuerint, nec legerit
 „Augustinus ipse, quamvis legisse afir-
 „met Cornelius a lapide, in promptu ra-
 „tio est: Non illa tantummodo quæ ex
 „D. Hieronymo erui potest, Præf. in
 „Iosue, fuisse iis temporibus apud Lati-
 „nos tot exemplaria, quot codices, sed ul-
 „terior: Offendam scilicet ubi de vetustis
 „agam lapidibus, eorum exscriptores so-
 „lidum versum, duos etiam non infre-
 „quenter præterisse, cum eadem dictio-
 „nes exiguo forse intervallo iterantur:
 „facillime enim accidit, ut prioribus ex-
 „scriptis, cum oculos ad lapidem refe-
 „runt, incidant in posteriores, & quæ
 „consequuntur eripiant. Idem prorsus
 „antiquo cuiusdam Librario contigit, S.
 „Joannis epistolam transcribenti: cum
 „enim ea verba, & *hi tres unus sunt*,
 „bis ibidem haberentur, interjecta oculo
 „aberrante transiit: exemplar autem
 „unum innumera prætereat, & unius er-
 „ror infinite diffunditur. Quorum ver-
 „borum, & *hi tres unus sunt*, observan-
 „da etiam est Paraphrasis ab interprete
 „nostro exhibita, nimirum: & *hi tres unus*
 „est Deus: qua suspicio omnis everitur
 „autumantium contra communem senten-
 „tiam, ea verba Arianis fivere; perinde
 „ac si unitatem non in essentia statue-
 „rent, sed in ratione testificandi, qua
 „unum pariter dicuntur aëus, sanguis, &
 „spiritus. Cæterum in Cassiodori textu
 „terrestrium testimonium versus præcede-
 „bat, quod & in quibusdam M. SS. viri do-

„Et animadverterunt. „*Masseus ad not. 19. Cassiod. complex. pag. 251. & sequentibus.*

His omnibus adjiciam censores Romanos, qui sub Urbano VIII. in emendandis sacris Bibliis infudarunt, versiculum retinere, tametsi omisum in multis exemplaribus conspicerent. Ergo &c.

Solvuntur objectiones Simonii.

OBJICIT Lib. hist. crit. part. 1. cap. 18. *Iste versiculus: Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt; est apocryphus, & e margine irreplevit in textum: Ergo &c. Probatur antecedens. In omnibus fere Missilibus Græcis non invenitur ille versus: desideratur in lex Regiis codicibus, & in quinque Colbertinis, quorum aliqui recentiores videntur. Item in codice Vaticano, in Lektionario quo Ecclesia Gallicana ante annos mille utebatur. Item in codicibus ante annos 400. aut 600. & in aliis ante 80. exaratis: Item in versione Syriaca, Arabica & Æthiopica. Ergo &c.*

Rursus: In uno solum reperitur exemplari ex sexdecim quibus usus est Robertus Stephanus in editione Græcæ novi Testamenti anno 1550. namque sexdecim tantummodo habebat exemplaria, quorum octo dumtaxat erant pro epistolis, unum autem ex his, ut Complutense, refert versiculum. Deest quoque in codice Alexandrino, qui paulo post Concilium Nicænum primum conscriptus apparet, quemque Cyrillus Lucaris ad Regem Angliæ misit. Deest etiam in antiquo Bibliorum correctorio a Luca Brugenii facto. Illum omittit Amelotus, quippe qui non reperitur in tribus manuscriptis Græcis Anglicanis; neque etiam in Græco primigenio, in præfatione a Joanne Matthæo Carioffio adornata, quam ad Calcem Catenæ Græcæ in Marcum Petrus Possinus anno 1673. Romæ vulgavit. Desideratur etiam in codice quem Erasmus lib. suppeditatum fuisse testatur e Bibliotheca Minoritarum Antverpiensium: addit ista verba, de Patre, Filio & Spiritu sancto testibus, ad marginem fuisse scripta: Ergo &c.

Respondeo primo, fidem non esse adhibendam Simonio pro Scriptura sacra, quippe qui nedum versiculum laudatum in suo critice opere impugnet, sed & ipsum Pentateucum, cujus auctorem negat esse Moysen; quocirca ejus in Scripturam

Elucubrationi censuræ notam inusit Dominus de Harlay Archiepiscopus Parisiensis. Eam impugnavit illustr. D. Bossuet Episcopus Meld. & post ipsum Dupinus in suis ad sacram Scripturam Prolegomenis, in quibus omni argumentorum genere probat Pentateucum esse Moysis factum: D. Abbas Renaudantius tomo quinto perpetuitatis fidel dissertatione nona, capite nono, suum vehementissime contra eundem Simonium acuit stylium, & non levioribus argumentis ostendit illum esse in scientia Scripturarum hospitem.

Respondeo secundo, argumentum præfactum, & quæcumque alia adversus versiculum illum proponuntur, esse tantum negativa; dictum est autem supra, ea parum in controversia præstare urgere, eo quod auctores antiquissimi, immo & celeberrimi alii codices versiculum illum retineant.

*Respondeo tertio, negando antecedens. Ad probationem distinguo: Versiculus ille deest in multis exemplaribus a Judæis, vel etiam ab Arianis, aliisque Hæreticis desloratis, concedo: secus, nego. Solutio patet ex eo, quod multo plures codices versiculum illum habeant. Neminem etiam latet Judæos secundo & tertio sæculo in odium fidei sacras deslorasse Scripturas: de hoc ipso non semel a sanctis Patribus arguuntur hæretici: Sic Ambrosius lib. 3. de Spiritu sancto cap. 10. Ariani exprobat, quod hunc locum, *Deus spiritus est*, e sacris Paginis expunxissent, Similis culpæ alios Hæreticos insinuat Socrates lib. 7. hist. cap. 32. videlicet quod ex eadem Joannis epistola cap. 4. hæc abstraxissent verba: *Omnis spiritus qui constituit Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est.**

*Respondeo denique, aliter distinguendo: Versiculus ille in multis desideratur codicibus, & versionibus ex ignorantia, sed inadvertentia Librariorum, concedo: In aliis correctioribus, nego. Nec mirum; irreplevit quippe defectus propter similitudinem initii & finis septimi, & octavi versiculi. Et vero uterque sic incipit: *Tres sunt qui testimonium dant.* Uterque etiam sic definit: *Et hi tres unum sunt.* Quidam igitur ex inadvertentia inchoando scribere septimum versiculum, transiit medio; non, *Pater, Verbum, & Spiritus sanctus*, sed ista ex sequenti versiculo verba, *Spiritus & aqua & sanguis*, scripserunt. Neg unum est hujusce erroris in Scripturis sacris exemplum; namque Hieronymus lib. 6. comment. in caput tertium Jeremiæ*

observat septuaginta Interpretes quædam omisisse cap. 30. v. 14. & 15. quia secundo dicebantur. Sic legitur scriptum: *Plaga enim inimici percussit te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua. Quid clamas super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua, feci hæc tibi.* S. Hieronymus, ait: Quid clamas super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus „ propter multitudinem iniquitatis tuæ; „ in Septuaginta non habetur, videlicet „ quia secundo dicitur: & dura peccata „ tua feci, & qui scribebant a principio, „ additum putaverunt. „ Hinc quatuor commata omissa sunt in exemplaribus Græcis Lxx. Interpretum.

Simile quiddam accidisse in libro Josue observat Marcianæus: Namque totus versus 36. capitis 11. omittitur, quem tamen omnino necessarium esse constat ad consiciendam summam ubi duodecim, quæ versu 48. Merarii filius concessit dicuntur.

Instat: Ubi agitur de dogmate, id traditione firmari debet: Hinc argumentis negativis ea prorsus tollitur, nisi adsint testimonia omni exceptione majora, quibus argumentum negativum diluatur: Atqui codices laudati pro versiculo illo non ponderant. Et probatur: Codices qui variationem ubique spirant, suspectæ sunt fidei: Atqui hujusmodi codices pro illo versiculo tales sunt, nec inter se consentiunt; Lucas enim Brugenfis in codice manuscripto S. Andrææ versiculum septimum, ibi octavum esse asserit; Erasmus refert de utroque exemplari Constantiensis, post testimonium sanguinis, aquæ, & spiritus, hæc haberi verba: *Sicut in calo tres sunt, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & tres unum sunt.* Nec desunt exemplaria græca, in quibus ad marginem versiculi octavi legitur scholium, interpretans spiritum, aquam & sanguinem de tribus personis. Quod isto ulteriori comprobatur exemplo ejusdem codicis qui extat in Bibliotheca Regia, in qua quidem e regione illius versus, *Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*, legitur ad marginem, *Spiritus sanctus, & Pater, & Filius*: Quod sane non levius est argumentum Scholium manu aliena e margine in textum irrepsisse: Ergo &c.

Respondet negando minorem. Ad probationem distinguo: Et codicum varietas

arguit ipsam versiculi veritatem, immo & antiquitatem, concedo: Arguit versiculum non esse genuinum, nego. Solutio non una fulcitur ratione. Primo quidem apud sanctos primorum sæculorum Patres, qui codices ab omni labe puros præ oculis habebant, versiculus adinventur. Secundo, ex hac sequitur auctoritate, Notarios aliquos ex inadvertentia variationem induxisse: quod erratum sua perlufrando scripta restituisse cupientes, versiculum, quem ex inadvertentia in textu omiserant, in margine cum scholiis posuerunt; quod sane probabilissimum est, propter similitudinem initii & finis versiculi septimi & octavi; variato autem uno exemplari, posteriores codices, qui super istud exemplar exarati sunt, utique & mendas non absimiles habuere: ex quo factum est quædam exemplaria, vel mutilata, vel desolata & interpolata fuisse. Sed unum maxime observandum venit, codices aut variantes, aut versiculum omittentes non majorem habere antiquitatem quam 800. annorum; quocirca auctoritas SS. Cypriani & Fulgentii in immensum eorum auctoritatem excedunt. Quin immo codex Regius in objectionem allatus non nisi a 500. annis descriptus est, ut ipse fatetur Simonius. Sed alium codicem manuscriptum sub Lothario secundo factum, qui versum non in margine, sed in textu habet, ut quidem exaratum a 800. annis ipse vidit, ut testatur.

Urget: Atqui traditio pro versiculo non satis coheret, nisi accedat unanimes Patrum consensus, qui tamen desest pro versiculo: Ergo &c. Probatur sequela quoad secundam partem: Inter Patres Græcos qui vel ipsam adversus Arianos & Macedonianos Filii & Spiritus sancti cum Patre consubstantialitatem probandam habebant, silent versiculum. Omittunt Irenæus, Clemens Alex. Athanasius, Gregorius Nazian. in primis Basilii lib. de Spiritu sancto. Ex Patribus vero latinis eum tacent Ambrosius lib. 1. de Spiritu sancto, ubi minora adhibet pro divinitate Personarum divinarum testimonia. Silet Augustinus in tribus libris contra Maximum Arianum: Silet Beda comment. in primam Joannis, & sic Ecclesia Mediolanensis tempore Ambrosii, Africana tempore Augustini, Anglicana tempore Bedæ versiculum non habebant. Tandem vel ipsi Patres Concilii qui disputarunt, vel

vel calamus strinxerunt adversus Arianos, versiculo illo ad hoc aptissimo non usi sunt. Ergo &c.

Respondeo negando sequelum. Ad probationem distinguo: Aliqui Patres versiculum illum omiserunt eo quod codices, aut desloratos, aut variationem præ se ferentes haberent, concedo: ne enim allata auctoritas in dubium veniret, adeoque apud Hæreticos quos debellabant, non ponderaret, potius omittere quam citare æquum duxerunt: siluere quia inanem, & assutum existimarent, nego. Præterea.

Dico ad Traditionem non requiri absolute unanimem Patrum consensum; sufficit ut major pars consentiat, aut saltem non contradicat: porro pro versiculo 7. habemus primorum sæculorum Patres. Tametsi ruten ante Tertullianum, non habeamus ex traditione testimonium expressum, tacitum tamen fuisse Patrum consensum pro versiculi authenticitate, ex manuscriptis Cassiodori liquet, quippe qui ab Apostolorum tempore ortum haberent, quod dubio-procul sufficit. Quid plura? Patres tum Nicæni, tum alii multas alius sententias præ oculis habebant, quibus consubstantialitatem personarum plusquam sufficienter demonstrabant, ut ista Joannis 10. *Ego & Pater unum sumus*. Et ista apud Marthæum cap. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* Cæterum Tertullianus, Cyprianus, & antiquiores præponderant cæteris qui versiculum siluerunt, quia argumentum positivum ait Illust. D. Bossuet, in immensum superat argumentum negativum.

Inquit: S. Augustinus lib. 3. contra Maximinum capite 22. octavo tantum utitur versiculo, & quidem non omnia explicatione; sic enim alloquitur Maximinum: „Ne forte dicas spiritum, aquam, & sanguinem diversas esse substantias, & tunc dictum esse, tres unum sunt, propter hoc admonui te ne fallaris; hæc enim sacramenta sunt, in quibus non quod sint, sed quod ostendant semper, attenditur.... ut nomine spiritus sanctificatum accipiamus Deum Patrem.... Nomine sanguinis, Filium, quia Verbum caro factum est; & nomine aquæ Spiritum sanctum.“ Facundus Herimianensis lib. 1. cap. 3. cum eadem explicatione eodem utitur versiculo ad probandam Christi divinitatem: Sed si isti Patres, qui quinto florebat sæculo habuissent septimum versiculum, absque ne-

gotio probassent Verbi consubstantialitatem adversus Arianos, quod tamen non fecere: Ergo &c.

Respondeo distinguendo, ut supra. Ex eo quod codices desloratos, aut dubios haberent, Augustinus & Facundus non usi sunt versiculo septimo, concedo: ex eo quod assutum autumarent, nego. Ad id vero quod objicitur, multos Patres, in primis S. Augustinum debellando Arianos siluisse versiculum; dicimus non una compulsos ratione illum prætermisisse. Primo quidem ex eo quod præ oculis forte haberent codices, aut dubios, aut desloratos, quocirca maluerunt eo non uti versiculo. Secundo, plura alia habebant testimonia; hinc non necesse duxerunt septimum versiculum in medium adducere. Instat omnium sit S. Cyrillus Alexand. qui lib. 12. Thesauri cap. 6. probat divinitatem Christi testimoniis ab epistola ad Philippenfes excerptis; & tamen inter omnia omittit celeberrimum: *Qui cum in forma Dei &c.* Tertio, quia Heterodoxi nullam movebant controversiam de septimo versiculo, sed de octavo, quo quidem utebantur, ut probarent unitatem inter Patrem & Filium non nisi morale esse, qua de causa sanctus Augustinus lib. 3. contra Maximinum probat versiculum octavum symbolice importare unionem naturalem inter Patrem & Filium, & Spiritum sanctum: Tametsi enim, ait, spiritus, aqua & sanguis tres sint substantiæ, esse tamen quid unum ratione significationis constat; sic loquitur cap. 22. „Sane falli te nolo“ in epistola Joannis Apostoli, ubi ait, „tres sunt testes, spiritus, aqua, & sanguis, & tres unum sunt. Propter hoc admonui te, ne fallaris; hæc enim sacramenta sunt, in quibus non quod sint, sed quod ostendant semper attenditur, quoniam signa sunt rerum, aliud existentia, aliud significantia.“

S. Augustinus ibidem non obscurè attendit ad versiculum septimum; ait enim tres in cælo perhibere testimonium, & tamen unum esse. De octavo versiculo dubio-procul non instituit sermonem; cum teste B. Joanne, spiritus, sanguis, & aqua, testimonium dent in terra; sed ipsa sancti Augustini verba omnem tollunt dubitationem, quippe qui verbis expressis dicat, eo loci, Patrem, Verbum, & Spiritum, testimonium perhibere, & tunc sic concludit, *& hi tres unum sunt*. Igitur ad septimum versiculum dirigit orationem:

nem : ecce Verba : " Non absurde occurrit ipsa Trinitas quæ unus, solus, verus, summus Deus est, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, de quibus verissime dici potuit, tres sunt testes, & tres unum sunt, ut nomine Spiritus significatum accipiamus Deum Patrem, de isto quippe adorando loquebatur Dominus, Joan. 4. ubi ait ; spiritus est, Deus : nomine autem sanguinis, Filium ; quia Verbum caro factum est : & nomine aquæ Spiritum sanctum. Cum enim de aqua loqueretur Jesus, quam daturus erat sitientibus, ait Evangelista Joannes 8. hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum .... hi sunt tres testes, & tres unum sunt, quia unius substantiæ sunt. „ Ergo &c.

Observe : S. Augustinum eo loci manifeste ad septimum versiculum attendere, in quo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus dicuntur tres testes, & tamen unum ; namque ibi ait per Symbola sanguinis, aquæ, & Spiritus designari Trinitatem : *Quæ unus solus summus Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus*. Tum subiungit, de quibus verissime dici potuit : *tres sunt testes, & tres unum sunt*. Audi S. Doctorem vocare personas divinas testes, & istos testes unum esse, quæ quidem sententia in solo septimo versiculo legitur ; non enim dicitur in octavo de sanguine & aqua quod sint testes. Addo ex S. Cyrillo lib. 14. Thesau. cap. 5. Spiritus, sanguis, & aqua unum sunt designatione, quia unum Christum designant mediatorem : ex Ambrosio lib. 1. de Spiritu sancto, unum mysterio : ex Augustino mox laudato, unum significatione.

Replicat : Non constat vel ipsam Cyprianum habuisse versiculum : nam epist. de unitate Ecclesiæ, ait tantum : *Ego & pater unum sumus*. Et postea subdit : *De Patre, & Filio, & de Spiritu sancto scriptum est, & bi tres unum sunt*. Igitur attendebat solum cum hæc prorulit ad octavum versiculum. Sic propugnat Facundus ibidem : " Quod testimonium, inquit, B. Joannis Apostoli, B. Cyprianus Carthaginensis Antistes & Martyr in epistola, sive libro quem de Trinitate scripsit, de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, dictum intelligit. „ Ergo &c.

Respondeo negando antecedens : Et dico fidem non esse adhibendam Facundo, qui aut codices depravatos habebat, aut sanctis non attendit ad Cypriani verba, quæ

omnem tollunt ambiguitatem ; namque ait : " De Patre, & Filio, & Spiritu sancto scriptum est : *Et bi tres unum sunt*. Quæ quidem sententia in septimo, & non in octavo versiculo continetur. Quid plura adjiciam ? Aliud est omittere aliud improbare : qui omiserit septimum versiculum, ne minimum quidem dixere, ad illum rejiciendum. Facundus ait Cyprianum quidem usum fuisse octavo versiculo, sed non negat præ oculis habuisse septimum.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Versiculus septimus 1. Joan. 5. tres sunt qui testimonium &c. non est assutus.

PRIMO : Cohæret cum octavo cui connectitur per particulam *Et* : *Et tres sunt qui testimonium dant in terra &c.* Hinc Romanus interpres eum in Vulgata retinet. Concinit Synodus Tridentina.

Secundo : Eum traditione firmari constat. Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 25. Cyprianus lib. de unitate Eccles. cap. 4. Hieronymus in Prologo. Cassiodorus in suis complexionibus, & alii versiculum laudant.

Tertio : Eundem retinent optimæ notæ manu scripti codices, videlicet antiquissimus qui asservatur in Biblioth. Abbatæ S. Germ. a pratis Paris. Permulti quibus usi sunt Doctores Lovanienses, codex Britannicus perverius, item nonnulli Regii, & Colbertini.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO : Esto quod desit versiculum in multis codicibus ; sed hoc vel ex desolatione, vel ex Scriptorum inadvertentia contigisse citra dubium est.

Secundo : Ne miremini, si vel ipsi codices illum retinentes variant. Hoc ipsum asruit versiculi genuinitatem : advertens quippe Scriptor versiculum omisissum, in margine nonnumquam exaravit.

Tertio : Neque etiam desunt Patres qui eundem fileant, sed qua de causa intelligite, quia præ oculis habebant, aut nutantes, aut desolatos codices ; hinc silere maluerunt, quam ansam dubitandi de mysteriis in controversia motis præbere. Ergo ne aliquid faciebat negotium, ex eo quod.

quod S. Augustinus lib. 3. contra Maximin. c. 22. illo prætermisso, utatur octavo, absit? Quandoquidem disputatio erat solum de isto, ex quo Arianus concludebat Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse tres substantias, adeoque Verbum esse creaturam.

PUNCTUM QUARTUM.

Num octavus versiculus sit Symbolicus; & sanctissimam indiget Trinitatem?

CONCLUSIO.

Versus iste: ET TRES sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, sanguis, & aqua: & hi TRES unum sunt: designat sanctissima Trinitatem.

PROBATUR unico sed efficacissimo argumento: Ille versiculus subindigitat SS. Trinitatem, qui eo adducitur a Scriptore Canonico, ut illam designet per connexionem cum septimo; quo passim utuntur SS. Patres ad perstringendos, tum Arianos, tum Macedonianos; cujus auctoritate innixus S. Cyrillus Alexandrinus manifeste demonstrat Spiritus sancti Divinitatem; cujus denique sensus & morales, & parabolici in hoc collimant, ut sanctissimam indicent Trinitatem: Atqui res sic se habet. Igitur versiculus octavus mirum in modum sanctissimæ Trinitatis astruit mysterium. Probatur minor quoad singulas partes.

Primo quidem, S. Joannes vestigiis inhærens Christi, qui parabolis & similitudinibus profunda Dei mysteria pandebat discipulis, seipsum modo agnum, modo etiam petram, & vitem nominando, ut suam erga homines mensuetudinem, fortitudinem & gratiæ ubertatem indicaret, spiritus, sanguinis, & aquæ utitur Symbolo, ut legentibus ostendat illud non repugnare mysterium, quod vel ipsis naturæ adumbrabatur effectibus: spiritus quippe, sanguis, & aqua unum sunt in homine, hoc est unum hominis constituunt vitam, tamen inter se substantialiter discrepent: quidni igitur tres hypostatice & personaliter ad invicem distincti unicum Deum constituerent?

Secundo: Assulget necessaria connexio inter versiculum septimum & octavum, tum ratione particulæ copulativæ; absolute enim septimo versiculo, subdit san-

ctus Joannes: *Et tres sunt qui testimonium dant in terra &c.* Tum ratione finis, eo quippe loci intendit Scriptor canonicus probare, & explicare mysterium sanctissimæ Trinitatis, maximæ Verbi incarnati cum Patre consubstantialitatem. Hæc connexio infra fusius ex S. Augustino patebit.

Tertio: Sancti Patres vel ipso utuntur versiculo ad perstringendos hæreticos, qui SS. Trinitatis mysterium inficiati sunt. In primis Ambrosius, qui libro primo de Spiritu sancto cap. 6. sic loquitur: Sunt tamen plerique, qui in eo quod in aqua baptizamur & Spiritu, non putant aquæ & spiritus distare munera, & id eo non putant distare naturam. Nec advertunt quia in illo aquarum sepe limur elemento, ut renovati per spiritum relurgamus. In aqua enim imago mortis, in spiritu pignus est vitæ, ut per aquam moriatur corpus peccati, quæ, quasi quoddam tumulo corpus includit, & per virtutem spiritus renouemur a morte peccati. Et ideo hi tres testes unum sunt, sicut Joannes dixit, aqua, sanguis, & spiritus. Unum in mysterio, non in natura. Audis ex divo Ambrosio spiritum, aquam & sanguinem in natura tametsi discrepantes, designare tamen tres in beatissima Trinitate personas inter se realiter distinctas: audis eadem ratione unius regenerationis effectus ejusdem individux Trinitatis, in cuius nomine & virtute renovamur, unicam in tribus personis annuntiare naturam: *Unum in Mysterio* sunt, inquit ille Pater.

Sanctus Augustinus suum pro eodem momento addit calculum lib. 3. adversus Maximinum Arianum cap. 22. vet. edit. ubi etiam connexionem 7. ver. cum 8. annuntiat & sic loquitur: "Tria itaque novimus de corpore Domini exisse cum penderet in ligno. Primo spiritum; unde scriptum est, Et inclinato capite tradidit spiritum: deinde quando latus ejus lancea perforatum est, sanguinem & aquam. Quæ tria si per se ipsa intueamur, diversas habent singula quæque substantias, ac per hoc non sunt unum. Si vero ea, quæ his significata sunt velimus inquirere, non absurde occurrit ipsa Trinitas, quæ unus, solus, verus, summus Deus est, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; de quibus verissime dici potuit, Tres sunt testes, &

tres

tres unum sunt : ut nomine spiritus significatum accipiamus Deum Patrem : de ipso quippe adorando loquebatur Dominus, ubi ait, Spiritus est Deus. Nominem autem sanguinis, Filium, quia *Verbum caro factum est*. Et nomine aquæ, Spiritum sanctum : cum enim de aqua loqueretur Jesus, quam daturuserat sitientibus, ait Evangelista : *Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*. Testes vero esse patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, quis Evangelio credit, & dubitat, dicente Filio, *Ego sum qui testimonium perhibeo de me, & testimonium perhibet de me qui misit me Pater*. Ubi & si non est commemoratus Spiritus sanctus, non tamen intelligitur separatus. Sed nec de ipso alibi tacuit, eumque testem satis aperteque monstravit. Namque cum illum promitteret, ait ipse, testimonium perhibebit de me. Hi sunt tres testes, & tres unum sunt, quia unius substantiæ sunt. Quibus ultimis verbis attendit quoque S. Doctor ad septimum versiculum. Subjicit : " Hi enim tres unum sunt : & hi tres unus est Deus. " Igitur spiritus, sanguis, & aqua, tametsi in se diversa, unum tamen sunt significatione, teste S. Augustino, quatenus unam & eandem sacrosanctam Trinitatem designant : Ergo &c.

Tertius in veritatis testimonium accedit S. Cyrillus Alexandrinus lib. 14. Thesauri, Cap. 3. vet. edit. " Quis est, inquit, qui vincit mundum, nisi qui credit, quia Jesus est filius Dei? Hic venit per aquam, & sanguinem, & spiritum Jesus Christus : non in aqua solum, sed in spiritu & sanguine : & Spiritus est qui testimonium perhibet. . . Spiritus enim veritas est : quia tres sunt qui testimonium perhibent, spiritus, & aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est. Adverte rursus diligenter, quia hic etiam veritatis prædicator Deum verum de Deo vero Spiritum sanctum naturaliter esse docet. " Nam cum dixisset Spiritum esse qui testimonium perhibet, post pauca statim addidit, quod testimonium Dei majus est. " Ex B. Cyrillo tam aperte versiculus octavus sanctissimæ Trinitatis indicat Mysterium, ut ipsum testimonium Dei cum sancto Joanne illum appellet, & ex eo concludat Spiritum sanctum naturaliter esse Deum.

Quarto : Omnes sensus quos sancti Patres & Doctores huic affixerunt versiculo, sacrosanctam Trinitatem subindignant. Revera quidem aliquid unum ultimare significant, idcirco tria esse unum in Trinitate, nullam implicare contradictionem manifestant.

Sensus Mysticus.

Mystice spiritus, sanguis, & aqua, peccatoris justificationem annuntiant : Tria quippe ad hoc concurrunt, videlicet sanguis Christi, cujus meritis reformamur, aqua poenitentiae, & lacrymarum pro peccatis puratis effusio, cujus virtute ablui-mur, Spiritus sanctus, cujus potestate & efficacia absolvimur : Et hi tres unum sunt, hoc est unam operantur in nobis justificationem ; unde S. Ambrosius lib. de Spiritu sancto, cap. 11. ait : " Spiritu mentem renovari, aqua nos lavari, sanguinem esse pretium.

Sensus symbolicus.

SYMBOLICUM quoque sensum habent illa verba, spiritus, sanguis, & aqua. His enim tribus tres sanctissimæ Trinitatis in una natura subsistentes personæ designantur ; sic loquitur S. Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 22. " Tres sunt testes, & tres unum sunt : ut nomine spiritus significatum accipiamus Deum Patrem. De ipso quippe adorando loquebatur Dominus, ubi ait, *Spiritus est Deus* : nomine autem sanguinis Filium, quia *Verbum caro factum est* : & nomine aquæ, Spiritum sanctum. Cum enim de aqua loqueretur Jesus, quam daturus erat sitientibus, ait Evangelista : *Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*. "

Sensus tropologicus.

Si verba laudata tropologicè accipiamus, testimonium sunt justitiæ, scilicet quod aliquis renatus sit per Christum, & sic hi tres unum sunt ratione significationis, cum sacram subnotent regenerationem. D. Bernardus serm. 2. in octava Paschæ hunc subjecit sensum, ait, te : " Sanguine & aqua & spiritu habere testimonium justitiæ quod renatus sis per Christum, et, si continens a peccatis, si si dignos facis poenitentiae fructus, si

fa-

„ facis opera vitæ . „ Quæ quidem regenerationis ex aqua abluciente, sanguine Christi operante, Spiritu vivificante non obscure subnotat sanctissimæ Trinitatis mysterium.

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

OBJICIENS : Ille versus non indigitat sanctissimam Trinitatem, qui designat tantummodo quod Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt quid unum, sed non unus Deus : Atqui hoc solum significat : Et probatur. Symbola in eo allata, videlicet spiritus, sanguis, & aqua in substantia differunt, nec unum sunt, nisi ratione effectus designati, ut ex sensu mystico, symbolico, & tropologico claret: nemo quippe cordatus dixerit quod tres in substantia discrepantes, sint unus Deus: Ergo &c.

Respondet negando minorem: Ad probationem distinguo: Symbola in sensu obvio sumpta tres in natura distinctos important, concedo: in sensu symbolico, nego. Similitudo seu parabola duplicem subit sensum, videlicet naturalem unum, & ille est qui littera præ se fert: Symbolicum alterum, & ille est qui fundatur in litterali ad aliud significandum; namque de ratione parabolæ est quod in alterum a sensu naturali transferatur sensus; qui tamen sensus radicem habet a sensu obvio. Quia igitur spiritus, sanguis, & aqua, tametsi entitative diversa, unum tamen & eundem regenerationis effectum producent, signa sunt sanctissimæ Trinitatis & figuræ: Ne mireris, quod significatum sit aliud a significante; alias similitudo esset ipsa res quam designat. Cæterum Scripturæ canonice hunc subiecit versiculum ad explicandum septimum, ubi sanctissimam Trinitatem aperte declaratur.

S. Augustinus l. 2. cap. 22. adversus Maximinum hanc solvit objectionem ab isto Heterodoxo propositam, his verbis: „ *Unum sunt*, inquit, *Pater, & Filius, non tamen unus*: continuoque subiungit, *unum ad concordiam pertinet, unus ad numerum singularitatis*. Sed te a consideratione verborum tuorum impetus disputationis avertit. Nam & unum & unus utique ad numerum pertinet singularem ..... de Patre & Filio, & unum sunt dicimus, quia unus substantiæ duo sunt, & unus est, dicimus, sed addimus quid unus; id est, unus Deus, unus Dominus, unus Omnipotens, & si

quid huiusmodi .... Sane falli te nolo in epistola Joannis Apostoli ubi ait: *Tres sunt testes, Spiritus, & aqua, & sanguis, & tres unum sunt*. Ne forte dicas spiritum, & aquam, & sanguinem diversas esse substantias, & tamen dictum esse, tres unum sunt. Propter hoc admonui te ne fallaris. Hæc enim sacramenta sunt, in quibus non quid sint, sed quid ostendant semper attenditur: quoniam signa sunt rerum, aliud existentia, & aliud significantia. Si ergo illa, quæ his significantur, intelligantur, ipsa inveniuntur unus instantiæ; tamquam si dicamus Petra & aqua unum sunt, volentes per petram significare Christum, per aquam Spiritum sanctum. Quis dubitat petram & aquam diversas esse naturas? Sed quia Christus & Spiritus sanctus unus sunt ejusdemque naturæ; id eo cum dicitur, *petra & aqua unum sunt*, ex ea parte recte accipi potest, quia istæ duæ res, quarum est diversa natura, aliarum quoque signa sunt rerum, quarum est una natura.

Instabis : Atqui ille versiculus non nisi unionem moralem inter personas subindigitat: Ergo &c. Probatur subsumptum: Symbola quæ nihil præter unionem moralem adinvicem habent, nihil quoque nisi morale in re, cupis sunt signa, indagant: Sed spiritus, sanguis, & aqua non nisi moraliter inter se connectuntur. Ergo &c.

Respondet negando subsumptum. Ad probationem distinguo: Symbola inter se solum moraliter unita in sensu obvio nihil nisi morale significant, concedo: in sensu parabolico, nego. Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, teste Apostolo, intellecta conspiciuntur; quocirca de ratione parabolæ est aliquid excellentius verbis quibus componitur significare, ut ex omnibus a Christo assumptis parabolis liquet. Sic granum sinapis, regnum cælorum significat; petra, ipsum Christum repræsentat: Quid ni & ista symbola, Spiritus, sanguis, & aqua, quæ sunt quid unum in baptismo ratione regenerationis quam operantur, realem & substantialem inter personas sanctissimæ Trinitatis annuntiant unionem?

Urgebis : Quæ habent sensum obscurum, & indeterminatum, ne quidem symbolice sacrosanctam subnotant Trinitatem: Atqui talia sunt octavi versiculi verba: Et probatur. Tot diversos variosque subeunt sensus, ut vix possit determinari quinam sit

fit genuinus : Ergo &c. Probatur Antecedens. Myrice juxta D. Bernardum serm. 2. de octava Paschæ, designant justos, qui testimonium in coelis habent a Patre, & Filio, & Spiritu sancto, quibus famulati sunt. Anagoge Christum, qui emissus in cruce spiritu, latus habuit perforatum, ex quo sanguis, & aqua profluxerunt. Allegorice, tria indicant sacramenta; nimirum Baptisma per aquam, Pœnitentiam, per spiritum; Eucharistiam demum per sanguinem, quippe qui in ea contineatur; Symbolice juxta Bernardum ibidem: "In aquam Baptismum intellige, in sanguine Martyrium, in spiritu charitatem diffusam in cordibus nostris." Tropologice adhuc juxta eundem serm. 2. de octava Paschæ, justitiam quam veri pœnitentes lacrymis, tum aliis bonis operibus sibi comparant. Denique S. Augustinus l. 3. adversus Max. cap. 22. ait spiritum, sanguinem, & aquam significare Ecclesiam, quæ est corpus Christi: Ergo &c.

Respondeo negando minorem; habent enim verba vericuli octavi sensum determinatum, vel ab ipso Spiritu sancto, cum eo afflante, per symbola spiritus, sanguinis, & aquæ S. Joannes sacrosanctum explicet SS. Trinitatis mysterium. Unde ad probationem distinguo: Tot varios ab hominibus habet sensus, ut vix possit unus determinari, transeat. A Scriptore canonico, nego. Scriptura varios morales subit sensus, sed quum unus determinatur, alii primigenium non inficiantur: supponunt igitur sancti Doctores, sensum a beato Joanne versiculo affixum fuisse ad sanctissimam designandam Trinitatem: hoc vero supposito alios pro regula & directione morum afferunt.

Audiendus est de hoc momento S. Augustinus, qui ibidem l. 2. adversus Maximinum, Cap. 22. sub finem, propositæ facit satis difficultati: "Hi sunt tres testes, inquit, & tres unum sunt, quia unus substantiæ sunt. Quod autem signa quibus significati sunt, de corpore Domini exierunt, figuraverunt Ecclesiam prædicantem Trinitatis unam eandemque naturam: quoniam hi tres qui trino modo significati sunt, unum sunt: Ecclesia vero eos prædicans, corpus est Christi. Sic ergo tres res quibus significati sunt, ex corpore Domini exierunt, sicut ex corpore Domini sonuit, ut baptizarentur gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: in nomine,

non in nominibus. Hic enim tres unum sunt, & hi tres unus est Deus. Si quo autem alio modo tanti Sacramenti ista profunditas, quæ in epistola Joannis legitur, exponi, & intelligi potest secundum catholicam fidem, quæ nec confundit, nec separat Trinitatem, nec abnuit tres personas nec diversas credit esse substantias, nulla ratione repugnans dum est. Quod enim ad exercendas mentes fidelium in Scripturis sanctis obscure ponitur, gratulandum est, si multis modis, non tamen insipienter exponatur."

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Optime probatur Mysterium SS. Trinitatis versiculo 8. 1. Joan. 5.

PRIMO: Quia vel ipse Christus pro more mysteria Dei parabolis explicat: Quid ni igitur & S. Joannes tres in Deo explicaret personas per similitudinem sanguinis, aquæ, & spiritus, cum teste Augustino l. 3. contra Max. cap. 22. significatione sint quid unum?

Secundo: Illum versiculum non semel ad perstringendos Hæreticos usurparunt Patres, ut Ambrosius l. 1. de Spiritu sancto. Cyrill. Alex. l. 14. Thesau. cap. 5.

Tertio: Sensus mystici & morales versiculi in hoc collimant, quod SS. Trinitatem ut totius sanctificationis causam designent.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Tametsi symbola in versiculo complexa distinguantur realiter substantialiter ad invicem, non tamen ratione significationis. Nec mirum, similiter, ait S. Chrysostomus, in omnibus cum significato non coincidunt; sin minus non significatio, sed res ipsa designata foret.

Secundo: Similitudo symboli solem unionem moralem inter personas SS. Trinitatis non importat, cum scopus Evangelistæ sit probare Verbi incarnati cum Patre consubstantialitatem.

Tertio: Nec adjicias, symbolum quamdam obcuritatem præ se ferre; figuræ enim non ipsa veritas, sed veritatis umbra, ad nostrum caput proportionata affertur, ut per viibilia invisibilia intelligamus.

ARTICULUS TERTIUS.

De Apocalypsi.

QUIDAM hæretici, inter quos eminet Lutherus, illam rejiciunt. Contra quos sit

CONCLUSIO.

Apocalypsis est Liber canonicus.

Probatum multipliciter.

Primo, ex Conciliis.

CONCILIIUM Ancyranum ante Nicænum primum adunatum can. ult. Apocalypsim inter Libros sacros annumerat: Cartag. III. can. 47. Romanum sub Gelasio I. Toletanum IV. can. 16. volumen illud, ut canonicum recipiunt, maxime vero Trid. sess. 4. quod quidem hoc tamquam de fide definit: Sed liber a Concilio in canone Scripturarum positus ut sacer haberi debet. Ergo &c.

Secundo, ex Patribus Græcis.

PATRES Græci, qui inter omnes pro sacris indagandis Scripturis eminebant, quandoquidem Scripturæ novi Testamenti, si Evangelium secundum Matthæum excipias, græco idiomate ab Auctoribus canonicis datæ sunt, suum addunt Apocalypsis calculum: Ergo &c. Probatum antecedens. Dionysius Eccles. hier. cap. 3. vocat Apocalypsim visionem dilecti discipuli: Justinus in dialogo cum Triphone ultra medium Apocalypsim dicit Joannis, eamque commentariis illustravit. Irenæus lib. 5. Theophilus Antiochenus, Melito Sardicensis, Dionysius Alex. teste Eusebio. Lib. 4. capit. 24. & 26. Clemens Alexand. lib. 2. Pedig. cap. 12. Origenes homil. 7. in Josue & in Psal. 1. Athanasius in synopsis, Epiphanius hæc. 51. n. 6. & 7. Chrysostomus homil. in Psal. & similes ut canonicum suscipiunt. Eusebius lib. 7. Hist. Eccles. cap. 25. de libro Apocalypsis ait: "Arcanam planeque admirabilem singularum rerum intelligentiam latere existimo. Nam etsi ipsa non intelligo, suspicor tamen altiore, quemdam sensum verbis subesse, eaque non meo ipsius judicio metior, atque

"æstimo, sed plus fidei tribuens, sublimiora esse censeo, quam ut a me percipiantur, nec ea condemno quæ intelligere non potui: verum inde admittor magis, quod capere non possum." His accedit Damascenus lib. 4. cap. 14. qui Apocalypsim, ut Scripturam sacram habet: Ergo &c.

Tertio, ex PP. Latinis.

SUFFRAGANTUR Patres Latini, Tertullianus, lib. 4. contra Marcionem, Cyprianus de exhortatione, ad Martyrium cap. 3. Hilarius Præf. in Psal. Hieronymus in lib. de viris illustribus, & epistola ad Paulinum, Ambrosius in Psalmo 40. Augustinus tract. 36. in Joannem, Innocentius I. epist. 3. ad Exuperium, Ildorus, Sulpicius, & alii Apocalypsim, ut canonicam habent: & cum eis tota Ecclesia, quæ ex hoc volumine & epistolas pro Missis, & lectiones pro Breviario inde sumit: Ergo &c.

Juvat unum locum S. Hieronymi, alterum vero S. Augustini hic texere. Prior epist. ad Paulinum, sic loquitur: "Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ." Posterior vero lib. 20. de civ. cap. 8. pag. 1367. ex professo explicat Mysteria Apocalypseos, ut Libri sacri de alligacione & solutione diaboli in consummatione sæculi ad exercendos electos: "Non itaque per totum hoc tempus, quod liber iste complectitur, a primo scilicet adventu Christi usque in sæculi finem, quo erit secundus ejus adventus, ita diabolus alligatur, ut ejus hæc ipsa sit alligatio: per hoc intervallum, quod mille annorum numero appellat, non seducere Ecclesiam, quandoquidem illam nec solutus utique seducturus est." Pergit cap. 9. eadem Apocalypsis momenta de regno cum Agno explanare. Pag. 1371. vet. edit. "Ubi sine hoc se regnabitur, & de hac prima resurrectione quæ nunc est, liber iste Apocalypsis, sic loquitur. Cum enim dixisset, alligari diabolum mille annis. Et jam multa de eodem libro cap. 7. dixerat. Ergo &c.

Solvuntur objectiones Heterodoxorum.

OBJICIT Lutherus: Multi gravissimi auctores non recipiunt Apocalypsim, ut Cajus apud Eusebium lib. 3. cap. 28. Auctor tertii sæculi tribuit illam Cerintho. Item non est in canone Laodicensi. Gregorius Naz. tacet de illa; & Hieronymus epistola 129. ad Dardanum dicit Ecclesias Græcorum illud volumen non recipere. Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Et hoc solum probat aliquo tempore Ecclesiam dubitasse de authenticitate Apocalypsis, concedo: quocirca non mirum videri debet, si aliqui Patres illam rejecerint. Et hoc probat non esse nunc Canonicam, nego. Namque & Concilia, & Patres omni exceptione majores, ut ex probationibus liquet, illam veluti sacram suscipiunt.

Ad probationem distineo: Quidam Apocalypsim diversam a B. Joannis Apoc. Cerintho tribuunt, concedo: eandem, nego. Duplex Apocalypsis apparuit, una quæ sancto Joanni tribuitur, etque sacra; altera Cerintho & fabulis plena. De ista loquitur Cajus & alii, nusquam vero de priori, quæ certe non est sœtus Cerinthi, quippequi negaverit Christi divinitatem, quæ non in uno loco prædicatur in Apocalypsi S. Joannis.

Insunt: Stylus discrepat a stylo ceterorum B. Joannis operum, & auctor ubique se nominat, quod certe Christianam & Apostolicam non sapit humilitatem: Igitur a B. Joanne, alias humili & sanctissimo prominare non potuit.

Respondeo distinguendo: Stylus discrepat propter materiam quæ eo loci tractatur, concedo: ita ut diversum indigiter auctorem, nego. Stylus pro diversitate rerum diversus evadit, tametsi ab uno & eodem auctore promanet; namque alius est stylus historiæ, alius Epistolarum; alius etiam orationum, ut legenti Ciceronem patebit. Stylus Apocalypsis est propheticus, & varia ac multa indiget mysteria, hinc & diversus a stylo & historico Evangelii Joannis, & Epistolarum familiarium esse debet.

Ad confirmationem dico, ex intentione auctorem se nominare, ut se ipsum prodaret, & ab hæretici Cerinthi opere secerat suum. Cæterum, Daniel octies se nominat in suo libro, ter vero Joannes tantum in Apocalypsi. Observandum est in

codicibus græcis nomen Joannis solitarie non inveniri; Sed Joannis Theologi, & merito, cum Joannes velut aquila & supremus Theologiæ vertex de Christi divinitate locutus sit.

Urget: Auctor Apocalypseos cap. 1. sic loquitur: *Beatus, qui legit & audit verba prophetiæ hujus*: Sed nemo in hac vita Beatus est: Igitur ille liber non est sacer, quippequi falsa referat.

Confirmatur: Auctor nominat septem Angelos habentes nodo phialas: ira Dei plenas, modo etiam habentes tubas, quæ quidem omnia puris non conveniunt Spiritibus, sicut & quando ait, quatuor Angelos esse ligatos. II. Vivente Joanne non erat urbs Thyatiræ: Igitur Joannes non potuit scribere Angelo seu Episcopo Thyatiræ: Ergo &c.

Respondeo disting. Joannes vocat beatos dispositive eos qui credunt Mysteriis quæ exponit, concedo: beatos formaliter & actu, nego. *Credere enim oportet accedentem ad Deum*, inquit Paulus, Heb. 11. & iterum *sine fide autem impossibile est placere Deo*. Igitur qui credit Mysteriis, jam habet beatitudinem in semine, maxime vero cum fides eadem exponat Mysteria, quorum visio beatificat homines: In eo igitur & eodem sensu Joannes vocat beatos illos, qui credunt Mysteriis quæ in Apocalypsi exponit, quo ipse Christus beatum dixit Petrum propter suæ divinitatis confessionem. Sic enim eum allocutus est, postquam dixerat illi cap. 16. 17. *Tu es Christus filius Dei vivi: Beatus est Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in celis est*.

Ad primam probationem distinguo: Et loquitur symbolice Joannes, cum Angelos dicit habere phialas, & tubas, concedo: namque phialæ denotant vindictam peccatorum, tubæ vero ultimum iudicium in quo Christus utetur Angelis ad convocandos mortuos & congregandos, ut judicaturi coram se appareant; ita censet Epiphanius in cap. 15. primæ Corinth. v. 37.

Idem Epiphanius respondet ad ulteriorem probationem de quatuor Angelis ligatis, dicens designari per eos multas nationes, videlicet, Assyrios, Babylonios, Medos, & Persas, qui ab Angelo soluti bella cum finitimis nationibus gesserunt. Grossius existimat significari custodes & duces Vespasiani, Titi, Murii & Tiberii, Alc-

Alexandri, quorum amplissimi exercitus ulque ad captivitatem pertingebant; qui cum statuisent Jerosolimam obsidere, res delata est in aliud tempus, donec, crescente discordia, cives seiplos destruerent, vel etiam expectando rerum Romanarum exitum.

Respondet quoque Epiphanius, Joannem loqui de urbe Thyatiræ, sed futura; mos enim apud Prophetas inoleverat futura quasi præsentia annuntiare. Cæterum, quæ de Jezabel leguntur in Apocalypsi, refert Joannes ad Maximillam, Priscillam, & Quintillam. Certum est enim Joannem scripsisse Christianis, qui tunc in ea urbe versabantur, vult autem eos monere de hæresi Cataphrigum, quæ oppidum laudatum postea lædavit, sicut & de falsis Prophetis & Prophetis, qui in eadem urbe hæresim, adhærentes Montano, postea disseminarunt. Non desunt qui asserunt urbem Thyatiræ tempore S. Joannis jam fuisse saltem ex parte fundatam, quandoquidem Act. 16. de ea, vivente Paulo, fit mentio his verbis: *Mulier quædam nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum colens Deum, audivit, cujus Dominus aperuit cor intendere iis quæ dicebantur a Paulo.*

Instat: Liber qui continet absõna, non debet admitti ut canonicus: Atqui liber Apocalypsis multa complectitur absõna: Et probatur. Regnum v. g. mille annorum in terris cum Agno deliciis affluens prædicatur: Sed istud regnum & fictitium & indecorum est: Ergo &c.

Respondet negando minorem. Ad probationem distinguo: Et regnum illud est figura Beatitudinis æternæ, concedo: numerus enim mille annorum indefinitam importat durationem; sicut cum dicitur de Deo ad designandam Dei æternitatem Psal. 89. 2. *A sæculo & usque in sæculum tu es Deus.* Et intelligit de regno deliciis carnalibus affluente, sicut intellexit Cerinthus, nego. Joannes utitur parabolis ut abscondita Dei explicet: hinc Gregorius hom. 11. in Evangelia, ait: "Cælorum regnum idcirco terrenis rebus simile dicitur, ut ex his quæ animis non videntur, fargat ad incognita quæ non videntur." Cæterum, non desunt Patres & eruditissimi Theologi, qui abstrusa Apocalypsis mysteria explicaverint, alii de persecutionibus nascentis Ecclesiæ, ut Ilust. D. Bossuet Meldensium Episcopus; alii de sævitia in Christianos, Antichristi,

Boucat Theol. Tom. IV.

Hæc quippe Joannes scripsit & ad consolationem fidelium, & ad eos in fide roborandos, quocirca creditur hujusce libri auctor.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Apocalypsis est Liber sacer.

PRIMO: Hoc ipsum Traditio conclamat. Concilium Ancyranum antiquissimum, Carthaginense III. can. 47. Toletanum IV. can. 16. tum Tridentinum sess. 4. volumen illud ut sacrum habent.

Secundo: Suffragantur Patres, ut Dionysius Eccl. hier. cap. 3. Justinus Dial. cum Triph. in primis S. Augustinus lib. 20. de civ. c. 7. 8. & 9. ubi ex professo Apocalypsim, ut Librum sacrum interpretatur.

Tertio: Usus sic obtinuit, quandoquidem Eccl. Rom. ex illo volumine sumpsit Epistolam pro Missa quotidiana desunct. & varias Breviarii sui lectiones.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Ultero fatemur quosdam Patres & viros eruditos non nihil dubitasse de genuinitate Libri, sed hoc unum probat, videlicet non citotitius, sed solum prævio maturo examine volumen in canone fuisse inscriptum.

Secundo: Non desunt qui absolute Apocalypsim abjiciant, sed eam quæ fuit impii Cerinthi, & non Joannis, intelligunt.

Tertio: Illud opus multas continet figuras & similitudines, unde mystice, & non in sensu obvio saltem semper sumi debet; sin minus, quædam implicare videretur.

ARTICULUS QUARTUS

De libris omisiss, apocryphis, & suppositis.

CERTUM est, ait Du Vallius hic q. 1. art. 7. de objecto fidei editos fuisse a Prophetis, Apostolis, & aliis Scriptoribus sacris, libros, qui tamen injuria temporum, vel negligentia hominum perierunt.

Y

Divi-

Dividuntur in tres classes: Prima continet omnes, qui Scripturam vere sacram habent: Secunda, apocryphos, nihil contra fidem & probos mores continentes: Tertia, supposititios, & ab hæreticis fœdatos.

Ex veteri Testamento.

OMISSUS est primo quidem Liber Verborum dierum Salomonis, in quo ejus gesta referuntur, de quo fit sermo 1. 3. Reg. c. 11. item alia multa ommissa sunt quæ scripsit Salomon: refertur enim ibidem c. 4. 32. quod locutus sit, *tria millia parabolas*; quod, fuerint carmina ejus quinque & mille: quod de omnibus disseruerit erudite: ibidem v. 33. & 34. *Disputavit super lignis, a cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete: & de diversis de jumentis, & volucribus, & piscibus.* Quæ quidem opera perierunt. Ommissus est quoque liber, cujus titulus: *Descriptiones Jeremia*; de quibus fit mentio lib. 1. 2. Machab. c. 2. de iis etiam videtur meminisse Matth. c. 27. cum ait: *Ut adimpleretur quod dictum est per Jeremiam Prophetam*; eo loci loquitur Evangelista de agro figuli empto pro sepultura peregrinorum. Liber dierum citatur etiam in Libris Paralip.

In eodem ponuntur ordine alia quædam opera, videlicet liber Justorum, & carmen de quo in libris Moyſis. Tum prima David gesta; quæ Nathan & Gad Prophetæ scripserunt; & ex eorum libris excerpta leguntur, quæ quidem scripta habemus. 1. 2. Reg.

Apocryphi seu occulti, sunt tertius & quartus liber Esdræ, tertius & quartus Machab. & oratio Manassis. Tertius Machab. nihil habet nisi nomen commune. In eo describitur Ptolemæi, & Philometri ingressus in Judæam, resistentibus Judæis, & divina in Regem animadvertio. In quarto, præmissa historia Heliodori, subjicitur historia LXX. Interpretum, referunturque omnia Machabeorum gesta usque ad Herodis tempora. Ad hunc ordinem reducuntur liber Enoch, & liber de duobus piscibus & Leviathan.

Supposititii sunt, liber inscriptus, *ascensio Moyſis*; Genealogia Adami, quam, teste S. Augustino, ventilabant Manichæi, Apocalypſis Isaie, liber conscriptus Joannis & Manthæ, qui fuerunt apud *Aegyptios* magi, quique testis Apostolo, resisterunt Moyſi.

Ex novo Testamento.

In prima classe, scilicet *omissorum*, epistola S. Pauli ad Laodicenses, de qua fit mentio in epistola ad Coloss. 4. Chrysostomus in illud Matth. 2. v. 23. dicitur librum excidisse, in quo ista sententia reperitur, *Veniente habitavis in civitate, quæ vocatur Nazareth*: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: quoniam *Nazareus* vocabitur. Item liber Pastoris, cujus auctor Hermas discipulus B. Pauli censetur; ut habetur in Bibliotheca Patrum, & citatur ab Irenæo & Clemente Alex. ut Scriptura sacra; excidit Græcum exemplar: superest Latinum. Item epistola Barnabæ, de qua meminit Clemens Alex. & Origenes. Item duæ Clementis Romani, & citantur a Hieronymo: prima ab Eusebio ut quid omnibus numeris absolutum laudatur.

In secunda classe, scilicet apocryphorum ponuntur epistola Christi ab Agabæ Regem Edessæ, quam Eusebius ex publicis Edessæ tabulis una cum epistola Agabari ad Christum de promptam dedit lib. 1. cap. 13. Agabarus concludit ex miraculis Christum esse filium Dei, ipsumque rogat, ut veniat ad illum sanandum: Christus in sua scribit, quod post Ascensionem suam mittet unum ex discipulis suis ad illum curandum. Item Evangelium secundum Aegyptios quo urebantur Valentiniiani hæretici. Citatur a Clemente Romano in secunda sua epistola. Celebrarius est Evangelium Nazærenorum, id est, virorum piorum, & secundum Hebræos citatur ab Ignatio epistola ad Smirnenſes. Ex hebræo, græce & latine redditum est. Item Evangelia Jacobi & Nicodemi, sed tabulis referta: itum Apocalypſis Petri, quæ a Clemente Alexandr. teste Eusebio, l. 6. c. 14. habebatur aliquoties ut Scriptura sacra. Item epistola B. Mariæ ad S. Ignatium; altera ad Florentinos, 3. ad Messenſes, de quarum falsitate nemo dubitat; sicut & de octo Epistolis Senecæ ad Paulum, & de sex B. Pauli vicissim ad Senecam. Rursus multæ liturgiæ Apostolorum: omnium antiquior tribuitur Jacobo: Citatur in Concilio Trullano. Supposititium esse quidem sic probatur. Primo, multa habet ex epistolis Pauli, quas constat mortuo Jacobo fuisse scriptas. B. Virgo dicitur Theotocos, & Verbum Ommission, quæ voces ignotæ erant ante quar-

quartum sæculum I. Secundo, fit mentio de Monachis, monialibus, & cæremoniis, quæ tamen non extabant tempore Apostolorum; est tamen multum veneranda ista liturgia, & apud Patres magni ponderis. Alia est Petri, quæ videtur recentior. In ea fit mentio Sixti Papæ Martyris, Cornelii, & Cypriani. Rursus mentio fit de Patriarchis, quæ vox ex eunte quarto tantum sæculo usurpata fuit. Sunt quoque liturgiæ SS. Basilii, & Chrysostomi, in eis multa deprompta sunt ex Sacramentario divi Gregorii. In Ethiopica liturgia quæ a Matthæo scripta falso dicitur, fit mentio Athanasii, Gregorii & Basilii. His ratiociniis non intendimus probare istas liturgias non esse magna ex parte Apostolorum discipulis cœvas, sed concludimus non esse Scripturas sacras.

In tertia classe, numerantur opera ab hæreticis sædata, ut Evangelium Matthæi ab Ebionitis corruptum, cuius initium refert Epiphanius. Idem meminit etiam Evangelii Encraticarum, Evangelii Petri & Pauli, Thomæ, Philippi, quo utebantur Gnostici, sicut & Evangelii Judæ, quod a Cajanis usurpabatur: circumferebantur olim actus Petri, Andreæ, Joannis, Pauli & aliorum, quos omnes libros, inquit Eusebius l. 8. hist. Eccl. c. 25. Ecclesia semper rejecit.

Denique numerantur etiam constitutiones seu canones Apostolorum. Omnes non esse ab Apostolis emanatos luce clarius asfulget, quandoquidem non pauci quædam referunt, multis post Apostolos sæculis facta. Et vero primus canon prohibet ne Pascha juxta Judæorum ritum & diem celebretur 45. 46. & 67. Baptisma ab hæreticis collatum rejiciunt: quocirca Apostolorum sœtum esse non possunt; namque si hoc esset, non tanta fuisset commota controversia; sola enim Apostolorum definitio in testimonium adducta, prorsus sedasset animos. Idem dicimus de controversia circa Baptismum ab hæreticis collatum suscipiendum, vel rejiciendum: & de facto Cyprianus, & Firmilianus nusquam canones Apostolorum pro sua opinione defendenda laudaverunt, ex quo patet hujusmodi canones ex variis Conciliis, tum ante Nicænum primum, tum post fuisse collectos.

Joannes Antiochenus sæculo 5. canones in sua collatione posuit. Justinianus in sua Novella illos laudat: Trullana Synodus illos recepit: A Gelasio citantur ut

apocryphi: 50. Priores referuntur in causa Prætextati, teste Gregorio Thronensi, postea rejectis cæteris, isti 50. in jûs canonicum asciti, vim legis habuerunt: Licet igitur non fidei Scriptura sacra, multum tamen ponderant.

His præmissis quaeritur in præsentiarum quid credendum sit de illis omnibus libris. Sola difficultas est de omnis, cæteri quippe utpote vel apocryphi, vel supposititii, vel etiam fabulis referri inter regulas fidei annumerari non possunt. Sit igitur

CONCLUSIO.

Libri omisi, de quibus Scriptura sacra mentionem facit, sunt canonici.

PROBATUR hoc ratiocinio: Illi libri sunt sacri adeoque & canonici, quos Auctores canonici & inspirati laudant, quorum sententias ad veritatem confirmandam adducunt, quorum etiam Auctores fuerunt Prophetæ & homines, qui divina illustrati revelatione locuti sunt: atqui libri omisi tales sunt, & ista omnia habent testimonia, ut ex dictis patet: Igitur sunt sacri.

Solvuntur objectiones.

OBJECIES: Illi libri non sunt canonici, qui non sunt de fide: Atqui libri omisi non sunt de fide: Ergo &c. Probatur minor: Fides, teste Apostolo, ex auditu & visu est: Sed neque legimus, neque vidimus hujusmodi libros, & ignoramus quid præcontineant: Ergo &c.

Respondo distinguendo: Libri omisi non sunt de fide credendi quoad sententias quæ in ipsa sacra Scriptura referuntur, nego. Quoad se, subdistinguo: non sunt de fide credendi quoad alias sententias nobis ignotas, concedo: quoad se, seu quoad sui existentiam, nego. Duo sunt discernenda in libris omis, unum circa sententias, alterum vero circa hujusmodi librorum existentiam: quoad primum profecto debemus explicitè credere sententias quæ in ipsa sacra Scriptura leguntur; cæteras vero implicite, ita ut fidelis paratus sit istis credere, si Ecclesia easdem inveniret & credendas proponeret. Debemus quoque credere explicitè tales fuisse libros, cum Scriptores canonici hoc ipsum dicant & asserant.

Infiabis : Si isti libri forent sacri , providentia Dei eos excidisse non permisisset ; & hoc propter Ecclesiæ utilitatem , maxime vero ad fidelium consolationem , quandoquidem Scriptura sacra est instrumentum fœderis inter Deum & homines initi : Ergo &c.

Confirmatur : Opera Dei in æternum permanent : Igitur non est probabile aliquos Libros sacros excidisse .

Respondeo distinguendo : Si libri de quibus est caput controversiæ essent Religionis essentialia , Deus non permisisset illos acerbitate temporum periisse , concedo : sic Deo ipso duce , Eldras post captivitatem Babylonicam recuperavit & restauravit Libros sacros : si non sint Religionis essentialia , nego : Duo igitur in Libris sacris distinguuntur , quædam ipsi Religionis essentialia , qualia sunt ea quæ in Pentateuco , in Prophetis & in Evangelio leguntur ; quædam vero non sunt absolute necessaria , ut temporum historiæ , cum præclara gestorum exempla sufficientia ha-

beamus in libris Reg. Judith , Job , & Machab . Igitur absque Religionis dispendio Verba dierum , & Salomonis de rebus naturalibus dissertationes , pastoris visiones ad explicanda mysteria , omitti potuerunt ; maxime vero cum æquivalentia in aliis libris , & in visionibus , tum Prophetarum , tum beati Joannis habeamus . Ulterior confirmatio probat tantum libros Religionis essentialia permanent in æternum .

SYNOPSIS ARTICULI.

L I B R I omitti qui in veteri & novo Testamento citantur , sunt sacri , cum sint de corpore Scripturæ sacræ : hoc est sententiæ ex eis excerptæ , & in Libris canonicis allatæ sunt explicite de fide , ceteræ vero solum implicate . Igitur credere debemus illos libros laudatos quondam extitisse , sententias ex eis desumptas , & in utroque Testamento laudatas esse a Deo inspiratas : quibus sic distinctis absque negotio solvuntur argumenta in contrarium .

DISSERTATIO UNICA,

DE

TRADITIONE DIVINA

SECUNDA FIDEI REGULA;

Qua Ecclesia Roboratur.

BSERVANDUM est I. Traditionem significare doctrinam ab alio acceptam, sive per voces, sive per scripta; abstrahit enim ab hoc quod sit scripta vel non; nomen tamen Traditionis vulgo accipitur a Theologis ad significandam doctrinam non scriptam; quæ ab uno ad alium, & ab isto ad alterum sine fine traditur: sic illam sumit Irenæus, Tertullianus lib. de corona Milit. Porro vocatur doctrina non scripta, non quod nusquam scripta sit; sed quia non fuit scripta ab Auctore canonico: sic Traditione habemus illibatam B. Mariæ virginitatem, deitatem Christi ad inferos, transubstantiationem, & Baptisimum verbis Evangelicis collatum ab hæreticis ut bonum.

Observandum II. Traditionem esse in triplici differentia; unam scilicet divinam, quæ est immediate a Deo vel Christo; alteram Apostolicam, quæ descendit ab Apostolis, ut Jejunium quadragesimale, & continentia Sacerdotum; tertiam mere Ecclesiasticam, quæ constitutione Procerum Ecclesiæ, vel etiam consuetudine confirmatur, qualis est Canonizatio B. Rochi, quæ, consuetudines decursu temporum habent vim legis, ex eo quod nulli contradicant. Traditio adhuc duplex est: alia universalis, quæ viget in tota Ecclesia, ut jejunium quadragesimale: alia particularis, quæ solum in aliqua Diocesi: Porro ut Traditio sit regula fidei, debet esse & divina, & universalis.

Observandum III. Triplicem esse regulam ad discernendas Traditiones Divinas, Apostolicas, & Ecclesiasticas: prima est

quando Traditionis initium non invenitur, nisi fiat regressu ad ipsum Christum, & tunc sunt divinæ; vel ad Apostolos, & tunc sunt Apostolicæ: sic docet S. August. in omnibus sermone libris contra Donatistas, quos Traditione urget & confutat. Secunda est, si primorum sæculorum Patres in aliquo asserendo conspirent, & oppositum tanquam hæreticum damnent. Tertia, quando Episcopi in Spiritu sancto congregati in aliquo Concilio aliquid unanimiter tanquam ab Apostolis derivatum recipiunt: argumentum enim & signum est Traditionem esse a Christo, vel ab Apostolis. Hic autem non agimus de Traditionibus scriptis falsis Judæorum, quas ipse Christus & damnat, & rejicit; sed de genuinis.

Valentiniani, Donatistæ, & post ipsos, Protestantes rejiciunt Traditionem pro regula fidei; sed contra quod dicit Apostolus 1. Cor. 11. Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis.

Hoc fidei dogma quatuor momentis probatur.

PRIMO: Quia Traditiones fuerunt semper in usu, tum in veteri, tum etiam in novo Testamento.

Secundo: Quia Traditio divina in Scriptura, in Conciliis, & Patribus fundatur, & ipsa Theologica ratione firmatur.

Tertio: Quia quisque debet credere quod proponit Ecclesia tanquam de fide tenendum.

Quarto: Quia vel ipsæ Traditiones Ecclesiasticæ obligant in conscientia. Unde sit

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum dentur Traditiones?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multis momentis.

Primo, ex veteri Testamento.

ILUD datur ut Traditio, quod homines pro regula, tum vitæ, tum morum, tum etiam Religionis semper habuerunt: Atqui res ita se habet ex veteri Testamento: Ergo &c. Probatur minor. Primo quidem, constat Adam suos docuisse filios, & regulis eorum instituisse vitam, ipse a Deo eductus, iuxta illud Ecclesiast. de primis Parentibus: *Disciplina intellectus replevit illos: creavit illis scientiam spiritus*; formare debuit ad pie & sancte vivendum nepotes; nec legitur in Scriptura Cainum, Abel, Enoch, Noe ceterosque Patriarchas, alio modo quam Traditione accepisse ritus colendi Deum, & ipsi sacrificandi. De hominibus post legem a Moyse datam, constat eos habuisse pro regula & fidei & morum Traditiones ut habetur, Exod. 12. & 13. tum Eccl. 8. ubi habetur: *Non te prætereas narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a Patribus suis*. David in Psalmis non semel laudat Patrum traditionem, ab quam iterum atque iterum remittit Psalm. 77. *Quanta audivimus, & cognovimus ea: & patres nostri narraverunt nobis ... Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filijs suis*: Ergo &c.

Secundo, ex novo Testamento.

APOSTOLUS I. Cor. 11. ait: *Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit & dixit: accipite & manducate, hoc est corpus meum* &c. Rursus 2. Thess. 2. itaque fratres, *ate & tenete Traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram*. Rursus ibidem c. 3. *Denuntiamus autem vobis .... ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate; & non secundum Traditionem quam acceperunt a nobis*. Quibus sententiis Apostolus Traditionem ut irrefragabilem fidei regulam habet, cum mirabile de realitate corporis in Eucharistia dogma Traditione probet.

Tertio, ex sanctis Patribus.

S. IRENEUS lib. 3. adversus hæreses c. 2. ait: *Cum enim ex Scripturis arguuntur, in accusationem convertuntur ipsa-*

rum Scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex auctoritate, & quia varie sint dictæ, & quia non possit ex his inveniri veritas ab his qui nesciant Traditionem. Non enim per litteras traditam illam, sed per vivam vocem: ob quam causam, & Paulum dixisse, sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam autem non mundi hujus. Suffragantur, Clemens Alexand. in libris Strom. Tertullianus l. 4. contra Marcionem c. 6. & totolib. de Præscrip. alique omnium sæculorum Patres in articulo sequenti citandi. Ergo &c. His accedunt Conciliorum definitiones; namque Concilium quintum generale anathemate percutit contemnentes Traditiones: Item & Septimum generale: Tum & Trid. sess. 4. Ergo &c.

Quarto, rationibus Theologicis.

PRIMA: Synagoga Doctores non nisi Traditione seu *Cabala* Scripturarum sensum aperiebant, eadem quoque utitur Ecclesia ad denotandos scripturæ novi Testamenti sensus obscuros: eadem etiam tenemus jejunium, tum quadragesimale, tum quatuor temporum, aliaque permulta quæ ad fidei conservationem, & ad mores componendos interviunt: Igitur Traditiones sunt necessariae.

Secunda: Quamdiu Christus vixit, nihil scripsit; ipso vero mortuo, non nisi octo ab ejus morte elapsis annis B. Matthæus primus scripsit Evangelium. Igitur quamdiu Christus vixit, & ipso mortuo usque ad Matthæum, opus erat Traditione ad fidei & legis Evangelicæ, tum observationem, tum etiam conservationem.

Tertia: Multa sunt quæ fidem & mores spectant atque disciplinam, quæ non nisi Traditione tenere possumus: Igitur Traditio est absolute necessaria. Probatur Antecedens: Virginitas illibata & perpetua Augustissimæ Mariæ est de fide, sic & necessitas Baptismi, quam ratam adversus Anabaptistas propugnamus, cui dogmati aspiquantur Lutherani: item testum Paschatis die Dominica immediate æquinoctium verum celebrandum esse affirmamus; suscipimus Baptisma etiam ab hæreticis, verbis Evangelicis collatum. Sed hæc omnia momenta Traditione innixi & defendimus & servamus: Ergo &c.

Quarta: Ecclesia distinxit Libros sacros a cæteris non sacris, & de eorum authenticitate certum tulit de fide tenendum iudicium. Sed Traditione potissimum suffulta sic definiit: Ergo &c.

Di-

Dices : Scriptura sacra fufficit ; quippe quæ cuncta & pro Myfteriis credendis , & pro moribus recte inftituendis completur : Igitur Traditio eft inutilis .

Refpondeo diftinguendo Antecedens : Scriptura expofita & explicata fufficit ad falutem , concedo : fecundum fe & nude fumpta , nego . Et verumultos , varioque fubiit fenfus , quos etiam homines perversi in fuas pravas detorquent opiniones ; quocirca per Traditionem exquirendum eft , quænam fit genuina mens Spiritus fancti cum facras diflavie , aut inſpiravit Scripturas : Quid plura ? Nonnulla funt nedum difciplinæ & mores , fed & fidem ſpectantia , ut B. Mariæ illibata & perpetua virginitas , & validitas Baptifmi ab hæreticis verbis Evangelicis collati , quæ non funt in Scripturis faltem explicite , fed ex eis per Traditionem concluduntur . Ergo &c.

Dices II. Traditio in ore hominum fundatur : Sed unufquique cogitat , ſapit & iudicat prout vult , immo & quique , iniquant Calvinifte , Scripturæ sacræ inveſtigare ſenſus & Myſteria poteſt , juxta illud Apoſtoli 1. Cor. 3. 15. *Spiritualis autem iudicat omnia* . Ergo &c.

Refpondeo diftinguendo : Traditio fundatur in ore hominum habentium in Eccleſia poteſtatem , concedo : in ore omnium hominum indifcriminatim , nego . Scriptum eft , quoniam omnis poteſtas eſt a Deo ; qui igitur ſupremam in Eccleſia eam habent , poſſunt Traditione ſuffulti & adjuvante Spiritu ſancto , facras explicare Scripturas , & hîc dogmata , tum proponere , tum etiam definire ; quod quidem ſolis ſummis Pontificibus , & Conciliis Oecumenicis competit . Cæterum Apoſtolus ſcribens ad Corinthios eo loci non loquitur de hominum iudicio reſpectivo ad Scripturam ſacram , ſed de cujuſlibet conciencia ; unde ſenſus eſt , qui devotus & ſpiritualis eſt ad præſentiam Dei attendens , intelligit quid ab eo expoſulet Deus , quidve facere debeat , ut ipſi faciat fatiſ , tum in exequendis mandatis , & expiandis peccatis , tum etiam in adimplendis votis & promiſſionibus .

SYNOPSIS PROBATIONUM .

Dantur Traditiones .

PRIMO : Sic habetur Pfalm. 77. *Quanta audivimus , & cognovimus ea : & patres*

noſtri annuntiaverunt nobis . Tum 1. Cor. 11. *Ego enim accepi a Domino* , ait Apoſtolus , *quod & tradidi vobis* . Eo loci Apoſtolus docet Fideles realitatem corporis Chriſti in Euchariftia . Rurſus 2. Theſſ. 2. *Stante & tenete Traditiones quas didiciſti* .

Secundo : Hoc iplum quo veluti calamo docent Patres , Irenæus lib. 3. adverſus hæreticos cap. 2. Auguſtinus in libris ſeptem de Baptiſmo . His accedunt Concilia , quæ hæreticos a iudicio comparativo Traditionem ſuffulto perſtrinxerunt .

Tertio : Omnia quæ fecit & dixit Chriſtus , ſcripta non potuerunt capere , ait S. Joannes cap. ult. & tamen erant divina & ſacra : Igitur memoriæ per Traditionem mandata ſunt .

SYNOPSIS OBJECTIONUM ; ET RESPONSIONUM .

PRIMO : Scriptura ex ſe quidem ſufficit ad ſalutem , ſed Traditione explicanda eſt .

Secundo : Traditio fundatur etiam in hominum iudicio , ſed per Eccleſiam quæ eſt infallibilis , probato ; hinc Traditioni divinz non ſubeſt falſum .

Tertio : Spiritualis eſſo , iudicet omnia pro conciencia , ſed non fert legem pro aliis : ad ſolam quippe Eccleſiam ſpectat proponere credenda .

ARTICULUS SECUNDUS .

Utrum Traditio divina ſit ita in Scripturis & Patribus fundata , ut etiam fidei regula infallibilis evadat ?

CONCLUSIO .

Traditio divina eſt regula infallibilis fidei .

Probatio prima , ex Scriptura ſacra .

QUOD ipſa Scriptura pro fidei regula præſcribit , illud ipſum eſt regula infallibilis , in his quæ fidem ſpectant : Atqui ipſa Scriptura ſacra præſcribit Traditionem divinam pro regula fidei infallibili : Igitur Traditio divina debet haberi tamquam fidei regula , eaque infallibilis : dico infallibilis , namque eo ipſo quo Spiritus ſanctus qui eſt veritatis æſtentialis , & lumen indeficiens pro regula fidei ſtatuit Traditionem , eo ipſo Traditio eſt regula infallibilis in his quæ ſpectant fidem , & Religionem . Probatur minor multipliciter .

Primo, ex veteri Testamento.

EXOD. 14. habetur : Narrabis filio tuo illo die dicens, hoc est, quod fecit Dominus &c. Deut. 32. Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi, majores tuos & dicent tibi. Job. 8. Interroga generationem pristinam & diligenter investiga Patrum memoriam. Judicum 6. Ubi sunt mirabilia quae narraverunt nobis patres nostri ? Plal. 43. Deus, auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis, opus quod operatus es &c. Plal. 77. Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera : Filii qui nascuntur, & exurgent, & narrabant filiis suis. In his & similibus locis Prophetæ Traditionem perfecte delineant & stabiliunt ; videlicet pro his quæ populus Judaicus, tum de unitate Dei, tum de ejus mirabilibus & lege credere debeat, ut isti adhærens regulæ, & ab idololatria deterretur, & ad mores in sanctitate componendos edoceret : Igitur Traditio est regula fidei infallibilis, utpote a Deo ipso propoliata & præscripta in his quæ spectant revelata credenda.

Secunda, ex novo Testamento.

CHRISTUS Joan. 16. ait discipulis suis : Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Hinc Joannes cap. ult. sic concludit suum Evangelii volumen : Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros. Apostolus 2. Theisal. cap. 2. dicit : Itaque fratres, state & tenete Traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram. Quibus positis sic argumentari fas est : Christus ipse multa ad instructionem Apostolorum, & eorum in Sacerdotio atque Episcopatu successorum memoriæ mandavit, adeoque & Traditione tenenda : vel ipse Joannes asserit omnia a Christo & dicta & facta non potuisse scribi, & consequenter sola Traditione observanda : Jam cum Apostolo concludamus : Itaque fratres state, & tenete Traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram. Igitur absque fidei discrimine Traditiones non possunt abjici.

Probatio secunda, ex omnium sæculorum Patribus.

TRADITIO ex ipsa Scriptura laudata a Patribus nostris fide, virtute, & scientia præpollentibus repeti opus est ; hinc qui hoc negat, ipsas abjicit Scripturas, quas in utroque Testamento esse divinas ex ipsa Traditione habemus, & certe juxta inconcussam & Tertulliani & divi Augustini regulam, nullus nisi Heterodoxus non dicam absque fidei, sed etiam rationis ipsius dispendio negare potest, quod ab omnibus perpetua successione veluti divinum & inspiratum habetur : Revera quidem si in iis non credimus Doctoribus omni exceptione majoribus, a fortiori nec ipsis Heterodoxis fides adhibenda est : Et sic nihil certi habetur pro Religione, dicam & pro componendis moribus : Atqui ex Patribus omnium sæculorum Traditio divina est regula infallibilis fidei : & probatur per singula discurrendo sæcula.

Ex primo sæculo occurrit S. Ignatius, qui teste Eusebio lib. 3. Hist. Eccles. cap. 36. ait : " Cum per Asiam sub acutissimâ satellitum custodia ductaretur, singulorum nihilominus civitatum quas ingrederetur, Ecclesias sermonibus & cohortationibus suis confirmans, monebat in primis, ut sibi a pravis hæreticorum opinionibus caverent, quæ tunc primum in lucem enuergere cum cœpissent, copiosius pullulabant, hortatusque est ut Apostolorum Traditionibus tenaciter inhærent, &c.

Tum Dionysius lib. de Eccles. Hierarch. cap. 1. ubi sic loquitur : " Necessario primi illi nostri Sacerdotalis muneris duces, Apostoli, cum ex summa superstantialique deitate ipsi sancti muneris plenitudinem percepissent, & idipsum deinceps preferre & propagare a divina bonitate missi essent, ipsique posset ad divina provehere affatim cuperent, visibilibus signis cælestia sacramenta texuerunt, atque in iis quæ nobis sunt familiaria summa illa & superstantialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis, juxta quod sacræ defuniunt leges nobis tradiderunt. "

Papias B. Joannis auditor suffragatur, qui lib. 4. sui operis, ait : " Non pigebit ea quæ quondam a senioribus didi-

Pro-

ci,

„ci, ac memoriæ mandavi, cum inter-
„pretationibus nostris adscribere, ut ve-
„ritas eorum nostris quoque assertionem fir-
„metur. „Ecce quomodo Patres Myste-
„ria, tum divinitatis, tum gratiæ Tradi-
„tione teneri docent.

Ex secundo sæculo, instar omnium hu-
jus sæculi Patrum sit Irenæus, qui lib. 3.
adversus hæreses cap. 3. recensita duodecim
Romanorum Pontificum successione a san-
cto Petro scilicet ad Eleutherium usque,
sic effatur : “ Hæc ordinatione & succes-
„sione, ea quæ est ab Apostolis in Ec-
„clesia traditio & veritatis præconizatio
„pervenit usque ad nos, & est plenissima
„hæc ostensio, unam & eandem vivifi-
„catricem fidem esse, quæ in Ecclesia
„ab Apostolis usque nunc sit conservata
„& tradit in veritate. „ Rursus lib. 4.
cap. 43. eandem proflus de Traditione
propugnat doctrinam : Ergo &c.

Ex tertio sæculo, pro eadem veritate
nubes testium se prodit. In primis Cle-
mens Alexand. qui in octo hypotyposeon
libris qui perierunt, Pantænum suum
magistrum nominatim appellavit : “ Que-
„cumque ille a maioribus accepisset, &
„Traditiones quas posteris reliquisset,
„exponens. „ Apud Eusebium lib. 6. cap.
13. Rursus lib. primo Stromatum ait, quæ-
dam scripta haberi, quædam vero non
scripta, & hæc Traditione : “ Arcana,
„ait, sicut Deus, verbo credi, non scri-
„pto ; sed enim traduntur mystice My-
„steria, ut sit etiam in ore loquentis id
„quod loquitur, potius autem non in
„voce, sed in intelligentia. „

Origenes, suum addit calculum Lib. 5.
in epist. ad Romanos : “ Ecclesiæ, inquit,
„ab Apostolis Traditionem suscepit, et-
„iam parvulus Baptismum dare. „ Rur-
„sus præf. in lib. 1. Periarchon. Tum tract.
29. in Matth.

Ejusdem est sententiæ Seraphim in libro
de Evangelio Petri apud Eusebium, Lib.
6. hist. Eccles. cap. 12. Subscribit S. Cy-
prianus epist. 63.

Tertullianus inter omnes Traditionis est
tenacissimus, eamque in multis operibus
ex professo defendit, lib. de corona Mili-
tis .... Cap. 3. & 4. l. 4. contra Marcio-
nem : cap. 6. in primis vero in toto libro
de præscript. cap. 19. ad dignoscendam
ex Scripturis veritatem pro regula propo-
nit adversus hæreticos Traditionem, his
verbis : “ Ergo non ad Scripturas provo-
„candum est. Nec in his constituendum

„certamen in quibus aut nulla aut incer-
„ta victoria est, aut par incertæ. Nam
„& si non ita evaderet collatio Scriptu-
„rarum, ut utramque partem parem fi-
„sterit, ordo rerum desiderabat illud
„prius proponi quod nunc solum dispu-
„tandum est : quibus competat fides ip-
„sa ? Cujus sint Scripturæ ? A quo est,
„per quos & quando, quibus sit tradita
„disciplina qua sunt Christiani ? Ubi enim
„apparuerit esse veritatem, & discipli-
„næ, & fidei Christianæ, illic erit veri-
„tas Scripturarum, & expositionum, &
„omnium Traditionum Christianorum. „
Videas velim, benevole Lector, quomodo
Patres pro veritate & Scripturarum, &
Mysteriorum, & Religionis asruenda ad
Traditionem recurrunt. Ergo &c.

Ex quarto sæculo in testimonium venit
S. Athanasius, tum & Eusebius Cæsa-
riensis. Prior sic loquitur epistol. ad Af-
ros : “ Episcopi, inquit, non sibi metipsis
„adinvicentes verba, sed habentes ea a
„Patribus, testimonia conscripserunt. „
Rursus lib. de Synodi Nycænæ decretis
idem docet, tum & epistol. de Synodis
Arimini & Seleuciæ.

Posterior lib. 1. demonst. Evang. cap. 8.
sic satur : “ Eius vero discipuli, Christi
„scilicet, ad Magistri sui nutum, auri-
„bus multorum doctrinam suam accom-
„modantes, quæcumque quidem veluti
„ultra habitum progressi, a perfectio-
„nis ipsorum magistro præcepta fuerant, ea
„iis qui capere poterant, tradiderunt. „
Idem propugnat lib. 1. contra Marcellum
cap. 1.

Ex quinto sæculo, quot Patres tot Tra-
ditionis Præcones. Agmen ducet S. Basi-
lius, qui lib. de Spiritu sancto capit. 27.
Traditionem divinam sic propugnat : “
„Dogmata & instituta, ait, quæ in Ec-
„clesia prædicantur, quædam habemus e
„Doctrina scripto prodita, quædam rur-
„sus ex Apostolorum Traditione &c. „
Eo loci probat & Scriptura & Traditione
Spiritus sancti divinitatem. Idem docet
cap. 29. & hom. 27. contra Sabellianos,
Arium & Anomæos ; ac demum epist. 61.
ad Occidentales Episcopos. Isti accedit E-
piphanius hæres. 75. num. 8.

Atque vero S. Hieronymus dialog. ad-
versus Luciferianos capit. 4. ait : “ Etiam
„si Scripturæ auctoritas non subesset,
„totius orbis in hanc partem consensum,
„instar præcepti obtineret. Nam & alia
„multa, quæ per Traditionem in Eccle-
„siis

„ suis observantur , auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt .

„ S. *Augustinus* in libris de Baptismo per omnia Traditione debellat Donatistas ; hac quippe regula eis offendit neque veram Ecclesiam esse apud eos , neque veram de Religione fidem . Lib. 2. cap. 7. sic loquitur : „ Quam consuetudinem credo ex „ Apostolica Traditione venientem , sicut „ multa quæ non inveniuntur in litteris „ eorum neque in Conciliis posteriorum : tamen quia per universam custodiantur Ecclesiam , non nisi ab ipsis creditur & commodata creduntur . „ Rursus lib. 5. capit. 23. Apostoli autem nihil quidem exinde præceperunt , sed consuetudo illa quæ opponebatur Cypriano , ab eorum Traditione exordium lumpsistentem credenda est . „

„ Concinit S. *Cyrillus Alex.* in Apologetico pro 2. capitulis contra Nestorium Anath. 8. „ Omnes enim , inquit , quibus „ integrum cor est , illorum sententias sequi contendunt : quia & impleverint , „ & ex sacris Scripturis sermonem fidei recte & citra reprehensionem tractassent , mundi fuere luminaria , sermonem vitæ continentes , prout scriptum est . „ Idem propugnat *Vincentius Lirinensis* in comment. cap. 3. sic de Patribus subsequentium sæculorum .

Probatio tertia , ex Conciliis .

ILLUD pro regula infallibilis fidei recipi debet , quod definitiones infallibiles Conciliorum Oecumenicorum inniuntur : Sed definitiones huiusmodi Conciliorum ipsa Traditione inniuntur : Igitur ipsa Traditio est regula fidei infallibilis ; sin minus evacuarentur Conciliorum de fide decreta , ædificium quippe , sublato fundamento , ruit , nec usquam stare potest . Jam probatur minor multis momentis : Primo quidem , ex Concilio Chalcedonensi , ubi *ides Petri S. Leonis* tradita prædicatur , his verbis Añ. 2. *Hæc Patrum fides . Omnes ita credimus : anathema qui ita non credit ; Petrus per Leonem locutus est : Apostoli ita docuerunt* : Nec mirum , S. *Leo* epist. 68. ad Paschasium suum in Concilio Legatum capit. 3. monet eum traditionem Patrum pro definiendo contra Euthychetem duas in Christo naturas tenere . Eam docet Traditionis doctrinam epist. 62. ad *Marcianum Augustum* .

Concilium V. generale anathemate ferit eum qui , Ex duabus naturis deitatis & humanitatis conficiens unitatem factam esse , vel unam naturam Dei Verbi incarnatam , dicens , non sic ea exierit sicut Patres docuerunt ; Hoc est , tradiderunt . Tum can. 9. anathemate percellit eum , qui non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat , sicut ab initio Dei , Ecclesia traditum est . Concilium VI. Oecum. actum . 10. suum addit calculum in definitione fidei : Item & VII. Generale , his verbis in defin. fid. Fatemur autem unanimiter nos Ecclesiasticas Traditiones , sive scriptas , sive consuetudine valentes & decretas , retinere velle , quarum de numero est imaginum effusio . Non omitendum octavum Oecum. act. 10. can. 1. Denum Tridentinum suo perstringit stylo censorio pessundantes Traditionem , his verbis : Si quis Traditiones prædictas sciens & prudens contempserit ; anathema sit .

Quid plura adjiciam ? Concilium Ephes. iudicavit a iudicio comparativo , hoc est Traditione , doctrinam Nestorii ; Chalcedonense , doctrinam Eueychetis ; sextum generale , doctrinam Monothelitarum ; septimum Oecumenicum , errores Iconomachorum , & illos omnes Ecclesia Traditione innixa declinavit hæreticos ; e contra vero de fide definit unionem Verbi cum humanitate esse substantialem , illam absque confusione naturarum factam fuisse , duas esse in Christo operationes , & cultu religioso venerandas esse sanctas imagines . Ergo &c.

Probatio quarta , ex placitis Ecclesiæ Orientalis eruitur .

QUOD Ecclesia Orientalis ad nostra usque tempora pro regula fidei cum Ecclesia Occidentali habuit ; hoc ipsum absque temeritate & errore rejici non potest : Atqui res sic se habet : Ergo &c. Hanc esse Ecclesiæ Occidentalis fidem & sententiam ex Patribus Latinis supra laudatis & perpetuo usu liquet : de Ecclesia Orientali antiqua , non est relictus ambigendi locus , ut supra ostensum est ex Patrum Græcorum cupiscumque sæculi testimonio . Superest igitur probandam esse minorem pro Ecclesia Orientali modernæ . Ejus sensus absque negotio agnoscitur ex his omnibus quæ dixit & texit adversus *Cyrillum Lucarem Patriarcham CP.* qui anno circiter 1636. confessionem Genevensem.

sem non sine magno Apostasiæ scandalo edocavit, & inter Catholica dogmata etiam Traditionem divinam verbis tametli subobscuris exsufflavit.

Simeon Thessalonicensis traß. adversus hæreses pagin. 37. agnoscit summi Pontificis dignitatem cæteris supereminere. Subdit vero Græcos ab ejus communione ideo divulsos esse, eo quod prædecessorum suorum Traditionem abnegasset. Igitur ille græcus tametli schismaticus & summi Pontificis calumniator, Traditionem divinam veluti inconcussam fidei regulam habet.

Jeremias resp. i. contra Theologos Vvittembergenfes pagin. 132. exquisitis Scripturarum locis demonstrat Traditionem divinam esse tenendam, hæreticos vero non nisi traditiones falsas & Judaicas habere.

Prima Synodus adunata sub Cyrillo Beronensi hanc proscibit propositionem pag. 611. *Ecclesiam in hac vita errare posse, & mendaciam pro veritate habere .... quia ex iis sequeretur unumquemque de Evangelio quod præ manibus habemus, posse dubitare num a Spiritu sancto promanavit, sicut Ecclesia illud nobis tradidit.* Quibus verbis Traditione innixa de authenticitate Evangelii suum profert Synodus de Evangelio iudicium.

Secunda Synodus adversus Cyrillum Lucarem congregata sub Paternio Seniore. 2. p. 118. Secundum Cyrilli articulum Traditioni adversentem proffigit: *In quo, inquit PP. Cyrillus suscipiens sanctam Scripturam Patrum Ecclesie explanationibus demutata, stocci facit, quod in Conciliis Oecumenicis, inspirante Deo, conelamatum est, & abjicit Traditiones ab omni antiquitate successionis perpetua, in toto universo recepta, sine quibus, inquit Basilus, omnis nostra prædicatio in meritis fiseret verbis.*

Confessio Orthodoxa contra eundem Cyrillum facta, hanc Symboli sententiam: *Sanctam Ecclesiam Catholicam, auctoritatem Ecclesie, sic prædicat & explicat: Hic articulus nos docet quemlibet Orthodoxum teneri obedire Ecclesie, & illi subditum esse juxta Christi doctrinam, qui dixit, si quis Ecclesiam non audit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Ortho. qu. 86. p. 140.

Melesius Syrugus ad art. 2. Conf. Cyrilli editione Græca Vulgaræ fol. 4 & sequentibus fuso calamo omni argumentorum genere probat adversus illum Apostatam, & necessitatem Traditionis divinæ, & ejus infallibilitatem. Perstringit ibidem Calvinistas eo quod dicant quemlibet suf-

ficienter per Scripturas edoceri a Spiritu sancto: *Patriarchæ, inquit, qui ante Scripturam vixerunt, probaverunt a nobis conservandas esse Traditiones non scriptas, ab omni ævo Ecclesie receptas; eo prope modo ac ea que in Scriptura edocentur, quia a se invicem Traditione verum Dei cultum susceperunt, quocirca scriptum est: Interroga Patres & dicent tibi, & alio loco: quanta audivimus & Patres narraverunt nobis: Ergo &c.*

His omnibus accedit definitio Synodi Jerololymitanæ Dositæi pag. 30. damnantis omnes hæreticos, ea potissimum ratione, quod non stent Traditioni pro genuinis Scripturarum investigandis sensibus, sed unumquique secundum phantasiam Scripturas divinas interpretetur: eo loci maxime perstringit Calvinistas, asseritque ad solam spectare Ecclesiam Traditionibus divinis irrefragabiliter divinos explanare textus.

Ista genuina recentiorum Græcorum de Traditione placita lato calamo exponit Renaudotius tom. 5. Perpetuitatis fidei lib. 7. cap. 2.

Ex his sequitur Protestantem esse ab omni & sensu, & ratione, immo & religione alienos, dum divinam explodunt Traditionem, quam vel ipsi Græci, tametli & schismate, & hæresi ab Ecclesia Romana divulsi, tamquam irrefragabilem fidei regulam habent: Ergo &c.

Quinta probatio, ex rationibus Theologicis.

PRIMA, sic exponitur. Scriptura sacra, etiam non diffidentibus hæreticis, est regula infallibilis fidei: Igitur & Traditio divina. Probat consequentia multis momentis. Primo quidem, ideo Scriptura est regula infallibilis fidei, quia est Verbum Dei: Sed pari & consimili ratione Traditio est Verbum Dei, quippe quæ ab ore Christi promanaverit, juxta illud Apostoli, 1. Cor. 11. *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis &c.* Secundo, in tantum Scripturæ sunt regula fidei, in quantum ex Traditione, tum veteris, tum novi Testamenti declaratæ sunt sacræ & genuinæ: hinc Traditio divina est ejusdem cum Scriptura auctoritatis. Et vero Apostolis Christus non dictavit Evangelium, sed aliquibus elapsis annis, ut supra notavimus, Apostoli illud, sicut audierant, & Traditione tenebant, sic & scripserunt. Tercio, quod Verbum Dei sit scri-

scriptum vel non, est semper Verbum Dei: Sed sicut scriptis, sic & Traditione habemus Verbum Dei: Igitur Traditio eadem auctoritate cum Scriptura potitur, modo sit divina, & uti talis ab Ecclesia declarata; Hoc est definitione data & scripta: namque Traditio, quandoque scriptis, quandoque etiam vivo vocis oraculo per successionem tenetur: Ergo &c. Tertio ipsam traditionem Christus a Deo Patre, Apostoli a Christo, Ecclesiae particulares ab Apostolis acceperunt: quocirca ex interrupta successionem habemus Traditionem nobis propalare veritates a Deo Patre, & Christo ejus filio revelatas: Ergo &c.

Tertullianus lib. de praescript. hoc ex variis rationibus complexum argumentum tradit. pag. 236. edit. Parisi ubi perstringit Hetherodoxos & infestat, dicendo hdem & veritatem non esse apud eos, cum sint extranei, & nondum veritatem possidere, quippe qui illam quaerant. Pag. 237. ait non esse cum eis contendendum via & medio Scripturarum, quippe qui eis desolent, & in varios perverfolque sensus detorqueant, sed Scripturas explicandas esse per Traditionem, qua manu ducimur, usque ad veritatis originem, nempe Deum: "Omne genus, ait, ad originem suam censeatur, necesse est. Itaque tot ac tantae Ecclesiae, una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primae, & omnes Apostolicae, dum una omnes probant unitatem: dum est illis communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contestatio hospitalitatis, quae jura non alia ratio regit, quam ejusdem sacramenti una Traditio. Hinc igitur dirigitur praescriptionem: Si Dominus Jesus Christus Apostolos misit ad praedicandum, alios non esse recipiendos praedicatores, quam quos Christus instituit; quia nec alius patrem novit nisi filius, & cui filius revelavit, nec aliis videtur revelasse filius, quam Apostolis quos misit ad praedicandum, utique quod illis revelavit: Quid autem praedicarint, id est, quid illis Christus revelaverit, hi praescribunt non aliter probari debere, nisi per eandem Ecclesiam, quas ipsi Apostoli conderunt, ipsi eis praedicando, tam viva, quod ajunt, voce, quam per epistolae postea. Si haec ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quae cum illis Ecclesiis Apostolicis matrici-

bus & originalibus fidei conspiret, veritatem deputandam; id sine dubio tenentem quod Ecclesiae ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo accepit: omnem vero doctrinam de mendacio praedicandam, quae sapiat contra veritatem Ecclesiarum & Apostolorum, & Christi, & Dei."

Secunda: Quod successionem irrefragabili firmatur, illud profecto est regula infallibilis fidei, hac quippe successionem unitas veritatis a Christi ore emanata servatur: Atqui Traditio de qua est caput controversiae, tali firmatur successionem: & prob. Petrus & caeteri Apostoli veritatem religionis a Christo loquente dicerunt: Clemens a Petro accepit: Victor a Clemente; Stephanus, a Victore; Melchides a Stephano; & sic per singula discurrendo saecula.

Haec ratio est Tertulliani ibidem pagin. 243. his verbis: "Ceterum si quae audent interferere se atati Apostolicae, ut ideo videantur ab Apostolis traditae, quia sub Apostolis fuerunt, possumus dicere: Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evolant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit & auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiae Apostolicae sensus suos referunt: sicut Smyrnaeorum Ecclesia habens Polycarpum ab Joanne conlocatum refert; sicut Romanorum, Clementem a Petro ordinatum edit. Perinde utique & caeterae exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos Apostolici seminis truces habeant. Confringant tale aliquid haeretici."

Tertia: Non sine Dei speciali assistentia unitas & fidei & veritatis in Ecclesiis particularibus servari potest; quocirca vinculum talis unitatis est a Deo inspirante & gubernante Ecclesiam: Sed tale vinculum est Traditio divina; si enim quaeratur veritas apud Ephesios, Corinthios, Thessalonicenses, Collossenses, Galatas, Titum, Timotheum, Philemonem, & Hebraeos, immo & Romanos, a Paulo per Christum, & etiam Paulus per Petrum, quem adiit, ut in fide firmaretur, promanavit; Traditio est regula inconcussa fidei, namque Ecclesias particulares in

uni-

unitate dogmatum convenientes errasse, neque probabile, neque ipsi rationi consentaneum est.

Quarta: Præscriptio habet vim tituli, ut habetur in corpore juris, & ita censuit ipse Iustinianus: Sed quod majus est, sic censet Tertullianus in toto præscriptionis libro: sic Sanctus Thomas, sic Alensis, sic S. Bonavent. sic Concil. Lateranens. IV. Sed Traditio divina præscribit, teste Tertull. adversus hæreticos, & probatur. Sicut nova excogitant Heterodoxi, ita & nova docent; Ecclesia vero soli inhæret veritati traditæ a Christo, tum & ab Apostolis, qui in omnem terram missi sunt, ut docerent Gentes, & particulares Ecclesias: porro teste iterum Tertull. veritas est mendacio antiquior, & omne novum falsitatem sapit: Ergo &c.

Quinta: Ista regula est infallibilis, qua omnes fidei controversiæ solutæ sunt, & adversus quam Ecclesiæ hostes insensissimi recrudescere non ausi sunt: Atqui Traditione divina omnes fidei controversiæ ad metam pervenerunt, & rebellantes ut plurimum contradicere erubuerunt: Ergo &c. Probat minor quoad utramque partem. Primo quidem, controversia de festo Paschatis die Dominica post æquinoctium vernum celebrando, de Baptismo verbis Evangelicis ab hæreticis collato suscipiendo, sicut & sequentium sæculorum controversiæ Traditione divina sunt; namque Stephanus I. nihil aliud adversus tria Concilia Cypriani, & duo Firmiliani, quibus Baptisma ab hæreticis collatum abjiciebant, opposuit, præter istam sententiam: *Nihil innovetur, nisi quod traditum est*. Quam quidem definitionem, Ecclesiæ omnes particulares, & totus orbis, veluti a Spiritu sancto dictatam susceperunt. Secunda pars probatur. Nec ipse Arius, & sui in variis proscripti Concilii, nec Nestoriani damnati in Ephesino, nec Eutichiani, Monothelitæ & Iconomachi, nec ipse Photius, tametsi Romanæ Ecclesiæ hostis adaptatus, quidquam adversus Traditionem obmurmurare ausi sunt; sed ad unum confugerunt, Ecclesiam Latinam divinæ non adhærere Traditioni, quod certe falsissimum erat, debacchati sunt. Quid plura, vel ipsi Græci schismatici, ut refert Renaudotius supra laudatus, dum inter se dividuntur opinionibus, unus alterum propellere conatur, asserendo adversarium non stare Traditioni: Ergo &c.

Sexta: Ultero conveniunt Protestantes vinum fuisse in Calice, quem Christus potandum dedit discipulis sacram instituendo Eucharistiam: Atqui tamen hoc solum Traditione tenetur, cum non sit in Scriptura nisi illative vinum fuisse in Calice: Ergo &c.

Ista ratio colligitur ex Concilio Tridentino sess. 4. ibi enim explicans Traditionem dicit: *Omnem veritatem fidei & morum disciplinæ, contineri in Libris Scriptis, & sine scripto, Traditionibus, quæ ex ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt; seque Orthodoxorum Patrum exempla secutum, omnes libros tam veteris, quam novi Testamenti cum utriusque unus Deus sit auctor, nec non Traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tamquam vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas pari pietatis affectu ac reverentia suscipere ac venerari*. Audis Concilium Traditionem cum Scriptura conjungere, & illius auctoritatem ab ista indivisibilem asserere.

Solvuntur objectiones Heterodoxorum, ex Scriptura depromptæ.

OBJICIUNT: Scriptum est Matth. 7. 7. *Querite & invenietis*: Igitur non standum est Traditioni, sed unusquisque quid credendum, quidve agendum in Scripturis investigare debet; hinc Christus aiebat Judæis Joan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas*.

Respondeo distinguendo: Et hoc dictum est pro Judæis & Catechumenis, concedo: pro iis qui fidem receperant, nego. Omnia, teste Apostolo, in figuris contingebant in veteri Testamento; quocirca quid lex & Prophetæ de Christo dicerent, quærere debebant, cum nondum Christus ut Messias agnitus esset: Idem dicendum de Catechumenis & infidelibus qui nihil de Christo audierant: addo eos per Scripturas Traditione explicatas debere Christum quærere.

Solutio est Tertulliani lib. de præscriptione cap. 8. pag. 233. ubi sic respondet ad argumentum: " Nobis cnositate opus, non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium. Cum credimus, nihil desideramus ultra credere. " Eo loci pro fidelibus loquitur: deinde pergit ut respondeat pro Judæis & infidelibus:

bus : " Venio itaque ad illum articulum quem & nostri prætendunt ad incedendam curiositatem, & hæretici inculcant ad importandam scrupulositatem. Scriptum est, inquit : Quærite & invenietis. Quando hanc vocem Dominus emisit, recordemur. Puto in primitiis ipsis doctrinæ suæ cum adhuc dubitaretur apud omnes, an Christus esset. Et cum adhuc nec Petrus illum Dei filium pronuntiasset : cum etiam Joannes de illo certus esse desisset. Merito ergo tunc dictum est : Quærite & invenietis, quando quærendus adhuc erat, qui adhuc agnitus non erat : & hoc quantum ad Judæos. Ad illos enim pertinet totus sermo suggillationis istius, qui habebant ubi quærent Christum. Habent, inquit, Moyses & Eliam, id est legem & Prophetas Christum prædicantes : Secundum quod & alibi aperte : Scrutamini, inquit, Scripturas, in quibus salutem speratis. Illæ enim de me loquuntur; hoc erit, quærite & invenietis. Nam & sequentia in Judæos competere manifestum est, Pulsate & aperietur vobis...

Instant : Traditio ab Apostolis deducitur : Sed ista non est infallibilis : Et probatur. Cuncta non cognoscebant, utpote puri homines : Ergo &c.

Respondeo negando minorem. Ad probationem distinguo : Ante adventum Spiritus sancti Apostoli cuncta non cognoscebant, vel si cognoscerent, ex parte obliviscebantur, vel etiam non capiebant, propter quod non semel eos in Evangelio increpat Christus, concedo : post adventum spiritus sancti, nego. Eos quippe omnem docuit veritatem : hinc non a se ipsis, Sed pro ut & a Christo, & Spiritu sancto acceperant, loquebantur.

Sic respondet Tertullianus ibidem pag. 232. cap. 6. " Nobis vero nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quicquam & suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt ; sed acceptam a Christo disciplinam fideliter Nationibus assignaverunt. " Tum cap. 21. pag. 238. " Multa habeo adhuc vobis loqui, inquietabat Christus Apostolis, sed non potestis modo ea sustinere, tamen adjiciens cum venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos deducet in omnem veritatem : ostendit illos

" nihil ignorasse ; quos omnem veritatem consecuturos per Spiritum veritatis re-promiserat ; & utique implevit repositum, probantibus Actis Apostolorum descensum Spiritus sancti. "

Urgent : Atqui Apostoli etiam post descensum Spiritus sancti multa ignorabant : Ergo &c. Probatur subsumptum. Petrus reprehensus est a Paulo : Ergo &c.

Respondeo I. negando subsumptum. Ad probationem distinguo : Petrus reprehensus est a Paulo eo quod quædam ignoraret Mystera, nego. Reprehensus est œconomix causa, & propter aliquod disciplinæ punctum, subdistinguo : per modum repræsentationis, quatenus cum Gentilibus ad fidem convertis edebat, tum ab eis se propter Judæos legis adhuc annulatores, separari simulabat, concedo : auctoritative, nego.

Sic solvit Tertullianus argumentum Heretodoxorum pag. 239. his verbis : " Cæterum si reprehensus est Petrus, quod cum convixisset Ethnicis, postea se a convictu eorum separabat personarum respectu : utique conversationis fuit vitium, non prædicationis : Non enim ex hoc alius Deus, quam Creator, & alius Christus, quam ex Maria, & alia spes, quam resurrectionis annuntiabatur. Non mihi tam bene est, immo non mihi tam male est, ut Apostolos committam. Sed quoniam perverissimam illam reprehensionem ad hoc obtendunt, ut suspectam faciant doctrinam superiorem, respondeo quasi pro Petro : ipsum Paulum dixisse, factum se esse omnibus omnia, Judæis Judæum, non Judæis non Judæum, ut omnes lucrifaceret ; Adeo pro temporibus & personis & causis quædam reprehendebant, in quæ & ipsi æque pro temporibus & personis, & causis committebant, quemadmodum si & Petrus reprehenderet Paulum, quod prohibens circumcisionem, circumciderit ipse Timotheum. "

Respondeo II. argumentum nihil probare, quandoquidem non Petrus, sed Cephas unus ex 70. discipulis a Paulo reprehensus est.

Perfiliunt : Est quod Apostoli cuncta novit post Spiritus sancti super eos descensum, non tamen cuncta manifestaverunt, juxta illud Apostoli 1. Tim. 6. 10. O Timothee, depositum custodi. Et rursum : Bonum depositum serva : Ergo &c.

Respon-

Respondeo negando antecedens : ideo enim, ut habetur in Evangelio, a Christo edocti sunt Apostoli. ut omnes docerent populos, juxta illud Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes*. Ad probationem distinguo : Et eo loci unum tantummodo implicat Apostolus Timotheo, ut nullam aliam præter Evangelii doctrinam doceat, concedo : & prohibet mysteria ad fidem necessaria revelari & manifestari, nego. Hanc hæreticorum objectionem sibi proponit Tertullianus ibidem cap. 25. pag. 240. & solvit his verbis : " Porro confes-
" quens erat, ut cui demandabat Evan-
" gelii administrationem, non passim nec
" inconsiderate administrandam adjiceret,
" secundum dominicam vocem, ne mar-
" garitam porcis, & sanctum canibus ja-
" raret. Dominus palam edixit, sine ul-
" la significatione alicujus taciti Sacra-
" menti, Ipse præceperat si quid in te-
" nebris & in abscondito audissent, in
" luce & in testis prædicarent. ", Igitur
ex Tertulliano Apostoli omnia docuere
quæ ad fidem & salutem spectant.

Obstrepunt : Christus & Apostoli sæpius
rejecit Traditionem : Ergo &c. Probatur
antecedens. Matth. 15. habetur : *Ir-
ritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem
vestram*. Item ad Galatas primo : *Annul-
lator existens paternarum mearum tradi-
tionum*. Quibus verbis Apostolus se ac-
cusat quod zelo abreptus per sas & ne-
fis Traditionem tenuisset : Tum Colos. 2.
*Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam
& inanem fallaciam secundum Traditionem
hominum*. Denique 1. Petri 1. 18. *Redem-
pti estis de vana vestra conversatione pa-
ternæ Traditionis vestre*. Igitur Scriptura
sufficit, & de facto Patres permittunt
cuique libet, saltem docto, illam explicare &
applicare.

Respondeo distinguendo : Et in his om-
nibus reprehenduntur solum falsæ Judæo-
rum Traditiones Scripturæ contrariæ, quæ-
que initium habuerunt a Rabbiniis, &
Sammæi Chillel, Achiba & quibusdam
aliis, qui paulo ante Christi nativitatem,
legem non tam exposuere, quam corru-
pere, concedo : Ita censet Hieronymus
in cap. 8. Isaïæ, & in capit. 3. Epistolæ
ad Titum. Reprehenduntur Traditiones
divinæ, nego. Immo ita erant necessa-
riæ, ut sine eis germanus Scripturarum
sensus vix posset haberi. Ad confirmatio-
nem distinguo : Patres permittunt docto-
ribus pie explicare Scripturas, ut faciunt

Theologi interpretes, concedo : auctorita-
tive, nego. Hoc solum pertinet ad Ec-
clesiam & SS. Patres. Cæterum cum le-
gitur Deut. 4. *Non addetis ad Verbum
quod vobis loquor*; significatur solum nihil
substantiale addendum esse verbo Dei :
Porro traditio nihil ipsa addit, sed potius
prodit & explicat.

*Diluntur objecta, ex SS. Patribus ex-
cerpta.*

OPPONUNT I. Cyprianum, qui Epi-
stol. ad Pompejum dicit credendum esse
soli Scripturæ : Sed ibi loquitur de dog-
mate fidei, scilicet de Baptismo ab hære-
ticis verbis Evangelicis collato, quem re-
jeciebat : Ergo &c. Confirmatur. Eo loci
loquitur per oppositum sensum Stephano
qui sola innixus Traditione Baptismum il-
lum recipiebat, ut habetur in suo rescrip-
to ad Cyprianum, his verbis : *Nihil
innovetur, nisi quod traditum est*. Sed hanc
Traditionem divinam rejectit Cyprianus
cum tribus Conciliis suis Carthagine ha-
bitis, sicut & ante Agrippinus in duobus
ibidem celebratis, etiam in duobus aliis
Iconii & Lystris a Firmiliano Cæsareæ
Cappadociæ Episcopo, & Cypriano coe-
vo adunatis. Ergo &c.

Respondeo I. Cyprianum hæc scripsisse
errore in hoc deceptum, sicut & Firmi-
lianum, unde omnes cum suis Conciliis
Provincialibus rejectit Stephanus solis his
verbis : *Nihil innovetur, nisi quod tradi-
tum est*. Et prævaluit oraculum summi
Pontificis, quod ab universali Ecclesia
susceptum est, cui etiam suum addidit
calculus Synodus prima Nicæna. Cæte-
rum tempore Cypriani & Firmiliani quæ-
stio erat solum de disciplina : cum enim
Ecclesia circa hoc nihil adhuc definitiv-
set, quælibet Ecclesia particularis suo
utens jure, vel recipiebat baptizatos ab
hæreticis verbis Evangelicis, vel rejicie-
bat; sed ut primum Cyprianus & Firmi-
lianus ita rejicerent, ut crederent Baptis-
mum ab hæreticis collatum esse nullum,
tum S. Stephanus ex Traditione Baptis-
mum illum esse bonum declaravit, & ab
hac definitione quæstio non meræ discipli-
næ, sed fidei dogma evasit.

Respondeo II. S. Augustinum prædictam
Lib. 5. contra Donatistas cap. 23. Episto-
lam Cypriani ex professo, tamquam in
hoc abiciendam retellere.

Respondeo III. distinguendo : Et ibi S.
Cy-

Cyprianus rejicit solum Traditionem quam putabat mere Ecclesiasticam, concedo : quam divinam esse autumabat, nego. Sic enim se explicat Epist. 74. ad Pompejum, ubi loquens de Traditione a Stephano citata, ait : " Unde est ista Traditio ? " ea facienda esse quæ scripta sunt. Tum subdit : " Si ad divinæ Traditionis caput & originem revertamur, cessat error humanus. "

Instant : Irenæus lib. 3. adversus hæreses cap. 1. ait : " Non enim per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, quam per quos Evangelium pervenit, ad nos. " Tum cap. 3. reprehendit hæreticos quod ad Traditionem semper provocarent : Igitur ad Traditionem non est recurrendum.

Respondeo distinguendo consequens : Ad Traditionem falsam non recurrendum est, concedo : ad divinam, distinguo : pro his clare in Scriptura explicatis, concedo : pro aliis non satis explicatis, nego. Quando igitur SS. Patres dicunt Scripturam sufficere, vel nomine Scripturæ intelligunt Verbum Dei scriptum, & non scriptum; vel ea intelligunt & quæ sunt in Scriptura, & quæ præcipit tenenda, ut Traditiones; vel etiam dicendum quod tunc agant contra Traditiones inanes, sicut Irenæus agens contra hæreticos qui nova condebant Evangelia, & falsas inducebant Traditiones; vel denique quia fortassis agunt contra hæreticos, ad quos refellendos sæpissime sufficit Scriptura.

Jam ullo absque negotio solvuntur argumenta quæ Heterodoxi ex Patrum auctoritate adversus Traditionem congerunt : cum enim sancti Doctores Traditioni adversari videntur, eam solum explodunt, quæ est mere humana, & ut plurimum ad falsitatem inducens, vel etiam quæ est de facto falsa, aut inutilis.

Quando igitur Tertullianus lib. contra Hermogenem cap. 22. dicit timendum esse quum aliquid non est scriptum, hoc unum intendit contra adversarium, videlicet sufficienter patere ex illa Geneseos sententia : *In principio creavit Deus cælum & terram*; materiam non esse æternam, ut contendebat Hermogenes, & pro isto momento non esse hominum Traditionibus adhærendum, sed potius Scripturæ. In eodem prorsus sensu loquitur lib. de carne Christi adversus Marcionem dicens : " Non recipio quod extra Scripturam de, tuo inseris. "

Non absimili modo solvuntur objecta deducta ex auctoritate Origenis dicentis, Scripturam sufficere; loquitur enim de his quæ ita sunt clara, ut nullus relinquantur ambigendi locus.

Cum igitur S. Athanasius lib. contra gentes sive contra idola ad Macarium probat; idola non esse deos, & dicit soli Scripturæ esse adhærendum pro ista veritate probanda, vult tantum vanæ hominum commenta abjicere; namque ipsa idola juri naturæ adversantur, & Scripturæ sacræ rationes plusquam sufficiens ad inanem idolorum cultum perstringendum. Nonnumquam etiam S. Doctor eandem Scripturam sufficere ostendit ad probandam Verbi divinitatem, quippe quæ clarissime in divinis exprimitur Scripturis : hinc ista objectio ejusdem Patris solvitur cum epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ, ubi pag. 673. de Arianis, sic loquitur : " Frustra igitur circumcursantes, prætexunt ob fidem Synodos Iese, postulare, cum sit divina Scriptura omnibus potentior. " Synodis Provincialibus ubi prævalebant Ariani contra quos scribit, potentior sane, non per exclusionem Traditionis, sed potius Traditione explicata.

Eadem methodo, eademque ratione respondemus ad loca S. Basilii in quibus asserit Scripturam divinam sufficere, ita ut magnum sit infidelitatis argumentum ad alia capita provocare : sic enim loquitur in æsteticis capit. 2. de vera & pia fide : " Manifestissimum hoc infidelitatis argumentum fuerit, & signum superbiæ certissimum, si quis eorum quæ scripta sunt aliquid velit rejicere, aut eorum quæ non scripta introducere. " Eo loci traditiones falsas rejicit. Cæterum opus de æsteticis est dubii auctoris, nec satis constat esse Basilii.

Chrysostomus hom. 13. in 2. ad Corinthios dicit Scripturam esse exactam rerum omnium lancem ac normam. Rursus homil. 49. in Matth. ait : " Neque refugium potest esse Christianorum aliud, volentium cognoscere fidei veritatem, nisi Scripturæ divinæ, " Quibus verbis S. Ille Doctor videtur innuere, nihil pro Mysteriis absque Scriptura, aut definiendum, aut determinandum, aut etiam credendum, cum res in eadem continentur Scriptura : Sed profecto pro multis aliis non scriptis, ut de formis Sacramentorum, si formas Baptismi & Euchariæ excipiamus, ad Traditionem recurrendum est.

In-

Infans : Theophilus Alexand. epist. 2. Paschali, ait : " Diabolici spiritus est, „ aliquid extra Scripturarum auctorita- „ tem putare divinum. „ Item Hierony- „ mus in capit. 1. Aggæi sic loquitur : „ „ Sed & alia quæ abique auctoritate, & „ testimoniis Scripturarum quasi Traditio- „ ne apostolica sponte reperiunt, atque „ confingunt, percutit gladius Dei. „ Ergo &c.

Respondet ad Theophilum distinguendo : Diabolici spiritus est aliquid apocryphum querere, concedo : aliquid Traditione firmatum, nego. Loquitur in primo sensu Theophilus : ille enim agit contra commenta Origenis : sic enim epistolam suam concludit : " Abjests itaque Origenis malis & Scripturarum, quæ vocantur apocrypha, id est, abscondita, discipulis prætermisiss, iterum atque iterum Dominicæ passionis festa celebremus. „

Ad auctoritatem S. Hieronymi distinguo : Et ibi S. Doctor rejicit Traditiones falsas quas hæretici ut apostolicas ventilabant, concedo : Traditiones divinas, nego. Hoc ipsum patet ex verbis Hieronymi.

Reponunt : S. Augustinus lib. de Doctrina Christiana cap. 9. ait : " In iis quæ aperte „ in Scriptura posita sunt, inveniuntur „ illa omnia quæ continent fidem morem- „ que vivendi. „ Ibidem de aliis quæ ob- „ scura sunt, sic loquitur : " Tum vero fa- „ sta quadam familiaritate cum ipsa lin- „ gua divinarum Scripturarum, in ea quæ „ obscura sunt aperienda, & discutienda „ pergendum est, ut ad obscuriores locu- „ tiones illustrandas, de manifestioribus „ sumantur exempla, & quædam certa- „ rum sententiarum testimonia dubitatio- „ nem de incertis auferant. „ Rursus lib. 2. de peccatorum meritis cap. 36. " Ubi „ de re obscurissima disputatur, non ad- „ juvantibus divinarum Scripturarum cer- „ tibus clarisque documentis, cohibere se de- „ bet humana præsumptio. „ Quibus sen- „ tentiis sanctus Præsul divinam Scripturam pro sola fidei Regula admittere videtur.

Respondet I. opponendo Augustinum Augustino, cujus testimonia in probationibus allata sunt : unde ad primam auctoritatem sic distinguo : Et loquitur S. Augustinus de iis quæ ita clara sunt in Scrip- tura, ut vel ipsi termini veritatem exp- licent & demonstrent, concedo : secus, nego. Non injucundum erit unum ex multis locis S. Doctoris hic texere. Sic

loquitur lib. 5. de Bapt. cap. 23. & 24. " Quod traditum tenet universitas Eccle- „ siæ, cum parvuli infantes baptizan- „ tur . . . nullus Christianorum dixerit eos inaniter baptizari.

Ad secundam distinguo : Quandoque quod obscurum est in uno loco, non est in altero, concedo : secus, nego. Si vero contingat, rem ubique obscuram repe- riri, tunc non ad Traditionem humanam, sed divinam ad investigandum Scripturæ verum sensum recurrendum est. Hoc unum intendit S. Præsul, eo quippe loci assignat regulas quibus sacræ Scripturæ ad metam fidei explicentur. Quocirca locus S. Doctoris juxta distributionem accom- modam intelligendus est.

Ad tertiam etiam distinguo : Cum ali- quid non est in Scriptura, non recurrendum est ad Traditiones humanas, con- cedo : ad divinas, nego. Et hoc ipsum est ad divinam recurrere Scripturam ; quæ Traditionem divinam tenere præcipit : Augustinus loquitur solum de aliis Traditionibus.

*Fis satis objectionibus, ex ratione pro-
deuntibus.*

OPPONUNT : Traditio nihil certi con- tinet : Igitur non est inter fidei regulas reponenda. Probatur Ant. Si de veteri Testamento loquamur, Traditiones ad- modum incertæ & dubiæ erant, quando- quidem non una erat Doctorum sententia circa ipsam Scripturæ interpretationem : neque vero Judæi ut plurimum suæ sta- bant Religioni : si de Novo agamus, res prorsus incerta apparet, namque diversa fuerunt pro diversis temporibus, & Pa- trum, & etiam Conciliorum placita, quod quidem multiplicitate comprobatur exemplo. I. Victor I. voluit festum Paschatis cele- brari Dominica immediate sequente æqui- noctium vernum ; e contra vero Asiatici Præfules, qui duces habebant S. Polycar- pum & Polycratem, luna 14. mensis Mar- tii quacunque die occurreret, Festum cele- brari debere contendebant. II. Magna quoque orta est controversia inter S. Ste- phanum, & SS. Cyprianum & Firmilia- num de Baptismo ab hæreticis collato verbis Evangelicis, Stephano illum reci- piente, cæteris vero illum ipsum rejicien- tibus. III. Concilium Ariminense formulæ subscripsit Arianæ, immo quidam PP. primorum sæculorum perillustres in erro-

rem Millenariorum impegerunt. Quid plura? Concilium Antiochen. I. a Verbo consubstantialitatis, sanctus vero Basilus a Verbo divinitatis, saltem ad tempus pro Spiritu sancto abstinerunt, neque tamen propter hoc PP. Concilii & ipse Basil. reprehensi sunt: Ergo &c.

Respondeo I. Traditionem mere humanas, immo & Ecclesiasticas quæ spectant disciplinam, non esse fidei regulas.

Respondeo II. Traditionem divinam multiplici inniti fundamento, universali scilicet Ecclesiæ consensu; deinde explicatione data, vel per Prophetas & SS. Doctores; & hoc pro veteri Testamento: in novo vero decretis summorum Pontificum, definitione Conciliorum, & communi Patrum sententia; his signis hisque characteribus vera dignoscitur Traditio. Quibus prælibatis,

Respondeo negando antecedens primi & secundi argumenti. Ad primum exemplum, dico, Traditionem divinam in veteri Testamento habitam fuisse ex consensu Synagogæ, & ex Prophetarum ore, quocirca, si quid aut variationis, aut difficultatis in sacras emergerit Scripturas, leviores fuisse in interpretatione immutationes: si vero graviores, tamquam Traditiones humanæ erroribus obnoxie propulsæ sunt; hinc ipse Christus non semel Scribas & Phariseos arguit, quod Traditionibus humanis magis adhererent, quam ipsis Dei mandatis.

Ad alia exempla pro novo Testam. proposita; facilis est responsio: tametsi enim quidam Patres & aliqua Concilia in errorem impegerint, hoc ipsum neque ab Ecclesia, neque a summis Pont. ex Cathedra loquentibus, neque etiam a Conciliis Oecumenicis approbatis ulquam receptum est: non enim constabat talia placita divina inniti Traditione.

Verum ad singularia descendere juvat. Quæstio de celebrando S. Paschatis festo, sicut & punctum de rebaptizandis baptizatis ab hæreticis, solam spectabant disciplinam, quæ quidem non una erat in diversis Ecclesiis: quia tamen decursu temporum Asiatici, Judaismum restituere conabantur, rebaptizantes vero de necessitate salutis esse baptizatos ab hæreticis rebaptizandos autemarent: Romani Pontificis sententia pro utroque momento prævaluit, & accedente consensu Ecclesiæ, utrumque controversiæ caput de fide caute evasit, videlicet non esse judaizan-

dum, & Baptisma verbis Evangelicis datum, ad salutem sufficere.

Ad tertium & quartum exemplum, dico, Patres Antiochenos, & S. Basilium, economiæ causâ sic fuisse locutos, nimirum ut Macedonios ad meliorem perducerent frugem, sed nusquam Spiritui sancto abnegasse divinitatem, cum potius illam passim astruant. Cæterum Patres Ariminenles incaute subscripserunt formulæ Arianae; sed Ecclesia eorum non adhæsit errori.

Replicant: Traditiones nonnumquam in errorem inducunt etiam fideles & Christianos: Igitur pro regula fidei nusquam habendæ sunt. Probatum Ant. Non pauci Patres falsa innixi Traditione adhæserunt Papæ, qui capit. 18. Apocalypsi. in prævum deducens sensum, erroris regni mille annorum cum Agno ante introitum in regnum cælorum, auctor fuit. II. Basilides ad suum confirmandum errorem quo Christum purum hominem proclamabat, dicebat hoc ipsum a Petro didicisse per Glauciam S. Petri interpretem: Valentinus quoque asserere se fuisse auditorem Theodadi S. Pauli familiaris, a quo multos didicerat errores, quos veluti tot fidei articulos non sine animarum pernicie disseminabat. III. Vel ipse Irenæus lib. 2. cap. 39. & 40. falsa Traditione innixus docet Christum mortuum fuisse anno suæ ætatis 50. & hoc contra Tertullianum, qui lib. contra Judæos cap. 4. & Clementem Alexand. qui lib. 1. Stromatum tenent mortuum fuisse suæ ætatis anno 30. & tamen communis sententia est mortuum fuisse anno 36. & secundum alios 33. Ergo &c.

Respondeo I. solutionem patere ex dictis; namque ut Traditio evadat certa fidei Regula debet accedere universalis Ecclesiæ consensus, quo quidem excluso, omnis Traditio mere humana censetur, adeoque & fallibilis & incerta: Igitur non est credendum Patribus qui errore detenti adhæserunt Papæ; nusquam enim Ecclesia suum addidit calculum millenariorum errori; a fortiori non est credendum hæreticis, qui ut fucum faciant legentibus, Traditionem quandoque sequi incassum gloriantur, quippe qui omnem fallibilem esse autemunt; nunc vero Protestantes illam prorsus abiciunt, ne ea superati, errores abnegare teneantur.

Respondeo II. in forma, & distinguendo: Traditiones humanæ nonnumquam

in errorem inducunt, concedo : divinæ, nego : Ut primum enim universalis Ecclesiæ accedit consensus, jam Traditio Spiritum sanctum habet auctorem, adeoque est infallibilis.

Urgent : Impossibile est servare Traditiones etiam in fidei Dogmatibus : Ergo &c. Probat. Ant. Non una est Patrum sententia circa talia momenta ; quorum illud accipe exemplum : Patres Latini & Græci non eodem modo loquuntur de processione Spiritus sancti : Græci quippe contendunt Spiritum sanctum a Patre per Filium procedere, Latini vero asserunt procedere a Patre & Filio. Ergo &c.

Respondeo negando Antecedens. Ad probationem distinguo : Et in dubiis Ecclesia in Conciliis Oecumenicis adunata declarat quid sit de fide & Traditione divina tenendum, concedo : & non declarat, nego. Tribus primis sæculis summi Pontifices ex Cathedra loquentes adversus Ebionitas ; Valentinianos & Sabellianos declarant contra priores Christum esse Deum, adversus posteriores tres esse in sanctissimam Trinitate personas ; quando vero opportunum fuit tempus, alia dubia circa fidei dogmata Ecclesia definiit : sic Concilium Constantinopolit. adversus Macedonianos Traditione innixum declaravit Spiritum sanctum esse Deum : sexta Synodus Generalis contra Monothelitas pronuntiavit duas esse in Christo operationes : Florentinum dixit regnum Millenariorum esse fictitium : unde ad exemplum in objectione allatum distinguo : Et Patres, tum Græci, tum Latini idem in substantia dicunt, concedo : & fidei contraria atque adversa docent, nego. Item quippe in re est Spiritum sanctum procedere a Patre per Filium, ac procedere a Filio ; unde diversitas pene terminos, & locutionis est.

Perfistunt : Si Traditio foret infallibilis fidei regula, quod nunc est de fide, ab omni ævo fuisse, semper de fide : Atqui res non sic se habet : Et probatur. Tempore Victoris primi, festum Paschatis Dominica immediate sequente æquinoctium vernali celebrandum, erat tantummodo de disciplina, sicut & tempore Stephani primi non rebaptizare eos qui fuerant verbis Evangelicis ab hæreticis tincti ; nunc vero utraque quæstio evasit de fide, Ergo &c.

Respondeo distinguendo : Quod nunc est de fide, ab omni ævo fuit de fide quo-

ad substantiam, concedo : quoad credendi obligationem, nego. Et sic distincta minore, nego consequentiam : In genere quidem credere debemus ea quæ Christus dixit sive scripta sint, sive non sint ; in particulari vero non nisi accedente Ecclesiæ propositione & determinatione. Ecclesia igitur suis definitionibus non facit aliquid de fide, sed tantummodo declarat esse de fide, qua posita definitione, omnes tenentur credere in particulari quidquid Ecclesia credendum proponit. Dictum est supra quæstionem de celebrando Paschate die Dominica immediate sequente æquinoctium vernali, & de non rebaptizandis ab hæreticis tinctis juxta Ecclesiæ ritum evasisse quæstiones de fide quoad aliquid, in eo scilicet sensu quod nullus teneatur observare legalis, & quod salute non cadat si ab hæreticis verbis Evangelicis cum intentione faciendi quod facit Ecclesia baptizetur.

Perfistunt : Traditio est quid humanum, habetur enim ab hominibus : Igitur non est regula infallibilis fidei. Confirmatur : Divus Thomas 1. p. q. 1. art. 8. ad 2. dicit solum ex Scriptura sacra argumentum ex necessitate concludere ; & non nisi probabiliter illud quod ex auctoritate Doctorum & Patrum eruitur : " Sacra doctrina, inquit, utitur auctoritate canonica, Scripturæ propriæ ex necessitate argumentando : auctoritatibus vero aliorum Doctorum Ecclesiæ, quasi argumentando ex propriis, sed probabiliter. "

Respondeo distinguendo : Traditio quoad propositionem credendorum est quid humanum & simul inspiratum, concedo : mere humanum, nego. Ut primum enim Traditioni accedit consensus universalis Ecclesiæ, jam censetur fidei regula infallibilis, cum Ecclesia in rebus dogmaticis, quæ spectant fidem & religionem, non possit errare.

Est aliquid in Traditione humanum, & simul aliquid etiam divinum ; humanum quidem quatenus veritas a Christo prolata Apostolis, ipsorum Apostolorum ore per discipulos ad nos usque transmissa fuit : divinum vero quoad sensum, namque completitur veritates ab ipso Christi ore promanatas. Ad S. Thomam dico sanctum Doctorem eo loci non excludere verbum Dei non scriptum, ita ut Scriptura in Traditione non fundetur ; quocirca veritas in Traditione fundata uti-

que in ipsa Scriptura fundatur, non quidem immediate cum sit verbum non scriptum, sed mediate, quatenus ex Scripturis Traditio est regula infallibilis fidei.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Traditio est regula infallibilis fidei.

PRIMO: Hoc constat ex Scriptura facta, 1. Cor. 11. 2. Thess. 1. & 3. In isto cap. sic loquitur Apostolus: *Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate; & non secundum Traditionem, quam acceperunt a nobis.*

Secundo: Sic docent Patres, in primis Irenæus lib. 3. adversus hæres. cap. 3. Tertullianus toto libro de præscript. maxime cap. 17. Angustinus in libris de Baptismo, Eusebius lib. 1. demonstr. Evang. cap. 8. Basilii lib. de Spiritu sancto cap. 27. his accedunt Concilia, quartum scilicet, quintum, sextum, septimum & octavum generale, ac demum Tridentinum, sess. 4. dicens: *Omniem veritatem Fidei & morum discipline, contineri in Libris scriptis, & sine scripto Traditionibus.*

Tertio: Scripturæ sacræ canonicæ uti tales a Traditione habentur: Igitur sicut Scriptura est regula infallibilis fidei, ita & Traditio.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Scriptura præcipit quidem, ne aliquis quidquam ipsi addere audeat: Sed intelligas velim, quid substantiale; tunc enim haberet quid assutum, & extraneum, quod non esset verbum Dei.

Secundo: Patres asserunt Scripturam ad salutem sufficere, sed modo vel ipsa Traditione firmetur & explicetur.

Tertio: Neque vero negamus Patres non semel abjicere Traditiones, sed hominum & fallaces, quales erant Phariseorum, quas vel ipse Christus perstringit, quandoquidem falsis & adulterinis Traditionibus irritum faciebant mandatum Dei, ut habetur Matth. 3.

ARTICULUS TERTIUS.

Num quisque teneatur obedire Traditioni?

DUO occurrunt hic explananda, unum de obedientia Ecclesiæ exhibenda pro fidei dogmate: Alterum de obedientia eidem præstanda pro aliquo Religionis puncto v. g. pro cultu Conceptionis beatissimæ Virginis, vel etiam pro disciplina, quæ Ecclesiæ bonum non mediocriter secundum judicium viri prudentis spectat. Rursus duplicis generis sunt ea quæ sunt de disciplina: quædam universam spectant Ecclesiam, ut jejunium quadragesimale, & quatuor temporum: quædam vero speciales tantum diœceses: quibus sic distinctis & subnotatis sit

CONCLUSIO PRIMA.

Quilibet fidelis obedire debet Ecclesiæ in iis quæ proponit colenda v. g. Conceptionem immaculatam beatæ Virginis, canonizationem Sanctorum & similia.

Probat ex multis:

PRIMO: ex Scriptura: namque in libris legalibus præcipit Deus, ut omnes obediant summo Sacerdoti in iis non solum quæ fides, sed etiam quæ cultum Dei spectant, & caeremonias, sub interminatione mortis: *Sic habetur Deut. 17. 12. eos perire de populo, eosque excommunicatos manere, seu a Synagoga procul fieri: quocirca, Core, Dathan & Abiron deglutivit terra, eo quod igne extraneo pro sacrificiis usi fuissent: pari & similiratione abjectus est Saul, ut habetur lib. 1. Reg. cap. 13. qui contra præceptum Domini officium Sacerdotis usurpando, thus adoleverat coram Domino: Ergo &c.*

Concinnant Sacra novi Testamenti paginae. Matth. habetur cap. 18. 15. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Rursus & Paulus Rom. 13. ait: *Omnis anima potestati sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinate sunt.* Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Igitur quisque tenetur obedire Traditionibus; eo ipso quo ab Ecclesia promanant.

Secundo: Idem probatur ex usu perpetuo Ecclesiæ. Apostoli, ut legitur Act. 15. dif-

dispensaverunt Gentiles ad fidem conver-
fos a Circumcisione & cæremoniis legali-
bus, suumque misere decretum per Syl-
lam & Barnabam ad Antiochenos, qui
ulla absque mora & restrictione obedi-
entes receperunt: quæ quidem lex Tradi-
tione successiva ad polleros immunis &
immaculata pervenit: consimili Traditio-
ne decreto Victoris Papæ Ecclesia cele-
brat festum Paschæ Dominica proxime se-
quente vernali æquinoctium: Tum lex
non rebaptizandi eos qui verbis Evangeli-
cis ab hæreticis tincti fuerant, eodem mo-
do propagata est & perseveravit ad nostra
usque tempora. Ex Traditione quoque Ec-
clesiastica alia permulta tenemus, ut non
dissimulare fidem coram tyrannis & judi-
cibus; proditores vero in Concilio Roma-
no paulo post S. Cornelii mortem seu Mar-
tyrium, tum in Carthagenensi sub sancto
Cypriano adunato pœnitentia publica mul-
tatos esse novimus. Etiam abhorret &
punit, immo & semper punivit sancta Ma-
ter Ecclesia, ut videre est in statutis Con-
cilii Bituricensis, Burdigalensis, Rothoma-
genensis, Lemovicensis & Trid. quæ quidem
omnes Synodi pœnitentiam publicam im-
ponunt pro crimine publico, qualis est fi-
dei confitio. Ergo &c.

Tertio: Ex sanctis Patribus & Doctoribus
qui docent unanimiter, omnes nulla facta
exceptione tenere obedire Ecclesiæ in iis
quæ Religionem spectant.

Quarta: Ratione multiplici: prima sic
proponitur. Christus ait Petro Matth. 16.
*Tu es Petrus & super hanc petram ædifica-
bo Ecclesiam meam, & portæ inferi non
prævalerunt adversus eam*: Sed inquiunt
Bellarminus, Suarez & communiter nostri
Thomistæ, portæ inferi prævalerent, si
Ecclesia proponeret aliquid novi colendum
& religiosæ observantia tenendum, si in
iis vel erraret, vel fidelibus relinqueret ad
nutum & phantasiam faciendum, tunc
enim & Pagani & hæretici ejus irriterent
cæremonias. Igitur omnis fidelis sub pœ-
næ gravissimi peccati tenetur obedire tra-
ditionibus Ecclesiæ, maxime illis quæ im-
plicitè ad fidem spectant.

Secunda: Ex Summistis & sanctis Do-
ctoribus, maxime vero ex S. Thoma, leges
Superiorum promulgatæ & acceptatæ
ligant in conscientia, immo & ipsæ Prin-
cipum leges si sint justæ, a fortiori leges
Ecclesiasticæ circa dogmata; hinc grande
scelus foret recrudescere adversus leges Ec-
clesiæ universalis circa dogmata. Igitur

Boucat Theol. Tom. IV.

quisque debet obedire legi Ecclesiæ uni-
versalis, maxime vero si sit in Traditione
fundata.

Tertia: Leges civiles in Traditione fun-
datæ quæ vocantur consuetudines Regio-
num, habent vim obligandi cives: Igitur
a fortiori leges Ecclesiasticæ in Traditio-
ne fundatæ; alias unicuique licitum esset
contra bonum Ecclesiæ publicum se gere-
re, quod vel ipsi Barbari pro civilibus ab-
horrent.

CONCLUSIO SECUNDA.

*Omnis fidelis tenetur obedire Traditioni
pro iis quæ universalem spectant
Ecclesiam.*

PROBATUR unico, sed efficaci ratio-
cinio. Quilibet tenetur obedire legi justæ,
promulgatæ, acceptatæ, & usu perpetuo
confirmatæ, quandoquidem omnis potestas
est a Deo, & illi resistere, est ipsi Deo
resistere, ait Apostolus Rom. 13. quod
non sine gravissimo peccato fieret: Sed
Traditiones Ecclesiæ in bonum universalis
Ecclesiæ cedentes hujusmodi sunt, & lex
Ecclesiæ mandatis concluduntur. Ergo
&c.

CONCLUSIO TERTIA.

*Diaecsanus tenetur obedire Traditionibus Dia-
cesis, quæ vim legis habent v. g. jejunare
in vigilia Patrum, ut in quibusdam Dia-
cesibus præcipitur.*

PROBATUR I. Eadem ratione quæ
pro secunda conclusione allata est. II.
Quia non sine scandalo aliquis Legi non
obediret. III. Ad Episcopos spectat rege-
re Ecclesiam Dei, ut habetur Act. 20.
28. Igitur Diaecsanus tenetur obedire Le-
gi ab Episcopo, vel Concilio Provinciali
factæ, cum sit Præfultis subditus, & infe-
rior teneatur obedire superiori. IV. Pec-
cat qui ordinem Hierarchicum tentare &
temerare audet: Sed qui non obediret
Legi Diaecesis Traditione firmatæ regimen
Hierarchicum subverteret. Igitur tenetur
obedire.

*Diluuntur objecta quæ passim militans
contra conclusiones.*

OBJECIES: Nullus tenetur servare
Traditiones quæ fidem non spectant: Sed

Z 3

ta-

tales sunt Traditiones Ecclesiasticæ . Ergo &c.

Respondeo negando majorem : cum enim omnis potestas sit a Deo , tamen si lex tradita fidem non spectet , eo ipso tamen quo cedit in bonum & salutem , debet observari . Hinc Christus universim dicit , etiam in moralibus , ut de correctione , quemque teneri obedire , sin minus eum ut Publicanum & Ethnicum haberi præcipit .

Inflabis : Atqui saltem sub peccato mortali nemo tenetur obedire Traditionibus mere Ecclesiasticis : Ergo &c. Probatur subsumptum : Nullus tenetur credere quod est errori obnoxium , & quod falsum & supersticiosum quandoque probatur , ut contingit in Diœcesi Turonensi tempore S. Martini Archiepiscopi , qui ut ejus vitæ acta referunt , a Deo inspiratus comperit , populos veluti sanctum quendam Latronem qui in patibulo extinctum , in erecta ipsi capella colere : Sed Traditiones Ecclesiasticæ ut liquet errori subijciuntur , quippe quæ ab hominibus nondum inspiratis promanent . Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum . Ad probationem nego absolute majorem : Tamen enim leges traditæ non semper a superiore infallibili procedant , eo tamen ipso quo I. a potestate legitima emanant . II. Cedunt in bonum subditi . III. Sunt promulgatæ & acceptatæ , vel etiam usu firmatæ , obligant in conscientia . Quid plura ? Aliud est credere fidei dogma , aliud obedire legi . Equidem nemo tenetur fide tenere dogma nisi sit ab Ecclesia , quæ est infallibilis , definitum , cum ad eam solam spectet proponere credenda : Sed servare legem traditam omnes tenentur , eo ipso quo conditionibus a jure requisitis lex donatur .

Respondeo II. in forma distinguendo minorem : Traditiones Ecclesiasticæ erroris subijciuntur si ab Ecclesia universali promanent , nego : si a persona particulari , subdistinguo , erroris sunt subditæ ex parte subditorum , concedo : obiectivæ , & ex parte legis , nego . Plura sunt observanda in Traditione & lege tradita : Primo , ipsum obiectum . Secundo , Legislator . Tertio , subditus obediens legi . Traditio Ecclesiastica est semper bona ; supponimus enim cedere in bonum fidelium : est quoque ratione superioris legitima , Episcopi consensus tacitus vel expressus accedit : quandoque etiam universalis Ecclesiæ sta-

tuto firmatur & roboratur , ut lex jejunii quadragesimalis , canonizationis Sanctorum : Demum nonnumquam quidem ex parte subditorum accedit error in modo observationis , ut contingit in Phariseis , qui Traditiones humanas pro vitis fovendis commiscebant Traditionibus divinis , qua de causa non semel a Christo reprehensi & correpti sunt : sic & error quandoque potest in cultum Sanctorum obrepere , ut compertum habuit S. Martinus a Deo edoctus . Ut enim aliquis habeatur & colatur ut Sanctus , requiritur quod Traditionis cultui suum addat Ecclesia universalis calculum , ut perspectum habemus de sancto Rocho . Igitur omnis utriusque sexus fidelis debet tenere Traditiones Ecclesiæ , quippe quæ sint legitimæ : si vero agatur de cultu Sanctorum , non tenetur servare donec accedat consensus expressus , vel tacitus Ecclesiæ universalis : hoc enim ad religionem & fidem saltem implicite spectat : Quocirca dicimus Ecclesiam esse in moribus instituentis & cultu determinando infallibilem .

Contra Atqui vel ipsæ Traditiones Ecclesiæ non semper in conscientia ligant : Ergo &c. Probatur subsumptum : Sæpius Ecclesia æquo fert animo eas violari , quod non uno potest illustrari exemplo . I. Si de jejuniis & abstinentia agatur , exercitus in castris positus non servat . II. Non semel contingit in una Diœcesi licitum esse ova comedere , dum in altera prohibentur . III. Jejunium ex Traditione præcipitur in vigilia Pentecostes , & tamen non servatur in aliquibus Diœcesibus . Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum . Ad probationem distinguo : Et accedente Ecclesiæ dispensatione omissionis legis traditæ non est peccatum , concedo : & citra dispensationem non esset , nego . Ad illam potestatem spectat dispensare de lege tradita , ad quam pertinet illam condere , vel firmare ; cum igitur ibi sermo sit de Traditionibus mere humanis & Ecclesiasticis , dubio-procul Ecclesia potest dispensare , ut in casibus allatis .

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Quisque tenetur servare Traditiones Ecclesiasticas .

PRIMO : Quia præcipit Christus Matth. 18. audire Ecclesiam , & ei obedire .

Se-

Secundo : Habent vim legis. Lex autem ligat, cum omnis potestas sit a Deo, hinc qui legi traditæ obnititur, ipsi Deo resistit, ait Apostolus Rom, 13.

Tertio : Ad superiores & prælatos spectat regere Ecclesiam Dei : Sed Traditiones ad hoc inserviunt. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO Tametsi, Traditiones mere Ecclesiasticæ fidem non spectent, secus vero

probos mores & Dei cultum, quem instituere & regulare sola potest Ecclesia, hinc rebelles pœna digni sunt.

Secundo : Traditiones Ecclesiasticæ possunt errori subijci defectu eorum qui quandoque eas male observant, modum supersticiosum adhibendo, sed objectivæ & ex parte Ecclesiæ sunt semper optimæ.

Tertio : Ecclesia potest in lege dispensare, unde non mirum si Traditiones de jure quadragesimali servando nonnumquam eodem modo & ab aliquibus non servantur.

DE ECCLESIA

I N

SPECIALI.

gula discutienda lætabundus & exultans gradum faciat.

Analysis Ecclesiæ prærogativarum & triumphorum.

ECCLESIA, quæ variis celebratur nominibus, modo Religio veri Dei dicitur, modo Congregatio omnium Fidelium sub uno invisibili in cælis capite Christo, & visibili in terris Summo Pontifice ejus Vicario, ac legitimis Pastoribus, modo etiam Sponsa Agni. Militans est in terris, Patiens in purgatorio, Triumphans in cælo. Lege interiori primum ingressa, tum Mosaica, demum Christiana. Incepit in primis Parentibus; refulsit in Abele: crevit in Seth; apparuit in Enoch cum cultu solemniori; servata ad diluvium usque, postea per Noe transmissa est ad Abraham, in quo nova & de perpetuitate, & de fecunditate promissa recepit: Typum habuit sacrificii nostri incurienti in Melchisedech; illustrata est patientia Job; floruit in Moyse, & in Concilio Seniorum: deficiente Aaron, non defecit; idololatris tribus Prophetis Bala, non abiit post deos alienos; non concidit errante Synagoga quæ Christum crucifigi voluit; vel ipsis fugientibus Apostolis non extincta est: elapso denique super eam in die Pentecostes Spiritu sancto, vicit furentes contra se omnis generis hostes: vicit Philosophos paganos, sapientia; Tyrannos, constantia; Hæreticos, fide; Schismaticos unitate; Impios vero, morum suavitatem & sanctitatem. In persecutionibus infrastructa permansit; inter errorum scopulos & hæresum tempestates indefectibilis, in veritate, vel decla-

randa, vel explicanda, vel propugnanda infallibilis; in vitiis expugnandis indefessa; obscurioribus temporibus semper visibilis; denique Una, Sancta, Catholica & Apostolica. Non annumerat inter sua membra Ethnicos, nondum sunt Cathicumeni, non desinunt esse imperfecti & peccatores, secus vero Apostata, Hæretici, & Schismatici. In sola Ecclesia Romana vera fides, & veræ Ecclesiæ notæ reperiuntur. Sola habuit veros Martyres; sola, vera miracula; sola, legitimam Pastorum successione; sola, per totum orbem diffusa conspicitur. Ejus objectum, Deus ut auctor naturæ & gratiæ colendus; subiectum, creatura rationalis; principia, articuli fidei, lex & gratia; præcepta, ea quæ in Decalogo continentur, consilia, pauperes evangelica, obedientia promissa, castitas consecrata: ejus denique finis, Deus intuitive visus & possessus.

Ecclesia, Deum esse proficitur adversus Atheos, unum adversus Idololatrias, providum adversus Epicureos, incorporeum adversus Antropomorphitas, inter quos non annumeratur Tertullianus; ens a se formaliter, simplicem sine distinctione, saltem reali; solidum absque quantitate; omnipotentem, immensum, æternum; ubique præsentem, cuncta cognoscentem, omnibus cumulatam perfectionibus, invisibilem quidem nobis viribus naturæ, visibilem vero virtute gratiæ, seu luminis gloriæ; immo & nunc a Sanctis & mundo ereptis quibus nihil purgandum remanet, visum, etiam non refragante sancto Bernardo. Denique Trinum in personis agnoscit; Patrem a nullo; Filium non factum, sed a Patre genitum; Spiritum sanctum non factum, non genitum, sed a Patre simul & a Filio procedentem. Multiplici argumentorum genere, personarum SS. Trinitatis in una natura subsistentium veritatem contra malignantes probat, maxime illo 1. Joan. c. 5. oraculo: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.*

Mul-

Multiplicatis peccatis, etiam multiplicatae sunt religiones: quatuor potissimum recententur, duae falsae, immo abominabiles, videlicet Ethnica idolorum cultui addicta; & Mahumetana, sicut sordibus, sic & superstitionibus conspersa: duae vero aliae meliores, Mosaiica & Christiana: Priores, nusquam bonae; tertia ad Christum ulque tantum salutaris; quarta, sola nunc vera; nulla est ab illa quae certis nitatur principiis; sola sancta, nulla quae verum ac Deo dignum exhibeat cultum, & ab omni superstitione alienum; sola perfecta, nulla quae poenis peccatum insectetur ardentius, quaque magis promoveat ad virtutem; ceterarum enim nunc in terra grassantium, aut absurda doctrina, aut impura moralis, aut indigna homini proposita praemia, aut superstitiosus cultus, aut flagitiosi auctores, aut praecones, testes & magistri omni fide indigni. Miracula tum a Christo, tum ab Apostolis patrata annuntiant Ecclesiae Christianae veritatem: Sed quod stupendum magis, fides Ecclesiae tametsi obicura rationi, aspera sensibus, antiquitatis omnino adversa opinionibus, Ethnicis, Magos & ipsos Dæmones ita domuit, ut sanguis Martyrum factus sit semen Christianorum.

Ecclesia, ut Religio christiana, gentilem & prophanam rejecit, immo & Mosaicam: Gentilibus ostendit Incarnationem esse sicut possibilem, sic & credibilem; Judæis vero venisse Messiam, & esse Jesum Nazarenum ex illibata Virgine natum. Legem veterem ipsius adventu propugnat ablatam: figuras in Christo terminatas esse probat; item & vaticinia in eodem adimpleta, quorum alia subindignant Incarnationis existentiam, ut illud Jacob morientis vaticinium Gen. 49. *Non auferetur sceptrum de Juda, &c.* Alia, Conceptionem, operante Spiritu sancto ex B. Maria; alia, Præsentationem in Templo, Prædicationem, Miracula, Passionem: alia denique Resurrectionem, & in caelos Ascensionem: hinc supra modum mira est Verbi divini ad nos declinantis misericordia, cujus quidem unio cum humanitate ita divina est, ut sit hypostatica; ita intima, ut sit immediata; ita universalis ut se extendat ad animam & ad corpus; ita realis, ut Christus vere fuerit passibilis, etiam non dissentiente S. Hilario. Tot & tantis probavit argumentis suam Resurrectionem Dominus Jesus, tot secuta sunt signa, sermonem Apostolorum de

Incarnatione confirmantia, ut, postquam Ecclesia in omnes mundi plagas fuit diffusa, per omnes aetates propagata, ex omni hominum genere collecta, in hac tanta & temporum & regionum varietate, ubique & semper ejusdem fidei, ejusdem moralis, ejusdem saltem in substantia regiminis, ejusdem & cultus vinculo conjuncto permanerit. Denum divina nutritur gratia: actuale ad omne opus salutis necessarium dicit: nihil quidem circa ejus energiam definivit; sed hoc momentum in Congregatione de *Auxiliis*, Clemens VIII. tradidit disputationi Theologorum. Quidam a congruitate, quidam a consensu voluntatis illam repetunt; nos vero & probabilis, tum a propria gratiae virtute, tum a præmotione morali simul & physica; & consequenter per se efficacem defendimus.

Ecclesia, quatenus omnium Fidelium unam fidem professentium Congregatio, caput invisibile Christum in caelis regnantem habet, cujus Vicarius beatus Petrus, isti vero succedit omnis summus Pontifex canonice electus; hinc inter ceteros Ecclesiae Praetules, nedum ordine, sed & jurisdictione Primas. Ipsi ex jure avito incumbit adunare Concilia, eisdem praesente, eaque approbare. Infallibilitatem in definiendis fidei dogmatibus convenire Ecclesiae fides docet: hac sortium armatura stipata, suos omni tempore debellavit hostes. Primo saeculo errorem Judaeorum legalia cum Evangelio commiscitum in Concilio Apostolorum correxerat. Secundo saeculo insurrexit adversus Quarto-decimos in Synodo Palaeestinae, in qua quidem sanctum Paschatis festum celebrandum esse Dominica proxime sequente requinodtium verum sancivit. Tertio saeculo suo perstrinxit stylo censorio Praeaxeam, & Noetum qui unicam in Deo admittebant personam, tum Sabellium qui eandem perversam acris post istos propugnabat doctrinam. Eodem tertio saeculo magna exarsit controversia pro Baptismo Haereticorum inter Cyprianum, Firmilianum, & Stephanum primum Romanum Pontificem: prior, tria Carthagine, alter duo in Oriente, Iconii & Synnadae, Concilia adunarunt, in quibus Baptisma ab Haereticis etiam verbis Evangelicis collatum irritum definire: his resistit fortiter simul & suaviter Stephanus; fidem enim ita defendit, ut nec pacem ruperit, nec in contrarium errorem pro-

sapsum.

lapis sit. Illorum quarto sæculo Donatistæ secuti sunt errorem, sed non imitati sunt charitatem: primum enim in apertum schisma, deinde in hæresim prolapsi sunt; damnati in Concilio Romano sub sancto Melchiade provocaverunt ad Constantinum Imperatorem: Ecclesia cedens protervitate eorum, dedit aliud, non ex necessitate, sed ex indulgentia Arelatense judicium; quo iterum atque iterum victi, o furiosarabies! pro more Paganorum adhuc Constantinum appellarunt, qui tantam exilio, aliisque pœnis compescuit audaciam.

Ecclesia, eodem quarto sæculo, gravissimam aliam subiit tempestatem occasione Arian, qui Verbum metam, tametsi omnium excellentissimam creaturam dixit; Aetianos, & Acacianos sectarios habuit, nullam vero Liberium Papam, non secundum Patrum Ariminensium Nicææ in Thracis adunatorum cœtum. Urinam isti sicut corde, sic & subscriptionibus vocem *homousion* semper servassent; sed non ideo eorum lapsu excidit illa versus tempora Ecclesiæ Universalitas. Innumera prope ad hæresim suam stabiliendam Ariani adunavere Conciliabula, sed his alias & fide & virtute meliores Synodos numero circiter 22. opposuit Sancta Mater Ecclesia, ab anno scilicet 315. usque ad annum 589. Quibus in tanta temporum acerbitate ejus universalitas roborata, veluti fluvius paradisi voluptatis, perenni fidei fluxu & refluxu totum irrigavit orbem. Sanctus Hilarius formulas Arianorum & Semi-Arianorum non sine sudamenro fidem temporum appellavit; nam etsi Verbum Deum esse quandoque in eis faterentur, attamen fraudem ut plurimum paratam habebant. Intra viginti circiter annos quindecim finxere & refinere: sex Antiochiæ, tres Sirmii concinnaverunt; reliquarum sex, una Philippopoli, altera Ancyrae, tertia Seleuciæ; quarta Nicææ in Thracia edita fuit; ista Ariminensium nomen retinet, eo quod subsignata fuerit ab aliquibus Concilii primi Ariminensis Præsulis fraude Arianorum irretitis; quinta Constantinopoli confusa fuit; sexta demum ex collectionibus formulæ Antiochenæ adversus Paulum Samosatenum & primæ Sirmiensis facta est in Thracia: ex Antiochenis sexta pessima est, quandoquidem nedum *homousion*, sed & *homousion* tollit: secunda ex Sirmiensibus prorsus blasphematoria; tertia vix toleranda, cum substantiæ vocem remo-

veat: prima, a Basilio Ancyrano edita, sensum fidei consonum præ se fert, namque Verbum in ea Patri per omnia simile conclamatur: tum illi omnes qui Verbum aut ex nihilo, aut ex præjacente materia factum asserabant, alieni ab Ecclesia declarantur: Liberius isti, & non secundæ, immo nec tertiæ subscripsit.

Ecclesia, iteratas quarto sæculo, non sine magno animi S. Damasi summi Pontificis mœrore experta est tragedias operæ Macedonii, qui Spiritui sancto, nefando scelere abnegavit divinitatem; hinc qui ipsi adhererunt a Græcis Pneumatomachi dicti sunt, id est, Spiritus sancti impugnatores. Hæc nefaria hæresis orta est anno Christi circiter 360. juxta Epiphanium hæc. 74. postea veluti cancer serpsit in mundum. Et vero magna populi multitudo, tum Constantinopoli, tum in Bithynia, Thracia, Hellesponto, tum & aliis in regionibus Macedonio adhererebat; inter cæteros eminebat Marathionius; qui errorem partim studio, partim pecunia adeo auxit, ut Macedoniani, teste Sozomeno, a multis Marathioniani vocarentur. Fidem Ecclesia, damnato in Synodo Constantinopolitana Archirecto, primum sic explicavit in Symbolo, *Credo in unum Deum ... Et in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem; qui cum Patre & filio simul adoratur & conglorificatur*. Tum in Florentina addidit: *Qui ex Patre Filioque procedit*. Pelagius quinto sæculo novæ hæreseos stimulis turbavit Ecclesiam, ita enim humanam extollebat naturam ut Christi prorsus evacuaret gratiam; damnatus in Conciliis Africanis, ilulsi Patribus Diolopolitanis; sic enim gratiam prædicavit, ut a lege numquam recesserit: illulsi & Zosimo Papæ ejus discipulus Cælestius, sed fraude detecta, uterque damnatus est in Concilio Romano, deinde in generali Ephesino; sed abscisso hydræ capite perfrinctione Pelagii, remansit in cauda venenum, scilicet in Massiliensibus, qui initium fidei a voluntate humana in se relictâ ducebant.

Ecclesia novos in Oriente, eodem quinto sæculo ingemiscens, habuit adversus proprios filios congressus. Namque anno circiter 429. graviter erravit Nestorius circa Incarnationis substantiam, in Filium enim & Matrem æqualiter iniquus, illi divinitatem, huic Deiparæ abrogavit dignitatem: damnatus in Synodo Alexandrina; duodecim B. Cyrilli Capitulis, velut

velut totidem Anathematismis, alia opposuit erronea; anathemate iterum percussus in Synodo generali Ephesina, non respuit; hinc vel ab ipso Imperatore proscriptus, Deo & hominibus exosus, exul & errans obiit. Nestorii blasphemis successit, elapsis 18. circiter annis, Eutychietis Archimandritæ stupidus error, quo voce quidem dissimili, sed impietate pari Ecclesiam dilaceravit, unicam in Christo prædicans naturam. Contra eum exarsit sanctus Leo, tum Concilium Chalcedonen- se, in quo proscriptus est. Sexto sæculo, adunatum est quintum Concilium generale ad discutienda tria Capitula; an legitime ab ipso proscripta sint? Placet admo- dum affirmatio. Pacem Ecclesiæ septimo sæculo turbaverunt Monothelitæ, unicam in Christo pro duabus naturis propugnantes voluntatem & operationem: Sextum Concilium oecumenicum eos anathemate percussit. Num Honorius fuerit Mono- thelita, vel solum hæreseos fautor, an etiam de facto in ista Synodo damnatus? Partem negativam quoad ista tria momen- ta tenent viri omni exceptione majores, & nos cum eis. Sepultum jam diu Nestorianismum octavo sæculo exsuscitaverunt Felix & Elipandus, qui Christum in sensu Nestorii dixere merum Filium Dei adop- tivum: damnatus Felix in Concilio Foro- juliensi, & postea in Ratisbonensi, resi- puit at tempus; sed relapsus, habita est celebris Francofurti Synodus, in qua error cum duobus fautoribus proscriptus est. Bellum eodem adhuc ævo indixit sanctis imaginibus Leo III. auri Imperator, & qui- dam alii: post varias ex utraque parte disceptationes, quæstio tandem eliquata est in septima Synodo generali, in qua quidem definitum est, cultu relativo & Christiano colendas esse sanctas imagines.

Ecclesia nono sæculo agitari cæpit per Photium, qui gravissimam stupendo schisma commovit tempestatem: a Nicolao I. exautoratus, succum fecit Joanni VIII. qui illusus in pristinum gradum prodito- rem restituit, sed detecta fraude, iterum proscriptus legitur, impenitens pestifera in Oriente ad huc usque diem reliquit sui schismatis semina. Realitatem Corporis Christi in Eucharistia undecimo sæculo impugnavit Berengarius; in variis Conciliis proscriptus, respuit, relapsus, iterum erro- rem reprobat: tandem catholicam fide- dem in Concilio Romano anno 1079. con- fessus, pænitens, ut pie creditur, obiit.

Duodecimo sæculo, adunatum est Conci- lium Lateranense primum ad componenda ex Investituris subnata jurgia; Lateranen- se secundum, contra schisma Petri Leo- nis, & Petrobrussianorum hæresim; La- teranense tertium, ad perstringendos Schis- maticos & Hæreticos Vvalesientes; Decimo tertio sæculo, Lateranense quartum, pro recuperatione Terræ sanctæ, & adversus Albigenes; Deinde Lugdunen- se primum, iterum aditatum est de expeditione Ter- ræ sanctæ; & Lugdunen- se secundum pro Græcorum reunione. Viennen- se decimo quarto sæculo exagitavit Beguardos. Deci- mo quinto Florentinum ad metam seli- citer perduxit Græcorum schisma. Deci- mo sexto, Lateranense V. congregatum est, ubi de subsidio Christianis præstando ad- versus Mahumetanorum potestatem actum est. Denique Tridentinum anno 1545. in- choatum, mirabilia fecit, dixit & defini- vit contra veteres & novas hæreses, præ- cipue vero adversus Lutheranos & Calvi- nistas per totam Europam non sine mag- na animarum pernicie divagantes.

Ecclesia suas habet regulas, scilicet Con- ciliorum Canones: iis disciplinam ordi- nat, mores instruit, dogmata fidei propo- nit & definit. Inter omnes primus & ce- leberrimus est Apostolicus, quo, abroga- tis in Synodo Jerosolymitana legalibus, sancitum est ut Gentiles ad Christum con- versis abstinerent solum a sanguine, a suf- focato, & a fornicatione. Primum Con- cilium Nicænum multos edidit, sed Aria- norum molitione, multa passi sunt tum in Oriente, tum in Africa, & Ægypto nau- fragia. Theodoretus viginti solum refert; Julius I. Summus Pontifex in sua secun- da epistola, a S. Athanasio laudata, a Concilio Sardicensi celebrata, viginti qua- tuor; Pisanus juxta Codices Arabicos, octoginta commemorat. Sextus vulgatus in gratiam Episcopi Alexandrini factus, nihil detraxit a primatu Papæ in univer- sam Ecclesiam, quidquid in contrarium insulse garriant Magdeburgenses. Secun- dus inter Trullanos jux prævocandi ad Se- dem Apostolicam Traditione firmatum di- cit. Eidem adstilulantur juri tertius, quartus & septimus Sardicensis: hujus prærogativæ, quæ primatus S. Petri ap- pendix merito dicitur, etiam ante hanc Synodum extant exempla: unde appella- tionem ad Romanum Pontificem in Eccle- sia Orientali ante Concilii Trullani tem- pora, usum non obtinuisse, in Occiden- tali

tali vero ante octavum sæculum, ab omni veritate alienum est. Diversis temporibus ad Sedem Apostolicam appellarunt Cæcilianus, S. Athanasius, Eustathius Sebastianus, Maximus Constantinopolitanus, sanctus Chrysostomus, Flavianus, Theodoretus, Eutyches, Joannes Talaja Episcopus Alexandrinus, Celidonius, &c. Neque vero isti juri refragatur Concilium Carthaginense in causa Apiarii, Siccæ civitatis in Numidia Presbyteri. Frustra quidam in dubium revocant statuta a Concilio Arelatensi tertio adversus hæresim Prædestinatianam, quam nonnulli absque fundamento commentitiam habent, cum ab ipso Augustino ex professo impugnata sit, in libro de Correctione & Gratia contra quosdam Monachos Aduemetinos obstrictos. Decursu temporum non absimili-

bus statutis & canonibus impugnavit hæreses Ecclesia, maxime Protestantium, contra quos multa dogmata in primis de septem Sacramentis astruxit.

Diversa Ecclesiæ acceptatio.

ECCLESIA sumitur dupliciter: Primo quidem pro congregatione multorum unam fidem & religionem profitentium; sub quo respectu nonnumquam dicitur Religio, quæ definitur virtus, qua Deum cultu debito veneramur: Secundo, pro congregatione sub uno capite invisibili Christo in cœlis, & visibili in terris Summo Pontifice ejus Vicario cum legitima Pastorum successione. De ea sub utroque respectu spectata agendum incumbit. Unde sit

DISSERTATIO PRIMA. DE ECCLESIA UT EST RELIGIO MULTORUM

Unam fidem profitentium.

MULTOS habet Ecclesia, ut est vera religio, hostes infensissimos, Atheos scilicet, Idololatrias, & Paganos. Priores nullum agnoscunt Deum: Idololatræ falsa colunt numina: Pagani, ut Mahumetani Deum quidem esse fatentur, nusquam vero Christum ut Messiam; tum variis incumbunt superstitionibus. Hæretici cæteris adjunguntur, quippe qui in suas abeunt adinventiones, & cultum prorsus indebitum, vel Sacramentorum aliquorum ablatione, vel ipsius sacrificii contemptu, a rectis regulis aberrantes Deo reddant: Sed contra quos ipse Christus Matth. 18. 17. *Si autem Ecclesiam non audieris, sis tibi sicut Ethnicus & Publicanus.*

Dogma de Ecclesia ut est Religio vera, quatuor potissimum argumentis probatur & explicatur.

PRIMO, quia ab Adam ad Moysen usque extitit.

Secundo, quia a Moyse usque ad Christum floruit.

Tertio, quia per Christum perfectionem habuit.

Quarto, quia cæteræ Religiones a Romana separatæ, sunt falsæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum fueris Ecclesia in lege naturæ, in qua sola reperitur salus.

LEX naturalis potest in duplici sensu spectari: Primo quidem ut est dictamen rationis cuiuslibet innatum homini ad faciendum bonum ordinis naturalis, puta ad colendos parentes: Secundo, ut dicit statum in quo homines moti a Spiritu san-

cto, seclusa lege scripta, bonum salutis operari possunt, & de facto operantur. De lege naturæ in prima consideratione spectata in præsentiarum non agimus; demonstratum est quippe in tractatu de Attributis inesse hominibus ideam Dei innatam, & lumen quo non solum existentiam Dei cognoscunt, verum etiam aliquid bonum patrare queunt, juxta illud Apostoli. Rom. 2. 14. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: Sed de lege usurpata in secundo sensu, quatenus & Sacramenta & Sacrificia, sola exclusa lege scripta, complectitur.*

CONCLUSIO PRIMA.

Enit Ecclesia in Lege naturæ.

PROBATUR isto ratiocinio. Nomine Ecclesiæ intelligimus religionem, qua homines unam fidem profitentur, & unum agnoscunt Deum: Atqui talis fuit in Lege naturæ: Et probatur multipliciter.

Primo quidem, Religio concreta est cum primis parentibus, juxta illud Eccli. 17. 6. *Disciplina intellectus replevit illos, creavit illis scientiam spiritus.* Et istud S. Augustini: "Erat condens naturam, & largiens gratiam. R. P. Massouillet Dominicanus lato calamo tomo 2. de motione Dei cap. 10. 11. 12. 13. & 14. probat Protoparentes, quandiu duravit innocentis status, sicut amore Dei, sic & continua divinorum contemplatione fuisse occupatos.

Secundo, certum est Adamum egisse de peccato poenitentiam, & bonis operibus promeruisse salutem, adeoque & Deum perpetuo coluisse, tum & filios ad illum colendum instituisse. Quod salus factus sit non obscure indicat Scriptura Sap. 9. 10. his verbis: *Per Sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi Domine a principio. Hæc illum, qui primus formatus est a Deo Pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, & eduxit illum a delicto suo, &*
de-

dedit illi virtutem continendi omnia. S. Irenæus lib. 3. adv. hæres. cap. 34. & seq. ait Adamum justificatum, & ex hoc atfulgere mortem Christi passionem absorptam fuisse: Idem propugnat Tertullianus lib. 2. contra Marcionem: Idem Epiphanius hæres. 46. Idem Ambrosius lib. 10. in Lac. cap. 23. Idem Augustinus epist. 99.

Tertio, crevit in Abel iusto qui; *obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: Et respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus*. Gen. 4.

Quarto: Eandem illustravit Enos; de illo quippe habetur Gen. 4. *Iste cepit invocare nomen Domini*; & quidem ritu solemniori. Rursus & Henoch, *Ambulavitque cum Deo, & non apparuit*. Ibid. Gen. 5. ad vitam enim & statum meliorem translatus est, donec Antichristum debellaturus veniat, & illum gladio verbi oris sui confodiat.

Quinto: Resloruit in Noe, qui, transacto diluvio, obtulit Deo holocaustum, quod ita illi placuit, ut inierit cum hominibus perpetuum pacis fœdus; sic enim habetur cap. 8. 21. *Odoratusque est Dominus odorem suavitatis, & ait: Nequaquam ultra maledicam terræ*.

Sexto: Emicuit in Abraham, in Isaac & Jacob, qui quidem sic erant grati & accepti Domino, ut nominari Deus eorum dignatus sit, juxta illud Exod. 3. 6. *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob*.

Septimo: Ecclesia vera ea est, quæ Deum tum Sacrificiis, tum Sacramentis veneratur: Atque Lex naturæ & Sacrificia & Sacramenta habuit; Sacrificia quidem ut patet ex dictis, nec mirum, etiamsi Adam non peccasset, semper tamen fuissent Sacrificia, inquit S. Thomas, quandoquidem creatura in quocumque statu Deum debet agnoscere ut supremum bonorum auctorem, quod fit Sacrificiis: Sacramenta utique; sic propugnat S. Augustinus lib. 5. contra Julian. cap. 1. his verbis: "Nec ideo tamen credendum est, & ante datam circumcisionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opulatos fuisse."

Octavo: Omnes homines a mundo condito concludit Ecclesia, quippe quæ sit omnium credentium aggregatio: Igitur Ecclesia extitit in lege naturæ. Ista ratio est D. Gregorii, qui homil. 19. in Evangelia sic loquitur: "Quis Patrisfamilias simili-

tudinem rectius tenet, quam conditor noster . . . qui habet vineam, universalem scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel iusto usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos pertulit, quasi tot palmites remisit."

Nono: Omnes per fidem Christi salutem consequi debent, Deus vero vult omnem hominem salvum fieri: Igitur vel in ipsa Lege naturæ erat Ecclesia, hoc est, erant homines, qui fidem in Christum, tum Sacrificiis, tum Sacramentis proderent. Hæc ratio asseritur a S. Aug. qui concione 3. in Psal. 36. sic loquitur: "Omnes qui ab initio sæculi fuerunt iusti, caput Christum habent. Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse jam credimus; & in ejus fide & ipsi sanati sunt, in cuius & nos: ut esset & ipse totius caput civitatis Jerusalem." Idem docet epist. 102. alias 49. & ante ipsum Eusebius lib. 1. hist. cap. 4.

CONCLUSIO SECUNDA.

Extra Ecclesiam, non erat salus.

PROBATUR unico, sed efficaci ratione. Sine fide, teste Apostolo Heb. 11. impossibile est placere Deo, quia vero homo ex anima & corpore constat, fidem & religionem signis sensibilibus debet proderet: Sed in sola Ecclesia cultus Deo debitus redditur, tum precibus, tum Sacrificiis: Igitur ab omni ævo extra Ecclesiam non fuit salus.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES: Ecclesia non est sine capite: Sed non constat aliquod fuisse in lege naturæ: Igitur nec pro ea admittenda est Ecclesia.

Respondeo distinguendo: Ecclesia perfecte formata non est sine capite, concedo: Ecclesia nascente & adhuc imperfecta, subdividuo: non est sine capite particulari, concedo: sine capite universali, nego. Incepit Ecclesia ab Adam & Eva qui fuerunt Creatoris cultores, & adoratores, deinde crevit paulatim crescente hominum numero: porro cum bonis rempublicam non nisi multiplicata maxime humana sobole, constituerent; & per familias regimen humanum haberetur, Patrifamilias sicut in civilibus sic & in morali-

ralibus erat caput, a quo filii & normam bene vivendi, & modum rite colendi, Deum accipiebant: quæ quidem consuetudo ad diluvium usque perseveravit: immo & post diluvium usque ad Abraham, dicamus & usque ad Moysen. Ergo Paterfamilias accepta Traditione ab Adam per nepotes de modo Deum colendi, Filios ipsum Dei cultum edocebat: Movebantur interius homines ad assumendum aliquod signum sensibile quo fidem suam profiterentur, ait D. Thomas 3. p. q. 60. art. 5. ad 3. his verbis: "Sicut in statu legis naturæ homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu, determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur." Denique usus invaluerat ut cujuslibet familiæ primogenitus ex quadam deputatione more perantiquo firmata esset veluti Sacerdos, qui primitiis fructuum terræ Deo offerret: hinc Elai evasis contemptibilis, eo quod jus primogenituræ pro leviori cibo fratri suo Jacob vendidisset, ut habetur Heb. 12.

Inhabis: Ecclesia est visibilis: Sed in lege naturæ eam non habebat dotem: Igitur tunc temporis nondum erat Ecclesia.

Respondeo distinguendo minorem: Ecclesia in lege naturæ, non erat visibilis, hoc est, nondum erat corpus perfectè formatum & omnibus numeris absolutum, concedo: non erat visibilis quoad cultum, nego. Abel obtulit sacrificium, tum Noe transacto diluvio. Obtulit Job & sapius Abraham, maxime cum arietem loco filii, ordinante Deo, mactavit. Obtulit & Jacob qui & aram, seu lapidem, fundens oleum desuper, erexit, ut legitur Gen. 28. decursu vero temporum Ecclesia crevit in magnam arborem, primum in lege Mosaica, tum & multo magis in Nova, ut dicemus modo.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Ecclesia existit in tota Lege naturæ.

PRIMO: Quia Adam conditus est in gratia, & in statu innocentie erat verus Dei entior, quippe qui, testibus Hugone a S. Victore & aliis multis Patribus contemplationi divinarum vacaret; post lapsum vero, ut habetur Sap. 9. iustificatus est, quod non sine precibus & cultu factum fuisse rectius suspicamus.

Secundo: Ecclesia est cœtus fidelium unam fidem profitentium; habemus autem ex Genesi veteres Patriarchas non semel Sacrificiis & Sacramentis coluisse Deum.

Tertio: Sic propugnant Eusebius, Augustinus, Gregorius, S. Thomas, quorum omnium ratio hæc est, quod nullus debeat salvari nisi per fidem Christi debito cultu celebratam: Sed huiusmodi cultus Ecclesiam habet auctorem, & institutricem. Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Ecclesiæ legis naturæ non deficiebat caput, cum in domibus Paterfamilias Traditione excultus quomodo Deus recte collendus esset, filios edocebat.

Secundo: Neque vero illi Ecclesiæ deerat visibilitas, quandoquidem fideles sacrificiis modo ex frugibus terræ, modo etiam ex animalibus & victimis suum exhibebant cultum.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum fuerit Ecclesia in lege scripta?

Conclusio affirmativa.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Ecclesia est congregatio multorum vero & unico Deo servientium & famulantium: Atqui talis erat in lege scripta. Et probatur. Deus dedit Abraham, & ejus posteris Circumcisionem, qua a Paganis & Idololatriis separati, ipsi cultu perpetuo & religioso conungerentur; sic enim habetur Gen. 17. 9. *Dixit iterum Deus Abraham: Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis. Hoc est, pactum meum quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te: circumcidetur ex vobis omne masculinum: & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos.* Ergo &c. Ipse Apostolus Rom. 3. *Signaculum iustitiæ fidei*, vocat Circumcisionem, hinc Col. 2. 11. ait Christi gratiam præfigurasse: idem sentit Chrysostomus homil. 39. in Gen. Idem Theodoretus quæst. 67. in Gen. & communiter Patres.

Al-

Altera : Ecclesia est cœtus multorum sub uno visibili capite magno Sacerdote cum successione Pastorum, atqui in lege scripta fuit Aaron, qui habuit in Sacerdotio successores, ut legitur in libris Legalibus & Regum, tum & in epistola ad Hebr. fuerunt & Levitæ qui cultui Deo reddendo incumbere : tum omnes fideles in iis quæ cultum divinum spectabant, sub mortis interminatione obedire tenebantur. Ergo &c. Multus est sermo in Scriptura sacra de his momentis. Levit. 8. describitur consecratio Aaron magni Sacerdotis & Levitarum, Deut. vero 17. ait Deus : *Veniesque ad Sacerdotes Levitici generis .... Facies quodcumque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus. Et docuerint te juxta legem ejus, sequerisque sententiam de eorum. Nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministras Domino Deo tuo, & decreto judicis, morietur homo ille.*

Tertia : Ecclesia tota occupatur in sacrificiis Deo offerendis, tum in recognitionem supremi ejus Domini, tum ad gratias pro beneficiis acceptis rependendas, tum ad nova ab ejus bonitate impetranda, tum demum ad obtinendam peccatorum veniam : Atqui ejusmodi sacrificia perpetuo & sempiterno cultu offerebat Synagoga : Igitur erat vera Ecclesia. Probatur minor, ex libro Lev. Cap. 1. ritus & modus offerendi holocausta delineatur. Cap. 2. ritus oblationis sacrificiorum similæ oleo conspersæ. Cap. 3. ritus hostiæ pacificæ litandæ. Cap. 4. ritus offerendi hostias Sacerdotis, Principis & multitudinis per ignorantiam peccantis. Cap. 5. ritus hostiarum pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, juramento, facrum abusu atque ignorantia, & sic de cæteris.

Quarta : Ecclesia est corpus in quo multi sacris quibusdam signis sensibilibus ad colendum Deum, conjunguntur, ait S. Augustinus, qualia sunt Sacramenta : Atqui erant in Lege scripta vera Sacramenta. Et probatur : Innocentius III. cap. *Majores*, agnoscit Circumcisionem ut Sacramentum. D. Thomas 1. 2. quæst. 102. art. 5. hoc probat ratiocinio, veterem Legem habuisse Sacramenta. Nominè Sacramentorum intelligimus signa gratiæ quibus homo præparatur ad colendum Deum, vel per modum ministris, vel per modum suscipientis : Atqui talia erant in Lege Moysis signa, namque consecrabantur Sacerdotes

& Levitæ, ut ministerio altaris vacarent : populus vero per Circumcisionem ad colendum Deum instituebatur. Ergo &c. De hoc momento, ait S. Augustin. l. 19. contra Faustum cap. 11. " In nullum nomen, religionis, seu verum, seu falsum coadunari homines posse nisi aliquo signa, culorum, vel Sacramentorum visibilibus consortio colligentur. "

Quinta : Ecclesia ea censetur, quæ divina celebrat variis festivitatibus mysteria : Atqui Synagoga ea debito, & sacro cultu celebrabat : Igitur erat vera Ecclesia. Probatur minor : variæ erant apud Judæos festivitates, nempe Pentecostes in memoriam simul & recognitionem legis datæ, & acceptæ : Paschatis, ad recollenda beneficia liberationis a captivitate Egypti, & sic de aliis bene multis. Ergo &c.

Sexta : Ecclesiæ nomine intelliguntur multi Christo Mediatori ad colendum Deum adunati : Atqui Judæi Christo conjungebantur. Primo quidem, illum in sacrificiis repræsentabant, maxime cum sanguine vitulæ Sacerdos aspergebat populum, ut sciret se per Christi sanguinem redemptionem : Secundo, illum in sacrificiis invocabant, eundem ore Prophetarum in adiutorium & auctorem salutis appellabant, juxta illud Isaïæ 45. 8. *Rorate cæli desuper, & nubes pluvias justum, aperiatur terra, & germinet Salvatorem.*

Fis satis objectionibus.

OPPOSONES : Ubi nec fides nec gratia, ibi nulla agnoscitur Ecclesia : Atqui nec fides nec gratia erant in Synagoga : Igitur nec erat Ecclesia. Probatur minor. Primo quidem, non erat fides, sed solum instructio & præparatio ad fidem, juxta illud Apostoli Gal. 3. 23. *Lex Pedagoga noster fuit in Christo.* Neque vero etiam gratia erat, dicente Joan. capit. 1. *Lex per Moysen data est : gratia & veritas per Jesum Christum facta est.*

Respondeo negando minorem, quandoquidem fides Patrum, maxime Abrahamæ tanta erat, ut, teste Apostolo, imputata sit illi ad justitiam & meruerit multarum Gentium esse Patrem, quæ in ipso benedictæ sunt : sed & sanctitas in eisdem sic affulgebat, ut Deus per complacentiam Deus Abraham, Isaac & Jacob voluerit se nuncupari. Jam quid memorem sanctitatem Prophetarum, quorum gratia specula-

lis hæc erat, ut scrutarentur etiam profunda Dei, hinc & videntes in Scripturis non semel appellantur: quod est argumentum magnæ Dei erga ipsos charitatum diffusionis.

Ad primam probationem, distingo: Lex Pedagogus erat ad instructionem de Mysteriis, & promissionum Abraham factarum confirmationem, concedo: ad ipsam fidem suscipiendam, subdistinguo, fidem perfectiorem, concedo: fidem ipsam, ita ut ipsa careant Judæi, nego. Solutio est ipsius Apostoli, qui Rom. 4. ait de fide Abraham: Credidit Abraham, & reputatum est illi ad iustitiam. Igitur lex eatenus erat pro Judæis Pedagogus, quatenus eos edocebat iustificari per fidem in Christum venturum, a quo & promissam æternitatem erant accepturi. Sic interpretatur locum Apostoli S. Thomas comm. in cap. 3. epistolæ ad Galatas: "Per legem, inquit, Judæi tamquam imbecilles pueri, per timorem pœnæ retraherantur a malo: & promovebantur amore & promissione temporalium, ad bonum; Judæi autem promissa erat benedictio futuri seminis de hereditate obtinenda, sed non dum advenerat tempus ipsius hereditatis consequendæ, & ideo necessarium erat, quod conservarentur usque ad tempus futuri seminis, & cohiberentur ab illicitis, quod factum est per legem."

Ad secundam probationem, distingo: Gratia per Jesum Christum facta est, id est. I. Gratia & substantialis omnis gratiæ fons & principium venit. II. Gratia empta & pretio soluta est. III. Gratia perfectissima imperfectæ successit. IV. Lex nova exhibet gratiam, & ex opere operato iustificat, gratia vero legis non iustificat per se, sed solum ex opere operantis, concedo: gratia per Christum facta est, excludendo gratiam pro veteri lege, nego. Solutio est D. Thomæ comm. in cap. 1. Ioan. qui in quadruplici tantum allato sensu Evangelii explicat sententiam.

Primum, exhibet sensum, his verbis: "Hinc etiam perpendimus ex plenitudine ejus accipientes, Legem quidem per Moysen fore datam, gratiam autem & veritatem per Iesum Christum nedum fore datam, sed factam: patre quidem legem dante per Moysen, gratiam & veritatem faciente per Iesum. Sed si Iesus est qui dicit, ego sum veritas, quo-

modo veritas sit per Iesum? Sed inte-
ligendum est, quod ipse est veritas sub-
stantialis, ex qua prima veritate, &
ejus imagine sculptæ sunt mûltæ veri-
tates in his qui veritatem tractant."
Secundum, subindigitat sensum ibidem:
"Omnis plenitudo fidelium, & quinam
sunt, & futurorum, de plenitudine
eius accepimus." Dicente Apostolo
1. Cor. 6. Empi enim ejus pretio mag-
no: glorificate, & portate Deum in corpore
vestro.

Tertium, prodit auctoritate S. Joan. Chrysostomi homil. 13. in Ioan. sufful-
tus: "Chrysostomus: vel accepimus gra-
tiam pro gratia, id est, pro veteri no-
vam. Sicut enim est iustitia & iustitia,
adoptio & adoptio, circumcisio & cir-
cumcisio, ita gratia & gratia: Sed illa
quidem ut typus, hæc vero ut veri-
tas. Hoc autem induxit ostendens, quo-
niam & Judæi gratia salvabantur, sed
& nos omnes gratia salvi sumus, mise-
ricordiæ autem & gratiæ fuit legem
suscipere."

Quartum demum ex auctoritate S. Augu-
stini Tract. 3. in Ioan. dat: "Augusti-
nus quid autem accepistis? Et gratiam
pro gratia.... Quam gratiam primo
accepimus? fidem. Vocatur enim gra-
tia, quia gratis datur: hanc ergo acce-
pit gratiam primam peccator, ut ejus
peccata dimitterentur; & iterum gra-
tiam pro gratia, id est, pro hac gratia,
in qua ex fide vivimus recepturi sumus
aliam, id est, vitam æternam.... Non
erat ista gratia in veteri Testamento;
quia lex minabatur, non opitulabatur,
jubebat, non sanabat. Languorem osten-
debat, non auferens, sed præparabat
medico venturo cum gratia & verita-
te, unde sequitur: quia lex per Moy-
sen data est &c. mortem enim tempo-
ralem & æternam occidit mors Domi-
ni tui, ipsa est gratia quæ promissa &
non exhibita erat in lege."

Inflabis: Atqui nec fide, nec gratia
erant in Synagoga, Ergo &c. Probatur
subsumptum: Fides & gratia habetur per
Christum: Atqui Judæi utrumque per
Christum habere non poterant. Et prob-
atur: Duplex istud donum profuit a
Christo, tum per novæ legis Sacramen-
ta, tum per unionem membrorum cum
capite: Atqui Judæi, nec Christi habebant
Sacramenta, nec ipsi consociari poterant,
cum nondum venerat & esset.

A a Ergo

Ergo &c. Confirmatur: Ecclesia solum per Christum fundata est, juxta illud ipsius Christi oraculum Matth. 15. 18. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum; Fides quippe & gratia veteris Testamenti, eadem erat cum fide & gratia novi. Primo quidem, relative ad auctorem, cum eandem haberet causam, scilicet Christi passionem. Secundo penes effectum; Judæi enim justificabantur per fidem & gratiam Mediatoris, hinc solummodo quoad modum diversa erant a fide & gratia novæ legis, hoc est, nec fides abundans, nec tam perfecta gratia erat, sicut præsentem Christo fuit. Sic propugnat S. August. Tract. 45. in Joan. „Ante adventum „Domini nostri Jesu Christi, ait, quo hu- „milis venit in carne, præcesserunt ju- „sti, sic in eum credentes venturum, „quomodo nos credimus in eum qui ve- „nit. Tempora variata sunt, non fi- „des .... Mutatus est sonus, venturus „est, & venit: eadem tamen fides utros- „que conjungit, & eos qui venturum „esse, & eos qui eum venisse credide- „runt. „

Ad primam probationem, distinguo minorem; Judæi non poterant habere fidem & gratiam per Christum præsentem, concedo: promissus quidem erat, sed nondum venerat. Per Christum prævisum, nego. Ipsi fide eatenus conjungebantur Judæi, quatenus illum ut Redemptorem apprehendebant, Deus vero intuitu meritum dilecti filii sui eis gratiam conferebat, quia tamen nondum erat præsens, gratia tunc temporis non dabat actu, sicut gratia novæ Legis, hereditatem; hinc ista priori & abundantior & efficacior est. Solutio colligitur ex S. Augustino qui epist. 140. alias 120. cap. 2. num. 5. de hoc gratiæ novæ legis beneficio, sic loquitur: „Quando felicitatem temporalem „agebant, æternam veram & præseren- „dam intelligebant; & istam ministrabant in mysterio, ut illum consequerentur in præmio. „ Scilicet passionis Christi.

Ad ulteriorem probationem, dico Sacramenta veteris Legis, fuisse quidem diversa a Sacramentis novæ Legis penes materiam & gratiam producendi modum, cum eam solum ex opere operantis caularent, sed non penes significationem, & principalem effectum, cum virtute passionis

Christi prævisæ justificarent peccatorem & jus ad hereditatem darent, quandoquidem iusti & sancti veteris Legis erant filii Dei adoptivi: si filius & heres per Christum, ait Apostolus, sic solvit difficultatem Sanctus Augustinus tractat. 26. in Joan. num. 12. his verbis: „Sacramenta illa in „signis diversa sunt; sed in re quæ si- „gnificatur, paria sunt. „ Idem repetit tract. 45. in Joan. Ad aliam de conjunctione membrorum cum capite difficultatem respondeo, membra corporis naturalis, non conjungi capiti, nisi caput sit vivens & præsens, secus vero membra corporis mystici: nec alio modo quam mystice per fidem, gratiam & Sacramenta iusti utriusque Legis Christo capiti confociantur, si excipias unionem quæ habetur per Eucharistiam, quæ eatenus Christo substantialiter unimur, quatenus illum realiter & substantialiter præsentem in hoc Augustissimo Sacramento suscipimus.

De hoc momento audiendus est S. Augustinus, qui lib. de Catechizandis rudibus cap. 19. hæc verba profert: „Omnes san- „cti qui ante Domini nostri Jesu Christi „Nativitatem in terris fuerunt, quamvis „ante nati sunt, tamen universo corpori „cujus ille caput est, sub capite cohæ- „serunt. „

Ad confirmationem, distinguo: Ecclesia novæ Legis fundata est a Christo supra Petri fidem, concedo: Ecclesia veteris Legis, nego. Fundata quippe fuit super fidem Patriarcharum, & potissimum Abrahamæ, cui facta est promissio posteritatis longævæ: utraque Ecclesia fuit quidem quoad aliquid diversa, sed una ratione finis, & consummatoris fidei, qui teste Apostolo, non alius est præter Christum; sicut enim Christianus, sic Judæi Christura & laudabant & invocabant, juxta illud Matth. 21. 9. *Turbæ quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini.* Hinc S. Hieronymus tom. 4. Part. 1. p. 95. ait: „ostendit utrumque populum, & qui ante Evangelium, & qui post „Evangelium, Domino crediderunt, consona Jesum Confessionis voce laudare. „

Dices: Ex his sequeretur Judæos fuisse Christianos: Sed hoc dici non potest, cum ipsi odio haberent Christum. Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Sequeretur Judæos veteres fuisse Christianos imperfe-cte, concedo: perfecte, nego. Cum ad nihil

nihil perfectum, teste Apostolo, adduceret Lex, & denominatio a perfectiori delumatur, nonnisi inchoative veteres Judæi erant Christiani, vere tamen, quia ad Christum lex terminabatur, & fides viva in Christum justificabat impios. Sic docet Eusebius l. 1. Hist. c. 4. "Cum Christiani non mine, inquit, nihil aliud significetur, quam vir qui per Christi cognitionem, atque doctrinam, modestia, iustitia, tolerantia, fortitudine, & pietatis, cultus, que unus qui super omnia est, Dei professione ornatus est; hæc omnia veteres illi non minus studiose, quam nos excoluerunt." Concinit S. Augustinus l. 3. contra duas ep. Pel. c. 4. cæterum reprobi Judæi, sed non iusti Christum odio habent, cum & vivente Christo ex eis quamplurimi ipsi adhærent.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Erat Ecclesia in veteri Lege.

PRIMO: Idipsum innuit circumcisio: ea quippe ad cultum verum Deo exhibendum adunabantur populi.

Secundo: Idem colligitur ex Sacerdotibus qui ritu speciali consecrabantur ad peragenda ea quæ erant, tum pro cæremoniis cultus divini, tum alia quæ populi sanctificationem spectabant.

Tertio: Clarius hanc indignant Ecclesiam sacrificia, quæ quidem in loco a Deo præelecto, scilicet Templo, offerebantur, tum ad recognitionem supremi domini Dei, & ejus beneficiorum memoriam recolendam, tum ad nova impetranda, maxime peccatorum remissionem.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Gratia quidem per Jesum Christum facta est, sed non per exclusionem donorum pro veteri Lege, cum & Patriarchas, & Prophetas, & Martyres, & alios prope infinitos iustos Synagoga habuerit: Igitur gratia abundantior facta est, & ideo aliam minorem datam in Lege supponebat.

Secundo: Ecclesia nova & Christi, equidem fundata est supra fidem Petri, ergo ne non erat alia pro Lege? Abicit. Cum super fidem Abrahamæ altera pro Synagoga ædificata extiterit.

Tertio: Neque vero negamus veteris Legis iustos utique fuisse Christianos, ut contendit Eusebius lib. 1. Hist. cap. 4. sed inchoative, secundum quid & imperfecte.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum detur Ecclesia in nova Lege.

AD istam quæstionem perfecte solvendam duo sunt explananda, unum scilicet de existentia, alterum vero de perfectione; concessio enim semel dari in nova Lege Ecclesiam a Christo fundatam, debet cæteris præcellere; unde sit

SECTIO PRIMA.

Num Christus novam fundaverit Ecclesiam?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Prima probatio ex figuris.

FIGURÆ annuntiant veritatem: Sed multæ figuræ veteris Testamenti prælesunt Christi Ecclesiam, eandem vero multæ similitudines Novi manifestant: Igitur datur in novo Testamento Ecclesia a Christo fundata. Probatur minor, a figurarum enumeratione.

Prima, est ipsa Synagoga Ecclesia, quæ sacrificiis, Sacramentis & Sacerdotibus suis Christi repræsentabat Ecclesiam; cum circumcisio, teste Apostolo, ad Col. 2. esset imago circumcisionis spiritualis per sacrum regeneratione lavacrum ad remissionem peccati originalis operandæ, sic enim habetur Col. 2. 11. *In quo & circumcisi estis circumcissione non manu facta in expolatione corporis carnis, sed in circumcissione Christi: consensuli ei in Baptismo, in quo & resurrexistis per fidem.* Similiter Aaron Magnus Sacerdos, erat Christi typus; expressius Melchisedech legis naturalis Sacerdos. Idem dicendum de sacrificiis; eo enim ipso quo pro diversis peccatis expiandis erant instituta, sacramentum Pœnitentiæ designabant. Agnus Paschalis juxta Patrum placita erat figura Christi, qui in ara crucis tamquam víctima pro omnibus & singulis hominibus oblatus est: & sic de cæteris veteris Legis ritibus, in quibus veluti in speculo Eccle-

sia Christi videbatur : Non omittendum Legem, templum Salomonis ad quod Judæi ad Pascha celebrandum conveniebant, Ecclesiam multitudine & cæremoniariarum, & sacrificiorum quæ in illo offerebantur splendide adumbrasse.

Alter Ecclesiæ Christi imago est Paradisus terrestris, qui locus omnium bonorum aggregatione perfectus designabat Ecclesiam, ex qua perenni fluxu & refluxu gratiæ, animæ adveniunt, ut æstu passionum temperata & irrorata fructum meritum afferat in patientia, dicente Christo Apostolis Joan. 15. 16. *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis & fructus vestri maneat.* S. Augustinus lib. 4. de Baptismo capit. 1. istam figuram celebrat, his verbis : " Ecclesia paradiso comparata, indicat nobis, posse quidem ejus Baptismum homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. " Nam & flumini de fonte paradisi, sicut Scriptura testatur, etiam foris largiter manaverunt .... Ira sit, ut cum paradisi aqua sit extra paradisum, beatitudo tamen non sit nisi intra paradisum; si ergo Baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam, munus autem beatæ vitæ, non nisi intra Ecclesiam reperitur. "

Tertia : Ecclesiæ figura est Eva, quæ sicut e latere Adami deducta est, ut initiaret cum viro Ecclesiam, & primam eolentium verum Deum societatem, sic e Christi latere fluxerunt Sacramenta, & per Sacramenta novæ legis Ecclesia. Istius figuræ meminit idem Augustinus Tract. 9. in Joan. his verbis : " Dormivit Adam ut fiat Eva : moritur Christus ut fiat Ecclesia. Dormienti Adæ, sit Eva de latere : mortuo Christo lancea percutitur latus, ut profluant Sacramenta quibus formetur Ecclesia. Cui non appareat quia in illis tunc factis futura figurata sunt. "

Quarta : Ecclesiæ prælusæ imago, est arca Noe, in qua omnis generis creaturæ corporeæ viventes erant, & salvatæ sunt, extra vero existentia vivencia perierunt : quæ similitudine designatur Ecclesia, quæ est omnium nationum cujuscumque ætatis & sexus congregatio, quæ quandiu intra sinum Ecclesiæ remanent vita gratiæ vivunt & salvabuntur. S. Hieronymus istam commemorat figuram epist. ad Damasum Papam epist. 14. alias 57. in

qua, sic loquitur : " Cathedræ Petri communionem confocior . . . Si quis in arca Noe non fuerit, peribit . . . Qui cumque tecum non colligit, spargit. "

Secunda probatio, ex similitudine novi Testamenti.

CHRISTUS, loquebatur in parabolis, ut mysteria regni cælestis ad captum auditorum explicaret : Sed sæpius ejusmodi similitudinibus suam manifestari Ecclesiam. Et probatur. Prima parabola habetur Matth. 13. 24. & est agri, in quo patrifamilias Zizaniam & immundas segetes cum tritico mittere voluit, & ea usque ad Messiem crescere, ne si eradicarentur, simul & evelletur triticum, quæ similitudine subindigitat Ecclesiam completi bonos & malos, justos quidem ut justificentur adhuc, peccatores vero ut corrigantur, & correpti ad meliorem redeant frugem. S. Augustinus serm. 88. alias 18. hoc ipsum de Ecclesia interpretatur. Non absimili figura sagenæ nassæ in mare ex omni genere pisces congregant. Matth. 13. 47. juxta eundem Augustinum Tract. 122. in Joannem, Ecclesia repræsentatur. His accedit parabola convivii nuptialis Matth. 22. ad quod omnes promittitur, & nullo excepto invitati sunt ; omnes quippe ad vitam vocat Christus, omnes vero credentes benigne suscipit & completitur Ecclesia.

Præter istas parabolas quatuor sunt insignes in Scriptura similitudines, quibus designatur Ecclesia.

Prima est linteum continens omnis generis animalia, videlicet & munda, & etiam immunda quod in terras submitti, tum postea elevari & in cælo recipi vidit in extasi sanctus Petrus, quæ visio juxta Patres vocationem Gentium & Ecclesiam ex eis aggregatam significabit ; sic enim habetur Act. 10. *Ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam . . . Cedit super eum mentis excessus : & vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia terre, & volatilia cæli. Et facta est vox ad eum : surge Petre, occide, & manduca. At autem Petrus : absit Domine, quia nunquam manducaui omne comens & immundum. Et vox iterum secundo ad eum : quod Deus purificavit, tu communc ne dixeris.*

Secunda, est duplex piscatio Petri iussu Christi facta, altera ante Christi mortem, Luc. 5. altera post eius resurrectionem, Joan. 21. utraque multitudine piscium designat Ecclesiam. Sic propugnat S. Augustinus sermo. 248. alias 148. sic S. Gregorius homil. 24. in Evang.

Tertia, & quidem insignis fuit vestis Christi inconsutilis, quæ ex omni parte unita Ecclesiam, ejus centrum est Christus; & una in ipsum fides, significat. Ut docent SS. Patres, in primis Cyprianus lib. de unitate Eccles. Hieronymus in Psal. 21. de hoc momento, & sic loquitur S. Augustinus Tract. 128. in Joan. ubi explicans, ista Psal. 21. 19. *Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem;* ait: "Quadrupartita vestis Domini nostri Jesu Christi quadrupartita, tam figuravit ejus Ecclesiam, toto scilicet, quatuor partibus consistat, terrarum orbe diffusam. . . . Tunica vero illa sortita, omnium partium significat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. . . . Merito ergo vestis quæ charitas significatur, desuper contexta perhibetur. Inconsutilis autem, ne aliquando dissuatur: & ad unum pervenit, quia in unum omnes colligit."

Quarta, non minus splendida est lignum vitæ Apoc. 22. fluvio aquæ vivæ irrigatum, singulis mensibus reddens fructum suum, nec maledictum, nec ulla nox est in civitate, quibus coloribus perfecte delineatur Ecclesia: lignum enim vitæ est divina Eucharistia, qua suos pascit filios: fluvius totam civitatis irrigans superficiem est Christus, e cujus passione seu etiam aperto latere fluunt, ut ex primigenio fonte charismatum dona & omnium gratiarum imbres. Fructus vero quod prodit lignum, sunt infiniti prope Martyres, Confessores, Virgines. Demum sic fide summa rutilat Ecclesia, ut omnis hæresis umbram eliminet; sol quippe Ecclesiæ Christus nescit occalum, nec ipsa cum eo. Ecce S. Joannis verba. *Et ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni. In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium.*

Probatur ex Scriptura

Quæ dependent ex voluntate Dei, nobis per Scripturas manifestantur: Atqui in novo Testamento passim & ubique Ecclesia demonstratur: Primo quidem Matth. 16. *Tu es Petrus, ait Christus Simoni & super hunc petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Rursus cap. 18. 16. *Si te non audierit . . . dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Act. cap. 5. 11. cap. 38. cap. 8. 1. cap. 9. 30. cap. 11. 12. cap. 13. 1. cap. 14. 23. cap. 15. 3. cap. 16. 5. cap. 18. 22. cap. 19. 32. fit mentio expressa de Ecclesia. Cap. 20. 28. hæc habentur: *Attendite vobis & universo gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Multus est quoque in Epistolis S. Pauli de Ecclesia sermo. Rom. 16. 16. *Salutant vos omnes Ecclesiæ.* 1. Cor. 11. *Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Rursus: *Convenientibus vobis in Ecclesiam audio scissuras esse . . . Numquid domos non habetis, aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Tum cap. 12. 27. & 28. *vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.* Et quidam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes. Eo loci membra Ecclesiæ enumerat, Ephes. vero 5. 22. Christum a Patre Ecclesiæ caput constitutum dicit. Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam quæ est corpus ipsum. Rursus ibidem v. 23. & seq. *Christus est caput Ecclesiæ . . . Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in Verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam.* De eadem fit mentio in Apoc. 1. 4. *Joannes septem Ecclesiis.* Rursus cap. 3. 1. &c.

Probatio ex Patribus.

Quot Patres, tot Ecclesiæ præcones, cum Patres vocentur, eo quod illam ore excoluerint, scriptis vero contra impugnantes defenderint: sic Athanasius contra Arianos elucentur opera, sic Cyprianus contra Donatistas librum de unitate Ecclesiæ: sic post ipsum in libris contra eundem, adversus Manichæos &

Pelagianus S. Augustinus, & alii, quos hic referre superledeo.

Irenæus lib. 3. adversus Hær. cap. 3. mira de Ecclesia nova eloquitur, ostendendo Traditionem eam ab ipso Christo fundatore perenni Pastorum successione ad nos utque pervenisse, & ad consummationem utque sæculorum perseveraturam: "Quoniam, inquit, valde longum est omnium Ecclesiarum enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis Traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum pervenientem utque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quocummodo, vel per sibi placentia, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt."

Probatio ex rationibus Theologicis.

PRIMA: Ecclesia est veluti acies in Ministrorum distributione ordinata ad colendum Deum: Sed talis est Ecclesia Christi. Igitur datur in nova lege Ecclesia. Hanc a primo ad ultimum delineat Dionysius lib. de Eccles. Hier. ubi ostendit diversos esse in Ecclesia ordines sicut in Hierarchiis Angelorum; Sacerdotes scilicet qui Episcopi nominantur, inferiores Ministros puta Diaconos & Subdiaconos, medicos vero Presbyteros. Priores præsumunt, & executioni Mysteriorum invigilant: simplices Sacerdotes administrationi Sacramentorum incumbunt: ab inferioribus vero Ministri adjuvantur. Cap. 1. pag. 197. refert Hierarchiæ cælestis ordinationem, tum Ecclesiasticam, quam ei assimilari adest his verbis: "Illud tamē dicere necesse est, quomodo tum ille, tum omnis qui modo a nobis de prædicatur sacer Ordo, unam habeat, eandemque in omni sacra sua functione virtutem, ut & ipsemet sacri Ordinis Antistes pro sui status, dignitatis atque ordinis ratione divinis initiatur ac Deo unantur."

Altera: Ecclesia est corpus, in quo fides statuitur simul & defenditur, contra impugnantes: Atqui a Christo sic fuit: Et probatur ex omnibus Conciliis in quibus adunata Ecclesia utrinque muneris Provinciam perfecte adimplevit: Namque

in Concilio Jerosolymitano definire Apostoli in Spiritu. sancto congregati legalia non amplius & ultra obligare: In Nicæno Patres dixerunt Verbum esse Patris consubstantialia, & Arianos obstrepentes abiecerunt: & sic de aliis fidei controversiis ad nostra utque tempora: Ergo &c.

Tertia: Ecclesia instituta legitur pro cultu vero Deo exhibendo: Atqui talis est in novo Testamento: habet enim Festivitates suas pro Mysteriorum celebratione: habet leges quibus, tum jejunii & abstinentiæ virtute, tum Verbi divini continuo disseminati efficacia mores probos instituit: habet & censuras, ut fideles a peccato committendo deterreat, & sic est Societas Sanctorum, omnibus absoluta numeris, quæ Deum colendum, & possidendum pro fine habet. Ergo &c.

Responsa ad objectiones Heterodoxorum.

OBJICIUNT: Non satis claret ubi sit Ecclesia novi Testamenti: Igitur non est admittenda. Probatur antecedens. Ecclesia definitur congregatio Fidelium: Sed non constat ubi sint Fideles, nemo quippe scit an odio vel amore dignus sit: multi sunt charitate, immo & hinc destituti: Ergo &c.

Respondet negando antecedens. Ad probationem distinguo: Nemo scit physice an sit odio vel amore dignus, concedo: nemo scit moraliter, nego. Protestantes exigunt certitudinem Physicam de gratia & hinc tenenda ad justificationem, sed in hoc etiam eos anathemate segit Concilium Tridentinum sess. 2. can. 12. 13. 14. 15. 16. sufficit ergo certitudo moralis justificationis, ut fiduciam in Christo pro vita æterna assequenda habeamus: similiter & ut quis sit Ecclesiæ membrum satis est ut credat interius, & ceremonias Domini quibus probatur fides, custodiat. Quis autem nisi cæcutire velit, non videat Fideles hæc observare.

Inflant: Multi sunt hypocritæ, qui ore quidem fidem Dei continentur, factis autem & corde abnegant: hinc cum pauci sint electi, & non cognoscantur quinam sint, incertum est utique ubi sit Ecclesia, quæ modo in multis, modo in paucioribus, sed prorsus incognitis sita est. Ergo &c.

Respondet distinguendo: Et remanent semper aliqui fideles, peccatores vero modo fidem servant, ab Ecclesia non excidunt,

dunt, concedo: fecus, nego: Elius se solum credebat fidelem, ceteros vero putabat idololatrias, & tamen multo plures erant: sic enim eum 3. Reg. 19. 18. alloquitur Dominus: *Derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal*. Ecclesia, ut fert axioma, non judicat de internis: Quia vero Pastores non semper adfunt, & funguntur officio, ministri Sacramenta administrant, & mysteria eodem observantia tenore celebrant, dubio-procul non extincta Ecclesia, sed vivens tametsi militans perievertit.

Respondunt: Non una est pro Ecclesiae existentia opinio. Donatistae tempore Augustini eam in sola Africa repositam autumabant: Lutherani eodem modo de sua ratiocinantur: & ubique sunt schismata, cum illae omnes Ecclesiae diversae anathematis gladio sese mutuo confodere non dubitent: Romana vero ceteras, ne una quidem excepta, anathematizat. Igitur nihil certi habetur pro Ecclesia.

Respondet distinguendo: Et sola Romana est vera, quia sola Apostolica est, concedo, secus, nego. Equidem multae circumferuntur sectae, sed abnuuntur, cum eorum sint aut falsa dogmata, aut flagitiosi testes, aut impura moralis, aut scelerati & fidei Apostatae auctores. Sola Romana, ut infra dicitur, est vera & visibilis Ecclesia, quippe quae legitima Pastorum a Christo per Petrum & Apostolorum successione innitatur. Sic solvit argumentum S. Augustinus epistol. 93. alias 165. "In hoc ordine, inquit, successionis nullus Donatista Episcopus invenitur: sed ex transverso ex Africa ordinatum miserunt, qui paucis praesidens Afris in urbe Romana Moremum vocabulum propugnavit."

Urgent: Orientales servaverunt legitimam Pastorum successionem: Atqui tamen vera Ecclesia non est apud eos: Igitur Ecclesia est commentum.

Respondet distinguendo: Orientales habent legitimam Pastorum successionem quoad aliquid, transeat; licitam, nego. Ut primum Orientales schismate tum & haeresi divulsi sunt ab Ecclesia Romana, cessavit vera successio, cum non habeant amplius relationem ad Petrum, & ad sedem Romanam quae est unitatis centrum ac totius successionis vinculum: secundum quid tamen habent, quatenus in eis remansit character Ordinis; & sicut Episco-

pos creare, sic & Presbyteros consecrare valent. Ita colligitur ex Irenaeo lib. 3. adversus hos cap. 3. "Ad hanc enim Ecclesiam Romanam, propter potiorum principalem necessesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quae est ab Apostolis Traditio... Haec ordinatione & successione, ea quae est ab Apostolis in Ecclesia Traditio & veritatis praconatio pervenit usque ad nos. Et est plenissima haec offensio, unam & eandem vivificatricem hanc esse, quae in Ecclesia ab Apostolis usque nunc sic conservata & tradita in veritate."

Respondunt: Vel ipsos inter Romanos non semper cohaeret unitas ad veram Ecclesiam requisita: Ergo &c. Probatur multipliciter. I. Defuncto summo Pontifice, deest Ecclesiae caput. II. Et tempore schismatis, cum plures sint Papae; Papa autem dubius, Papa nullus, ut fert juris adagium. III. Non omnes obediunt summo Pontifici, ut non semel in Novatoribus compertum est; & infelici exitu etiam in isto aeo compertum. Quae & similia argumenta probant Ecclesiam esse invisibilem & incertam.

Respondet, Ecclesiam mortuo summo Pontifice, perseverare in sede Apostolica, quae ex jure avito vim habet novum eligere Pontificem, & aliis Ecclesiis, cum opus est, invigilare. Sic eodem jure tempore schismatis providet & satagit ut ennta in unitatis centro consocientur: immo & adunare Concilium pro bono pacis assequendo potest: mortuo S. Cornelio, congregavit Synodum sancta Sedes ad debellandos Libellaticos, quam universa Ecclesia ratam habuit. Hoc ipsum quotidiana comprobant experientia: extincto enim Episcopo, Vicarii generales dioecesium statutis suis regunt, & fidelibus suae jurisdictionis imperant. Ceterum absque causa rebellant Novatores, maxime cum condemnationi quinque Propositionum non semel accesserit totius Ecclesiae consensus. Quidquid sit, quilibet fidelis tenetur ea qua prae est obedientia & reverentia summorum Pontificum leges & placita venerari: ut universim propugnant Theologi, & inter recentiores Tournely art. 3. de summo Pontifice.

Perfiliunt: Si quid repraesentaret Ecclesiam, maxime Concilia: Atqui illam sepius

prius non repræsentant. Et probatur: Sæpius quod unam approbat, aliud id ipsum abjicit, ut patet de conventu Arminenſi a Liberio summo Pontifice, & aliis subsequentibus Conciliis reprobat. Quid plura? Quod Concilium etiam Oecumenicum sancivit, summus Pontifex quandoque abnegat: sic Damasus Papa non septem canones Concilii secundi generalis, sed solum primum contra Macedonianos probavit. Sic S. Leo non omnes actiones Concilii Chalcedonenſis, sed tantum sex suo munivit calculo: Ergo &c.

Respondeo hæc & similia ipsam Ecclesiæ existentiam probare. Hinc unum arguunt instantiæ, videlicet fidei controversias ad metam non perducit, donec accedat summi Pontificis consensus. Unde ad hæc omnia distinguo: quandoque in Ecclesiâ quidam non concordant, sed controversia terminatur, quando Concilio accedit summi Pontificis consensus, concedo: & nunquam ad metam perveniunt, nego. Deo enim providente fidei controversiæ sic terminatæ sunt, & major saltem pars Ecclesiæ summo adhæsit Pontifici. Hinc Patres Chalcedonenses anathema interminati sunt decem circiter Ægypti Episcopis qui epistola: S. Leonis pro fide incarnationis obedi-
dire nutabant.

Contra: Ecclesia est Fidelium in cultu Dei adunatorum coetus: Sed hoc in præsentiarum compertum non habemus. Et probatur. Non idem sunt ritus Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis: Ergo &c.

Respondeo negando minorem. Ad probationem distinguo: Non idem sunt ritus quoad modum & circumstantias quasdam accidentales, concedo: quoad substantiam, nego. Servatur in utraque ordo Hierarchiæ tum consecrando Episcopos, tum inter ordinandum Sacerdotes: idem peragitur sacrificium, eadem conficiuntur Sacramenta: quod vero quædam fuliores preces fundantur pro Sacramentorum consecratione in una Ecclesiâ, & novi addantur ritus qui non sunt idem in altera, parum aut nihil absolute refert, cum ubique intacta maneat confessio mysterii.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur Ecclesia Christi.

PRIMO: Hoc annuntiant figuræ in veteri Testamento, videlicet arca Noe, in qua omne animal erat: hoc piscatio Pe-

tri & sagena missa in mare, ex omni genere pisces congregans: hoc verba Christi ad Petrum Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Secundo: Idem patet ex successione Pastorum, & Hierarchia Ecclesiastica: item ex Sacrificio perpetuo, & Sacramentorum administratione.

Tertio: Quot Concilia tot Ecclesiæ præcones; affulget Ecclesia in Patribus, qui pro ea adversus hæreticos decertaverunt; in Martyribus, quorum sanguis fuit semen Christianorum; in Pastoribus, qui gregi sibi concredito invigilant, qui pabulo doctrinæ illum pascunt, & ab eodem mira & paterna sollicitudine arcent lupos.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Gratis Protestantes Ecclesiam prædicant invisibilem ut illam evacuent; adest enim in summo Pontifice & Pastoribus illis conjunctis: "Scire debes, ait Cyprianus epistol. 69. Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo."

Secundo: Aliæ sectæ a vera Ecclesiâ deficiunt, secus vero Ecclesiâ Romana, quæ legitima & interrupta a Petro ad nos usque Pastorum successione innititur.

Tertio: Nec mors summi Pontificis, nec schisma Ecclesiam subvertit; perleverat in Sede Apostolica, ut regens & gubernans, tum in cæteris fidelibus Pastoribus, qui illi conjuncti manent: dictum enim Matth. 16, *Et porta inferi non prævalebit adversus eam.* Igitar sola Romana Ecclesia manet infallibilis & indefectibilis, sola vera, sola sancta, & hoc ex professo probare aggredimur.

SECTIO SECUNDA.

Utrum Ecclesia novi Testamenti sit Ecclesiæ Legis scriptæ perfectior? Et possit esse extra Ecclesiam Romanam in aliis sectis salus?

CONCLUSIO PRIMA.

Ecclesia novi Testamenti est cæteris perfectior.

PROBATUR unico, sed efficaci argumento: Illa Ecclesia est præcedentibus perfectior,

secior, I. Quæ gratiam & veritatem attulit. II. Quæ Mediatorem præsentem & hominibus loquentem exhibet. III. Cujus sacrificium in immensum excedit sacrificia Legis naturæ & scriptæ. IV. Quæ habet Sacramenta virtute majora. V. Ex cujus plenitudine quoquo fuerunt ab initio mundi ad nos uque fideles sunt & futuri sunt, acceperunt, accipiunt & ad consummationem uque sæculi accipiunt. VI. Quæ instituta & formata est sanctissima. VII. Quæ mandatis purissimis sic instituit mores, ut paret Deo populum acceptabilem. VIII. Demum quæ consiliis Evangelicis filios suos ad supremum perfectionis apicem conduxit: Atqui talis est Ecclesia novi Testamenti: Igitur Ecclesia Legis naturæ & Legis scriptæ perfectior est. Minor de se putet, cum promissa in aliis Legibus adiuncta in Christo exhibeat novi Testamenti Ecclesia: cæteræ vero Ecclesiæ umbris erant circumseptæ, veritas vero præfulsa, votis petita, sacrificiis advocata, nunc in Ecclesia præsens apparet, rutilat, & fulget: attamen probatur quoad singulas partes.

Primo quidem: Gratiam & veritatem attulit Christus Ecclesiæ caput, dicens Joanne capit. 1. *Lex per Moysen data est: gratia & veritas per Jesum Christum facta est.*

Secundo: Redemptorem præsentem exhibet Ecclesia; sic enim habetur Heb. 1. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: novissime dicbus istis locutus est nobis in Filio.*

Tertio: Sacrificium Christi in ara crucis oblatum, & in Missa quotidie renovatum, est infiniti valoris. Hinc præcedentia omnia sacrificia virtute & merito superat, juxta illud Apostoli Heb. 10. 14. de Christo: *Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.*

Quarto: Ecclesia Sacramenta præ cæteris habet eminentiora, quandoquidem ex Concilio Florentino & Tridentino gratiam ex opere operato producent; primum in decreto Eugenii IV: sic loquitur: *Septem sunt Sacramenta novæ Legis, scilicet Baptismus ... Quæ multum differunt a Sacramentis antiquæ Legis: illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt.* Alterum vero scilicet. 7. can. 8. sic pronuntiat: *Si quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam . . . anathema sit.* Quid plura

adjiciam? Eucharistia unum de septem Sacramentis continet realiter, substantialiter corpus & sanguinem Christi. Ergo &c.

Quinto: Omnes a mundo condito homines ex plenitudine Ecclesiæ novæ Legis, videlicet ex plenitudine Christi ejus capitulis accipiunt: Scriptum est enim Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.* De hoc momento loquitur S. Augustinus epist. 190. alias 157. *“Profecto quod scriptum est, non esse aliud nomen sub celo in quo oporteat nos salvos fieri, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitium est genus humanum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur. Quia sicut in regno mortis, nemo sine Adam: ita & in regno vitæ nemo sine Christo.”*

Sexto: Ecclesia novi Testamenti vi institutionis suæ est sanctissima, quippe quæ e Christi fluxerit latere: eam emit Dominus Jesus sanguine suo: super Apostolos & Prophetas veluti super totidem fundamenta edificata est, juxta illud S. Pauli Eph. 2. *Jam non estis hospites & advenæ: sed estis cives sanctorum & domestici Dei: super edificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Jesu. Expressus Eph. 3. 25. & 26. Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vite, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.*

Septimo: Mandatis suis Ecclesia instituit mores, ut infinite prope Martyres, Confessores & Virgines quos formavit, probant: nec non levius indicat Apostolus ad Tit. 2. 14. *Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem seclatorem bonorum operum.* Mira de hoc momento profert Tertul. Apolog. c. 45. p. 39. ubi sic loquitur: *“Nos ergo soli innocentes? Quid mirum, si necesse est? Enim vero necesse est innocentiam a Deo haberi, & perfecte eam novimus, ut a perfecto magistro revelatam, & fideliter custodimus, ut ab in contemptibili discedere mandatum. Vobis autem humana estimatio innocentiam tradidit, humana item dominatio imperavit: Inde nec plenæ, nec adeo timendæ estis disciplinæ ad innocentiam veritatem. Tanta est prudentia hominis ad demonstrandum*

„ quid

„quid vere bonum, quanta auctoritas
 „ad exigendum? Tam illa falli facilis,
 „quam illa contemni. Atque adeo, quid
 „plenius dictum est: Non occides, an
 „etiam docere, ne irascaris quidem?
 „Quid perfectius prohibere adulterium,
 „an etiam ab oculorum solitaria concu-
 „piscencia arcere? Quid eruditius de ma-
 „lesicio, an & de maliloquio interdice-
 „re? . . . Enim vero nos qui sub Deo
 „omnium speculatore dispungimur, qui-
 „que æternam ab eo pœnam provide-
 „mus, merito soli innocentiae occuri-
 „mus.”

„Oñavo: Ecclesia votis consecrat Virgi-
 „nes, ita ut quo altius evehatur anima,
 „non habeat. Hanc virginitalis dicatæ vir-
 „tutem suadet Christus Matth. 19. ubi ait
 „quoddam se propter regnum Dei castrare.
 „Hanc sub symbolo prudentum Virginum
 „ibidem c. 25. exaltat. Demum vitæ per-
 „fectæ & Angelicæ ipse assignat regulas
 „Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit*
patrem suum, & matrem, & uxorem, &
filios, & fratres, & sorores, adhuc autem
& animam suam, non potest meus esse disci-
pulus. Rursum Matth. 19. 29. & 30. *Omnis*
qui reliquerit domum, vel fratres, aut so-
rores, aut patrem, aut matrem, aut uxo-
rem, aut filios, aut agros, propter nomen
meum, centuplum accipiet & vitam æternam
possidebit. Cæterum omnia paucis conclu-
 „dit Apostolus Heb. 7. 19. dicens: *Nihil*
enim ad perfectum adduxit lex; e contra
vero Ecclesia Christi.

CONCLUSIO SECUNDA.

Extra Ecclesiam Romanam non est salus, &
in aliis scitis.

SOCINIANI contendunt non esse ad sa-
 lutem necessarium omnes fidei articulos
 credere. Concinit Minister Jurius, qui in
 suo de Ecclesiæ systemate illam dehinc con-
 gregationem multorum quibuldam fidei ar-
 ticulis fundamentalibus convenientium;
 quos quidem omnes ad unum veluti sco-
 pum & finem deducit, ut scilicet unusquis-
 que credat Deum esse: hinc & Luthera-
 nos & Calvinistas & Nestorianos aliosque
 hujus fursuris homines salvari posse autu-
 rat: quod quidem systema veluti tuerim
 Babel construxit, ut suos vinculis plusquam
 ferreis vinciret, ne quis a falsa sua religio-
 ne detereretur: hoc systema doctissime
 confutavit D. Nicol. ann. circiter 1680.

Probatur conclusio multis momentis.

Primo, ex Scriptura sacra.

MATTH. 12. 30. ait Christus *e Qui non*
est mecum, contra me est. Capit. 16. 19. sic
 Petrum alloquitur: *Quodcumque ligaveris*
super terram, erit ligatum & in caelis: Et
quodcumque solveris super terram, erit so-
lutum & in caelis: Sed Hæretici sunt con-
 tra Ecclesiam, & 1. Joan. 2. vocantur
 Antichristi: Sed Schismatici non audiunt
 Ecclesiam: Sed in sola Ecclesia Romana est
 potestas ligandi atque solvendi: constat
 enim ex Traditione solam esse Christi spon-
 sam, idem enim a Christo per Petrum ac-
 ceptam perpetua Pastorum successione in-
 contaminatam servavit: Ergo &c.

Rursus: Apostolus ad Titum III. præ-
 cipit Hæreticum post unam ut alteram
 correptionem vitandum esse, eo quod sit
 proprio condemnatus iudicio. Tum ad
 Galat. 3. *Si circumcidamini, Christus nihil*
vobis proderit. Demum Apoc. 2. facti Ni-
 colaitarum reprobantur, ut quisque intel-
 ligat solam Romanam Ecclesiam esse ve-
 ram Ecclesiam.

Secundo, ex sanctis Patribus.

Ecclesia, una est, ut dicitur in Sym-
 bolo Nicæno his verbis: *Et unam sanctam*
Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Sed
 illa una Ecclesia ex SS. Patribus est Ro-
 mana: Ergo &c. Probatur minor ex sen-
 tentiis Patrum.

S. Cyprianus epist. 40. ad plebem: “
 „Deus unus est, & Christus unus, &
 „una Ecclesia, & cathedra una super
 „Petrum Domini voce fundata. Aliud
 „altare constitui, aut Sacerdotium no-
 „vum fieri præter unum altare, & unum
 „Sacerdotium, non potest. Quisquis ali-
 „bi colligit, spargit.”

Optatus Milevitanus l. 2. contra Parme-
 nianum n. 2. “Igitur negare non potes
 „scire te in urbe Roma Petro primo Ca-
 „thedram Episcopalem esse collatam . . .
 „In qua una cathedra unitas ab omnibus
 „servaretur . . . ut jam Schismaticus &
 „peccator esset, qui contra singularem
 „cathedram alteram collocaret.”

Hieronymus subscribit epist. 14. alias 57.
 ad Damasum Papam: “Cathedræ Petri
 „communione confocior . . . Non novi
 „Vitalen, Meletium respuo, ignoro Pau-
 „linum.”

„ linum, quicumque tecum non colligit,
„ spargit. „

„ Gregorius IX. epist. 198. l. 13. ait : “
„ Licet plures populi in cultum sint catho-
„ licæ fidei congregati, omnes tamen, una
„ censetur Ecclesia, dum uni capiti Chri-
„ sti Vicario & B. Petri successori cervice
„ reverentiam exhibent. Reliqui vero qui
„ ejusdem capitis se non membra consti-
„ tuunt, quasi monstra sine capite in
„ viam perditionis abcedunt. „

*Tertio, ab exemplis Patrum & Imperatorum
qui noluerunt communicare cum iis qui non
erant Ecclesiæ Romanæ membra.*

VELUT Christi adversarii Schismatici &
Hæretici propulsi sunt : Igitur sola Ro-
mana Ecclesia est vera Ecclesia, extra
quam non est salus : Probatur antecedens,
l. ex S. Joan. qui teste Irenæo l. 3. c. 3.
videns Cerinthum in balneo publico, statim
recessit, & a balneo abstinuit, ne cum
Hæretico quodammodo communicare vi-
deretur : Il. S. Polycarp. ut scribit Hie-
ronymus, Marcionem sibi obvium anima-
dvertens, non solum salutationem datam
illi reddere noluit, sed Marcioni illum in-
terroganti, num illum dignosceret, res-
pondit, Agnosco primo-genitum diaboli.
Neque vero ipse Irenæus voluit commu-
nicare cum Hæreticis : Justinus eos veluti
impios & Atheos haberi vult. Lactantius
l. 4. c. 30. dicit : cum Marcionitæ aut
Ariani nominantur, Christiani esse desie-
runt; Tertullian. vero lib. de præser. sic
loquitur : „ Si Hæretici sunt, Christiani
„ esse non possunt. „ Idem docet S. Cy-
prius l. de unitate Eccl. Quid plura ?
Constantinus Magnus Sectatores Arii non
permisit nominari Christianis : Theodosius
& Valentinianus Imperatores lege statue-
runt, ne Hæretici Christiani nomine do-
narentur. Ex his duo sequuntur. I. So-
lam Ecclesiam Catholicam Romanam esse
veram Ecclesiam : II. Cæteras Ecclesias
esse Satanae Synagogas, hoc est, Hæreti-
cos esse extra Christi Ecclesiam.

Idem probatur rationibus Tertulliani ex
l. de præscript. contra Hæreticos dedu-
ctis, editionis Parisiensis ann. 1634. prima
sic proponitur : illa sola Ecclesia est ve-
ra, quæ habetur ab ipsis Apostolis emen-
data Ecclesia : Atqui hoc sic est &c.

Quarto, ex aliis rationibus Tertulliani.

PRIMA etque valida : Illa sola Eccle-
sia est vera, extra quam non est salus,
quæ sola veras habet Scripturas : Atqui
sola Romana Ecclesia habet; e contra vero
Hæretici. Sic loquitur Tertullianus l.
de præscript. c. 27. p. 24. ubi de Hære-
ticis sic loquitur : “ Tenent correptas ab
„ Apostolo Ecclesias, o insensati Galatæ !
„ Quis vos fascinavit ? E tam bene cur-
„ rebatis, quis vos impedit ? Ipsumque
„ principium ? Miror quod sic tam cito
„ transferimini ab eo qui vos vocavit in
„ gratiam, ad aliud Evangelium. Item ad
„ Corinth. scriptum, quod essent adhuc
„ carnales, qui lacte educarentur nondum
„ idonei ad pabulum; qui putarent se scire
„ aliquid quando nondum scirent, quema-
„ dmodum scire oporteret. Cum correptas
„ Ecclesias opponunt, credant emendatas:
„ sed & illas recognoscant, de quarum fide
„ & scientia & conversatione Apostolus gau-
„ det, & Deo gratias agit : quæ tamen
„ hodie cum illis correptis unius institutio-
„ nis jura commiscet. „

Quibus verbis propellit Heterodoxorum
objectionem, qua contendebant Ecclesias
suas esse genuinas, tamen in aliquibus
punctis fallibiles, cum & ipsæ ab Apo-
stolis fundatæ Ecclesiæ in aliquo defecis-
sent, & fuissent correptæ : Respondet
enim Tertullianus emendatas quidem fuisse
illas Ecclesias, sed ab Apostolis, & iura
fidei cum Ecclesia universali unitate
catholica servasse, quod nusquam fecere
Hæretici, qui ab unitate Ecclesiæ Christi
& Petri divulsi manserunt : Ex quo in-
fert Hæreticos non esse de Ecclesia.

Altera momentosa ratio hæc est : Non
potuit errare Ecclesia Christi Petro con-
credita, alias inutiliter & Apostoli, & in-
finiti prope Martyres suum pro fide Petri
tenenda fudissent sanguinem : Sed si Hæ-
retici essent de vera Ecclesia, jam veritas
Mysteriorum foret ante fidem, cum illa
fidem quæ est a Petro & ab Apostolis non
habeant, sed novam prorsus indaxerint;
jam homines essent Christiani ante ipsum
Christum, cum fidem fide Christi antiquio-
rem haberent, namque jactant Hæreti-
ci se habere fidem, & tamen illa est prorsus
a fide Petri diversa : Igitur ipsa fide
Christi antiquior : Si vero posterior & no-
va, jam est mendacium : Ergo &c.

Sic Tertullianus revincit Heterodoxos
ibidem cap. 28. pag. 245. his verbis : A-

ge

„ge nunc. Omnes erraverint; deceptus
 „sit & Apostolus de testimonio reddendo
 „quibusdam; nullam respexerit Spi-
 „ritus sanctus, uti eam in veritatem de-
 „duceret; ad hoc missus a Chrillo, ad
 „hoc postularus de patre, ut eilec Do-
 „stor veritatis; neglexerit officium Dei
 „Villicus, Christi Vicarius, sinens Ec-
 „clesiam aliter interim intelligere, aliter
 „credere quod ipse per Apostolos præ-
 „dicabat: Equid verisimile est, ut tot
 „ac tantæ in unam fidem erraverint?
 „Nullus inter multos eventus est unus
 „exitus; variasse debuerat error doctri-
 „næ Ecclesiarum. Cæterum quod apud
 „multos unum invenitur, non est erra-
 „tum, sed traditum. Audeat ergo ali-
 „quis dicere illos errasse qui tradide-
 „runt? Quoquo modo sit erratum, tam-
 „diu utique regnavit error, quandiu hæ-
 „reses non errant. Aliquos Marcionitas
 „& Valentianos liberanda veritas ex-
 „pectabat: interea perperam evangeliza-
 „batur, perperam credebatur, tot mil-
 „lia millium perperam tincta, tot opera
 „fidei perperam administrata, tot virtutes,
 „tot charismata perperam operata:
 „tot sacerdotia, tot ministeria perperam
 „functia: tot denique Martyria perpe-
 „ram coronata. Aut si nec perperam,
 „nec in vacuum, quale est ut ante res
 „Dei cernerent, quam ejus Dei notum
 „esset? ante Christiani, quam Christus
 „inventus? Ante hæresis, quam vera
 „doctrina? Sed enim in omnibus veritas
 „imaginem antecedit: postremo similitu-
 „do succedit. Cæterum, satis ineptum,
 „ut prior in doctrina hæresis habeatur;
 „vel quoniam ipsa est quæ futuras hæ-
 „reses cavendas prænuntiabat. Ad ejus
 „doctrinæ Ecclesiam scriptum est, im-
 „mo ipsa doctrina ad Ecclesiam suam
 „scribit: Etsi Angelus de cælo aliter
 „evangelizaverit citra quam nos; ana-
 „thema sit. „

„Ex his verbis sequitur illam Ecclesiam
 „esse solam veram Ecclesiam, eamque in-
 „fallibilem, in qua cæteræ Ecclesiæ parti-
 „culares in fide adunantur; impossibile
 „enim est, teste Tertulliano, aliquid esse
 „erratum circa fidem in quo universus
 „convenit orbis: Atqui talis est Ecclesia
 „Romana: Igitur extra Ecclesiam Roma-
 „nam non est salus.

„Tertia: Illa sola est vera Ecclesia, ex-
 „tra quam non est salus, quæ suam pro-
 „bat doctrinam & fidem miraculis: Atqui

„nullæ Ecclesiæ præter Romanam suam mi-
 „sionem & doctrinam miraculis probave-
 „runt: Ergo &c. Illa ratio est Tertulliani
 „ibidem cap. 30. pag. 242. his verbis: „Vo-
 „lo igitur & virtutes eorum, de Hæreti-
 „cis loquitur, proferre, nisi quod agno-
 „sco maximam virtutem eorum, qua
 „Apostolos in perversum emulantur. Il-
 „li enim de mortuis vivos faciebant, isti
 „de vivis mortuos faciunt „.

„Quarta: Nulla Ecclesia censetur Catho-
 „lica & Christiana, quæ suam non ducit
 „a Christo originem: Atqui sola Roma-
 „na, cæteræque particulares quæ cum ea
 „consociantur & in unitatem fidei conspi-
 „rant, suam ducunt a Christo originem:
 „Ergo &c. Illa ratio traditur a Tertulli-
 „ano ibid. cap. 32. pag. 243. ubi Hæreticos
 „sic alloquitur: „Edant ergo origines Ec-
 „clesiarum suarum; evolant ordinem
 „Episcoporum suorum, ita per successi-
 „ones ab initio decurrentem, ut pri-
 „mus ille Episcopus aliquem ex Apo-
 „stolis, vel Apostolicis viris, qui tamen
 „cum Apostolis perseveraverint, habue-
 „rit auctorem & antecessorem. Hoc enim
 „modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos
 „deferunt: sicut Smyræorum Eccle-
 „sia habens Polycarpum a Joanne con-
 „locatum refert: Sicut Romanorum
 „Clementem a Petro ordinatum edit:
 „proinde utique & cæteræ exhibent
 „quos ab Apostolis in Episcopatum con-
 „stitutos Apostolici seminis traduces ha-
 „beant: confingant tale aliquid Hære-
 „tici. Quid enim illis post blasphemiam
 „inlicitum est? Sed etsi confinxerint,
 „nihil promovebunt. Ipsa enim doctri-
 „na eorum cum Apostolica comparata,
 „ex diversitate & contrarietate sua pron-
 „tantiabit, neque Apostoli alicujus au-
 „thoris esse, neque Apostolici: quia sic-
 „ut Apostoli non diversa inter se do-
 „cuissent, ita & Apostolici non con-
 „traria Apostolis edidissent, nisi illi qui
 „ab Apostolis defecverunt, & aliter
 „prædicaverunt. Ad hanc itaque for-
 „mam provocabuntur ab illis Ecclesiis,
 „quæ licet nullum ex Apostolis, vel
 „Apostolicis, auctorem suum proferant,
 „ut multo posteriores, quæ denique
 „quotidie instituuntur: tamen in eadem
 „fide conspirantes, non minus Apostoli-
 „cæ deputantur pro consanguinitate do-
 „ctrinæ. „

„Quinta: Illa sola Ecclesia est vera,
 „quæ sanguine Apostolorum propagata est,
 „quæ-

quæque est fidei & unitatis centrum, quæ Scripturas immaculatas servavit, & cujus Ministrorum ordinationes sapiunt Christi sanctitatem: Atqui sola Ecclesia Romana est unitatis fidei centrum: Sola Scripturas sacras non interpolatas habet & servat: sola ordinationes legitimas possidet: Igitur extra eam neque vera ulla Ecclesia, neque salus: Probatur minor quoad singulas partes.

Primam sic defendit Tertullianus ibidem cap. 36. pag. 245. "Age jam qui voles curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ, percurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur, apud quas ipsæ authenticæ litteræ eorum recitantur, fouantes vocem, & representantes faciem uniuscuiusque. Proxime est tibi Achaia, habes Corinthum: si non longe es a Macedonia habes Philippas, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiae adiacēs, habes Romanam, unde nobis quoque auctoritas prælo est. Ipsa quam felix Ecclesia cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: ubi Petrus Passioni Dominicæ adæquatur. Ergo &c."

Secundam minoris partem probat Tertullianus ibid. 37. cap. pag. 246. Eo loci sic insurgit adversus Heterodoxos: "Vos certe exheredaverunt semper, & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei & inimici Apostolicae Hæretici, nisi ex diversitate doctrinæ, quam unusquisque de suo arbitrio, adversus Apostolos aut præcūlit, aut recepit? Illic igitur & Scripturarum & expositionum adulteratio deputanda est, ubi diversitas doctrinæ invenitur: Ergo &c."

Tertiam denique partem minoris Tertullianus cap. 41. pag. 247. probat illudendo & ordinationibus Hæreticorum, & ipsis Ministris ab eis consecratis: "Omnes, inquit, tument, omnes scientiam pollicentur. Ante sunt perfecti Catechumeni quam edocti. Ipsæ mulieres Hæreticæ, quam procaces! quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & tingere. Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconstantes, nunc Neophitos collocant, nunc sæculo obstrictos, nunc Apostatas nostros, ut gloria eos obligent."

Dices: In aliis sectis sunt Christiani; Ariani enim, Nestoriani, Protestantes habent Christum ut suæ vicissim Ecclesiæ caput, & uti talem agnoscunt. Igitur tametsi ab Ecclesia Romana divulli, possunt tamen salvari.

Respondeo I. non sufficere ad salutem, Christum habere suæ sectæ caput, sed eodem ipso testante Matth. 18. 17. quisque tenetur audire Ecclesiam, in minus habendus est ut Ethnicus & Publicanus: hinc Jacob 2. 10. habetur: *Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

Respondeo II. distinguendo: In aliis sectis sunt Christiani voce-tenus & nomine, concedo: vere & realiter, nego. Non habent fidem, unde juxta Patrum definitionem, non sunt Christiani.

His omnibus Tertullianus rationibus accedit definitio Conciliorum omnium adversus Hæreticos adunatorum, quæ illos extra Ecclesiam esse declaraverit, immo anathematis gladio velut membra putrida ab ejus sancto corpore rescaverunt.

Diluantur Socinianorum obiecta.

OBJICIUNT: Omnes fidei articuli non sunt fundamentales: Igitur aliæ Ecclesiæ tamen si a fide Ecclesiæ Romanæ quantum ad aliqua dogmata diviniæ, possunt salutem assequi: Probatur antecedens. Non opus est ad salutem credere v.g. historias, quarum nullus est sermo in Scripturis: Ergo &c.

Respondeo negando antecedens: eo enim ipso quo omnes fidei articuli eodem Dei verbo innuntantur, omnes utique cadunt sub præceptum: non negamus tamen quorundam præ cæteris esse eminentiores quos explicite credere necesse est, quale est mysterium sanctissimæ Trinitatis, qualis Dominica Incarnatio, & quædam alia momenta.

Ad probationem distinguo: Unusquisque sub peccata salutis incurruenda non tenetur credere historias, si sit Doctor & pater Ecclesiæ, nego: si sit homo privatus & laicus, subdistinguo: non tenetur credere explicite, concedo: implicite, nego. Proceres Ecclesiæ, utpote a Spiritu sancto constituti pro ipsa Dei Ecclesia regenda, cuncta fidem spectantia apprime debent scire & credere; scriptum est enim Malach. 2. 7. *Laici Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirunt ex ore ejus*:

eius : eo quippe fine, ut habetur Aët. 20. 28. *Vos Spiritus sanctus posuit . . . regere Ecclesiam Dei*, ne populi circumferantur omni vento doctrinæ humanæ in suam prorsus perniciem. Ipsi vero populi principalia Mytheria explicite, cæteros vero articulos saltem implicite credere debent, hoc est, omne quod in divinis continetur Scripturis.

Instant : Si Ecclesia Romana sola foret vera Ecclesia, maxime quia ei inest potestas ligandi atque solvendi, propter ista verba Christi Petro dicta : *Quæcumque alligaveritis &c.* Sed non constat summos Pontifices & Episcopos bene ligare & solvere ab Ecclesia Romana extraneos : Et probatur : ipsi omnes in Conciliis & in hæc controversiis sunt extraneorum partes : Igitur non constat eos ligare vel solvere alios qui sunt extra Ecclesiam Romanam.

Respondet negando minorem, auctoritas quippe legandi atque solvendi data a Christo Ecclesiae ipsa Christi auctoritate innitur, quocirca est infallibilis, & sicut recte ligat, sic & rite solvit. Ad probationem distinguo : Summi Pontifices & Episcopi sunt partes in Conciliis, sed ab ipso Christo institutæ, & pro bono Ecclesiae publico, concedo : partes pro bono particulari, & ulla absque auctoritate, nego : omnis potestas est a Deo, & qui resistit potestati, Deo ipsi resistit, inquit Apostolus. quocirca Judices a Regibus constituti pro dirimendis civilibus controversiis, a fortiori Judices Ecclesiastici pro rebus religionis stabiliti in definiendis litibus non dicuntur litigantium partes, sed Judices : hinc Rex per suos Ministros, Christus vero per summum Pontificem & Concilia Oecumenica dirimunt controversias, ille civiles, iste Ecclesiasticas : Igitur si judices partes quandoque nominentur pro bono publico, partes sunt seu potius boni publici patroni.

Urgent : Atqui Ecclesia etiam Romana non semper audienda est in judiciis suis : Ergo &c. Probatur subsumptum. Audienda est solum in iis quæ sunt ad salutem necessaria : Sed aliæ sectæ in iis illam audiunt : Primo quidem quoad palmaria Mytheria, Trinitatis scilicet, Incarnationis, gratiæ necessitatis, Sacramentorum ; Protestantes quippe hæc omnia credunt : Igitur possunt salvari in sua vicissim religione, cum essentialia ad salutem retineant.

Respondet negando subsumptum : Ad probationem nego minorem : Cæcutit Judæus dum hoc propugnat ; Cæcutit enim ipse & sectæ suæ confratres in necessariis ad salutem audiunt Ecclesiam, I. ab ea divulsi sunt, nec capiti Ecclesiae Summo Pontifici obediunt : II. Realitatem corporis Christi in Eucharistia abnuunt, justificationem imputativam, & gratiam necessitantem propugnant, tum & alios habent naves, quos hic texere non opus est. Cæterum non credunt sicut oportet, hinc ab ipsa fide excidunt. Ad probationem ulteriorem ejusdem minoris respondeo distinguendo : Protestantes retinent momenta essentialia aliqua, concedo : omnia, nego : immo vel ipsa capitalia Mytheria non credunt fide divina, sed solum humana.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Ecclesia novi Testamenti I. est perfectior Ecclesia Legis naturæ & scriptæ. II. Extra eam non est salus.

PRIMUM patet juxta illud Jo. 1. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Hoc ipsum satis definitivè videtur Concilium Florentinum & Tridentinum : Primum quidem in decreto unionis, ubi ait cæterarum legum Sacramenta gratiam in se non habuisse, quippe quæ illam solum per Christum dandam significarent, nostra vero illam continere ; addit Tridentinum illam ex opere operato producere. Cæterum ait Apostolus Heb. 7. 19. *Nihil enim ad perfectum adducit lex* : E contra vero Ecclesia novi Testamenti.

Secundum utique claret, nempe in aliis sectis non esse salutem : Sic ipse definit Christus Matth. 18. 17. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus* : Sic omnium Patrum cætes declaravit, Cyprianus epist. 40. Hieronymus ex professo epist. 14. ad Damasum, &c. Sic omnia Concilia contra Hæreticos adunata, quæ ab Ecclesia vera illos ejecerunt.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO : Tametsi omnes fidei articuli non sint æqualis ad salutem necessitatis, omni-

omnis tamen fidelis eos credere tenetur, eminentiores quidem explicite, ceteros vero implicite.

Secundo: Allucinantur Hæretici rebelles, dum in controversiis fidei Ecclesiæ Proceres ut partes habent: sunt enim a Christo constituti Iudices; hinc incautum eorum iudicium declinare tentant.

ARTICULUS QUARTUS.

De falsis Religionibus.

NON est animus hic texere falsarum religionum, immo & stupidarum Religionum historiam, maxime vero cum in prima parte ubi de existentia & unitate Dei, de auctoribus, tum idololatriæ, tum duorum primorum principiorum admittentium tractaverimus.

Unum in præsentiarum sufficit ad propositum, aliquid dicere de origine, & progressu Religionis Mahumetanæ, quæ crevit in pejus in totis fere mundi partibus.

O R T U S.

REVERENDUS Pater Antonius le Grand Duacensis Fratrum Minorum Recollectorum Anglorum quondam Minister Provincialis, in suo opusculo de historia Hæresiarum pag. 185. 186. 187. 188. Sic delineat Mahumetanæ Religionis historiam: "Mahometes, seu Mahometus, novus Hæresiarcha, Turcarum Pseudo-prophe-
ta exoritur apud Homeritas, sive in Arabia felice, sub Heraclio Imperatore, & Honorio I. Romano Pontifice, Dagoberto item Francorum Rege, & Hilebo Hispaniarum Rege, circa annum Domini 630. ex infima sorte primum servus, & camelis pascendis additus, prorsusque litterarum inscius, locupletis heræ suæ effectus conjux, deinde Pseudo-prophe-
ta, postremo Princeps atque Legislator. Opera Sergii Monachi exitiale ex Judaismo, Ari-
anismo, & Ethnicismo sectam conflavit cum dæmone, morboque comitali correptus frequens corrueretur, uxori cæterisque persuasit se Angeli Michaelis conspectu & colloquio sic consternari. Formidabilem se exhibuit familiarium cæ-
de, ac præsertim consanguineorum. Et cum regnum affectaret ad quod ob ge-

neris vilitatem pervenire non posset, quæsitæ religionis specie, & nomine Prophetæ grassandum sibi esse decrevit, unde volumen, quod Alcoranum vocavit, impuris & infelicibus, Bayræ & Sergii, ut dictum est, præceptionibus effinxit, quod e cælo ad se delatum, mentitus, observandum suis sectatoribus tradidit."

Dogmata Alcorani.

MAHUMETES varia insulsaque, immo & ridicula, credenda & tenenda in Alcorano suis proponit. Si quidem docet.

Primo: Deum in essentia, & personis unum esse, ac proinde eum non esse Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, nec Deum habere aliam sibi æqualem personam.

Secundo: Christum Jesum esse vere unigenitum Dei Filium, Patri similem, ante mundum creatum: Spiritum, seu statum Dei, animam Dei, virtutem Dei, sapientiam, verum Dei verbum, Messiam maximum, & beatissimum, Angelis & Prophetis supereminere.

Tertio: Christum quidem esse Dei verbum, sed creatum, atque servum, quem factus est ex Maria Virgine sine semine generatum: aiebat enim verbum ac spiritum Dei, cum in Mariam introisset, Filium genuisse, qui Dei Propheta & servus esset. In Alcorano sic habetur ut legenti patebit.

Quarto: Contendit Judæos voluisse quidem Christum contra legem in crucem agere, sed cum eum apprehendissent & tenuissent, ejus tantum unibræ cruci affixisse; ipsum vero nec in crucem actum esse, nec mortuum. *Damascen. de hæres.*

Quinto: Impossibile esse asseruit, ut Deus Filium habeat, hac ratione motus, quoniam nemo absque semina fieri potest pater, ac proinde nec Filium habere, Deum autem nec genitum, nec generatum esse. *Petrus Cluniac. in Summula.*

Sexto: Diabolum non ex nihilo, sed a Deo, ex igne pestifero creatum, non aliquando tamen salvandum. *Azcara.*

Septimo: Cuncta Ecclesiæ Catholicæ Mysteria abnegabat, quæ vim & efficaciam suam, a Christi passione obtinent. *Prætelus.*

Octavo: Esse putabat Jesum Christum nondum mortuum, moriturum nihilominus tandem, postea vero excitatum iri a mortuis, & venturum, non autem an-

te

te adventum antichristi. *Petrus Clun. in Summ.*

Nono : Summum bonum, vel ultimam hominis felicitatem in corporeis voluptatibus constituit, sibi paradysum fingendo, in quo sibi & sectatoribus suis præstantes forma seminae, cibum & potum ministrabunt, ad coitum semper paratæ, iis autem potissimum potituros, qui hostes interficerent, aut ab hostibus interficerentur. *Baronius ann. 630.*

Decimo : Circumcisionem cum Ebionitis instauravit, iis autem præputium tantum abicindi volebat, qui ad ætatem pervenissent, ac ratione uterentur. *Azoara.*

Undecimo : Abstinentiam a mulieribus impossibilem esse propugnat, unde permissam a Deo luxuriam dicebat, etiam cum ancillis, aliisque mulieribus domi subiectis. *Azoara.*

Duodecimo : Polygamiam viris permisit, hoc est, fas viris esse existimavit tot uxores ducere, quot ex facultatibus suis alere ac tueri possent. *Proteolus.*

Decimo-tertio : Divortium approbat Mahometes, hoc est, matrimonii solutionem, atque uxoris mutationem, præsertim ex tribus causis. 1. Si mulier infecunda fuerit. 2. Si moribus perversis sit. 3. Si viro non placeat. *Azoara.*

Decimo-quarto : Credebat omnes orbis Christianos & Legem & Evangelium amisisse, ac proinde Alcoranum non alia de causa exscribendum suscepisse, quam ut hominibus suas contrarietates exponeret, & viam rectam, atque misericordiam credentibus patefaceret. *In Alcorano.*

Decimo-quinto : Propugnabat & Christianum, & Judæum, & quemvis alium in æternum salvari posse, si Deum veneretur, eumque timeat, ac bona opera exequatur. *Azoara.*

Decimo-sexto : Jubet in suo Alcorano summi & interfecti nolentes converti ubicunque repertos, mensibus Haram peractis, omnibique viis illis insidiandum.

Decimo-septimo : Fatum asseruit, hominesque, sive ad bonum, sive ad malum destinari : unde Mahumetismi decretum est latronibus, maleficis, peccatoribusque aliis ex Dei prædestinatione, in eo statu esse moriendum. Neque precandum ut Deus malos viam rectam doceat, nihil enim profecturum, nisi cui Deus voluerit. *Sanctus hæres. 125.*

Decimo-octavo : Vult Mahometes non modo credi, obtemperarique suo Alcora-

no, proposita belli ac maledictorum multorum pœna; verum cavere ne quicquam ex eo immutetur. *Damascenus.*

Progressus.

STUPENDUM prorsus est quantum creverit in pejus & in animarum pene infinitarum perniciem illa carnalis religio. Primum enim Arabes, deinde Ægyptios, postea Aliam & Africam, immo & magnam Europæ partem occupavit, suoque necavit veneno, & hoc juxta victoriarum Imperatorum Mahumetanorum mensuram; inniti quippe populi immani tyrannorum subditi imperio, alii enim suppliciiis, tormentis, alii etiam blanditiis vitæ prorsus animalis & sensuales cedentes, vel pristinam bonam abnegarunt religionem, vel Christianam tamen hæresi sedatam abiecerunt, vel nullam habentes oblatam Mahumetanam, ut suis indulgerent passionibus, suscipere, quod quidem exitialis comprobatur experientia.

Proscriptio.

CUNCTA Concilia quæ novas sectas anathemate percusserunt, Mahumetanam consequenter damnare. Adversus eam scripserunt Ricardus Dominicanus in confutatione legis Mahumetanae. S. Pius Papa epistolâ ad Mahometem Turcarum imperatorem : Bartholomæus Hungarus, & alii. Maxime vero bene multi Martyres qui Mahumetanorum non cessare suppliciis, sed potius ipsi cessare tormenta. Concilium Lateranense quartum & quintum adunatum est contra Mahumetanos.

CONCLUSIO.

Secta Mahumetis est falsa & merum religionis commentum.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA : Illa Religio est falsissima, quæ adversatur juri naturali : Atqui talis est Religio Mahumetis. Ergo &c. Probatur minor. Mahometes permittit multiplicatam uxorum indiscriminatam, tum ex ancillis, tum ex propinquis : Sed & licentiam eas ad nutum dimittendi facit : ita carnalis ut nec aliam ferme admittat beatitudinem, vult enim esse in paradiso quem promittit, mulieres forma specio-

ciosas quæ viris ministrant. Sed est contra ipsam naturalem uxorum multiplicitatem, cum Gen. 1. 27. habeatur: *Masculum & feminum creavit eos*. Prohibuit quoque Christus, excepta fornicationis causa dimittere uxorem, juxta illud Matth. 19. 6. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Cæterum ibid. 22. 30. Christus de Regno Patris loquens ait, quod in illo loco: *Neque nubent, neque nulentur*. Ergo &c.

Secunda: Religio quæ manifestas implicat contradictiones est falsissima. Atqui religio Mahumetana contradictoria complectitur, ut ex dogmatibus supra laudatis liquet. Ergo &c.

Tertia: Ubi perpetuum adest mendacium, ibi nihil certi pro Religione habetur: atqui Alcoranum non nisi fabulosa continet; nec mirum, nullis illa Religio consignata est miraculis: nullam habuit missionem Mahumetis; nullos testes fide dignos: hinc non una est in Mahumetismo pro Religione secta & opinio. Ergo &c.

Quarta: Secta quæ omnia abjicit Myseria, est Religionis commentum: Atqui Mahumetes Trinitatem, Incarnationem, & Sacramenta abnuat. Ergo &c.

Quinta: Religio Mahumetana ut primum se prodit, seipsam apud viros cordatos solvit: Igitur nedum est abjicienda; sed abhorrenda: Et ne quis putet hoc esse phantasma, operæ pretium est argumenta ex ipsius Legis textibus proferre.

I. De Paradisi spurcitiis ait Azoara II. *Dulcissimas aquas, pomæque multimoda, fructus varios, & decentissimas, ac mundissimas mulieres, omneque bonum sui in æternum possidebunt*.

II. *Miracula rejicit, & pro eis arma exhibet*. Azoara 13. Deum sic ad se loquentem inducit: *Tu quidem nequaquam ad eos, cum Dei miraculis manifestis venies, quoniam ea velut odiosa atque contraria rejiciunt, & veritati ad se venienti contradixerunt .... prædatores, & expugnatores esote*.

III. *Contradictio multiplex in Alcorano*: Azoara 11. Judæos, Christianos & cæteros omnes Deum adorantes & bene viuentes salvari propugnat: *Sciendum autem generaliter, quoniam omnis recte vivens, Judæus seu Christianus, seu Lege sua relicta, in aliam tendens, omnis scilicet Deum adorans, bonique gestor, indubitanter divinum amorem assequitur*. Tum sui mox oblitus Azoara 3. Mahumetanos a sua Lege deficientes damnari contendit: *Tuam Le-*

gem propter aliam mutans, & in eam manens, hic & in alio sæculo reus, igne indeficiente peribis.

IV. *Innumera in Alcorano adfunt mendacia*: Azoara 13. ait Christianis BB. Marini semper Virginem ut Deum coli. Azoara 17. Scribit Deum præcepisse Angelum Adamum adorare. Azoara 47. Christianis imponit quod Deo non fiam dumtaxat, sed & filius tribuant. BB. Virginem fororem facit Moysi.

V. *Mira de Christo ejusque Evangelio enarrat & agnoscit vera, nec tamen sequitur*. Azoara 10. dicit Christum post Patrum & Prophetas missum dedisse optimum Evangelium. Azoara 67. Deum sic loquentem inducit: *Nor Evangelium dedimus, non ob aliud, nisi ut per ipsum Dei dilectionem atque gratiam affereretur*. Azoara 5. Commemorat salutationem ab Angelo Mariae factam, & magnus cum filio Jesu Christo eam effert encomiis. Rursus Azoara 11. 29. 53. 71.

VI. *Facit Deum peccati auctorem in Alcorano capit. 25. quatenus ait diabolum ex igne pelleretur a Deo creatum ex necessitate peccare, coniequenter in hac hypotesi Deus esset auctor peccati*.

Solvuntur objectiones Mahumetanorum.

OBJICIUNT: Illa religio saltem est bona, quæ multitudine, cum colentium, tum Regnorum, tum Provinciarum, tum etiam Victoriis in immensum superat Romanam: Sed religio Mahumetana ceteras colentium numero excedit: Ergo &c. Probatur major. Ex ipsorum Catholicorum placitis, major pars minori præponderat; hinc ut primum major Præsulum numerus adhæret diplomati dogmatico, res in omni Orthodoxorum opinione de fide tenenda evadit, & obstrictentes causa cadunt. Minor vero de se patet. Ergo &c.

Respondeo I. negando majorem: Omnis terra prioribus a creatione sæculis corruperat viam suam: Ergo ne vera religio non in solo Noe ejusque ex octo duntaxat personis familia, non apud sanctum Patriarcham, sed carnalis diluvio exterminandos homines existeret? Absit vel cogitare, Assuerus Paganus supra centum viginti septem Provincias imperabat: post ipsum vero Alexander Magnus: Tum & Romani in quorum ditione cunctis fere erat terrarum orbis positus, Judæi vero

B b in

in Palæstinæ veluti terræ angulo concluderentur, quis tamen sanæ mentis dixerit, veram religionem cum idololatriis, minime vero cum Judæis floruisse. Unum scimus, multos quidem ex Evangelio vocatos, paucos vero electos: Et Psal. 147. habetur: *Non fecisti taliter omni nationi, & judicia sua non manifestasti eis*. Non igitur ex multitudine colentium concludendum est, religionem Mahumetis esse bonam: maxime cum ejus creverit imperium ex multitudine, furore & crudelitatis acta; hinc nullum in Victoriis miraculum, sed non semel apparuit in Victoriis Christianorum, qui cum exigua Militum manu formidandas Mahumetanorum acies sæpius devicerunt.

Respondeo II. distinguendo majorem: Si multitudo fide & pietate prævaleat, ipsi adhærendum est, concedo: secus, nego. Crevit quidem adhærentium Mahumeti numerus, sed ex effrænata omnium ferme vitiorum licentia, & vi armorum, quocirca ejus religionem non bonam, sed pessimam ex ipsi adhærentium numero esse concluditur. Laudabat quidem Athanasius contra Arianos sibi adversantes majorem numerum Præsulum, sed in fide Nicæna sibi adunatorum: opponebat utique Donatistis majorem Episcoporum numerum Augustinus, sed fidem Petri custodientium & servantium.

Instans: Antiquitas argumentum est optimæ religionis: Sed religio Mahumetis septimo quasi incohante sæculo vigere cæpit; & eam omnis generis, ætatis, sexus, literaturæ, dignitatis homines amplexi sunt. Ergo &c.

Respondeo distinguendo: Antiquitas Apostolica, concedo: mere humana & partim nova, nego. Ex Augustino sola Traditio quæ non habet initium, sed ex Christo per Apostolos suam ducit originem, est fidei regula: Religio vero Mahumetana ab impostore impio & fidei Apostata ortum ducit: idcirco detestanda est, & fugienda.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Religio Mahumetana falsa est.

PRIMO: Quia nova & a falso Propheeta sine missione & miraculis, sed solum vi armorum & vitiorum licentia stabilita est.

Secundo: Non nisi obcæna spirat, & sicut in terris sic & in confinio paradiso spurcitiis carnis indiscriminatum admittit.

Tertio: Implicat contradictionem; modo enim Mahumetes omnes promiscue & Judæos & Christianos salvari posse asserit, modo suis etiam ignem comminatur æternum, si a suo Alcorano defecerint.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: frustra opponunt Christianis Mahumetani, suam multitudinem, cum lata sit viz quæ ducit ad perditionem, & secta non nisi ex licentia vitiorum creverit.

Secundo: Tametsi religio Mahumetana non nihil antiqua sit, neque tamen Apostolica, neque Christiana, sed prorsus ex multis abominabilis existit.

DISSERTATIO SECUNDA

DE

ECCLESIA,

*Ut est supremus fidei controversiarum iudex,
ejusque notis.*

LUTHERANI & Calvinistæ propugnant Ecclesiam non esse supremum controversiarum iudicem, quatenus unicuique tribunt de dogmatibus in Scriptura sacra contentis secundum spiritum particularem judicare: contendunt quoque Ecclesiam non esse visibilem, suam tamen omnibus pollere dotibus, quæ conveniunt veræ Ecclesiæ: Sed contra quod ipse Christus Luc. 11. 23. dicit: *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.*

Dogma de veritate Ecclesiæ, quæ controversiarum fidei supremus iudex multis momentis ostenditur.

PRIMO: Quia præter regulas fidei mortuas, Scripturam scilicet & Traditionem, animata ad res fidei determinandas & finiendis prærequiritur.

Secundo: Quia illa regula in judicando de fidei dogmatibus, immo & de factis dogmaticis est infallibilis.

Tertio: Quia Ecclesia quæ est illa regula animata est visibilis, Catholica, Apostolica, una, sancta, aliasque veræ Ecclesiæ dotes sibi vindicat.

Quarto: Illæ omnes dotes soli Ecclesiæ Romanæ conveniunt.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum præter regulas mortuas requiratur animata, seu Ecclesia quæ sit supremus controversiarum fidei iudex?

CONCLUSIO CATHOLICA.

Ecclesia est fidei controversiarum iudex supremus necessarius.

HÆC conclusio jam patet ex supradictis de fide, ubi probavimus ad totam Ecclesiam spectare proponere credenda, nunc vero ex professo probatur auctoritate & ratione.

Primum argumentum ex Scriptura sacra depromitur.

QUOD utrumque Testamentum docet, sic tenendum est: Atqui ex utroque habetur præter regulas mortuas fidei, animata requiri, scilicet, Ecclesiam: Igitur Ecclesia est regula fidei animata.

Probatio ex veteri Testamento.

LEGITUR, Exodi 18. 13. & seq. de Ecclesia ad fidei controversias dirimendas: *Altera autem die sedis Moyses, ut iudicaret populum qui assidebat Moysi a mane usque ad vespertam, quod cum vidisset cognatus ejus, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? Cur solus sedes & omnis populus præclatur de mane usque ad vespertam? Cur respondis: Venit ad me populus querens sententiam Dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei & Leges ejus. At ille, non bonam, inquit, rem facis, multo labore consumers, &*

tu & populus iste qui tecum est : ultra vires quæ sunt negotium, solus illud non poteris suscipere. Sed audi verba atque consilia : & eris Dominus tecum. Ego tu populo in his quæ ad Deum pertinent ut referas quæ dicuntur ad eum : ostendat tamen populo caeremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Provide autem de omni plebe viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos & centuriones & quinquagenarios & decanos, qui iudicent populum omni tempore.

Eo loci Moyles prædicatur ut supremus controversiarum fidei iudex, quippe qui esset Sacerdos magnus, ante ipsum Aaron a Deo ipso constitutus, iuxta illud Psal 98. *Moyles & Aaron in Sacerdotibus ejus.* Quod quidem colligitur ex c. 28. & 29. Exod. ubi habetur Moysem sacrificasse, tum & consecrassse vestes Aaron, atque eundem unxisse : pro rebus vero civilibus erant alii iudices, ut Scriptura laudata refert. Igitur præter regulas mortuas necessaria est animata, quæ fidei dogmata & explicet, & definiat.

Celebris est pro eodem momento locus Deut. c. 17. 8. & seq. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perpexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram : & iudicium intra portas tuas videris verba variari : surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus. Vertesque ad Sacerdotem Levitici generis, & ad ju licem qui fuerit illo tempore : quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem : & facies quodcumque dixerint qui præsumt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum. Nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbiebis nolens obedire Sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo : decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel.* Deus ipse constituit Sacerdotem ut supremum controversiarum iudicem, præcepitque populo sub interminatione mortis obedire sententiæ Sacerdotis : quinam autem ille Sacerdos sit, alibi declaratur Exod. 24. 24. *Moyles enim ascendens in montem, Deum allocuturus, dixit Senioribus : Expectate hic donec revertar ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum : & si quid natum fuerit quaestiones, referetis ad eos.*

Eadem veritas passim declaratur in eodem Testamento. Lib. 2. Paralip. capit. 10. legitur Josaphat Regem Judæ consti-

tuisset in Jerusalem Sacerdotes qui iudicarent causas religionis, & hi erant distincti a iudicibus causarum civilium.

Aggæi 2. 12. habetur : *Hec dicit Dominus exercituum : Interroga Sacerdotes legem. Tum Malach. 2. 7. Labia enim Sacerdotis custodiens scientiam, & legem requirunt ex ore ejus : quia Angelus Domini exercituum est.* Igitur requiritur supremus iudex, qui fidei controversias dirimat, & est Ecclesia.

Probatio, ex novo Testamento.

MATTHÆI 18. 17. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Gal. 1. 9. *Si quis evangelizaverit præter id quod accepisti : anathema sit.* Eo loci loquitur de Scripturis, quas de Christo fidelibus interpretatus fuerat. Rursus ibidem c. 2. 1. & sequent. *Ascendi Jerusalem cum Barnaba assumpto & Tito. Ascendi autem secundum revelationem : & contuli cum illis Evangelium quod prædico in Gentibus, scorsum autem tuis, qui videbantur aliquid esse : ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.* Audis Apostolum exigere ab Ecclesia sui Evangelii confirmationem, scilicet a Petro, Jacobo, & Joanne, illam repræsentantibus, ne illius defectu approbationis in vanum cucurrisset, ut ipse fateatur. Hinc Tertullianus lib. 4. contra Marcionem. Hieronymus epistol. ad August. quæ est inter Aueulimianus 14. explicantur Apostoli verba, ajunt, Ecclesiam ea conditione credidit Pauli Evangelio.

Insignis est pro eodem momento locus ejusdem Apostoli, qui Ephes. 4. 14. sic loquitur : *Christus, Dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in edificationem corporis Christi . . . Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Quibus verbis Apostolus pronuntiat regula animata opus esse, & ideo Ecclesiam habere Apostolos, Prophetas & Doctores, qui genuinum Scripturarum sensum aperiant : hanc autem egregiam assert rationem ; ne si juxta spiritum privatum Scripturam intelligeremus, circumferremur omni vento doctrinæ ad circumventionem erroris.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Ex SS. Patribus eruitur.

SS. PATRES, ab ipsa vagiente Ecclesia locuti sunt pro fide & religione tum explicanda, tum contra impugnantes defendenda: Sed præter Scripturam & Traditionem propugnant Ecclesiam in omnibus esse audiendam, maxime pro fidei & moralitatis dogmatibus, ipsi vero eam pro isto fungendo munere simul cum Conciliis velut ejus organa, quibus circa credenda se explicaret, adjuvarunt. Ergo &c. Probatur minor exquisitis SS. Patrum textibus.

Irenæus lib. 3. capit. 2. insurgit adversus hæreticos, eo quod Traditionem Patrum abjicientes, in Scripturæ indagandis sensibus & explicandis mysteriis independentes ab Ecclesia, scientiam se habere jussarent: " Sapientiam, ait, loquimur, inter perfectos ..... Hanc sapientiam, unusquisque eorum esse dicit, quam a semetipso adinvenit, fictionem videlicet, ut digne secundum eos sit veritas, aliquando quidem in Valentino, aliquando autem in Marcione, aliquando in Cerintho ..... Se vero indubitate, & incontaminata, & sincere absconditum scire mysterium; quod quidem impudentissime est blasphemare suum factorem .... Quapropter undique resistendum est illis. ", *Rursus* lib. 3. cap. 4. " Non oportet adhuc querere, apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere. "

Astipulatur S. Cyprianus epistol. 55. ad Cornelium Papam, his verbis: " Neque enim, inquit, aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur .... Cui si secundum magistræ divina obtemperaret fraternitas universa; nemo adversum Sacerdotum Collegium quidquam moveret. " Loquitur contra obstreperantes hæreticos, qui Scripturas in proprium trahentes sensum, adversus Ecclesiam rebellant.

S. *Augustinus*, inter omnes eminet pro veritate conclusionis astruenda. Libr. 2. contra Cresconium cap. 33. tum libr. de utilitate credendi capit. 7. increpat hæreticum, qui juxta sensum privatum in explicandis Scripturis non audit Ecclesiam: " Tu, ait, in eos Libros qui sancti &

Boncat Theol. Tom. IV.

divinorum Mysteriorum pleni sunt, & prope totius humani generis confessio, ne dissimantur, sine duce irruis, & sine duce & præceptoris audes proferre sententiam. " Tum lib. contra epistol. Fundamenti cap. 5. hanc auream emittit confessionem: *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me catholica Ecclesiæ commoveret auctoritas.*

TERTIUM ARGUMENTUM.

Ex possessione Ecclesiæ idem affulget, & ipsorum Imperatorum testimonio.

POSSESSIO Ecclesiæ habet pro veritate defendenda rationem tituli, potestatis vero supremæ obedientiam mirum in modum illam roborat; hinc fidei protestorum nomine celebrantur Principes: atqui ex utroque capite liquet Ecclesiam esse animatam fidei regulam, qua Scripturarum & Mysteriorum sensus manifestantur. Et probatur.

Prima pars ostenditur, ex omnibus fidei controversiis a Christo nato subortis, quas Ecclesia sola supreme judicavit. Primo sæculo orta est de legalibus controversia, ut habetur Act. 15. hanc in Concilio Jerosolymitano discussam dehincvit Ecclesia: altera secundo sæculo circa celebrationem Paschæ emersit, & hæc Viðore I. clavum Ecclesiæ renente, in Concilio Palæstinæ habito judicata est: & sic de aliis in Conciliis, tum Generalibus, tum Nationalibus, & provincialibus adversus hæreticam pravitatem.

Secunda pars, quæ Imperatorum testimoniis innititur ab exemplis facile probatur.

Aurelianus, Imperator Paganus certior factus de schismate, inter Paulum Sarmentum & Catholicos suborto pro domo Ecclesiæ, jussit domum redi illis, quibus hanc assignarent Ecclesiæ Sacerdotes.

Constantinus Magnus, noluit federe ut judex fidei controversiarum in Concilio magno Nicæno, sed inferius, & veluti ad Patrum pedes consistens audivit fidei definitionem contra Arium, & Filii cum Patre consubstantialitatem declaratam pro virili contra rebelles defendit. Rursus videns Donatistas a Concilio Arelatensi ad ipsum provocantes in religionis materia, eos, inquit Optatus Milevitanus l. 1. adversus Parmenianum pag. 44. sic alloquitur: " O Rabida furoris audacia! sicut

B b 3

„ in causis Gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt, ad Imperatorem provocatus. „ Tum exilii poena eos abiecit. Eusebius lib. 3. de vita Const. cap. 10. celebrat ejus Concilio humile obsequium; ipse vero epist. ad Concilium Patres sic alloquitur: „ Quæ cum ita sint, „ cælestem gratiam & plane divinum mandatum libenter suscipite. Quicquid enim „ in sanctis Episcoporum Conciliis geritur; ideo omne ad divinam referendum est voluntatem. „ Et hoc est ejus obedientiæ erga Ecclesiam argumentum.

Theodosius junior epistol. ad Concilium Ephes. sic scribit: „ Candidianum præclarissimum sacrorum domesticorum comitem ad sacram vestram Synodum abire jussimus: sed ea lege & conditione, ut cum quæstionibus & controversiis quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat. Nefas est enim qui Sanctissimorum Episcoporum Cathalogo adscriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis & consultationibus se se immiscere. „

Martianus Imperator, eadem prosequitur reverentia Ecclesiæ de dogmatibus latum judicium. L. Nem. cap. de summa Trinitate & fide catholica, his verbis: „ Injuriam facit judicio Reverendissimæ Synodi, qui senel judicata revolvère, & disputare contendit. „

Non omittendus Basilii Imperator, qui in oratione, quam habuit in octava Synodo A.D. 448. ultra statetur non ad laicos, etiam principes, sed ad solam Ecclesiam spectare controversias fidei & religionis dinimere. „ De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui absolute conversamini, quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem movere, neque penitus resistere integritati Ecclesiæ, & universali Synodo adversari. Hoc enim investigare & quærere, Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotum est, qui regiminis Officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui ligandi & solvendi potestatem habent: qui Ecclesiasticas & cælestes adepti claves: non nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel a ligamento solvi cæremus. „

Ex his claret ad laicos non pertinere judicare de fidei & religionis controversiis: hinc non semel congerit pios & christi-

anos Principes, ut primum hæreticos, movere tragedias in suæ ditionis regionibus animadverterint, confugisse ad summos Pontifices, ut absque mora adunarent Synodos, quæ hæterodoxorum perterviam frangerent.

QUARTUM ARGUMENTUM.

Ex rationibus Theologicis coalescis.

PRIMA: Ubi vel in ipsa lege obscuritas & difficultas adest, requiritur iudex qui illam explicet; sic Deus fieri statuit Exod. 17. & Deut. 18. ut supra ostensum est, & hoc ex eodem statuto solam spectat Ecclesiam: Atqui multa latent in Scripturis sacris mysteria, multæ circumferuntur difficultatum umbræ, quibus tot involucris obteguntur: Igitur requiritur regula animata quæ est Ecclesia, qua cuncta ad intelligentiæ metam perducantur. Probatior minor, de qua solum est apud Hæreticos dubium. S. Petrus epist. 2. cap. 3. 16. ait: Quædam esse intellectui difficilia, in B. Pauli Epistolis: In quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

Secunda: Usus obtinuit, tum in veteri, tum in novo Testamento Ecclesiam controversias fidei, & difficultates explanare. Ergo &c. Probatior antecedens. Primo quidem, ex veteri Testamento: Magi Christum adorandum in urbe Jerosolyma quærentes, adire Regem, qui turbatus adunavit Synagoga, quæ juxta legem, ubi Messias nasceretur, declararet; sic enim habetur Matth. 2. 3. & seq. *Audienti autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo. Et congregavit omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: in Bethleem Jude. Sic enim scriptum est per Prophetas: Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda, ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel.*

De Novo vero non unum est exemplum; Christus ipse parabolas explicabat discipulis. Celeberrimum est colloquium quod de hoc momento, cum discipulis Emmaus habuit; sic enim scriptum est Luc. 24. *Nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moysæ & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus*

bis

bus Scripturis quæ de illo erant. Insignis est etiam sermo Philippi Diaconi ad Eunuchum Reginæ Candacis, cui Scripturam Isaïæ, cujus sensum ignorabat, de Christo explicavit; sic habetur Act. 8. 27. & seq. Ecce vir Æthiops .... venerat adorare in Jerusalem & reuertebatur sedens super cur- rum suum : legensque Isaiam Prophetam .... Accurrens autem Philippus, ... dixit putas ne intelligis quæ legis? qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi .... Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens a Scriptura ista, Evangelizavit illi Jesum.

Tertia : Scriptura multos lubit sensus : hinc modo unum, modo alterum adoptat, sed hæterodoxi semper in malam & sinistram partem sumunt, ut scribit Tertul- lianus lib. de Præscript. capit. 17. ita ut quasdam etiam ad nutum abijciant Scrip- turas : " Ista hæresis, inquit, non reci- pit quasdam Scripturas ; & si quas re- cipit, non recipit integras .... Et si aliquatenus integras præstat, nihilomi- nus diversas expositiones commentata convertit . Tantum veritati obsrepi- t, adulter sensus, quantum & corruptor stylus . " Igitur requiritur supremus controversiarum iudex, qui Scripturas ex- planet ; sic concludit Tertullianus ibidem cap. 19. " Ergo non ad Scripturas provo- candum est, nec in his constituendum certamen, in quibus aut multa, aut incerta victoria est, aut par incertæ . " Idem dicendum de Traditione, alia mor- tua regula, quippe quæ varios etiam sub- eat sensus : quandoquidem & Quatuor- decimani, & Rebaptizantes contende- bant, se morem ab Apostolis acceptum gerere .

Quarta : Deus prohibet juxta spiritum privatum sacras Scripturas explicare. Synodus vero Tridentina propter hoc etiam censura animadvertit in Protestantem ; ergo ad Ecclesiam pro isto momento confu- giendum est ; sin minus præcluderetur via conversioni Hæterodoxorum, quippe qui firmarentur in errore, & in tenebris sicut in luce ambulare possent, cum unusquisque suum sequens privatum spiritum foret in tuto . Probatur antecedens : Deus in- crepat eos omnes qui in rebus divinis & religionis proprium sequuntur spiritum : Igitur non licitum est alium de Scripturis præter Ecclesiam iudicem quærere & audi- re . Probatur istud ulterius antecedens, ex veteri & novo Testamento : ex veteri quidem Ezech. 13. 3. ait : *Væ Prophetis*

insipientibus, qui sequuntur Spiritum suum, & nihil vident .... Vident vana & divi- nant mendacium .... cum ego non sim locu- tus, ait Dominus. Rursum Jeremiæ 23. 16. *Nolite audire verba Prophetarum qui propheti- zant vobis & decipiunt vos, visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.* Ex novo vero Christus, non absimilia efficitur Matth. 7. 14. atque : *Attendite a falsis Pro- phetis qui veniunt ad vos in vestimentis o- vium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Jam vero Synodus Trid. prohibet ne quis Scripturas explicet contra Ecclesiæ sensum ab ipsa determinatum, decreto de edit. & usu sacrorum Librorum .

Quinta : Habemus in hac controversia, hæreticos confitentes reos, cum ipsi dictis & factis propugnent, quoties aliquod cir- ca religionem dubium contingit, recur- rendum esse ad Ecclesiam, quæ in Syno- do adunata quid fide tenendum, vel ab- jiciendum definiat : sic eo motivo suam congregaverunt spuriam Ecclesiam Dona- tistæ in Synodo Bajacensi, ubi aderant trecenti circiter Episcopi, ubi suos errores publicaverunt : sic Nestoriani in Pseudo- Concilio Ephesino, ubi quadraginta ferme aderant Præsules, quibus præsidebat Joannes Antiochenus, Nestorium defenderunt. Sic Eutycheiani in Latrocinio Ephesino, in quo Dioscorus vi, armis & erga catholicos immani crudelitate errores Enty- chetis defendit . Sic a Protestantibus Synodus Dordeacena eo solum motivo ex omnibus Europæ Calvinistis adunata est ut, discussa controversia, inter Gomarem & Arminium, prioris sententia de præ- destinatione necessitante, vel posterioris Semipelagianæ adoptaretur, & omnibus hinc inde auditis Theologis, statum est a Re- gnorum Ministris sub poena depositionis prædestinationem necessitantem, ut quid fidei essentiale esse tenendum : sic in Synodo Carentonica versus ann. 1636. proscripti sunt ii omnes qui, spreis Collo- quiorum, Synodorum Provincialium, & Nationalium conventibus, secundum proprium spiritum sacras explanarent Scrip- turas, & de rebus in materia Religionis, juxta phantasiam iudicaret, quocirca In- dependentes appellati sunt . Ratio damna- tionis & censuræ ea a Ministris d' Allæz, Bochardo, & Derelincour Synodi Præsi- dentibus assertur, quod in hypothese quod unicuique licitum foret in rebus divinis proprium sequi spiritum, tot essent reli- giones quot existerent capita . Igitur sola

Ecclesia, ipsis non dissentibus hæreticis, est supremus controversiarum fidei iudex: quia vero sola Romana, ut supra offendimus est vera Ecclesia, ad eam solam utique spectat definire credenda.

Fis satis objectionibus Hæterodoxorum.

OBJICIUNT: Christus, ait Joan. 5. 34. *Ego non ab homine testimonium accipio.* Rursum Matth. 23. 8. *Vos autem nolite vocari Rabbi: unus est enim Magister vester Christus.* Hic non Ecclesiæ id muneris est explicare & definire credenda, sed solius iusti prærogativa; sin minus Spiritus sanctus, qui loquitur in sacris Scripturis acciperet ab hominibus testimonium; non unus Christus, sed plures existerent Magistri, quod dubio-procul improbat Dominus, qui ut confundat Phariseorum superbiam, qui Magistri appellari congaudebant, præcepit Apostolis ut neminem inter homines Magistrum vocarent.

Confirmatur: Christus Dominus ad sensum mysteriorum habendum non ad Ecclesiam seu ad homines, sed ad Scripturas recurrit vult; sic enim habetur Joan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas . . . Illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Tum Act. 17. 11. de Bereoensibus S. Lucas, scribit: *Suscceperunt verbum cum omni aviditate, quosdam scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.* Ergo &c.

Respondeo I. Opponendo Scripturam Scripturæ. Ipse Christus Matth. ult. in omnem terrarum orbem suos misit discipulos, qui Gentes docerent, hoc est, sensum Scripturarum de sua missione & divinitate explanarent; tum testes sibi de his omnibus essent, juxta illud Act. 1. 8. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.*

Respondeo II. distinguendo: Christus non accipit testimonium ab hominibus qui Scripturas temerando incarnationis suæ mysteria tentabant, concedo: a iustis & fidelibus, subdistinguo; testimonium palmarum & absolute necessarium, concedo: suum enim signis & miraculis omni exceptione majoribus probaverat missionem, hinc Joan. 10. Judæis incredulis, in ipsum blasphemantibus, ait: *Si mihi non vultis credere, operibus credite.* Aliquod ad sui nominis exaltationem, nego. Ex locis in prima responsione adductis voluit ministerio discipulorum suam propagari religio-

nem, adeoque summam credendorum per illos proponi, & explicari.

Ad confirmationem similiter, distinguo: Scrutamini Scripturas, & illis credite juxta Ecclesiæ sensum, concedo: excludo ejus sensu & definitione, nego. Varii varie sacras scrutantur Scripturas, sed multi eas in suum perversum detorquent sensum, ut Ebionistæ, qui ex eis concludebant Christum esse purum hominem; Ariani ex eisdem Verbi consubstantialitatem, sed incauso nisu exufflare volebant. Requiritur igitur præter regulas mortuas animata, quæ credenda proponat & definiat: Et est Ecclesia.

Instans: Atqui non opus est Ecclesiæ ad veritates Religionis ediscendas, sed Scriptura sufficit. Ergo &c. Probat subsumptum: Antequam Ecclesia loquatur, veritas mysteriorum continetur in Scripturis, ita ut nihil eis aut addere, aut immutari, vel ipsi Ecclesiæ non liceat; unde juxta inconcussam Theologorum & Patrum Doctrinam, Ecclesiæ definitio quæcumque sit, non facit fidei articulum, sed supponit. Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum: Ad probationem distinguo: Veritas mysteriorum in Scripturis antequam Ecclesia loquatur, secundum se continetur, concedo: clare & explicite, ita ut plures non possit subire sensus, nego. Capitalia mysteria, ut sanctissima Trinitas, & Dominica Incarnatio explicite habentur in Scripturis: quia vero textus sacer plures subit sensus, non semel contigit clariores de mysteriis Scripturæ ab Ebionitis & Arianis sic fuisse deffloratas, ut illi ex iis concluderent Christum esse purum hominem, illi vero Verbum esse creaturam: quocirca opus fuit sensum genuinum in Concilio primo & secundo Antiocheno contra priores explicari de Christi divinitate; in Concilio vero primo Nicæno de Verbi consubstantialitate contra posteriores. Jam vero quædam alia Mysteria, ut gratiæ efficacia, & ejus cum libertate hominis consociatio non latius de se patent, & ex hac parte major exurgit necessitas regulæ animatæ, quæ oblicuriora per clariora definiat & proponat: Ne circumferamur omni vento doctrine in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris, inquit, Apost. Eph. 4. 14. Demum quædam etiam dogmata, talibus implican- tur involueris in Scripturis, qualis est celebratio Paschæ 14. luna post æquino-
ctium

rium verum, validitas Baptismatis verbis evangelicis ab Hæreticis collati, ut necesse fuerit Ecclesiam traditione innixam ea momenta declarare.

Contra : Inde sequeretur Scripturas ab hominibus pendere, cum ab Ecclesia robur acciperent : absurdum consequens : Ergo & antecedens.

Respondeo distinguendo : Sequeretur Scripturam pendere ab hominibus, quoad se, & veritates quas complectitur, nego : independentem enim, & antequam homines in Ecclesia loquantur, Scripturæ a Spiritu sancto inspirante, docente & revelante sunt : quoad explicationem, subdistinguo : pendere secundum quid & improprie, concedo : proprie, nego. In explicatione alicujus sacri textus duo sunt spectanda, mysterium scilicet & veritas revelata, tum expositio sensus genuini ; primum non pendet ab Ecclesia, secundum vero eatenus ab ea dependet, quatenus id muneris ei incumbit figere & determinare sensum divinum, quod quidem non facit nisi ut inspirata & a Deo adjuta ; hinc tota dependentia se tenet & ex parte Ecclesiæ, quæ a Spiritu sancto habet infallibiliter recte proponere credenda, & ex parte audientium, qui vicissim opus habent Ecclesia, ut legitimum Scripturæ sensum discant.

Urgent : Atqui Fideles non ab Ecclesia, sed a Spiritu sancto unicuique interior loquente habent Scripturæ sensum : Ergo &c. Probatum subsumptum dupliciter. Primo quidem ex ipsa Scriptura 1. Joan. 2. 27. dicente : *Non necesse habetis ut aliquis doceat vos : sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus*. II. Nihil certi habetur pro isto momento confugiendo ad Ecclesiam, quandoquidem inter Theologos quidam tenent ad sensum Scripturarum indagandum sufficere summum Pontificem ex cathedra loquentem ; alii ulterius consensum Episcoporum tacitum vel expressum exigunt, nec desunt qui absolute Concilium Oecumenicum approbatum & omnium Præsulum suffragiis munitum esse ad hoc necessarium autumant : Sic Novatores propugnant.

Respondeo, nos huic difficultati jam fecisse satis, ubi egimus de proponendis fidei articulis. Ad abundantiam tamen juris nego subsumptum. Ad primam probationem distinguo : Unctio concomitante verbo prædicatoris docet, concedo : exclusâ fidei propositione, nego : fides enim,

ait Apostolus Rom. 10. est ex auditu, audietur autem per verbum Dei : Sed parum est sermonem foris proferre, nisi Spiritus sanctus per gratiæ unktionem interiorius insonet. Solutio est D. Augustini, qui tract. 3. in epist. S. Joan. n. 13. ait : " Videte fratres magnum Sacramentum ; sonus verborum nostrorum aures percutit, magister intus est. Nolite putare quemquam aliquid dicere ab homine. Admonere possumus per strepitum vocis nostræ, si non sit intus qui doceat, inanis sit strepitus noster.... cathedram in cælo habet qui corda docet. Propterea ait & ipse in Evangelio : Nolite vobis dicere magistrum in terra, unus est Magister vester Christus."

Ad ulteriorem probationem distinguo : Disputatur in Scholis de modo quo Ecclesia proponere potest credenda, concedo : de necessitate propositionis credendorum, nego. Ultra conveniunt Orthodoxi Theologi ad solam Ecclesiam spectare proponere & determinare credenda ; quia vero semper accedit consensus tacitus vel expressus Episcoporum, non relinquunt circa fidei dogmata proposita credenda ambiendi locus.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Præter regulas fidei mortuas requiritur animata, quæ sit supremus controversiarum Judex, & est Ecclesia.

PRIMO : Hoc ipsum declaratur Exod. 18. & Deut. 17. ubi Sacerdotes ab ipso Deo rerum religionis Judices proponuntur. Tum Matth. 18. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.*

Secundo : Sic docent Patres ; in primis Irenæus lib. 3. cap. 2. Cyprianus epist. 55. Aug. I. contra Epistolam Fund. cap. 5. his verbis : *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoveret auctoritas*. Ita definit Synodus Tridentina decreto de usu sacrarum Scripturarum.

Tertio : Sic etiam usus perpetuus obtinuit ; quotiescumque enim aliqua contigit fidei controversia, toties Ecclesia eam discussit ; discussam vero modo per Concilia, modo per Summum Pontificem & Pastores definivit.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO quidem : Nec Christus , nec Scriptura accipiant ab hominibus testimonium , quoad se , bene vero quoad fidei explicationem & propagationem .

Secundo : Verum est Fideles Spiritus sancti unctiōe intus edoceri , sed non excludendo Ecclesiam proponentem credenda , juxta illud Rom. 10. *Quomodo audient sine predicante* . Hinc ipse Christus Scripturas , quæ erant de seipso , explicavit Discipulis Emmaus adeuntibus , Matth. ult.

Tertio : Nullus aliquo mentis scrupulo moveri debet propter diversas circumstantias , de modo quo Ecclesia utitur ad fidei dogmata proponenda & definienda ; omnes quippe conveniunt de veritatis substantia , videlicet ad Ecclesiam spectare proponere & definire credenda ; quod autem fiat per Ecclesiam dispersam , vel in Concilio adunatam , vel etiam per Summum Pontificem ex cathedra loquentem , cui accedit semper consensus expressus , vel tacitus majoris & sanioris saltem Pastorū partis , quod a Christo nato sic contigisse compertum habemus ; quid refert , ad sedandos animos , jungas velim hujusmodi consensum si vis , nusquam enim defuit nec ad consummationem usque sæculi , ne angaris , deficiet .

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum Ecclesia sit infallibilis in quæstionibus juris & facti dogmatici religionem spectantibus ?

UTRUMQUE conjungimus momentum , cum quæstio facti dogmatici implicet jus , & Ecclesia eatenus de illo judicet , quatenus inest ei potestas circa jus seu quæstionem juris pronuntiandi . Equidem jam momentosa de judicio Ecclesiæ circa factum dogmaticum in tractatu de gratia diximus , sed non injucundum erit agendo hic ex professione de Ecclesiæ infallibilitate circa juris quæstionem , etiam de eodem circa factum dogmaticum operosius tractare .

Prænotandum est ad statum controversiæ stabilendum , quæstionem juris eam esse quæ dogma fidei respicit , puta num tres sint in Deo personæ ? Verbum sit Patri consubstantialia ? Quocirca petitur utrum Ecclesia infallibiliter judicet , tum de veritate , tum de falsitate veritati opposita ; sicque ad eam spectet judicare simul de dogmate fidei consensio , & de dogmate erroneo : De priori quidem ad illud firmandum , de posteriori vero ad illud vi censuræ eliminandum .

Observandum est etiam quæstionem facti eam dici , quæ factum aliquod spectat , quod quidem duplex distinguitur , seu quæstio facti duplex est , altera scilicet facti particularis ad fidem non pertinentis , ut ista , an sint antipodes ? Altera facti universalis implicantis dogma pertinens ad fidem catholicam , qualis est ista , an textus Scripturæ iteræ sit genuinus ? An sit textus Augustini , Damasceni , & aliorum auctorum qui de rebus fidei tractant : certum est Ecclesiam non esse infallibilem in decisione facti particularis , nisi sit expresse & secundum se revelatum , quale est istud : *Abraham duos filios habuit* . Tota igitur controversiæ est de factis in se , & immediate non revelatis , attamen dogma fidei continentibus . Negant Protestantes Ecclesiam esse infallibilem in decisione juris : Novatores vero Ecclesiæ abjudicant infallibilitatem pro definiendis cujuscumque generis factis , etiam dogmaticis : Sed contrarium tenent omnes Academiæ , quod quidem momentum lex argumentis probatur . Primo auctoritate Scripturæ sacræ : Secundo auctoritate Patrum . Tertio ex possessione quam habuit semper Ecclesia judicandi jus & factum , ut textus : quarto ex Theologorum sententia : quinto ex Decretalibus summorum Pontificum , quæ circa religionem receptæ sunt : Sexto , rationibus Theologicis .

§. 1.

Utrum ex Scriptura sacra constet Ecclesiam esse infallibilem circa decisionem juris & textus ad fidem & religionem spectantis.

CONCLUSIO.

Constat ex Scriptura sacra Ecclesiam esse infallibilem circa jus & textus spectantes Religionem.

Probatio ex veteri Testamento.

Primo ex Libris legalibus.

Hoc ubique inculcat Deus; primo quidem in Libro Exodi cap. 21. ubi præcepta judicialia dat, & Moysen constituit iudicem proponentem & explicantem legem: *Hec sunt judicia*, inquit sermo suo Moysi, *quæ propones eis*. Postea leges statuit, quibus uti debeat populus ut declinet a malo & faciat bonum. Capite 22. novas dicit leges. Cap. 23. alias præfigit iudicibus ut recte & infallibiliter judicent. Cap. 24. alia præcepta quæ spectant religionem tum pro sacrificiis offerendis, tum pro caeremoniis servandis tradit, & omnia scripto mandantur per Moysen: Sic enim habetur: *Assumensque*, scilicet Moyses, *volumen sacerdotis*, legit audiente populo: qui dixerunt: *Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus & erimus obedientes*. Postea subiungitur: *Ascendensque Moyses in montem Dei Senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum, si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos*. Profecto agitur de quæstionibus Religionis, ut ex toto capitis contextu & ex aliis præcedentibus liquet: Sacerdotes autem constituuntur in iis Iudices, & quidem circa legem, qualis in textu Moysi habebatur: Sed habebat infallibilitatem Ecclesia pro quæstione juris & facti; juris quidem, alias nulla fuisset firma fides; facti vero, ut iudicaret de textu legis; sin minus nihil certi pro fide conpertum habuisset: Igitur est infallibilis circa quæstionem juris & facti.

Rursus: In Libro Levitici multa sunt argumenta quibus eadem veritas probatur; ibi enim fufe describuntur caeremoniæ, ibi præcepta Religionem specialiter spectantia repetuntur: ecce juris momenta: Cap. 17. sermo habetur de lege & legis

textibus, de Moysæ textum legis proponente & exhibente: Sic enim habetur: *Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere Aaron & filiis ejus, & cunctis filiis Israel, dicens ad eos; iste est sermo quem mandavit Dominus dicens, &c.* mandavit viva voce & scripto; Moyses quippe iussu & ordinatione Dei in volumine scripsit atque complevit legem: Igitur Ecclesia debuit & quidem infallibiliter iudicare de jure, scilicet de lege, tum de textu a Moysæ transmissio ad posterum, siquidem & Lex, & textus erant hdei motivum; nemo autem inficiari audeat fidei infallibilitatem & certitudinem: Igitur nec debet Ecclesiæ, dum iudicat de credendis & de textibus fidei articulos continentibus abnuere infallibilitatem.

Tum repetitur lex in Deuteronomio; iterum volumen Legis a Sacerdotibus exhibetur: iterum textus & pro peccato tinguendo, & pro colendo Deo leguntur & explicantur a Sacerdotibus: Igitur Ecclesia est infallibilis circa legem, quæ tot dogmatibus constat quod habet mandata, & circa textus in quibus continetur.

Secundo, ex Libris Regum, Esdræ, & Machabeorum.

I. REGUM historiæ comprehenduntur in quatuor libris, tum passim ibi apparent Prophetæ legem contra populum Idololatram propugnantes, & ubique citant Legem. Lib. 1. c. 13. Samuel graviter increpat Saul, quod contra Dei mandatum, ipse quamvis laicus, fundens fuisset offerendo sacrificium, officio Sacerdotis: *Stulte egisti*, inquit, *nec custodisti mandata Dei tui, quæ præcepit tibi: quod si non fecisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel, in sempiternum, sed nequaquam regnum tum ultra conferget*. Qua ratione Samuel tam dura prænuñtiasse Sauli, si Ecclesia infallibilitatem ad exponendam Legem & explicandum textum eius, quam Rex infelix privaticatus fuerat, non habuisset?

II. Vix Israel e captivitate solvitur, & ad Jerusalem reversus est, afferuntur Patrim coram populo libri Legis, ut legitur in libris Esdræ; audiunt Prophetam legentem mandata scripta in volumine Legis: textum tamquam genuinum habet, sicut & quod Esdras explicat de Lege, de monstrans tot ac tanta adversæ mala in viciis prævaricationis Patrum.

III.

III. *Idem* factum fuisse pluries tempore Affomazorum refertur in libris Machabæorum : Doctores & Prophetæ explicabant textum Legis : nemo revocabat in dubium, sed tanquam verbum Dei habebat, immo una voce dicebant : *Habentes solatio sanctos Libros, &c.* Sed quæ consolatio, si defuisse Ecclesiæ infallibilitas, tum ad aperiendum Scripturæ germanum sensum, qui cabala seu Traditione tenebatur, tum ad declarandum quinam textus erant genuini, cum sæpe in captivitatibus Judæorum, dispersi, sæpe etiam recuperati fuerint Libri sancti : quomodo tecternere potuisset Synagoga legitimum a spurio textum; namque alii libros reddebant in lingua qua pollere præ ceteris existimabant: alii etiam aut fibulis immiscebant, aut detrahebant quæ illis importuna videbantur: hinc Gymnasia constituta ad conservationem & legitimationem tum dogmatis, tum textuum: hinc Doctores varii ad habendam verum & germanum sensum, ita ut infallibilitas circa Textus sacros omni tempore donata sit Ecclesia: sin minus fuisset ab ævo, & nunc in præceptis abiret Religio. Sed observes velim ubique & semper quæstionem juris exponi, scilicet Legem, tum & textum Legem exhibentem, utrumque enim velut a se indivisum nusquam separatur.

Tertio, ex Libris Prophetarum.

Quot Prophetæ, tot testes infallibilitatis Ecclesiæ pro quæstionibus juris & facti ad religionem pertinentibus, habemus; cum hæc commissæ potissimum eis erat Provincia judicandi de textibus ad fidem vel reparandam, vel conservandam, vel etiam de die in diem augendam. Unam aut alteram seligo sententiam ad confirmationem tantæ veritatis.

Habetur Jerem. 1. *Misit Dominus manum suam, & trigis os meum & dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo: Ecce constitui te hodie super Gentes, & super regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes... Bellabunt adversum te, & non prevalebunt.* Ecce promissio infallibilitatis pro omnibus quæ religionem spectant, etiam pro textibus: Enim vero quid eradicavit Jeremias? non ne idolatriam & impietatem? Quid ædificavit? non ne pietatem? Quomodo utrumque peregit? non ne per Legem. Unde habe-

bat? non ne ex textibus; sed quomodo restituere fidem nisi adsit infallibilitas pro mandato & textu Legem complectente explicando; sin minus impudentissimi homines potuissent replicare Jeremias, Non admittimus quæz dicis, quia nescimus an legitima Dei dicas; nemo tamen ne impius Acab, ne Jezabel sacrilega, ausi sunt revocare in dubium Legem & Libros sanctos Legem continentes. Unde hoc? nisi quia apud omnes etiam perditissimos compertum erat, Prophetas infallibiles esse ad Legis sensum, & textus Legis propalandos.

Celebris est pro hoc momento Malachias locus Cap. 2. in quo sic habetur : *Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirunt ex ore ejus.* Tam apertum est illud oraculum pro infallibilitate Ecclesiæ circa quæstionem juris & facti, ut explanatione non indigeat. Enim vero si a Deo constituuntur Ecclesiæ Ministri, ut de Legge reddant rationem, profecto debent illam scire: Igitur & textus qui illam continent: Ergo Ecclesia est infallibilis ad judicandum de dogmate & textibus; de dogmate quidem, cum Lex de ore ejus exquiratur; de facto vero, quandoquidem ad eam definire spectat num talis textus contineat fidem vel non.

Ex novo Testamento.

Primo, ex Evangelistis.

I. CHRISTUS ipse docet infallibilitatem Ecclesiæ circa jus & factum dogmaticum, Joan. 5. 39. Nam cum Judæi in malo & infidelitate obstinati pertinaciter ejus inficiarentur divinitatem, eos remittit ad textus Scripturarum, ut testimonia inde sumerent pro fidei confessione, quam postulabat ab eis : *Scrutamini, inquit, Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illa sunt quæ testimonium perhibent de me.* Quibus verbis infallibilitas circa textus Scripturæ in Synagoga affulget, cum ad textus Scripturæ remitteret Judæos, ut argumentum inde sumerent irrefragabile pro divinitate sua, & utramque quæstionem sic dirimi vult; juris quidem credendo ejus divinitatem, facti vero fidem Scripturis abhibendo.

II. Non minoris est ponderis sententia quæ Matth. 2. legitur, quæque exhibet Doctores Legis ab Herode interrogatos de loco nativitatis Christi, qui evolutis Pro-

Prophetarum textibus, responderunt esse Bethlechem Judæ; sic enim habetur: *Audienti autem Rex, turbatus est & omnis Jerosolyma cum illo, & congregans omnes principes Sacerdotum, & Scribas populi sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur, at illi dixerunt ei, in Bethlechem Judæ: scriptum, enim est per Prophetam, & tu Bethlechem terra Juda, nequaquam minima est in principibus Juda: ex te enim exiet Dux qui regat populum meum Israel.* Igitur Rex agnoscebat infallibilitatem circa Legem & textus inesse Synagogæ: alias quorundam Doctores & Sacerdotes consulisset, ut ab ipsis certo-certius per oracula Prophetarum sciret ubi, & quo loco Christus novus Judæorum Rex natus eilet? *Scriptum est enim per Prophetam &c.* Ecce quæstio facti doctrinæ soluta: *& tu Bethlechem terra Juda, nequaquam minima &c.* Ecce quæstio juris de Messia pro Christo definita.

III. *Matth. 28. 20.* habetur: *Euntes ergo docete omnes Gentes . . . & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* In his verbis duo sunt observanda, ex quibus concluditur infallibilitas Ecclesiæ de quæstione juris & facti dogmatici; unum præcipit Christus Apostolis: *Docete, inquit, omnes gentes.* Quid quæro nisi Legem suam: Quomodo vero illam docere, nisi textus veteris Testamenti habuissent, ut ex iis eruerent argumenta contra Judæos fidem in Christum impugnantes: Igitur debebant judicare sicut de Lege, ita & de Legis textibus. Alterum promittit his verbis: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Nempe infallibilitatem pro Lege Evangelica tradenda & explicanda, & consequenter pro textibus in quibus exprimitur.

Secundo, ex Epistolis.

I. APOSTOLUS hanc ut ita dicam ex professo infallibilitatem Ecclesiæ, de qua in præsentiarum loquimur, explicat & defendit Ephes. 4. Loquens enim de Christo ait: *Ipse dedit, quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sæculorum . . . ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Omnia requisita eo loci

prænotantur ad veram & indubitatam infallibilitatem. I. Quidam Pastores tamquam Ecclesiæ Doctores ab ipso Christo constituuntur, quibus & promittit se presentem futurum esse per assilientiam specialem cum eis. II. Constituuntur ad consummationem Sæculorum: quomodo autem Ecclesia Mater suos filios ad supremos sanctitatis apices perducet, nisi sciat quænam bona & mala pascua sunt? nisi secernere & judicare possit de bonis & veneno infectis textibus? Additur: *Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Ne igitur circumferamur omni vento doctrinæ ad circumventionem erroris, debemus ab Ecclesia edoceri de fidei dogmatibus, de sana doctrina, quæ quidem continetur in textibus non solum Scripturæ sacræ, sed omnium qui tradunt de iis quæ spectant ad religionem: Igitur Ecclesia est infallibilis, primo quidem circa dogma, tum & circa textus: alias circumfereremur omni vento doctrinæ ad circumventionem erroris; tot quippe forent religiones, quot capita, sicuti non semel visum est in Protestantibus, quorum quilibet Scripturam ad caput suum explicare non semel præsumpit. Hinc inhinc prope, & variæ omnino fidei professiones, ut notat Illust. Bossuetius in lib. Var.

II. Idem Paulus discipulum suum Timotheum edocet eandem veritatem 2. ad Timoth. 1. his verbis: *Formam habes sanctorum verborum, quæ a me audisti: bonum depositum custodi per Spiritum sanctum.* Ecce primum fidelis pastoris munus & dogma. Alterum exprimitur, his verbis: *Depositum custodi, devitans profanas vocum novitates.* Eadem alibi explanat Paulus, & hinc reddit rationem: *Ut potius sis exhortari in doctrina sana; & eos qui contradicunt arguere.* Igitur Ecclesia per Ministros debet judicare infallibiliter de doctrina sana, & dogmate; tum eos qui contradicunt sive scriptis, sive loquelis redarguere; sic ipse doctor Gentium judicavit, ut habetur 2. Tim. 2. *Profana autem, inquit, & vaniloquia devita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymeneus, & Philetus qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam.*

III. Ex his omnibus sequitur ista ratio: Ecclesia a Deo sic constituta est judex con-

controversiarum fidei, ut ipso testante Christo: *Portæ inferi non prævalerunt adversus eam*: Sed prævalerent profecto si non judicaret infallibiliter de dogmate & de textibus, quia eo deveniret nequitia hominum, ut unusquisque explicaret ad nutum passionis suæ omnes textus Religionem spectantes: sic Ariani, sic Nestoriani, & cæteri Hæretici fecerunt: Igitur dicendum est Ecclesiam esse infallibilem in qualificatione textus, quia doctrinam sanam infallibiliter docere ei incumbit; alius portæ inferi adversus eam prævalerent: hoc autem fieri non potest, nisi judicet utique infallibiliter de textibus.

Solvuntur objectiones Novatorum.

OBJICIUNT: Ecclesia neque in Conciliis congregata, neque alio modo quidquam definivit de infallibilitate quæ illi ascribitur: Igitur cum in negotio tanti momenti nihil debeamus tenere, nisi prævia ipsius definitione, dicendum est Ecclesiam non esse saltem in facti questionibus infallibilem: quod autem nihil definitum sit circa istud momentum, liquet, quia nullus extat canon pro tali infallibilitate.

Respondet distinguendo antecedens: Ecclesia nihil definivit de infallibilitate sua circa jus & textus dogmaticos directæ & immediate, concedo: nihil absolute definivit, ne quidem mediate, nego. Definitio duplex est, altera quæ immediate cadit in aliquod controversiæ caput, v. gr. definitio realitatis corporis Christi in Eucharistia, quam quidem expresse & directe atque immediate definivit Ecclesia contra Calvinum: altera vero mediata & in usu fundata, & est cum Ecclesia de omnibus controversiis capitibus cognoscit: Enim vero, eo ipso quo usum & morem in promissione Christi fundatum gerit in dirimendis omnibus controversiis, nonne sufficienter proclamavit suam in iis infallibilitatem? quis umquam audivit iudicem a Rege constitutum & receptum, opus habere suam probare auctoritatem? Ecclesia autem a Christo fundata est, ut omnia ad fidem pertinentia judicaret, ab eodem infallibilitatis promissionem habet in iudicando; sic enim de ea scriptum est: *Et portæ inferi non prævalerunt adversus eam*. Jam vero definitio necessaria solum est quando est aliquod dubium; ast luce clarius apparet, ex istis verbis Ec-

clesiam esse infallibilem in iis omnibus quæ Religionem spectant; sin minus portæ inferi prævalerent adversus eam, & quidem maxime, si non esset infallibilis circa jus & textus dogma aliquod implicantes: nec ullus foret proscriptus hæreticorum liber, quia vel ipsi tametsi in scriptis suis damnati, possent semper alterum a condemnatione sensum attingere, ut declinarent Ecclesiæ vibrata contra nefandam suam doctrinam anathemata.

Jam veniaque ad possessionem: Ecclesia damnavit in Concilio Ephesino, & quidem judicio comparativo textus & scripta Nestorii: Concilium Chalcedonense eandem questionem iterato judicio definivit: item Eutychen & ejus scripta veniam exhibentia doctrinam anathemate percussit.

Quantum Concilium generale eo solum scopo adunatum est, ut de tribus Capitulis judicaret, quæ proscriptis, cujus in sententia infallibilitatem sic agnoscit S. Gregorius Magnus, ut pari veneratione illud cum quatuor primis Conciliis Generalibus habeat. Constantiense nedium Vniclesum, Joannem Hus & Hieronymum a Praga proscriptis, sed & eodem anathemate eorum scripta conclusit. Tridentinum eodem modo Lutheranos & Calvinistas cum eorum scriptis infestatum est. Pari zelo & non absimili potestate Ecclesia delatum ab Episcopis Galliæ librum Jansenii Iprentis ad summos Pontifices Innocentium X. & Alexandrum VII. ann. 1653. & alternata vice ann. 1656. judicavit, & judicando proscriptis: quorum decreta ab universis ordinibus suscepta sunt. Tum Innocentius XII. & Clemens XI. iterato anathemate in scripta Novatorum, qui subtili molitione Constitutiones Apostolicas contra librum Jansenii factas tentare volebant, animadverterunt; quibus decretis Ecclesia Gallicana sic annuit, ut veluti fidei regulas ea infexerit.

Instant: Ecclesia licet infallibilis ad qualificandum textum, non tamen est ad illum interpretandum: Ergo &c. Probat: Quia I. Quandoque non attingitur mens auctoris. II. Sensus propositionum est vagus, & cum aliquis unum adhibet sensum, cito apparet alter, inquit auctor Litterarum Provincialium. III. Ecclesia committit Doctoribus textus examinandos, qui quidem Doctores non sunt infallibiles. IV. Ipsa Ecclesia componitur ex

ex fidelibus Laicis, qui utique non sunt infallibiles: Igitur non videtur Ecclesiam esse infallibilem, saltem in explicandis & definiendis textibus.

Respondeo negando Antecedens, quia qualificatio propositionum fundatur in textibus: Et vero quomodo Ecclesia determinasset quænam sint Scripturæ canonicæ, quænam vero non, nisi iudicium tulisset de textibus? immo ex textibus Evangelii ejus in definiendo dogmate quoddam quæstionem juris, concludimus infallibilitatem, quia Matth. 16. scriptum legitur: *Portæ inferi non prævalent adversus eam*. Hinc diceret, ideo Ecclesiam esse infallibilem circa jus definiendum, eo quod sit in judicandis textibus indefectibilis.

Ad primam probationem distinguo: Non potest cognosci quænam sit mentis interior auctoris, concedo: quænam expressa in textu, nego. Sic solvit difficultatem Cardinalis Rospioliosus, dicendo Ecclesiam non judicare quidem de propositionibus quoddam significationem in mente auctoris retentam; bene vero quoddam significationem, quam propositiones exhibent & præ se ferunt.

Ad II. probationem dist. Et Ecclesia est infallibilis ad judicandum de sensu, qualicumque sit, concedo: secus, nego. Si propositio nullum habeat sensum, hoc declarat; si ambiguum exhibet, aut obscurum; explicat ad quod terminantur ipse sensus, & hoc ultro concedunt Novatores tum pro Scripturæ sacræ textibus, qui ut plurimum alti sunt & obscuri, tum pro Augustini libris, qui etiam in multis sensus non modicum absconditos exhibent..

Ad III. prob. similiter distinguo: Et ipsa Ecclesia pronuntiat post examen Doctorum, & iudicio comparativo procedit, concedo: secus, nego: Sic in Concilio Ephesino comparavit textus Nestorii cum textibus Patrum, & declaravit non convenire: eodem modo se gessit in quinto oecumenico pro tribus Capitulis: Primo enim lecti sunt longi textus. Theodori Mopsuesteni, & Symbolum ab ipso compositum; tum dixerunt Patres, Satan hæc scripsisse. II. In quinta collatione lecti sunt longi textus Cyrilli Alex. & scripta Theodoret; ista vero statim rejecta sunt tamquam a Catholica Cyrilli doctrina aliena. III. in 6. sessione lecta est epistola Ibae, comparata vero cum scriptis antiquorum Patrum & Symbolis, rejecta est ut dissimilis, & fidei prorsus contraria.

Ita factum est, proportionem servata, pro textibus quinque Propositionum Janenii: Non igitur Doctores, sed Ecclesia, auditis Doctoribus & Theologis, iudicium profert, tum de quæstione juris, tum de quæstione facti dogmatici.

Ad IV. utique distinguo: Laici sunt de Ecclesia, ut illam audiant pro fide servanda & probis moribus institutis, concedo: ut ipsi de controversiis Religionis judicent, nego. Solutio patet ex iis quæ de Catholicis Imperatoribus in articulo præcedenti diximus: Ad solos spectat summos Pontifices & Episcopos causas fidei discutere, & dirimere; ad Principes vero Laicos Ecclesiæ decreta executioni mandare, & ut subditi eis obediant invigilare.

Urgens: Cardinalis Rospioliosus nepos Clementis IX. & ipsius minister, declarat Clementem credidisse se posse dissimulare infallibilitatem circa textum, ut primum audivit quatuor Episcopos resistentes Constitutionibus Innocentii X. & Alexandri VII. paratos esse obedire: Igitur Clemens IX. non tenebat infallibilitatem Ecclesiæ saltem pro textibus.

Respondeo distinguendo: Clemens iudicium de facto dogmatico alternata vice ad confirmandum Alexandri VIII. decretum oeconomiæ causa suspendere æquum duxit, concedo: dissimulavit, dubitando de Ecclesiæ auctoritate infallibili pro iudicandis factis dogmaticis, nego. Immo hoc ipsum implicat contradictionem, cum quatuor Episcopis exaurationem seu excommunicationem, nisi absque mora obedirent Constitutionibus Innocentii X. Alexandri VII. pro quæstione juris & facti, interminatus sit; quia vero illis subscribere testati sunt, Clemens ulterius progredi noluit: Sed dato non concessio istum Pontificem suam mentem de hoc momento non satis aperuisse, hoc ipsum Innocentius XII. & Clemens XI. clare admodum in suis diplomatibus a Galliarum Præsulibus ea qua par est reverentia susceptis, dixere omnes teneri obedire Constitutionibus Innocentii X. & Alexandri VII.

Inqunt: Atqui Ecclesia non est infallibilis saltem pro facto dogmatico: Ergo &c. Probatur subsumptum multis momentis. I. Ecclesia non iudicat de internis. II. Procedit totummodo naturæ ali & Theologico modo in quæstione textuum. III. Eadem quæstio non potest esse juris & facti

facti simul: esset autem in questione quam movemus. IV. Non potest certo sciri, an liber & textus sit Jansenii, siquidem est factum particulare. V. Quomodo Ecclesia esset infallibilis in textibus? pro quibus interpretatione eget? ut in primis Conciliis, in quibus textus Græci Arii, Nestorii &c. sicut & in Florentino reddebantur linguæ latinæ: Pariter epistola latina B. Leonis, in qua decisiones fidei contra Eutychetem continebantur, reddita est græcæ linguæ in Concilio Chalced. jam vero interpretes & fallere, immo & falli possunt. Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum. Ad primam probationem distinguo: Ecclesia non judicat de internis, id est, de iis quæ in mente retinentur, concedo: si interna propositionibus & textibus explanentur, nego. Quis enim sanæ mentis dixerit Ecclesiam non posse capere quoniam sit alicujus propositionis sensus, cum & hoc litteratis concedatur: Sed insuper ex promissione Christi habet quod possit judicare de bonitate & veritate, sicut & de falsitate ac hæreticitate alicujus propositionis, tum & declarare textum librorum & rerum sensum esse conformem Scripturæ sacræ & Traditioni, vel difformem & contrarium.

Ad II. distinguo: Et præterea habet ex promissione quod infallibiliter judicet, concedo: secus, nego. Nec mirum, sicut enim Spiritus sanctus præfuit Scriptoribus canonicis, ut in referendis historiis & rebus naturalibus non errarent, ita præest Ecclesiæ, ut non erret in decisione textuum qui implicant dogma & jus.

Ad tertium similiter, distinguo: sub eodem respectu quæstio non est simul de jure & de facto, concedo: sub diverso, nego. Textus potest sumi grammaticaliter & ut dicit talia, vel talia verba talis Personæ; sub hac consideratione est factum purum; hinc ulterio fatemur Ecclesiam non esse infallibilem in decisione hujusmodi textus, quia non potest dici a talis, vel talis persona hoc scripserit, se se expresserit talibus, vel talibus verbis, siquidem a Librariis possunt verba æquivalentia apponi. Intercedit tamen discrimen, inter textum Scripturæ sacræ & alios textus, quod Scripturæ textus revelatus sit, & revelatio habeatur per Traditionem, unde Ecclesia est infallibilis etiam declarando quod talis numero textus sit genuinus, & per hoc distinguit Scripturæ canonicas ab apocryphis; at vero non est infallibili-

lis ad judicandum an textus sit talis auctoris, vel alterius pro rebus quæ non spectant Scripturam sacram & Traditionem, nisi auctor ipse, ut jam dictum est, suum agnoscat textum, juxta illud Luc. 19. 22. *De ore tuo te judico serve nequam*. Porro textus potest considerari alio modo, scilicet formaliter, & secundum sensum obvium legenti, & Ecclesia habet infallibilitatem ad illum sub isto respectu judicandum.

Ad quartum pro more, distinguimus: Ecclesia non potuit judicare de libro Jansenii, quia est factum particulare, sed diffusum; concedo: sed absconditum, nego. Liber duplici modo se prodit. Primo quidem ex nomine auctoris, & ad hoc attendit Innocentius X. in suo diplomate, dicens: *Cum occasione impressionis Libri, cui titulus, AUGUSTINUS CORNELII JANSENI Episcopi Iprensis, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis, controversia &c.* Secundo, ex affectis, qui partes libri uti Iprensis sæti, tum Parisiis, tum Romæ egerunt, & hoc pro judicio facti personalis sufficit. Tum ad factum textus se convertit Ecclesia: quia vero duo ad declinandum pro libro Jansenii anathema opponebant, videlicet propositiones non reperti in dicto libro, & juxta alios saltem non esse damnatas in sensu Jansenii, Ecclesia novo prævio maturo examine infallibiliter judicavit de textu, nimirum propositiones reperti in textibus libri qui inscribitur, *Augustinus Cornelii Jansenii*; tum & propositiones in sensu obvio auctoris fuisse damnatas asserit, quali vero Ecclesia non posset intelligere textum: quocirca sic definit Alexander VII. *Cum autem sicut accepimus nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque Propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperti, sed fite, & pro arbitrio compositas esse, vel non in sensu ab eodem intento damnatas fuisse asserere, magno cum Christianifidelium scandalo non reformidens. Nos qui omnia quæ hac in re gesta sunt sufficienter & attente perperimus. . . . Ex debito nostri Pastoralis officii, ac maturo deliberatione præinscriptam Innocentii, prædecessoris nostri constitutionem, declarationem & definitionem harum serie confirmamus, approbamus & innovamus; & quinque illas Propositiones, ex libro præmemorati Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus AUGUSTINUS, excerptas, ac in sensu ab eodem*

eadem Cornelio interno. *damnatæ fuisse de claravimus & definimus*; & uti tales, inusta scilicet eadem singulis nota, quæ in prædicta declaratione & definitione unicuique illarum sigillatim inuritur, iterum damnavimus.

Ad quintum distinguo, eo prope modo quo supra: Ecclesia eget interpretatione pro intelligentia textus materialiter & grammaticaliter sumpti, concedo: formaliter spectati, nego. Textus potest considerari duplici modo, videlicet, grammaticaliter & idiomatico debito propositus; deinde vero formaliter, & juxta sensum obvium: Ecclesia adunata quandoquidem eget interpretatione pro idiomate, nullam vero pro sensu; ex promissione enim Christi habet de illo infallibiliter judicare. Uno verbo, ut plura paucis abiam, Ecclesia judicat de textu qui illi debito modo proponitur, unde si erraret, hoc contingeret solum defectu debite præsentationis. Igitur error in hypothese foret solum materialis, & textus non diceretur formaliter definitus.

Reponunt: Ecclesia non est infallibilis, nisi ad summum circa res revelatas: Sed non est revelatum quod textus quinque propositionum v. g. sit in libro Jansenii: Igitur Ecclesia non est infallibilis circa textus definitionem. Confirmatur. I. Quia D. Thomas dicit, Ecclesiam non esse infallibilem circa textus. II. Patres non agnoverunt istam infallibilitatem. III. Sequeretur eum, qui negaret propositiones esse in Jansenio, negare aliquid contra fidem & esse hæreticum, sicut ille qui negaret textum aliquem Evangelii: Sed absurdum consequens, ergo & antecedens.

Respondeo distinguendo: Ecclesia non est infallibilis immediate circa res non revelatas, & infallibilitate objecti, concedo: mediate & infallibilitate promissionis & assistentiæ, nego. Multiplex est infallibilitas, alia activa, & primario residet in Christo summo Sacerdote, mediate vero & per ipsum in Ecclesia, cui assistit, & in qua præsens est, juxta illud Matth. 18. 20. *Eccce vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi*. Alia passiva & objectiva, quando scilicet objectum est revelatum, quando & ipse textus veritatem continens, ut textus Scripturæ sacræ, revelatus est; utraque infallibilitas inest Ecclesiæ per Christum pro revelatis: unde qui negat Scripturæ textus, est hæreti-

cus. Infallibilitas vero promissionis & assistentiæ inest Ecclesiæ pro aliis textibus; unde qui negat definitionem Ecclesiæ, in his non est absolute hæreticus, sed tamen æquivalenter, quippe qui, ipso pronuntiante Christo Matth. 18. *Sicut Ethnicus & Publicanus* habendus sit.

Ad primam confirmationem, distinguo: Sanctus Thomas agnoscit Ecclesiam non esse infallibilem circa textum res civiles continentem, concedo: fidei articulum completentem, nego. Eo enim ipso quo Ecclesia est infallibilis in questione juris definienda, utique est in judicando questionem facti dogmatici, quandoquidem id quod definiendum est in ista, est jus & dogma in textu vel contentum, vel debellatum.

Ad secundum: nego Patres non agnovisse Ecclesiæ in definiendis textibus infallibilitatem, cum non semel adunati sint in Conciliis Oecumenicis ad judicandos erroneos Hæreticorum textus, maxime Quintum generale; cum enim alii salvare vellent tria Capitula, alii vero ea proscribere; sic se infallibile putavit pro hoc controversiæ momento ad metam perducendo, ut eo solum fine congregatum sit; adunatum vero illa damnavit, cujus definitionis formularium ab omnibus Christi fidelibus postea receptum & subignatum est.

Ad tertium respondeo ut supra, distinguendo: Qui negaret textum propositionum esse in libro Jansenii foret hæreticus illative, concedo: nullo modo esset, nego. Non esset quidem in tanto rigore, quam ille qui negaret textum Scripturæ, quia iste est revelatus immediate, & a Spiritu sancto dictatus; hinc Concilium Tridentinum de fide definitivè Vulgatæ textum esse autenticum; illative tamen foret propter duo. Primo quidem, quia qui negat factum dogmaticum, negat quoque consequenter ipsum dogma, quatenus questio juris, & questio facti sunt inseparabiles. Secundo, quia versaretur in errore, & foret Ecclesiæ rebellis, adeoque ut Ethnicus & Publicanus habendus.

§. II.

Utrum constet; ex decretis SS. Pontificum Ecclesiam esse infallibilem circa questionem juris & facti dogmatici?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatum unico, sed efficaci argumento.

NOMINE Ecclesiae intelligimus Congregationem omnium fidelium, sub uno capite invisibili Christo in cœlis regnante, & visibili in terris summo Pontifice ejus Vicario cum successione Pastorum; quæque loquitur modo dispersa, modo in Conciliis adunata, modo etiam per Caput, cui ut primum cæteri Pastores per consensum expressum, vel tacitum conjunguntur, jam non dicitur solum, Papa loquutus est; sed Ecclesia per summum Pontificem pronuntiavit. Atqui ex decretis summorum Pontificum constat Ecclesiam per Caput loquentem, esse infallibilem, pronuntiando circa questionem juris & facti dogmatici, sin minus portæ inferi prævalerent adversus eam, quod esset contra Christi promissionem factam Matth. 16. Igitur Ecclesia est infallibilis pronuntiando circa jus & factum dogmaticum. Probatum minor: Ad hoc, ut sic citra dubium loquatur per summum Pontificem, duo potissimum requiruntur. I. Ut Papa ad judicandum interpellatus loquatur ut Judex. II. Ut ejus judicio accedat consensus tacitus, vel expressus cæterorum Pastorum, quibus ex officio incumbit regere Ecclesiam Dei; tunc enim est Ecclesia quæ dicitur loqui: vel ipsi novatores ultro concedunt esse infallibilem circa jus, sed & hoc fatendum est de questione facti dogmatici, iidem argumēta utraque probatur infallibilitas. I. Quia portæ inferi non possunt prævalere adversus Ecclesiam, prævalerent autem si erraret circa factum dogmaticum. II. Quia vel ipsi hæterodoxi ejus fatentur infallibilitatem circa textum Scripturæ, quidni & judicare de cæteris textibus, num sint conformes, vel diffomes Scripturæ sacre? III. Jam dictum est questionem facti jus implicare & esse ab eo indivisum. Superest igitur ad istius argumenti efficaciam & pondus hic duo præstare. Primo quidem, summorum Pontificum decreta

dogmatica recensere. Secundo, ostendere consensum Pastorum tacitum, vel expressum semper eis accessisse, quod quidem multi requirunt.

Decreta summorum Pontificum circa questionem juris & facti dogmatici.

S. HYGINIUS Martyr, ut refert Irenæus lib. 3. cap. 4. damnavit nefandam hæresim Cerdonis, qui non sine horrenda blasphemia Christum esse purum hominem effutire audebat. Mortuus est pro Christo ille Pontifex, anno 138.

S. Eleutherius, etiam generosus Christi Athleta Marcionem, tum Valentinum, eorumque impia scripta damnavit: De hoc inomento loquitur Tertullianus Lib. de Præscript. cap. 7. his verbis: *Sub episcopatu Eleutherii benedicti ob iniquitatem circospectam, quia fratres vitabant, semel, & iterum sunt ejeti.*

Victor I. nobilis fidei testis excommunicavit Theodotum Coriariam, propter novam hæresim, quam disseminare attentabat. Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. cap. ultimo mentionem facit de hoc facto.

Zephyrinus, in sede, & Martyr insignis, successor, anathemate percussit Praxeam propter ejus errores, similiter & Tertullianum, de quo ipse graviter conqueritur in libro de jejuniis. Hieronymus refert eundem Papam eiecisse ab Ecclesia Cataphrigas.

Stephanus I. restitit Rebaptizantibus, eorumque scripta & Conciliorum definitiones abiecit.

Anastasius I. qui ann. 398. summus erat Pontifex, orta inter Rustinum & S. Hieronymum de libris & testibus controversia, altero sensum catholicum eos habere propugnante, altero vero e contra, judicavit & definivit illos esse nævis reteros, & uti tales abiciendos esse: sic testatur Hieronymus epist. 16. sic Theodoretus lib. 5. cap. 23.

Celestinus in sua Decretali epistola ad Concilium Ephesinum directâ, errores Nestorii, epulque scripta contra Dominicam Incarnationem proscribit.

S. Leo Magnus in sua quoque ad Synodum Calcedonensem nævos & textus Eutychetis anathemate ferit.

Vigilius in suo secundo rescripto, relictis & discussis tribus Capitulis, hæreseos & proseriptionis notam inurit.

S. Mar-

S. *Martinus I.* anathemate animadvertit in scripta & hæreses Monothelitarum; post ipsum vero Agatho in sua ad sextum Concilium epistola.

Adrianus I. non absumili modo profligat, primum errores, tum scripta Iconomachorum, ut videre est in suo ad Concilium VII. generale rescripto.

Leo X. perstrinxit errores Lutheri, ejusque nefandos libros.

S. *Pius V.* in diplomate *Ex omnibus affectionibus* ann. 1567. dato, errores, varias & propositiones Baji cum textibus, e quibus fuerant excerptæ; perstrinxit, & post ipsum Gregorius XIII. in sua vicissim Bulla *Provisionis nostræ* ann. 1579. iterato anathemate percussit.

Urbanus VIII. in suo decreto dogmatico *In eminenti Ecclesiæ militantis* sede ann. 1647. librum Janienii Iprensis, cui titulus est, *Augustinus* proscriptit & prohibuit. Idem solemniori ritu, & ex professo fecit Innocentius X. in Bulla *Cum occasione* ann. 1652. data, tum alternata vice post ipsum Alexander VII. ann. 1656. textum quinque propositionum, in diplomate *Ad sacram Petri fidem*, anathematis gladio ferire non dubitat. Mitto alia diplomata, tum Innocentii XII. tum Clementis XI. nunc contra eorum consentientiam & a Novatoribus inscriptum, nunc contra tot. Propositiones ex libro *Reflexionum* Moraliū Quenelli deductas, quæ quidem omnia dicta & scripta ab Ecclesia repulsa, sunt. Quorum omnium Pontificum decretis accessit corporis Ecclesiæ consensus tacitus, vel etiam, pro ut necessariis exposulavit, expressus, ira ut nihil nisi post omnia aliquid pro infallibilitate Ecclesiæ, & circa quæstionem juris, & circa quæstionem facti sit requirendum: jam operæ pretium est hujusmodi peroptatum a multis consensum hic texere.

Consensus Ecclesiæ universalis accedens, dum per summos Pontifices ipsa loquitur.

PRIMO quidem, ex omnibus Historicis liquet Ecclesiæ particulares, eorumque Præsules suum tacite addidisse calculum definitionibus fidei SS. Pontificum adversus hæreses ad Nicænum usque proscriptas; Ecclesiæ quippe Cerdonem, Cerinthum, Ebionem, Theodotum Coriariū, & hujus furfuris homines ut hæreticos abominabiles fugiendos, detestandosque habuit.

Nec minore odio Marcionistas, & Montanistas, Cataphrigas persecuta est.

Secundo, primæ Nicænæ Synodi sic accessit consensus judicio Victoris I. contra Quatuordecimanos, & Stephanus I. adversus Rebaptizantes, ut speciali decreto eos infectata sit.

Tertio, eodem applausu definitio Anastasii, qui textus & doctrinam Origenis abiecit, suscepta est, ut constat ex S. Chrysostomo, qui ut referunt Ecclesiæ Annales, abstinuit a duobus Monachis Scythiæ, eo quod post condemnationem & auctorem & libros, tamquam ab omni nævo immunes habere volebant; hoc ipsum magis resulsit in Concilio quinto generali, quod libros Origenis suo perstrinxit stylo censuro.

Quarto, Concilium Ephesinum per omnia se conformare voluit definitioni Cælestini Papæ, & sicut Nestorius ejusque scripta abiecerat summus Pontifex, sic & non absumilem a judicio comparativo contra eadem momenta damnationis sententiam tulit.

Quinto, in Chalcedonensi lecta est epistola sancti Leonis de fide Incarnationis contra Eurychianos; absoluta vero lectione, tanto animi cum jubilo ei consenserunt Patres, ut erumpente omnium fere voce clamaverunt, *Petrus per Leonem locutus est.*

Sexto, pari & simili honore Patres sexti Concilii generalis suscepere epistolam decretalem Agathonis Papæ, adversus errores & textus Monothelitarum; neque vero assensere dubitavit Concilium se damnare Monothelitas, quia nominatim jam fuerant per illum summum Pontificem abjecti.

Septimo, sequitur Concilium secundum Nicænum, & septimum generale, quod per omnia consensit epistolæ Adriani ad Patres directæ, in qua Iconomachorum nævos & textus erroneos anathematizabat; sic loquuntur. less. 6. pag. 320. Conc. edir. Reg. *Commentarium enim illud rejicimus, beatum autem Patrem catholicæ Ecclesiæ Doctorem agnoscimus, scilicet Adrianum.*

Octavo, Eo honoris & applausus gradu diploma dogmaticum Leonis X. contra Lutherum susceptum est, ut Sacra Facultas Parisiensis in virtute ejus, præmaruris censuris non expectandum Concilii Tridentini adunationem, diversas Hæresiarchæ propositiones perstrinxerit.

Nono, non abfimili modo diplomata Pii V. & Gregorii XIII. aduersus propositiones ex scriptis Baii desumptas, tum Urbani VIII. Innocentii X. Alexandri VII. Clementis IX. Innocentii XII. & Clementis XI. contra quinque Iansenii propositiones, adhibita omni iuris & consuetudinis solemnitate Galliarum Ecclesie susceperunt, ita ut litteris patentibus regijs, & euiuscumque regni Senatus decreta pro eorum executione acceperint: sicque ab omni zelo accessit semper consensus nunc tacitus, nunc etiam expressus definitionibus Ecclesie per summum Pontificem loquentis: & confidimus Deo nusquam in posterum deficiet: Igitur ex decretis SS. Pontificum liquet Ecclesiam esse infallibilem definiendo quæstionem iuris & facti dogmatici.

Diluantur objecta Heterodoxorum.

MULTA obijciunt momenta contra conclusionem. I. Synagoga, inquit, loquens per Caipham summum Sacerdotem graviter erravit in fide, Christum mortis crucis addicendo. II. Vel ipse Petrus Apostolorum Princeps Christum negavit, cæteri vero qui Ecclesiam componebant, relicto Christo a Judæis comprehenso, fugerunt. III. Victorius I. rathem pro Ecclesia loquenti resisterunt Episcopi Asiatici; similiter Cyprianus & Firmilianus resistere Stephano I. qui volebat morem Romanum pro admittendo baptismo ab hæreticis verbis Evangelicis collato, servari. IV. Liberius nomine Ecclesie loquens subscripsit formulæ Arianae. V. Fuit in ipso Ecclesie gremio diffidium occasione trium Capitulorum, quæ uti erronea sextum Concilium generale damnaverant, vel ipso renitente Vigilio. VI. Honorius Papa in suis ad Sergium Patriarcham CP. epistolis, nonnihil retinendo duplicis in Christo operationis vocabulum, ut quidam autumant, Monothetis favit, & tamen neque ab Orientalibus, neque etiam ab Occidentalibus reprehensus est. Igitur Ecclesia loquens per summos Pontifices, non est circa quæstionem iuris & facti dogmatici infallibilis; sin minus restitisset Honorio.

Respondeo negando consequentiam; & ad singula facinus satis.

Ad primum dico Synagoga Christum mortis tradendo in immensum errasse; nec mirum, præsentem Christo totius Ecclesie capite, in ipso solo residet infallibilitas;

non enim eam promisit, & promissam Ecclesie dedit, nisi pro suæ absentie tempore: ipso vero mortuo, & in celos virtute sua transmissio, ne portæ inferi suam aduersus Galliarum prævalerent, ex misericordia voluit ratione donorum, maxime vero ratione assensientie & infallibilitatis Ecclesie ad consummationem usque sæculi adesse.

Ad secundum eadem est responsio, tum quia Apostoli nondum tempore passionis erant in gratia confirmati: cæterum Apostoli timore cadente in virum constantem adiiugerunt, sed nihil contra fidem, de qua præsens controversia movetur, egerunt: hinc vel ipse Petrus fidem interius non amisit, quandoquidem immediate post flevit amare, & culpam negationis sicut retractavit, sic & lacrymis poenitentiae delevit.

Ad tertium, dicimus incassum obijci contra Ecclesie infallibilitatem, tum Asiaticorum, tum Africanorum obnitentiam, tum utraque quæstio mota, tum de celebratione Paschæ, tum de Rebaptizandis iis qui ab hæreticis tincti fuerant, tunc temporis esse solum de disciplina; controversia vero de infallibilitate Ecclesie, solum nunc dogma, nunc factum dogmaticum spectat.

Ad quartum, Liberius non scripsit nomine Ecclesie, sed ut persona particularis, unde vel minimum quidem non urget obiectio. Ostensum est tamen tract. de Trinit. vel ipsum a fide non excidisse, quippe qui non secundæ formulæ Firmianæ blasphematoris, immo nec tertiæ subscripserit, sed solummodo primæ, quam quidem sanctus Hilarius & alii ab omni erroris navo immunem esse putant.

Ad quintum momentum facilis est responsio, & hæc est: Vigilius timebat ne condemnatio trium Capitulorum aliqui auctoritatis & energie detraxeret a Concilio Chalcedonensi, quod mira pro astruenda contra Monophysitas Incarnationis veritate statuerat, & tamen intacta reliquerat Capitula, idcirco silentium de his servandum esse sentiebat Papa, sed re maturius ponderata, ne isti textus fidem temerarent, loquendo ex Cathedra, & ut Ecclesie caput illa lato clamato nominaret, & ex professio sic perstringit, ut hæreticitatem in quolibet textu latentem subnotaverit, tum Concilio suum absque mora addidit calculum; ex quibus liquet Ecclesiam in hoc suam offendisse in iudicandis vel ipsis textibus infallibilitatem.

Ad

Ad sextum luce pomeridiana clarius apparet I. Honorium in hoc ut doctorem particularem se gessisse, ut propugnat Thomassinus diss. in 6. Synodum, cum pro more hujus ætatis nec Concilium Romæ prius adunaverit ad discutendum dogma definiendum, nec suas epistolas ad universalem direxerit Ecclesiam, sed ad solum Sergium dubia solvenda proponentem; hinc ex scriptis Ecclesiæ CP. ipsæ fuerunt excerptæ. II. Silentium Occidentalium argumentum est irrefragabile, Honorium nihil contra fidem docuisse, & Ecclesiam, ipsum semper ut caput & supremum omnium Pastorem habendo, fidem ne indirecte quidem per illum tentasse.

§. III.

Utrum Ecclesia in Conciliis Oecumenicis loquens sit infallibilis circa quæstionem juris & facti dogmatici?

CONCLUSIO.

Ecclesia, sic loquens est infallibilis, & ex ipsis Conciliis clarescit infallibilitas.

Probatnr hoc argumento.

ECCLESIA in Conciliis generalibus adumata loquitur: sed Concilia Oecumenica sunt circa fidem & religionem infallibilia: Igitur & Ecclesia. Major patet, cum Concilium Oecumenicum sit ipsa Ecclesia in Spiritu sancto congregata. Probatur minor multis momentis.

Primo ex Scriptura sacra initio articuli jam laudata. maxime ex Isa. 59. 20. ubi habetur, Cum venerit Sion Redemptor .... hoc scædus meum cum eis dicit Dominus: Spiritus meus qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedens de ore tuo, & de ore seminis tui amodo & usque in sempiternum. Tum Matth. 18. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Ibidem paulo ante: Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo. Rursus 1. Tim. 3. Ecclesia Dei viri columna & firmamentum veritatis, appellatur. Tum Að. 15. Visum est Spiritui sancto & nobis. Ex his sequitur istud argumentum: Ubi Deus adest, & loquitur, ibi non potest esse error: Sed Deus loquitur per Concilia Oecumenica, namque ex Isaia hoc scædus iniit cum Ecclesia, ut sit in sempiternum cum Pastori-

Boucat Theol. Tom. IV.

bus illam repræsentantibus: adest ut primum in nomine ejus adunatur Præfules cum summo Pontifice, & ipsi us Christi auctoritate suffulti ligant & solvunt, prout judicaverint: Ecclesia sic adunata est columna & veritatis firmamentum: innixa super dilectum suum ait dum emittit judicium: Visum est Spiritui sancto, & nobis. Igitur constat ex Conciliis Ecclesiam esse infallibilem circa ea quæ fidem & religionem spectant, cum ipsa Concilia Oecumenica approbata, sint infallibilia.

Secundo, ex summis Pontificibus, qui declarant Concilia generalia approbata infallibilitatis prærogativa donari.

Sic declarat sanctus Petrus Apostolus Að. 15. quum ait: Visum est Spiritui sancto & nobis nihil ultra vobis imponere, &c.

Sic Cæcilius epist. ad Patres Concilii Ephesini: "Non potest, ait veritas mentiri, cujus in Evangelio ista sententia est: ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego sum in medio eorum. Quod cum ira sit, si nec huic tam brevi numero Spiritus sanctus deest, quanto magis cum interesse credimus, quando in unum convenit tanta turba Sanctorum."

Sic S. Leo epist. 93. alias 63. ad Theoderetum capit. 1. "Quæ Dominus nostro prius ministerio dehnierat, universæ fraternitatis irrefractabili firmavit assensu." Tum epist. ad Leonem Augustum 115. alias 73. "Nulla permittatis retractatione pulsari; quia in illo Concilio per Spiritum sanctum congregatum, tam plenius atque perfectius definitionibus cuncta firmata sunt, ut nihil ei regulæ, quæ ex divina inspiratione prolata est, addi possit aut minui."

Sic Vigilus epistol. ad Episcopos Galliarum: "Necesse est quoties in nomine Domini ejus famuli ad tractanda ea quæ sunt ipsi placita colliguntur, sancti Spiritus non deesse præsentiam." Rursus in suo rescripto ubi tria damnat Capitula, ait se recipere quatuor priora Concilia generalia: expressius Gregorius Magnus epist. 25. alias 24. l. 1. ad Joannem Episcopum CP. his verbis: "Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor ... quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere quos religant, aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit."

CC 3

Ter-

Tertio, ex SS. Patribus, qui eandem in Conciliis Oecumenicis agnoscunt dotem.

Tertullianus primus accedit nobis ut veritatis Orator. Ita loquitur lib. de *Sejuniis* capit. 13. "Aguntur, ait, præterea per Græcias illa certis in locis Concilia ex universis Ecclesiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur."

Tum S. Athanasius epist. ad Episcopos Africanos: "Verbum, inquit, Domini per Oecumenicam Nicææ Synodum manet in æternum." Audis indefectibile, teste Athanasio, primi Concilii generalis iudicium. Concinit Ambrosius epist. 31. his verbis: "Sequitur tractatum Nicææ, ni Concilii, a quo me, nec mors, nec gladius poterit separare." Hinc lib. 3. de fide c. 15. alias 7. vocat decreta Nicæna: *Hereditaria signacula nullius temeritate violanda*.

S. Hieronymus dial. contra Luciferianos loquens de Athanasio, Hilario, aliisque sanctis Confessoribus, ait: "Quomodo poterant adversum Synodum Nicænam facere, propter quam exilia sustinuerunt?"

Non prætereundus sanctus Augustinus, qui lib. 1. de Baptismo cap. 7. exigit præter Concilia Provincialia & Nationalia, generale, ut controversiam de rebaptizatione adversus obstrepentes Donatistas ad metam irrevocabiliter perducatur, & ita loquitur: "Quæstionis hujus obscuritas prioribus Ecclesiæ temporibus ante schisma Donati magnos viros, & magna charitate præditos Patres Episcopos inter se compulsi, salva pace disceptare atque fluctuare, ut diu Conciliorum in suis quibuscumque regionibus diversa statuta nutaverint, donec plenario totius orbis Concilio, quod saluberrime sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur."

His omnibus accedit definitio Concilii Senonensis ann. 1525. adunato, quod quidem decreto 3. sic habet: "Proinde cum certa sit & infallibilis Ecclesiæ regula, nec aliquando visibilitatis prætextu tandem eludi queat: ea profecto sacris Generalibus Conciliis auctoritas denegari non potest, quæ proxime universalem repræsentant Ecclesiam."

Quarto: Hoc ipsum ratio demonstrat, quæque sic deducitur: Christus Marth.

16. promittit infallibilitatem Ecclesiæ his verbis iterum atque iterum laudatis: *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalent adversus eam*: Sed Ecclesia perfectissime est in Concilio Oecumenico approbato adunata, cum ibi adsint membra cum capite: Igitur Concilium Oecumenicum est infallibile circa id omne quod spectat Religionem, videlicet circa quæstionem juris & facti dogmatici, & Ecclesia in eo & per illud.

Diluuntur objecta.

OPPONES: Nihil certi sæpius ex Conciliis habetur: Igitur non satis constat ex Conciliis Ecclesiam esse infallibilem. Probatum multis momentis.

Primo in Concilio Apostolorum Jerosolymis habito definitum est legalia non amplius obligare, & tamen statuunt Apostoli Gentiles abstinendo esse a sanguine & suffocato, quod est præceptum Moïsum: Paulus circumcidit Thimotheum, quæ quidem & similia sunt legalia; hinc & Concilio non nihil implicita adesse videntur.

Secundo: Concilium I. Nicænum definit fidem consubstantialitatis secundæ sanctissimæ Trinitatis personæ verbo *Homousion* exprimi & determinari, ita ut illam rejicientes vocem habeantur ut Hæretici, & tamen vix elapso Concilio *Homousion* permittitur, hoc est, similis substantiæ. Id ipsum tolerat Athanasius lib. de Synodis; tum Hilarius de Synod. & sic nova exurgit contradictio.

Tertio: Concilium I. CP. & secundum Generale septem edidit canones, & tamen primum dumtaxat approbavit Damasus Papa, hinc cæteri prorsus vacui habiti sunt.

Quarto: Synodus Ariminensis ex 400. circiter Episcopis Occidentalibus constata Seleucia vero ex 150. Orientalibus, abjecta est.

Quinto: Concilium tertium generale, seu Ephesinum eo ipso tempore quo adunabantur, impugnatum est a Joanne Antiocheno, qui in eadem urbe alteram quadraginta circiter Episcoporum opposuit Synodum, in qua Nestorius in priori proscriptus, abolutus, & ut optimus, ne dicam ut sanctus Episcopus habitus est.

Sexto: In ipso Concilio Calcedonensi dissensus non modica fuit, cum Episcopi

Ægy-

Ægypti nollent *S. Leonis* epistolæ, quam reliqui suscipiebant, subscribere: Tum *Dioclorus* alterum *Ephesi* adunavit, in quo quidem cum magno *Episcoporum* numero acta rescidit, & *Flavianum* Patriarcham flagellis caelum abiecit. Immo vel ipse *S. Leo* non nisi sex priores *Synodi Chalcedonenfis* sessiones probavit de cæteris vero in posterioribus aëtatibus in utramque partem disputare permisit.

Septimo: Norunt omnes *Vigilium* Papam primum restititit quintæ *Synodo Oecumenicæ*, quæ vel iplo invito, tria damnaverat *Capitula*, sed etsi a summo Pontifice postea approbata, plurimæ tamen *Ecclesiæ*, videlicet *Galliarum*, *Hispaniæ*, & *Siciliæ*, non nisi elapsis multis annis illam susceperunt.

Octavo: Non una contradictio in sexto *Concilio generali* comperitur. Ibi enim quinta *Synodus Oecumenica* in tribus quætionibus deslorata dicitur: *Honorii* ad *Sergium* epistolæ tametsi *Catholicæ* igni dantur: Ipse vero, omnia omnis juris sollemnitate, eodem cum *Monothelitis* anathemate percutitur, & tamen *Patres* *seiss. 17.* & in epistola *Synodica* ad *Agathonem* testantur eos solum proscribere, quos ipse specialiter & nominatim per sententiam latam abjecerat: ubi *Gentium* repenitur *Agathonem* per sententiam latam damnasse *Honorium*, cum p. t. ius in sua ad *Concilium* epistola affirmet, omnes prædecessores suos ad sumum usque parvitatem fuisse ab omni erroris nævo immunes?

Nono: *Concilium* secundum *Nicænum*, quod fuit septimum generale ann. 781. definivit colendas esse sanctas imagines; hunc tamen cultum prius rejecerant duo *Concilia* ann. 730. & 755. *Constantinopoli* habita, tum & postea in *Concilio Francofurtensi* anno 794. reprobatus est.

Decimo: Ann. 692. *Constantinopoli* in *Palatio Imperatoris* quod *Trullanum* dicebatur, adunatum est ex magna *Episcoporum* multitudo *Concilium*, vulgo dictum *Quini-sexturn*, quippe quod fuerit in supplementum quinti & sexti *Concilii* generalis, cuius tamen canones abiecit *Ecclesia Romana*.

Undecimo: Multa sunt alia *Concilia* generalia partim approbata, partim etiam non approbata, ut *Sardienſe*, *Francofurtense*, immo *Constantienſe*, & *Basilienſe* apud *Gallias* tamen magni ponderis.

Duodecimo: Vel ipsum *Concilium Tridentinum*, universim non est receptum,

non dicam solum pro disciplina, verum etiam & in iis quæ Religionem spectant, videlicet circa matrimonium clandestinum, quod vacuum & nullum esse declaravit, cum tamen in quibuscumque regionibus habeatur semper, si non ut licitum, saltem tamen ut validum.

Ex his omnibus sic obijcitur: *Ecclesia* loquens per *Concilia* generalia non est infallibilis, si error in pure & in textibus non semel in definitionibus comperitus sit: si canones tametsi optimi & ad finem bonum tendentes sæpius tamen abjecti sint: Atqui ex allatis constat hæc & similia contigisse in definitionibus quas *Ecclesia* in *Conciliis Oecumenicis* edidit: Ergo &c.

Respondeo I. in genere nullam in puncto fidei competentam fuisse implicanciam, ita ut, qui canonem de quæstione juris aut facti dogmatici resisterunt, non abjecti sint: sic proscripti & damnati sunt in *Concilio primo Nicæno* septem circiter *Episcopi*, qui nec *Ario*, nec ejus *Thaliæ* anathema dicere volebant; nec ad pacem & *Ecclesiæ* recepti sunt, donec poenitentes utriusque momenti publicarent damnationem.

Respondeo II. negando antecedens primi argumenti, cum ex iteratis probationibus constet omnia *Concilia* *Oecumenica* decreta circa fidem & Religionem suam obtinuisse robur, & ad hæc usque tempora sint fidei regulæ. Et vero nonne *Cerdonistæ*, *Ariani*, *Macedoniani*, *Nestoriani*, *Eutychiani*, *Prædestinatiani*, *Monothelitæ*, *Iconomachi*, *Protestantes*, *Sociniani*, & hujus furfuris homines a *Ecclesia* proscripti, semper habentur ut hæretici, & a corpore *Ecclesiæ*, ut membra putrida, divulli & rescissi? Jam ad singula faciendum est satis.

Ad primum respondemus cum *S. Thoma*, *Synagogam*, non sine *Spiritus sancti* assensu debuisse cum honore sepeliri, unde non mirum si *Apostoli*, ad quos spectabat dispensare in disciplinæ punctis, aliquas cæremonias celebraverint, quod quidem egerunt duabus sub conditionibus: Primo quidem quod hoc solum ad tempus & per transennam fieret, ne si absque mora omnis ritus legalis rescinderetur, aliquis crederet *Legem Mosaicam* fuisse malam: Secunda, ut si levius aliqua celebraretur cæremonia, fides Christi in *Concilio Jerosolymitano* explicata & proposita, æternus retineretur, quatenus nullus in lege spem reponeret, credendo

per eam justificari posse; quam quidem conditionem explanat Apostolus ad Gal. 5. ubi sic alloquitur Judæos ad finem convertos: *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.*

Ad secundum: Nihil roboris detractum fuit per verbum *homionousion* a vocabulo *homousion* a Patribus Nicænis pro significanda & exprimenda verbi consubstantialitate consecrato; permansit semper fidei regula, ita ut qui ab ejus significatione declinarent, alieni ab Ecclesia censerentur; quia tamen a pluribus Catholicis æconomiz causa *homionousion* usurparetur, hoc ipsum Athanasius passus est, modo illa utentes voce, Verbum in substantia, & semota omni in entitate differentia Patri simile dicerent: passus est & cum ipso sanctus Hilarius, toleravit & in eodem sensu Basilii, ut ex professo in tractatu de Trinitate probavimus.

Ad tertium: Solus primus secundi Concilii generalis Canon fidem de Spiritus sancti divinitate respicit, de qua solum hic quæstionem movemus: Igitur reliqui Canones disciplinam spectantes potuerunt a summo Pontifice propter causas sibi notas abque Religionis dispendio abjici.

Ad quartum: Evacuatum Concilium Ariminense, tum & Seleucianum Ecclesie infallibilitatis argumenta sunt: neque enim illud, neque istud subscribendo fraudulentis Ariarum fidei formulis, erat suscipiendum. Hinc S. Damasus Papa in sua ad Præsules Hystriæ epistola ait, nullius esse ponderis Concilium Ariminense, quandoquidem nec Liberius Ecclesie Caput, nec Vincentius Capuanus ejus in Concilio Orator & Legatus, ejus consenserant subscripioni.

Ad quintum: Ne minimum quidem accessit contra infallibilitatem Ecclesie negotium Synodus Spuria Joannis Antiocheni sine auctoritate legitima congregata; hinc ipse cum suis ad meliorem rediens frugem, damnatis scriptis & persona Nestorii, suum addidit Concilio Ephesino calculus.

Ad sextum: Dissensus penes decem circiter Aegypti Episcopos fuit, quos cæteri Patres sub interminatione anathematis epistolæ S. Leoni subscribere compulerunt: ut videre est in Actibus, & de facto ei consenserunt. Cæterum Synodus Ephesina Dioscori molitione habita est, & ad nos usque, habetur ut latrocinium: quasi vero exciderent Concilii de fide canones, eo

quod ipsis resistent Heterodoxi, cum potius eo conditi sint sine ut Hæretici ab Ecclesia ejiciantur.

Ad septimum: Vicio non vertendum est Vigilio; quod non nisi matura deliberatione prævia, Concilium quintum probaverit, eventus enim probavit id prudenter egisse, cum omnes ferme Occidentis Ecclesie primum illam Synodum rejecerint, certiores tamen per Pelagium factæ, quod fides Dominicæ incarnationis in periculum veniret, & prorsus in Oriente nutaret, donec abjicerentur tria Capitula, Synodi canonibus consenserunt.

Ad octavum: Non deficiunt inter doctos & eruditos qui propugnent nonnullas irrepsisse in sextum Concilium Occumenicum desolationes, & Theodorum Patriarcham CP. Monothelitam in exemplaribus Concilii manu-scriptis loco sui nominis in canone proferente Monothelitas, nomen Honorii apposuisse, quam fraudem apertam habere non sine fundamento putant, maxime ex duobus: Primo quidem ex eo quod sit manifesta contradictio inter epistolam Agathonis & definitionem Concilii; nam in illa Agatho asserit omnes prædecessores suos fuisse in fide sanos, & contra vero Patres in suo contra Monothelitas canone dicere non dubitant anathema Honorio, eo quod fuisset primum ab Agathone anathemate animadversum, quæ duo prorsus disparata & contraria sunt: Secundo, quia Theodorus nullibi legitur damnatus, cum tamen, teste Mimburgio, ejus in errore pertinacia fuerit Concilii adunandi ratio.

Ad nonum: Duo Concilia Orientis Constantinopoli habita a Catholicis velut Pseudo Synodi Iconomachorum repulsa sunt, nec quidquam roboris in Ecclesia Romana usquam habuere, sed & falsum est, ut suo loco tractando de cultu SS. probavimus, Synodum Franco-furtensem damnasse venerationem relativam sanctis imaginibus debitam, sed solum cultum latræ absolutum soli vivificæ Trinitati exhibendum, quem tamen errore detenti Patres vel ipsis Sanctorum imaginibus canone Nicæno reddendum esse putabant. Neque vero iidem Patres usquam dixere inesse majorem vim sanctis imaginibus, quam Evangelii prædicationi ad ciendos pietatis affectus; hoc unum dubio-procul Act. 5. Joannes Presbyter dixisse refertur, vide-

videlicet, homines magis ad virtutem moveri Sanctorum imaginum visione quam sermone : Itaque, ait, *major est imago, & hoc Dei providentia factum est propter idiotas homines*. Sic autem locutus est occasione imaginis, in qua tam vivis & acutis coloribus Pictor expresserat Martyrium sanctæ Euphemie, ut admirationem simul & lacrymas intuentium provocaret. Cæterum Synodus Franco-furtensis non fuit Oecumenica, sed solum Nationalis.

Ad decimum & undecimum : Concilia partim approbata, partim non approbata iterato argumento probant Ecclesiæ infallibilitatem, cum nusquam muniantur universali Ecclesiæ Romanæ, & aliarum sibi conjunctarum assensu. Sed non reperies Canones eorum fidem astringentium fuisse propulsi.

Ad ultimum : Dico Concilium Tridentinum in universo orbe orthodoxo recipi pro Canonibus fidei, secus vero pro disciplina & aliis quæ jura Regnorum spectant. Inter ista momenta annumeratur Matrimonium, quod quidem licet sit Sacramentum, est tamen contractus qui quidam subit conditiones, quæ juxta legem Patriæ modo admittuntur, modo etiam rejiciuntur; hinc mirum videri non debet, si Matrimonium clandestinum in quibusdam regionibus valeat.

Ad argumentum ex consentaneis factum, concessa majore, distinguo minorem : In Conciliis non approbatis quandoque error in fide contigit, concedo : in approbatis, nego. Si quis enim in ea obrepit error, idcirco juxta disciplinam vel facta pura & non dogmatica fuit : sic sexta Synodus comperuit quintam Synodum Generalem fuisse in tribus quaternionibus desolatam.

Insuper : Atqui de facto nihil certi habetur ex Conciliis generalibus : Ergo &c. Probatum subsumptum : S. Gregorius Naz. epist. 55. ad Procopium ait, exitum Conciliorum sæpius infelicem evadere : " Ergo, ait, si vera scribere oportet, hoc animo sum, ut omnem conventum Episcoporum fugiam : quoniam nullius Concilii finem lætum & faustum vidi. " Non absimilia scribit S. Augustinus lib. 2. alias 3. contra Maximinum c. 14. ubi eum sic alloquitur : " Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense tamquam præjudicatum, rus proferre Concilium. Nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris. " Sed hæc auctoritatum momenta infallibilitati Conciliorum adversantur : Ergo &c.

Respondeo negando subsumptum : Ad probationem distinguo minorem : In sensu obvio utraque auctoritas adversatur infallibilitati Conciliorum, concedo : in sensu naturali ab auctoribus intento, nego. S. Gregorius I. Non loquitur de Conciliis Oecumenicis, sed non solum provincialibus. II. Sermonem instituit de Conciliis adunatis factione Arianorum, qui fidem Nicænam tentabant, & S. Athanasium infestabantur, quale fuit Concilium Ariminense, quale Seleuciense, quale Tiriense, quale Mediolanense, & Syrmienense, quorum exitus semper Ecclesiæ erat exitialis ; namque ætas illius S. Doctoris incidit inter Concilium primum & secundum generale. Jam vero nemo cordatus dixerit illum Patrem abnuisso utrumque istud Concilium. Igitur non nisi de Pseudo-Arianorum Conciliis loquitur.

Si de mente August. agatur, certum est S. Doctorem non abnegasse, sed supposuisse Concilii Nicæni auctoritatem, quam ibidem agnoscit his verbis : " Hoc est illud *Homoionon*, quod in Concilio Nicæno adversus hæreticos Arianos a Catholicis Patribus veritatis auctoritate firmatum est. " Quia vero specialis controversia mota fuerat inter se & adversarium de auctoritate Concilii Nicæni & Ariminensis, illud suscipiens, e contra vero Maximinus, ne dimittat adversarium, via compendiosa & expedita in promptu Scripturæ gladio illum confodit, ostendens illi verbum Dei scriptum sufficere, ut illi secundæ SS. Trinitatis personæ cum prima consubstantialitas probetur.

§. IV.

Utrum ex Traditione Patrum constet Ecclesiam esse infallibilem circa quæstionem juris & facti ?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Duplicis generis Patrum habemus ad conclusionem probandam testimonia : In multis passim asserunt Ecclesiam esse infallibilem ; nec posse errare exponendo credenda : In aliis extendunt ad textus judicandos ejus infallibilitatem.

Testimonia Patrum de infallibilitate Ecclesiæ pro Dogmate.

S. IRENÆUS agmen ducet lib. 3. adversus hæret. cap. 2. pag. 250. ubi revincit Hæ-

Hæreticos, qui superbia elati confidebant per se ipsos sensum infallibilem Scripturarum invenire: "Quod quidem, ait, impudentissime est blasphemare." Tum Traditione eos infestatur, subditque: "Quapropter undique resistendum est illis, si quos ex his retusione confundentes, ad conversionem veritatis adducere possimus."

Tum cap. 3. pag. 232. & 233. eis ostendit solam Ecclesiam habere circa dogmata definienda infallibilitatem, quia fidei veritatem a Christo per Petrum habet, qui fidei suæ a Christo acceptæ & dignitatis successores sine intermissione habuit & semper habet: "Traditionem, inquit, iraque Apostolorum in toto mundo manifestatam, in omni Ecclesia adest respicere omnibus qui vera velint audire: & habemus annumerare eos qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum usque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt quale ab his deliratur." Tum ait, Petro Linum successisse; Lino, Clementem; Clementi, Evaristum. Quibus peractis, si concludit: "Hic ordinatione & successione, ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia Traditio, & veritatis præconatio pervenit usque ad nos. Et est plenissima hæc ostensio, unam & eandem vivificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis usque nunc sit conservata, & tradita in veritate." Audis ex Irenæo inesse Ecclesiæ Romanæ plenissimam veritatis ostensionem, adeoque infallibilitatem, cum ex eodem, extra ejus placita dogmatica loqui & sentire sit blasphemare.

Tertullianus ex professo in toto libro de præsc. eodem medio ostendit infallibilitatem circa fidei dogmata in sola Ecclesia Romana reperiri, quia contra vana hæreticorum obstrepentium commenta in hoc eatenus præscripsit, quatenus continuâ successione fidem ab Apostolis acceptam, illibatam servavit. Sic loquitur cap. 20. pag. 237. edit. Par. 1534. "Apostoli . . . assumpto per sortem duodecimo Mathia in locum Judæ ex autoritate Prophetiæ, quæ est in Psalmo David, consecuti promissam vim Spiritus sancti ad virtutes & eloquium, primo per Judæam confestata fide in Jesum Christum, & Ecclesiis institutis; dehinc in orbem profecti, eandem doctrinam ejusdem fidei Nationibus pro-

mulgaverunt, & proinde Ecclesias apud unamquamque civitatem condiserunt, a quibus traducem fidei, & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutantur, ut Ecclesiæ fiant, ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne genus ad originem suam censeatur, necesse est."

Pergit cap. 21. pag. 238. & sic concludit: "Hanc igitur dirigimus præscriptionem . . . Si hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspirat, veritati deputandam, id sine dubio tenentem quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo suscepit: reliquam vero omnem doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum & Apostolorum, & Christi, & Dei."

S. Cyrillus Alex. alius est ejusdem veritatis atteritor & vindex: Nestorium hæreticum sic alloquitur in epist. Synod. ad ipsum directâ: "Propter hoc addendum illud est, ut scripto ac jure jurando affirmes te præterea anathematizare quæ scelestæ & profane hæreses sensisti: & ea rursus posthac te sensurum & docturum pollicere quæ & nos, & cæteri omnes quotquot vel in Occidente, vel in Oriente vivunt Episcopi, Doctores ac Duces populorum . . . Hæc enim est Catholica Apostolicæque Ecclesiæ fides, in qua universi Occidentis & Orientis orthodoxi Episcopi consentiunt."

S. Augustinus sædò, viva voce & scriptis ubique contra Donatistas & Pelagianos Ecclesiæ rebelles infallibilitatem Ecclesiæ pro fidei dogmatibus celebrat, & contra hæreticam pravitatem urget: unum aut alterum locum ne fusior sim, hic recitere satis erit. Lib. de Hæres. tom. 8. pag. 28. sic loquitur: "Quid contra ista sentiat Ecclesia Catholica, superfluo quaeritur: cum propter hoc scire sufficiat eam contra ista sentire." Tum illud contra epist. Fundamenti cap. 5. oraculum oblivioni nusquam tradendum: *Ego Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoveret auctoritas.*

*Testimonia Patrum pro infallibilitate circa
Textus dogmaticos.*

S. *Athanasius* Traditionis tenacissimus, etiam tenaciter illi veritati inhaeret, praefertim vero in lib. de Synod. pag. 9. & 28. Sermonem quippe faciens de verbo *Homousion* a Synodo Nicæna adoptato ad defendendam & exprimendam Verbi consubstantialitatem, non aliam offert rationem, nisi istam, quia æquum duxit Concilium ea voce uti ad revincendos Arianos, & dirimendas fucatas fidei dolosas professiones. Igitur ex Athanasio Ecclesia iudicat infallibiliter de vocum significatione, quandoquidem per eam suam aperit fidem atque defendit contra Negantes: "Cæterum, ait, Episcopi, considerata, *Arianorum*, hypocrisis & vafritie, ipsi quoque necessitate coacti sunt... scribere filium consubstantialem esse Patri."

Basilii tanta eruditione diffamatus, ut unus ille centum aliis præponderet, ejusdem est labii cum Athanasio in hac questione propugnanda. Enim vero epist. 30. sic loquitur & scribit: "Quia ex non ente ad esse productum fuisse filium etiam tunc nonnulli asseverabant: hanc ut abscederent impietatem illi Patres, nomen *Homousion* usurpaverunt."

S. *Hilarius* adversus Arianam perfidiam divinitatis Verbi generosus defensor simili modo cum aliis loquitur lib. de Synod. num. 83. "Displicet, inquit, cuicumque in Synodo Nicæna *Homousion* esse susceptum? Hoc si cui displiceat, necesse est placeat, quod ab Arianis est negatum." Igitur ex Hilario non suscipere verbum *Homousion*, est esse Arianum. Igitur ex ipso Ecclesia iudicat infallibiliter de textibus, & de vocum in his contentarum significatione.

S. *Ambrosius* in eadem prorsus sententia versatur lib. 3. de fide cap. 7. pag. 311. "Non igitur, ait, Verbum, sed vim Verbi fugiunt, quia nolunt verum esse Dei filium, nam licet humano verbo non possit divinæ generationis series comprehendere, tamen iudicarunt Patres fidem suam tali sermone... signandam... Hoc verbum in *Homousion* tractatu fidei posuerunt Patres, quod viderunt adversariis esse formidini, ut tamquam evaginato ab ipsis gladio, ipsorum nefandæ caput hæresis amputarent."

S. *Augustinus* hæreticorum & Novato-

rum malleus cum cæteris venit in veritatis defensionem libro contra epist. Fundam. cap. 5. ubi his verbis se explicat: "Ego Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesiæ commoveret auctoritas." "Digna sane Doctoris sancti sententia, & ideo sancti, quia Spiritus sancti afflatu doctus, docet infallibilitatem Ecclesiæ circa textus Evangelii & aliorum librorum. Idem fufiori calamo tractat in serm. de nat. Domi."

Post illos Patres Magnus Leo Pontifex egregius occurrit quæstionem explicans, defendens, & tamquam Christi Vicarius definiens epist. 86. in qua Spiritu sancto plenus intonat contra hæreticos semper dolosos & mendaces: "Damnent apertis professionibus suis superbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum universalis Ecclesia exhorruit, detestetur; omniaque decreta Synodalia quæ ad excisionem hujus hæreseos Apostolicæ sedis confirmavit auctoritas amplecti se, & in omnibus approbare plenis & apertis, ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur, nihil in verbis eorum obscurum, nihil invenitur ambiguum." "Ecce clara & sine ambiguitate summi Pontificis sententia de infallibilitate Ecclesiæ circa textus, siquidem vult hæreticos reconciliandos. I. Dammare perversa dogmata. II. Dammare ipsos auctores superbi erroris. III. Amplecti omnia decreta Synodalia ab Ecclesia contra perversam doctrinam emanata. IV. Apertis fidei professionibus manu propria subscriptis fidem suam declarare: porro doctrina hæreticorum exprimitur in eorum libris: decreta Synodalia iudicant de ejusmodi textibus: Sanctus vero Leo hæreticos ad Ecclesiæ sinum redeuntibus obligat ad dammandum dogmata perversa in libris suis contenta, ad approbandum vero & amplectendum decretum Synodale, & hoc professionibus fidei manu propria subscriptis. Igitur censet magnus ille Pontifex Ecclesiam nedum esse infallibilem circa quæstionem juris, sed & circa factum dogmaticum; immo & sincera fide subscribendum esse hæreticorum & eorum operum condemnationi."

Ex his sequitur istud in conclusionis probationem argumentum. Quod constanter & firma Traditione tenetur, illud est verum, nec fas est de eo dubitare: Atqui ex Traditione claret, Ecclesiam esse infallibilem circa jus & textus ad fidem & re-

& religionem pertinentes : Igitur nullus est ambiendi locus de infallibilitate Ecclesie pro isto momento . Probatur minor multipliciter , & quidem specialiter de facto dogmatico ; nam de quaestione juris sufficienter ex modo dictis claret , præterquam quod Novatores , ultra conveniunt de prima minoris parte , videlicet de infallibilitate Ecclesie circa quaestionem juris .

Primo præter Patres laudatos hanc veritatem palam proficitur Clerus Gallicanus , qui Parisiis ann. 1656. contra librum Janseii adunatus , asserit factum a jure in tali negotio separantes , manifeste subvertere Traditionem , quæ nihil aliud est quam series factorum dogmaticorum , quibus a Christo & Apostolis ad nos pervenit fides , & veritas , quæ quidem Traditionis & summorum Pontificum decretis , & Conciliorum Oecumenicorum definitionibus fovetur , & oraculis ac sententiis Patrum explicatur & defenditur , ut homo Dei evadat sanctus atque perfectus .

Secundo : Ipse Arnaldus non aliter quam factorum serie dogmaticorum & Traditione contra Calvinistas , de realitate corporis Christi in Eucharistia perpetuam comprobant fidem , inculcans Christi ejuratis hostibus , factum a jure inseparabile semper esse : qua ratione igitur , quo scopo ab hac declinavit sententia , distinguendo & separando jus a facto in negotio Janseii , ut summorum Pontificum illuderet definitionibus ab universa Ecclesia acceptis ?

Tertio : Janseius suis sapientior & æquior agnoscit infallibilitatem Ecclesie circa textus . Enim vero initio sui libri testatur se omnia quæ in hoc opere dicturus est & dixit , judicio sanctæ Matris Ecclesie submittere : Tum in suo Testamento idem repetit asserendo judicium de omnibus religionem spectantibus , ad sanctam pertinere sedem . Denique ipso defuncto , comperta est epistola ad Urbanum VIII. summum Pontificem directa , qua enixe illum deprecatur , quatenus e libro suo , aut addere , aut detrudere , prout ipsi placuerit , dignaretur . Cur igitur discipuli fidem & obedientiam magistri non imitantur ? quorum infallibilitatem Ecclesie circa textus , quam ipse confitetur , & agnoscit Janseius , negant ?

Quarto : Ut primuni Dominus Cornet Regiæ Navarrae Præfectus , quinque e li-

bro Janseii excerptisset propositiones , quas sacræ Facultati Parisiensi & Clero Gallicano qualificandas obtulit , ecce protinus advolant Novatores propugnantes eos qui Librum Irenæi Augustini abjicere volunt , ipsius sancti Augustini in suis Libris contentam doctrinam , a summis Pontificibus non semel celebratam damnare . Ecce infallibilitatem Ecclesie agnoscunt pro sancti Augustini textibus , quorum alii sunt longissimi , & non pauci præ auctoris profunditate atque subtilitate obsecuri ; omnes vulgo altissimi : quidni Ecclesia infallibilis erit judicando de aliis textibus ? Aut primum negent , aut utrumque concedant , nisi manifestam profiteri contradictionem glorientur . Abbas quidem Sancyranus , inter Janseii assecclas famulos dicere solebat , se duodecim primorum sæculorum demirari Ecclesiam ; ast heu , ducentis ab hinc annis ita desolatam conspiceret , ut vix ac ne vix quidem dignosci valeret . Sic loquebatur Lutherus , sic Calvinus , sic ille Abbas : Quinimmo uno e nostris patribus teste auditore , Ecclesiam ex integro egregia Janseii doctrina , & moralitate se reformaturum asserere non erubuit : attamen audiant si placet ipsum Janseium ducem , qui bona & humili confessione , ut pie credimus , talis Ecclesie secundum Sancyranum corruptæ obdivit sententiæ , sed judicium ab ipso Janseio expositulatum clausum & datum est ; utinam & fidei erga Ecclesiam obedientia claudantur jurgia & cessent lites , quæ nihil profunt nisi ad subversionem audientium & legentium .

Solvuntur objectiones Novatorum circa infallibilitatem Ecclesie pro textibus .

OBJICIUNT : Tertullianus lib. de Veland. Virg. hæc habet : *Regula fidei est sola totaliter una , immobilis & reformationis incapax* . Sed hic loquitur de Scriptura sacra , quia loquitur explicando Apostolum , qui præcipit Virgines , velata facie in Ecclesia adesse : Igitur ex Tertulliano , sola excepta Scriptura , cæteræ fidei regulæ sunt reformatibiles & mutationis capaces . Igitur Ecclesia saltem circa textus non est infallibilis .

Respondeo I. Argumentum nimis probare ; sequeretur enim quod nec Traditio , nec Concilia Oecumenica forent infallibilia , etiam in quaestionibus juris fidem spectan-

Ancibus : quod sane Janſenii diſcipuli numquam admittent.

Reſpondeo II. diſtinguendo conſequens : In rebus diſciplinæ ſola Scriptura eſt fidei regula mutationis incipax, concedo : in rebus ad religionem & fidem pertinentibus, nego. Lucè clarus apparet Tertulianum loqui de diſciplina, quandoquidem loquitur de virginum velatione : ſenſus igitur ejuſ eſt omnem diſciplinæ regulam niſi ex Scriptura vel Traditione ortum habeat, eſſe ad nutum & ſecundum temporum exigentiam reſormabilem : quia vero ex Scriptura conſtabat Virginem, velata facie, in Eccleſiam introire debere, nemini licere contendebat Tertullianus, hanc priam conſuetudinem levius & abſque fundamento immutare, textus vero poſitionum numquam, quia ſpeſtant fidei dogmata. Cæterum velatio virginum eſt quidem de fide, ſed ut conſilium in Scriptura fundatum, eo prope modo quo eſt ipſa virginitas, quam ſervare perfectius quidem eſt, ſed non ut quid ad ſalutem abſolute requiſitum ; ſecus vero credere præcepta Dei eſſe poſſibilia, hominem poſſe gratiæ reſiſtere, credere Eccleſiæ loquenti & definienti aliquod fidei dogma . . . .

Opponunt II. Baſilius Ancyranus, & alii bene multi Semi-Ariani omnia credebant fidei dogmata, & de uno dumtaxat verbo grammaticali, ſcilicet, *Homouſion*, diſputabant, eos tamen nec Athanaſius, nec S. Hilarius, conturbare æquum duxerunt, quamvis Concilium Nicænum propter vocabulum illud, eos abſnuſſet, quæ quidem mutatio non levior eiſe videtur : Igitur Eccleſia non eſt inſallibilis circa textus.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens : Et plures Semi-Ariani reſciendo vocem *Homouſion*, a fide deſiciebant, concedo : ſecus, nego : Ita cenſet Hilarius, qui ideo profeſſiones fidei Semi-Arianorum in variis Antiochiæ adunatis Synodis vocat fidem temporum. Sic enim primum iudicavit de iis omnibus qui abſtinebant a verbo *Homouſion*, quia argumentum erat ſolum fucum facere terminis alias Catholicis, eo ipſo quo iſtud abſciebant : hinc Athanaſius non credidit Baſilii & aliorum fidem ab omni nævo immunem : quia tamen Eccleſia non iudicat de internis, bona fide credidit, abſoluto Concilio Nicæno ; Semi-Arianos approximare ad dogma Apoſtolicum de divinitate Verbi : Nec

deſunt valida argumenta pro vera Baſilii & quorundam aliorum Semi-Arianorum fide, quocirca ſub certis conditionibus SS. Athanaſius, Hilarius & Baſilius eos ut confratres habere conſenſerunt.

Inſtant : Eccleſia abſtinet a voce *Homouſion* in Concilio Antiocheno ; in Nicæno vero ſtat ſmiter pro ea. Igitur eſt mutabilis circa textus & verborum ſignificationes.

Reſpondeo I. Concilio particulari quæſte erat Antiochenum, non competere inſallibilitatem, niſi accedat univerſalis Eccleſiæ, maxime vero ſummi Pontificis conſenſus, unde poſuit reſormari ab Occumenico, quale fuit Nicænum.

Reſpondeo II. diſtinguendo : Concilium Antiochenum abſtinet a voce *Homouſion* œconomiz cauſa, ac pro ipſius fidei deſenſione & propagatione, concedo : ſecus, nego. Unde nego paritatem. Concilium Antiochenum adunatum fuit contra Paulum Samofatenum, qui ex Trinitate perſonarum, inferebat tres eſſe in Deo ſubſtantias, & ſecundam atque tertiam a prima tamquam ab antiquiore procedere, adeoque eſſe creatas : Nicænum vero congregatum eſt contra Arium negantem Verbi divinitatem ; merito igitur ad revincendum Paulum Eccleſia permittit ad tempus abſtinere a verbo *Homouſion*, quo manifeſte abutebatur hæreſiarcha ; e contra vero eadem uti habuit ad reſellendos Arianos, quandoquidem ſignificat veram Verbi divini fidem, quam quiſque ſub pena damnationis tenere debet.

Obſciunt III. S. Baſilius epiſt. 32. conqueritur, quod Marcellus Ancyranus de gradu & Eccleſia non ſit eſectus, & quod tuerit in Eccleſia abſque matura deliberatione receptus : *Libri ejuſ*, inquit, *ſunt demonſtrativæ probationes ejuſ iniquitatis*. Quæ quidem obſurgatio ſpeſtare ſolum poſeſt, aut Julium ſummum Pontificem, aut Concilium Sardicenſe, quod favit Marcello contra Euſebianos epiſ accusatores, quos & abiecit. Sed in hoc non levis appret ſententiæ Eccleſiæ mutatio : Igitur non eſt inſallibilis circa textus.

Reſpondeo diſtinguendo : Baſilius conqueritur errore facti deceptus, & non dum cauſa Marcelli perſeſte ſibi cognita ; concedo : vere & plene inſtructus, nego. Profeſſio fidei Marcelli oblata Julio ſummo Pontifici erat Orthodoxa ; Ita Athanaſius in ſua ad Imperatores Apologia, in quæ reſert verba Julii de ſe &

Mar-

Marcello dicentis : *Se servare cum eis communionem absque iustitia* ; subditque Iulii iudicium fuisse canonicum . Ita etiam censet Epiphanius & alii permulti , ut suo loco ex professio probavimus . Cæterum Concilium Sardicense in epistola Synodica ad summum Pontificem , testatur scripta Marcelli lecta fuisse & examinata , & ab omni erroris labe fuisse reperta . In his quidem Marcellus quasdam proponit difficultates , sed solum per modum questionis elucidandæ & claritatis causa . Sic refert & censet S. Hilarius .

Urgent : S. Basilium manifeste dicit & Iulium , & Concilii Patres in hoc errasse , & fuisse deceptos : Igitur Ecclesia de facto fallitur iudicando de textibus .

Respondeo S. Basilium sortò habuisse exemplar libri Marcelli diversum ab eo quod oblatum est Concilio & summo Pontifici , ipsum Marcellum potuisse librum suum , antequam illum Iulio & Synodo Sardicensi præsentari curaret , a nævis purgare : Quidnuid sit , fidei testimonium habet ab Athanasio , & ab Hilario zelo fidei nulli secundis , qui certe ipsius Marcelli condemnationem , si librum erroris scætentem comperissent , profecti fuissent . Ex his liquet questionem libri esse factum purum & personæ , circa quod Ecclesia non est infallibilis : neque enim circa revelationem certo scire potest , num liber ipsi oblatum sit ante oblationem a mendis purgatus vel non , si sit talis vel talis personæ , sed dubio procul infallibilis est inter iudicandum de textibus præsentibus & sibi oblatis ; num sint Orthodoxi vel non ; & sic inconcussa manet ejus circa factum dogmaticum infallibilitas .

Replicans : S. Hilarius lib. 11. de Trin. num. 3. asserit hæresim sitam esse in sensu , non in scripto : Igitur textus ad fidem non pertinet , adeoque nulla infallibilitas pro facto dogmatico agnoscenda est in Ecclesia .

Respondeo distinguendo : Et scripta exhibent sensum , concedo : secus , nego . Sensus & textus sunt correlativa , unde eo ipso quo hæresis principaliter in sensu consistit , Ecclesia debet iudicare de textu , quia sensus & textus sunt inseparabiles ; iudicat ergo Ecclesia an verba aliquid significant ; iudicat , supposito quod significant , an illud sit bonum vel malum , conforme , vel disforme fidei . Unde ibidem num. 5. Hilarius dicit : *Nonne veritas corrumpi potest* . Quomodo corrumpi

nisi in textu ? Jam vero si Ecclesia posset errare de professionibus fidei iudicando , textus formulæ approbatæ , rursus examinandi traderentur , sicut causa Episcoporum de aliquo crimine accusatorum examini longo subicitur : quod tamen fieri non debere ibidem propugnat Hilarius .

Insistunt : SS. Athanasius , & Basilius conveniebant de fide sanctissimæ Trinitatis , & tamen disputabant de sensu quem possent habere multa loca ex Dionysii Alexandrini operibus excerpta circa illud Mysterium : signum est igitur & argumentum Ecclesiam non gaudere infallibilitate circa textus .

Respondeo distinguendo : Athanasius & Basilius disputabant de sensu textus Dionysii , quia Ecclesia nihil adhuc de hoc momento definierat , concedo : secus , nego . Igitur de hoc disputare fas erat : sic S. Leo licentiam fecit de tribus Capitulis disputandi , unde Concilium Chalcedonense nihil de his textibus statuerat : at vero Ecclesia in V. Synodo generali definiivit textus Capitulorum esse erroneos , declaravit etiam sensum libri Iansenii esse hæreticum , qualificavit textus & eis notam hæreseos inussit : igitur manet iudicium certum , nec ulli de hoc dubitare licitum est : Igitur eos defendere prorsus nefas .

Reponunt : Hieronymus dicit doctrinam Origenis de Trinitate hæreticam , & contra vero Didymum eam proclamat orthodoxam .

Respondeo duo ut supra ; Primo quidem , exemplaria quandoque esse diversa , unum scilicet mendis resectum ab una persona videri , alterum vero in textu sanum ab alia persona conspici . Secundo , Doctores particulares non esse infallibiles , quia dubitat ? Unde Aug. lib. de utilitate credendi c. 4. dicit hominem privatum falli : quandoque etiam Ecclesiam in secretis cordium iudicandis , idcirco tritum illud emanavit axiomata : *Ecclesia non iudicat de internis* .

Dices : S. Augustinus epist. 74. ait non esse disputandum de nomine , quando convenimus de re : Igitur parum refert quod Ecclesia iudicet de textibus .

Respondeo S. Augustinum inculcare Comiti Praxentio Ariano , qui divinitatem Verbi abnuebat , eo quod vocem *Homousion* in Scripturis non reperiretur , inculcare inquam non ideo Verbi divinitatem esse negandam , quia licet vox secundum syl-

syllabas haud inveniretur in Scripturis, reperiri tamen iterum atque iterum secundum rem. Denique idem S. Doctor lib. 3. contra Maximinum cap. 14. asserit vocem *Homoousion* a Patribus Nicænis esse consecratam ad significandam Verbi divinitatem, adeoque firmiter ab omnibus esse tenendam: "Pariter ergo & Filius unius sunt ejusdemque substantiæ. Hoc est illud, *Homoousion* quod in Concilio Nicæno adversus hæreticos Arianos a Catholicis Patribus veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmiter est.".

Instant: Augustinus dicit Episcopos de aliquibus dogmatibus scribentes, ab aliis, si forte a veritate recedant, posse corrigi, sic & Concilia Provincialia a plenariis, immo & plenaria a subsequenter donec factum sit plene elucidatum: sic lib. 2. contra Donatistas cap. 5. ait: *Concilia priora posterioribus emendari posse.*

Respondeo Episcopos & Concilia Provincialia infallibilitate non donari: ad Plenaria distinguo; a subsequenter corrigi possunt in factis puris, in quibus judicandis non sunt irrefragabilia, concedo: in factis dogmaticis, nego. S. Doctor loquitur in primo sensu. Sic Concilium sextum generale correxit quintum, & quædam ejus acta declaravit corrupta & suppositicia esse; sed nihil inde concludi potest contra Ecclesiæ infallibilitatem: quod autem S. August. loquitur de factis puris, liquet ex istis verbis ibidem prolatis: "Concilia priora posterioribus emendari possunt, cum nempe aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat."

§. V.

Utrum ex usu & possessione constet Ecclesiam esse infallibilem circa questionem juris & facti Dogmatici?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

PROBATUR unico, sed efficacissimo argumento: Illa judicavit semper infallibiliter de jure & facto dogmatico, cujus definitione roboratur; nutritur & fovetur fides, cujus judicium ita firmum semper extitit, ut numquam fuerit accepta appellatio ab ejus sententia, cujus denique decisio tamquam fidei regula habita est: Atqui ab omni ævo tale fuit judicium Ecclesiæ circa utrumque momentum, talis

fuit possessio atque usus perpetuus: Igitur infallibilitas Ecclesiæ possessione & usu prævalet contra impugnantes. Minor patet de questione juris ex canonibus Conciliorum Oecumenicorum de hinc conditis: Probatur altera pars de factis dogmaticis, & quidem multis momentis & exemplis.

Primo ex veteri Testamento: *Synagoga* judicavit textus Scripturæ sacræ: enimvero canon Proto-canonice Judæorum continet solum viginti duos libros, nempe quinque Moysis, Prophetarum tredecim, & quatuor alios, nempe Cantica, & morum præcepta referentes: cæteros maturæ deliberatione prævia sequenti tempore Canone additi sunt: Præterea Libros sacros hinc inde durante captivitate, dispersos, collegit Esdras: Sed hæc omnia fieri non potuerunt nisi adfuisset Ecclesiæ infallibilitas ad judicandum textus, ut veri & genuini a falsis & spuris discernerentur: hoc judicio tota innititur fides, quia in eo fundatur Scripturarum certitudo, qua subiecta, funditus ruit: fides, siquidem credenda continentur in Scripturis, veritatem Messias ex eis habemus, scilicet a Prophetis: Igitur Ecclesia ab omni ævo judicavit infallibiliter de textibus.

Secundo, ex novo Testamento: Multa opera sub Christi & Apostolorum nomine olim circumferebantur, ut epistola Christi ad Agabum Regem Edessæ, Evangelium secundum Aegyptios, Evangelium Nazæorum, Evangelia Jacobi & Nicodemii, & similia quæ Ecclesiæ, tamquam apocrypha judicavit & rejecit, immo suum nonndum adiecit Canoni librum tertium & quartum Machabæorum, Tertium & quartum Esdræ: Igitur judicat infallibiliter de textibus: alias libri novi Testamenti non sunt certi; adeoque fidei indigui. Jam vero non est major difficultas de aliis auctorum textibus; unde si Ecclesia est infallibilis ad judicandum de Scripturarum textibus, dum nonndum constat de eorum genuinitate, pari ratione & de cæteris.

Tertio: Ecclesia judicavit de textibus Patrum: v. g. de textibus Athanasii. Et vero Julius non semel adversantibus Arianis declaravit eum in se & in suis scriptis Orthodoxum. Judicavit Ecclesia textus anathematismorum B. Cyrilli Alexandrini contra Nestorium proterviam, & Cælestinum agnovit esse scientia salutis & fide refferos; Judicavit textus S. Aug. contra Pelagium, & tamquam fidei regulam, pro

necti-

necessitate gratiæ vult ab omnibus haberi. Quidni igitur erit Ecclesia infallibilis in iudicio textus Janenii, cum uitro concedant adversarii, Ecclesiam esse infallibilem pronuntiando de Patrum & præsertim Augustini textibus?

Quarto : Ex condemnatione omnium hæretum in libris vulgo expressarum. Aliqua facti exempla juvat recensere. Proscripsit iudicio comparativo Concilium Nicænum Thaliæ Arii : namque sancta illius eum Scripturis sacris iterum atque iterum collatione, iudicavit impiam esse, voluitque hanc ita ab omnibus ratam haberi decisionem, ut reluctantem Eusebium Nicomediensem cum aliis fidei Episcopis exautorare decreverit, nisi & Arii, & ejus textui anathema omnes pronuntiarent. Proscripsit Concilium Ephelinum iudicio utique comparativo scripta Nestorii : ea Synodus comparavit cum Symbolis, cum textibus Patrum primorum sæculorum, quo facto, una voce Patres dixerunt, illa esse impia, hæretica & blasphemis plena. Eodem modo iudicavit sacrilègum Theodori Mopliuesteni Symbolum. Iterato fulmine omnes istos textus percussit Chalcedonense Concilium, sed maxime & quintum Oecumenicum ea tantum de causa congregatum, ut iudicaret de tribus Capitulis : etenim processit, sicut præcedentes Synodi iudicio comparativo. Lecti sunt multoties ejusmodi textus ; iterum atque iterum collati sunt, & cum Scriptura sacra, & cum SS. Patrum textibus ; Patres tanta solemnitate proscribunt istos textus, ut ne ullum super sit de infallibilitate Ecclesiæ pro isto momento dubium. Primo enim ex Scripturis probant in hoc non posse errare Concilium, tum pleni Spiritu sancto sic intonant coll. pag. 386. & 387. *In memoria tenentes promissiones de S. Ecclesia factas, & qui dixit quod portæ inferi non prævalerunt adversus eam, id est, hæreticorum mortifera lingue, recordantes autem & que per Osam de ea prophetata sunt, in quibus dicit, & sponso te mihi in æternum, & cognosces Dominum. : Hæreticorum quidem effrenatas linguas, & eorum impiissimam conscripta, & eosdem ipsos hæreticos. . . . patri mendacii diabolo connumetantes. . . . Nos autem mandatum habentes per doctrinam rectam exhortari populum. . . . Necessarium esse putavimus capitulis comprehendere & predicationem veritatis, & hæreticorum, nec non eorum impietatis con-*

demnationem. . . . Si quis igitur defendis prædictum impium Theodorum, & impia ejus conscripta. . . . Anathema sit. Ecce Ecclesia declarans suam in iudicandis textibus infallibilitatem : ecce proferbens tria Capitula : Igitur infallibiliter iudicavit questionem facti dogmatici ; sic censet S. Gregorius Magnus lib. 1. cap. 24. ubi ait venerari quatuor prima Concilia generalia ut, quatuor Evangelia, & pari honore prosequi quintum Concilium Generale.

Concilium Lateranense, sub Martino I. eidem veritati suffragatur. Can. 18. pag. 117. Si quis, ait, secundum sanctos Patres consonanter nobis pariterque fide non respuit ; & anathematizat animo & ore omnes quos respuit, & anathematizatos nefandissimos hæreticos, cum omnibus impiis eorum conscriptis, usque ad unum apicem, sancta Dei Ecclesia Catholica & Apostolica, hoc est, sancta & universales quinque Synodi, & consonanter omnes probabiles Ecclesiæ Patres, id est, Sabellium, Arium. . . . condemnant sit. Vides pie Lector, quomodo Ecclesia iudicat textus, quomodo anathematizat eos qui textus hæreticorum aut approbare, aut defendere audent. Nota Concilium, eadem religione prosequi quintam Synodum, sicut quatuor primas Synodos Oecumenicas, his verbis : Sancta Dei Ecclesia Catholica & Apostolica, hoc est, sancta & universales quinque Synodi.

Sextum Concilium Oecumenicum sequitur. Videamus quonam modo procedat, tum contra Monothelitas, tum contra eorum impia & fraudulenta scripta ; sess. 3. declarat sermonem Mennæ ad Vigilium Papam, & illius libros, alterum ad Iustinianum, alterum ad Imperatricem directum, supposititios ; sess. 4. leguntur duæ epistolæ Agathonis in quibus sanctus Pontifex nominatim damnat Theodorum Phalaritanum, Syrum, Sergium & Pyrrhum cæterosque Monothelitarum Duces, & a Concilio universalis applausu & consensu, tamquam irrefragabiles fidei regulæ recipiuntur ; sess. 10. Macharius pertinax Monothelita suas agit partes, & continua suorum textuum cum textibus SS. Patrum habita comparatione refutatur, & eisdem proscribuntur textus. In eadem sess. perfecta sunt scripta Anthimi, epistola Theodori ad Paulum hæreticum, & ipsius Pauli opera, & omnes illos textus prævio iudicio comparativo Concilium damnat, hæreticos esse declarat, & uti tales abjicit. Denique sess. 18. ana-

the-

thematē percūtīt Monothelitas, tamquam ab Agathone jam jam nominatim p̄scrip-
tos: Igitur Ecclesia est infallibilis judi-
cādo de scriptis: alias textus boni, im-
mo & ipsorum Patrum non magis ponde-
rant, quam h̄reticorum textus, quos
esse erroneos dubia tēper fide constaret,
siquidem bonum & optimū sensum ipsi
H̄eresiarchæ contra damnationem latam
assingere non difficile foret.

Concilium Constantiensē pari zelo & fi-
de procedit contra Vviclefium, contra
Joannem Hus & Hieronymum a Praga,
eosque & quidquid contra Religionem Ca-
tholicam scripserunt, condemnat. Vix
Martinus V. S. Pontifex creatus est, ut
sine mora eorum confirmaverit damnatio-
nem: *Omnes*, inquit, & *singulos*, qui ar-
ticulos, seu libros & doctrinas p̄fatorum
Heresiarcharum, Joannis Vviclef, & Jo-
annis Hus, & Hieronymi, per eandem Con-
stantiensem Synodum, cum suis auctoribus
damnatos, & damnatos tenere, credere &
dogmatizare, ac vitā finem ipsorum H̄eresi-
archarum, publice, vel occulte pertinaciter
quomodolibet laudare, vel approbare p̄sum-
pserint. . . . Nec non credentes, & adhæ-
rentes eisdem tamquam h̄reticos judicetis.

Concilium Basileense perpetua Traditione
edoctum judicat sicut p̄cedentia Con-
cilia de textibus. Tum vero sess. 22. no-
tam inurit libello Augustini de Roma,
Archiepiscopi Nazaraei.

Tridentinum cæterorum Conciliorum ap-
pendix, & eos etiam se irrefragabile cen-
set in judicando H̄reticorum textus.
Longo examine discent volumina Lutheri
& Calvini tum de gratia, & justificatione,
tum de Sacramentis, maxime de Eucha-
ristia, eaque velut impia & h̄retica
explodit, ipsosque H̄eresiarchas rebelles
anathematē percūtīt; insuper sess. 21. Can.
6. textum Canonis Missæ, quamvis ab
Ecclesia solum compositum, declarat pium,
catholicum ac sanctum: quinimmo ip-
sum, aut abicientes, aut tamquam erro-
neum habentes p̄scribit, his verbis: *Si
quis dixerit Canonem Missæ errores continere,
ideoque abrogandum esse, anathema sit.*
Apage ergo omnes qui auctoritatem quin-
ti Concilii Oecumenici circa textus abji-
ciunt, cum hanc infallibilem de textibus
judicandā p̄testatem, non hac tantum vice
& in uno isto Concilio, verum etiam
in cæteris, & quotiescūque aut neces-
sitas, aut fidelium utilitas exegit, promi-
ssionibus Christi innixa & firmata Eccle-

sia merito sibi vindicaverit; hinc qui in
hoc puncto ei resistunt, Dei ordinationi
p̄fecto resistunt.

Quinto: Ipsi non diffidentibus Novato-
ribus, Ecclesia est infallibilis pronuntian-
do super quæstionem juris: Igitur & con-
sequenter pronuntiando super textus, alias
Patres Ariminenſes bene judicaverint reti-
cendo verbum *Homousion* subscribendo For-
mulæ Semi-Arianæ, quia sensum catholi-
cum non solum in se retinebant, sed &
verbis æquivalentibus exprimebant. Quis
autem catholicus hæc unquam admittet?

Sexto: Denique Ecclesia judicavit quin-
decim Arianorum & Semi-Arianorum for-
mulas: Item & viginti circiter Lutherana-
rum & Calvinistarum quæ anaparuerunt
in Confessione Vvitembergenſi & Synodo
Dordecena: porro omnes judicavit scrip-
tis mandatas, & ipsis adhærentes, nisi
ad meliorem frugem redirent, ut h̄reti-
cos abjecit. Igitur est infallibilis circa
quæstionem facti dogmatici: sin minus non
haberentur ut h̄retici auctores, cujus ta-
men contrarium quotidiana probat expe-
rientia.

Solvuntur objectiones Adversariorum.

OPPONENT: Patres Ephesini dispu-
tabant de jure non de facto, neque exe-
gerunt Formularii obligationem, qualem
nunc exigit Ecclesia: Igitur ex illo Con-
cilio nihil concludi potest pro infallibili-
tate circa textus.

Respondeo negando antecedens: Joannes
enim Antiochenus & sui conveniebant de
jure, sed Nestorio Patrociniates, & scrip-
ta & personam defendebant in suo Con-
ciliabulo, unde a Patribus Ephesinis, in
Spiritu sancto congregatis, p̄scripti sunt.

Respondeo II. Ecclesiam exegisse in Con-
cilio Nicæno, ut Eusebius & alii Arium
defendentes, ipsi & ejus scriptis anathe-
ma dicerent; hoc ipsum p̄stari voluit
a Theodoro respectu Nestorii & ejusdem
Scriptorum, & cum ancepſ & citubans
hæsitaret, clamaverunt Patres: *Clare dic
anathema Nestorio & scriptis ejus; quibus
humiliter parens dixit: Anathema Nestorio
& scriptis ejus. Subscribo epist. Leonis &
sic sapio.* Quo facto admissus est, & sedit
judicaturus cum Patribus Synodicis, ex
quo liquet Ecclesiam exigere aliquid su-
pra silentium respectuosum, neque esse
novum exigere ut fideles manu propria
h̄reticorum, eorumque librorum subscri-
bant condemnationi.

D d

Obj-

Obijciunt II. In Concilio Chalcedonensi Aclepiades Diaconus Act. 5. protulit perverſam fidei profeſſionem, quæ quidem adjuvante Anatolio Epifcopo CP. tamquam catholica conclamata eſt. Igitur Eccleſia non eſt infallibilis ſaltem circa textus. Ecce verba pag. 87. „Aclepia-
„des Diaconus, magni nominis ſanctiſſi-
„mæ Eccleſiæ Conſtantinopolis, recitavit
„deſinitionem, quam non placuit his ge-
„ſtis inferere. Et poſt lectionem dubita-
„tionibus aliquibus, Joannes Reveren-
„diſſimus Epifcopus Germaniciæ, tran-
„ſiens in medio duxit, Non bene habet
„deſinitio. . . Anatolius Deo amantiſſi-
„mus, Archiepiſcopus nominatiſſimæ CP.
„ad ſanctam Synodum dixit: Placet vo-
„bis deſinitio? Omnes . . . clamaverunt,
„Deſinitio omnibus placet. „

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Illa profeſſio fidei catholica conclamata eſt, invitus Sedis Apoſtolicæ Oratoribus, concedo: ſecus, nego. Sic enim habetur pag. 8. *Omnes Reverendiſſimi Epifcopi præter Romanos & aliquos Orientales, clamaverunt, deſinitio omnibus placet, hæc fidei Patrum, qui præter iſta ſapit, hæreticus eſt.* Certe Concilium Acephalum non eſt infallibile; cum igitur Legati ſummi Pontificis & alii multi Orientales non ſolum reſiſterunt, verum etiam a cœtu Patrum magna ex parte diſceſſerint, maniſeſtum eſt Concilium tunc temporis fuiſſe Acephalum, adeoque nullius auctoritatis & infallibilitatis. Loquimur autem de Concilio omnibus numeris abſoluto; cui adest præcipuorum Præſulum conſenſus, alias non repræſentaret Eccleſiam.

Inſtant: In eodem Concilio Act. 4. Tredecim Epifcopi Ægyptii noluerunt ſubſcribere epiftołæ decretali S. Leonis: Igitur non apparet infallibilitas in iſto Concilio circa textus, quandoquidem Patres hinc inde in diverſas partes ſciſſi manebant.

Reſpondeo, Epifcopos Ægypti non denegante abſolute ſubſcriptionem; petebant ſolum ut antequam ſubſcriberent epiftołæ S. Leonis, novus loco Dioſcori exauſtorati, Patriarcha eligeretur, qui prior ſubſcriberet, & ipſi poſtea calculo ſuo & obſignatione reſcriptum B. Pontificis comprobarent. Sed neque in hoc exauditi ſunt, quin immo habetur: *Omnes Epifcopi clamaverunt, manifeſte anathematizate dogma Eutychetis, qui non ſubſcribit epiftołæ Leonis, cui ſancta Synodus conſenſit,*

hæreticus. Et infra *Reverendiſſimi Epifcopi clamaverunt, & dixerunt, ſubſcribant epiftołæ Leonis.*

Obijciunt III. Quintum Concilium generale, non potuit damnare tria Capitula: Igitur cum ex illo præcipuum deducatur argumentum pro infallibilitate Eccleſiæ circa textus, diruto fundamento, non ſtat infallibilitas. Probatur antecedens: I. Ita cenſet Facundius Hermanienſis. II. Synodus hoc fecit, & adunata eſt, reclamante Vigilio & prohibente, unde quando Concilium damnavit Capitula, erat Acephalum, & Vigilius neque præſentia, neque ſententia aderat cum Patribus Synodicis. III. Quia nec ſtatim, ſed, aliquo elapſo tempore, confirmatum eſt Concilium. IV. Cardinalis Aquirinus tom. 2. Conciliorum Hiſpaniæ, dicit quidam Hiſpaniarum Synodos, inter Concilia Occidentica non numerare quintum, quia in eo non aditatum eſt de aliquo fidei dogmate, ſed dumtaxat de ſaſto non revelato, nempe de textibus Theodori, Theodreti & Ibeæ, additque Eccleſiam ejuſmodi facta ultimato & completo non deſinire iudicio: cui ſententiæ concinit Cardinalis de Lauræa. V. Quia Epiftołæ Ibeæ approbata fuit a ſacro Concilio Chalcedonenſi, quod autem approbatur ab uno Concilio Occidentico, non debet ab altero proſcripti, immo nec poſſeſt; quia par non habet poteſtatem in parem. VI. Denique ipſe Vigilius in conſtitutione ſua, qua tandem tria Capitula damnat, ſilice Concilium quintum: proſecto ſi credidiſſet iudicium Synodi irrefragabile, citaret iſtud Concilium ad roborandum, & firmandum ſuum contra tria Capitula decretum: Igitur ex his omnibus conſtat Eccleſiam non habere infallibilitatem ad iudicandum de auctorum textibus.

Reſpondeo I. Solutionem patere ex dictis; oſtenſum eſt enim ſufficere conſenſum capitæ & membrorum gradatim, & matura deliberatione prævia, dari.

Reſpondeo II. negando antecedens. Ad primam probationem, dico auctoritatem B. Gregorii præponderare auctoritati Facundii Hermanienſis; tum quia quintum Concilium fuit ab univerſali Eccleſia receptum; tum quia quæſtio non ſolum facti ſed & juris erat: ſiquidem quæſtio movebatur, an textus trium Capitulorum ſorent Catholici, an non? Unde textus ſe habebant ut materia juris.

Ad ſecundum diſtinguo: Et poſtea

Can-

Concilium fuit Oecumenicum, scilicet per consensum Episcoporum Latinorum, & maxime Vigilii, qui omnes tunc in magno numero Constantinopoli aderant, concedo: & non fuit approbatum, nego. Initio quidem Concilium quintum erat Episcoporum conventus, qui iubente Iustiniano adunati erant, sed non invito Vigilio, qui rogatus a multis Orientalibus Episcopis, quatenus praesidere Concilio dignaretur, renuit quidem & se excusatus haberi voluit, sed non se opposuit. Quorum vero non adfuerit? duae sunt rationes. Prima, quia timebat ne Orientales propter majorem numerum aliquid in detrimentum jurium Ecclesiae Romanae concluderent. Secunda, quia etiam verebatur ne condemnando tria Capitula, infirmaretur auctoritas Synodi Oecumenicae Chalcedonensis, quae eadem intacta reliquerat: unde propter istas & alias oecomenicae rationes, nec voluit praesidere Concilio, nec illud protinus confirmare, immo nec mentionem in sua constitutione de eo facere, ne major Concilii erumpens auctoritas animos exacerbarer multorum, qui errore facti decepti, credebant tria Capitula a Concilio Chalcedonensi approbata: tum successu temporis accesserunt Vigilii confirmatio & Latinorum consensus, qui tunc Constantinopoli demorabantur; Concilium igitur habuit completam Oecumenicitatem & consequenter infallibilitatem.

Ex his solutio patet ad tertium; prius enim ponderare debuit Vigilii, utrum ratio fidei postularet damnare tria Capitula? Et utrum hoc fieri posset, salvo Concilio Chalcedonensi, ad quod examinandum certe requirebatur tempus?

Ad quartum, Hispani Episcopi errore facti detinebantur, credentes quaestionem trium Capitulorum in Chalcedonensi finitam; unde tamquam purum factum illud habebant momentum, quod in eo situm dumtaxat putabant, an Concilium Chalcedonense intacta reliquisset tria Capitula vel non? Praeterea Synodi Hispaniarum loquuntur de Concilio, quae novas proscripterunt haereses. Quintum autem generale non novam, sed veterem Nestorii haeresim in tribus Capitulis anathematizavit. Denique potest etiam dici Synodus Hispaniae vel scripsisse, quando Concilium quintum generale nondum erat approbatum, vel non attendisse ad ejus legitimam.

Ad quintam probationem, nego Episcopos iam ibi fuisse approbatam, immo sanctus Leo qui confirmavit Concilium Chalcedonense expresse permittit de ea disputare, ut praevis & longo examine, Ecclesia decursu temporum definiret quid de ea absolute sentiendum foret. Ad ultimam probationem, eadem est solutio quae ad primam data est.

Instant: Condemnatio aequae appellatur supra personas, ac super textus: Sed nec quintum Concilium, nec aliud est infallibile circa facta personalia: Igitur nec circa textus.

Respondeo I. Falsum esse definitionem quintae Synodi Oecumenicae aequaliter appellare supra personas ac supra textus, quandoquidem nullo modo cadebant super Theodoretum & Ibam; qui condemnantes Nestorium & ejus scripta, absoluti, immo & admissi fuerant in Concilio Chalcedonensi.

Respondeo II. distinguendo: Definitiones atque decreta Conciliorum aequaliter respiciunt personas & textus, si personae praesentes sint, & suum pertinaciter defendant errorem, concedo: scriptum est enim Lucae 22. 19. *De ore tuo te iudico servus nequam*; secus, nego. Igitur tunc Ecclesia est infallibilis circa facta personalia, quando haeretici coram illaistentes suum errorem defendunt, quia voces Haereticorum & verba pro defensione sui erroris se habent ut textus: si vero absentes sint, non habet certitudinem infallibilem, quod textus reprobantur, sint talis vel talis personae, attamen de textu sibi oblato iudicat infallibiliter, ut constat ex probationibus.

Urgent: Concilium quintum non dicitur Anathematizatum Theodorum & scripta. Igitur non absolute damnat tria Capitula.

Respondeo Concilium haec aequaliter dicere, quatenus declarat textus trium Capitulorum esse erroneos: Igitur damnat factum: tum quia damnat jus quod a textu non separatur: tum quia damnat etiam eos qui blasphemias Nestorii propugnant, immo tamquam Ethnicos & Publicanos haberi vult, atque declarat.

Replicant: Multi Episcopi Africae & Illyrii noluerunt recipere definitionem quinti Concilii generalis contra tria Capitula: Igitur non credebant Concilium infallibile circa textus.

Respondeo distinguendo antecedens: Et illi Episcopi errore facti detinebantur.

concedo : fecus, nego. Credebant Concilium Chalcedonenſe judicaſſe tria Capitula, cum tamen facta perſonalia Theodoret & Iba ſolum abſolviffet : hinc adhærentes ſuſpoſitiæ definitioni Concilii Chalcedonenſis, abnuebant quintum Oecumenicum.

Infant : Pelagius I. ſcripſit ad Episcopos Illyriæ, ut reciperent quintum Concilium generale: Igitur iſti dubitabant de ejus infallibilitate.

Reſpondeo diſtinguendo: Scripſit ut certos eos faceret Concilium Chalcedonenſe tria Capitula non abſolviffet, & hoc, ut definitionem quintæ Synodi reciperent, concedo: ſcripſit ut illis probaret Concilii infallibilitatem, nego. De hoc non dubitabant, ſed de legitima condemnatione trium Capitulorum. Et vero ſi ab uno Concilio Oecumenico abſoluta fuiſſent, non apparet quod alterum potuiſſet eadem proſcribere. Et dato quod Episcopos Illyriæ dubitaſſent de legitima trium Capitulorum condemnatione, nihil inde concluderetur contra Concilii infallibilitatem, præſertim vero cum S. Leo ſex dumtaxat primas Concilii Chalcedonenſis actiones approbaſſet, permittendo de cæteris diſputare: Igitur & de tribus Capitulis.

Reponunt : Pelagius I. ſcribens ad Chilpericum Francorum Regem, nullam facit mentionem de quinto Concilio generali. Igitur &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Pelagius æconomiz cauſa ſilet & omittit quintum Concilium, ne commoveret animos multorum qui errore facti detenti, credebant tria Capitula a Concilio Chalcedonenſi fuiſſe abſoluta, concedo : omittit, quia dubitabat de Synodi poteſtate, nego. Nonne ſcripſit ad Episcopos Illyriæ pro illo Concilio ſuſcipiendo? Igitur paulatim & ſucceſſive procedendum erat pro ejuſmodi negotio, ne zelus acrior excitaret incendia, & novos moveret tumultus, & altercationes prioribus peiores.

Infant : Idem Pelagius dicit fidem eſſe cauſam ſpecialem definitionis Conciliorum : ſed facta trium Capitulorum non per tinebant ad fidem, utpote non revelata: Igitur Concilium non judicavit, ſaltem infallibiliter de eis. Confirmatur : Addit Pelagius : *Licetum eſſe examinare illam epistolam, ſcilicet Iba, licet verum eſſet Episcopos congregatos in Concilio Chalcedonenſi eam ſuis approbaſſe ſubſcriptionibus* :

Sed ſi approbata fuit, igitur non debuit damnari.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Et Pelagius ibi ſolum diſtinguere intendit facta perſonalia & textus a rebus immediate revelatis in Scripturis ſacris, concedo : & vult textus nullo modo pertinere ad fidem, nego. Loquitur ſummus Pontifex de factis perſonalibus, nempe de Theodoro Mopſueſſeno, de Theodoro & Iba, ſicut & de factis textuum trium Capitulorum : unumque probare intendit Episcopis Illyriæ, quod demirari haud debeant, tria Capitula in Concilio Chalcedonenſi non fuiſſe abſoluta, ſed de his diſputandi B. Leonem ſeciſſe licentiam, ut ejuſmodi facta, utpote immediate non revelata, elucidarentur : alia vero ſpecialiter ad fidem pertinentia, nempe naturæ divinæ & humanæ in Chriſto veritatem atque diſtinctionem de fide definiſſe contra Eutychetem Patres Chalcedonenſes, aſſerit. Unde diſtinguo minorem : facta trium Capitulorum non pertinent ad fidem ſpecialiter & immediate, concedo : mediate, nego. Pertinent mediate, & quidem dupliciter. I. Eo ipſo quo duæ naturæ Chriſti, humana ſcilicet & divina revelantur & notantur in Scriptura, conſequerter oppoſita ſententia eſt contra revelationem & Scripturam ſtatuentem duas naturas : unde rejicitur ſententia quæ eandem confundit. II. Pertinet textus ad revelationem alio modo, in quantum Scriptura dicit, Eccleſiam eſſe infallibilem, Chriſtum cum ea eſſe uſque ad conſummationem ſæculi, portas inferi adverſus eam nunquam prævalituras : Igitur Pelagius in dubium non revocat Concilii infallibilitatem in judicio trium Capitulorum, niſi quod facta pura eaque perſonalia; quod ultro concedimus.

Ad confirmationem : Dico verba integra ab adverſariis non aſſerri, & præcipua reticeri: Sic igitur habet Pelagius: *Scripto conceſſerat Leo I. illud examinari. Dato igitur & non conceſſo, quodam Patres Concilii Chalcedonenſis approbaſſe epistolam Iba, non inde ſequitur iterato examini & decreto ſubjici non poſſe, cum ea ſolum quæ aſſitata fuerant in lex primis actionibus, approbaverat S. Leo.*

Infant : Pelagius I. ait: *Brato Leone ſcribente jus retractandi & dijudicandi conceditur, etiam ſi qua eſſe poterat eorum qui interfuſerunt in privatis negotiis auctoritas evacuatur.* Cenſet igitur Patres in Concilio

cilio congregatos, quamvis iudicandi textus potestate pollentes, nihilominus esse fallibiles, quæstionem iterum posse in novo iudicio agitari & definiri: Ergo &c. ...

Respondeo distinguendo: Et Pelagius sermonem habet solum de factis personaribus, quæ Concilium Chalcedonense iudicaverat, concedo: de textibus trium Capitulorum, nego: de his quippe non egit, sed tantummodo de personis Theodoret & Ibæ. Immo & pertransiit Theodorum Mopsuestenum, quamobrem de ipsius persona actitatum est in quinto Concilio generali; quod autem Pelagius non loquatur de textibus, est sui ipsius interpres: ibidem enim sic loquitur: *Unde si Concilium Chalcedonense approbavit epistolam Ibæ, sibi contradicit*. Denique ad idem principium redit semper Pelagius, scilicet actitata a Patribus Concilii Chalcedonensis in actione septima & aliis, quamvis ab eis definita, non esse infallibilia, quia nec a beato Leone approbata fuerant, quippe qui permisit in utramque partem disputare; nec ab universa Ecclesia recepta esse constabat.

Perfiliunt: Pelagius exprobat Episcopis Illyriæ quod ad schisma propter quæstiones superfluas declinare vellent: Igitur non credit Ecclesiam infallibilem circa textum definitionem, cum hanc quæstionem existimet inutilem: de ea quippe movebant tragædias Episcopi Illyriæ.

Respondeo distinguendo: Propter quæstiones inutiles puri facti, concedo: juris & facti, qualis est quæstio textus, nego. Erat in controversia factum purum, an scilicet Concilium Chalcedonense absolvendo personas Theodoret & Ibæ absolvisset & textus? Utrumque credebant Episcopi Illyriæ; & hoc errore detenti; hinc & quintum Concilium generale rejicere volebant: probat illis Pelagius Chalcedonense nihil movisse circa textus, & dato quod aliquid pro textu Ibæ definitisset, iudicium esse reformabile, quia beatus Leo licentiam fecerat disputandi de tribus Capitulis, donec Ecclesia, in pleniori iudicio terminaret quæstionem: hanc adimplevisse Provinciam quintum Concilium a Vigilio approbatum asserit Pelagius; sane penitus superfluum erat amplius disputare de hoc momento, & declinare ad schisma rejiciendo quintæ Synodi definitionem auctoritate summi Pontificis obsignatam.

Boucat Theol. Tom. IV.

Contra: S. Gregorius, *inquunt*, episcopi sua ad Constantium Episcopum Mediolanensem eum collaudat quod non reddidisset Reginæ Longobardorum epistolam suam, in qua quidem de quinto Concilio generali mentionem faciebat. II. Alteram in qua solum de quatuor primis Conciliis generalibus loquitur, ad eandem Reginam direxit. Igitur S. Gregorius non credebat infallibilitatem quinti Concilii circa textus, alias non debuisset illud Concilium reticere.

Respondeo distinguendo: Sic egit D. Gregorius æconomia causa, concedo: quia dubitabat de infallibilitate Ecclesiæ & Concilii, nego. Sciebat prudens ille & sapientissimus Pontifex animum Reginæ fucatis schismaticorum ideis & rationibus contra Concilium quintum exasperatum; hinc maluit dissimulare, quam contristare Reginam, ne pertinacem & aperte reluctantem adinveniens, schisma exardesceret. Revera quidem, pro ut præviderat, evenit schisma, de quo dolens ac gemens, ait: *Talis scissura pro re nulla facta est*. Sed pace feliciter postea composita, sua approbatione, suoque applausu munivit Concilium, asserens pari honore cum quatuor primis Concilii Oecumenicis illud habere. Cæterum constat Concilium a Vigilio & S. Gregorio celebratum & approbatum esse, constat ab Ecclesia universali receptum. Utinam & consilet Novatores approbare definitiones contra textum Iansenii: Utinam illum, sicut decet Sanctos & Ecclesiæ filios sanctissimos, vere & sincere condemnare satagant.

S. VI.

Utrum consilet ex Theologis Ecclesiam esse infallibilem circa juris & facti quæstionem?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

PROBATUR isto ratiocinio: Ecclesia dicenda est circa utramque quæstionem infallibilis, si hanc prærogativam semper illi tribuerint Theologi omni exceptione majores: Arqui hujusmodi Theologi hanc Ecclesiæ tribuerunt, & quotidie in ea agnoscunt & defendunt prærogativam: Igitur Ecclesia est infallibilis secundum, Theologos. Probat minor variis multisque in medium adducendis auctoritatibus.

Dd 3

Pr-

Primo : Omnes Europæ, nulla excepta, Universitates Orthodoxæ propugnant Ecclesiam esse infallibilem in decretis contra libros erroneos, tum in canonizatione Sanctorum : Sed librorum examen est circa dogma & textus : sed canonizatio fit in scripto, & præviis processibus verbalibus, post longam & exquisitam tum morum tum miraculorum ab ipsis patratorem inquisitionem : Igitur Ecclesia, ipsis consentientibus ac propugnantibus Theologis, est infallibilis circa juris & facti quæstionem.

Secundo : Ab actu ad posse valet consequentia : Atqui Theologi omni exceptione majores, defenderunt in Conciliis Ecclesiæ infallibilitatem circa dogma & textus : defenderunt in Concilio Florentino Patres Dominicani, qui pro professione Spiritus sancti a Patre & Filio, decreta & scripta summorum Pontificum, scripta & textus Patrum, scripta & textus D. Thomæ pro hoc momento apertos & manifestos esse tam feliciter Græcis demonstrarunt, ut parva victoria, Schismaticos Græcos utraque applaudente Orientali & Occidentali Ecclesia, Christo & Matri Ecclesiæ Romanæ pepererint & defenderint. Defenderunt in Tridentino idem Theologi & alii e Societate Jesu percelebres Hispani, hanc Ecclesiæ infallibilitatem cum in variis disputationibus Lutheri & Calvinii errores debellantes, & concluderunt sanctam Ecclesiam textus eorum erroribus variis & nefandis scædentes, fulmine anathematis & decreto proscribere debere. Defenderunt Imperii Romani Theologi infallibilitatem Ecclesiæ circa textus in Concilio Constantiensi & Basileensi, eorum quippe opera & consilio Vviclei textus Ecclesia declaravit impios, hæreticos, & uti tales in perpetuum habendos. Quid plura referam ? Quot Concilia tot Theologorum testimonia pro infallibilitate Ecclesiæ circa utrumque momentum, quandoquidem in eis aditatum est & de jure & de factis dogmaticis. Hanc denique Ecclesiæ dotem defenderunt Theologi omnium Ordinum spectatissimi contra dogmata & textus Jansenii : Hanc defenderunt sacræ & eminentissimæ Domus Sorbonæ inclinati Doctores. Hanc ex regla Navarra sapientissimi Doctores & Consultores : hanc ex Episcopatus fulgenti ordine in doctrina & zelo fidei nulli secundi Præfules : hanc ex purpureo cœtu multi Galli, plures Itali. Denique ex va-

riis præclarisque ordinibus occulatissimi Romani Consultores, qui factio serio & diligenter examine, textus Jansenii esse erroneos asseruerunt, summum Pontificem insuper deprecantes, ut hanc fidei controversiam decreto dirimeret atque definiret, quod & applaudente universa Ecclesia fecit : Igitur Theologi agnoverunt & agnoscunt infallibilitatem Ecclesiæ circa jus & factum, alias nihil certum foret in Religione, nulla definitio ponderaret, & veritas inutilibus, scandalosis & perpetuis disputationibus nutaret, ac tandem triumpharet error, quod quidem fieri nequit, dicente Christo in gratiam Ecclesiæ, Matth. 16. *Et portæ inferi non prævalébunt adversus eam.*

Tertio : Theologi non solum in Conciliis & Congregationibus steterunt pro infallibilitate Ecclesiæ circa jus & factum, verum etiam doctissimis scriptis hoc propugnarunt. Juvat ex singulis Ordinibus aliquos asserre, ut intelligant Fideles omnes Scholas esse quasi unius labii pro hac veritate tuenda contra impugnantes.

Ex ordine Eminentissimorum Cardinalium purpureo.

CARDINALIS Rospigliosi in sua relat. art. 52. 53. 54. 55. mirum in modum enodat quæstionem, & probat Ecclesiæ judicium circa propositiones & textus Jansenii, esse irrefragabile ; sic igitur loquitur, maxime cum huic accesserit Pastorum consensus, saltem tacitus, & ut plurimum expressus : *Ut probe animadverterunt Theologi qui a Sede Apostolica stabant, tres omnino quæstiones de Jansenii in quinque propositionibus sensu incidere poterant : Prima quænam illius occulta mens & cogitatio fuisset, quibusque signate verbis quinque propositiones illas expressisset .... Hæc quæstio intra facti se limites tenet, quam doctores propterea negant definitionibus fidei divinæ subiectam. .... Secunda quæstio esse posset, quid tandem nativa & sua vi & proprietate significarent verba Jansenii in suo Augustino, quæ licet ex infra dicendis, neque ipsa ad nostrum institutum pertineant, continet tamen controversiam, non de mero facto, at de jure, subiectamque ideo Ecclesiæ judicio : ad dignoscendum quippe utrum aliqua doctrina, sacris Litteris congruat, an pugnet, plenam utriusque partis notitiam Judex obtineat, necesse est, utrumque tum*

sacrarum Litterarum, tum doctrinae propositione sensum percipias, alioquin nulla esset haereticis, quae defendi, nulla in fidei divinae articulis veritas, quae oppugnari non posset; liceret enim iactare Pontificem, quamvis quod ad sacras Litteras pertinet, contra omnem falsi errorisque aliam consistat, posse decipi tamen in earum doctrinarum intellectu. .... Tertia quaestio est in qua cum de Jansenianae doctrinae sensu conveniat, discipietur solum, haeretica ne illa, an catholica sit? quam quaestionem certo-certius constat non in facto, sed in iure versari.

Cardinalis Norilius eodem prope modo loquitur in defensione Apologiae Monachorum Scythiae contra Anonymum cap. 1. aliter enim: Ecclesiam in damnandis propositionibus in sensu ab auctore intento non errare, neque latum ab ea semel iudicium posse retractari: siquidem oppositum affirmantes Apostolica Sedes damnavit, ut patet ex Epistolis Romanorum Pontificum, qui proxime Synodum quintam consecuti sunt.

Cardinalis de Lauraea ex professo omnia distinguit & probat, ac perfecte hanc dirimit controversiam in art. 2. sextae dispositionis, ubi explicat quid sit quaestio juris, quid quaestio facti. Art. 3. docet canonizationem Sanctorum quae non fit sine pluribus textibus, ad fidem pertinere. Art. vero 6. sic habet: *An propositiones doctrinales, includentes aliquid facti, possint esse objecta fidei? Dico 1. dum Ecclesia in Concilio, vel Romanus Pontifex extra Concilium damnat aliquam doctrinam cum expressione auctoris, v. g. doctrinam Sabelli de unitate Personarum in Deo ... licet totum complexum includat aliquid facti, damnatio illa est objectum fidei, ideo absolute & sine distinctione facti a iure esse recipienda ut fidei objectum.* Scilicet autem ubi fit facti revelatio? respondet implicite esse in Scriptura sacra & colligi ex Matthaei 5. 24. cum Christus dicit: *Multi venient in nomine meo, dicentes ego sum Christus, & seducunt multos.* Ex 2. Petri 2. *Erunt in vobis magistri mendaces qui introducent sectas perditionis.* His accedit Cardinalis Bellarminus, qui passim in suis controversiarum libris idem, ut infra dicetur, docet.

Sed inter omnes fulget ille Cardinalis, qui multis in locis eandem proficitur, doctrinam, ast de eo infra agemus. Sufficit impraesentiarum dicere Ecclesiam secundum opinionem eminentissimorum Theologorum iudicare infallibiliter & de

textibus, & de sensu ab auctore expresso in textibus, immo facta dogmatica esse facti simul & juris, & quodam modo pertinere ad fidem: Igitur Ecclesia infallibiliter iudicare potuit, & de facto iudicavit de falsis dogmatibus & textibus erroneis Haereticorum.

Ex Schola sacrae Facultatis Parisiensis.

SACRA haec Facultas novum Jansenismi commentum etiam egregie & primo non semel debellavit: Ita reiert Illustrissimus Episcopus Tullensis Carolus du Pleissis d'Argentre Soc. Sorb. in Appendice posteriori ad Elementa Theologica pag. 86. Anno, inquit, 1656. a sacra Facultate Parisiensi contra Antonium Arnaldum gestum fuit, & postremum a tribus annis contra famosam de aliquibus conscientia dubiis consultationem a 40. Doctoribus Facultatis Parisiensis subscriptam, deinde ab eisdem fere omnibus retractatam, id sententiae nostrae prorsus favet.

Idem in eodem opere pag. 36. dicit: Anno 1656. censura Facultatis Parisiensis inusta est cuidam epistola Antonii Arnaldi gallice scriptae, cujus doctrinam in duobus capitulis damnavit. Quorum unum ad quaestionem facti circa Jansenii sensum spectabat, nempe affirmaverat Arnaldus haeticum sensum verbis Jansenii immerito tribui, aut certe unicuique fas esse atebat, in dubium revocare, utrum talis sensus in libro Jansenii reperiretur? Nec aliam praeter religionis silentii observantiam, Conciliorum etiam Oecumenicorum iudicio in privati huiusmodi factis, debere. Alterum caput ad peculiarem juris quaestionem de mandatis homini iusto possibilibus pertinebat. Censura: *Decrevit sacra Facultas priorem illam quaestionem, sive propositionem quae est facti, esse temerariam, injuriosam summo Pontifici, ac Episcopis Galliae, atque etiam praebere occasionem renovandi ex integro post damnationem Jansenii doctrinam.*

Rursus in censura contra Lutherum ann. 1542. art. 18. sacra Facultas sic insurgit adversus illum, dicens: *Teneat quilibet Christianus firmiter credere unam esse in terris universalem Ecclesiam visibilem quae in fide & moribus errare non potest, cui omnes Fideles in his quae sunt fidei & morum obedire astringuntur.* Rursus art. 19. *Quod si quid in Scripturis sacris controversiae aut dubii oriatur, ad praefatam Ecclesiam deferre & determinare spectat.*

Mitto Nancrerum, Baii, Duvalium, qui idem docent: postremus tom. 2. de summo Pontifice q. 7. totam quaestionem paucis sed efficacissimis verbis dirimit, & probat: Neque enim, inquit, probabile est Spiritum sanctum, qui jugiter adest Ecclesie, sine Pontificem labi in errorem qui in totam Ecclesiam redundaret, quod certe contingeret, si damnatos in inferis, omni dedecore notandos, bonore afficeret, quamobrem merito docet noster Almainus cap. 1. de auctoritate Ecclesie sub finem, Pontificem a Spiritu sancto illustrari, in his quae ad generale Ecclesie statum spectant, non autem in quaestionibus facti particularibus, sed sine interdu cum, si non culpabiliter, saltem ignoranter propter falsam testium relationem, in errorem labi. Quibus verbis tria isti duo Doctores insinuant & propugnant; nempe, I. Ecclesiam esse infallibilem in canonizatione Sanctorum. II. Etiam in factis dogmaticis quae religionem spectant, quia non potest errare in his quae pertinent ad bonum universale Fidelium. III. Secus vero in factis puris, potest enim decipi aut propter falsam testium depositionem, aut propter textuum desolationem.

Ex Schola Angelica Thomistarum.

DIVUS THOMAS egregie cum suae Scholae Alumnis fortiter propugnat Ecclesiae infallibilitatem & pro quaestione juris & pro quaestione facti dogmatici; multus & perpetuus est pro hac veritate comprobanda, sed praecipue Quodlib. 9. art. 16. In Ecclesia, inquit, non potest esse error damnabilis, sed hic esset error damnabilis, si veneretur tamquam sanctum qui suis peccator, ergo Ecclesia canonizando Sanctos non potest errare. Idem in 4. dist. 13. q. 2., art. 5. ait: Dicendum quod fides principaliter consistit in corde, & primo, sed secundario in ore: quia corde creditur ad justitiam, ore confessio fit ad salutem... unde Hieronymus dicit quod ex verbis inordinate prolatis incurritur haeresis; non quia haeresis per se in his consistat, sed quia sunt occasio & causa erroris.

Iterum ibidem clarius se explicat pro textibus: Ad fidem pertinent ad quam aliquid pertinet dupliciter... Uno modo directe & principaliter sicut articuli fidei: Alio modo indirecte & secundario, sicut ea, ex quibus sequitur corruptio alicujus articuli, & circa utraque potest esse haeresis eo modo quo & fides. Denique totum concludit &

absolvit 2. 2. q. 11. art. 2. ad 3. his verbis: Si ergo alicui Doctores videntur dissentisse vel circa quorum nihil interest ad fidem pertinentibus quae nuncum erant per Ecclesiam determinata, postquam autem essent auctoritate universalis Ecclesiae determinata, si quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, haereticus censetur.

DIVUS THOMAS in primo loco dicit Ecclesiam non posse errare circa canonizationem Sanctorum, quae tamen non fit sine examine multorum Scriptorum. In secundo loco docet fidem non solum in corde, sed etiam in ore consistere, ita ut ex verbis inordinate prolatis vel scriptis sequatur corruptio fidei. Igitur ex ipso verba & textus erronei spectant fidem, non quidem primario & directe, sed indirecte & secundario ut loquitur. In tertio loco, in quantum sunt causae & occasio erroris, ex quo sequitur haeresis. Jam vero si pertinent ad fidem, potest Ecclesia de his infallibiliter judicare, unde postquam sunt ab Ecclesia universali determinata, si quis resisteret, Haereticus, inquit sanctus Doctor, censetur. Professio non foret haeretica, nisi inesset Ecclesiae rem de fide vel contra fidem determinandi auctoritas.

BANNEZ subscribit D. Th. comment. in 2. 2. q. 11. art. 2. & sic effatur: Ecclesia est infallibilis ad definiendum modum loquendi in rebus fidei, quia necessarium est quod valeat auctoritatem ad determinandum verba, ad hoc quod proponant recte verba fidei, Ecclesia debet scire quo modo oporteat nos loqui; ad hoc enim dona linguarum data sunt Apostolis. Aperta mens est istius Theologi, qui summo opere & quasi mire attendit ad textus, dicens: Pertinere ad Ecclesiam determinare verba in rebus fidei. Rursum q. 1. art. 10.

Joannes a S. Thoma iidem vestigiis inhaerens disp. 19. in secundum 2. pag. 147. hanc sibi proponit difficultatem: Quomodo Ecclesia potest esse certa de Scriptura sacra, cum neque in lingua primigenia habeat, nec qui versionem fecit, infallibilitatem donabatur. Cui argumento his verbis satisfacit: Respondetur Ecclesiam ex auctoritate quam habet circa determinandas res fidei, & proponendas eas fidelibus, habere quoque auctoritatem determinandi in quo libro, & editione & tractatu inveniantur veritas fidei, & revelatio divina: & ita ex auctoritate illa deficiente certificatur Ecclesia sicut circa alias res fidei controversas certificatur per auctoritatem suae definitionis.

In

In eadem sententia versantur Melchior Cano, Gonetur, & alii complures ejusdem Scholæ Theologi, ut Dominicus a S. Trinitate Carmelita Discalceatus in sua Bibliotheca Theologica Romæ typis edita anno 1668. cap. 18. tom. 3. pag. 360. D. Thomas omnium Princeps Quodlib. 9. art. 16. hanc addit rationem pro infallibilitate etiam circa textus : Si vero consideretur divina Providentia quæ Ecclesiam suam Spiritu sancto dirigit, ut non erret, sicut ipse promissit Joan. 14. quod spiritus adveniens docebit omnem veritatem, de necessariis scilicet ad salutem, certum est quod judicium Ecclesiæ universalis errare in his quæ ad fidem pertinent, impossibile est.

Ex Schola doctissima Societatis Jesu.

THEOLOGI hujus Scholæ certatim conspirant ad defendendam Ecclesiæ infallibilitatem circa jus & factum. Hanc propugnat Azorius in libris Moralium. Hanc Gregorius de Valentia, disp. 9. de fide sect. 9. cap. 3. Hanc de Rhodes disp. 2. de fide q. 2. sect. 5. 54. Hanc Suarez, Petavius, & alii non pauci, sed inter omnes Cardinalis Bellarminus l. 2. de Sacramentis in genere c. 25. Si tollamus, inquit, auctoritatem præsentis Ecclesiæ, & præsentis Concilii, in dubium revocari poterunt omnium aliorum Conciliorum decreta, & tota fides christiana. Rursus lib. 3. de Ecclesia militante cap. 14. sic loquitur : Nostra igitur sententia est Ecclesiam absolute errare non posse, nec in rebus absolute necessariis, nec in aliis quæ credenda vel facienda nobis proponit, sive babeantur expresse in Scripturis, sive non. Quibus verbis ostendit se versari in ea opinione, quæ Ecclesiæ infallibilitatem extendit ad omnia quæ spectant Religionem, etiam si scripta non sint. Tum in libris de verbo Dei, non semel dicit ad Ecclesiam pertinere judicare de textibus Scripturæ sacræ, & determinare quinam sint libri genuini, quinam vero apocryphi.

Ex Juris peritis.

QUI D plura commemorem pro infallibilitate Ecclesiæ circa jus & textus? ubique habet Patronos & defensores, maxime apud eos qui scientia juris præpollent. Hanc enim defendit S. Antoninus 3. p. tit. 12. c. 8. & 9. sect. 2. hanc Soto & alii permulti. Unum omni exce-

ptione majorem referam, nempe Joannem Turrecremata lib. 2. Summæ c. 112. qui affirmat Ecclesiam esse infallibilem judicando de textibus : Alias, inquit, posset quis eadem facilitate dicere quod erratum sit in electione quatuor Evangeliorum & Epistolarum canonis, & in approbatione universalium Conciliorum, & aliorum librorum Doctorum approbando aliquos, & aliquos reprobandos.

Fit satis objectionibus Heterodoxorum circa Textus.

OBJICIUNT I. D. Thomas & sui, hanc negant infallibilitatem. II. Episcopi, Doctores, Baccalaurei, alii in scriptis, alii in thesibus; III. Licetum est ei non subscribere : Igitur incautum admittitur illa infallibilitas Ecclesiæ circa textus.

Respondeo distinguendo : D. Thomas & sui negant infallibilitatem Ecclesiæ pro factis personalibus, concedo : aliqui enim potest injusse accusari, & consequenter injuste damnari : in factis dogmaticis, nego. Ejusmodi facta sunt etiam juris. In propositionibus Jansenii v. g. duo distinguuntur : aliud in abstracto, utrum scilicet præcepta quædam sint impossibilia : Aliud in concreto & in textu compositionis, an scilicet sensus primæ propositionis obviis hoc significet. Tertium potest addi, utrum scilicet auctor hunc & alium meliorem in mente retinuerit sensum : profecto Ecclesia utpote S. Spiritu edocta & gubernata, jus dicendi habet circa primum jus ; & in secundum declarando hunc esse sensum libri auctoris, quippe qui sit verbis externis expressus. Utrum vero intus saniores servaverit & habuerit ? non judicat de internis.

Ad secundum oppono illis Theologis percellentiores : oppono Concilia, oppono Stephanum. Cyprianus v. g. volebat Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes verbis evangelicis jam baptizatos iterum baptizari : Sed resistit ei Stephanus I. & prævaluit. Unde quando Vincentius Lirinensis dicit : Quod est traditum, est illud quod ubique, quod ab omnibus, quod semper nobis non opponitur : Sensus est, quod ab omnibus ordine, scientia, sanctitate conspicuis traditur. Hæc autem infallibilitas a Conciliis, hæc a Patribus, hæc ab usu & possessione perpetua comprobatur. Cyprianus & tria Concilia Africana, Firmi-

lianum & duæ Synodi Orientales tenebant pro rebaptizatione Hæreticorum : & tamen unus Stephanus unico verbo subvertit omnia ab istis Conciliis decreta , dicendo : *Nihil innovetur nisi quod traditum est* . Habebat igitur , licet tot ac tantis viris adversantibus , pro se Traditionem & Ecclesiæ consensum & usum : unde Vincentius seipsum explicat 3. commonit. his verbis : *Si quis sit particularis qui contrarium teneat , licet doctus , licet sanctus Episcopus , Confessor , Martyr , relinqui debet* . Et D. Th. *Si quis tali ordinationi , scilicet Ecclesiæ , pertinaciter repugnaret , hæreticus censeretur* .

Ad tertium , nego licitum esse refragari infallibilitati Ecclesiæ circa textus , cum quæstio sit juris & facti ; Ecclesia non semel suam declaravit infallibilitatem ; & suis definitionibus rebelles habuit ut Ethnicos & Publicanos . Quid plura ? Novatores ante Janenii condemnationem neque disputabant de infallibilitate Ecclesiæ circa textus , neque de ea dubitabant ; immo & ultro eam agnoscunt pro textibus D. Augustini , non in uno , sed in duodecim librorum tomis & voluminibus contentis . Qua de causa igitur , quave fatalitate pro uno volumine Janenii illam agnoscere abnuunt ?

Reponunt : Cardinalis Turrecremata asserit sextum Concilium damnasse Honorium , non intellectis ejusdem Pontificis epistolis : Igitur credit Concilium errasse circa illos textus .

Quidam respondent istum Cardinalem solum hoc unum intendere , Concilium errasse circa epistolarum textus non in se spectatos , sed respective ad Honorium , cuius mentem non satis attigisse Patres Synodicos volunt , maxime cum non damnatus sit ut Hæreticus , sed solum ut Hæreticorum fautor ; eo quod fortiter non se pessiisset reticendo vocem duarum in Christo operationum . Sed frustra ad istam confugiunt solutionem , cum luce clarius consilet legenti , & sine præoccupatione omnia ponderanti , acta Concilii fuisse deborata , tum in sessione 23. in qua præcipitur episkolarum combustio , tum in sessione 28. in qua manifestam ostendimus contradictionem : & sic uno verbo absque labore diluuntur Novatorum sophismata ex illo momento inaniter deducta .

Insunt : Baronius tomo 8. hist. dicit I. Ecclesiam non tanto rigore procedere cir-

ca personas & scripta , sicut contra res fidei . II. Eam esse fallibilem circa personas & scripta : Ergo &c.

Respondeo Baronium remittere Lectorem ad Bellarminum , quem doctè & solide discussisse quæstionem affirmat : Igitur non est conclusioni contrarius .

Ad primum distinguo : Non tanto rigore Ecclesia inestatur personas ac scripta sicut res fidei , si scripta considerentur respective ad personam , concedo : fieri enim potest , quod scripta alias erronea , tribuantur alicui cujus non sunt factus . Unde in causa accusati possunt falli iudices : si considerentur respective ad fidem cujus continent vel probationem & confirmationem , ut scripta Patrum , vel ad errorem , aliquid fidei punctum destruentem , nego . Quia ut jam dictum est , quæstio textus eo modo spectati , est quæstio juris simul & fidei : vult igitur dumtaxat Baronius Ecclesiam cum eodem rigore non procedere circa facta personalia , & circa textus comparative ad personas .

Ad secundum , eadem est solutio : Ecclesia non est infallibilis circa facta pura & personalia , bene vero circa textus reductive ut dogmaticos . Ecclesia ista duo secernit , & nunquam confundit , nempe textum & talem auctorem .

Dices : Alexander VII. non separat textum ab auctore , & damnat propositiones in sensu Janenii .

Respondeo ista duo , textus auctoris & textus talis auctoris distinguere a summis Pontificibus . Enim vero qualificant propositiones in sensu ab assertore intento , sicut exprimitur in textu , & in hoc Ecclesia est infallibilis , quia habet textus præsentis , unde & de doctrina in eis contenta judicare potest . Sed an auctor habuerit & retinuerit in mente alium sensum præter obvium , an talis numero persona sit auctor textus , de hoc non judicat infallibiliter , nisi auctor sit præsens & loquatur agnoscendo librum ut suum : quia vero Novatores defenderunt textum Janenii ut Janenii , Ecclesia judicando textus nominat Janenium , sed cum clausula procedit Innocentius X. Sic enim loquitur : *Cum occasione impressionis libri , cui titulus , Augustinus Cornelii Janenii Episcopi Irenæus* . Procul hinc igitur omnes istæ vanæ subtilitates , & speciosa , sed fucata effugia .

Insunt : Cardinalis Palavicinus negat quin-

quintum Concilium hanc infallibilitatem habuisse pro negotio trium Capitulorum, & merito; quia sermonis congruitas & pura locutio, non est obiectum satis grave, neque fidei, neque Concilii aliquid pro fide deficientis.

Respondeo distinguendo: Et ille Cardinalis loquitur historice, & secundum quorundam Occidentalium mentem, qui errore facti decepti, existimabant tria Capitula fuisse a Concilio Chalcedonensi absoluta, concedo: & loquitur mente propria, nego: nam lib. D. Hist. cap. 17. pag. 597. agnoscit infallibilitatem in Ecclesia pro textibus, dicitque quintum Concilium Spiritum sancto ductum & inspiratum tria condemnasse Capitula.

Ad confirmationem distinguo: Congruitas sermonis grammaticalis & quoad verba atque idioma non est fidei decisionis materia, concedo: quoad sensum verbis & terminis expressum, nego. Propositio ista v. g. *Præcepta Dei sunt impossibilia iustis, etiam conantibus*, potest exprimi gallice vel græce. II. Aliis terminis æquivalentibus, ut si quis diceret, iusti quantumvis fatigant, non possunt adimplere Dei præcepta. III. Potest spectari secundum sensum quem præ se fert: Porro non est fidei & decisionis obiectum primo & secundo modo spectata, bene vero formaliter & secundum sensum obvium ponderata, quia sic exprimit errorem contra fidem pugnantem, & prorsus condemnandum.

Persilunt: Doctissimus Petavius in doctrina Patrum & scientia versatissimus asserit: I. Quintum Concilium generale ad fidem non pertinere, Vigiliam contra propriam sententiam, & solum ne schisma oriretur, illud suo calculo munivisse: II. Asserit utique Marcellum Ancyranum, relicto ejus sensu, absolutum fuisse, quæ quidem omnia & similia infallibilitatem circa textus minime sapiunt.

Respondeo I. Opponendo Petavium Petavio; ipse siquidem lib. 6. Theolog. dogm. cap. 17. dicit Ecclesiam anathemate percussisse erronea Theodoretii dogmata, utpote sanæ & catholicæ Cyrilli Alexandrini doctrinæ de Verbo incarnato, opposita. Item stat pro infallibilitate Ecclesiæ circa textus tom. 2. lib. 1. de Trin. cap. 4. II. Dato & non concesso Petavium impugnare auctoritatem quinti Concilii generalis, magis adhærendum est sententiæ D. Gregorii illud tamquam qua-

tuor prima Concilia venerantis, præsertim vero quia ad Theologum particularem non spectat pronuntiare circa morem quem gerit Ecclesia tum adunando Concilia, tum definiendo circa materiam agitatam.

Ad Vigilium dico, prima quidem fronte hæsitasse approbare Concilium, sed discussione facta, postea libenter approbasse, cujus rei argumentum est, quod Pelagius I. ejus successor sategerit, ut ab omnibus reciperetur.

Ad aliud momentum dico, Petavium non satis ponderasse Marcelli factum, omnes, paucis exceptis, nunc ab Arianismo immunem agnoscunt & defendunt: quis enim rerum indagator æquus non sciat, ideo Marcellum absolutum fuisse, quia sanam & omnibus numeris absolutam fidei professionem summo Pontifici exhibuerat?

Replicant: Illust. D. Bossuetius Meldensium Præsul tenet revelationem non esse necessariam, ut Ecclesia definiat & qualificet textus, sed sufficere unum istud scire, nunquam eam errasse in hoc, ut credamus nunquam circa istud momentum in errore fore lapsuram: Ergo si revelatio nullum hic habeat locum, nullus tenetur credere textus proscriptos erroneos esse, sed sufficit silentium, & nihil contra Ecclesiam moliri, quia quique ex obedientia tenetur ejus venerari decreta.

Respondeo distinguendo: Bossuetius nunquam credidit infallibilitatem Ecclesiæ circa textus esse quid immediate revelatum, concedo: non enim legitur in Scriptura textum Jansenii esse hæreticum, si quidem ante Jansenium extabata Scriptura: non esse mediate revelatum, in quantum Christus suæ promissit Ecclesiæ quod foret eum ipsa usque ad consummationem sæculi, nego.

§. VII.

Utrum ex ratione constet Ecclesiam esse infallibilem circa juris & facti dogmaticas questionem.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA hæc est: quod Scriptura, Traditio, usus, & omnes, tum Theologi, tum

eum Summissæ docent, non licet revocari in dubium; non enim aliqui præter hæterodoxos infanientes dicent omnes viros pietate, scientia & sanctitate per illustres, se suis exceptis, cæcuti: Arqui ex momentis supra laudatis liquet Ecclesiam infallibilitatem circa jus & factum gaudere. Ergo &c.

Alterâ: Citra dubium est definitiones Conciliorum generalium approbatorum esse recta judicia: Sed si hujusmodi Concilia forent circa dogma & factum fallibilia, nihil certi in judiciis haberetur pro Religione, quia teste Bellarmino lib. 2. de Concil. auctoritate cap. 4. *Nihil est majus generali Concilio, legitimo & approbato.* Ergo &c.

Tertiâ: Ecclesia est essentialiter una, ut habetur in Symbolo, & teste Apostolo una est fides, unum Baptisma, unum Caput Christus in cælis, & summus Pontifex ejus in terris Vicarius: Sed si Ecclesia non esset circa utrumque momentum juxtam sæpius laudatum, infallibilis, tot essent religiones, quot forent capita, ut liquet in variis sectis; eo enim ipso quo Ecclesia infallibilis non existeret in jure & facto, nullus finis controversiarum daretur: quod & compertum habemus in Novatoribus, qui hac de causa semper disputant, & disputando ac male rixando in veritate non stant. Ergo &c.

Quartâ: Ut primum infallibilitas laudata Ecclesiæ denegatur, jam omnis vera religio exfuffatur: Sed horrendum consequens: Ergo & Antecedens. Probat sequela majoris. Vera Religio habetur ex sacris Scripturis: Sed si Ecclesia non est infallibilis, mutant omnes Scripturæ, cum sacrorum textuum genuinitatem & mysteriorum dogmata in eis conclusa habeamus & proposita, & determinata ab Ecclesia in Conciliis adunata: Ergo &c.

Quintâ: Si Ecclesia in decretis suis circa dogmata & textus illa continentes posset errare, nulla ei reverentia, nullumque obsequium eis deberetur, cum honor & observantia erga Conciliorum & Ecclesiæ canones in ejus infallibilitate potissimum fundetur: Sed impium esset dicere hujusmodi canones cum contemptu abjiciendos esse: Ergo &c. Ista ratio est doctissimi Bellarmini ibidem pag. 73. col. 1. his verbis: "Si omnia Concilia, ait, possent errare, illud certe sequitur, ut omnia intolerabilem errorem admi-

serint, ac proinde nullo honore digna sint; nam error intolerabilis est, ponere aliquid credendum, tamquam articulum fidei, de quo non constet, an sit verum, vel falsum; at Concilia præcipua, ut Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Chalcedonenſe ediderunt nova Symbola fidei, aut certe novas sententias quas voluerunt haberi tamquam articulos fidei. Quis autem dicere ardebit, illa Concilia quatuor intolerabilem errorem continere, nulloque honore digna esse, cum ea videamus etiam ab adversariis cum honore suscipi, & non raro in testimonium veræ doctrinæ adduci? Restat igitur ut firma, & infallibilia esse credamus eorum judicia."

Ex his sequitur Concilia particularia approbata & ab Ecclesia recepta circa fidei dogmata esse irrefragabilia, ut Concilium secundum Araucanicum, quod viginti quinque canonibus doctrinam de gratiæ necessitate, de libero arbitrio sub dominio gratiæ, de merito & fortitudine Christiana, de dilectione Dei, & perseverantia finali expressit dixit & statuit. Hanc sequelam ex professo propugnat & docet Bellarminus lib. 2. de auctoritate Concil. cap. 5. quia eo ipso quo approbata & recepta sunt, jam est ipsa Ecclesia loquens: Sed Ecclesia, ut nunc probatum est, infallibilis est circa juris & facti dogmatici questionem igitur & Concilia particularia.

Dilununtur Heterodoxorum objecta.

OPPONUNT: Si Concilia œcumenica essent in decretis dogmaticis irrefragabilia, eorum canones inter fidei articulos annumerarentur, & ut Scriptura sacra se haberent, maxime cum eorum statuta a Spiritu sancto nedum assistente, sed & assistente procederent; sicut enim Petrus in Concilio Jerosolymitano Act. 15. dicit: *Visum est nobis & Spiritui sancto &c.* Sic & quædam Conciliorum Œcumenicorum Patres locuti sunt: vel ipsum Concilium Chalcedonenſe audita Theodoret fidei confessione, in pristinum gradum illum restituit, dicens Christum illum restituisse, quia orthodoxus est. Sed nemo dixerit Concilii generalis approbati canones esse Scripturam sacram, & ejusdem cum illo auctoritatis & divinitatis: Igitur ex hac ratione liquet Ecclesiam non esse infal-

fallibilem circa juris & facti dogmatici quaestionem.

Respondet I. negando sequelam majoris. Canones Conciliorum sunt quidem articulo- rum fidei propositiones & explicationes, sed non ipsum Dei verbum immediate revelatum. Neque vero solum illud intercedit inter Scripturam & Conciliorum decreta discrimen; specialiori siquidem modo Spiritus sanctus assistebat Scriptoribus canonicis quam Conciliis, cum eis, ut multi contendunt, & verba, & sensum mysteriorum in Scripturis contentorum nedum revelaret, sed & diceret: At vero assistit Conciliis tantummodo, ut verbum Dei in Scripturis expressum proponant, & contra obstreperos defendant.

Ad id vero quod dicitur Concilia quandoque eodem modo loqui ac S. Petrus, dicendo: Visum est nobis, dico comparationem non esse adaequatam, quandoquidem S. Petrus erat Scriptor canonicus, e contra vero Concilium: quia tamen ipsi inest Spiritus sancti assistentia ne erret, poruit uti eadem phrasi & loquendi formula, dicens, *visum est &c.* Quod autem haec juxta eundem modum a Conciliis non dicantur, patet ex sermone Concilii Chalcedonenfis dicentis Christum Theodoretum Catholicum in pristinum gradum restituere, tum quia ad potestatem humanam Ecclesiasticam spectat exauditoratos Episcopos poenitentes absolvere: tum quia dubio-procul non erat certitudine fidei Theodoretum esse Catholicum & perfecte conversum, ut liquet ex ejus capitulo in quinta Synodo generali proscrip- to.

Solutio objectionis colligitur ex Bellarmino, qui lib. 2. de Concil. auct. cap. 12. ait quintuplex esse inter Scripturam & canones discrimen: "Primum est, ait, pag. 108. & 109. quod Scriptura est verbum Dei immediate revelatum, & scri- tum quodam modo Deo distante, jux- ta illud 2. Petr. 1. Spiritu sancto inspi- rante locuti sunt sancti Dei homines... At vero Concilia non habent, neque scribunt immediatas revelationes, aut verba Dei, sed tantum declarant, quod sit verbum Dei scriptum vel traditum, & quomodo intelligi debeat, & praeterea ex eo per ratiocinationem dedu- cunt conclusiones. Sicque definitio Concilii se habet ut conclusio Theologi- ca, quae revelatione solum virtuali cate-

nus innititur, quatenus ex verbo Dei scripto, vel tradito suos deducit & ef- format canones.

Pergit Bellarminus: "Alterum disci- men ex hoc primo oritur, & est quod Scriptores sacri non debuerunt multum laborare in suis libris edendis; satis enim erat, si laborarent scribendo, vel dictando, si edebant vaticinia: vel ad summum revocando ad memoriam, quae viderant, vel audierant, & cogitarent verba quibus ea scriberent, si scribe- bant historias, vel epistolas, vel ali- quid simile. At Patres in Conciliis de- bent rem ipsam quaerere, id est, con- clusiones investigare, disputando, le- gendo, cogitando. Unde Act. 15. legi- mus in primo Concilio magnam con- sultionem fuisse factam. Idem testatur de Nicæno Concilio Rufinus lib. 10. Hist. cap. 5. Hinc graves Theologi propugnant hanc sententiam Concilii Apost. *Visum est nobis*, historicae quidem esse D. Lucae immediate revelatam, sed initium canonis non esse ipsam Scripturam sacram.

Prosequitur pag. 110. dicens: "Ter- tium est, quod in Scriptura nullus po- test esse error, siue agatur de fide, si- ve de moribus, & siue aliquid affir- metur generale, & toti Ecclesiae commu- ne, siue aliquid particulare, & ad u- num tantum hominem pertinens... At Concilia in particularibus judiciis errare possunt."

Rursus ibidem: Quartum est, quod in Scriptura non solum sententiae, sed etiam verba omnia, & singula ad fidem pertinent... In ipsis Conciliis decretis de fide, non verba, sed sensus tantum ad fidem pertinet; non enim est haereticum dicere, in canonibus Con- ciliorum aliquod verbum esse supervaca- neum."

Rursus ibidem: "Quintum est, quod Scriptura non eget approbatione Ponti- ficis, ut sit authentica, sed tantum ut innotescat ejus auctoritas: at Concilia etiam legitima & generalia non sunt ra- ta, nisi a Pontifice confirmantur."

Infant: Atqui posita infallibilitate Ec- clesiae, canones Conciliorum aequè Scri- ptura sacra forent saltem ac libri historia- les Bibliae: Ergo &c. Probatum subsum- ptum: Scriptores Canonici non nisi assis- tentiam meram Spiritus sancti, ne facta referendo errarent, habebant, non enim

v. g. prælia Machabæorum erant revelata, cum omnibus Judæis innotescerent : Sed in hypothefi infallibilitatis Ecclesiæ Concilia hujusmodi assistentia donantur : Igitur par utrobique ratio.

Respondeo negando subsumptum : Ad probationem distinguo minorem : Concilia habent utique Spiritus sancti assistentiam, sed ab assistentia Scriptorum canonicorum diversam, concedo : prorsus eandem, nego. Equidem secundum quid assistentia Spiritus sancti in Conciliis convenit cum priori, in eo quod sicut Spiritus sanctus impedivit ne Scriptores sacri in texendis historiis errarent, sic & protexit Patres Synodicos ne falsa pro veris, & mala pro bonis credenda proponant ; sed assistentia specialissima est pro prioribus, & vocatur assistentia non meræ protectionis, sed & revelationis, quod quidem multa probant momenta. I. Quia Scriptores sacri præterita quidem quandoque annuntiabant, sed iis pro quibus scribebant incognita, ut Moyses qui scripsit historiam creationis ; hinc & in hoc vere fuit Propheta : vel etiam quædam præsentia pandebant, sed utique incognita iis quibus loquebantur : Sic S. Joannes Baptista digito discipulis Christum præsentem, sed quem ipsi ignorabant, monstrabat, & in hoc utique prophetavit. Pari & non ab simili modo viri Dei scripserunt historias temporum ; sed vel præteritas, quas ipsi ignorabant, vel etiam præsententes, sed in multis abstrusas, quocirca ipsis omnia a Deo revelata sunt ; hinc sine studio & factorum inquisitione & discussione, ait Bellarminus modo citatus, cuncta vel referebant, vel ammannentibus discabant, ut Jeremias qui Baruch Scribæ cuncta narrabat & dicebat : hinc omnes Scriptores sacri a Synagoga Prophetæ nominabantur. Cæterum non defunt doctissimi Theologi qui teneant omnes Scripturas nedum quoad sensum, verum etiam & quoad verba a Spiritu sancto fuisse dictatas.

Insistunt : Magis præponderat canon dogmaticus Concilii Oecumenici, quam conclusio a simplici Theologo deducta : Sed si laudata assistentia Spiritus sancti solum tribuatur Concilio oecumenico, canon ejus pro fide & religione emissus, non erit majoris efficacæ & ponderis, quam Conclusio Theologica, cum non nisi revelatione virtuali sicut conclusio ista, innitetur, maxime cum Theologus in sua

demonstratione explicet, & proponat fidem sicut Concilium in sua definitione ; sicque talis definitio non erit infallibilis, sicut definitio non est Conclusio Theologica : Ergo &c.

Respondeo negando minorem & paritatem : Ratio discriminis est, quod ex promissione a Christo facta Ecclesiæ Concilium Oecumenicum canonem pro fide expositione vel defensione irrefragabilem condant ; quia vero talis promissio non est Theologo particulari facta, nec ipse habet eandem assistentiam, nec ita certo concludit, tametsi ex una vel duabus præmissis de fide sui syllogismi eruat conclusionem ; hinc & in hoc falli potest, quod quidem eventus non semel probavit : nam & Ariani ex Scriptura in pravum sensum detorta concludebant Verbum esse meram creaturam, similiter & alii Hæretici ex Scriptura & ipsa Traditione male intellectis pro suis per fas & nefas erroribus concludere non erubuerunt.

Reponunt : Atqui non est absoluta certitudo Concilia Oecumenica certius concludere pro fide in suis canonibus, quam Theologi in suis vicissim conclusionibus : Ergo &c. Probitur antecessis multis momentis. I. Episcopi sunt puri homines qui falli possunt, nec compertum habemus ipsos esse vere ordinatos, aut habere intentionem Ecclesiæ inter condendos fidei canones, vel etiam materiam motam & propositam sufficienter discussisse antequam pronuntient, sicque ignotum est num Concilium sit legitimum : II. Canon ex pluralitate suffragiorum coalescit, & tamen fieri potest majorem Episcoporum numerum male sentire, immo & definire, ut in Concilio Ariminensi & in secundo Ephesino videre est. III. Ecclesiæ non videtur infallibilis in multis quæ Religionem & mores spectant ; nemo quippe tenetur credere istum hominem canonizatum esse sanctum, & visione Dei in caelis donari ; necessarium esse ad salutem jejunium quadragesimale observare. IV. Neque satis constat infallibilitatem Ecclesiæ in Scripturis sufficienter esse fundatam, cum genuinitatem Scripturarum ab ipsa Ecclesia habeamus, ex quo sequitur circulus vitiosus a Theologis universim abiectus. Talis enim esset : " Ecclesiæ est infallibilis quia Scriptura hoc annuntiat, ipsa vero Scriptura alternata vice infallibilis est & genuina, hoc quippe Ecclesiæ definitum est. " Ergo &c.

Respondeo negando. subsumptum: Ad primam probationem respondeo distinguendo: Patres Synodici sunt homines fallibiles esse, concedo: adunati legitime in Concilio, nego. Assistit quippe Spiritus sanctus ne errent, & licet quidam interius forent a fide alieni, non ordinati, & absque manuum impositione, immo & sola externa professione Catholici: "Tamen certi sumus, ait Bellarminus lib. 2. de Conc. auct. cap. 9. pag. 100. & 101. Deum numquam permittitur ut ejusmodi Concilium in decretis suis formandis erraret; assistit enim Concilio Spiritus sanctus non tam propter ipsum Concilium, quam propter Ecclesiam universam, quæ divino præcepto tenetur, Episcoporum sententiam non discutere, sed venerari." Eodem modo respondet ad difficultatem Melchior Cano lib. 5. de locis Theol. cap. 5. q. 3.

Ad alteram probationem distinguo: Et in hypothefi quod major numerus Præsulum pro falsitate flaret, Deus non permitteret Concilium ab Ecclesia suscipi, concedo: secus, nego. Sic solvit istam instantiam Bellarminus ibidem his verbis: "Non est, quod tale aliquid timeatur; nam etsi major pars resistat meliori, ut factum est in Concilio Ariminensi, & Ephefino II. tamen nunquam vincit; mox enim irritantur ejusmodi Conciliorum acta."

Ad ulteriorem probationem similiter distinguo: Ecclesia non est infallibilis, circa disciplinam, concedo: circa ea quæ absolute sunt ad salutem necessaria, nego: sin minus prævalerent adversus eam portæ inferi, quod quidem fieri non potest propter Christi promissionem: Quia vero canonizatio Sanctorum spectat motes & cultum Dei, qui in Sanctis suis mirabilis est, ideo prævis magnis inquisitionibus & ad Deum suis precibus & suffragiis, juxta Theologos omni exceptione majores, in decreto canonizationis Sanctorum evadit infallibilis; grande quippe foret scandalum, si hominem nequam uti sanctum colendum proponere contingeret. Cæterum momentum de jejuniis disciplinam spectat, & in eo iustus de causis Ecclesia dispensat.

Ad quartum nego dari circulum vitiolum inter istas fidei regulas, Ecclesiam scilicet & Scripturam, eo enim ipso quo veritas Scripturarum, & miraculis, & Patrum Traditione consignata est, semel ad-

missa Scriptura ut vera, spectat ad Ecclesiam credenda proponere: unde vera est ista propositio: Christus Matth. 16. ait: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalerunt adversus eam*: quia Ecclesia sic credere jubet: nec ultra progrediendum est. Ista utique altera certa est, Ecclesia est infallibilis circa juris & facti dogmatici quæstionem, quia de Ecclesia Christus ait: *Et portæ inferi non prævalerunt adversus eam*.

Dices: Ecclesia est libera: Igitur errare potest.

Respondeo distinguendo: Est libera libertate contradictionis, quatenus aliquid bonum facere, vel ad aliud tempus differre potest, concedo: libertate contrarietatis, ita ut errare queat, nego.

SYNOPSIS TOTIUS ARTICULI.

Ecclesia est infallibilis pronuntiando circa juris & facti dogmatici quæstionem.

PRIMO: Hoc annuntiat Scriptura Matth. 16. *Et portæ inferi non prævalerunt adversus eam*. Hoc Patrum Traditio: Irenæus lib. 3. adversus hæres. cap. 2. Tertullianus lib. de præsc. cap. 20. & 21. Augustinus lib. contra epist. Fund. cap. 5. hoc conclamaverunt summi Pontifices quoties approbavere Concilia, quæ circa jus & factum pronuntiaverant.

Secundo: Usus sic obtinuit: Ecclesia quippe judicavit in Concilio I. Nicæno Arian, in Ephefino Nestorian, in Quinto generali impia dogmata & erronea in textibus conclusa.

Tertio: Ut primum sic judicavit Ecclesia, tamquam Hæretici habiti sunt contradicentes: Et vero nisi Ecclesia in his momentis foret infallibilis, nihil certi pro Religione haberemus, & unusquisque in suum abiret sensum, nullæ profigatæ manerent hæreses, cum sensum aliquem bonum possent Hæretici suis libris tribuere & applicare.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Esto quod quædam Concilia sint partim approbata, partim etiam reprobata, nullum tamen Oecumenicum est, quod pro fide non sit receptum; neque ve-

ro difficultas quæ pro acceptatione Quinti apparuit, aliquod facessit negotium, cum hoc contingerit ex errore quo multi erant detenti, videlicet credendo Concilium Chalcedonense absolvisse tria Capitula; re enim maturius discussa, ubique ea qua par erat observantia agnita & recepta fuit illa Synodus.

Secundo : Neque vero mirandum, si S. Gregorius Naz. dicat exitum Conciliorum sapius infelicem esse, quippe qui loquatur de Conciliis Arianorum, qui fidem Nicænam temerabant : Non feliciores illi, qui ut pro mala in libris contenta doctrina declinent anathemata, reponunt Ecclesiam non habere revelationem; textus esse erroribus repletos : tametsi enim non judicet de internis sensibus quos Hæretici in mente retinere potuerunt, bene tamen de sensu obvio quem textus, ut sonant, exhibent.

Tertio : Allucinantur Heterodoxi Concilii generalibus abnegando infallibilitatem, eo quod homines illa component; tametsi in se sint fallibiles, Deus tamen non permittit quod adunati in spiritu suo, errent; cum Christus juxta promissionem sit in medio eorum, juxta Matth. ult. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Et ante cap. 18. *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, illuc sum in medio eorum*.

ARTICULUS TERTIUS.

Num Ecclesia militans sit visibilis, & quanam sint ejus membra?

ECCLESIA triplex distinguitur, alia patiens & continet animas in purgatorio detentas; alia triumphans, & est cætus Angelorum & Sanctorum qui e vita migraverunt : Tertia militans, quæ in terris Deo famulatur oblatione tum sacrificiorum, tum precum, tum etiam Sacerdotum usu & ministerio : de ista quæstio procedit. Protestantibus negant esse visibilem, adduntque solis consistere Electis : quocirca duo discutienda occurrunt : alterum de visibilitate Ecclesiæ; alterum vero de ejus membris, hoc est, quinam inter homines eam component; quinam vero ab eadem excludantur. Unde sit

§. I.

Num sit de fide Ecclesiam militantem esse visibilem?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

PROBATUR isto argumento Theologico : Ecclesia militans est cætus Fidelium Deo in terris famulantium sub uno invisibili in cælis Christo capite, visibili in terris, ejus Vicario summo Pontifice canonice electo cum successione Pastorum : Atque Ecclesia sic delineata est visibilis : Igitur est de fide Ecclesiam militantem esse visibilem; Major patet, nec ipsi Protestantibus eam negare audent : Tota igitur difficultas in minore continetur : Et probatur omni argumentorum genere.

Primo, ex veteri Testamento.

LEGITUR Num. 20. *Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem*. Rursus 3. Reg. 8. *Convertitque Rex faciem suam & benedixit omni Ecclesiæ Israel* : Omnis enim Ecclesia Israel stabat : In his & similibus sententiis sermo dirigitur ad Ecclesiam visibilem, videlicet ad cætum Hebræorum præsentium : In toto Libro Levitico se prodit, tum unctione Aaron summi Sacerdotis & consecratione Levitarum, tum in sacrificiis quæ & Principes, & utriusque sexus Laici pro cuiuscumque generis peccatis, & etiam ad laudandum Deum ministerio Sacerdotum offerebant. Insignia sunt pro isto momento multa loca. Hanc visibilitatem non modicum indigitat Psalmista Regius Psal. 18. his verbis : *In sole posuit Tabernaculum suum*; quæ verba exponit Augustinus de Ecclesia, quæ omnium patet oculis : Ita tract. 2. in epist. Joann. Isa. 2. Daniel. 2. & Michæ 4. comparatur Ecclesia monti magno, qui nullo modo potest lætere; sic exponit S. Hieronymus comm. in eo loco, cui concinit illud Matth. 5. *Non potest civitas abscondi, supra montem posita*.

Non ommittendum splendidum testimonium quod habetur lib. 2. Paralip. cap. 7. *Nec poterant Sacerdotes ingredi Templum Domini, eo quod impleffet majestas Domini Templum Domini. Sed & omnes filii Israel videbant descendentem ignem, & corruentes pron in terram supra pavementum stratum lapide adoraverunt & laudaverunt Domini-*

minum quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus. Rex autem & omnis populus immolabat victimas coram Domino... Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo, Ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad torrentem Egypti.

Secundo, ex novo Testamento.

HABETUR Matth. 16. *Supra hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Rursum ibid. c. 18. Christus praecepit, eum qui correptionem a fratre factam audire renuit, ad Ecclesiae judicium tamquam contumacem remitti, his verbis: *Si autem te non audierit, dic Ecclesiae.* Rursum Act. 15. *Illi quidem deducti ab Ecclesia, pertransibant Phœnicem.* Et ibidem: *Cum venissent Hierosolimam suscepti sunt ab Ecclesia;* hoc est, ab omnibus Fidelibus in unum congregatis. Rursum Act. 20. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Quibus politis sic argumentamur. Illa Ecclesia est visibilis quae prae oculis est, quae honore praevenit filios suos, quam ipsi Episcopi regunt & gubernant, non enim aliquod invisibile regunt: Atqui ex Scriptura Ecclesia obicitur oculis, suos variis prosequitur honoribus & bonis officiis filios, & ipsa ab Episcopis regitur: Igitur est visibilis. Hanc veritatem non uno loco praedicat Apostolus, videlicet 1. Corinth. 15. ad Gal. 1. & Phil. 3. ubi Paulus dicit se pati persecutionem propter Ecclesiam Dei: Ultero etiam fatetur se zelo Legis non secundum scientiam abreptum, Ecclesiam Christi exagitasse. Denique 1. Timoth. 3. ait: *Hæc tibi scribo, fili Timothee, ut scias quomodo te oporteat conversari in domo Dei, quae est Ecclesia Dei vivi:* Ergo &c.

Tertio, ex Traditione Patrum.

ORIGENES homil. 30. in Matth. ait: "Ecclesia plena est fulgore ab Oriente usque ad Occidentem, &c."

S. Cyprianus suum addit calculum l. de unitate Eccl. pag. 181. his verbis: "Ecclesia Domini, luce perfusa, radios suos per orbem terrarum spargit."

Chrysostomus homil. 4. in cap. 6. Isaiae: "Facilius est, inquit, edit. Paris. 1611. deleri, & solem extinguere, quam Ecclesiam obscurari."

S. Augustinus l. 3. contra epistolam Parmeniani c. 5. nulla est securitas unitatis,

Boucat Theol. Tom. IV.

nisi ex promissis Dei Ecclesiae declarata, quae supra montem, ut dictum est, constituta abscondi non potest. Tum tract. 1. in epistolam Joannis: "Numquid digito ostendimus Ecclesiam fratres mei? Nonne aperta est?" Et iterum tract. 2. "Quid amplius dicturus sum, quam cæcos, qui tam magnum montem non vident? Qui contra lucernam, in candela labris positam, oculos claudunt."

Ex Origene Ecclesia est ab Oriente usque ad Occidentem plena fulgoribus; ex Cypriano, per omnem locum suos emitit radios; ex Chrysostomo, nullis est obiecta involucris; ex Augustino, est supra montem posita, & ita omnium patet oculis, ut ipso digito ostendatur: Igitur Ecclesia est visibilis.

Quarto, ex ratione, eaque multiplici.

PRIMA: Talis est Ecclesia, qualis fuit a Christo instituta: Atqui insituta est a Christo visibilis, quandoquidem in prima sua institutione ipso Christo presente tamquam capite, Beata Virgine, Apostolis & Discipulis, constabat: Igitur essentialiter est visibilis, essentiae quippe rerum sunt immutabiles; hinc & ipse Christus quæties aliquam de Ecclesia instituit comparationem, toties recurrit ad res sensibiles: Modo enim illam comparat terræ Regno, modo Virginibus fatuis, & sapientibus, modo fagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congregante: Ergo &c.

ALTERA: Quod ipsa perpetua astringit Traditione, tale esse citra errorem negari non potest: Atqui Traditio perpetua docet Ecclesiam esse visibilem, & uti talem a Christo fuisse institutam; ita Tertullianus lib. de præscript. & Augustinus in libris 6. contra Donatistas: isti quippe Patres perstringunt Hæreticos, ostendendo Ecclesiam Romanam solam esse veram Ecclesiam, eo quod a Christo Domino perpetuam habuerit legitimorum Pastorum successionem: eodem sane argumento subvertimus fundamentum Protestantium, ostendendo omnes Ecclesias particulares, puta Lugdunensem, Bituricensem, Senonensem, Rothomagensem, &c. cum Romana perpetuam servasse unitatem, & perpetuam illa mediante habuisse Pastorum successionem sensibilem & visibilem: Romana vero a Petro per omnes Pontifices canonice electos ad nostra usque tempora:

E c r a :

ra : quæ quidem sancta Mater Ecclesia a Christo nato se prodiit infinitis prope Martyribus, Confessoribus, Virginibus quos Christo peperit, & usque ad consummationem sæculorum indefessa, & indefestibilis pariet : Ergo &c.

Tertia : Ecclesia sic est a Christo instituta, ut in ea perpetuum offeratur sacrificium, consiciantur absque interruptione Sacramenta, quæ quidem sicut nostrum sacrificium, rebus constant sensibilibus, & in eadem Deus perpetuo interiori, tum exteriori coletur cultu ab hominibus : Sed hæc omnia manifeste declarant Ecclesiam visibilem : Ergo &c.

Quarta : Apostolus vult Verbum Dei in Ecclesia prædicari, inquietos corrigi, rebelles puniri, pertinaces ab Ecclesia deijci, & hoc per excommunicationem, sicut ipse contra Corinthum incestuosum pronuntiaverat; mandata Dei manifestari, prohibitiones malis perpetuo fieri; ordinem Hierarchicum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & cæterorum ministrorum servari : de hoc momento ex professo tractat Dionysius in toto libro Hierarch. Eccles. Sed hæc & similia in Ecclesia invisibili fieri non valent : Igitur Ecclesia est visibilis, & hoc ipsum insuper probant veteri Canones, qui poenitentia publica famulos puniebant peccatores; immo iniquitas mentitur sibi; sicut enim Judæi continuatæ e Synagoga ejiciebant, sic & scandalosos pertinaces a communione Cœnæ rescindere gloriabantur & Lutherani & Calvinistæ. Ergo &c.

Quinta : Ecclesia essentialiter est visibilis, cui uniri & adjungi omnis homo tenetur; namque si est invisibilis, cessat obligatio; ubi enim foret Ecclesia, nulli pateret : Sed omnis homo tenetur se se uniri & adjungi Ecclesiae, illam audire, ei quæ obedire, juxta illud Christi : *Si autem Ecclesiam, &c.* Quoties Clerus Gallicanus tom. 1. tit. 1. novæ Edit. de rebus Relig. declarat novos conversos teneri ea quæ par est reverentia Ecclesiae obedire, & debitum summo Pontifici in iis quæ religionem præstant obsequium præstare.

Objectiones Protestantium solvantur.

Objectionum Illud Christi Joann. 4. ubi loquens de veris adoratoribus, ait : *Spiritus est Deus : & eos, qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare.* Igitur, inquiunt, Ecclesia est tota interior; quod

confirmant isto cap. 12. 22. ad Hebr. loco : *Accessistis ad Sion montem & civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem.* Ergo &c.

Respondeo concessio antecedente distinguo conloquens : Ecclesia est tota interior, si consideretur penes fidem & gratiarum charismata, concedo : si secundum suas partes & membra, nego. Ecclesia est omnium fidelium congregatio sub uno capite visibili in terris, qui quidem in eadem fide, in eodem sacrificio, in iisdem Sacramentis, & in eodem cultu sicut communiant, ita ad invicem conjunguntur. Non movetur igitur quæstio de pulchritudine & sanctitate Ecclesiae, quæ quidem in exteriori simul & interiori cultu sita est, seu de virtutibus interioribus fidelium, sed de congregatione eorum, quatenus extrinsece unam profitentur fidem; & sub hoc respectu Ecclesia est essentialiter visibilis, honor vero ejus ab intus maxime desumitur. Igitur allucinantur hæretici, dum ab adibus interioribus totam desumunt Ecclesiae essentiam & naturam. Christus Joan. 4. non evacuat Ecclesiae visibilitatem, sed ostendit mulieri Judæos & Samaritanos, qui cultui exteriori potissimum incumbant, quod ad interiorē, qui præcipuus est, debeant vacare. Sic explicat locum D. Thomas comm. in cap. 4. Joann. 2. locus vero Apostoli, ut ipsa indicant verba, de Ecclesia triumphante procedit : sic pronuntiat idem sanctus Doctor comm. in epist. ad Hebr.

Reponunt : Ecclesia non erat visibilis tempore Christi ante ejus passionem, neque post ejusdem Resurrectionem, saltem usque ad Ascensionem. Ergo &c.

Respondeo negando utramque propositionem. Primam quidem, Ecclesia enim vivente Christo, ipso constabat, beata Virgine, & S. Joseph, aliisque justis, qui Christum & ut puerum, & ut ætate provectum adoraverunt : immo ipse habebat discipulos, ut Nicodemum & Turbas; si de tempore passionis agamus, quo quidem momento cessavit Synagoga : a fortiori post resurrectionem, cum prædicatione Apostolorum totus ferme terrarum orbis Christianus evaserit.

Insunt : Sunt quidem hodie multi justissimi : Sed uti tales non cognoscuntur : Igitur Ecclesia est invisibilis.

Respondeo distinguendo minorem : Justissimi non cognoscuntur secundum interiores virtutum adus quos eliciunt, concedo : secundum fidei professionem, nego. Namque

que Sacramentorum & Sacrificii participatione suam fidem, & cum Ecclesia conso- ciationem manifestant.

Urgens : Si Ecclesia est visibilis utique Caput visibile habere debet, quod sit sum- mus Pontifex : Sed multi etiam inter Chri- stianos illum non agnoscunt, quandoqui- dem ejus non obediunt decretis circa Re- ligionem, ait Minister Bainsage Calvinista : Ergo &c.

Respondeo negando minorem : Ad proba- tionem, distinguo : Multi sed pauciores non obediunt diplomatibus Pontificis dog- maticis, & male faciunt, ac peccant, con- cedo : major pars, nego. Accessit semper consensus & applausus Ecclesiarum parti- cularium ejusmodi decretis : hinc Ministri argumentum in objectione propositum va- cuum & prorsus inane evadit.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Ecclesia est visibilis.

PRIMO : Sic fuit ab initio, ut liquet ex libro Levit. & 2. Paralip. cap. 7. ubi fit splendida de Ecclesia mentio.

Secundo : Idem probat pro novo Testa- mento Hierarchia Ecclesiastica, maxime illud Christi oraculum, Matth. 18. Si au- tem Ecclesiam non audieris, si tibi sicut Ethnicus & Publicanus.

Tertio : Ecclesiam visibilem annuntiant Martyres, Confessores, & consecratae Vir- gines, eandem proclamant omnis populus Christianus, qui in cultu exteriori simul & interiori Deo exhibendo in templis quo- tidie adunatur.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET EXPLICATIONUM.

PRIMO : Tametsi Deus Joann. 4. dicat mulieri Samaritanæ veros adoratores Deum in spiritu adorare, non tamen excludit cul- tum externum & publicam fidei professio- nem, cum, ipso Deo ordinante, populus in templo Jerusalem congregaretur ad offe- rendum illi sacrificium ; sed vult cultum externum, secluso interiori parum prodesse. Eo enim loci corrigat errorem Samaritano- rum, & Judæorum, qui magis literæ, quam spiritui serviebant.

Secundo : Citra fundamentum dicitur Ecclesiam tempore passionis Christi, fuisse invisibilem, cum esset in Christo, Bea-

tissima Virgine & Apostolis præsens ; ta- met si enim discipuli timore perterriti, re- lictis Christo, fugerint ; non tamen fidem amiserunt. Quid plura ? S. Joannes & piæ mulieres aderant prope crucem, & Chri- stum patientem sequentes lamentabantur : apparuit ibi Joseph ab Arimathea nobilis decurio, qui audacter petiit a Pilato cor- pus Jesu, quod, adjuvante Nicodemo, se- pelivit : multo plures alii qui non con- sentierant morti Christi, ipsi & ejus Ec- clesiæ adhererant.

Tertio : Nulquam a summo Pontifice legi- timo pro rebus Religionis & fidei veri Fideles discesserunt, sed soli Heterodoxi.

4. II.

Quinam sint Ecclesiæ membra ?

QUÆRES I. An soli prædestinati sint Ecclesiæ membra ?

Respondeo I. Prædestinatos non esse sem- per actu de Ecclesia, & hoc patet ex Gen- tilibus, qui ante ad suam ad Christum conversionem erant lupi rapaces ; tum ve- ro conversi, fidem suam proprii sangui- nis effusione consignantes, vicerunt re- gna, & adepti sunt Dei repromissiones. Nec mirum, prædestinato non est forma- lis ratio aliquem in Ecclesia constituens cum magis in gratia & actibus virtutum interioribus, quibus ad Deum acceditur, sita sit ; est enim, teste Augustino lib. de prædest. SS. cap. 1. præparatio mediorum quibus certissime liberantur, quicunque liberantur, sed in adunatione fidelium unum verum Deum colentium. Illa reso- lutio est ejusdem Aug. Tract. 45. in Joan. ubi ait : " Secundum præscientiam Dei & " prædestinationem, quam multæ oves " foris, quam multi lupi intus : & quam " multæ oves intus, & quam multi lupi " foris. "

Respondeo II. Non solos prædestinatos esse de Ecclesia, sed alios bene multos inter ejus membra annumerari ; & hoc sequitur ex prima responsione, quod vel ipse Chri- stus inculcat. Modo enim, ait Matth. 3. se paleas a critico quondam separatum, hoc est, impios a justis : *Per mundabit aream suam, & congregabit triticum in hor- reum suum ; paleas autem comburet igni inextinguibili.* Modo ibid. 22. dicit : *Mul- ti sunt vocati, pauci vero electi.*

Respondeo III. Contra Pelagianos & A- nabaptistas, imperfectos Christianos esse

E e z

mem-

membra Ecclesiæ, sin minus vix foret in terris Ecclesia, cum vel ipsi iusti ferventiores in multa venialia peccata prolabantur, juxta illud Proverb. 24. *Septies in die cadet iustus, & resurget*. Sic propugnat S. Cyprianus serm. de elemos. dicens: "Quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est." Ratio est: illi Ecclesiæ membra censentur, qui Christo fide & charitate ac cultu publico adunantur: Atqui tales sunt iusti imperfecti, quandoquidem peccatum veniale, nec fidei, nec charitatem extinguit. Ergo &c.

Respondeo IV. Impios Christianos etiam esse de Ecclesia, quod Parabolæ non levius subindigitant; Ecclesia quippe comparatur arcæ Noë, in qua animalia & imunda, & immunda concludebantur: Virgines, quarum alie prudentes, alie etiam fatuæ erant. Hoc ipsum definiit Christus Matth. 18. ubi loquens de corrigendo contumaci, ait: *Sic autem te non audierit ... dic Ecclesiæ ... Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*. Hoc Apostolus innuit 1. Cor. 5. dicens: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat*. Quia vero ad Ecclesiam pessimus ille pertinebat, traditus est, jubente Paulo, satanæ, ut castigatus in corpore, salvus fieret in mente, ut Spiritus ait, *salvus sit in die Domini*. Hoc omnes Canones pœnitentiales dicunt: nec mirum, si homicidæ, adulteri, libellatici, idolis immolantes, & alii magni peccatores non fuissent de Ecclesia, Præsules eos aut excommunicare, aut pœnitentiam publicam eis imponere non potuissent, cum Ecclesia nullam habuisset in eos jurisdictionem: nec scandalosos etiam in præsentiâ censuris, ut ad meliorem redeant frugem insectari licitum ei foret.

S. Hieronymus Dial. contra Luciferianos hoc paucis concludit, his verbis: "Arca Noë, Ecclesiæ Typus fuit; ut in illa omnium animalium genera, ita & in hac univrsarum, & Gentium, & morum homines sunt: ut ibi pardus, hædi, lupo, & agni, ita & hic iusti, & peccatores, id est, vasa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorentur."

Non diffitemur tamen impios & a Scripturâ, & a sanctis Patribus, quandoque extraneos ab Ecclesia dici, sed hoc intelligitur vel de Ecclesia triumphante, vel

de militante immaculata; hoc est, non sunt membra viva, sed putrida. Equidem S. Cyprianus epist. 6. ad Magnum, ait: "In Ecclesia Dei nonnisi concordet atque unanimes habitabant." Sed eum loqui de concordia quæ opponitur schismati & hæresi liquet; cum ibi agat contra Novatianos schismaticos. Quam responsionem confirmat S. Augustinus Tract. 3. in epistolam Joannis, dicens, malos esse quidem in Ecclesiæ corpore, sed ut humores corruptos.

Quæres II. Utrum Catechumeni, Hæretici, Apostatæ, Schismatici, & excommunicati sint de Ecclesia?

Respondeo I. Catechumenos non esse astra de Ecclesia, quippe qui nondum sint baptizati; nam Baptismus est ianua omnium Sacramentorum, & per ipsum homo Christo incorporatur, ut definiit Concilium Florentinum in decreto unionis. Hanc responsionem indicat Apostolus 2. Cor. 5. dicens: *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Hoc ipsum asseruit S. Gregorius Naz. orat. in S. Lavacrum, ubi ait Catechumenum esse in vestibulo pietatis, nec adhuc posse vocari fidelem: hoc & Chrysostomus hom. 24. in Joan.

Respondeo II. Hæreticos, & a fide Apostatas non esse de Ecclesia, juxta illud Christi 1. Joann. 2. *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*. Si exierunt, jam non sunt amplius de Ecclesia: quare vero exierunt? assignat rationem Dominus, quia vi electionis & prædestinationis non erant, ut interpretatur S. Augustinus lib. de bono pers. capit. 8. Apostolus ad Tit. 2. vult hæreticos vitari: Igitur non sunt de Ecclesia, quæ est multorum in fide & cultu Deo exhibendo congregatio & adunatio. Sic docent communiter S. Doctores, imprimis vero Patres Nicæni, qui Can. 8. & 9. statuunt & præscribunt quomodo Hæretici sint Ecclesiæ reconciliandi.

Respondeo III. Schismaticos non esse membra Ecclesiæ: & hoc patet ex eo quod Christus Matth. 18. velit, rebellem Ecclesiæ, ut Ethnicum & Publicanum haberi. Tum ex ejusdem verbis Joan. 10. ubi ait: *Unum ovile, & unus Pastor*. Apostolus vero Rom. 12. *Unum corpus vocat Ecclesiam*. Cant. 6. e dem sic celebratur: *Pulchra es amica mea: Una es columba mea*. Sic docet: "S. Irenæus lib. 4. cap. 62. judicat, bit, inquit, omnes eos, qui sunt extra veritatem, id est, extra Ecclesiam." Sic S. Cyprianus l. 4. epist. 9. his verbis: "Ec-

"Ecclesia est plebs Sacerdoti adunata." Sic S. Chrylloſſonius hom. 3. in epist. 1. ad Cor. "Schismatis ſignificantiſſa ſatis eos arguit, vel potius ſatis ejus appellatio, quæ vehementer eos tangat. Non enim plures integræ partes factæ ſunt, ſed una perit. Si quidem integris Eccleſiis, multas eos conſtituerunt." Sic Hieronymus in cap. 1. Amos: "Schismatici ſeparant quidem deceptam multitudinem, ab Eccleſia Dei: tamen hoc non faciunt crudeliſſime qua hæretici." Sic S. Auguſtinus lib. de fide & Symb. "Credimus & ſanctam Eccleſiam, utique Catholicam: nam & hæretici, & ſchismatici congregationes ſuas Eccleſias vocant: Sed hæretici de Deo falſa ſentiendo ipſam ſidem violant, ſchismatici autem diſciſſionibus iniquis a fraternâ charitate diſſiliunt, quamvis ea credant, quæ credimus. Quapropter, nec hæreticus pertinet ad Eccleſiam Catholicam, quoniam diligit Deum; nec Schismaticus quoniam diligit proximum."

Reſponſo III. Ex Scripturis & Patribus laudatis claret excommunicatos non eſſe de corpore Eccleſiæ, cum excommunicatio maior in eo poſſimum ſita ſit, ut contumacem peccatorem reſcindat a corpore Eccleſiæ, illum omnibus ejus bonis privando, videlicet, participatione Sacramentorum, ſuffragiis Fidelium, & ipſorum ſocietate, ita ut nec *Ave* excommunicato denuntiatio liceat alicui dicere. Sic ſtatuunt jura, & habetur 11. quaſt. 3. Can. Canonica, his verbis: *Canonica inſtituta & Sanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores auctoritate Dei & judicio ſancti Spiritus, a gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & a conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus.*

Synopſis contentorum.

PRIMO: Catechumeni non ſunt de Eccleſia, cum per Baptiſmum quiſque incorporetur.

Secundo: Peccatores impij, ſunt Eccleſiæ membra, & manent illi per fidem, & cultum publicum adunati, quippe qui non contradicant: hoc indicat, teſte Hieronymo, arca Noe, quæ fuit Eccleſiæ Typus, quatenus omne animal cuſcuſcumque generis continebat.

Tertio: Nec hæretici, nec Schismatici ſunt de corpore Eccleſiæ; cum enim illi non obediant, ſed potius reſiſtant, juxta

Chriſti ſententiam Matth. 18. habendi ſunt ut Ethnici & Publicani. Idem eadem ratione dicendum de excommunicatis. Obſerves tamen Chriſtianum interius poſſe in hæreſim vel ſchiſma, vel etiam excommunicationem prolabi, & tamen nec Eccleſiæ extrinſecus reſiliere, nec abſtinere a cultu Dei & ſocietate fidelium; hunc autem nondum a corpore Eccleſiæ reſcindi docent Theologi; inter recentiores D. Tournely art. 3. de Eccleſ. membr. quia Eccleſia non judicat de internis, hinc dicit hæreticum occultum eſſe imperfecte de Eccleſiæ corpore.

ARTICULUS QUARTUS.

De notis Eccleſiæ, & utrum convenient ſoli Eccleſiæ Romane?

NOMINE notæ, ſeu notionis intelligunt Theologi quamdam proprietatem alicui ita propriam, ut per eam & ipſa cognoscatur, & a quolibet alio diſtingatur: ſic Paternitas in divinis primæ Perſonæ & ſoli convenit; hinc illam designat, & ab aliis Perſonis ſecerunt.

Duplex diſtinguitur hujusmodi nota. Altera nimirum phyſica, quæ neceſſariam habet & evidentem cum re ſignificatâ connexionem: ſic ſumus eſt ignis nota: altera vero quæ moralem tantum, & juxta viri prudentis judicium, neceſſitudinem habet cum ſignificato; talia ſunt credibilitatis motiva; ſi enim, ait Bellarminus hic lib. 4. de notis Eccleſiæ cap. 3. habent Mathematicam ſeu Arithmeticam evidentiam a nullo rejicerentur, cum tamen contrarium non ſemel apparuerit. Subdit vero notam Eccleſiæ, non aliam præter moralem habere evidentiam. Ibidem quindecim annuerat a capite primo uſque ad decimum octavum inclusive Eccleſiæ veræ notas; quæ vero quam plures ad credibilitatis motiva reducuntur, quæ jam jam in tractatu de attributis, ubi de exiſtentia Dei, commemoravimus, ſufficit evidenciores hic breviter percurrere.

Quatuor ſunt poſſimum Eccleſiæ notæ, videlicet Unitas, Sanctitas, Catholicitas, & Apoſtolicitas; ſic habetur in profeſſione fidei, ſeu in Symbolo Nicæno, ubi legitur: *Credo . . . . Et unam ſanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam.*

§. I.

De prima Ecclesiæ notâ, quæ est Unitas.

PRIMO: Ecclesia est una, juxta illud 1. Cor. 12. 20. *Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus*. Illa autem unitas attenditur penes unitatem capitis, Sacrificii, Sacramentorum & fidei, ut habetur Act. 4. 32. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima mea*. Rursus Ephel. 4. 12. *Alios dedit ..... Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, donec occurramus omnes in unitatem fidei*. Ibidem 5. *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium*.

Secundo: Ista unitas reperitur in Ecclesia Romana: Non alium habet caput invisibile præter Christum in cælis, & visibile in terris summum Pontificem, qui a beato Petro per successionem non interruptam, ut supra ex Irenæo & Tertulliano probavimus, velut a primo ducem emanavit: habet eadem & entitate, & efficacia, & numero Sacramenta, idem incruentum sacrificium, ut suo loco, etiam non dissidentibus Ecclesiis Orientalibus, ostendimus: Inest ei pro his omnibus nomen- tis eadem fides, & quidem sic eminens, ut a suo reliderit corpore omnes promiscue hæreticos, qui Mysteria Trinitatis, Incarnationis, Sacrificii, Sacramentorum, tentare ausi sunt: Quid plura? Schismaticos, juxta Christi præceptum ut Ethnicos & Publicanos habet. Hanc Ecclesiæ Romanæ unitatem prædicant ubique Patres: in primis Irenæus l. 3. c. 3. Cyprianus l. 1. Epist. 3. Hieronymus epist. ad Damasum de hypostasis nomine, Augustinus epist. 162. & in Plalm. contra partem Donati, ubi sic alloquitur hæreticos: "Venite fratres, si vultis, ut interlaminari in vite: dolor est, cum vos videamus præcises ita jacere. Numerate Sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede, in ordine illo Patrum quis, cui successerit, videte: ipsa est petra, quam non vincunt inferorum portæ."

Tertio: Hæc unitas in nullis reperitur sectis, cum nulla sit Pastorum successio, alii Arium, alii Nestorium, alii Dioscorum, & sic de cæteris, duces habent. Pauca aut temerata Sacramenta inter Protestantes, nullum verum sacrificium, omnes ferme nunc Sociniani, & lege Tolerantiæ, cæteras in ades, excepta verâ Ecclesia, in

suam admittunt communionem Religiones. Cæterum quod isti in veritate non steterint, liquet ex infinitis prope eorum vel in dogmate variationibus, ut eleganter & lato calamo offendit Illustr. Bossuetius in libris Variat. Unam aut alteram in probationem asseram: Calvinus posuit ut fidei articulum Christum esse solum figurative in Eucharistia, Synodus vero Carentonica contrarium propugnavit, & in suam suscepit communionem Lutheranos confessionis Augustinæ: Tum in Synodo Dordeacena prædestinationem necessitantem juxta Gomarum esse fundamentalem fidei articulum, definitum est. Postea vero licitum fuit adherere Ariminio partim Semi-Pelagianum.

§. II.

Sanctitas, altera Ecclesiæ nota.

PRIMO: Religionem Christianam præ cæteris impuris sectis hac dote donari ostendimus Tract. de attrib. dist. 1. de existentia Dei: & hæc prærogativa ex ejus auctore Christo, ex efficacia Sacramentorum ad delenda omnia peccata institutorum, ex mandatis quibus præcipitur declinare a malo & facere bonum, maxime ex consiliis quibus ad supremum sanctitatis apicem invitatur filios, deducitur. Hoc ipsum declarat Apostolus Eph. 5. 26. *Pro ea enim, Ecclesia seipsum tradidit Christus, ut illam sanctificaret*. Rursus 1. Petr. 2. 9. *Fideles Christianos vocat Apostolus gentem sanctam, gentem sanctam, gentem acquisitionis*.

Secundo: Mirum in modum affulget ista nota in Ecclesia Romana, quæ habuit infinitos prope Martyres, innumeros Confessores, & a primis temporibus ad nostram usque ætatem utriusque lexus consecratas Virgines.

Tertio: Hæc sanctitas in aliis sectis non invenitur; nam ut diximus in Analyfi Ecclesiæ triumphorum, vel testes habent mendaces, vel flagitiosos auctores, & moralem aut proflus impuram, qualis est Gnostico-rum, Mahumetanorum, aut molem, quæ viam omnibus vitis pandit, qualis annotatur in Protestantibus, qui de medio abruerunt abstinentiam, jejuniis & Sacramentum poenitentiae, quibus caro adversus Spiritum obstreperens castigatur, usura propellitur, elatio compefcitur, & omnia veteris hominis desideria nunc extinguuntur, nunc saltem ad justam virtutis mentem adducuntur.

§. III.

§. III.

Catholicitas seu universalitas est tertia vera Ecclesiae nota.

PRIMO: Ecclesia a Christo instituta vera Catholica est, cum Deus velit omnes homines salvos fieri, Christus suum pro omnibus & singulis hominibus fuderit sanguinem, & miserit Discipulos in omnem terram ad prædicandam captivis indulgentiam; sic enim habetur Matth. ult. *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.* Quod & Prophetæ Regius jam ex prænotione Spiritus Piat. 8. annuntiaverat, dicens: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Quæ quidem oracula S. Paulus Rom. 18. de prædicatione Apostolorum interpretatur. Hanc universalitatem non levius indicat homo, qui Luc. 14. fecit cœnam magnam, ad quam omnes sic invitavit, ut voluerit per vias pauperes, claudos & omne personarum genus compelli intrare in convivii domum.

Secundo: Ecclesia Romana est vere Catholica, sua ubique extendit tentoria. Et vero habet Missionariorum opera templa in vastissimo Turcarum imperio: habet vel intra palatii Sinarum Imperatoris mœnia: habet in Germania & Batavia etiam in civitatibus Protestantium principum donationis additis: hinc ait Cyrillus Hierosolymitanus Cath. 18. "Catholica vocatur", Ecclesia, quia per universum sit orbem, terrarum diffusa, a finibus terræ ulque, ad extrema. "Idem expresse dicit S. Augustinus l. 2. contra litteras Petiliani c. 38. Rursus epist. 52. alias 170.

Tertio: Hoc privilegium non competit aliis sectis; neque enim in Oriente invenies Calvinistarum & Lutheranorum Ecclesias; nec vicissim in Gallia, Germania, Anglia, Polonia, Italia, Hispania, Belgio, Arianorum, & Nestorianorum templa.

§. IV.

Quarta Ecclesiae nota, est Apostolicitas.

PRIMO: Hoc ipsum innuit Apostolus Eph. 2. dicens: *Fratres jam non estis hostes & advene, sed estis cives sanctorum & domestici Dei, superædificati supra fun-*

damentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Jesu. Vel ipsi Protestantes de hoc conveniunt; de hoc omnes schismatici Orientales; de hoc, Sabelliani, Arianæ, & omnes sectæ, si Paganos, & Judæorum Synagogam excipias.

Secundo: Inesse Ecclesiæ Romanæ hanc dotem probat ex professio Irenæus l. 3. adversus hæreses jam sapius laudato: probat ex professio Tertullianus in toto libro de Præc. tum & Cyprianus epist. 27. in qua quidem sic loquitur de Ecclesia Romana: "Inde per temporum & successio- num dies, Episcoporum ordinatio, & Ecclesiæ ratio decurrit."

Tertio: Aliæ sectæ ista dote privantur, cum eis deficiat antiquitas, & sint novæ. Et vero Sabellianorum secta a Sabellio; Arianorum, ab Ario; Nestorianorum, a Nestorio; Eutychianorum seu Monophysitarum, ab Eutychete; Iconomachorum, a Leone Isaurio; Lutheranorum, a Luthero; Calvinistarum, a Calvino; Socinianorum, a Socino ortum ducit: Porro juxta Augusti regulam sæpius celebratam, illud solum Apostolicum censetur, quod initium non habet donec ad Apostolos usque gressus fiat.

Hic Notis allatis additur Antiquitas; cum enim, teste Tertulliano, mendacium sit quid novum & veritate posterius, citra dubium est inter Religiones illam esse veraciorem, quæ est omnium antiquior. Ultero fatemur Ecclesiam Christi esse novam, hoc est, ab Ecclesia Synagogæ diversam, sed ut primum a Christo stabilita est, nihil novi reperies in sex punctis essentialibus, videlicet. I. In auctore, solum Christum Caput & Apostolos in Ecclesia fundanda Magistros habet. II. In dogmate: eadem quippe numero Sacramenta, idem sacrificium, eadem mysteria, eandem moralitatem, eundem Duce & Pastorem supremum, qui non solum nihil in his immutavit, quin potius hæreticos addentes, vel detrahentes, & nova docentes absque misericordia, vel ab ipso Ecclesiæ aditu, districtio anathematis gladio propulit. III. In tempore, a Christo nato, idem est Ecclesiæ status, idem quoad substantiam regiminis modus, ubique Ecclesia ætati & ævo Apostolorum suppar est. IV. In loco: Romæ primum stabilita a Petro, eadem perseverat. V. Impugnata quidem primum a Judæis, deinde a Gentilibus, postremo ab hæreticis fuit, sed indefessa permansit. Demum initio quidem

dem parvula, & in foliis Apostolis & discipulis subsistens, tum prædicatione Apostolorum crevit in magnam arborem.

Non sic in aliis sectis, ut ab enumeratione partium constat.

Primo : Ebionitæ habent pro auctore non Christum, sed Ebionem; Manichæi, Manem & Marcionem; Sabelliani, Sabellium; Ariani, Arium; Nestoriani, Nestorium; Eutychiani, Eutychetem; Monothelitæ, Sergium Patriarcham CP. & sic cæteris, ut supra ostensum est.

Secundo : Nova utique in aliis sectis dogmata; Alii Christum ut purum hominem habent, sicut Cerdonistæ; quidam confundunt in Deo personas, ut Sabelliani; nonnulli divinitatem nunc a Filio, ut Ariani, nunc a Spiritu sancto, ut Macedoniani, subripiunt. Lutherani tentant sacrificium; Calvinistæ numerum Sacramentorum temerant &c.

Tertio : Scimus sectarum tempora. Cæperit Arianismus ann. 324. Nestorianismus 431. Lutheranismus 1517.

Quarto : Neque vero ignotus est locus ubi ortum cæperunt hæreses. Ariana hæresis primum in Ægypto grassata est; pestifera Nestorianismi lues in Thracia &c.

Quinto : Arianos ut Novatores absque mora insectatus est S. Sylvestri in Concilio I. Nicæno; tum Athanasius scriptis & dictis; deinde Hilarius, Hieronymus, & alii bene multi.

Sexto : Pauciores semper Heterodoxi fuerunt, quam Catholici, ut diximus de Catholicitate Ecclesiæ.

Idud Egregium & irrefragabile argumentum omnes ferme primorum sæculorum Patres urgent contra Hæreticos. Tertullianus l. de Præf. ait : " Qui estis vos, un-

„ de, & quando venistis? Ubi tamdiu latuistis? „ Concinit Optatus l. 2. contra Parmen. " Vestra Cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare. „ Suffragatur Hilarius l. 6. de Trin. ante medium : " Tarde mihi, „ hos piissimos Doctores ætas nunc hujus sæculi protulit, sero hos habuit fides mea, quam tu erudisti, Magistros, inauditis ego his omnibus in te credidi. „ Tum Hieronymus epistola ad Pammachium & Oceanum : " Quisquis assertor es novorum dogmatum, quælo te, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod ante nescivimus. Uique in hanc diem sine vestra ista doctrina Christianus mundus fuit. „ Quid plura adjiciam? S. August. lib. contra epist. Fund. cap. 4. inter certissimas veræ Ecclesiæ notas antiquitatem annumerat.

SYNOPSIS ARTICULI.

QUATUOR Notis Ecclesia designatur : Primo est Una, quippe quæ habeat unum caput, in quo cætera adunantur membra, aut ex his unum coalescat corpus; ut dicit Apost. 1. Cor. 12. II. Est Sancta, tum ratione auctoris, qui est Christus, tum ratione Sacrificii & Sacramentorum, quia per ea peccata delentur. III. Est Catholica, in omnem quippe terram exivit sonus, & prædicatione Apostolorum. IV. Est Apostolica, quatenus a Christo per Apostolos fidem habemus. Quæ Notæ dubio-procul soli Ecclesiæ Romanæ competunt, ut consideranti patebit.

Finis Tertiæ Quarti.

52

